

**Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej
na lata 2023-2027**

PROJEKT

Spis treści

1 Deklaracja strategiczna	12
2 Ocena potrzeb i strategii interwencji, w tym wskaźników kontekstu i rezultatu dla planu.....	14
2.1 Ocena potrzeb i strategia interwencji.....	14
2.1.SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni	69
2.1.SO1.1 Streszczenie analizy SWOT.....	69
2.1.SO1.1.1 Mocne strony	69
2.1.SO1.1.2 Słabe strony.....	70
2.1.SO1.1.3 Szanse	71
2.1.SO1.1.4 Zagrożenia	72
2.1.SO1.2 Identyfikacja potrzeb	74
2.1.SO1.4 Logika interwencji	74
2.1.SO1.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy	77
2.1.SO1.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus	78
2.1.SO1.8 Wybór wskaźników rezultatu	78
2.1.SO1.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej.....	87
2.1.SO2 Zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności gospodarstw, zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i długoterminowej, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację.....	87
2.1.SO2.1 Streszczenie analizy SWOT.....	87
2.1.SO2.1.1 Mocne strony	87
2.1.SO2.1.2 Słabe strony.....	87
2.1.SO2.1.3 Szanse	88
2.1.SO2.1.4 Zagrożenia	88
2.1.SO2.2 Identyfikacja potrzeb	89
2.1.SO2.4 Logika interwencji	90
2.1.SO2.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy	92
2.1.SO2.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus	93
2.1.SO2.8 Wybór wskaźników rezultatu	93
2.1.SO2.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej.....	96
2.1.SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości	96
2.1.SO3.1 Streszczenie analizy SWOT.....	96
2.1.SO3.1.1 Mocne strony	96
2.1.SO3.1.2 Słabe strony.....	97
2.1.SO3.1.3 Szanse	98
2.1.SO3.1.4 Zagrożenia	98
2.1.SO3.2 Identyfikacja potrzeb	100
2.1.SO3.4 Logika interwencji	100
2.1.SO3.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus	104
2.1.SO3.8 Wybór wskaźników rezultatu	104
2.1.SO3.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej.....	108
2.1.SO4 Przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, w tym poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych i zwiększenie sekwestracji węgla, a także promowanie zrównoważonej energii	108
2.1.SO4.1 Streszczenie analizy SWOT.....	108
2.1.SO4.1.1 Mocne strony	108
2.1.SO4.1.2 Słabe strony.....	108
2.1.SO4.1.3 Szanse	109
2.1.SO4.1.4 Zagrożenia	109
2.1.SO4.2 Identyfikacja potrzeb	111

2.1.SO4.3 Identyfikacja istotnych elementów planu wywodzących się z instrumentów legislacyjnych określonych w Załączniku XI do rozporządzenia o planach strategicznych, w których została uwzględniona ocena potrzeb dla celów szczegółowych planu.....	111
2.1.SO4.4 Logika interwencji	112
2.1.SO4.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy	115
2.1.SO4.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus	116
2.1.SO4.7 Czy planowany jest wkład WPR w Program LIFE (tylko dla SO4, SO5, SO6)	116
2.1.SO4.8 Wybór wskaźników rezultatu	116
2.1.SO4.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej.....	122
2.1.SO5 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych	123
2.1.SO5.1 Streszczenie analizy SWOT.....	123
2.1.SO5.1.1 Mocne strony	123
2.1.SO5.1.2 Słabe strony.....	123
2.1.SO5.1.3 Szanse	124
2.1.SO5.1.4 Zagrożenia	125
2.1.SO5.2 Identyfikacja potrzeb	126
2.1.SO5.3 Identyfikacja istotnych elementów planu wywodzących się z instrumentów legislacyjnych określonych w Załączniku XI do rozporządzenia o planach strategicznych, w których została uwzględniona ocena potrzeb dla celów szczegółowych planu.....	126
2.1.SO5.4 Logika interwencji	127
2.1.SO5.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy	131
2.1.SO5.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus	132
2.1.SO5.7 Czy planowany jest wkład WPR w Program LIFE (tylko dla SO4, SO5, SO6)	132
2.1.SO5.8 Wybór wskaźników rezultatu	132
2.1.SO5.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej.....	144
2.1.SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów	144
2.1.SO6.1 Streszczenie analizy SWOT.....	144
2.1.SO6.1.1 Mocne strony	144
2.1.SO6.1.2 Słabe strony.....	144
2.1.SO6.1.3 Szanse	145
2.1.SO6.1.4 Zagrożenia	146
2.1.SO6.2 Identyfikacja potrzeb	147
2.1.SO6.3 Identyfikacja istotnych elementów planu wywodzących się z instrumentów legislacyjnych określonych w Załączniku XI do rozporządzenia o planach strategicznych, w których została uwzględniona ocena potrzeb dla celów szczegółowych planu.....	147
2.1.SO6.4 Logika interwencji	149
2.1.SO6.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy	152
2.1.SO6.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus	153
2.1.SO6.7 Czy planowany jest wkład WPR w Program LIFE (tylko dla SO4, SO5, SO6)	153
2.1.SO6.8 Wybór wskaźników rezultatu	153
2.1.SO6.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej.....	162
2.1.SO7 Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	163
2.1.SO7.1 Streszczenie analizy SWOT.....	163
2.1.SO7.1.1 Mocne strony	163
2.1.SO7.1.2 Słabe strony.....	163
2.1.SO7.1.3 Szanse	163
2.1.SO7.1.4 Zagrożenia	164
2.1.SO7.2 Identyfikacja potrzeb	165

2.1.SO7.4 Logika interwencji	165
2.1.SO7.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy	166
2.1.SO7.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus	167
2.1.SO7.8 Wybór wskaźników rezultatu	167
2.1.SO7.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej	168
2.1.SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa	168
2.1.SO8.1 Streszczenie analizy SWOT	168
2.1.SO8.1.1 Mocne strony	168
2.1.SO8.1.2 Słabe strony	169
2.1.SO8.1.3 Szanse	169
2.1.SO8.1.4 Zagrożenia	170
2.1.SO8.2 Identyfikacja potrzeb	171
2.1.SO8.4 Logika interwencji	172
2.1.SO8.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy	176
2.1.SO8.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus	177
2.1.SO8.8 Wybór wskaźników rezultatu	177
2.1.SO8.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej	179
2.1.SO9 Poprawa reagowania unijnego rolnictwa na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym na wysokiej jakości, bezpiecznej i pożywnej żywność produkowanej w sposób zrównoważony, ograniczenie marnowania żywności, jak również poprawa dobrostanu zwierząt i zwalczanie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe	179
2.1.SO9.1 Streszczenie analizy SWOT	179
2.1.SO9.1.1 Mocne strony	179
2.1.SO9.1.2 Słabe strony	180
2.1.SO9.1.3 Szanse	181
2.1.SO9.1.4 Zagrożenia	181
2.1.SO9.2 Identyfikacja potrzeb	182
2.1.SO9.4 Logika interwencji	183
2.1.SO9.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy	187
2.1.SO9.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus	188
2.1.SO9.8 Wybór wskaźników rezultatu	188
2.1.SO9.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej	191
2.1.SO10 Przekrojowy cel polegający na modernizacji sektora przez sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacji i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, a także zachęcanie do ich wykorzystywania	191
2.1.SO10.1 Streszczenie analizy SWOT	191
2.1.SO10.1.1 Mocne strony	191
2.1.SO10.1.2 Słabe strony	192
2.1.SO10.1.3 Szanse	193
2.1.SO10.1.4 Zagrożenia	194
2.1.SO10.2 Identyfikacja potrzeb	195
2.1.SO10.4 Logika interwencji	195
2.1.SO10.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy	197
2.1.SO10.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus	198
2.1.SO10.8 Wybór wskaźników rezultatu	198
2.1.SO10.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej	199
2.2 Wskaźniki kontekstu oraz inne dane wykorzystane na potrzeby kalkulacji wskaźników	200
2.3 Plan wskaźników	201
2.3.1 Tabela podsumowująca	201

2.3.3 Spójność oraz wkład planu strategicznego w unijne cele do roku 2030 określone w Strategii Od pola do stołu oraz Strategii Bioróżnorodności.....	212
3 Spójność strategii i komplementarność	219
3.1 Opis architektury środowiskowo - klimatycznej	219
3.1.1 Opis całościowego wkładu warunkowości w specyficzne środowiskowo klimatyczne cele określone w pkt. (d), (e), oraz (f) z Artykułu 6 (1)	219
3.1.2 Przegląd komplementarności między odpowiednimi warunkami wyjściowymi, o których mowa w art. 31 ust. 5 i art. 70 ust. 3, warunkowością i różnymi interwencjami dotyczącymi celów związanych ze środowiskiem i klimatem	221
3.1.3 Wyjaśnienie w jaki sposób osiągnąć wyższy poziom ambicji o którym mowa w art. 105	227
3.1.4 Wyjaśnienie w jaki sposób architektura środowiskowo - klimatyczna planu strategicznego realizować będzie długoterminowe cele krajowe wyodżające się z instrumentów legislacyjnych określonych w Załączniku XIII	233
3.1.5 W stosownych przypadkach, wkład WPR w projekty LIFE	240
3.2 Opis strategii wymiany pokoleniowej	240
3.4 Przegląd w odniesieniu do celu sprawiedliwszej dystrybucji oraz bardziej efektywne i skuteczne ukierunkowanie wsparcia dochodu	244
3.5 Przegląd interwencji sektorowych	248
3.5.1 Owoce i Warzywa.....	248
3.5.2 Produkty pszczelarskie.....	248
3.5.6 Inne sektory.....	249
3.6 Przegląd interwencji zapewniających spójne i zintegrowane podejście do zarządzania ryzykiem, w stosownych przypadkach	250
3.8 Opis, w jaki sposób plan strategiczny przyczynia się do celów związanych z poprawą dobrostanu zwierząt oraz ograniczenia antybiotyków, określonych w pkt (i) art. 6 (1), w tym warunków podstawowych oraz komplementarności	253
3.9 Uproszczenie i ograniczenie barier administracyjnych	254
3.10 Conditionality	257
4 Elementy wspólne dla różnych interwencji	266
4.1 Definicje oraz minimalne wymagania.....	266
4.1.1 Działalność rolnicza.....	266
4.1.1.1 Definicja produkcji	266
4.1.1.2 Definicja utrzymywania użytków rolnych.....	266
4.1.1.2.1 Grunty orne	266
4.1.1.2.2 Uprawy wieloletnie.....	266
4.1.1.2.3 Trwałe użytki zielone.....	266
4.1.2 Grunty rolne	266
4.1.2.1 Elementy systemu agroleśnego o ile zostały założone w ramach interwencji.....	266
4.1.2.1.1 Grunty orne	266
4.1.2.1.2 Uprawy wieloletnie.....	266
4.1.2.1.3 Trwałe użytki zielone.....	267
4.1.2.2 Grunty orne	267
4.1.2.2.1 Inne komentarze dotyczące definicji Grunty orne	267
4.1.2.3 Uprawy wieloletnie.....	267
4.1.2.3.1 Definicja szkółek	267
4.1.2.3.2 Definicja zagajników o krótkiej rotacji.....	267
4.1.2.4 Trwałe użytki zielone.....	267
4.1.2.4.1 Definicja trawy lub innych zielnych roślin pastewnych.....	267
4.1.2.4.2 Decyzja o zastosowaniu kryterium płuznego w relacji do klasyfikacji trwałych użytków zielonych	267
4.1.2.4.3 Decyzja o zastosowaniu kryterium „uprawy” w odniesieniu do klasyfikacji trwałych użytków zielonych	267
Nie.....	267

4.1.2.4.4 Decyzja o zastosowaniu kryterium „ponowny wysiew różnymi rodzajami traw” w odniesieniu do klasyfikacji trwałych użytków zielonych i jego opisu w przypadku odpowiedzi twierdzącej	267
4.1.2.4.5 Decyzja dotycząca włączenia innych gatunków, takich jak drzewa i/lub krzewy, które produkują paszę dla zwierząt, pod warunkiem że nadal przeważają trawy i inne pastewne rośliny zielne	267
4.1.2.4.6 Decyzja dotycząca włączenia innych obszarów takich jak drzewa i krzewy, które mogą być skarmiane lub przeznaczonych na pasze, w przypadku gdy trawy i inne pasze zielone są tradycyjnie niedominujące lub nie występują.....	268
4.1.3.1 Kryteria określenia dominujących aktywności rolniczych w przypadku gdy grunty wykorzystywane są także w celach nierolniczych.....	268
4.1.3.2 Kryteria zapewniające, że grunt jest w dyspozycji rolnika.....	268
4.1.3.3 Okres w którym grunty spełniają definicje kwalifikowalnego hektara	268
4.1.3.4 Decyzja dot. włączenia obszarów wykorzystywanych do celów rolniczych co dwa lata .	268
4.1.3.5 Decyzja dotycząca włączenia innych cech krajobrazu (nieobjętych GAEC) pod warunkiem, że nie są one dominujące i nie utrudniają znacząco prowadzenia działalności rolniczej ze względu na zajmowany przez nie obszar	269
4.1.3.6 Decyzja w odniesieniu do Trwałe użytki zielone o rozproszonych niekwalifikowalnych cechach, o zastosowaniu stałych współczynników redukcji w celu określenia obszaru uznanego za kwalifikowalny	269
4.1.3.7 Decyzja o utrzymaniu kwalifikowalności wcześniej kwalifikowalnych obszarów, gdy przestaną one spełniać definicję „kwalifikującego się hektara” zgodnie z art. 4 ust. 4 ust. a) i b) rozporządzenia SPR w wyniku zastosowania programów krajowych których warunki są zgodne z interwencjami objętymi systemem zintegrowanym, o którym mowa w art. 63 ust. 2 rozporządzenia (UE) Horyzontalnego, pozwalającym na wytwarzanie produktów nieobjętych załącznikiem 1 za pomocą paludikultury i które przyczyniają się do realizacji celów środowiskowych rozporządzenie o Planach Strategicznych WPR.	269
4.1.4 Aktywny rolnik	269
4.1.4.1 Kryteria identyfikacji osób, które prowadzą minimalny poziom działalności rolniczej ...	269
4.1.4.2 Decyzja o stosowaniu negatywnego wykazu działalności pozarolniczej jako narzędzia uzupełniającego.....	270
4.1.4.3 Decyzja o ustaleniu kwoty płatności bezpośrednich nie wyższej niż 5 000 EUR, poniżej której rolnicy są w każdym przypadku uznawani za "Aktywnych rolników"	270
4.1.5 Młody rolnik	270
4.1.5.2 Warunki określające „kierownika gospodarstwa”	270
4.1.5.3 Wymagane odpowiednie szkolenia lub umiejętności	270
4.1.6 Nowy rolnik	271
4.1.6.1 Warunki określające definiowania „kierownika gospodarstwa” po raz pierwszy.....	271
4.1.6.2 Wymagane szkolenia i umiejętności.....	271
4.1.7 Minimalne wymagania dla otrzymujących płatności bezpośrednie	271
4.1.7.1 Progi.....	271
4.1.7.2 Wyjaśnienie.....	271
4.1.8 Inne definicje zastosowane w Planie strategicznym.....	272
4.2 Element związany z płatnościami bezpośrednimi	274
4.2.1 Opis ustanowienia uprawnień do płatności, w stosownych przypadkach, oraz funkcjonowania rezerwy.....	274
4.2.1.1 Uprawnienia.....	274
4.2.1.2 Terytorializacja	274
4.2.1.3 System konwergencji wewnętrznej.....	274
4.2.2 Redukcja płatności bezpośrednich.....	274
4.2.2.1 Opis redukcji lub cappingu dla płatności bezpośrednich.....	274
4.2.3 Wniosek na poziomie członków osób prawnych lub grup/ na poziomie grupy powiązanych podmiotów prawnych (art. 110).....	275
Article 17(4) of [SPR] Redukcja płatności	275
Article 29(6) first subparagraph of [SPR] CRISS.....	275

Article 30(4) of [SPR] CISYF	275
Article 17(1) of [SPR] Dyscyplina finansowa	275
Article 28 of [SPR] Płatności dla małych rolników	275
Article 31 of [SPR] Ekoschematy	275
Article 32-34 of [SPR] CIS	275
Article 70 of [SPR] Środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania z zakresie zarządzania	275
Article 71 of [SPR] Naturalne i inne specyficzne utrudnienia	275
Article 72 of [SPR] Niedogodności specyficzne dla danego obszaru wynikające z niektórych obowiązkowych wymogów	275
Article 73 of [SPR] Inwestycje	275
Article 75 of [SPR] Premia dla młodych rolników oraz wsparcie na rozpoczynanie działalności na obszarach wiejskich	276
Article 29(6) second subparagraph of [SPR] CRISS	276
4.2.4 Wkład w narzędzia zarządzania ryzykiem.....	276
4.3 Pomoc techniczna	276
4.3.1 Cele	276
4.3.2 Zakres i orientacyjny plan działań	276
4.3.3 Beneficjenci	277
4.3.4 Wkład EFRROW	277
4.4 Sieć WPR	277
4.4.1 Krótki opis i cele krajowej sieci WPR, w tym działania wspierające EPI i przepływ wiedzy w ramach AKIS	277
4.4.2 Struktura, zarządzanie i funkcjonowanie KSOW	279
4.5 Przegląd koordynacji, demarkacji i komplementarności pomiędzy EFRROW i innymi funduszami UE na obszarach wiejskich	281
4.6 Instrumenty finansowe.....	285
4.6.1 Opis instrumentu finansowego	285
4.7.1 Wykaz niekwalifikujących się inwestycji.....	286
4.7.2 Określenie obszaru wiejskiego i możliwość zastosowania.....	287
4.7.3 Dodatkowe elementy wspólne dla interwencji sektorowych, interwencji na rzecz rozwoju obszarów wiejskich lub wspólne dla obu.....	287
4.7.4 Stawki wkładu mające zastosowanie do interwencji na rzecz rozwoju obszarów wiejskich ...	289
Poziomy wkładu krajowego.....	289
5 PŁATNOŚCI BEZPOŚREDNIE, INTERWENCJE SEKTOROWE I INTERWENCJE DOTYCZĄCE ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH OKREŚLONE W STRATEGII	290
5.1 Płatności bezpośrednie Typy interwencji	290
5.1.1 BISS(21) - Podstawowe wsparcie dochodów do celów zrównoważoności.....	290
5.1.1.1 I 1 - Podstawowe wsparcie dochodów	290
5.1.2 CRISS(26) – Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów do celów zrównoważoności 294	
5.1.2.1 I 2 – Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów	294
5.1.3 CIS-YF(30) - Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników.....	298
5.1.3.1 I 3 – Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników.....	298
5.1.4 Eco-scheme(31) - Systemy na rzecz klimatu i środowiska	303
5.1.4.1 I 4.1 - Ekoschemat - Obszary z roślinami miododajnymi	303
5.1.4.2 I 4.2 - Ekoschemat - Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt.....	308
5.1.4.3 I 4.3 - Ekoschemat - Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe.....	313
5.1.4.4 I 4.4 - Ekoschemat - Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia	318
5.1.4.5 I 4.5 - Ekoschemat - Zróżnicowana struktura upraw.....	323
5.1.4.6 I 4.6 - Ekoschemat - Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji 328	
5.1.4.7 I 4.7 - Ekoschemat - Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo	333
5.1.4.8 I 4.8 - Ekoschemat - Uprozczone systemy uprawy.....	338

5.1.4.9	I 4.9 - Ekoschemat - Utrzymanie zadrzewień śródpolnych	343
5.1.4.10	I 4.10 - Ekoschemat - Utrzymanie systemów rolno-leśnych	348
5.1.4.11	I 4.11 - Ekoschemat - Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych	353
5.1.4.12	I 4.12 - Ekoschemat - Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne.....	358
5.1.4.13	I 4.13 - Ekoschemat - Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin.....	363
5.1.4.14	I 4.14 - Ekoschemat - Biologiczna ochrona upraw.....	369
5.1.4.15	I 4.15 - Ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne.....	374
5.1.4.16	I 4.16 - Ekoschemat – Dobrostan zwierząt.....	394
5.1.5	CIS(32) - Wsparcie dochodów związane z wielkością produkcji	420
5.1.5.1	I 5.1. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do krów	420
5.1.5.2	I 5.2. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do młodego bydła	428
5.1.5.3	I 5.3. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do owiec.....	436
5.1.5.4	I 5.4. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do kóz	441
5.1.5.5	I 5.5. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do buraków cukrowych	445
5.1.5.6	I 5.6. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do chmielu	450
5.1.5.7	I 5.7. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do lnu	455
5.1.5.8	I 5.8. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do konopi włóknistych	459
5.1.5.9	I 5.9. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do pomidorów.....	462
5.1.5.10	I 5.10. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do truskawek	466
5.1.5.11	I 5.11. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do ziemniaków skrobiowych.....	471
5.1.5.12	I 5.12. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin pastewnych	475
5.1.5.13	I 5.1. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do strączkowych na ziarno	478
5.2	Interwencje sektorowe	483
5.2.1	API – Produkty pszczele.....	483
5.2.1.1	I.6.1. Wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy pszczelarskiej.....	483
5.2.1.2	I.6.2. Inwestycje, wspieranie modernizacji gospodarstw pasiecznych.....	486
5.2.1.3	I.6.3. Wspieranie walki z warrozą produktami leczniczymi	489
5.2.1.4	I.6.4. Ułatwienie prowadzenia gospodarki wędrowniej	492
5.2.1.5	I.6.5. Pomoc na odbudowę i poprawę wartości użytkowej pszczół	495
5.2.1.6	I.6.6. Wsparcie naukowo-badawcze	498
5.2.1.7	I.6.7. Wspieranie badania jakości handlowej miodu oraz identyfikacja miodów odmianowych.....	501
5.2.2	FV – Owoce i warzywa.....	504
5.2.2.1	I.7.1. Poprawa infrastruktury służącej do planowania i organizacji produkcji, dostosowania produkcji do popytu w odniesieniu do jakości i ilości, optymalizacji kosztów produkcji i zwrotu z inwestycji oraz stabilizacji cen producentów owoców i warzyw.....	506
5.1.1.1.1.	I.7.2. Poprawa wyposażenia technicznego wykorzystywanego do koncentracji dostaw i umieszczania produktów na rynku owoców i warzyw	508
5.2.2.2	I.7.3. Działania informacyjne, promocyjne i marketingowe w odniesieniu do produktów, marek i znaków towarowych organizacji producentów owoców i warzyw.....	510
5.2.2.3	I.7.4. Wycofanie z rynku owoców i warzyw	511
5.2.2.4	I.7.5. Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu.....	513
5.2.2.5	I.7.6. Badania i rozwój.....	515
5.3	Interwencje z zakresu rozwoju obszarów wiejskich.....	518
5.3.1	ENVCLIM(70) - Zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania	518
5.3.1.1	I 8.1. - Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000	518
5.3.1.2	I 8.2. - Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000	526
5.3.1.3	I 8.3. - Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000	534
5.3.1.4	I 8.4. - Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych.....	539
5.3.1.5	I 8.5. - Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie.....	544

5.3.1.6	I 8.6. - Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie	549
5.3.1.7	I 8.7. - Wieloletnie pasy kwietne	557
5.3.1.8	I 8.8 - Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne	562
5.3.1.9	I 8.9.1 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020. Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000	567
5.3.1.10	I 8.9.2 – Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020). Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000	571
5.3.1.11	I 8.9.3 – Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020). Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone	575
5.3.1.12	I 8.10 – Zobowiązania zalesieniowe z PROW 2004-2006, PROW 2007-2013, PROW 2014-2020	578
5.3.2	ANC(71) - Naturalne lub inne specyficzne utrudnienia	582
5.3.2.1	I 9. - Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW).....	582
5.3.3	INVEST(73) - Inwestycje, w tym Inwestycje irrigation nawodnienia	588
5.3.3.1	I 10.1.1 - Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (dotacje)	588
5.3.3.2	I 10.1.2. - Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (Instrumenty finansowe)	595
5.3.3.3	I 10.2. - Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej	599
5.3.3.4	I 10.3. - Inwestycje zapobiegające rozprzestrzenianiu się ASF	603
5.3.3.5	I 10.4. - Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu	607
5.3.3.6	I 10.5. - Rozwój małych gospodarstw	612
5.3.3.7	I 10.6.1 - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) - w gospodarstwie	617
5.3.3.8	I 10.6.2. - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (Instrumenty finansowe) – w gospodarstwie.....	622
5.3.3.9	I 10.7.1 - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) - poza gospodarstwem	627
5.3.3.10	I 10.7.2 – Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (Instrumenty finansowe) – poza gospodarstwem	633
5.3.3.11	I 10.8 – Scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym	637
5.3.3.12	I 10.9.1 – Rozwój usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu	641
5.3.3.13	I 10.9.2 – Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa (Instrumenty finansowe).....	645
5.3.3.14	I 10.10 – Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz wdrożenie koncepcji inteligentnych wsi	649
5.3.3.15	I 10.11 – Zalesianie gruntów rolnych.....	653
5.3.3.16	I 10.12 – Tworzenie zadrzewień śródpolnych.....	657
5.3.3.17	I 10.13 – Zakładanie systemów rolno-leśnych	661
5.3.3.18	I 10.14 – Zwiększanie bioróżnorodności lasów prywatnych	665
5.3.4	INSTAL(75) - Setting up of young farmers and the start-up of rural businesses, including the setting up of Nowy rolniks.....	669
5.3.4.1	I 11. - Premie dla młodych rolników	669
5.3.5	RISK(76) - Narzędzia zarządzania ryzykiem	675
5.3.5.1	I 12.1. - Dopłaty do składek ubezpieczenia zwierząt gospodarskich	675
5.3.5.2	I 12.2. – Dofinansowanie Funduszy Wzajemnościowych.....	680
5.3.6	(77) - Współpraca	685
5.3.6.1	I 13.1. – LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).....	685
5.3.6.2	I 13.2. – Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych ..	700

5.3.6.3	I 13.3. – Promowanie, informowanie i marketing dotyczący żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości	705
5.3.6.4	I 13.5. – Współpraca Grup Operacyjnych EPI	711
5.3.6.5	I 13.4. – Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości żywności ...	717
5.3.6.6	I 13.6. – Zobowiązania dla beneficjentów działania 9 Tworzenie grup producentów i organizacji producentów PROW 2014–2020, realizowane w ramach interwencji I 13.2. Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych.	723
5.3.6.7	I 13.7. – Zobowiązania dla beneficjentów poddziałania 3.1 Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości PROW 2014–2020, realizowane w ramach interwencji I 13.4 Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości żywności	726
5.3.7	KNOW(78) - Transfer wiedzy I wymiana informacji	729
5.3.7.1	I 14.1. - Doskonalenie zawodowe rolników	729
5.3.7.2	I 14.2. - Kompleksowe doradztwo rolnicze.....	734
5.3.7.3	I 14.3. - Doskonalenie zawodowe kadr doradczych.....	739
5.3.7.4	I 14.4. - Wsparcie gospodarstw demonstracyjnych.....	746
6	Plan finansowy.....	751
6.1	Przegląd tabel.....	751
7	System zarządzania i koordynacji.....	754
7.1	Określenie organów zarządzających i koordynacyjnych + organów kontrolnych	754
7.2	Opis struktury monitorowania i sprawozdawczości	757
7.3	Informacje na temat systemu kontroli i kar	758
7.3.1	IACS - Zintegrowany System Administracji i Kontroli	758
7.3.1.1	Wszystkie elementy IACS określone w rozporządzeniu horyzontalnym i obowiązujące od 1 stycznia 2023	758
7.3.1.1.1	System identyfikacji działek rolnych (LIPS).....	758
7.3.1.1.2	Wniosek geoprzestrzenny (GSA) i system związany ze zwierzętami (GSA)	758
7.3.1.1.3	Czy stosują Państwo automatyczny system rozszczeń (w rozumieniu art. 65 ust. 4 lit. f) HZR?.....	759
7.3.1.1.4	System monitorowania obszarów	759
7.3.1.1.5	System kontroli i sankcji.....	759
7.3.1.1.5.1	Opis systemu(-ów) kontroli i sankcji w odniesieniu do interwencji w ramach IACS	759
7.3.1.1.6	System identyfikacji i rejestracji uprawnień do płatności, w stosownych przypadkach	766
7.3.1.1.7	System identyfikacji i rejestracji zwierząt w rozumieniu artykułu 65(4)(c) i ([Artykuł 66(1)(g) HZR].....	766
7.3.2	Non-IACS	766
	Non-IACS EAGF.....	766
	Non-IACS EAFRD	766
7.3.2.2	Krótki opis system kontroli dla non – IACS (kontrole krzyżowe, metody kontroli itp). ..	766
	Non-IACS EAGF.....	766
	Non-IACS EAFRD	767
7.3.2.3	Reguła zamówień publicznych?	767
	Krótki opis sposobu zapewnienia zgodności z przepisami dotyczącymi zamówień publicznych.	767
7.4	Warunkowość	767
7.4.1	System kontroli warunkowości.....	768
7.4.1.1	Opis systemu kontroli dla warunkowości	768
7.4.1.2	Typy kontroli	769
7.4.2	System sankcji dla warunkowości	770
7.4.2.1	Opis systemu sankcji dla warunkowości	770
7.4.2.2	Zastosowanie systemu ostrzegania?	770
7.4.2.3	Definicja i stosowanie „ponownego wystąpienia” (sposób obliczania i zakres czasowy):	770
7.4.2.4	Definicja i zastosowanie „zaniedbania”.....	770
7.4.2.5	Definicja i zastosowanie „celowej niezgodności”	770

7.4.3 Właściwe organy kontrolne odpowiedzialne za kontrole praktyk warunkowości, podstawowe wymagania dotyczące zarządzania	771
7.5 Warunkowość społeczna.....	774
7.5.1 Opis system kontroli warunkowości społecznej	774
7.5.2 Opis system kar za nie spełnianie warunkowości społecznej.....	774
8 Modernizacja: AKIS i cyfryzacja	774
8.1 AKIS	774
8.1 Ogólny opis struktury organizacyjnej ulepszonych AKIS.....	774
8.2 Opis sposobu, w jaki usługi doradcze, sieci badawcze i sieci WPR będą uzupełniać się w ramach AKIS (art. 114 lit. a) pkt (ii)).....	778
8.3 Opis organizacji wszystkich podmiotów udzielających doradztwa dla rolników zgodnie z wymogami, o których mowa w art. 15 ust. 2, 3 i 4.....	780
8.4 Opis w jaki sposób jest zapewnione wsparcie dla wdrożenia innowacji zgodnie z artykułem 114(a)(ii)	781
8.5 Strategia cyfryzacji (art.114 lit. b)	782

1 Deklaracja strategiczna

Plan strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej będzie wspierać zrównoważony rozwój polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich. WPR będzie wspierać zrównoważone metody gospodarowania, przyjazne klimatowi i środowisku; chroniące wodę, glebę i powietrze oraz bioróżnorodność. Sprzyjać będzie produkcji i wykorzystaniu zrównoważonej energii. Wzmacniana będzie różnorodność gospodarstwa, w tym biogospodarka. Poprawa dynamiki rozwojowej zwiększy aktywności zawodową i społeczną mieszkańców terenów wiejskich, szczególnie osób wykluczonych. Upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania naukowe i innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi i rolnictwa.

Charakterystyka rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce

W Polsce obszary wiejskie i tereny rolne zajmują odpowiednio 85% i 52% powierzchni kraju. Wieś zamieszkuje około 15 milionów ludzi - 38% ogółu ludności Polski. Łącznie identyfikowanych jest około 1,4 mln gospodarstw rolnych. Głównymi sektorami są sektory mleczarski, zbóż, trzody chlewnej, drobiu i ogrodnictwa. Rolnictwo w Polsce charakteryzuje się zróżnicowaniem produkcji i potencjałem ekonomiczną - duży udział gospodarstw o małej wielkości ekonomicznej. Występują istotne dysproporcje w dochodach. Poziom zorganizowania rolników jest niewystarczający. Obserwowane są niedobory wody, zanieczyszczenia wód powierzchniowych. Pomimo tendencji wzrostowych, wykorzystanie środków ochrony roślin utrzymuje się poniżej średniej UE. Na obszarach wiejskich nadal brak jest dostępu do nowoczesnej infrastruktury społecznej i technicznej. Widoczny jest postępujący proces starzenia ludności. Większość przedsiębiorstw związana jest z sektorami usług dla rolnictwa i leśnictwa, przetwórstwa i turystyki.

Wspieranie inteligentnego, konkurencyjnego, odpornego i zróżnicowanego sektora rolnictwa zapewniającego długoterminowe bezpieczeństwo żywnościowe

Zaprojektowano szereg instrumentów wspierających dochodowość i odporność, szczególnie mniejszych gospodarstw. Poza płatnościami bezpośrednimi realizowane będzie wsparcie inwestycyjne oraz wsparcie w zakresie instrumentów zarządzania ryzykiem i zapobiegania ASF. Wspierana będzie lepsza organizacja łańcuchów dostaw, rozwój małego przetwórstwa, uczestnictwo w krajowych i unijnych systemach jakości produkcji żywności. Uzupełniająco zainwestujemy w przetwórstwo i wprowadzanie produktów do obrotu. Planuje się dalszą poprawę struktury agrarnej. Komplementarnie wsparcie w zakresie organizacji łańcuchów dostaw, cyfryzacji i innowacji w rolnictwie może być realizowane w ramach innych programów krajowych i UE.

Wspieranie i wzmacnianie ochrony środowiska, w tym różnorodności biologicznej, oraz działań w dziedzinie klimatu oraz przyczynianie się do realizacji unijnych celów związanych ze środowiskiem i klimatem, w tym zobowiązań Unii wynikających z porozumienia paryskiego

Zaprojektowano interwencje zachęcające rolników do stosowania podwyższonych norm w produkcji rolniczej, przyjaznych środowisku metod produkcji, ograniczających emisje CO₂, poprawiających jakość gleb, zwiększających retencję wody. Wspierane będą inwestycje do powtórnego obiegu wody i ograniczające zużycie energii w produkcji. Dążyć będziemy do zwiększenia lesistości, poprawy stanu lasów w Polsce oraz wzmocnienia ich bioróżnorodności. Uzupełniająco planowane są działania szkoleniowo - doradcze dla rolników a także edukacyjno-informacyjne dla konsumentów żywności i dla społeczności lokalnych. W ramach innych programów krajowych i UE zaplanowano wsparcie na rzecz ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu, w tym edukacyjne.

Umacnianie struktury społeczno-ekonomicznej obszarów wiejskich

Konkurencyjność obszarów wiejskich w Polsce jest uzależniona m.in. od poprawy stanu infrastruktury technicznej, poprawy dostępności do podstawowych usług oraz rozwoju przedsiębiorczości. W Planie będą realizowane interwencje zachęcające młode osoby do podejmowania działalności rolniczej oraz wspierające tworzenie i rozwój działalności gospodarczej na obszarach wiejskich. Wdrażana będzie koncepcja smart villages, w tym rozwoju biogospodarki. Realizowane będą inwestycje w infrastrukturę techniczną mniejszej skali. Wsparcie będzie także dotyczyć produkcji zdrowej żywności, w tym ograniczenie użycia pestycydów, poprawy warunków w zakresie dobrostanu zwierząt i ograniczenia stosowania antybiotyków. Wsparcie ww. zakresie może być też realizowane w ramach innych programów

krajowych i UE. Wzmocnienie struktur społeczno-ekonomicznych wsi będzie realizowane w ramach programów krajowych i UE.

Cel przekrojowy

Realizacja celów WPR wymaga zapewnienia sprawnego funkcjonowania systemu wiedzy i innowacji (AKIS). W ramach Planu planowane jest wsparcie działań szkoleniowych i doradczych dla rolników uwzględniających potrzeby zidentyfikowane w poszczególnych celach szczegółowych w zakresie prowadzenia działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa. W ramach innych programów krajowych i UE, realizowane mogą być komplementarne działania szkoleniowe, jak również inwestycje z zakresu cyfryzacji, z uwzględnieniem platformy doradczej.

Sposób realizacji rekomendacji KE

Polska otrzymała 15 rekomendacji dotyczących sposobu rozwiązywania identyfikowanych problemów w ramach trzech głównych celów WPR oraz w celu przekrojowym. Zaproponowane w Planie instrumenty wsparcia odpowiadają oczekiwania Komisji. Wszystkie rekomendacje KE są adresowane poprzez Plan, narzędzia legislacyjne a także poprzez inne krajowe i UE programy m.in. Krajowy Plan Odbudowy i politykę spójności. Opisy sposobu realizacji rekomendacji znajdują się w załączniku nr 6.

Uzasadnienie budżetu

Budżet Planu - 25,125 mld euro. I filar, po przesunięciu 30% z drugiego filaru 17 326 mln euro. Alokacja II filaru - 7 799 mln euro. Przy opracowywaniu budżetu dla I filaru brano pod uwagę, że instrumentami poprawiającymi dochody rolników są płatności bezpośrednie, stąd podjęto decyzję o przesunięciu środków EFRROW do I filaru. Alokacja interwencji sektorowych obliczona została w oparciu o dotychczasowe doświadczenia z wdrażania programów sektorowych oraz na podstawie danych dotyczących cen rynkowych usług i dostaw. Kalkulacja budżetu II filaru dokonana została na podstawie analizy kosztów poszczególnych typów inwestycji, w tym kosztów inwestycji cyfrowych i środowiskowych. Planowany budżet zapewnia realizację wyznaczonych dla WPR celów ogólnych i szczegółowego, przy zachowaniu ustalonych w przepisach UE wydatków na środowisko i klimat, wsparcie młodych rolników oraz realizację podejścia LEADER.

Równy dostęp do wsparcia

Przyjęte dla poszczególnych interwencji Planu warunki udzielania pomocy i kryteria wyboru operacji do realizacji oparte są o zasady UE dotyczące równego dostępu i nie dyskryminowania płci oraz mniejszości społecznych. Wsparcie oferowane w Planie skierowane jest do wszystkich grup społecznych i zapewnia potencjalnym beneficjentom równy dostęp do pomocy.

2 Ocena potrzeb i strategii interwencji, w tym wskaźników kontekstu i rezultatu dla planu

2.1 Ocena potrzeb i strategia interwencji

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
CS 1. P1.	Zwiększenie indywidualnego dochodu w celu zapewnienie godnego poziomu życia i wyrównywania szans	krytyczna (+++)	Tak	X									
CS 1. P2.	Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi	pożądana (+)	Tak	X									
CS 1. P3.	Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej	wymagana (++)	Tak	X									
CS 1. P4.	Rozwój produkcji rolnej metodami przyjaznymi dla środowiska naturalnego	wymagana (++)	Tak	X									
CS 1. P5.	Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego	krytyczna (+++)	Tak	X									
CS 1. P6.	Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego	krytyczna (+++)	Częściowo	X						X			
CS 1. P7.	Utrzymanie potencjału produkcyjnego przeciwdziałanie zaniechaniu prowadzenia działalności rolniczej	pożądana (+)	Tak	X									
CS 1. P8.	Przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta	wymagana (++)	Tak	X									
CS 1. P9.	Upowszechnienie stosowania instrumentów zarządzania ryzykiem	poza priorytetyzacją	Częściowo	X						X			X
CS 1. P10.	Rozwijanie technologii cyfrowych w zarządzaniu ryzykiem i platform wdrażających kontrakty	pożądana (+)	Nie	X									

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
CS 2.P 1.	Wzrost efektywności czynników wytwórczych, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównoważony	wymagana (++)	Częściowo		X								
CS 2.P 2.	Wzmocnienie innowacyjności i zaawansowania technologicznego produkcji rolnej	wymagana (++)	Częściowo		X								
CS 2.P 3.	Ułatwienie dostępu do kapitału m.in. na rzecz inwestycji poprawiających konkurencyjność w rolnictwie	pożądana (+)	Częściowo		X								
CS 2.P 4.	Zwiększanie dochodowości - przedłużanie trwałości, przechowalnictwo, przygotowanie do sprzedaży.	wymagana (++)	Częściowo		X								
CS 2.P 5.	Rozwój produkcji żywności wysokiej jakości, w tym produkcji ekologicznej	krytyczna (+++)	Częściowo		X								
CS 2.P 6.	Zapewnienie promocji rolnych produktów żywnościowych i nieżywnościowych na rynkach światowych	wymagana (++)	Nie		X								
CS 2.P 7.	Pokonanie ograniczeń rozwojowych w produkcji małej skali – nowe technologie, modele organizacyjne.	krytyczna (+++)	Częściowo		X								
CS 2.P 8.	Podnoszenie kwalifikacji, cyfrowych, rynkowych i technologicznych, profesjonalne wsparcie doradcze	poza priorytetyzacją	Częściowo		X								X
CS 3.P 1.	Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji	krytyczna (+++)	Częściowo			X					X		
CS 3.P 2.	Wspieranie krótkich/alternatywnych łańcuchów wartości w tym związanych z produkcją wysokiej jakości	krytyczna (+++)	Częściowo			X							
CS 3.P 3.	Rozwój współpracy, poprawa konkurencyjności i innowacyjności w ramach łańcucha wartości	wymagana (++)	Częściowo			X							
CS 3.P 4.	Wspieranie rozwoju zorganizowanych form handlu	wymagana (++)	Częściowo			X							

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
CS 3.P 5.	Doradztwo, coaching, współpraca z liderami środowisk naukowo-biznesowych	poza priorytetyzacją	Częściowo			X							X
CS 3.P 6.	Promowanie rozwiązań wspierających umowy na dostawy pomiędzy rolnikami a przemysłem przetwórczym	pożądana (+)	Tak			X							
CS 3.P 7.	Wykorzystanie cyfryzacji w dostępie do usług finansowych, informacji oraz poprawie łańcucha dostaw	pożądana (+)	Nie			X							
CS 4. P1.	Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa	krytyczna (+++)	Tak				X	X					
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	Częściowo				X	X	X				
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gruntów rolnych	wymagana (++)	Tak				X		X				
CS 4. P4.	Rozwój biogospodarki w oparciu o nieżywnościowe zastosowania biomasy rolniczej i leśnej	pożądana (+)	Częściowo				X						
CS 4. P5.	Wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii	wymagana (++)	Częściowo				X						
CS 4. P6.	Podnoszenie wiedzy w zakresie łagodzenia zmian klimatu i adaptacji do nich	poza priorytetyzacją	Częściowo				X						X
CS 5. P1.	Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby	krytyczna (+++)	Częściowo					X					
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	Częściowo					X					
CS 5. P3.	Poprawa jakości wód	krytyczna (+++)	Częściowo					X					
CS 5. P4.	Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza	pożądana (+)	Częściowo					X					

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
CS 5. P5.	Zapobieganie porzucaniu gruntów	pożądana (+)	Tak					X					
CS 5.P 6.	Podnoszenie wiedzy w zakresie racjonalnego wykorzystania wody, gleby, powietrza	poza priorytetyzacją	Częściowo					X					X
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Tak						X				
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	Tak						X				
CS 6. P3.	Zwiększenie różnorodności upraw	wymagana (++)	Tak						X				
CS 6. P4.	Zwiększenie różnorodności biologicznej lasów	wymagana (++)	Tak				X		X				
CS 6. P5.	Ekstensywne użytkowanie gruntów z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony	wymagana (++)	Częściowo				X		X				
CS 6. P6.	Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie	wymagana (++)	Częściowo				X		X				
CS 6. P7.	Zachowanie zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie	pożądana (+)	Częściowo				X		X				
CS 6. P8.	Zapobieganie rozprzestrzenianiu się gatunków inwazyjnych	pożądana (+)	Częściowo						X				
CS 6. P9.	Rozwój i upowszechnianie zasobów wiedzy i informacji o środowisku	poza priorytetyzacją	Częściowo						X				X
CS 7. P1.	Poprawa dostępu do usług związanych z rolnictwem i leśnictwem, dywersyfikacja dochodów gospodarstw	wymagana (++)	Częściowo							X			
CS 7. P2.	Dostęp do kapitału	krytyczna (+++)	Częściowo							X			
CS 7. P3.	Dostęp do ziemi	wymagana (++)	Częściowo							X			
CS 7. P4.	Dostęp młodych rolników do wiedzy	poza priorytetyzacją	Częściowo							X			X
CS 7. P5.	Zmniejszenie ryzyka związanego z podjęciem działalności rolniczej i inwestowaniem w gospodarstwie	wymagana (++)	Częściowo							X			

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
CS 7. P6.	Poprawa dochodów młodych rolników	krytyczna (+++)	Tak							X			
CS 7. P7.	Poprawa struktury wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi	wymagana (++)	Tak							X			
CS 7. P8.	Rozwój usług publicznych i infrastruktury technicznej w tym w zakresie dostępu do Internetu	krytyczna (+++)	Częściowo							X			
CS 8.P 1.	Poprawa dostępu do internetu o wysokiej wydajności	krytyczna (+++)	Nie								X		
CS 8.P 2.	Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej typu: drogi	wymagana (++)	Nie								X		
CS 8.P 3.	Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej typu: gospodarka wodno-ściekowa	wymagana (++)	Częściowo								X		
CS 8.P 4.	Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	wymagana (++)	Częściowo								X		
CS 8.P 5.	Poprawa dostępu do usług transportu publicznego	pożądana (+)	Nie								X		
CS 8.P 6.	Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego	wymagana (++)	Nie								X		
CS 8.P 7.	Poprawa dostępu do usług komercyjnych	pożądana (+)	Częściowo								X		
CS 8.P 8.	Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym	wymagana (++)	Częściowo			X					X		
CS 8.P 9.	Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów	krytyczna (+++)	Częściowo			X					X		
CS 8.P 10.	Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich	pożądana (+)	Częściowo								X		

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
CS 8.P 11.	Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego	krytyczna (+++)	Częściowo								X		
CS 8.P 12.	Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność	pożądana (+)	Tak								X		
CS 8.P 13.	Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat	poza priorytetyzacją	Częściowo								X		X
CS 8.P 14.	Reorientacja zawodowa rolników i przebranzowienie przedsiębiorców	poza priorytetyzacją	Nie								X		
CS 8.P 15.	Wsparcie eksperckie dla beneficjentów niebędących rolnikami	poza priorytetyzacją	Nie								X		
CS 9.P 1.	Wspieranie redukcji stosowania antybiotyków w produkcji zwierząt gospodarskich	krytyczna (+++)	Częściowo									X	
CS 9.P 2.	Zrównoważone stosowanie środków produkcji i poprawa bezpieczeństwa biologicznego gospodarstw	krytyczna (+++)	Częściowo									X	
CS 9.P 3.	Produkcja żywności pochodzenia zwierzęcego z wyższym poziomem dobrostanu zwierząt	pożądana (+)	Tak									X	
CS 9.P 4.	Zapewnienie dostępności żywności ekologicznej, wytwarzanej w systemach jakości żywności	wymagana (++)	Częściowo			X						X	
CS 9.P 5.	Podnoszenie świadomości konsumentów o systemach produkcji żywności oraz etykietowaniu produktów	wymagana (++)	Częściowo			X						X	
CS 9.P 6.	Wsparcie budowy grup producentów w ramach systemów jakości żywności i relacji horyzontalnych	krytyczna (+++)	Częściowo			X						X	
CS 9.P 7.	Podnoszenie świadomości uczestników rynku w celu przeciwdziałanie marnowaniu żywności	poza priorytetyzacją	Nie									X	

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
CS 9.P 8.	Podnoszenie wiedzy rolników o zrównoważonym stosowaniu środków do produkcji i bioasekuracji	poza priorytetyzacją	Częściowo									X	X
CS 10.P 1.	Podnoszenie wiedzy kadr rolniczych oraz zapewnienie dostępności usług doradczych i szkoleniowych	wymagana (++)	Częściowo										X
CS 10.P 2.	Rozwój platform oraz wykorzystania ICT w wymianie wiedzy i innowacji oraz nawiązywaniu współpracy	pożądana (+)	Częściowo										X
CS 10.P 3.	Zacieśnienie współpracy pomiędzy partnerami AKIS	krytyczna (+++)	Częściowo										X
CS 10.P 4.	Zapewnienie dostępu do wysokiej jakości infrastruktury szybkiego internetu na obszarach wiejskich	wymagana (++)	Nie										X
CS 10.P 5.	Utworzenie zbiorów otwartych danych publicznych oraz ich szerokie wykorzystanie	pożądana (+)	Nie										X
CS 10.P 6.	Podniesienie innowacyjności sektora poprzez tworzenie i wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań	krytyczna (+++)	Częściowo										X

CS 1. P1. - Zwiększenie indywidualnego dochodu w celu zapewnienia godnego poziomu życia i wyrównywania szans

Zwiększenie indywidualnego dochodu w rolnictwie w celu zapewnienia rolnikom godnego poziomu życia i wyrównywania szans rozwojowych, ekonomicznych, społecznych

W 2020 roku w Polsce przeciętny dochód na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących miasta był o 28% wyższy niż na wsi. Nierówności dochodowe występują mimo, że wiejskie gospodarstwa domowe, licząc od okresu przedakcesyjnego, odczuły znaczny wzrost dochodów – większy niż wzrost dochodów miejskich gospodarstw domowych. W latach 2002-2016 dochód wiejskich gospodarstw domowych zwiększył się nominalnie o 130,3%, a przeciętnego gospodarstwa w mieście o 117,5%. SWOT Cel 1 str. 1, 4, 8, 13, 19, 31-35, 37

CS 1. P2. - Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi

Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi o różnej wielkości, różnych kierunkach produkcji rolnej oraz między gospodarstwami prowadzącymi działalność na obszarach o różnych uwarunkowaniach naturalnych

Grupa gospodarstw do 25 ha UR osiąga zdecydowanie najniższe dochody (poniżej dochodu parytetowego) z działalności rolnej, nawet po uwzględnieniu płatności bezpośrednich i ONW, a te posiadające 25-50 ha UR w gospodarstwie uzyskują dochody parytetowe tylko dzięki płatnościom.

Wyształciła się wprawdzie grupa gospodarstw charakteryzująca się znacząco lepszymi wynikami od przeciętnych i dochodami równymi bądź większymi od przeciętnych w gospodarce narodowej, o zdolności do konkurencyjności na rynku unijnym i potencjałem do wdrażania innowacyjnych technologii, niemniej wśród gospodarstw odpowiedzialnych za produkcję towarową w Polsce prawie 80% stanowią gospodarstwa bardzo małe i małe. Mimo niskiej produktywności i dochodowości odpowiedzialne są one za ponad 34% wartości produkcji gospodarstw towarowych i gospodarują na blisko 50% użytków rolnych. Są zatem istotnym elementem gospodarki żywnościowej i znaczącym użytkownikiem zasobów ziemi rolniczej. Wyzwaniem jest choć częściowe zrekompensovanie tej różnicy. SWOT Cel 1 str. 1, 10, 19, od str. 22.

CS 1. P3. - Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej

Utrzymanie produkcji w sektorach produkcji rolnej szczególnie istotnych ze względów gospodarczych, społecznych lub środowiskowych, a znajdujących się w trudnej sytuacji

Wśród gospodarstw produkcyjnych następuje coraz silniejsza specjalizacja gospodarstw rolnych, a w następstwie także ich modernizacja. Jednak w ostatnich latach zmniejszyła się przeciętna aktywność inwestycyjna w gospodarstwach towarowych, co w przyszłych okresach będzie skutkowało pogorszeniem możliwości generowania dochodów. Obserwuje się malejącą opłacalność produkcji rolnej, co jest powiązane z kosztami rosnącymi szybciej niż wartość jednostki produkcji oraz zróżnicowany regionalnie udział gruntów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. W warunkach niskiego potencjału produkcyjnego ziemi rolniczej w rejonach o niekorzystnych warunkach glebowych i klimatycznych, dochody rolnicze kształtują się na relatywnie niskim poziomie, co może skłaniać rolników do zaniechania zrównoważonych praktyk rolniczych przyjaznych dla środowiska, a w skrajnych przypadkach wychodzenia z produkcji rolnej. SWOT Cel 1 str. 1-2, od str., 19.

CS 1. P4. - Rozwój produkcji rolnej metodami przyjaznymi dla środowiska naturalnego

Rozwój produkcji rolnej metodami przyjaznymi dla środowiska naturalnego, zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego i dostępu do wysokiej jakości i przystępnej cenowo żywności

Nawożenie organiczne korzystnie oddziałuje na właściwości fizyczne gleby, ogranicza rozwój patogenów. Niedostatek obornika powoduje zmniejszanie się zawartości próchnicy w glebie i skutkuje znacząco niższymi wynikami produkcji roślinnej w warunkach suszy.

SWOT Cel 1 str. 4, 31.

CS 1. P5. - Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego

Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego w związku z przewagą kosztową rolnictwa światowego wynikającą m.in. z różnic w standardach produkcji związanych z ochroną środowiska i klimatu

Istotne jest, że płatności bezpośrednie pozwalają na utrzymanie stabilności dochodów rolników; na utrzymanie względnie niskich cen żywności, spełniającej wysokie wymagania jakościowe oraz na utrzymanie rodzinnych gospodarstw rolnych, narażonych na silną konkurencję produktów importowanych.

SWOT Cel 1 str. 4, 68.

CS 1. P6. - Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego

Zapewnienie stabilności dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego (wynikającego ze zmienności koniunktury) i produkcyjnego (wynikającego ze zmienności uwarunkowań klimatyczno-pogodowych oraz występowania klęsk żywiołowych, inwazji szkodników, chorób zwierząt i roślin)

Nasilają się w ostatnich latach niekorzystne zjawiska atmosferyczne, takie jak susze, huragany czy nawałnice spowodowane zmianami klimatu oraz postępuje ograniczenie bioróżnorodności związane głównie z koncentracją produkcji zwierzęcej. Wyzwaniem jest również szerzenie się chorób zakaźnych zwierząt takich jak ASF, grypa ptaków czy salmonelloza dodatkowo przyczyniając się do silnych wahań dochodów. Szkody w produkcji roślinnej z tytułu wystąpienia niekorzystnych zjawisk atmosferycznych zgodnie z danymi wojewodów wyniosły w 2018 r. – 8,9 mld zł, w 2019 r. 10,8 mld zł, w 2020 r. – blisko 2 mld zł.

SWOT Cel 1 str. 2, 3-5, od str. 13.

CS 1. P7. - Utrzymanie potencjału produkcyjnego przeciwdziałanie zaniechaniu prowadzenia działalności rolniczej

Utrzymanie potencjału produkcyjnego rolnictwa i przeciwdziałanie zaniechaniu prowadzenia działalności rolniczej na obszarach peryferyjnych i o niekorzystnych warunkach gospodarowania.

Wśród gospodarstw produkcyjnych następuje coraz silniejsza specjalizacja gospodarstw rolnych, a w następstwie także ich modernizacja. Jednak w ostatnich latach zmniejszyła się przeciętna aktywność inwestycyjna w gospodarstwach towarowych, co w przyszłych okresach będzie skutkowało pogorszeniem możliwości generowania dochodów. Obserwuje się malejącą opłacalność produkcji rolnej, co jest powiązane z kosztami rosnącymi szybciej niż wartość jednostki produkcji oraz zróżnicowany regionalnie udział gruntów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. W warunkach niskiego potencjału produkcyjnego ziemi rolniczej w rejonach o niekorzystnych warunkach glebowych i klimatycznych, dochody rolnicze kształtują się na relatywnie niskim poziomie, co może skłaniać rolników do zaniechania zrównoważonych praktyk rolniczych przyjaznych dla środowiska, a w skrajnych przypadkach wychodzenia z produkcji rolniczej.

Utrzymanie potencjału produkcyjnego rolnictwa pozwala na najbardziej efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych danego obszaru dla celów związanych z produkcją rolną. Ponadto zachowanie rolniczego zagospodarowania terenu sprzyja realizacji pozaprodukcyjnych funkcji rolnictwa, w tym funkcji społecznych i środowiskowych. Wsparcie ukierunkowane na ten cel zachęci rolników, którzy m.in. z powodu niekorzystnych warunków gospodarowania osiągają niższe dochody, do kontynuowania prowadzenia działalności rolniczej, a także przyczyni się do rozwoju gospodarstw rolnych, co pozwoli na zwiększenie bezpieczeństwa żywnościowego.

Utrzymanie potencjału produkcyjnego rolnictwa i przeciwdziałanie zaniechaniu prowadzenia działalności rolniczej na obszarach peryferyjnych i o niekorzystnych warunkach gospodarowania jest szczególnie istotne biorąc pod uwagę, że obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania to w dużej mierze obszary górskie i podgórskie, które charakteryzują się znacznymi ograniczeniami możliwości użytkowania gruntów i znacznym wzrostem kosztów produkcji. Występują na tych obszarach mniej korzystne warunki klimatyczne, krótszy okres wegetacyjny oraz zbyt strome zbocza do użycia sprzętu mechanicznego. Często za to wymagane jest użycie drogiego sprzętu specjalistycznego.

Z kolei na obszarach nizinnych, często występuje skumulowanie ograniczeń naturalnych, tj. niskiej temperatury, niekorzystnej tekstury i kamienistości gleby, ograniczonej głębokości uкорzenia, niekorzystnych właściwości chemicznych gleby. Biorąc pod uwagę powyższe, istnieje ryzyko zaniechania prowadzenia działalności rolniczej na tych obszarach, a nawet porzucania ziemi, co ma w wielu wypadkach negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze i utrzymanie żywotności obszarów wiejskich.

W trakcie oceny ważności potrzeb została ona uznana jako potrzeba pożądana (+), dobrze byłoby ją realizować, ale nie ma ona tak istotnego wpływu na realizację danego celu jak potrzeby krytyczne czy wymagane.

SWOT Cel 1 od str. 15.

CS 1. P8. - Przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta

Przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta w szczególności na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, w celu zmniejszenia presji na środowisko poprzez bardziej równomierne rozłożenie terytorialne produkcji zwierzęcej

W ostatnich latach wzrasta liczba gospodarstw bezinwentarzowych. Obecnie w Polsce blisko 50% powierzchni trwałych użytków zielonych znajduje się w gospodarstwach nieposiadających zwierząt, co negatywnie rzutuje na właściwości gleb. SWOT Cel 1 str. 1-2, 37.

CS 1. P9. - Upowszechnienie stosowania instrumentów zarządzania ryzykiem

Upowszechnienie stosowania instrumentów zarządzania ryzykiem

Realizacja wsparcia w zakresie dopłat do ubezpieczenia upraw rolnych i zwierząt gospodarskich od wystąpienia niekorzystnych zjawisk atmosferycznych z dopłatami wyłącznie z budżetu krajowego umożliwia objęcie ochroną ubezpieczeniową ponad 3 mln ha. Wprowadzenie możliwości dotowania z budżetu UE i krajowego ubezpieczenia chorób zwierząt oraz tworzenia funduszy wzajemnościowych wpłynie na stabilizację dochodów producentów rolnych z produkcji rolniczej oraz zwiększy liczbę ubezpieczonych gospodarstw rolnych, zapewni powszechność ubezpieczeń. Digitalizacja usprawni procesy zarządzania ryzykiem. SWOT Cel 1, str. 21-22, 35, 39.

CS 1. P10. - Rozwijanie technologii cyfrowych w zarządzaniu ryzykiem i platform wdrażających kontrakty

Rozwijanie technologii cyfrowych w zarządzaniu ryzykiem i platform wdrażających kontrakty

W rolnictwie polskim nadal utrzymuje się wysoka asymetria informacji, a w ślad za tym nasilenie się jej pochodnych w postaci negatywnej selekcji i hazardu moralnego oraz zachowań określanych jako hold-up, we wszelkich typach zawieranych kontraktów. W konsekwencji bardzo trudno jest rozpocząć poważne prace koncepcyjne, nie mówiąc już o wdrożeniowych, w obszarze kontraktów indeksowych, które mają szereg zalet, ale wymagają stworzenia odpowiedniej infrastruktury technicznej i badawczo-projektowej.

Stan ten w dużym stopniu wynika z dominacji w strukturze agrarnej drobnych gospodarstw, które na ogół są najbardziej ryzykowne. Przez to system zarządzania ryzykiem ma mało cech ujęcia holistycznego i antykryzysowego, co szczególnie widoczne jest w przypadku ryzyk epidemiologiczno-sanitarnych w chowie i hodowli zwierząt. SWOT Cel 1, str. 34-35, 81

CS 2.P 1. - Wzrost efektywności czynników wytwórczych, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównoważony

Wzrost efektywności czynników wytwórczych w rolnictwie, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównoważony

Polski sektor rolno-spożywczy przeszedł proces głębokich przemian restrukturyzacyjnych i modernizacyjnych. Niezależnie od tego struktura podmiotowa gospodarstw rolnych i przemysłu spożywczego jest nadal rozdrobniona w porównaniu z głównymi konkurentami w UE. Niska wydajność pracy oraz produktywność ziemi i kapitału nie gwarantują budowy trwałych przewag konkurencyjnych w przyszłości. Nieduża siła ekonomiczna i słabe powiązanie z rynkiem części gospodarstw rolnych, w tym gospodarstw pasiecznych, uniemożliwia czerpanie korzyści z efektów skali oraz wartości dodanej. Zmiany strukturalne w polskim rolnictwie wiązały się ze zmniejszeniem pogłowia zwierząt gospodarskich głównie w gospodarstwach małych. Dalszy rozwój tego kierunku produkcji stwarza możliwości efektywniejszego wykorzystania zasobów pracy i zorientowania produkcji na rynek jednak przy wykorzystaniu nowych niskoemisyjnych technologii oraz innowacyjnych rozwiązań zmniejszających nakłady pracy. Istotnym, ważnym narzędziem wzrostu efektywności czynników wytwórczych w rolnictwie jest proces scalania gruntów, umożliwiający poprawę efektywności produkcji gospodarstw rolnych oraz wdrożenie zrównoważonych technologii. SWOT Cel 2, str. 3, 4, 9, 10, 12.

CS 2.P 2. - Wzmocnienie innowacyjności i zaawansowania technologicznego produkcji rolnej

Wzmocnienie innowacyjności i zaawansowania technologicznego produkcji rolnej

Mała otwartość, brak zaufania do innowacji, przywiązanie do dotychczasowych metod produkcji oraz niewystarczająca wiedza na temat postępu w rolnictwie czy rozdrobniona struktura producentów rolnych przekłada się na niską innowacyjność i zaawansowanie technologiczne produkcji rolnej. Większość gospodarstw rolnych, w tym pszczelarskich w Polsce nie dysponuje odpowiednim potencjałem gospodarczym, aby prowadzić inwestycje innowacyjne i wdrażać zaawansowane rozwiązania technologiczne. SWOT Cel 2, str. 12.

CS 2.P 3. - Ułatwienie dostępu do kapitału m.in. na rzecz inwestycji poprawiających konkurencyjność w rolnictwie

Ułatwienie dostępu do kapitału szczególnie na rzecz inwestycji poprawiających konkurencyjność w rolnictwie

Polski sektor rolno-żywnościowy charakteryzuje się niskim poziomem innowacyjności i zastosowania nowoczesnych technologii, w tym pro-środowiskowych. Przede wszystkim gospodarstwa rolne powinny aktywniej wdrażać innowacje produktowe, procesowe, organizacyjne i marketingowe. Proces modernizacji podmiotów sektora będzie wymagał jednak dużych nakładów inwestycyjnych w innowacyjne rozwiązania, w tym przede wszystkim inwestycji w kapitał trwały. Kluczowym wyzwaniem realizacji wymienionych celów będzie zagwarantowanie rolnikom dostępu do kapitału umożliwiającego przeprowadzenie koniecznych inwestycji. Niska zdolność kredytowa oraz niski kapitał własny utrudniają efektywne modernizowanie gospodarstw. Konieczne jest zapewnienie dostępu zarówno do dotacji jak i instrumentów finansowych, ponieważ szczególnie w małych gospodarstwach występuje brak środków na pokrycie inwestycji a nawet wkładu własnego w projektach dofinansowujących modernizację gospodarstw. Niska zdolność kredytowa oraz niski kapitał własny utrudniają efektywne modernizowanie gospodarstw. SWOT Cel 2, str. 10, 11, 20.

CS 2.P 4. - Zwiększanie dochodowości - przedłużanie trwałości, przechowalnictwo, przygotowanie do sprzedaży.

Zwiększanie dochodowości poprzez bezpieczne dla konsumenta i efektywne przedłużanie trwałości produktów, przechowalnictwo oraz lepsze przygotowanie do sprzedaży (w tym bezpośredniej)

Działania restrukturyzacyjne i modernizacyjne w gospodarstwach rolnych mogą prowadzić do wzrostu dochodowości również poprzez odpowiednie zarządzanie ryzykiem produkcyjnym i handlowym. Cel ten można osiągnąć poprzez modernizację bazy logistyczno-magazynowej w gospodarstwach rolnych, która umożliwi efektywne przechowywanie produktów, a także odpowiednie przygotowanie produktów do sprzedaży. Nowe technologie w tym zakresie umożliwiają utrzymanie wysokiej jakości produktów rolnych podczas przechowywania i redukcję strat, która negatywnie wpływa na dochodowość produkcji. Dodatkową możliwość zwiększenia dochodów rolników generuje wstępnie przetworzenie surowców rolnych, które skutkuje bezpiecznym dla konsumenta przedłużeniem trwałości artykułów żywnościowych, a następnie ich sprzedaż bezpośrednią. Odpowiednie przygotowanie produktu do sprzedaży pozwala natomiast uzyskać silniejszą pozycję na rynku oraz wyższą cenę. Marnowanie produktów rolnych obniża dochodowość produkcji. SWOT Cel 2, str. 4, 5, 7, 10.

CS 2.P 5. - Rozwój produkcji żywności wysokiej jakości, w tym produkcji ekologicznej

Rozwój produkcji żywności wysokiej jakości, w tym produkcji ekologicznej

Konsumenci oczekują coraz lepszej jakościowo żywności. Dotyczy to żywności ekologicznej, a także wytwarzanej z użyciem niskoemisyjnych metod produkcji. Oddziaływanie na stronę podażową produktów ekologicznych jest jednym z kluczowych czynników regulujących rozwój produkcji ekologicznych, który wynika również ze Strategii Od pola do stołu, poprzez zaspakajanie popytu z krajowych surowców ekologicznych.

W konsekwencji, wzrost popytu na produkty otworzy nowe możliwości dla gospodarstw rolnych. Produkcja jakościowa, np. ekologiczna i przetwórstwo, także w gospodarstwach rolnych, nie tylko stanowi możliwość poprawy efektywności i osiągania lepszych dochodów, ale również jest elementem lokalnego (regionalnego) rozwoju. Uwarunkowania agro-klimatyczne i walory środowiska naturalnego na obszarach wiejskich oraz struktura gospodarstw rolnych w Polsce stwarzają korzystne perspektywy produkcji i przetwórstwa wysokiej jakości surowców rolnych, w tym także ekologicznych artykułów żywnościowych. Barrierami dynamicznego rozwoju rynku żywności ekologicznej pozostają mała podaź surowców, niewykształcone kanały rynkowe, relatywnie wysokie ceny, niższa siła nabywcza i świadomość krajowych konsumentów w porównaniu z krajami Europy Zachodniej. W związku z tym, kluczowym czynnikiem determinującym rozwój rynku żywności ekologicznej oraz przetwórstwa ekologicznego będzie zwiększenie podaży surowców ekologicznych. Rozwój produkcji żywności ekologicznej będzie jednocześnie wynikał ze zwiększenia popytu na krajowym rynku w wyniku działań promocyjnych kształtujących zrównoważony model konsumpcji oraz wsparcie procesów dostosowawczych w gospodarstwach rolnych do zmieniających się potrzeb konsumentów. SWOT Cel 2, str. 5, 9, 16.

CS 2.P 6. - Zapewnienie promocji rolnych produktów żywnościowych i nieżywnościowych na rynkach światowych

Zapewnienie promocji produktów żywnościowych i nieżywnościowych (pochodzących z rolnictwa) na rynkach światowych

Polski sektor rolno-żywnościowy produkuje znacznie więcej surowców rolnych i artykułów żywnościowych niż wynosi zapotrzebowanie na rynku wewnętrznym, a w konsekwencji jest on dużym eksporterem netto. Utrzymanie dobrej pozycji konkurencyjnej sektora na rynkach zewnętrznych będzie wymagało kontynuacji procesów dostosowawczych do zmieniających się uwarunkowań popytowych na rynku unijnym i światowym oraz aktywnych i skutecznych działań promocyjnych. Handel zagraniczny ma duży udział w bilansach rynkowych większości branż sektora rolno-żywnościowego, a eksport pozostaje głównym czynnikiem determinującym rozwój wielu branż (np. drobiarskiej, wołowej, mleczarskiej, owocowo-warzywnej). SWOT Cel 2, str. 5.

CS 2.P 7. - Pokonanie ograniczeń rozwojowych w produkcji małej skali – nowe technologie, modele organizacyjne.

Pokonanie ograniczeń rozwoju, związanych z niewielką skalą produkcji gospodarstw rolnych, utrudniającą przejmowanie najnowszych technologii i stosowanie nowych modeli organizacyjnych i biznesowych, w tym poprzez promocję współdziałania

Realizacja celów modernizacyjnych i związanych z nimi wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań i technologii będzie wymagała pokonania licznych ograniczeń związanych z niewielką skalą produkcji i siłą rynkową gospodarstw rolnych, które utrudniają wdrażanie nowoczesnych technologii oraz modeli organizacyjnych i biznesowych. Promocja działań kooperacyjnych gospodarstw rolnych stwarza szansę zwiększania siły ekonomicznej takich podmiotów (np. grup i organizacji producentów). SWOT cel 2, str. 20.

CS 2.P 8. - Podnoszenie kwalifikacji, cyfrowych, rynkowych i technologicznych, profesjonalne wsparcie doradcze

Podnoszenie kwalifikacji, w szczególności cyfrowych, rynkowych i technologicznych przez rolników oraz łatwo dostępne i profesjonalne wsparcie doradcze

Modernizacja lub wprowadzenie innowacji do gospodarstwa wymaga jednoczesnego podniesienia wiedzy i umiejętności producenta oraz wsparcia doradczego. Niedostateczna wiedza, kompetencje i umiejętności u producentów rolnych w zakresie zmian modelów zarządzania, prowadzących do poprawy jakości, wzrostu wydajności, redukcji kosztów itp.) utrudniają restrukturyzację sektora oraz rozwój poszczególnych gospodarstw. Obserwowany jest coraz większy dystans cyfrowy między małymi, średnimi i dużymi gospodarstwami rolnymi. SWOT Cel 2, str. 14, 17.

CS 3.P 1. - Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji

Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji

W żywnościowym łańcuchu wartości dominującą pozycję przetargową mają dwa ogniwa: przetwórstwo oraz handel. Taki układ sprawia, że relacje jakie kształtują się pomiędzy poszczególnymi uczestnikami łańcucha wartości układają się na niekorzyść rolników. W związku z tym należy wprowadzić wieloaspektowe instrumenty wsparcia w ramach WPR, które wzmocnią pozycję rolników w łańcuchu wartości, a jednym z rozwiązań jest wprowadzenie mechanizmów zachęcających do konsolidacji działalności producentów rolnych poprzez zakładanie wspólnych struktur gospodarczych w postaci grup i organizacji producentów rolnych oraz spółdzielni. Wpłyne to pozytywnie na wzrost dochodów gospodarstw rolnych i wzmocni ich pozycję w łańcuchu wartości, a także przyczyni się do zapewniania bezpieczeństwa żywnościowego. SWOT Cel 3: str. 22-30, 36-38.

CS 3.P 2. - Wspieranie krótkich/alternatywnych łańcuchów wartości w tym związanych z produkcją wysokiej jakości

Wspieranie alternatywnych łańcuchów wartości, w tym krótkich łańcuchów żywnościowych związanych z wytwarzaniem produktów wysokiej jakości

Skracanie liczby ogniw łańcucha żywnościowego i zbliżenie rolnictwa do końcowego odbiorcy jest rozwiązaniem pozwalającym na zwiększenie udziału rolników w wartości dodanej. Elementem dalszego rozwoju łańcucha dostaw, spójnego z założeniami unijnej strategii „Od pola do stołu”, jest również bezpośrednie wchodzenie rolników w dalsze fazy łańcucha żywnościowego poprzez rozpoczynanie działalności przetwórczej i podejmowanie działalności gospodarczej, w tym produkcji marginalnej, lokalnej i ograniczonej (MOL) oraz rozwój produkcji żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości. Pozwoli to na przezwyciężenie ograniczeń (ekonomicznych, technologicznych, organizacyjnych, marketingowych) w zakresie barier wejścia i rozwoju dla rolników wchodzących w dalsze fazy łańcucha żywnościowego oraz zapewni alternatywne źródła dochodów jako naturalne przedłużenie aktywności w ramach dalszych faz łańcucha żywnościowego. SWOT Cel 3 - str.: 4-8, 13, 21, 24-26, 41-45.

CS 3.P 3. - Rozwój współpracy, poprawa konkurencyjności i innowacyjności w ramach łańcucha wartości

Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości, w tym przez angażowanie się producentów rolnych w sektorze przetwórstwa produktów rolnych oraz poprawa jego konkurencyjności i innowacyjności.

Poprawa współpracy w ramach łańcucha żywnościowego m.in. poprzez ich włączanie się w kolejne ogniwa rynku, pozwoli na zwiększenie udziału rolnictwa w wartości dodanej, a tym samym dywersyfikację i podwyższanie dochodów rolniczych. Współpraca w ramach łańcucha wartości przyczynia się do lepszego rozpoznania potrzeb rynku, lepszego planowania i zwiększenia inwestycji m.in. w zakresie rozszerzenia asortymentu produktów, zwiększenia skali produkcji i podwyższenia jej jakości, a tym samym rozwoju ekonomicznego obszarów wiejskich. Wejście w dalsze fazy łańcucha żywnościowego poprawi pozycję przetargową producentów rolnych, szczególnie w stosunku do pozostałych podmiotów, w tym przede wszystkim pośredników oraz sieci dyskontów i hipermarketów. Krótkie łańcuchy dostaw zmniejszają również potrzebę transportu, długiego przechowywania i pakowania żywności. SWOT Cel 3: str.: 8-9, 12-14, 24-26, 28-31, 47-48.

CS 3.P 4. - Wspieranie rozwoju zorganizowanych form handlu

Wspieranie rozwoju zorganizowanych form handlu

Ukierunkowanie wsparcia na sprzedaż produktów rolnych za pośrednictwem zorganizowanych platform handlowych, centrów dystrybucji produktów rolnych, rynków lokalnych i hurtowych jest integralnym elementem wzmocnienia pozycji rolników w łańcuchu wartości poprzez skracanie łańcucha żywnościowego. Udrożnienie dostępności producentom rolnym do tego typu kanałów dystrybucji umożliwi pozyskanie szerokiego grona odbiorców finalnych i/lub detalicznych. Rozwój narzędzi ICT i powszechność ich stosowania może znacząco obniżyć koszty jednostkowe dla producentów rolnych, przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby pośredników oraz szybkim dostarczaniu produktów do odbiorców, bez konieczności długiego przechowywania i pakowania żywności. SWOT Cel 3: str.: 38-39, 50, 52.

CS 3.P 5. - Doradztwo, coaching, współpraca z liderami środowisk naukowo-biznesowych

Doradztwo, coaching, współpraca z liderami środowisk naukowo-biznesowych

Promowane kierunki zmian w łańcuchu rynkowym wymagają nie tylko zachęt finansowych, ale także redukcji barier również w zakresie know-how. Konieczne jest więc zapewnienie dostępu do profesjonalnego doradztwa, coachingu i współpracy z liderami środowisk naukowo-biznesowych. Pozwoli to na poszerzenie wiedzy i zdobycie nowych doświadczeń niezbędnych w zakresie rozpoczynania i rozwoju działalności w zakresie przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych. Istotne jest rozwijanie profesjonalnego wsparcia eksperckiego dla rolników w ramach rozwoju systemu wiedzy i innowacji rolniczej AKIS. SWOT Cel 3: str.: 30, 39-40.

CS 3.P 6. - Promowanie rozwiązań wspierających umowy na dostawy pomiędzy rolnikami a przemysłem przetwórczym

Promowanie rozwiązań wspierających umowy na dostawy pomiędzy rolnikami a przemysłem przetwórczym

Zawieranie umów długoterminowych między producentem rolnym a odbiorcą, wzmacnia pozycję rolnika w obrocie produktami rolnymi, ogranicza ryzyko prowadzenia działalności i pozwala lepiej planować procesy technologiczne i inwestycyjne. Zawieranie długoterminowych umów przez producentów rolnych jest również korzystne dla przemysłu przetwórczego. Dzięki umowom długoterminowych przetwórcy mają zagwarantowane regularne dostawy określonych partii towaru, o wymaganych parametrach jakościowych, co umożliwia planowanie i sprawne prowadzenie produkcji czy handlu. Dlatego ważnym jest promowanie tej formy umów na dostarczanie produktów rolnych zarówno wśród rolników, jak i podmiotów nabywających produkty rolne. SWOT Cel 3: str.: 37-38, 50-51.

CS 3.P 7. - Wykorzystanie cyfryzacji w dostępie do usług finansowych, informacji oraz poprawie łańcucha dostaw

Wykorzystanie technologii cyfrowych w dostępie do usług finansowych, informacji rynkowych oraz poprawie łańcucha dostaw

Nowe technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK) uznawane są za czynnik rozwoju gospodarczo-społecznego zarówno terenów zurbanizowanych, jak i typowo wiejskich. Dostęp do elektronicznych platform handlu produktami rolnymi i żywnościowymi zwiększa możliwości bezpośredniego zawierania transakcji przez producentów rolnych oraz wzmacnia ich siłę przetargową w marketingowych łańcuchach żywnościowych. SWOT Cel 3: str.: 30-31, 47-48.

CS 4. P1. - Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa

Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa

Jednym z podstawowych celów EŻL jest osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 r. Polskie rolnictwo odpowiedzialne jest za około 8% krajowej emisji gazów cieplarnianych, wśród których największe znaczenie mają kategorie: gleby rolnicze – 46% (emisja podtlenku azotu z gleby w wyniku nawożenia azotem); fermentacja jelitowa – 39% (emisja metanu z produkcji zwierzęcej). Ponadto źródłem emisji gazów cieplarnianych z produkcji zwierzęcej jest zarządzanie i gospodarka nawozami naturalnymi. SWOT Cel 4, str. 4, 7-8, 15-17.

CS 4. P2 - Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych

Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu w tym ograniczenie oddziaływania niekorzystnych warunków pogodowych lub zagrożeń chorobowych

Polska jest krajem o małych zasobach wodnych, zmiennych czasowo i terytorialnie oraz posiadającym zbiorniki retencyjne o małej pojemności. Nierównomierny rozkład opadów atmosferycznych powoduje straty w rolnictwie. Wzrost częstości i intensywności susz spowoduje dalszy wzrost zapotrzebowania na wodę w rolnictwie, niesie także negatywne skutki dla lasów np. poprzez zagrożenie pożarowe. Skutkuje również porzucaniem produkcji rolniczej na terenach szczególnie podatnych na straty z powodu przebiegu niekorzystnych warunków agro-klimatycznych. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych i przewaga małych utrudnia opracowanie i wdrażanie rozwiązań w zakresie zmian klimatu. SWOT Cel 4, str. 10-11, 18, 21-22, 29, 33-35.

CS 4. P3. - Zwiększanie pochłaniania i magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gruntów rolnych

Zwiększanie pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gruntów rolnych.

Lasy odgrywają ważną rolę w procesie pochłaniania dwutlenku węgla z atmosfery i trwałego jego magazynowania w postaci węgla w biomase drzewnej. Istotne są zatem zalesienia gruntów prywatnych o niskiej produktywności oraz działania, które przyczyniają się do zwiększania potencjału ekosystemów leśnych. SWOT Cel 4, str. 8, 15, 23, 27-28, 33.

CS 4. P4. - Rozwój biogospodarki w oparciu o nieżywnościowe zastosowania biomasy rolniczej i leśnej

Rozwój biogospodarki w oparciu o nieżywnościowe zastosowania biomasy rolniczej i leśnej

Biomasa rolnicza i leśna może być surowcem do produkcji produktów zastępujących produkty wytwarzane z przerobu kopalin (ropa naftowa, węgiel, etc.), dzięki czemu następuje ograniczenie zużycia nieodnawialnych zasobów oraz emisji powstającej na etapie eksploatacji złóż oraz zużycia tych zasobów. Oczekiwania konsumentów (niski ślad klimatyczny) oraz dostępność nowych technologii pozwolą wykorzystać surowce rolne do rozwoju łańcuchów wartości (w tym lokalnych). Zagospodarowanie odchodów z produkcji zwierzęcej w mikrobiogazowniach pozwoli na pokrycie potrzeb energetycznych gospodarstw oraz poprzez nawozowe wykorzystanie produktu pofermentacyjnego zmniejszy oddziaływanie rolnictwa na środowisko naturalne, co jest istotne do realizacji celów EZŁ. SWOT Cel 4, str. 11-12, 19, 25, 31.

CS 4. P5. - Wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii

Wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii.

Obszary wiejskie muszą mierzyć się z przerwami w dostawach energii elektrycznej, spowodowanymi głównie rozproszoną i przestarzałą siecią dystrybucyjną, oraz rosnącym zużyciem energii, częściej niż na obszarach miejskich. Wyposażenie gospodarstw w mikroinstalacje produkujące energię z wody lub biogazu rolniczego oraz systemy odzyskiwania ciepła wydalanego z budynków inwentarskich czy termomodernizacja budynków gospodarskich, przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej, wykorzystania lokalnych zasobów odnawialnych oraz ograniczania niskiej emisji na obszarach wiejskich. SWOT Cel 4, str. 11-14, 18-19, 24, 31.

CS 4. P6. - Podnoszenie wiedzy w zakresie łagodzenia zmian klimatu i adaptacji do nich

Podnoszenie wiedzy w zakresie łagodzenia zmian klimatu i adaptacji do nich.

Nadal niewystarczająca jest świadomość producentów rolnych w zakresie środowiska i klimatu, w tym na temat stanu i potrzeb gleby, gospodarowania wodą, wpływu zmian klimatycznych na produkcję. Ograniczenia w systemie wymiany wiedzy wpływają również negatywnie na tworzenie innowacji w zakresie postępu hodowlanego, rozwoju techniki i technologii produkcji oraz współpracę w tym zakresie pomiędzy nauką a praktyką. SWOT Cel 4, str. 17-18, 24-25, 30-31.

CS 5. P1. - Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby

Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby

Potencjał produkcyjny gleb w Polsce jest stosunkowo niski. Dominują gleby lekkie, a ponad 70% powierzchni użytków rolnych Polski stanowią gleby o odczynie kwaśnym. Niezadowalający jest również stan zasobności gleb przyswajalny magnez. Zagrożeniem dla gleb w Polsce jest też erozja wodna powierzchniowa. Istotne są zatem działania przyczyniające się do wzrostu zawartości materii organicznej i wzmocnienia funkcji biologicznych gleb, zapobiegające erozji oraz poprawiające pH gleby. SWOT Cel 5, str. 8.

CS 5. P2. - Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich

Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich

Zmiany klimatu w warunkach dużego udziału gleb lekkich i braku lub niezadowalającego stanu infrastruktury hydrotechnicznej i melioracyjnej przyczyniają się do częstszych susz rolniczych (glebowych). Potrzebne są zatem działania związane z poprawą efektywności gospodarowania zasobami wodnymi, odtworzeniem i zachowaniem obiektów zwiększających retencyjność, w tym naturalnych elementów krajobrazu (np. zadrzewienia i oczka wodne). Konieczne jest dostosowanie agrotechniki i technologii uprawy roślin, w tym m.in. zmiana struktury zasiewów, wykorzystanie postępu biologicznego, zmiany w technice uprawy roli. Ważne jest wdrażanie narzędzi rolnictwa precyzyjnego i systemów wspomagania decyzji oraz rozwój nowoczesnych systemów nawadniania roślin uprawnych. SWOT Cel 5, str. 9, 20.

CS 5. P3. - Poprawa jakości wód

Poprawa jakości wód

Nadmierny dopływ biogenów pochodzenia rolniczego powoduje zanieczyszczenie wód podziemnych i powierzchniowych a w konsekwencji także Morza Bałtyckiego. Pomimo odnotowanej w Polsce poprawy jakości wód, nadal konieczne jest realizowanie obligatoryjnych wymogów (programu azotanowego) i dobrowolnych działań w celu obniżania zanieczyszczania wód. W tym celu konieczne jest prowadzenie racjonalnej gospodarki składnikami nawozowymi, właściwej agrotechniki oraz tworzenie i utrzymanie elementów krajobrazu zapobiegających przedostawaniu się zanieczyszczeń do wód. SWOT Cel 5, str. 9-10.

CS 5. P4. - Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza

Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza

Emisja gazów cieplarnianych (GHG) z rolnictwa na przestrzeni 30 lat znacząco zmniejszyła się. Rolnictwo jest jednak zasadniczym źródłem emisji amoniaku; gaz ten pochodzi z hodowli zwierząt gospodarskich (78%), a za pozostałe 22% emisji odpowiada zużycie mineralnych nawozów azotowych. Ograniczenia emisji GHG i amoniaku możliwe jest m.in. poprzez wdrażanie niskoemisyjnych technik stosowania nawozów naturalnych, optymalizację produkcji, realizowanie zrównoważonych praktyk rolniczych oraz wdrażanie innowacji i nowych metod produkcji. SWOT Cel 5, str. 21.

CS 5. P5. - Zapobieganie porzucaniu gruntów

Zapobieganie porzucaniu gruntów

Zjawiskiem, które może nieść za sobą szereg niekorzystnych następstw środowiskowych i ekonomicznych wynikających z zaniechania tradycyjnego, rolniczego charakteru użytkowania jest porzucanie gruntów, na które szczególnie narażone są obszary o niskiej jakości gleb, w szczególności - górskie i podgórskie. Dla zachowania tradycyjnego krajobrazu i walorów środowiskowych ważne jest utrzymanie w tych regionach produkcji opartej głównie na ekstensywnym użytkowaniu pastwiskowym trwałych użytków zielonych. SWOT Cel 5, str. 11.

CS 5.P 6. - Podnoszenie wiedzy w zakresie racjonalnego wykorzystania wody, gleby, powietrza

Podnoszenie wiedzy w zakresie racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych – wody, gleby, powietrza

Szansą na zwiększenie dbałości o środowisko jest rozwój nowych technik i technologii w rolnictwie. Szczególnie istotne jest wykorzystanie rozwiązań z obszaru IT i rozwój rolnictwa precyzyjnego. Nowe możliwości stwarzają innowacje w zakresie w agrotechniki. Kluczowym elementem jest rozwój i wykorzystanie postępu biologicznego, który pozwoli na wprowadzenie do produkcji plennych i odpornych na stresy biotyczne i abiotyczne odmian roślin i ras zwierząt. Nowe odmiany, a nawet gatunki roślin, powinny efektywnie wykorzystywać potencjał plonotwórczy gleb oraz oszczędnie gospodarować wodą.

Jednocześnie możliwość ochrony środowiska stwarza modernizacja gospodarstw ukierunkowana na technologie niskoemisyjne i energooszczędne oraz wykorzystanie OZE.

Kluczowym elementem umożliwiającym ochronę wód, gleb i powietrza pozostaje nadal rozwój badań, a także skuteczny transfer wyników badań z nauki do praktyki poprzez efektywny system doradztwa rolniczego, dzięki któremu już obecnie obserwuje się wyraźny wzrost dbałości rolników o zasoby naturalne. SWOT Cel 5, str. 11, 20.

CS 6. P1. - Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego

Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego

Urozmaicony strukturalnie krajobraz przyczynia się do wzrostu bioróżnorodności. Postępująca intensyfikacja rolnictwa, poszerzanie areału gruntów ornych kosztem areału trwałych użytków zielonych lub porzucanie działalności rolniczej negatywnie wpływają na siedliska przyrodnicze, różnorodność biologiczną, krajobraz i usługi ekosystemowe. Należy podejmować działania mające na celu różnicowanie krajobrazu poprzez zachowanie i wprowadzenie elementów takich jak np. oczka, miedze i zadrzewienia śródpolne, powierzchnie nieprodukcyjne stanowiące miejsce bytowania, rozwoju, schronienia oraz pozyskiwania pokarmu dla wielu gatunków zwierząt. SWOT Cel 6, str. 34

CS 6. P2. - Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów

Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów

Stosowanie chemii rolnej (środków ochrony roślin, nawozów) bezpośrednio i pośrednio wpływa na zmniejszenie bioróżnorodności zarówno na obszarach wykorzystywanych rolniczo jak i poza nimi. Zabiegi te negatywnie wpływają na kształtowanie się procesów zachodzących w glebie i wodzie, od których w decydującym stopniu zależy stan i liczebność występującej na danym obszarze flory i fauny. Dlatego też ważne jest promowanie ekstensywnego użytkowania gruntów oraz zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin i nawozów, aby zapobiegać degradacji zasobów naturalnych. SWOT Cel 6, str. 36

CS 6. P3. - Zwiększenie różnorodności upraw

Zwiększenie różnorodności upraw

Duża różnorodność upraw sprzyja różnorodności fauny i flory, a więc przeciwdziała utracie bioróżnorodności biologicznej. Wpływa również korzystnie na różnorodność krajobrazu wiejskiego. Słabą stroną polskiego rolnictwa jest upowszechnianie dużych, wyspecjalizowanych gospodarstw, w których na dużych powierzchniach uprawianych jest kilka gatunków roślin. Konieczne jest propagowanie różnicowania upraw polegającego na wzbogacaniu struktury zasiewu także ze względu na obieg składników pokarmowych, utrzymanie struktury i żyzności gleby (zależnej m.in. od funkcjonowania organizmów glebowych) oraz ochronę upraw przed szkodnikami. SWOT Cel 6, str. 23

CS 6. P4. - Zwiększenie różnorodności biologicznej lasów

Zwiększenie różnorodności biologicznej lasów

Z powodów ekonomicznych w lasach prywatnych rzadko wykonuje się inwestycje w celu przebudowy drzewostanów jednogatunkowych czy zróżnicowania struktury drzewostanu. Dlatego też charakteryzują się one niską efektywnością ekosystemową w aspekcie wiązania węgla, ochrony wód, gleb i różnorodności biologicznej. Istotne jest zatem podejmowanie działań zwiększających różnorodność biologiczną w lasach prywatnych poprzez dywersyfikację struktury leśnej oraz składu gatunkowego drzewostanów (wprowadzanie gatunków liściastych i miododajnych). Konieczne jest również wykonywanie cięć pielęgnacyjnych pozwalających na wyeliminowanie gatunków inwazyjnych oraz zwiększających odporność i zdrowotność ekosystemów leśnych. SWOT Cel 6, str. 24-25

CS 6. P5. - Ekstensywne użytkowanie gruntów z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony

Ekstensywne użytkowanie gruntów, w tym gruntów o niskiej wartości produkcyjnej oraz cennych przyrodniczo, z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony

Występujące na obszarach wiejskich płaty cennych siedlisk przyrodniczych, na których nie jest prowadzona produkcja, zagrożone są zniszczeniem – zarówno na skutek braku ekstensywnego użytkowania warunkującego utrzymanie walorów przyrodniczych (marginalizacja mniej żyznych i trudnych w uprawie siedlisk), jak i intensyfikacji produkcji poprzez włączanie takich obszarów w użytkowanie (żyzne siedliska o dużej produktywności). Odtworzenie pierwotnych układów o zbliżonych walorach przyrodniczych jest czasochłonne, kosztowne i a rezultaty trudne do przewidzenia. Dlatego też kontynuacja tradycyjnego, rolniczego wykorzystania gruntów o niskiej produktywności oraz cennych przyrodniczo jest bardzo istotnym czynnikiem zachowania krajobrazu i bioróżnorodności. SWOT Cel 6, str. 34.

CS 6. P6. - Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

Zdominowanie produkcji rolnej przez odmiany roślin przeznaczone do produkcji intensywnej powodują spadek różnorodności biologicznej. Stan taki stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa produkcji rolnej, gdyż obecnie masowo wykorzystywane odmiany roślin mogą nie sprostać możliwym w przyszłości presjom takim jak zmiany klimatu, nowe rodzaje lub mutacje patogenów. Podtrzymywanie zróżnicowania zasobów genetycznych roślin stanowi bazę dla produkcji rolnej, a także umożliwia zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, pozwalając na odtwarzanie i zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych. SWOT Cel 6, str. 36-37.

CS 6. P7. - Zachowanie zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie

Zachowanie zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie

Różnorodność genetyczna zwierząt gospodarskich jest zagrożona poprzez coraz większą koncentrację, intensyfikację i specjalizację występującą w nowoczesnej produkcji zwierzęcej. Rodzime rasy zwierząt gospodarskich, które ze względu na predyspozycje (np. mniejsze wymagania żywieniowe, większa odporność na warunki atmosferyczne) mogą być skutecznie wykorzystywane w działaniach związanych z ochroną siedlisk i gatunków oraz podtrzymaniem produkcji zwierzęcej w małych, rodzinnych gospodarstwach, w tym w gospodarstwach ekologicznych. Niezbędne jest zatem propagowanie zachowania zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. SWOT Cel 6, str. 37

CS 6. P8. - Zapobieganie rozprzestrzenianiu się gatunków inwazyjnych

Zapobieganie rozprzestrzenianiu się gatunków inwazyjnych

Gatunki inwazyjne stanowią zagrożenie dla fauny i flory danego ekosystemu, konkurując z gatunkami autochtonicznymi o niszę ekologiczną, a także przyczyniając się do wyginięcia gatunków miejscowych. Wkraczanie gatunków obcych geograficznie następuje często w wyniku ekstensyfikacji produkcji prowadzącej do całkowitego zaniechania użytkowania rolniczego. Dlatego też kontynuacja tradycyjnego, rolniczego wykorzystania gruntów o niskiej produktywności oraz cennych przyrodniczo jest bardzo istotnym czynnikiem zachowania krajobrazu i bioróżnorodności. Należy również promować działania mające na celu zapobieganie rozprzestrzenianiu się roślinności inwazyjnej. SWOT Cel 6, str. 35

CS 6. P9. - Rozwój i upowszechnianie zasobów wiedzy i informacji o środowisku

Rozwój zasobów wiedzy i informacji o środowisku, jej upowszechnianie i wzrost świadomości społeczeństwa.

Brak wiedzy wśród rolników o walorach przyrodniczych występujących w gospodarstwie, najbliższym sąsiedztwie, regionie oraz świadomości znaczenia praktyk rolniczych ukierunkowanych na środowisko jest istotnym zagrożeniem dla różnorodności biologicznej, siedlisk i krajobrazu. Brakuje także szczegółowej inwentaryzacji zasobów przyrodniczych, w tym zwłaszcza poza obszarami chronionymi. Niezbędny jest rozwój i upowszechnienie wiedzy na temat istniejącej sytuacji, problemów i zagrożeń oraz możliwych i niezbędnych metod działania. SWOT Cel 6, str. 26-27, 39

CS 7. P1. - Poprawa dostępu do usług związanych z rolnictwem i leśnictwem, dywersyfikacja dochodów gospodarstw

Poprawa dostępu do usług związanych z rolnictwem i leśnictwem oraz dywersyfikacja dochodów gospodarstw rolnych m.in. poprzez rozwój nowych modeli biznesowych

Poziom przedsiębiorczości jest na wsi, nadal niski, przy znacznej przewadze mikroprzedsiębiorstw. Występują ograniczenia w dostępie do nowoczesnych usług świadczonych dla rolnictwa i leśnictwa. W przypadku rolników, nie jest możliwe zwiększenie skali produkcji w krótkim czasie. Dlatego szukają oni innych źródeł dochodu. Liczba przedsiębiorstw na wsi, w tym gospodarstw agroturystycznych odnotowuje wzrost. SWOT Cel 7, str. 28, 29.

CS 7. P2. - Dostęp do kapitału

Dostęp do kapitału

W przypadku gospodarstw młodych rolników, dostęp do kapitału jest czynnikiem o szczególnym znaczeniu dla urządzenia i przyszłego funkcjonowania gospodarstwa, w tym innowacyjności działalności produkcyjnej. Zwiększone jest zapotrzebowanie na środki inwestycyjne. Możliwość skorzystania przez młodych rolników z kredytów lub pożyczek ogranicza jednak zbyt duże ryzyko inwestycji, brak historii kredytowej oraz odpowiedniego zabezpieczenia. Także, niski poziom rentowności, szczególnie w początkowych latach rozwoju gospodarstw rolnych, utrudnia spłatę kredytów. Kluczowe znaczenie ma wsparcie finansowe w momencie „instalacji” młodych osób, jak również wsparcie inwestycyjne. SWOT Cel 7, str. 4, 5.

CS 7. P3. - Dostęp do ziemi

Dostęp do ziemi

Polska dysponuje znacznym arealem gruntów rolnych^[1], co jest korzystne do rozwoju produkcji rolniczej. Bariereą stanowi jednak duże rozdrobnienie obszarowe i znaczna liczba gospodarstw małych. Udział młodych rolników w użytkowaniu tego arealu spada, a ich gospodarstwa są relatywnie mniejsze. Do skutecznej konkurencji na rynku zdolne są gospodarstwa większe. Problemy z zakupem lub dzierżawą gruntu zgłasza ponad 40% rolników. Utrudnieniem są wysokie ceny gruntów, słaba dostępność ziemi oraz niechęć starszych rolników do przejścia na emeryturę. Dlatego liczba transakcji kupna-sprzedaży ziemi sukcesywnie spada. Możliwość dzierżaw z Zasobu^[2] jest ograniczona, wzrasta natomiast zainteresowanie dzierżawami prywatnymi. Większość dzierżaw ma jednak charakter nieformalny, co stanowi barierę dla inwestycji. SWOT Cel 7, str. 10-13

[1] w 2017 roku w gospodarstwa rolne w Polsce dysponowały 14,6 mln ha UR, które stanowiły ok. 8,3% ogółu UR w UE-28. Pod względem obszaru gruntów rolnych Polska zajmuje 5 miejsce w UE-28.

[2] Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa

CS 7. P4. - Dostęp młodych rolników do wiedzy

Dostęp młodych rolników do wiedzy

Gospodarstwa prowadzone przez lepiej wykształconych rolników osiągają wyższą efektywność produkcji dzięki wyższej skłonności do ponoszenia ryzyka na rynku czy wprowadzania innowacji technicznych, a przede wszystkim dzięki lepszemu zarządzaniu zasobami siły roboczej. Z drugiej strony możliwości uzyskania porady w odniesieniu do nowości na rynku są ograniczone. SWOT Cel 7, str. 21-23, 31.

CS 7. P5. - Zmniejszenie ryzyka związanego z podjęciem działalności rolniczej i inwestowaniem w gospodarstwie

Zmniejszenie ryzyka związanego z podjęciem działalności rolniczej i inwestowaniem w gospodarstwie

Realizowana będzie płatność dla młodych rolników przyznawana do powierzchni, na której prowadzona jest działalność rolnicza, jest pewnym elementem dochodu młodego rolnika i stanowi zachętę do rozpoczęcia działalności rolniczej lub jej utrzymania jednocześnie ułatwiając prowadzenie tej działalności.

Dodatkowa płatność do wszystkich gruntów objętych Podstawowym wsparciem dochodu dla rolników spełniających definicję młodego rolnika, wypłacana maksymalnie przez 5 lat.

Należy także promować rozwiązania zapobiegające powstawaniu strat związanych z wystąpieniem suszy, powodzi itp. np. rozpowszechnianie informacji o technologiach do ustalania zapotrzebowania roślin na wodę, konieczności utrzymywania urządzeń melioracji wodnych, wykorzystania wód opadowych roztopowych w obrębie gospodarstwa, efektywne systemy nawadniania, stosowania odpowiednich technik uprawy, w tym np. pakiety cyfrowych aplikacji dla młodego rolnika przygotowany przez ODR. SWOT Cel 7, str. 15.

CS 7. P6. - Poprawa dochodów młodych rolników

Poprawa dochodów młodych rolników

Wyniki badań wskazują, że dochody młodych rolników charakteryzują się dużą zmiennością w czasie, a przeciętne dochody są niższe od średniego dochodu rolniczego. Młodzi rolnicy mają utrudniony dostęp do finansowania. Także niższa niż w innych sektorach dochodowość jest jedną z głównych barier zniechęcających do wejścia do sektora rolnictwa. Czynnikiem niwelującym tę gorszą pozycję i przyciągającym młodych rolników do sektora rolnictwa jest zewnętrzne wsparcie finansowe, będące uzupełnieniem dochodów rolniczych oraz źródłem finansowania przedsięwzięć na start oraz inwestycyjnych, mających na celu rozwój gospodarstw. Polska przeznacza z WPR ok. 2% płatności bezpośrednich na dedykowane płatności dla młodych rolników oraz zapewnia premie dla młodych rolników i dalsze wsparcie inwestycyjne. Oferowane są też kredyty rolnicze oraz ulgi inwestycyjne w podatku rolnym. SWOT Cel 7, str. 3.

CS 7. P7. - Poprawa struktury wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi

Poprawa struktury wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi

Wymianę pokoleniową w rolnictwie ograniczają przede wszystkim starzenie się populacji i procesy migracyjne. Procesy te będą postępować. W 2016 r. wskaźnik odzwierciedlający sytuację demograficzną rolników (stosunek procenta osób do 35 lat do odsetka osób w wieku co najmniej 55 lat) dla Polski wynosił 0,27 (0,09 w UE). Jednak według Eurostat wśród ogółu rolników największą grupę (51,3%) stanowią osoby w wieku 35-54 lata. Natomiast osoby najmłodsze, do 35 roku życia, stanowią grupę najmniejszą. Podobnie jak w większości państw członkowskich UE, w ostatniej dekadzie udział młodych rolników w ogólnej liczbie kierowników gospodarstw zmniejszył się. Tymczasem, potencjał i wielkość ekonomiczna gospodarstw są pozytywnie powiązane ze strukturą wieku i wykształceniem kierujących. Osoby młode i odpowiednio wykształcone są bardziej skłonne do powiększania wielkości i potencjału gospodarstw. SWOT Cel 7, str. 7-8, 16.

CS 7. P8. - Rozwój usług publicznych i infrastruktury technicznej w tym w zakresie dostępu do Internetu

Rozwój usług publicznych i infrastruktury technicznej w tym w zakresie dostępu do Internetu na obszarach wiejskich

Zapewnienie usług społecznych, a także możliwości rozwoju indywidualnego w różnych sferach życia związana jest z dostępem do technologii informacyjno-komunikacyjnych, a zwłaszcza do internetu. Rozwój technologii, w tym taniej infrastruktury połączeń internetowych, a także duże zainteresowanie społeczne nowymi technologiami, szczególnie wśród osób młodych, daje szansę na rozpowszechnienie nowych form działalności biznesowej, waloryzacji wiejskiego kapitału, a także zwiększenia aktywności zawodowej, poprzez nowe formy świadczenia pracy, takiej jak praca zdalna oparta na technologiach informacyjnych i telekomunikacyjnych.

Malejąca możliwość korzystania z podstawowej infrastruktury i usług na obszarach wiejskich, analogicznych do tych, jakie są dostępne dla młodych osób w miastach, takich jak sieci szerokopasmowe, przedszkola, szkoły, usługi transportowe i pocztowe, służba zdrowia i edukacyjne, stanowi zagrożenie dla demografii obszarów wiejskich w Polsce, zwłaszcza dla miejscowości zlokalizowanych peryferyjnie i słabo zaludnionych. SWOT Cel 7, str. 13-14, 25, 36.

CS 8.P 1. - Poprawa dostępu do internetu o wysokiej wydajności

Poprawa dostępu do internetu o wysokiej wydajności

Brak połączenia szerokopasmowego za pomocą światłowodu o dużej przepustowości, pozwalającego na wysoką prędkość odbierania i przesyłania informacji, odpornego na zakłócenia wywoływane przez czynniki meteorologiczne, ukształtowanie terenu czy dużą liczbę użytkowników, charakteryzował znaczną część terenów wiejskich w kraju.

Powyższe prowadzi do wykluczenia z rynku pracy oraz usług. Ponadto wraz z brakami infrastruktury technicznej, społecznej i zdrowotnej oraz sportowo-rekreacyjnej, utrudnionym dostępem do usług, a także małą liczbą wysokiej jakości miejsc pracy poza sektorem rolniczym prowadzą do wyludniania się i marginalizacji dużej części obszarów wiejskich i nadmiernej migracji do ośrodków miejskich.

Według danych UKE penetracja lokalowa siecią dostępu nowej generacji (NGA) w miejscowościach wiejskich do 100 mieszkańców wynosiła 6%. SWOT Cel 8, str. 14-15.

CS 8.P 2. - Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej typu: drogi

Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej typu: drogi

Stan polskich dróg samorządowych wciąż stanowi jedną z podstawowych barier ograniczających wzrost poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego i jest czynnikiem obniżającym aktywność gospodarczą, inwestycyjną, konkurencyjność regionów i poszczególnych ośrodków gospodarczych. Lepsza dostępność komunikacyjna sprzyja dostępności małych oraz średniej wielkości miast, gdzie zlokalizowanych jest wiele podstawowych usług publicznych. Umożliwia także transport publiczny, który poprawia mobilność ludności, co jest korzystne z punktu widzenia zwiększenia aktywności zawodowej i ograniczenia wykluczenia społecznego.

Według danych GUS ogólna długość dróg wynosi blisko 425 tys. km z czego prawie 90% stanowią drogi gminne i powiatowe. Wg stanu na koniec 2019 r. udział dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni gruntowej w ogólnej długości tych dróg wynosi średnio 32%, przy czym w niektórych województwach wskaźnik ten przekracza nawet 50%. SWOT Cel 8, str. 15, 96.

CS 8.P 3. - Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej typu: gospodarka wodno-ściekowa

Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej typu: gospodarka wodno-ściekowa

Na obszarach wiejskich występuje niewystarczający poziom zagospodarowania wody, ścieków. Zaopatrzenie wiejskich jednostek osadniczych w infrastrukturę kanalizacyjną stanowi jeden z głównych wyznaczników przy określeniu stanu infrastruktury technicznej. Stopień skanalizowania wynosił 36,95 %, najwyższy 55,59%, a najniższy ok 20 %. Priorytetowe znaczenie powszechnego dostępu do wody wiąże się z jej uniwersalną funkcją w zaspokajaniu podstawowych potrzeb ludności oraz z jej niezbędnością przy podejmowaniu wszelkiej działalności gospodarczej. W odniesieniu do gospodarstw domowych, wyposażenie w bieżącą wodę nie tylko stanowi wymóg w stworzeniu właściwych warunków sanitarnohigienicznych i bytowych, ale przekłada się na stan zdrowia ludności. Stopień zwodociągowania wynosił 83,13%, najwyższy przekracza 90%, a najniższy poniżej 70%. SWOT Cel 8, str. 18, 19, 68, 69, 71, 72.

CS 8.P 4. - Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej

Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej

Przyciągnięcie na obszary wiejskie turystów musi być poprzedzone przygotowaniem infrastruktury dostępu do tych zasobów (ścieżki rowerowe, szlaki, dostęp do miejsc odpoczynku (z zadaszeniem, dostępem do Wi-Fi, stacjami napraw rowerów, toaletami, śmietnikami, itp), która umożliwi nie tylko rozwój gospodarczy, ale także ochronę posiadanych zasobów, szczególnie przyrodniczych (wyznaczenie szlaków turystycznych w celu zorganizowania ruchu turystycznego). Dostęp do takiej infrastruktury przyczyni się także do promowania aktywnego spędzania czasu przez mieszkańców oraz podniesienia atrakcyjność obszarów wiejskich w celu mieszkaniowym (pozwoli opóźnić albo zdezaktualizować ewentualną decyzję o migracji do większych ośrodków).

O rozwoju gospodarczym danego obszaru i atrakcyjności miejsca zamieszkania w coraz większym stopniu decydują także dostępność i jakość usług związanych ze zdrowiem, kulturą i rekreacją. Sieć ośrodków edukacji i kultury nadal nie jest optymalna na obszarach wiejskich, a ich oferta znacznie odbiega od tej, z jakiej mogą korzystać mieszkańcy miast, a świetlice wiejskie nie spełniają zakładanej roli integracji życia społeczno-kulturowego na wsiach. Nierzadko tę rolę przejmują biblioteki, szkoły czy strażnice OSP, których lokalizacja jest bardziej dostępna. Tworzenie warunków infrastrukturalnych dla rozwoju przedsiębiorczości, edukacji, turystyki, kultury i usług społecznych jest ważne także w kontekście rozwoju nowych gałęzi gospodarki, jak np. gospodarki doświadczeń (czasu wolnego). W kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich nie należy zapominać o roli, jaką odgrywają obiekty dziedzictwa kulturowego, które z jednej strony budują tożsamość lokalnej społeczności, a z drugiej stanowią czynnik podnoszący atrakcyjność tych miejsc. SWOT Cel 8, str. 17-18.

CS 8.P 5. - Poprawa dostępu do usług transportu publicznego

Poprawa dostępu do usług transportu publicznego

W badanych przez IERiGŻ-PIB w 2016 roku na wsi odnotowano niedostateczną podaż i jakość usług transportowych. Częstotliwość kursów autobusów na dobę, ich rozkład w ciągu dnia oraz usytuowanie przystanków pozostawały niedostosowane do lokalnych potrzeb. Na terenie 80% ankietowanych wsi znajdowały się przystanki autobusowe, w 10% wsi były one położone w odległości 1-2 km. w pozostałej grupie wsi najdalszy z przystanków oddalony był o 3 km. Z jednej strony jest zdecydowanie za mało kursów autobusowych, ale z drugiej strony utrzymanie wielu połączeń jest zbyt dużym wydatkiem dla samorządów. Rozwiązaniem może być przyjęcie rozwiązań niestandardowych np. transportu publicznego „na żądanie”. Zdecydowanie gorsza sytuacja była w odniesieniu do transportu kolejowego. Jedynie co dziesiąta wieś posiadała przystanek/stację kolejową, a w znaczącym odsetku wsi (40%) mieszkańcy mieli do pokonania dystans ponad 10 km. SWOT Cel 8, str. 15-16.

CS 8.P 6. - Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego

Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie usług opiekuńczych, ochrony zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego

Utrudnienia związane są przede wszystkim z oddaleniem (przestrzenne i czasowe) tych placówek od miejscowości wiejskich, zwłaszcza placówek specjalistycznych. Na terenach wiejskich znajduje się znacznie mniej zakładów opieki zdrowotnej, w konsekwencji czego na jeden taki obiekt przypada prawie dwukrotnie więcej osób niż w mieście. Z punktu widzenia mieszkańców wsi najważniejsza jest nie tylko sama liczba placówek związanych z ochroną zdrowia, ale przede wszystkim ich przestrzenna i tzw. czasowa odległość, czyli to, jak blisko miejsca zamieszkania dana placówka się znajduje i jak szybko w razie zaistniałej potrzeby można do niej dotrzeć. Z badań ankietowych IERiGŻ-PIB wynika, że w 2016 roku 22,2% wsi miało na swoim terenie przychodnię (ośrodki zdrowia), 37,5% wsi gabinety lekarskie oraz 11,1% wsi gabinety stomatologiczne. Jednak mieszkańcy ponad połowy badanych wsi zmuszeni byli pokonać odległość 5 i więcej kilometrów do danej placówki medycznej. SWOT Cel 8, str. 16, 22, 33.

CS 8.P 7. - Poprawa dostępu do usług komercyjnych

Poprawa dostępu do usług komercyjnych

Malejąca możliwość korzystania na obszarach wiejskich z podstawowej infrastruktury i usług analogicznych do tych, jakie są dostępne dla osób, które mieszkają w miastach, takich jak sieci szerokopasmowe, przedszkola, szkoły, usługi transportowe i pocztowe, służba zdrowia i edukacyjne, ale także usługi komercyjne (np. fryzjerskie, kosmetyczne, rehabilitacyjne, dyskoteka, kręgielnia, kawiarnia, restauracja) stanowią zagrożenie dla obszarów wiejskich w Polsce, zwłaszcza dla miejscowości zlokalizowanych peryferyjnie i słabo zaludnionych. Redukowanie lub obniżanie poziomu usług w skali lokalnej wiązać się będzie ze spadkiem opłacalności ich świadczenia wywołaną niedostatecznym popytem. Wyludnianie się wsi i trudna sytuacja ekonomiczna ludności stanowiąc będą w przyszłości istotne przesłanki na rzecz rezygnacji z oferty różnych usług, nie tylko ze strony podmiotów gospodarczych, ale i państwa oraz samorządów. SWOT Cel 8, str. 14-20.

CS 8.P 8. - Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym

Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich oraz ich rozwój w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym

Ograniczony dostęp do kapitału oraz duże potrzeby inwestycyjne wymagają poszukiwania sposobów ograniczenia wydatków. Jednym z nich jest realizacja projektów we współpracy np. w formie grup producentów, w formie, spółdzielni, sieci branżowych, sieci oferujących wspólny pakiet usług (turystyka wiejska, e-paczka od rolnika). Ponadto współpraca charakteryzuje także oddolne podejścia do zarządzania rozwojem lokalnym. Powszechnie stosowanym podejściem jest LEADER, właściwy obszarom wiejskim, ale w perspektywie 2014-2020 rozszerzony na inne fundusze UE. Znacząca liczba lokalnych grup działania i duże pokrycie obszarów wiejskich strategiami rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność potwierdza potrzebę organizowania się społeczności lokalnych w zakresie planowania przyszłości. W ramach tego rodzaju współpracy powstają oddolne strategie obejmujące rozwój infrastruktury, przedsiębiorczości, kapitału społecznego, uporządkowania przestrzennego, umiejętności samostanowienia, itp. Przewiduje się także zaangażowanie lokalnych społeczności w podejście Smart Villages, które wyrasta w podejścia LEADER, lecz jest bardziej skoncentrowane obszarowo i tematycznie oraz kładzie jeszcze większy nacisk na wykorzystanie narzędzi IT i innowacji. Taka oddolna forma współpracy pozwala na wyszukanie najbardziej optymalnych rozwiązań służących poprawie sytuacji na poziomie lokalnym SWOT Cel 8, str. 22 i 27.

CS 8.P 9. - Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów

Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich poprzez tworzenie sprzyjających warunków do dywersyfikacji gospodarki, w tym biogospodarki, oraz tworzenia i utrzymania miejsc pracy na obszarach wiejskich

Mając na uwadze nadwyżki zatrudnienia w rolnictwie, wzrost liczby osób poszukujących pracy poza sektorem rolnym oraz niedostateczną liczbę atrakcyjnych pozarolniczych miejsc pracy konieczne jest wspieranie rozwoju wszelkiego rodzaju działalności gospodarczej. Wsparcie w tym zakresie pozwoli nie tylko na poprawę struktury zatrudnienia, ale pozwoli także na wykorzystanie endogenicznego potencjału oraz zróżnicowanie gospodarki wiejskiej. Ponadto wzrost możliwości podjęcia działalności gospodarczej lub zatrudnienia pozwoli na zwiększenie dochodów w gospodarstwach domowych, także rodzin posiadających małe gospodarstwa rolne, których kondycja ekonomiczna nie pozwala na uzyskanie dochodów pozwalających na godną egzystencję. W tym celu niezbędne jest zapewnienie możliwości przekwalifikowania się (reorientacja zawodowa). Pośrednio natomiast rozwój działalności gospodarczej przyczyni się do wzrostu podaży usług dla ludności wiejskiej, stanowiących uzupełnienie oferty usług publicznych (np. w sektorze usług opiekuńczych) oraz usług konsumpcyjnych.

Biomasa rolnicza może być surowcem w produkcji produktów zastępujących produkty wytwarzane z przerobu kopalin (ropa naftowa, węgiel, stal etc.).

Oczekiwania konsumentów (niski ślad klimatyczny) oraz dostępność nowych technologii pozwolą wykorzystać surowce rolne do rozwoju łańcuchów wartości (w tym lokalnych).

W związku z dużymi ilościami biomasy rolniczej i leśnej dostępnej na terenach wiejskich a także koniecznością dywersyfikacji źródeł energii istnieje potrzeba realizacji inwestycji związanych z biogospodarką a także ich wspierania.

Tym bardziej, że produkcja biomasy rolniczej, mogłaby być prowadzona na glebach mniej produktywnych, co pozwoliłoby na wykorzystanie tego typu gleb, które nie są wykorzystywane rolniczo. SWOT Cel 8, str 22-27.

CS 8.P 10. - Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich

Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich

Występujący na obszarach wiejskich wyższy poziom ubóstwa, niedostateczne dopasowanie kwalifikacji mieszkańców do zmieniających się potrzeb rynku pracy (np. w wyniku likwidacji PGR), oraz często niedostateczne umiejętności cyfrowe są przyczyną nasilonych procesów dezaktywacji zawodowej a w konsekwencji wykluczenia społecznego coraz większej grupy mieszkańców wsi. Ponadto zauważalnym problemem są migracje ludności z obszarów objętych konfliktami zbrojnymi, która ma trudności z asymilacją ze społecznościami lokalnymi str. 23 i 30-33.

W związku z tym, konieczne jest zapewnienie wsparcia działań aktywizujących dla grup defaworyzowanych lub wręcz wykluczonych na obszarach wiejskich. Niezbędne jest stworzenie oferty szkoleniowo-doradczej, pozwalającej na przekwalifikowanie, legalizację posiadanych umiejętności, rozwijanie umiejętności cyfrowych, podnoszenie wiedzy. Ponadto nieodzowne jest budowanie tożsamości lokalnej oraz postaw obywatelskich i społecznych. Ważną

rolę w tym zakresie mogą spełnić instytucje publiczne (np. świetlice wiejskie) oraz organizacje społeczne (np. kluby sportowe, KGW, LGD). W WPR uzupełnienie oferty w ramach polityki spójności. SWOT Cel 8, str. 9-10, 12-14, 23, 30-34.

CS 8.P 11. - Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego

Stymulowanie rozwoju lokalnego przez zastosowanie rozwiązań innowacyjnych, w tym cyfrowych, oraz z wykorzystaniem potencjału endogenicznego

Wzrost potencjału społecznego (objawiającego się przez poprawę wykształcenia oraz większą skłonność do współpracy, w tym do tworzenia organizacji pozarządowych), posiadane zasoby lokalne (ludzkie, środowiskowe, kulturowe itp.) oraz coraz mocniej ograniczone środki na inwestycje skłaniają do korzystania z innowacyjnych metod zarządzania rozwojem lokalnym. Na tym tle rysuje się potrzeba umożliwienia lokalnym społecznościom wykorzystania metody Smart Villages, której podstawą jest oddolna inicjatywa mieszkańców na rzecz znalezienia praktycznych rozwiązań różnorodnych lokalnych problemów z jakimi się mierzą oraz wykorzystania możliwości, jakie dają nowe technologie (np. biogospodarka, cyfryzacja, OZE). Dostępność nowych technologii, szczególnie cyfrowych, będzie ważnym czynnikiem wpływającym na rynek pracy gdyż umożliwiającym znalezienie zatrudnienia, szczególnie dla ludzi młodych, bez konieczności migracji (np. praca na odległość). SWOT Cel 8, str. 22, 26-28.

CS 8.P 12. - Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczności

Zaangażowanie osób młodych w życie lokalnych społeczności, w tym uczestnictwo w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczności

Mała aktywność osób młodych przekłada się na brak silnego związku z obszarami wiejskimi. Ostatecznie opuszczaniem tych obszarów w tym sektora rolnego. Dlatego niezbędne jest zwiększanie aktywności społecznej młodych poprzez kształcenie liderów młodzieżowych, działania na rzecz lokalnego środowiska, włączanie młodzieży w życie publiczne, z uwzględnieniem procesu podejmowania decyzji oraz kooperacja grup młodzieżowych, wspieranie aktywności młodzieży w obszarze ekonomii społecznej, budowanie sieci partnerstw. SWOT Cel 8, str. 3, 9-10, 12.

CS 8.P 13. - Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat

Rozwój wiedzy i umiejętności w zakresie: wykorzystania rozwiązań cyfrowych, ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu, podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, zrównoważonego gospodarowania zasobami (żywność, woda, energia itp.), wiedzy konsumenckiej (czytanie etykiet, świadome zakupy)

Odnotowano zauważalne przemiany w sferze kulturowej polegające także na docenianiu wartości takich jak dbałość o stan środowiska przyrodniczego, racjonalne wykorzystywanie zasobów, przywiązywanie wagi do zdrowia i jakości życia. Jednak poziom zaangażowana w realizację celów w tym zakresie odbiega od społeczeństw Europy Zachodniej. Tym samym konieczne jest dalsze pogłębianie wiedzy i umiejętności w latach kolejnych. Tym bardziej, że niezależnie od zmian kulturowych i trendów rynkowych tereny wiejskie w Polsce dotyczą negatywne skutki zmian klimatu oraz problemy ze stanem środowiska naturalnego, wpływające na utratę walorów wsi, a także na obniżenie potencjału rozwoju lokalnego oraz produkcyjnego. Należy oczekiwać, że tendencje te ulegną nasileniu. SWOT Cel 8, str. 23 i 28.

Nadwyżki zatrudnienia w sektorze rolnym wymuszają działania zmierzające do tworzenia warunków do reorientacji zawodowej rolników. W tym celu niezbędne jest zapewnienie odpowiedniej oferty szkoleń oraz doradztwa zawodowego. SWOT Cel 8, str.9.

Ponadto w obliczu ograniczonego dostępu do rynku pracy na obszarach wiejskich, nieocenione znaczenie ma dostęp do szkoleń w zakresie umiejętności cyfrowych, które zdecydowanie zwiększą możliwość znalezienia pracy (poszukiwanie ofert on line) oraz możliwość zatrudnienia w formie pracy zdalnej. Umiejętności cyfrowe są niezbędne także do prowadzenia działalności gospodarczej lub rolniczej, gdyż ułatwiają znalezienie odbiorców lub zorganizowanie kanałów zbytu produktów i usług. W WPR uzupełnienie oferty w ramach polityki spójności. SWOT Cel 8, str. 26 i 27.

CS 8.P 14. - Reorientacja zawodowa rolników i przebranżowienie przedsiębiorców

Reorientacja zawodowa mieszkańców wsi (w tym reorientacja zawodowa rolników i przebranżowienie przedsiębiorców)

Nadwyżki zatrudnienia w sektorze rolnym wymuszają działania zmierzające do tworzenia warunków do reorientacji zawodowej rolników. Natomiast w sytuacji niedostatku ofert zatrudnienia, konieczne jest przygotowanie do prowadzenia działalności gospodarczej (samozatrudnienie. W wyjątkowych okolicznościach, jakim jest czas pandemii wiele gałęzi gospodarki wiejskiej np. turystyka, branża eventowa przeżywa zdecydowane trudności, co wiąże się z koniecznością rozszerzenia zakresu działalności albo wręcz przebranżowienia. W tym celu konieczne jest zdobycie wiedzy i nowych umiejętności. SWOT Cel 8, str. 9, 12.

CS 8.P 15. - Wsparcie eksperckie dla beneficjentów niebędących rolnikami

Wsparcie eksperckie dla beneficjentów wsparcia niebędących rolnikami, także po zakończeniu operacji, szczególnie dla podmiotów realizujących operacje w partnerstwie (spółdzielnie, klastry, sieci)

W związku z nasilonym procesem dywersyfikacji zatrudnienia na obszarach wiejskich potrzeby szkoleniowe nie zamykają się w zakresie wsparcia rolników, lecz także innych mieszkańców wsi, którzy podjęli działalność gospodarczą, albo zmuszeni są do reorientacji zawodowej w związku z nadwyżką zatrudnienia w rolnictwie. Z dotychczasowych doświadczeń wynika, iż przedsięwzięcia w zakresie działalności gospodarczej (w tym podmiotów ekonomii społecznej), albo współpracy wokół tych działalności narażone są na ryzyko niepowodzenia w trakcie realizacji przedsięwzięć w wyniku braku dostępu do ekspertów w zakresie zarządzania procesem realizacji takich przedsięwzięć (Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej OWES) a czasem w wyniku braku wsparcia prawników albo psychologów. Do polityki spójności. SWOT Cel 8, str. 10, 22.

CS 9.P 1. - Wspieranie redukcji stosowania antybiotyków w produkcji zwierząt gospodarskich

Wspieranie redukcji stosowania antybiotyków w produkcji zwierząt gospodarskich wg zasady „tak mało jak to konieczne” w tym digitalizacja procesu monitorowania tego procesu

W związku z narastającym zjawiskiem antybiotykooporności, w celu osiągnięcia celu EZŁ dotyczącego ograniczenia stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych i biorąc pod uwagę wzrost sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych powyżej średniej UE, podjęto szereg działań zmierzających do ograniczenia stosowania tych środków. Wdrażane jest prawo UE regulujące stosowanie antybiotyków. Przeprowadzane są działania krajowe: digitalizacja monitorowania zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych w poszczególnych gospodarstwach, z podziałem na gatunki zwierząt. Podjęta została współpraca z ekspertami. Planowane są działania, które obejmują podnoszenie świadomości publicznej na temat ryzyka rozwoju oporności, poprzez edukację, komunikację i szkolenia. Planowane są szkolenia dla lekarzy weterynarii i dla doradców rolniczych. SWOT Cel 9, str. 3.

CS 9.P 2. - Zrównoważone stosowanie środków produkcji i poprawa bezpieczeństwa biologicznego gospodarstw

Zrównoważone stosowanie przemysłowych środków produkcji w rolnictwie i poprawa bezpieczeństwa biologicznego gospodarstw

Prowadzony monitoring potwierdza utrzymującą się negatywną presję rolnictwa na środowisko a także niewygasanie wirusa ASF. Polska podejmuje działania ograniczające ryzyko wynikające ze stosowania środków ochrony roślin. Prowadzone jest upowszechnienie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin oraz zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin. Podstawowym modelem ochrony jest integrowana ochrona roślin. Rozwijany jest system Integrowanej produkcji roślin, wykraczający poza wymogi prawa powszechnie obowiązującego.. W ostatnich latach obserwuje się także wzrost dbałości rolników o zasoby naturalne, który wyraża się zwiększonym zainteresowaniem badaniami gleb, przygotowywaniem planów nawożenia, stosowania precyzyjnych technik nawożenia. Zarejestrowane są towarowe gospodarstwa utrzymujące świnie, wprowadzono wymogi asekuracji. Niezbędna jest kontynuacja tych działań. SWOT Cel 9, str. 18-22.

CS 9.P 3. - Produkcja żywności pochodzenia zwierzęcego z wyższym poziomem dobrostanu zwierząt

Produkcja żywności pochodzenia zwierzęcego z wyższym poziomem dobrostanu zwierząt

Szczególną kategorią żywności wysokiej jakości jest żywność pochodząca ze zwierząt lub od zwierząt utrzymywanych w warunkach poprawiających dobrostan tych zwierząt. W dzisiejszych czasach europejscy konsumenci nie postrzegają chowu zwierząt jedynie jako sposobu produkcji żywności, lecz także w kontekście innych kluczowych celów społecznych, związanych z jej bezpieczeństwem i jakością, ochroną środowiska oraz etycznym traktowaniem zwierząt. Konsumenci w coraz większym stopniu uznają dobrostan zwierząt za aspekt wizerunku produktu i jego jakości, a podwyższone warunki utrzymania zwierząt mogą być traktowane jako element wyróżniający dany produkt od innych. Rodzi to potrzebę wsparcia produkcji żywności pochodzenia zwierzęcego z wyższym poziomem dobrostanu zwierząt. SWOT Cel 9, str. 12, 14, 16, 23, 34, 35, 39, 48, 53.

CS 9.P 4. - Zapewnienie dostępności żywności ekologicznej, wytwarzanej w systemach jakości żywności

Zapewnienie dostępności żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości żywności - żywności ekologicznej, posiadającej oznaczenia geograficzne, wytwarzanej w ramach integrowanej produkcji roślin, a także w ramach krajowych systemów jakości żywności

Rosnące oczekiwania konsumenta co do jakości i bezpieczeństwa żywności skłaniają do poszukiwania lepszych rozwiązań dotyczących produkcji bezpiecznej żywności, charakteryzującej się dodatkowymi cechami jakościowymi; oczekiwaniom tym odpowiadają unijne oraz krajowe systemy jakości żywności.

W Polsce obserwuje się niski stopień wykorzystania potencjału produkcyjnego żywności wysokiej jakości. Konieczne jest zapewnienie producentom wsparcia polegającego na refundacji dodatkowych kosztów wynikających z uczestnictwa w systemie jakości żywności, służącemu zwiększeniu wolumenu produkcji żywności wysokiej jakości. Potrzeba jest częściowo adresowana w PS. SWOT Cel 9, str. 1 i 33.

CS 9.P 5. - Podnoszenie świadomości konsumentów o systemach produkcji żywności oraz etykietowaniu produktów

Podnoszenie świadomości konsumentów o systemach produkcji żywności oraz etykietowaniu produktów żywnościowych

Konsumenci posiadają niedostateczną wiedzę o systemach jakości żywności, np. rolnictwa ekologicznego, a podejmowane decyzje zakupowe nie zawsze odzwierciedlają cele konsumentów. Konsumenty mogą indywidualnie dokonywać prawidłowych wyborów żywieniowych. Producenci natomiast odnoszą wyraźne korzyści w postaci lepszego marketingu i wyższej sprzedaży, co wynika z wysokiej jakości ich produktów oraz gotowości konsumentów do zapłacenia za autentyczny produkt. Należy podnosić wiedzę na temat rozpoznawania oraz specyficznych cech poszczególnych systemów jakości, zarówno konsumentów jak i producentów. SWOT Cel 9, str. 1, 2 oraz 28 i 29.

CS 9.P 6. - Wsparcie budowy grup producentów w ramach systemów jakości żywności i relacji horyzontalnych

Wsparcie budowy grup producentów w ramach systemów jakości żywności i relacji horyzontalnych pomiędzy producentami, grupami i otoczeniem

Decyzje zakupowe względem żywności wysokiej jakości opierają się na szeregu czynników, których wspólnym mianownikiem jest chęć wsparcia przez konsumentów producentów żywności wytwarzanej lokalnie, z poszanowaniem środowiska i dobrostanu zwierząt, produkowanej metodami zrównoważonymi, pochodzącej z konkretnych regionów, lub też charakteryzującej się tradycyjną metodą produkcji. Obecnie wielu konsumentów ma niedostateczną wiedzę o cechach produkcji wysokiej jakości, a podejmowane decyzje zakupowe nie zawsze odzwierciedlają ich cele. Bariery rozwoju produkcji w ramach systemów jakości żywności jest niewielka liczba oraz niewielkie znaczenie gospodarcze zrzeszeń producentów/grup producentów uczestniczących w systemach jakości żywności. W niskim stopieniu wykorzystywane są możliwości współpracy z samorządami lokalnymi i wojewódzkimi oraz otoczeniem biznesowym i naukowym. Znaczna część producentów żywności w systemach jakości, w szczególności rolników, ma niezadawalający poziom oraz niedostateczny poziom wiedzy zarządczej, handlowej i marketingowej. Należy zwrócić także uwagę na rozdrobnienie podaży surowców i produktów. Wspieranie budowy grup producentów pozwoli na ułatwienie prowadzenia działań wspólnych przez uczestników systemów jakości żywności i wzmocnienie ich w relacjach z rynkiem.

Barierą rozwoju produkcji w ramach systemów jakości żywności jest niewielka liczba oraz niewielkie znaczenie gospodarcze zrzeszeń producentów/grup producentów uczestniczących w systemach jakości żywności. Należy zwrócić uwagę na rozdrobnienie podaży surowców i produktów. Wspieranie budowy grup producentów pozwoli na ułatwienie prowadzenia działań wspólnych uczestników systemów jakości żywności i wzmocnienie ich w relacjach z rynkiem.

Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów, składające się z uczestników systemów jakości żywności, będzie sprzyjać konsolidacji producentów produktów wytwarzanych w ramach systemów jakości. SWOT Cel 9, str. 1, 33

CS 9.P 7. - Podnoszenie świadomości uczestników rynku w celu przeciwdziałanie marnowaniu żywności

Podnoszenie wiedzy producentów żywności oraz konsumentów mające na celu przeciwdziałanie marnowaniu żywności

W Polsce marnuje się ok. 4,8 mln ton żywności. Produkcja rolnicza odpowiada za 15,5% marnowanej żywności w całym łańcuchu żywnościowym, a przetwórstwo za 16%, natomiast konsumenci za ok. 60%. Poziom generowanych odpadów żywnościowych zależy m.in. od typu sektora i rodzaju surowca. Niezbędne są działania informacyjno-edukacyjne na różnych etapach łańcucha dostaw żywności, w tym konsumentów. SWOT Cel 9, str. 44 i 45.

CS 9.P 8. - Podnoszenie wiedzy rolników o zrównoważonym stosowaniu środków do produkcji i bioasekuracji

Podnoszenie wiedzy producentów rolnych o zrównoważonym stosowaniu antybiotyków, nawozów oraz integrowanej ochrony roślin oraz bezpieczeństwa biologicznego gospodarstw

Zmiany w metodach produkcji rolniczej w kierunku większego zrównoważenia oraz zagrożenia chorobami, zarówno w chowie zwierząt jak produkcji roślinnej, wymagają współpracy rolników, dostarczenia im nowej wiedzy i przełamania niechęci do stosowania nietradycyjnych metod produkcji. Mimo, że duża część rolników już skutecznie realizuje wymagania integrowanej, zrównoważonej produkcji, ale tempo w jakim zmienia się wiedza na temat presji rolnictwa na środowisko oraz stwierdzane przypadki przekroczeń dopuszczalnych poziomów pozostałości związków chemicznych w środowisku i w żywności, wymagają zwiększenia efektywności edukacji producentów rolnych. SWOT Cel 9, str. 51.

CS 10.P 1. - Podnoszenie wiedzy kadr rolniczych oraz zapewnienie dostępności usług doradczych i szkoleniowych

Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności kadr zaangażowanych w wymianę wiedzy i innowacji oraz zapewnienie dostępności profesjonalnych usług doradczych i szkoleniowych

Niezbędne jest zapewnienie dostępu do profesjonalnego wsparcia doradczego oraz szkoleń dla rolników. Odpowiedni poziom wiedzy rolników ma wpływ na podejmowane przez nich działania i w konsekwencji oddziałuje na sposób korzystania z zasobów (w tym szczególnie wody, gleby i powietrza), udział we wspólnych przedsięwzięciach czy wprowadzaniu innowacyjnych rozwiązań. W celu zapewnienia wysokiej jakości wsparcia doradczego czy szkoleń, niezbędne jest odpowiednie przygotowanie kadr. SWOT Cel 10, str. 14, 16-17, 20, 22, 23.

CS 10.P 2. - Rozwój platform oraz wykorzystania ICT w wymianie wiedzy i innowacji oraz nawiązywaniu współpracy

Rozwój platform oraz wykorzystania narzędzi ICT w wymianie wiedzy i innowacji oraz nawiązywaniu współpracy.

Rozproszone źródła danych i informacji utrudniają dostęp do nich, ograniczają lub podnoszą koszty pozyskania i wykorzystania informacji, w szczególności w pracy doradczej. Natomiast niewystarczające wykorzystanie technologii cyfrowych ogranicza efektywność przepływu i wykorzystania informacji. Wykorzystanie ICT w wymianie wiedzy i usługach doradczych nabrało szczególnego znaczenia w związku z wystąpieniem pandemii COVID-19. SWOT Cel 10, str. 16, 18, 20.

C S 10.P 3. - Zacieśnienie współpracy pomiędzy partnerami AKIS

Zacieśnienie współpracy pomiędzy partnerami AKIS

Istniejąca struktura polskiego AKIS spełnia kryteria podejścia zapewniającego uczestnictwo dużej liczby partnerów, jednakże poszczególni partnerzy realizują przede wszystkim swoje własne cele, w ograniczonym stopniu podejmując współpracę z innymi partnerami AKIS. Istniejące więzi współpracy mają najczęściej incydentalny charakter.

Stymulowanie do współpracy partnerów AKIS (rolników, jednostek naukowych, doradztwa, przedsiębiorców, organizacji rolników, itp.) umożliwia im wymianę wiedzy na temat występujących problemów, potencjalnych rozwiązań, lepsze wykorzystanie tej wiedzy, jak i sprzyja zacieśnianiu kontaktów i przygotowywaniu wspólnych projektów interaktywnych ukierunkowanych na potrzeby rolników. SWOT Cel 10, str. 16, 19, 22.

CS 10.P 4. - Zapewnienie dostępu do wysokiej jakości infrastruktury szybkiego internetu na obszarach wiejskich

Zapewnienie dostępu do wysokiej jakości infrastruktury szybkiego internetu na obszarach wiejskich

Podstawowym elementem zwiększającym rozwój cyfrowy w rolnictwie jest zapewnienie dostępu do internetu szerokopasmowego, który służy do rozpowszechnienia usług cyfrowych oraz wykorzystywanym do pracy zdalnej. Dodatkowo dostęp do internetu szerokopasmowego wspiera rozwój podaży i popytu na nowoczesne usługi łączności elektronicznej oraz wspiera rozwój kompetencji cyfrowych społeczeństwa. SWOT cel 10 str. 15.

CS 10.P 5. - Utworzenie zbiorów otwartych danych publicznych oraz ich szerokie wykorzystanie

Utworzenie wystandaryzowanych dużych zbiorów otwartych danych publicznych oraz ich szerokie wykorzystanie

Jednym z kluczowych przedsięwzięć zmierzających do zwiększenia cyfryzacji jest prowadzony od 2016 roku program otwierania danych publicznych, którego aktualizacja nastąpiła w 2021 r. poprzez przyjęcie uchwały nr 28 Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2021 r. w sprawie Programu otwierania danych na lata 2021-2027 (M.P. poz. 290). Program ten sprzyja utworzeniu wystandaryzowanych dużych zbiorów otwartych danych publicznych oraz ich szerokie wykorzystanie w gospodarce. Strategia otwartych danych ma na celu rozwój ekosystemu, w którym duża liczba dobrej jakości danych pozwoli na rozwój innowacyjnych rozwiązań, zwiększy przejrzystość działań organów administracji oraz zwiększy jakość realizowanych badań, przyspieszając postęp naukowy. SWOT Cel 10, str. 1, 16 oraz 21.

CS 10.P 6. - Podniesienie innowacyjności sektora poprzez tworzenie i wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań

Podniesienie innowacyjności w sektorze rolno-spożywczym i na obszarach wiejskich poprzez tworzenie i powszechne wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań

Polski sektor rolno-spożywczy potrzebuje rozwiązań (organizacyjnych, technologicznych i produktowych), które pozwolą wyróżnić się na tle konkurencji tak na poziomie globalnym, UE jak i regionalnym czy lokalnym. Powinny to być rozwiązania innowacyjne wytworzone w kraju lub za granicą, albo przeniesione z wdrożeń zakończonych sukcesem (innowacje naśladownicze), które pozwolą na optymalizację produkcji, wzrost jest zrównoważenia lub wprowadzenie na rynek nowych produktów/ usług. SWOT Cel 10, str. 3, 11, 13.

Methodology and criteria used for prioritisation

Analizy SWOT zostały opracowane dla każdego z 9 celów szczegółowych WPR oraz dla celu przekrojowego. Stanowią podstawę identyfikacji głównych potrzeb rolnictwa i obszarów wiejskich oraz zaprojektowania interwencji Planu. Wykonanie projektów analiz SWOT powierzono instytutom badawczym przy współpracy z MRiRW. Zaktualizowane i uzupełnione analizy SWOT stanowią **załącznik nr 2**.

W trakcie prac nad Planem zidentyfikowano łącznie 83 potrzeby, w tym potrzeby w zakresie transferu wiedzy. Mając na uwadze, że potrzeby zdefiniowane na podstawie analiz SWOT są bardzo szerokie i wymagają nakładów inwestycyjnych znacznie przekraczających możliwości, jakie daje budżet Planu oraz wykraczają poza kompetencje WPR, tylko część z nich będzie mogła być sfinansowana ze środków WPR. Pozostałe potrzeby lub ich część będą finansowane ze środków polityki spójności, Krajowego Planu Odbudowy, środków krajowych.

Z uwagi na zróżnicowaną liczbę potrzeb w każdym celu szczegółowym/celu przekrojowym WPR, a w konsekwencji liczbę przyznanych punktów w trakcie priorytetyzacji potrzeby w ramach każdego celu zostały podzielone na trzy kategorie wykorzystując statystyczne miary położenia (*kwartyle*) tj.

1. potrzeby **krytyczne** (*stanowiące 25% potrzeb o największej liczbie punktów*), które muszą być zrealizowane, bez ich realizacji nie ma gwarancji osiągnięcia danego celu szczegółowego;

2. potrzeby **wymagane** stanowiące 50% wszystkich potrzeb (*położonych centralnie w rozkładzie, rozstęp kwartylny - potrzeby znajdujące się między pierwszym a trzecim kwartylem*), które muszą być realizowane, mają istotny wpływ, bez nich realizacja celu będzie niepełna. Są one tak samo istotne jak potrzeby krytyczne, chociaż mogą być one nie tak kluczowe jak krytyczne;

3. potrzeby **pożądane** (*stanowiące 25% potrzeb o najniższej liczbie punktów*), dobrze byłoby je realizować, ale nie mają one tak istotnego wpływu na realizację danego celu jak krytyczne i wymagane.

Przyjęto również założenie, że potrzeby związane z transferem wiedzy zostaną wyłączone z procesu priorytetyzacji dla 9 celów szczegółowych. Jest to konieczne ze względu na kluczowe znaczenie potrzeb związanych z AKIS. **Są one „dźwignią”, która pozwoli zrealizować pozostałe potrzeby.** Uznano je za krytyczne i nie poddawano procesowi rankingowania. Jednocześnie realizacja tych potrzeb szczególnie związanych z podnoszeniem wiedzy rolników będzie odbywać się poprzez interwencje Planu związane z transferem wiedzy (kod interwencji I.14), które zostały przypisane do Celu 10 (*przekrojowy*) pn. Modernizacja sektora poprzez wspieranie i dzielenie się wiedzą, innowacjami i cyfryzacją w rolnictwie i na obszarach wiejskich oraz zachęcanie rolników do korzystania z nich poprzez lepszy dostęp do badań, innowacji, wymiany wiedzy i szkoleń.

Ze względu na konieczność realizacji wszystkich dziewięciu celów szczegółowych i celu przekrojowego Planu przyjęto, iż priorytetyzacja potrzeb przeprowadzona zostanie w ramach poszczególnych celów. Uznano, że potrzeby, które w rankingu uzyskały status **krytycznych** oraz **wymaganych** będą realizowane w zdecydowanej większości przez interwencje Planu. Wyjątek od tej zasady dotyczy potrzeb również wysoko ocenionych ale ze względu np. na niewystarczający budżet WPR będą realizowane przez instrumenty polityki krajowej lub innych polityk wspólnotowych. Za przykład można podać poprawę dostępu do infrastruktury publicznej typu drogi albo rozwój usług publicznych i infrastruktury technicznej w tym w zakresie dostępu do Internetu na obszarach wiejskich. Potrzeby pożądane realizowane będą przez interwencje, które przyczyniają się do ich realizacji.

Uzasadnienie decyzji o nieuwzględnianiu zidentyfikowanych potrzeb w planie strategicznym WPR or address them partially

Poniższe potrzeby zidentyfikowane w ramach Planu zostały zaadresowane częściowo (*partially*) lub ich nieuwzględniono, gdyż poza interwencjami Planu istnieją inne źródła ich finansowania:

CS 1.P 6. Poza planem realizowany jest przez ARiMR Program wsparcia gospodarstw utrzymujących świnie – finansowany ze wsparcie krajowego. Ponadto, w zakresie ubezpieczenia w produkcji roślinnej stosowane będą dopłaty z budżetu państwa do składek.

CS 1.P 9. W zakresie ubezpieczenia w produkcji roślinnej stosowane będą dopłaty z budżetu państwa do składek. W zakresie podnoszenia wiedzy rolników, sposób realizacji potrzeby poza PS WPR został opisany przy potrzebie CS 10. P.1.

CS 1.P 10. Dla efektywnego przeprowadzenia procesu cyfryzacji w rolnictwie istotne będzie wsparcie w zakresie budowy sieci internetu szerokopasmowego. Z kolei proponowane w ramach KPO programy wspierające inwestycje w infrastrukturę cyfrową w gospodarstwach i w zakresie platform sprzedażowych umożliwią sprawne wdrożenie procesów cyfrowych.

CS 2.P 1. Inicjatywy realizowane poza planem: Pożyczki oferowane przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa www.kowr.gov.pl/pozyczki Pomoc finansowa w formie kredytów preferencyjnych – ARiMR <https://www.gov.pl/web/arimr/mozliwosc-ubiegania-sie-o-pomoc-finansowa-w-formie-kredytow-preferencyjnych2>

CS 2.P 2. Inicjatywy realizowane poza planem: Pożyczki oferowane przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa www.kowr.gov.pl/pozyczki Pomoc finansowa w formie kredytów preferencyjnych - ARiMR <https://www.gov.pl/web/arimr/mozliwosc-ubiegania-sie-o-pomoc-finansowa-w-formie-kredytow-preferencyjnych2>

CS 2.P 3. W Planie potrzeba realizowana będzie poprzez *Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększających konkurencyjność (Instrumenty finansowe)*. Potrzeba realizowana będzie również z innych środków krajowych w formie: kredytów preferencyjnych - ARiMR oraz gwarancji spłaty kredytów udzielanych przez ARiMR <https://www.gov.pl/web/arimr/mozliwosc-ubiegania-sie-o-pomoc-finansowa-w-formie-kredytow-preferencyjnych2>, ulgi inwestycyjne w podatku rolnym.

CS 2.P 4. Inicjatywy realizowane poza planem: Pomoc finansowa w formie kredytów preferencyjnych - ARiMR <https://www.gov.pl/web/arimr/mozliwosc-ubiegania-sie-o-pomoc-finansowa-w-formie-kredytow-preferencyjnych2>. Wsparcie w ramach KPO (A1.4.1. Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu).

CS 2.P 5. Inicjatywy realizowane poza planem

-Badania na rzecz rolnictwa ekologicznego

-Metodyki produkcji ekologicznej jako kompendium wiedzy dla rolników ekologicznych i doradców;

- Dotacja celowa – badania w zakresie ekologicznej produkcji roślinnej i zwierzęcej
- Pakiet startowy dla rolników wchodzących w system rolnictwa ekologicznego
- Rozwiązania nakierowane na wzrost podaży środków do produkcji ekologicznej, w tym materiału rozmnożeniowego, nawozów i zwierząt w jakości ekologicznej
- Działania informacyjno-promocyjne realizowane przez MRiRW
- Działalność szkoleniowa, doradcza, informacyjna i upowszechnieniowa publicznych jednostek doradztwa rolniczego (jak wskazano w CS10. P1)
- Działania informacyjno-promocyjne realizowane przez sektor, producentów.
- Opracowanie rozwiązań do zwiększenia udziału produktów ekologicznych w ramach zamówień publicznych

Szkoły rolnicze i programy nauczania.

CS 2.P 6. Inicjatywy realizowane poza planem.

Portal Promocji Eksportu <https://www.trade.gov.pl/pl>

Celem Portalu jest stworzenie jednego punktu wejścia dla eksporterów i inwestorów oraz zapewnienie w jednym miejscu spójnego systemu informacji dla eksporterów i inwestorów o warunkach eksportu oraz prowadzenia działalności gospodarczej w kraju i za granicą, jak również o instytucjach i dostępnych instrumentach wsparcia poprzez:

- utworzenie platformy wysokiej jakości informacji na temat eksportu w jednym miejscu,
- pomoc w nawiązywaniu kontaktów biznesowych,

umożliwienie bezpośredniej interakcji polskich i zagranicznych przedsiębiorstw.

CS 2.P 7. Inicjatywy realizowane poza planem. Ustawa o spółdzielniach rolników ma na celu wzmocnienie roli spółdzielczości w rolnictwie i reguluje jej działalność. Daje zachęty do powoływania przez rolników tego typu podmiotów i stwarza lepsze warunki ekonomiczne (fiskalne) do prowadzenia przez nie działalności w zakresie produktów wytwarzanych w gospodarstwach rolnych, w tym koncentracji podaży, marketingu oraz działań optymalizujących koszty ich wyprodukowania i zwiększających dochodowość.

CS 2.P 8. Realizacja potrzeby w zakresie prowadzenia działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa rolnego będzie się odbywać poprzez interwencje skierowane do rolników i doradców rolniczych w ramach CS10. Potrzeba częściowo realizowana ze środków krajowych, polityki spójności i KPO w zakresie ujętym w CS 10. P.1.

CS 3.P 1. Potrzeba realizowana również w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) Inwestycja A.1.4.1 Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu.

1) **Ustawa o spółdzielniach rolników** – ma na celu wzmocnienie roli spółdzielczości w rolnictwie i reguluje działalność spółdzielni rolników. Daje zachęty do powoływania przez rolników tego typu podmiotów i stwarza lepsze warunki ekonomiczne (fiskalne) do prowadzenia przez nie działalności w zakresie produktów wytwarzanych w gospodarstwach rolnych jej członków, w tym koncentracji podaży, marketingu oraz działań optymalizujących koszty ich wyprodukowania i zwiększających dochodowość.

2) **Zachęty dla spółdzielczości rolnej** - jednym z projektów strategicznych wskazanych do realizacji w ramach „Polskiego Ładu” jest wprowadzenie zachęt dla spółdzielczości rolnej. W związku z powyższym planowane jest opracowanie systemu zachęt dla spółdzielczości rolnej w różnych obszarach – od energetyki (biogazownie), przez ochronę środowiska, prawo budowlane, po kolejne zachęty podatkowe. Realizacja projektu będzie wymagała przygotowania projektu zmian legislacyjnych dotyczących różnych obszarów działalności spółdzielni rolniczych, mających na celu ułatwienie funkcjonowania tego typu podmiotów na rynku.

CS 3.P 2. W ramach KPO realizowana jest Inwestycja A.1.4.1. *Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu.* W ramach działań krajowych, poza Planem, realizowane są badania na rzecz rolnictwa ekologicznego w zakresie przetwórstwa produktów roślinnych i zwierzęcych metodami ekologicznymi, jak również uruchomiono w Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oddział w Radomiu centrum praktycznego przetwórstwa, w tym metodami ekologicznymi, dzięki któremu rolnicy ekologiczni mają możliwość zapoznania się z istniejącymi rozwiązaniami dostosowanymi do małych wymogów w przetwórstwie ekologicznym, a następnie skopiowania ich lub zaproponowanie własnych rozwiązań na bazie już tych istniejących. Dodatkowo w ramach działań krajowych planowane jest informowanie rolników o zasadach przetwórstwa ekologicznego w momencie wchodzenia do systemu rolnictwa ekologicznego poprzez udostępnianie zestawu materiałów informacyjnych (tzw. pakietu startowego) zawierającego podstawową wiedzę o systemie rolnictwa ekologicznego, produkcji rolnej i przetwórstwie ekologicznym. W celu popularyzacji wiedzy o produkcji ekologicznej wykorzystywane są również metodyki produkcji (publikacje) odnoszące się do przetwórstwa produktów zwierzęcych. W ramach krajowych badań na rzecz rolnictwa ekologicznego powstają nowe metodyki produkcji ekologicznej oraz aktualizowane są te już opublikowane.

CS 3.P 3. W ramach KPO realizowana jest Inwestycja A 1.4.1 *Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu.*

CS 3.P 4. W ramach KPO realizowana jest Inwestycja A 1.4.1 *Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu.*

CS 3.P 5. Rozwój infrastruktury szerokopasmowej będzie realizowany przy pomocy europejskich i krajowych instrumentów wsparcia innych niż PS WPR. Jednym z instrumentów będzie KPO, w którym zgłoszono inwestycję w zakresie rozbudowy internetu szerokopasmowego na obszarach wiejskich, którego głównym celem jest likwidacja tzw. „białych plam”. Rozwój kompetencji cyfrowych mieszkańców obszarów wiejskich, realizowany będzie ze środków poza WPR. Do realizacji celu posłużą europejskie instrumenty wsparcia, do których należą: KPO, w którym zaplanowano podniesienie kompetencji cyfrowych m.in. obywateli wykluczonych cyfrowo w tym rolników, przy udziale sieci liderów rozwoju cyfrowego. FEREC, którego celem jest kampania edukacyjno-informacyjna mająca na celu podniesienie świadomości publicznej na temat korzyści płynących ze stosowania technologii cyfrowych, w tym e-usług publicznych. Działanie ma budować i utrzymywać wśród obywateli motywację do korzystania z Technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), rozwój niezbędnych umiejętności oraz zmianę postaw negatywnych i przeciwnych wykorzystywaniu tych technologii, jak również likwidację stereotypów wpływających na brak zainteresowania TIK.

CS 3.P 7. Potrzeba będzie realizowana poprzez KPO w ramach inwestycji A.1.4.1 *Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu.*

CS 4.P 2. Potrzeba realizowana będzie także w ramach programu priorytetowego *Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie skutków zagrożeń środowiska* - retencja na wsi, dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Dodatkowo będą finansowane działania w ramach **Polityki Spójności** (POiS, POIR, RPO). Środki finansowe dostępne są również w budżecie państwa na działalność spółek wodnych.

CS 4.P 4. Potrzeba realizowana ze środków Polityki spójności (POiS, POIR, RPO) oraz środków krajowych (NFOŚiGW) w ramach projektów wspierających biogazownie zagospodarowujące produkty pofermentacyjne jako nawozy, np. Innowacyjna biogazownia – projekt NCBR realizowany w ramach poddziałania 4.1.3 PO IR pn. *Podniesienie poziomu innowacyjności gospodarki poprzez realizację przedsięwzięć badawczych w trybie innowacyjnych zamówień publicznych w celu wsparcia realizacji strategii Europejskiego Zielonego Ładu.*

CS 4.P 5. Potrzeba realizowana będzie także przez inne fundusze unijne i z budżetu państwa (głównie ze środków Polityki Spójności, w tym Regionalnych Programów Operacyjnych oraz Funduszu Europejskiego na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko FEnIKS uzupełnione przez krajowe środki np. NFOŚiGW – „Mój prąd” czy „Agroenergia”).

CS 4.P 6. Realizacja potrzeby w zakresie prowadzenia działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa rolnego będzie się odbywać poprzez interwencje skierowane do rolników i doradców rolniczych w ramach CS10. Potrzeba częściowo realizowana ze środków krajowych, polityki spójności i KPO w zakresie ujętym w CS 10. P.1. Akcje informacyjne i edukacyjne w zakresie łagodzenia zmian klimatu i adaptacji do nich, skierowane do mieszkańców obszarów wiejskich, w tym do producentów rolnych, są realizowane również ze środków krajowych oraz funduszy unijnych, np. *Współdziałanie środowisk na rzecz adaptacyjności do zmian klimatycznych poprzez małą retencję oraz ochronę bioróżnorodności*, realizowany przez Fundację Ekologiczną *Zielona Akcja* (finansowany ze środków POiS 2014-2020); LIFE - *Przejście na Czystą Energię*, realizowany przez Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; kampania informacyjno-promocyjna *Czyste Powietrze – zdrowy wybór. Twój wybór!*, wspierająca Program Czyste Powietrze (realizowana przez MKiŚ oraz NFOŚiGW).

CS 5.P 1. Potrzeba została zaadresowana częściowo, gdyż poza interwencjami PS, realizowana może być w ramach środków budżetu województw, w zakresie ochrony, rekultywacji i poprawy jakości gruntów rolnych, ustalonym w Ustawie o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. 2021 poz. 1326).

CS 5.P 2. Potrzeba została zaadresowana częściowo, gdyż poza interwencjami PS WPR może być realizowana w ramach programu priorytetowego *Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie skutków zagrożeń środowiska* - retencja na wsi, dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

CS 5.P 3. Potrzeba w PS została zaadresowana częściowo, gdyż poza interwencjami PS istnieją inne źródła jej finansowania może być realizowana w ramach inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej na obszarach wiejskich w ramach KPO oraz poprzez **projekty Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych**.

CS 5.P 4. Potrzeba została zaadresowana częściowo, gdyż poza interwencjami PS istnieją inne źródła jej finansowania: Program Priorytetowy „Czyste Powietrze” Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

CS 5.P 6. Realizacja potrzeby w zakresie prowadzenia działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa rolnego będzie się odbywać poprzez interwencje skierowane do rolników i doradców rolniczych w ramach CS10. Potrzeba częściowo realizowana ze środków krajowych, polityki spójności i KPO w zakresie ujętym w CS 10. P.1 i P.3. W ramach KPO realizowana będzie reforma A2.4. *Wzmocnienie mechanizmów współpracy pomiędzy sektorem nauki oraz przemysłem*. Celem jest zwiększenie podaży wiedzy i innowacji w gospodarce dzięki dostępności nowoczesnej infrastruktury badawczej poprzez zapewnienie jej nowoczesności technologicznej oraz zdolność prowadzenia badań szczególnie w obszarach kluczowych (m. in. bezpieczeństwa żywności, odporności na zmiany klimatu, zielonej gospodarki, czy sektora żywnościowego).

CS 6.P 5. Potrzeba realizowana będzie także przez inne potencjalne fundusze, w tym inne środki UE (LIFE) oraz źródła krajowe (NFOŚiGW, WFOŚiGW)

CS 6.P 6. Potrzeba realizowana będzie także przez inne fundusze - budżet państwa.

CS 6.P 7. Potrzeba realizowana będzie także przez inne fundusze - budżet państwa.

CS 6.P 8. Potrzeba realizowana będzie także przez inne potencjalne fundusze, w tym inne środki UE (LIFE) oraz źródła krajowe (NFOŚiGW, WFOŚiGW).

CS 6.P 9. Realizacja potrzeby w zakresie prowadzenia działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa rolnego będzie się odbywać poprzez interwencje skierowane do rolników i doradców rolniczych w ramach CS10. Potrzeba częściowo realizowana ze środków krajowych, polityki spójności i KPO w zakresie ujętym w CS 10. P.1, P.2, P.3.

W ramach KPO realizowana będzie reforma A2.4. *Wzmocnienie mechanizmów współpracy pomiędzy sektorem nauki oraz przemysłem*. Celem jest zwiększenie podaży wiedzy i innowacji w gospodarce dzięki dostępności nowoczesnej infrastruktury badawczej poprzez zapewnienie jej nowoczesności technologicznej oraz zdolność prowadzenia badań szczególnie w obszarach kluczowych (m. in. bezpieczeństwa żywności, odporności na zmiany klimatu, zielonej gospodarki, czy sektora żywnościowego).

CS 7.P 1. Wsparcie w ramach KPO Inwestycja pn: *Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu*. Rozwój rynku i zasobów pracy oraz przedsiębiorczości na obszarach wiejskich wspierane w ramach środków polityki spójności – w trakcie wypracowania ponieważ przygotowywane są propozycje zakresów programów krajowych i regionalnych.

CS 7.P 2. Ze środków budżetu krajowego realizowane będzie wsparcie w postaci dopłat do kredytów na zakup użytków rolnych przez młodych rolników.

CS 7.P 3. Nabywanie nieruchomości rolnych na rynku prywatnym. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego - regulującej obrót nieruchomościami rolnymi na rynku prywatnym. Pomocny w nabywaniu nieruchomości rolnych jest również portal erolnik.gov.pl na którym są publikowane ogłoszenia dotyczące sprzedaży nieruchomości rolnych, skierowane właśnie do tej grupy podmiotów. W przypadku, gdy „młody rolnik” nie spełnia kryteriów rolnika indywidualnego, może nabyć nieruchomość rolną za zgodą Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa. Nabywanie nieruchomości rolnych z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, podstawową formą zagospodarowania gruntów rolnych Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, co do zasady, są przetargi na dzierżawę lub sprzedaż, ograniczone do osób zamierzających powiększyć lub utworzyć gospodarstwo rodzinne. W pierwszej kolejności KOWR, organizuje przetargi ograniczone wyłącznie dla rolników indywidualnych, powiększających swoje gospodarstwa rodzinne. W przetargach mogą także uczestniczyć również osoby, zamierzające powiększyć gospodarstwo rodzinne, które nie spełniają jedynie wymogu dotyczącego 5-letniego okresu osobistego prowadzenia gospodarstwa rolnego. Ponadto KOWR może organizować przetargi w których mogą uczestniczyć również osoby, zamierzające utworzyć gospodarstwo rodzinne, pod warunkiem uzupełnienia kwalifikacji zawodowych.

CS 7.P 4. Realizacja potrzeby w zakresie prowadzenia działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa rolnego będzie się odbywać poprzez interwencje skierowane do rolników i doradców rolniczych w ramach CS10. Potrzeba częściowo realizowana ze środków krajowych w zakresie ujętym w CS 10. P.1, P.2. W ramach KPO realizowana będzie reforma A2.4. *Wzmocnienie mechanizmów współpracy pomiędzy sektorem nauki oraz przemysłem*. Celem jest zwiększenie podaży wiedzy i innowacji w gospodarce dzięki dostępności nowoczesnej infrastruktury badawczej poprzez zapewnienie jej nowoczesności technologicznej oraz zdolność prowadzenia badań szczególnie w obszarach kluczowych (m. in. bezpieczeństwa żywności, odporności na zmiany klimatu, zielonej gospodarki, czy sektora żywnościowego).

CS 7.P 5. Ze środków budżetu krajowego realizowane będzie wsparcie w postaci dopłat do kredytów na zakup użytków rolnych.

CS 7.P 8. Rozwój infrastruktury szerokopasmowej będzie realizowany przy pomocy europejskich i krajowych instrumentów wsparcia innych niż Plan. Jednym z instrumentów będzie Krajowy Plan Odbudowy, w którym zgłoszono inwestycję w zakresie rozbudowy internetu szerokopasmowego na obszarach wiejskich, którego głównym celem jest likwidacja tzw. „białych plam”. Dodatkowo środki na ten cel planuje się przeznaczyć w ramach Polityki Spójności. Projekt Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 przewiduje, iż wspierane będą inwestycje umożliwiające gigabitowy dostęp do Internetu zarówno dla miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego jak i na obszarach gorzej rozwiniętych. Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) jako następcą Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa przewiduje dostęp do internetu o przepustowości co najmniej 100 Mb/s z możliwością jej modyfikacji do przepustowości mierzonej w gigabitach. Kolejną formą wsparcia budowy sieci szerokopasmowych jest powołany Fundusz Szerokopasmowy, jako instrument wsparcia rozwoju dostępności usług szerokopasmowego dostępu do Internetu ze środków krajowych.

Beneficjentami środków z Funduszu Szerokopasmowego mają być samorządy, które pomogą precyzyjniej wskazać punktu adresowe dla których istnieje zapotrzebowanie na takie łącza.

CS 8.P 1. Inwestycje w szerokopasmowy Internet są obecnie współfinansowane ze środków Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa (2014-2020). W nowej perspektywie finansowej przewiduje się wsparcie zarówno w ramach KPO jak i krajowych oraz regionalnych programów operacyjnych współfinansowanych ze środków polityki spójności (PS). Wsparciem będą objęte m.in. inwestycje związane z:

- zapewnieniem dostępu do szybkiego Internetu na obszarach białych plam (KPO) oraz dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw (PS),
- zapewnieniem gigabitowego dostępu do Internetu dla miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego (PS),
- rozwojem infrastruktury telekomunikacyjnej najnowszych generacji (PS),
- rozwojem e-usług publicznych (KPO, PS),
- rozwojem infrastruktury danych przestrzennych (PS).

CS 8.P 2. w przypadku dróg lokalnych od lat funkcjonują już programy finansowane ze środków krajowych (w tym w ramach środków Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg - dawniej Fundusz Dróg Samorządowych, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych).

Dodatkowo od 2021 roku realizowany jest program Polski Ład, którego częścią jest Polski Ład dla Polskiej Wsi. W ramach tego programu wspiera się inwestycje, gdzie beneficjentami są gminy, również gminy wiejskie. W ramach Programu Inwestycji Strategicznych, Bank Gospodarstwa Krajowego oferuje bezzwrotne dofinansowanie inwestycji publicznych. Program został podzielony na 4 priorytety. W tym: Priorytet 1 (95 % dofinansowania): budowa lub modernizacja infrastruktury drogowej Priorytet 3 (85 % dofinansowania): budowa lub modernizacja infrastruktury technicznej drogowej.

CS 8.P 3. Potrzeba będzie realizowana w Planie strategicznym – Interwencją „*Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz wdrożenie koncepcji inteligentnych wsi*”. Zakres ten jest wspierany obecnie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, a także w ramach wydłużonego okresu wdrażania Programu. Dodatkowym źródłem finansowania dla inwestycji w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną będą środki Polityki Spójności (dla gmin objętych obszarem aglomeracji miejskich) oraz KPO. W ramach KPO, w Komponentie B „*Zielona energia i zmniejszenie energochłonności*” zaplanowano do realizacji Inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich. Szczegółowy zakres operacji finansowanych z KPO obejmował będzie budowę, rozbudowę lub modernizację systemów zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania ścieków na terenach wiejskich. Możliwe będzie również finansowanie operacji związanych z promocją racjonalnej gospodarki wodą i ściekami, a także infrastruktury wykorzystującej rozwiązania cyfrowe jak np. montaż/wymiana wodomierzy na urządzenia pozwalających na zdalne odczyty, tworzenie systemów teleinformatycznych do zarządzania gospodarką wod.-kan. Preferencje przy wyborze operacji dotyczyć będą gmin charakteryzujących się najniższymi wskaźnikami zwodociągowania oraz tych, których zdolność inwestycyjna jest niewystarczająca do samodzielnej realizacji inwestycji. Co istotne, inwestycje te ukierunkowane są na obszary wiejskie poza aglomeracjami. Ponadto inwestycje z zakresu gospodarki wodno-ściekowej mogą uzyskać wsparcie ze środków krajowych w ramach Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych. Wsparcie ze środków przedmiotowego Funduszu może być

przeznaczone na inwestycje w szczególności dotyczące budowy, rozbudowy lub przebudowy kanalizacji sanitarnej lub lokalnych oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją oraz przepompowni ścieków czy też wodociągów.

CS 8.P 4. Spodziewane jest objęcie tego zakresu wsparciem w ramach Regionalnych Programów operacyjnych (Polityka Spójności).

CS 8.P 5. Obszarem deficytowym mający najmniej możliwości wsparcia ze środków UE pozostaje sektor transportu wiejskiego, który coraz bardziej będzie odbiegał od standardów w miastach tak pod względem bezpieczeństwa w ruchu drogowym (niedostatek ciągów pieszo – rowerowych), jak i możliwości rozwoju niskoemisyjnego transportu (brak punktów ładowania pojazdów elektrycznych, niedobory w dostępności do zbiorowego transportu). Lukę będą częściowo wypełniały środki:

- KPO, gdzie planuje się zakup autobusów nisko lub zero – emisyjnych dla terenów wykluczonych pod względem transportu zbiorowego

- Polityki Spójności – rozwój pasażerskiego transportu zbiorowego i jego infrastruktury oraz unowocześnienie taboru na obszarach miejskich (projekty wynikające ze strategii ZIT) w celu powiązania obszarów peryferyjnych z lokalnymi/ regionalnymi centrami wzrostu (drogowe przewozy subregionalne – projekty wynikające z Regionalnych Planów Transportowych; publiczne punkty ładowania paliwami alternatywnymi; wsparcie systemów publicznego transportu zbiorowego w ramach miast i ich obszarów funkcjonalnych, w tym inwestycje w infrastrukturę i nowoczesny tabor szynowy (tramwaje, metro)).

- Funduszu Sprawiedliwej Transformacji - inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność lokalną, w tym dekarbonizację sektora transportu lokalnego i jego infrastruktury).

CS 8.P 6. w ramach KPO przewidziane jest m.in.: podniesienie jakości reintegracji w podmiotach ekonomii społecznej, tworzenie nowych miejsc opieki dla dzieci do lat 3. Z kolei w ramach Polityki Spójności przewidziana jest m.in. zapewnienie systemu wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej, zapewnienie bieżącego funkcjonowania miejsc opieki dla dzieci do lat 3.

CS 8.P 7. w Planie strategicznym – Interwencja *LEADER*. W ramach KPO realizowana będzie inwestycja A4.3.1.*Programy wsparcia inwestycyjnego umożliwiające w szczególności, rozwój działalności, zwiększenie udziału w realizacji usług społecznych, podniesienie jakości reintegracji w podmiotach ekonomii społecznej.*

CS 8.P 8. w Planie strategicznym Interwencja *LEADER*. W ramach KPO realizowana będzie inwestycja A4.3.1.*Programy wsparcia inwestycyjnego umożliwiające w szczególności, rozwój działalności, zwiększenie udziału w realizacji usług społecznych, podniesienie jakości reintegracji w podmiotach ekonomii społecznej.*

CS 8.P 9. w ramach KPO przewidziane jest m.in.: wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, programy wsparcia inwestycyjnego umożliwiające w szczególności, rozwój działalności, zwiększenie udziału w realizacji usług społecznych, podniesienie jakości reintegracji w podmiotach ekonomii społecznej, tworzenie nowych miejsc opieki dla dzieci do lat 3. Z kolei w ramach Polityki Spójności przewidziana jest m.in. aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, podnoszenie kompetencji i kwalifikacji pracowników, tworzenie nowych

miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, zapewnienie systemu wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej, zapewnienie bieżącego funkcjonowania miejsc opieki dla dzieci do lat 3.

CS 8.P 10. w ramach KPO przewidziane jest m.in.: wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, programy wsparcia inwestycyjnego umożliwiające w szczególności, rozwój działalności, zwiększenie udziału w realizacji usług społecznych, podniesienie jakości reintegracji w podmiotach ekonomii społecznej, tworzenie nowych miejsc opieki dla dzieci do lat 3. Z kolei w ramach Polityki Spójności przewidziana jest m.in. aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, podnoszenie kompetencji i kwalifikacji pracowników, tworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, zapewnienie systemu wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej, zapewnienie bieżącego funkcjonowania miejsc opieki dla dzieci do lat 3.

CS 8.P 11. spodziewane jest objęcie tego zakresu wsparciem w ramach Regionalnych Programów operacyjnych wdrażających RLKS (Polityka Spójności).

W ramach KPO realizowana będzie reforma planowania przestrzennego, której istotą jest stworzenie warunków dla przewidywalnego otoczenia inwestycyjnego gminy, przeciwdziałanie chaotycznej suburbanizacji (m.in. wykorzystania brownfields) i tworzenie przestrzeni przyjaznych życiu i zdrowiu mieszkańców. W poszczególnych komponentach realizujących wskazane reformy zostaną zaproponowane preferencje dla projektów z obszarów zmarginalizowanych oraz obszarów funkcjonalnych miast średnich tracących funkcje, bazujące na zintegrowanych strategiach rozwoju lokalnego lub ponadlokalnych i uwzględniających m.in. podejście partnerskie, aktywizację podmiotów ekonomii społecznej oraz oddolne inicjatywy społeczności lokalnych, czy wpisujące się w dążenia do zielonej gospodarki i włączenia cyfrowego.

CS 8.P 13. w ramach KPO realizowana będzie reforma A2.4. *Wzmocnienie mechanizmów współpracy pomiędzy sektorem nauki oraz przemysłem.* Celem jest zwiększenie podaży wiedzy i innowacji w gospodarce dzięki dostępności nowoczesnej infrastruktury badawczej poprzez zapewnienie jej nowoczesności technologicznej oraz zdolność prowadzenia badań szczególnie w obszarach kluczowych (m. in. bezpieczeństwa żywności, odporności na zmiany klimatu, zielonej gospodarki, czy sektora żywnościowego).

Działania edukacyjno- informacyjne z zakresu ochrony środowiska, przeciwdziałania zmianom klimatu oraz wiedzy konsumenckiej, w tym o metodach produkcji zdrowej żywności mogą być realizowane także w ramach działań edukacyjnych realizowanych poprzez programy finansowane z ESF. Ponadto kampanie informacyjne na temat ochrony środowiska realizowane są przez samorządy lokalne (np. działania informacyjno – edukacyjne z zakresu segregacji śmieci, ograniczania zużycia wody czy energii odnawialnej). Ministerstwo Zdrowia realizuje kampanie informacyjne poprzez portal e-pacjent w zakresie zasad zdrowego żywienia.

W zakresie reorientacji zawodowej, szkolenia oraz działania aktywizujące osoby chcące się przekwalifikować, w tym doradztwo i pomoc w poszukiwaniu pracy realizowane są w ramach działań statutowych Powiatowych Urzędów Pracy a także w ramach programów finansowanych z Polityki Spójności. Szkolenia z umiejętności cyfrowych m.in. dla mieszkańców obszarów wiejskich są realizowane w ramach Programu Polska Cyfrowa oraz w programach rozwoju regionalnego finansowanych ze środków Polityki Spójności. Programy szkoleniowe z umiejętności cyfrowych są też realizowane przez Powiatowe Urzędy Pracy. Ponadto należy podkreślić, że w ramach programów dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych, także profilowanych zawodowych realizowane są programy nauczania z zakresu informatyki i umiejętności cyfrowych.

CS 8.P 14. w ramach Polityki Spójności przewidziana jest m.in. aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, podnoszenie kompetencji i kwalifikacji pracowników, tworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, zapewnienie systemu wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej.

CS 8.P 15. Oczekiwane jest objęcie tego zakresu wsparciem w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych ze środków EFS+ (Polityka Spójności).

CS 9.P 1. podjęta została współpraca z ekspertami. Powołano Grupę Ekspertów ds. Oporności na Środki Przeciwdrobnoustrojowe do której zadań należeć będzie przygotowanie stanowisk, opinii, polityk, strategii i propozycji rozwiązań dotyczących oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe.

Zaplanowana jest digitalizacja monitorowania zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych w poszczególnych gospodarstwach, z podziałem na gatunki zwierząt. Digitalizacja finansowana będzie ze środków unijnych oraz krajowych.

W ramach KPO realizowana będzie reforma A2.4.1. *Inwestycje w rozbudowę potencjału badawczego.*

Celem jest m. in. zwiększenie podaży wysokiej jakości wyników prac B+R o dużym potencjale komercjalizacyjnym dzięki dostępności nowoczesnej infrastruktury badawczej poprzez zapewnienie jej nowoczesności technologicznej oraz zdolność prowadzenia badań szczególnie w obszarach kluczowych (np. redukcja stosowania pestycydów, antybiotyków i nawozów).

Planowane są szkolenia dla lekarzy weterynarii, w tym lekarzy wolnych praktyk prowadzących działalność w ramach zakładu leczniczego dla zwierząt i świadczących usługi lekarsko weterynaryjne w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta z których, lub od których, pozyskuje się środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego i dla doradców rolniczych, umożliwiające dalsze szkolenia kaskadowe.

Przeprowadzane będą działania podnoszące świadomość publiczną na temat ryzyka rozwoju oporności, poprzez edukację, komunikację i szkolenia. Komplementarne do ww. działań będą interwencje dotyczące dobrostanu zwierząt.

Potrzeba częściowo realizowana ze środków krajowych w ramach działalności informacyjnej, szkoleniowej i upowszechnieniowej prowadzonej przez publiczne jednostki doradztwa rolniczego.

CS 9.P 2. kwestie związane z nawożeniem / stosowaniem nawozów regulowane są / wynikają z:

1) ustawy z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu

2) ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne

3) rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania

4) rozporządzenia Rady Ministrów z 12 lutego 2020 r. w sprawie w sprawie przyjęcia programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu.

W kolejnych latach prawdopodobnie szkolenia z zakresu stosowania nawozów finansowane ze środków budżetowych realizowane mogą być przez:

- 1) Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy
- 2) Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach
- 3) Instytut Technologiczno-Przyrodniczy – Państwowy Instytut Badawczy
- 4) Krajową Stację Chemiczno-Rolniczą w Warszawie oraz okręgowe stacje chemiczno-rolnicze.

Cele w zakresie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin realizowane będą w ramach Planu strategicznego, jak również w ramach działań ujętych w Krajowym planie działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, wykonującym zobowiązania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów. Zadania krajowego planu działania finansowane są z budżetu państwa.

Poza planem realizowany jest przez ARiMR Program wsparcia gospodarstw utrzymujących świnie – finansowany ze wsparcie krajowego.

W ramach KPO realizowana będzie reforma A2.4.1. *Inwestycje w rozbudowę potencjału badawczego.*

Celem jest m. in. zwiększenie podaży wysokiej jakości wyników prac B+R o dużym potencjale komercjalizacyjnym dzięki dostępności nowoczesnej infrastruktury badawczej poprzez zapewnienie jej nowoczesności technologicznej oraz zdolność prowadzenia badań szczególnie w obszarach kluczowych (np. redukcja stosowania pestycydów i nawozów).

CS 9.P 4. Potrzeba będzie realizowana również poprzez PROW 2014-2020 – działanie „*Rolnictwo ekologiczne*” (ubieganie się o wsparcie realizowane do 2024 r.) oraz poddziałanie 3.1. „*Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości*” (płatności w ramach instrumentu będą realizowane ze środków PROW 2014-2020 do końca 2025 r.).

Wsparcie produkcji ekologicznego surowca roślinnego związane jest m.in. z zapewnieniem odpowiedniej podaży i dostępności środków do produkcji ekologicznej, tj. materiału rozmnożeniowego roślin, nawozów, środków poprawiających właściwości gleby, środków ochrony roślin. Działania krajowe w tym obszarze, poza Planem, to działania zarówno legislacyjne jak i finansowe zaplanowane do realizacji w związku z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 na podstawie projektowanej ustawy o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej. Ponadto, zaplanowano opracowanie przewodnika ochrony roślin w uprawach ekologicznych, w którym doradcy

i rolnicy będą mogli znaleźć wyczerpujące informacje o ochronie swoich upraw za pomocą dopuszczonych środków i metod.

W zakresie materiału rozmnożeniowego roślin planowane jest wprowadzenie wsparcia do wykorzystania ekologicznego kwalifikowanego i elitarnego materiału siewnego – działanie to ma być wprowadzone poprzez zmianę ustawy o niektórych rynkach rolnych.

W zakresie realizacji potrzeby poza Planem, prowadzone są prace legislacyjne dotyczące opracowania podstaw prawnych dotyczących odpowiednio - unijnych i krajowych systemów jakości, które będą sprzyjały rozwojowi systemów jakości, w tym zapewnieniu dostępności żywności w ramach systemów jakości.

Prace legislacyjne dotyczą następujących projektów:

1. projektu ustawy o krajowych systemach jakości żywności.
2. projektu ustawy o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych, oznaczeń geograficznych win i napojów spirytusowych oraz o produktach tradycyjnych,
3. projektu ustawy o rolnictwie ekologicznym.

CS 9.P 5. w zakresie narzędzi spoza Planem potrzeba będzie realizowana w ramach:

1. krajowych działań legislacyjnych poprzez wprowadzenie do rozporządzenia MEN z dnia 16 maja 2019 r. *w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego*, dodatkowej umiejętności zawodowej z zakresu rolnictwa ekologicznego dla szkół rolniczych podległych MRiRW oraz przez kampanie informacyjno-promocyjno-edukacyjne finansowane z budżetu państwa. Kampanie dotyczą rolnictwa, cech i zalet żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości, a także korzyści wynikających z uczestnictwa w systemie rolnictwa ekologicznego. Kampanie skierowane są zarówno do konsumentów jak i rolników za pośrednictwem telewizji, radia, prasy, Internetu oraz działań outdoorowych. Ponadto, w przedszkolach prowadzone są zajęcia w programie „*Skąd się biorą produkty ekologiczne*”. Program dla szkół, wzbogacony o udział produktów ekologicznych.

2. niezależnie od działań prowadzonych od strony administracji publicznej w ramach instrumentów krajowych, dostępne są również instrumenty unijne skierowane do organizacji/grup na cele prowadzenia działań informacyjno-promocyjnych i należą do nich: Fundusze Promocji, środki dużej promocji WPR (rozporz. PEiR (UE) nr 1144/2014) w ramach „*Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych*”, WPRyb.

3. informacje dot. etykietowania - poza planem ze środków krajowych w ramach kampanii informacyjnych podnoszących świadomość . Etykietowanie w odpowiedzi na niedostateczną wiedzę i świadomość społeczną dotyczącą zasad etykietowania – akcja pod hasłem „Kupuj świadomie”.

CS 9.P 6. beneficjentami wsparcia przeznaczonego na realizację działań informacyjnych i promocyjnych ze względu na produkcję w systemach jakości żywności, mogą być również grupy producentów rolnych uznane na podstawie ustawy z 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw. Procesowi konsolidacji producentów w grupy producentów rolnych będzie sprzyjać możliwość wspierania tych

podmiotów w ramach KPO w zakresie Inwestycji A.1.4.1. *Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu.*

CS 9.P 7. Krajowe przepisy (ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o przeciwdziałaniu marnowaniu żywności) nakładają obowiązek na sprzedawców żywności przeprowadzania corocznie kampanii informacyjno-edukacyjnych skierowanych do konsumentów. W Krajowym Programie Zapobiegania Powstawania Odpadów przewidziano wsparcie inwestycyjne dla organizacji pełniących funkcje banków żywności ukierunkowane na wydłużenie trwałości żywności, poprawę procesów magazynowania zapobiegających powstawaniu odpadów żywności. W KPO na lata 2022-2026 planowane jest wsparcie inwestycji Organizacji Pożytku Publicznego, organizacji charytatywnych, banków żywności – zajmujących się redystrybucją żywności na cele społeczne - dla inwestycji mających na celu udostępnianie nieodpłatnie niezamarnowanej żywności w formie przetworzonej. Ponadto MŚP będą mogły realizować inwestycje w procesy technologiczne, cyfrowe zmierzające do ograniczania strat i marnowania żywności. W ramach działań edukacyjnych realizowanych w ramach Programu dla szkół będą realizowane działania edukacyjne skierowane do uczniów szkół podstawowych w postaci lekcji, warsztatów, wycieczek edukacyjnych.

CS 9.P 8. w ramach KPO realizowana będzie reforma A2.4.1. *Inwestycje w rozbudowę potencjału badawczego.* Celem jest m. in. zwiększenie podaży wysokiej jakości wyników prac B+R o dużym potencjale komercjalizacyjnym dzięki dostępności nowoczesnej infrastruktury badawczej poprzez zapewnienie jej nowoczesności technologicznej oraz zdolność prowadzenia badań szczególnie w obszarach kluczowych (np. redukcja stosowania pestycydów i nawozów).

W ramach działań ujętych w Krajowym planie działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, wykonującym zobowiązania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów. Zadania krajowego planu działania finansowane są z budżetu państwa.

Planowane szkolenia z zakresu stosowania nawozów a finansowane ze środków budżetowych realizowane mają być przez: 1) Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy 2) Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach 3) Instytut Technologiczno-Przyrodniczy – Państwowy Instytut Badawczy 4) Krajową Stację Chemiczno-Rolniczą w Warszawie oraz okręgowe stacje chemiczno-rolnicze.

W zakresie bioasekuracji szkolenia będą realizowane przez:

- Inspekcję Weterynaryjną z budżetu państwa;
- Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy z budżetu.

Potrzeba częściowo realizowana ze środków krajowych w ramach działalności informacyjnej, szkoleniowej i upowszechnieniowej prowadzonej przez publiczne jednostki doradztwa rolniczego.

CS 10.P 1. Potrzeba jest częściowo realizowana poprzez działania finansowane ze środków krajowych, a także polityki spójności i KPO.

Środki krajowe

Wsparcie doradcze dla rolników zapewnione jest przez funkcjonujące podmioty doradcze, w szczególności zaś publiczny system doradztwa rolniczego. Doradztwo rolnicze obejmujące działania szkoleniowe, informacyjne, doradcze, upowszechnieniowe w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego, zapewnione jest przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego (ODR) funkcjonujące na podstawie ustawy z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz. U. z 2020 r. poz. 721).

Doskonalenie zawodowe doradców rolniczych, zatrudnionych w ODR, na podstawie art.4 ust. 1 ww. ustawy, prowadzi CDR. Ponadto, każdy ODR podnosi wiedzę i umiejętności zatrudnionych doradców w ramach własnych szkoleń lub poprzez finansowanie kosztów szkoleń zewnętrznych.

Formalne kształcenie zawodowe realizowane jest m.in. w szkołach rolniczych podlegających Ministrowi RiRW. Na podstawie przepisów art. 8 ust 7 pkt 1 ustawy, z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2020 poz. 910 z późn. zm.), Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzi 54 zespoły szkół rolniczych, na terenie całego kraju. Szkoły te mogą kształcić w zawodach określonych rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. z 2019 r. poz. 316 z późn. zm.), m.in. w takich zawodach jak: rolnik, pszczelarz, czy przetwórcza mięsa.

Doskonalenie wiedzy i umiejętności nauczycieli przedmiotów zawodowych, którzy nauczają w szkołach rolniczych realizowane jest przez Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej w Brwinowie – publiczną placówkę, której organem prowadzącym jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a także Centrum Doradztwa Rolniczego, na mocy art. 4 ust. 1 ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego.

Polityka spójności

Działania szkoleniowe lub kampanie informacyjne z zakresu kompetencji cyfrowych, racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi, wiedzy o środowisku, zmian klimatu, żywienia i ograniczania strat żywności, umiejętności i kompetencji niezbędnych na pozarolniczym rynku pracy, zapewnione zostaną w ramach polityki spójności, odpowiednio na poziomie regionalnym albo krajowym.

KPO – Wsparcie infrastruktury badawczej

MRiRW sprawuje nadzór nad 12 instytutami badawczymi, które deklarują wsparcie w zakresie podnoszenia kompetencji i kwalifikacji kadr zaangażowanych w wymianę wiedzy i innowacji. W ramach KPO zaplanowano inwestycję w rozbudowę potencjału badawczego (inwestycja A2.4.1) stanowiącą element reformy A2.4 Wzmocnienie mechanizmów współpracy pomiędzy sektorem nauki oraz przemysłem. Celem reformy jest zapewnienie efektywnego transferu wiedzy i innowacji do gospodarki, w tym w zakresie cyfryzacji i zielonej gospodarki. Celem inwestycji natomiast pozostaje stworzenie bądź też modernizacja laboratoriów specjalistycznych w 7 nadzorowanych instytutach. Większa dostępność nowoczesnej infrastruktury badawczej wpłynie bezpośrednio na zwiększenie podaży wiedzy i innowacji w gospodarce.

CS 10.P 2. Finansowanie rozwoju platform oraz wykorzystania narzędzi ICT w wymianie wiedzy i innowacji oraz nawiązywaniu współpracy możliwe będzie w ramach KPO, polityki spójności, środków krajowych.

KPO

Realizacja projektów dot. rozwoju narzędzi ICT będzie możliwa w ramach Komponentu C: Transformacja cyfrowa, wiązka C2.1.1. *E-usługi publiczne, rozwiązania IT usprawniające funkcjonowanie administracji i sektorów gospodarki oraz technologie przełomowe w sektorze publicznym, gospodarce i społeczeństwie*. Do KPO został zgłoszony projekt utworzenia Zintegrowanej Platformy Doradczej.

Polityka spójności

W ramach Programu Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 (FERC) realizacja projektów z zakresu rozwoju narzędzi ICT możliwa będzie w ramach Priorytetu II: Zaawansowane usługi cyfrowe, Działanie 2.1: *Wysoka jakość i dostępność e-usług publicznych*. Dodatkowo, wspieranie projektów o charakterze i zasięgu regionalnym będzie możliwe w ramach regionalnych programów operacyjnych.

Uzupełniająco, w zależności od dostępności środków, wykorzystywane będą środki krajowe.

CS 10.P 3. Potrzeba jest częściowo realizowana poprzez działania finansowane ze środków krajowych, a także środków europejskich.

Środki krajowe

W ramach swojej działalności, jednostki doradztwa rolniczego, instytuty badawcze oraz szkoły rolnicze współpracują z innymi jednostkami na rzecz upowszechniania wiedzy i informacji. W ramach środków przeznaczonych na realizację zadań tych jednostek mogą być podejmowane działania w przedmiotowych zakresie.

Środki europejskie

Zacieśnienie i stymulowanie do współpracy partnerów AKIS umożliwiają również działania w ramach programów ramowych skierowanych na badania i innowacje (Horyzont 2020 oraz Horyzont Europa), w szczególności, w ramach realizacji projektów w obszarze klastra dot. Food, Bioeconomy, Natural Resources, Agriculture and Environment, w ramach którego przewidziane zostały do realizacji projekty służące wzmocnieniu współpracy interesariuszy instytucji R&I oraz partnerów AKIS.

Inne działania, sprzyjające stymulowaniu do współpracy partnerów AKIS, mogą być prowadzone w ramach podejmowanych inicjatyw międzynarodowych na rzecz badań i innowacji w rolnictwie, m.in. w ramach prac SCAR czy inicjatywy BIOEAST.

W ramach polityki spójności, wspierane mogą być działania w zakresie wzmocnienia działalności badawczo-wdrożeniowej, w tym wdrażania wyników prac B+R oraz realizacji projektów współpracy jednostek naukowych z przedsiębiorstwami.

CS 10.P 4. rozwój infrastruktury szerokopasmowej będzie realizowany przy pomocy europejskich i krajowych instrumentów wsparcia innych niż PS WPR. Jednym z instrumentów będzie KPO, w którym zgłoszono inwestycję w zakresie rozbudowy internetu szerokopasmowego na obszarach wiejskich, którego głównym celem jest likwidacja tzw. „białych plam”.

Dodatkowe środki na ten cel planuje się przeznaczyć w ramach Polityki Spójności. Projekt Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 przewiduje, iż wspierane będą inwestycje umożliwiające gigabitowy dostęp do Internetu zarówno dla miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego jak i na obszarach gorzej rozwiniętych. Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) jako następcą Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa przewiduje dostęp do internetu o przepustowości co najmniej 100 Mb/s z możliwością jej modyfikacji do przepustowości mierzonej w gigabitach. Kolejną formą wsparcia budowy sieci szerokopasmowych jest powołany Fundusz Szerokopasmowy, jako instrument wsparcia rozwoju dostępności usług szerokopasmowego dostępu do Internetu ze środków krajowych. Beneficjentami środków z Funduszu Szerokopasmowego mają być samorzady, które pomogą precyzyjniej wskazać punktu adresowe dla których istnieje zapotrzebowanie na takie łącza.

CS 10.P 5. Realizacja potrzeby zostanie pokryta głównie z europejskich instrumentów wsparcia w tym z Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020 oraz w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2021–2027 – Wieloletnie ramy finansowe UE.

Krajowy wkład w realizację celu został zaplanowany głównie z części 27 budżetu ministra właściwego do spraw informatyzacji jako koordynatora realizacji Programu otwierania danych publicznych.

Ponadto, przygotowywana obecnie perspektywa finansowa UE na lata 2021–2027 zakłada powołanie nowego instrumentu finansowego, który w kolejnych latach będzie wspierał obszar cyfryzacji w państwach członkowskich. Instrumentem tym będzie Program Cyfrowa Europa (ang. Digital Europe Programme: DEP) na lata 2021–2027, który zakłada zapewnienie środków finansowych dla podmiotów publicznych i prywatnych oraz instytucji badawczych na potrzeby rozwoju technologii cyfrowych oraz innowacji, zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym.

Program otwierania danych na lata 2021-2027

Zgodnie z Programem otwierania danych (POD) na lata 2021–2027 (str. 93) „planowane koszty ogólne realizacji POD w znacznej części zostaną pokryte ze źródeł zagranicznych, w tym z Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020 oraz w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2021–2027 – Wieloletnie ramy finansowe UE. Obecnie przygotowywany zakres krajowego programu operacyjnego zakłada finansowanie działań w zakresie zwiększenia dostępności i poprawy jakości danych w ramach celu „Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji”.

Finansowanie działań w ramach realizacji POD zostało zaplanowane z projektów: Otwarte dane plus (POPC.02.03.01 00 0064/18 00) i Kronik@ Krajowe Repozytorium Obiektów Kultury i Nauki (POPC.02.03.01 IP.01 00 003/16), dofinansowanych ze środków Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020 w ramach II osi E – administracja i otwarty rząd, poddziałanie 2.3.1 „Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki”.

Finansowanie ze środków krajowych zostało zaplanowane głównie z części 27 budżetu. Urząd obsługujący ministra właściwego do spraw informatyzacji jako koordynator realizacji Programu w pierwszym roku jego obowiązywania przewidział w swoim budżecie środki w wysokości 140 tys. zł. Do połowy 2022 r. część działań wynikająca z Programu będzie realizowana za pomocą projektu „Otwarte dane plus”, w ramach II Osi „E-administracja i otwarty

ząd” Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014–2020 (POPC). Źródłami finansowania realizacji działań opisanych w Programie na latach 2021–2027 będą ponadto plany finansowe poszczególnych jednostek zaangażowanych we wdrażanie dokumentu – tj. realizatorów programu (członków Rady Ministrów oraz GUS). Skutki finansowe, które wynikają z przedmiotowego projektu, zostaną pokryte w ramach limitu wydatków w odpowiedniej części budżetu państwa bez konieczności ubiegania się o dodatkowe środki ponad limit dysponenta.”

Polityka spójności

Cel „*Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki promowaniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej*”. W wyniku realizacji wskazanych w ramach tego celu działań, zakłada się osiągnięcie m.in. rezultatu w zakresie poprawy jakości i otwartości danych publicznych i prywatnych wyrażone co najmniej utrzymaniem pozycji Polski w UE pod względem wskaźnika otwartych danych (w 2020 r. Polska zajmowała 7 miejsce wśród krajów UE w rankingu Open Data Maturity określającym poziom dojrzałości w zakresie otwierania danych publicznych) - str. 84 UP.

W ramach polityki spójności wsparcie może być kierowane na rozwój infrastruktury danych przestrzennych oraz w zakresie usług e-zdrowia-na budowę i rozwój nowoczesnych platform gromadzenia, przetwarzania, analizy i udostępniania danych. – linia demarkacyjna

Na poziomie regionalnym przewiduje się realizację projektów w zakresie:

- platform e-usług publicznych szczebla regionalnego/lokalnego;
- aktywizacji osób wykluczonych cyfrowo, wzmocnienia bezpieczeństwa świadczenia e-usług lub systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów, o zasięgu regionalnym i lokalnym;
- cyfryzacji powiatowego i wojewódzkiego zasobu geodezji;
- udostępnienia zasobów naukowych i kulturowych i administracji;
- usługi w zakresie e-zdrowia;
- wsparcia przedsiębiorstw w zakresie wdrażania technologii cyfrowych;
- aplikacji w oparciu o dostępne cyfrowo ISP (informacje sektora publicznego).

CS 10.P 6.

Polityka spójności

Wsparcie działalności B+R i innowacyjności będzie skoncentrowane na kwestiach priorytetowych – w szczególności inteligentnych specjalizacjach (określonych na poziomie krajowym i regionalnym), istotnych z punktu widzenia przyszłości gospodarki oraz wyzwań społecznych i środowiskowych (str.

79 UP). Jedną z KIS jest Biogospodarka rolno-spożywcza, leśno-drzewna i środowiskowa (dot. m.in. innowacyjnych technologii, procesów i produktów sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego).

Przewiduje się wsparcie wdrożeń innowacji głównie w MŚP (wsparcie dla dużych przedsiębiorstw będzie możliwe po spełnieniu dodatkowych warunków wynikających z regulacji), przede wszystkim w formie kompleksowych projektów badawczo-rozwojowych i innowacyjnych, których elementem może być wdrażanie innowacji, a także komponent dotyczący rozwoju technologii cyfrowych. (matryca)

KPO

- Wsparcie inwestycji rolników w zakresie rolnictwa 4.0. (A.1.4.1.)
- Demonstracje z zakresu rolnictwa precyzyjnego i rozwiązań służących wdrażaniu europejskiego zielonego ładu w strategicznych spółkach rolnych (C2.1.1)
- Wsparcie e-usług oraz wykorzystanie danych satelitarnych i teledetekcji w rolnictwie (C2.1.1)
- Pilotáže i demonstracje innowacyjnych rozwiązań rolnictwa górskiego i podgórskiego (A2.4.1.)
- Pośrednio również w ramach inwestycji A2.6.1. Rozbudowa krajowego systemu serwisów monitoringowych, produktów, narzędzi analitycznych i usług i towarzyszącej infrastruktury wykorzystujących dane satelitarne.

2.1.SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

2.1.SO1.1 Streszczenie analizy SWOT

2.1.SO1.1.1 Mocne strony

- Wzrost średniej powierzchni użytków rolnych (UR) przypadającej na 1 gospodarstwo rolne o ok. 13%, tj. z 9,8 ha w 2010 r. do 11,1 ha w 2020 r.ⁱ – dane GUS z powszechnego spisu rolnego 2010.
- Coraz silniejsza specjalizacja gospodarstw rolnychⁱⁱ – na podstawie danych GUS z powszechnego spisu rolnego 2010.
- Wraz ze specjalizacją gospodarstw rolnych postępuje także ich modernizacjaⁱⁱⁱ – na podstawie danych GUS z powszechnego spisu rolnego 2010.
- Duże i wyspecjalizowane gospodarstwa dominują w wielu kategoriach produkcji rolnej (w produkcji trzody i drobiu oraz uprawach ogrodniczych ponad połowa to gospodarstwa o dużej i bardzo dużej sile ekonomicznej)^{iv} – na podstawie danych GUS z powszechnego spisu rolnego 2010.
- Notowana jest rosnąca dochodowość pracy w rolnictwie po akcesji do UE (w 2019 r. roczna zmiana dochodu z czynników produkcji rolniczej na roczną jednostkę pracy wzrosła o 4,6%)^v – s. 6-13 .
- Rosnący poziom inwestycji brutto w rolnictwie w szczególności w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji zwierząt ziarnożernych – s. 6-13 .
- Wzrasta wartość produkcji rolniczej w szczególności w sektorze warzyw, owoców, produkcji drobiu i jaj oraz bydła i mleka^{vi} – s. 6-13 .
- Wzrasta produkcja towarowa (prawie o 7% w roku 2019 w porównaniu z rokiem 2015 w cenach stałych) – s. 6-13 .
- Wzrasta przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny w gospodarstwach domowych rolników – s. 6-13 .
- Wzrost liczby gospodarstw charakteryzujących się znacząco lepszymi wynikami od przeciętnych, zapewniającymi dochody parytetowe, o dużej zdolności konkurencyjności na rynku unijnym i możliwościami wdrażania innowacyjnych technologii w szczególności gospodarstw specjalizujących się w produkcji drobiu, trzody chlewnej, mleka i uprawach ogrodniczych – s. 6-13 .
- Zmniejszenie różnicy między przeciętnym dochodem z pracy w gospodarstwie rolnym a przeciętnym wynagrodzeniem w gospodarce narodowej – s. 6-13 ; od s. 43.
- W grupie gospodarstw towarowych przewaga gospodarstw z kierownikiem z wykształceniem „zawodowym rolniczym” – s. 14-30
- Duży udział gospodarstw rolnych z kierownikami w wieku „młodego rolnika” w porównaniu ze średnią unijną (ponad 20% przy średniej UE ok. 12%)^{vii} – dane z Eurostatu, – s. 14-30
- Silne zaplecze analityczne i monitorujące procesy rozwojowe oraz adaptacyjne w rolnictwie - s. 6-13 ; 31-37
- Rozbudowane powiązania z siecią doradztwa rolniczego i administracją wspierającą wdrażanie programów wsparcia rozwoju rolnictwa - s. 6-13 ; 31-36
- Grupa rodzinnych gospodarstw rolniczych o średniej i dużej skali produkcji, charakteryzujących się większą odpornością na wahania dochodów o charakterze koniunkturalnym - s. 6-13
- W strukturze gospodarstw towarowych dominacja gospodarstw rolnych łączących produkcję roślinną i zwierzęcą, co sprzyja zrównoważeniu produkcji i dywersyfikacji źródeł przychodów –

od s. 53 (Wpływ wsparcia na rachunek dochodu w rolnictwie z uwzględnieniem zróżnicowania gospodarstw rolnych i rodzaju instrumentów).

- Wysoki udział wsparcia bezpośredniego, które jest ważnym narzędziem zarządzania ryzykiem i stabilizowania dochodów rolniczych - od s. 53 (Wpływ wsparcia na rachunek dochodu w rolnictwie z uwzględnieniem zróżnicowania gospodarstw rolnych i rodzaju instrumentów).
- Dobrze funkcjonujący system ubezpieczania plonów i po części przychodów z podstawowych upraw - zawierający elementy rekompensowania utraty przychodów i dochodów z racji wystąpienia ryzyk katastroficznych (możliwość ubezpieczania ryzyka suszy) – s. 6-13
- Łatwy dostęp do preferencyjnych tzw. kredytów klęskowych i na odtwarzanie produkcji rolnej – s. 6-13
- Nadwyżki potencjału techniczno-technologicznego i finansowego w dużej liczbie większych gospodarstw towarowych ułatwiają zarządzanie ryzykiem produkcyjnym o pochodzeniu pogodowym – s. 6-13
- Postępująca koncentracja produkcji zwierzęcej zwiększa możliwości zapobiegania chorobom i kontroli chorób zwierząt gospodarskich – s. 6-13
- Podejmuje się prace wdrożeniowe z zakresu teledetekcji i telemetrii, które powinny ułatwiać prace nad różnymi typami kontraktów indeksowych - str. 20-21

Przyjęte akty prawne oraz rozpoczęte inwestycyjne, które pozwolą kompleksowo poprawić gospodarke wodą m.in. w rolnictwie – str. 12

2.1.S01.1.2 Słabe strony

- Struktura polskich gospodarstw rolnych jest ciągle rozdrobniona, występuje bardzo znaczący odsetek gospodarstw małych, które nie produkują na rynek (udział gospodarstw o powierzchni do 5 ha w 2020 r. wyniósł 52,5%).^{viii} - dane z Eurostatu.
- Blisko 80% pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych pracuje w gospodarstwach o powierzchni do 10 ha.^{ix} – dane GUS z powszechnego spisu rolnego 2010.
- Niska koncentracja produkcji w porównaniu z rolnictwem wiodących producentów UE skutkuje małą siłą przetargową producentów w łańcuchu żywnościowym – s. 14-30
- Stabilizacja intensywności produkcji w gospodarstwach towarowych - przeciętnie na poziomie niższym od obserwowanego w rolnictwie wiodących producentów rolnych w UE – s. 14-30
- Niższa wydajność pracy w rolnictwie w Polsce w porównaniu ze średnią unijną, w sektorze bydła ponad dwukrotnie mniejsza – s. 14-30
- Przeciętnie niekorzystny rozłóg gruntów gospodarstw rolnych w porównaniu ze średnią unijną – s. 14-30
- Polaryzacja w jakości zarządzania gospodarstwem rolnym – s. 14-30
- Duża zmienność dochodów w gospodarstwach wyspecjalizowanych i o wysokiej skali produkcji (w szczególności wyspecjalizowanych w produkcji ogrodniczej i chowie trzody chlewnej) – s. 14-30
- Dochodowość przeciętnego gospodarstwa w typach produkcyjnych mieszane i trawożerne oparta jest na płatnościach bezpośrednich – s. 14-30 (Słabe strony); od s. 54 (Wpływ wsparcia na rachunek dochodu w rolnictwie z uwzględnieniem zróżnicowania gospodarstw rolnych i rodzaju instrumentów).
- Dopłaty bezpośrednie są istotnym elementem dochodotwórczym w gospodarstwach z produkcją mleka i gospodarstwach z produkcją żywca wołowego (w szczególności gospodarstwa do 20 sztuk), buraków cukrowych, chmielu, truskawek, pomidorów w uprawie polowej, ziemniaków skrobiowych, owiec i kóz w zapewnieniu Brak dopłaty przy parytetowej wycenie pracy rolnika i jego rodziny skutkowałby ujemnym dochodem tych gospodarstw - od s. 54 (Wpływ wsparcia na rachunek dochodu w rolnictwie z uwzględnieniem zróżnicowania gospodarstw rolnych i rodzaju instrumentów).

- Malejąca opłacalność produkcji rolnej powiązana z szybciej rosnącymi kosztami w relacji do wzrostu wartości produkcji – s. 14-30
- Duże zagrożenie utrzymania produkcji rolniczej, zwłaszcza kierunków zwierzęcych w regionach o rozdrobnionej strukturze gospodarstw rolnych – od s. 48 (Wielkość graniczna gospodarstw zapewniająca poziom dochodów przeciętnych w gospodarce narodowej i inwestycje odtworzeniowe) oraz od s. 53 (Wpływ wsparcia na rachunek dochodu w rolnictwie z uwzględnieniem różnicowania gospodarstw rolnych i rodzaju instrumentów).
- Niewystarczający poziom bioasekuracji gospodarstw niekomercyjnych (tj. utrzymujących zwierzęta na własne potrzeby) – s. 14-30
- Brak systemu rejestracji gospodarstw niekomercyjnych – s. 14-30
- Silne różnicowanie potencjału produkcyjnego gospodarstw w zależności od typu produkcyjnego – s. 6-13; s. 14-30
- Odchodzenie od zróżnicowanej produkcji rolnej w kierunku monokultur m.in. z uwagi na nieadekwatną wysokość uzyskiwanego zysku (wynagrodzenia) do poniesionego kosztu (wkładu pracy) w produkcji zwierzęcej, skutkujące nie tylko negatywnymi konsekwencjami środowiskowymi (degradacja gleby, wzrost liczby patogenów), ale i rynkowymi (podaż nienadążająca za popytem, np. w przypadku produktów ekologicznych, naturalnych). Mniej atrakcyjne i bardziej pracochłonne kierunki produkcji są wypierane (np. rośliny białkowe, len, konopie, truskawki, pomidory, buraki cukrowe, skrobia ziemniaczana, chmiel) – s. 14-30
- Rosnąca liczba gospodarstw z kierownikami w wieku powyżej 50 lat – s. 14-30
- Niedostateczne wykorzystanie zasobów informacyjnych w zarządzaniu (w tym ryzykiem) gospodarstwem rolnym – s. 14-30
- Słaba zdolność gospodarstw do dostosowania produkcji do zmian klimatycznych, zwłaszcza z glebami o słabej jakości i bez dostatecznego nawożenia organicznego - około 48% gospodarstw – s. 14-30
- Rosnąca presja rolnictwa na środowisko naturalne związana ze zwiększaniem produktywności ziemi – s. 14-30
- Duży udział gruntów o niekorzystnych warunkach gospodarowania, w tym charakteryzujących się niedoborem wody – s. 14-30
- W gospodarstwach specjalizujących się w produkcji wymagającej zwiększonych nakładów pracy (ogrodnicze, trwałe, mleczne i ziarnożerne) zmniejsza się liczba gospodarstw z kierownikiem poniżej 40 roku życia – s. 14-30
- Obserwowane zmniejszenie przeciętnej aktywności inwestycyjnej w gospodarstwach towarowych – s. 14-30
- Dominacja w strukturze gospodarstw jednostek małych, które są najbardziej ryzykownymi – s. 14-30
- Powszechne małe zainteresowanie prowadzeniem ewidencji zdarzeń gospodarczych w celu usprawnienia zarządzania gospodarstwem rolnym – s. 14-30
- Głęboki regres spółdzielczości rolniczej i wiejskiej oraz niewielkie zainteresowanie grupami producentów utrudniają rozwój wspólnotowych inicjatyw w ramach zarządzania ryzykiem – s. 14-30
- Słaby rozwój kontraktów produkcyjnych i marketingowych oraz rynku transakcji terminowych, opcji i *futures* utrudnia zarządzanie ryzykiem – od s. 82 (Instrumenty zarządzania ryzykiem w polskim rolnictwie - przegląd dotychczasowych badań).

2.1.SO1.1.3 Szanse

- Poprawa struktury gospodarstw rolnych - zmalał udział gospodarstw najmniejszych o powierzchni do 5 ha użytków rolnych z 54,0% w 2010 r. do 52,5% w 2020 r. (o 1,5 pkt. procentowego), a jednocześnie wzrósł udział gospodarstw o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych z 13,0% w 2010 r. do 15,8% w 2020 r. (o 2,8 pkt. procentowego) - na podstawie danych GUS.
- Postępujący proces modernizacji rolnictwa oraz dostępność różnych źródeł finansowania zakupu nowoczesnych maszyn (w tym dotacji z PROW, kredytów rolniczych oraz leasingu) – s. 6-13
- Wzrost zainteresowania konsumentów pochodzeniem żywności i zastosowanymi metodami w ich produkcji – s. 32-36
- Biogospodarczy wzrost zapotrzebowania na surowce rolne – s. 32-36
- Rosnąca potrzeba wykorzystania potencjału rolnictwa w przeciwdziałaniu niekorzystnym zmianom klimatycznym – s. 32-36
- Wsparcie finansowe w rolnictwie adekwatne do faktycznych potrzeb i ukierunkowane na trwałe rozwiązania wspierające potencjał ekonomiczny gospodarstw rolnych (z uwzględnieniem specyfiki gospodarstw o małej wielkości ekonomicznej) w ramach WPR i krajowej – s. 32-36
- Poprawa bioasekuracji gospodarstw utrzymujących świnie – s. 32-36
- Budowa systemu rejestracji gospodarstw niekomercyjnych – s. 14-30
- Rozwój infrastruktury technicznej, komunikacyjnej i informatycznej na terenach wiejskich poprawiający jakość zarządzania i prowadzący do wzmocnienia pozycji gospodarstwa rolnego na rynku – s. 14-30; s. 32-36
- Rozwój pozarolniczego rynku pracy na obszarach wiejskich umożliwiających uzupełnienie dochodów rolniczych – s. 32-36; s. 37-40
- Rozwój samozatrudnienia, małej i średniej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich – s. 32-36
- Rozwój usług z różnych dziedzin życia, z wykorzystaniem zasobów własnych gospodarstwa, zwłaszcza agroturystyki i usług opiekuńczych – s. 32-36
- Szybki postęp technologiczny na rzecz usprawnienia i dostosowania produkcji rolniczej do zmieniających się warunków gospodarowania – s. 32-36
- Ukierunkowanie potencjału sektora badawczego na opracowywanie rozwiązań bieżących problemów w rolnictwie i ich transfer poprzez AKIS – s. 6-13; s. 32-36
- Wieloletnie programy badawcze jako generator rozwiązań rozwojowych uwzględniających specyfikę sektora rolno-spożywczego w Polsce - s. 32-36
- Rozbudowane zaplecze instytucjonalne działające na rzecz rolnictwa – s. 6-13; s. 32-36
- Rosnący eksport rolno-żywnościowy stymuluje wzrost produkcji rolniczej, co przekłada się na wyższe nominalne przychody i dochody rolnicze – s. 32-36
- „Pocovidowy” wzrost polskiej gospodarki napędzany będzie konsumpcją wewnętrzną, co powinno się przełożyć na wysoki i stabilny popyt żywnościowy, a to stymulować powinno wzrost dochodów rolniczych. Niska stopa bezrobocia w UE, co oznacza duże możliwości znalezienia pracy poza rolnictwem, a więc i powiększenia i ustabilizowania oraz dywersyfikowania źródeł dochodów rolniczych – s. 32-36

Zwiększenie bezpieczeństwa biologicznego i rejestracji gospodarstw rolnych w celu zapobieżenia rozprzestrzeniania się afrykańskiego pomoru świń na podwórkach i w małych gospodarstwach rolnych – s. 32-36

2.1.SO1.1.4 Zagrożenia

- Negatywne zmiany klimatu skutkujące zwiększeniem ryzyka produkcyjnego i kosztami produkcji w rolnictwie – s. 6-13; s. 37-40

- Malejąca dostępność surowców mineralnych wykorzystywanych do produkcji nawozów sztucznych oraz wody – 37-40
  - Szybko rosnące dochody w sektorach pozarolniczych mogą deprecjonować karierę zawodową w rolnictwie – 37-40
  - Spowolnienie gospodarcze prowadzące do ograniczenia zainteresowania konsumentów produktami o wysokiej jakości – 37-40
  - Rosnąca konkurencja o zasoby wykorzystywane w rolnictwie, zwłaszcza ziemi (wzrost cen gruntów rolnych - w latach 2011-2018 ponad dwukrotnie) – 37-40 ; na podstawie danych GUS.
  - Relatywnie rosnąca uciążliwość pracy w rolnictwie, zwłaszcza w produkcji zwierzęcej, w porównaniu z innymi zawodami – 37-40
  - Przewaga kosztowa rolnictwa światowego nad rolnictwem unijnym z uwagi na bardziej rygorystyczne w UE normy jakościowe, środowiskowe i zdrowotne - str. 37
  - Degradacja zasobów naturalnych wykorzystywanych w rolnictwie (skażenie środowiska), wpływająca niekorzystnie na wysokość plonów i jakość produktów rolnych (np. lnu czy buraków cukrowych) – 37-40
  - Ocieplenie klimatu sprzyja rozprzestrzenianiu się patogenów oraz gatunków właściwych dla innych stref klimatycznych - 37-40
  - Imigracja mieszkańców miast na tereny wiejskie i towarzyszący jej wzrost presji na producentów rolnych odnośnie stosowanych metod produkcji - 37-40
  - Zahamowanie procesów przemian strukturalnych, zwłaszcza przepływu czynników produkcji z gospodarstw nieefektywnych do gospodarstw rozwojowych - s. 6-13
  - Nasilanie się ekstremalnych zjawisk pogodowych oraz pojawiające się choroby zwierząt gospodarskich zwiększają ryzyka katastroficzne i systemowe, z ich negatywnymi następstwami dla przychodów i dochodów rolniczych - s. 6-13
  - Wyzwania w związku z wdrażaniem Nowego Zielonego Ładu UE - s. 6-13
  - Niskie kompetencje w rolnictwie - s. 6-13
  - W zakresie zarządzania finansami i ryzykiem inflacja redukuje realne dochody rolnicze (por. komunikaty miesięczne GUS i Eurostatu) - s. 6-13
- Ciągłe rozprzestrzenianie się afrykańskiego pomoru świń na podwórkach skutkuje zakłóceniem produkcji świń i wieprzowiny oraz negatywnymi konsekwencjami dla rynku świń i wieprzowiny odczuwalnymi w dużych i małych gospodarstwach – od s. 21

2.1.SO1.1.5 Other comments

Rolnictwo w Polsce charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem zarówno jeśli chodzi o typy produkcji, jak i wielkość ekonomiczną gospodarstw. Cechą charakterystyczną polskiego rolnictwa jest duży udział gospodarstw małych (o powierzchni 1-5 ha UR), wynoszący w 2017 r. 50,7% ogólnej liczby gospodarstw i użytkujących jedynie 12,6% UR. Natomiast obserwowany jest powolny wzrost udziału gospodarstw o powierzchni przekraczającej 50 ha UR. Wraz ze wzrostem udziału gospodarstw powyżej 20 ha UR, zwiększał się udział ziemi w ich użytkowaniu, który w 2017 r. wynosił 52,4%, gdy w 2012 r. było to – 49,9%. Te zmiany wskazują na zachodzący, powolny proces koncentracji. Pomimo zachodzących zmian liczba gospodarstw funkcjonujących w Polsce to około 1,4 mln.

Powierzchnia użytkowanych użytków rolnych ogółem (*ang. Utilised Agricultural Area UAA*) w Polsce wyniosła 14 497,6 tys. ha. W ogólnej powierzchni tych użytków rolnych w Polsce przeważały grunty orne (75,3%), zaś trwale użytki zielone i uprawy trwale stanowiły odpowiednio 21,9% i 2,7%.

Kierownicy gospodarstw rolnych w Polsce byli przeciętnie lepiej wyszkoleni do pracy w rolnictwie niż zarządzający gospodarstwami w UE-28. Jednakże w każdej z grup wiekowych, odsetek osób kierujących gospodarstwami rolnymi i posiadającymi tylko praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu był znaczący.

PKB na głowę mieszkańca na obszarach wiejskich wynosi zaledwie 41% poziomu PKB według cen bieżących w całej Unii i jest niższy niż średnia krajowa 60%. Odnotowuje się dużą dysproporcję pomiędzy dochodami w miastach i na wsi. Jednocześnie występują duże dysproporcje pomiędzy dochodami w gospodarstwach rolnych, także w układzie regionalnym.

W Polsce dochód przedsiębiorcy rolnego w latach 2005–2018 wynosił około 53 % przeciętnego wynagrodzenia w całej gospodarce. Uzupełnieniem informacji diagnostycznej przedstawionej w analizie SWOT cel 1 stanowi opracowanie pn. Aktualna sytuacja sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Materiał sporządzony na podstawie wspólnych wskaźników kontekstu. Szczególnie dotyczy to opisu wskaźników zawartych na str. 10-11, 9-13, 15-18, 26-29.

2.1.SO1.2 Identyfikacja potrzeb

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR
CS 1. P1.	Zwiększenie indywidualnego dochodu w celu zapewnienie godnego poziomu życia i wyrównywania szans	krytyczna (+++)	Tak
CS 1. P2.	Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi	pożądana (+)	Tak
CS 1. P3.	Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej	wymagana (++)	Tak
CS 1. P4.	Rozwój produkcji rolnej metodami przyjaznymi dla środowiska naturalnego	wymagana (++)	Tak
CS 1. P5.	Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego	krytyczna (+++)	Tak
CS 1. P6.	Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 1. P7.	Utrzymanie potencjału produkcyjnego przeciwdziałanie zaniechaniu prowadzenia działalności rolniczej	pożądana (+)	Tak
CS 1. P8.	Przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta	wymagana (++)	Tak
CS 1. P9.	Upowszechnienie stosowania instrumentów zarządzania ryzykiem	poza priorytetyzacją	Częściowo
CS 1. P10.	Rozwijanie technologii cyfrowych w zarządzaniu ryzykiem i platform wdrażających kontrakty	pożądana (+)	Nie

2.1.SO1.4 Logika interwencji

Przeprowadzona analiza SWOT wskazała na kluczowe wyzwania w obszarze dochodowości gospodarstw rolnych i ich odporności na kryzysy środowiskowo-klimatyczne i gospodarcze.

Permanentny dysparytet dochodowy rolnictwa w porównaniu do innych działów gospodarki jest szczególnie widoczny w Polsce, gdzie niespełna 3% rolników osiąga dochody z działalności rolniczej równe bądź wyższe od przeciętnego rocznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. Kolejne 5% gospodarstw osiąga ten poziom tylko dzięki wsparciu bezpośredniemu, a pozostałym 92% rolników płatności bezpośrednie pomagają jedynie częściowo zmniejszyć dystans, jaki dzieli ich od reszty

sektorów gospodarki. Jednocześnie diagnozowane są znaczące różnice w dochodach większych i mniejszych gospodarstw. Dodatkowo niskie dochody z rolnictwa nie zachęcają do prowadzenia działalności rolniczej. Wpływ na dochody rolników mają także skutki zmian klimatycznych, częste występowanie chorób zwierząt i roślin, a także zmiany popytu i cen produktów rolnych na rynkach, będące konsekwencją globalizacji. Zjawiska te mają wpływ na zwiększanie ryzyka dla prowadzących gospodarstwa rolne i dużą zmienność ich dochodów. Dodatkowo tylko 24 % gospodarstw rolnych korzysta z ubezpieczeń.

Warto także wskazać, że w rekomendacjach dla Polski Komisja Europejska zwróciła uwagę na potrzebę ograniczania różnic w dochodowości małych i większych gospodarstw rolnych, a także na potrzebę przyspieszenia procesu wyrównywania średnich dochodów w sektorze rolnym i innych sektorach gospodarki. Wskazano też na potrzebę zwiększenia odporności gospodarstw rolnych na kryzysy gospodarcze, klimatyczne i wynikające z pandemii, nie tylko poprzez zapewnienie godziwych dochodów i ich stabilizację, ale także poprzez zapobieganie stratom w potencjale produkcyjnym i wdrożenie na szerszą skalę ubezpieczeń w rolnictwie.

Odpowiedzią na zidentyfikowane w Celu 1 potrzeby będą realizowane w ramach Planu instrumenty płatności bezpośrednich stanowiące stabilną część dochodów rolników, niezależną od wielkości bieżącej produkcji ani sytuacji na rynku, pozwalające ograniczać skutki ryzyka dochodowego, związanego zarówno z wahaniami cen (*zmienności sytuacji rynkowej*), jak i poziomu plonowania (*zmienności warunków pogodowych*). Istotne jest też zapewnienie odpowiedniego wsparcia zwiększającego dochody małych i średnich gospodarstw poprzez niwelowanie różnic w ich dochodach względem jednostek większych.

W ramach planowanych do realizacji interwencji zapewnia się wsparcie, które umożliwi przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta. W tym celu wdrożony zostanie instrument w formie wsparcia dochodów związanego z wielkością produkcji. Równolegle, aby przeciwdziałać zanikowi sektorów wrażliwych pod względem społecznym, gospodarczym i środowiskowym, znajdujących się w trudnej sytuacji, proponuje się stosować inne (poza zwierzęcymi) płatności związane z produkcją. Te sektory to: rośliny wysokobiałkowe, buraki cukrowe, ziemniaki skrobiowe, pomidory, truskawki, chmiel, len i konopie włókniste. Sprzyjać to będzie utrzymaniu wielokierunkowej, zróżnicowanej działalności rolniczej.

W zakresie zwiększania odporności gospodarstw rolnych na kryzysy wywołane zjawiskami przyrodniczo-klimatycznymi, zmianami trendów na rynkach rolnych oraz koniunktury gospodarczej, konieczne staje się zwiększenie udziału rolników korzystających z różnych instrumentów zarządzania ryzykiem w tym ubezpieczeń oraz dofinansowania funduszy wzajemnościowych. Instrumenty te będą stanowić uzupełnienie dla instrumentów wsparcia inwestycyjnego dla gospodarstw rolnych. Ważnym narzędziem do zwiększania odporności gospodarstw będą płatności bezpośrednie. Tak ukształtowane instrumenty wsparcia w sposób bardziej sprawiedliwy zapewnią odpowiedni dochód wszystkim rodzajom gospodarstw, a także poprawią ich rentowność i odporność.

Dodatkowo, aby zwiększyć odporność szczególnie małych i średnich gospodarstw realizowane będzie wsparcie w zakresie różnych form współpracy rolników, co zwiększy ich elastyczność i odporność na kryzysy na rynkach rolnych. Pomoc w formie dofinansowania Funduszy Wzajemnościowych zgodnie z przyjętymi założeniami ma być skierowana do funduszy, które będą zapewniały producentom rolnym uzyskanie dochodu z produkcji rolniczej w przypadku wystąpienia strat w produkcji spowodowanych wystąpieniem niekorzystnych zjawisk klimatycznych, chorób zwierząt lub roślin, inwazji szkodników. Natomiast uwzględniając wielkość środków jaka w ramach Planu Strategicznego może zostać przeznaczona na zarządzanie ryzykiem przyjęto, że pomocą w formie dopłat do składek ubezpieczeniowych objęte zostanie ryzyko wystąpienia chorób u zwierząt gospodarskich. Instrumenty te będą stanowić uzupełnienie dla instrumentów wsparcia inwestycyjnego dla gospodarstw rolnych oraz oferowanych już instrumentów krajowych. Należy bowiem zauważyć, że w Polsce od kilkunastu lat wdrażany jest program pomocy krajowej dopłat do składek z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia:

- upraw zbóż, kukurydzy, rzepaku, rzepiku, chmielu, tytoniu, warzyw gruntowych, drzew i krzewów owocowych, truskawek, ziemniaków, buraków cukrowych lub roślin strączkowych, od zasiewu lub wysadzenia do ich zbioru, od ryzyka wystąpienia szkód spowodowanych przez

huragan, powódź, deszcz nawalny, grad, piorun, obsunięcie się ziemi, lawinę, suszę, ujemne skutki przezimowania oraz przymrozki wiosenne i

- bydła, koni, owiec, kóz, drobiu lub świń od ryzyka wystąpienia szkód spowodowanych przez huragan, powódź, deszcz nawalny, grad, piorun, obsunięcie się ziemi, lawinę oraz w wyniku uboju z konieczności.

Aktualnie na powyższą pomoc zaplanowane są środki, które powinny umożliwić zawarcie umowy ubezpieczenia z dotacją z budżetu państwa wszystkim zainteresowanym producentom rolnym z wybranym zakładem ubezpieczeń, który oferuje dany zakres ubezpieczeń.

Ważnym elementem Planu będzie również wsparcie bezpieczeństwa biologicznego, ze względu na obecność w Polsce wirusa ASF. W ostatnich latach ogniska tej choroby wykryto we wszystkich wschodnich województwach, a w 2019 roku pojawiły się również na zachodzie kraju. Pojawienie się wirusa stwarza poważny problem ekonomiczny dla producentów, a także przemysłu mięsnego. Aktualnie na tę chorobę świń nie ma ani szczepionki ani metod leczenia, dlatego też najbardziej skuteczną dostępną metodą ograniczenia ryzyka jest bioasekuracja. Od początku pojawienia się wirusa w Polsce podejmowane są działania mające na celu zapobieganie przenoszeniu się ASF na teren gospodarstw utrzymujących świnię. Od 2018 roku wszystkich hodowców trzody chlewnej, bez względu na to czy ich gospodarstwa znajdują się w obszarach objętych ograniczeniami w związku z ASF, obowiązują zaostrzone regulacje dotyczące zabezpieczania gospodarstw przed rozprzestrzenianiem się wirusa. Przykładowo, w gospodarstwach położonych na terytorium Polski obowiązują nakazy, m.in. (i) utrzymywania świń w odrębnych, zamkniętych pomieszczeniach, (ii) zabezpieczenia budynku, w którym są utrzymywane świnię, przed dostępem zwierząt wolnożyjących i domowych i inne. Dodatkowo, na obszarach objętych ograniczeniami I, II i III nakazuje się m.in. wyłożenie mat dezynfekcyjnych odpowiednio przed wejściami oraz wjazdami do gospodarstwa, w którym są utrzymywane świnię, i wyjściami oraz wyjazdami z tego gospodarstwa.

W 2021 r. opracowany został „[Program wsparcia gospodarstw utrzymujących świnię](#)”, który jest zintegrowanym programem finansowego wsparcia dla rolników i hodowców świń w związku z ASF. Pomoc ze środków EFRROW, jako element tego programu, w tym *Inwestycje zapobiegające rozprzestrzenianiu się ASF*, stanowi część kompleksowego podejścia do bezpieczeństwa biologicznego w Polsce, a katalog inwestycji możliwych do zrealizowania jest ograniczony do operacji niefinansowanych w ramach innych form pomocy. Wsparcie to zapewnia wprowadzenie fizycznej bariery jako środka bioasekuracji, ponieważ przewiduje realizację inwestycji polegających na budowie ogrodzenia, które zabezpieczy obszar przeznaczony do obsługi świń wraz z budynkami służącymi do utrzymania świń – przed przedostaniem się zwierząt dzikich stanowiących rezerwuar i źródło przenoszenia ASF. Wspierane są inwestycje polegające na wyposażeniu gospodarstw w szczelne pomieszczenia magazynowe do przechowywania paszy dla świń lub magazyny na słomę, co ogranicza mechaniczne przeniesienie wirusa do świń. Dodatkowo, biorąc pod uwagę, że jednym ze skutecznych sposobów na uniknięcie przenoszenia wirusa jest higiena, wspierane są inwestycje związane z dezynfekcją osób zajmujących się obsługą świń, jak również dezynfekcją pojazdów i sprzętu używanego do obsługi świń.

Równolegle w ramach dostosowania gospodarstw do wymogów bioasekuracji przewidziano pomoc *de minimis* m.in. na zakup (i) mat dezynfekcyjnych, (ii) sprzętu do wykonania zabiegów dezynfekcyjnych, dezynsekcyjnych lub deratyzacyjnych oraz produktów biobójczych, środków dezynsekcyjnych lub deratyzacyjnych, czy (iii) odzieży ochronnej i obuwia ochronnego (bieżące środki służące bioasekuracji).

Na terytorium Polski zarejestrowano wszystkie gospodarstwa utrzymujące świnię z zamiarem wprowadzenia na rynek (*komercyjne*). Na obszarach szczególnie narażonych na ASF wprowadzane są także nakazy zgłaszania miejsc, w których przebywają zwierzęta z gatunków wrażliwych na ASF do powiatowych lekarzy weterynarii. Wokół ognisk choroby prowadzone są też perlustracje gospodarstw. Każdy podmiot (zakład) utrzymujący świnię w celach niekomercyjnych (*bez zamiaru wprowadzenia na rynek*) podlega także rejestracji zgodnie z przepisami nowego Prawa o zdrowiu zwierząt (AHL)5. Polska prowadzi aktualnie zintensyfikowane działania w celu wykonania postanowień tego aktu w krajowym prawodawstwie. Sukcesywnie – wszystkie zakłady w Polsce, niezależnie od profilu produkcji zostaną zarejestrowane.

2.1.SO1.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy

--

2.1.SO1.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus

Nie

2.1.SO1.8 Wybór wskaźników rezultatu

Wybór wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

Wskaźniki rezultatu [zalecane wskaźniki rezultatu dla tego celu szczegółowego zaznaczono pogrubioną czcionką].	Wartość docelowa [do wypełnienia z sekcji 2.3]
Uzależnienie wsparcia dochodu od stosowania norm i dobrych praktyk	97.66 %
Risk management	0.99 %
Redystrybucja na rzecz mniejszych gospodarstw rolnych	100.73 %
Enhancing support for farms in areas with specific needs	104.01 %
Ukierunkowanie na gospodarstwa rolne w określonych sektorach	24.92 %

Uzasadnienie wyboru wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

R.4 Uzależnienie wsparcia dochodów od stosowania norm i dobrych praktyk: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodów i podlegającej warunkowości

Wskaźnik R.4 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9.

Podstawowym warunkiem przyznania wsparcia w ramach płatności bezpośrednich w pełnej wysokości oraz interwencji obszarowych w ramach II filaru WPR jest spełnienie przez beneficjenta wymogów warunkowości. Na system warunkowości składają się wymogi podstawowe w zakresie zarządzania oraz normy dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska wymienione w załączniku III do rozporządzenia w sprawie planów strategicznych. Wymogi te zostały podzielone na następujące obszary: (i) środowisko, zmiana klimatu oraz utrzymanie gruntów w dobrej kulturze rolnej, (ii) zdrowie publiczne, zdrowie zwierząt i zdrowie roślin, (iii) dobrostan zwierząt. Zgodnie z nowym modelem wdrażania, państwo członkowskie ma większą elastyczność w zakresie określania poszczególnych wymogów kierując się m.in. przeprowadzoną analizą SWOT i oceną potrzeb.

Jednocześnie w analizie SWOT dla celów 1 i 5 jako słabe strony wskazano m.in. degradację zasobów naturalnych, presję rolnictwa na jakość wód, występowanie obszarów, na których zanika jakakolwiek działalność rolnicza skutkująca zjawiskiem porzucania gruntów i ich trwałego wycofania z produkcji, natomiast za zagrożenia uznane zostały m.in.: zaprzestanie działalności rolniczej na glebach najsłabszych o najgorszych naturalnych warunkach gospodarowania, pogorszenie jakości i dostępności wód.

W związku z powyższym zakłada się, że powiązanie uzyskiwania płatności ze spełnianiem wymogów warunkowości przyczyni się do minimalizowania ww. słabych stron i zagrożeń, a jednocześnie przyczyni się do zapewnienia płynności finansowej gospodarstw poprzez amortyzację ryzyka cenowego i produkcyjnego. Jak wynika z analizy SWOT dla celu 1, dochody polskich rolników w dużym stopniu kształtowane są przez poziom wsparcia bezpośredniego.

Większość gospodarstw rolnych w Polsce bez wsparcia z WPR nie osiąga dochodów parytetowych w gospodarce narodowej. Zachodzi zatem potrzeba wdrożenia instrumentów mających na celu zmniejszenie różnicy między przeciętnym dochodem z pracy w gospodarstwie rolnym a przeciętnym wynagrodzeniem w gospodarce narodowej oraz wsparcie dochodu wobec malejącej opłacalności produkcji rolnej w związku z szybciej rosnącymi kosztami w relacji do wartości produkcji.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

- 1) I.1 Podstawowe wsparcie dochodów
- 2) I.2 Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów
- 3) I.3 Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników
- 4) I.4 Ekoschematy
- 5) I.5.1 Wsparcie dochodów związane z produkcją do krów
- 6) I.5.2 Wsparcie dochodów związane z produkcją do młodego bydła
- 7) I.5.3 Wsparcie dochodów związane z produkcją do owiec
- 8) I.5.4 Wsparcie dochodów związane z produkcją do kóz
- 9) I.5.5 Wsparcie dochodów związane z produkcją do buraków cukrowych
- 10) I.5.6 Wsparcie dochodów związane z produkcją do chmielu
- 11) I.5.7 Wsparcie dochodów związane z produkcją do lnu
- 12) I.5.8 Wsparcie dochodów związane z produkcją do konopi włóknistych
- 13) I.5.9 Wsparcie dochodów związane z produkcją do pomidorów
- 14) I.5.10 Wsparcie dochodów związane z produkcją do truskawek
- 15) I.5.11 Wsparcie dochodów związane z produkcją do ziemniaków skrobiowych
- 16) I.5.12 Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin pastewnych
- 17) I.5.13 Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin strączkowych na ziarno
- 18) I.9 Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW)

Dodatkowo w Planie Strategicznym zidentyfikowano potrzeby m.in. związane z rozwojem produkcji rolnej metodami przyjaznymi dla środowiska naturalnego oraz zapewnieniem bezpieczeństwa żywnościowego i dostępu do wysokiej jakości i przystępnej cenowo żywności, które spełniane będą przez beneficjentów wsparcia bezpośredniego.

Ponadto wsparcie gospodarstw mające na celu wyrównanie dochodów (w tym utrzymanie produkcji oraz zapobieganie zjawisku porzucania gruntów) odpowiadać będzie na zidentyfikowane potrzeby do realizacji w ramach Planu, tj.:

1. zwiększenie indywidualnego dochodu w rolnictwie w celu zapewnienia rolnikom godnego poziomu życia i wyrównywania szans rozwojowych, ekonomicznych, społecznych,
2. zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi o różnej wielkości, różnych kierunkach produkcji rolnej oraz między gospodarstwami prowadzącymi działalność na obszarach o różnych uwarunkowaniach naturalnych,
3. utrzymanie potencjału produkcyjnego rolnictwa i przeciwdziałanie zaniechaniu prowadzenia działalności rolniczej na obszarach peryferyjnych i o niekorzystnych warunkach gospodarowania,
4. zapewnienie stabilności dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego (wynikającego ze zmienności koniunktury) i produkcyjnego (wynikającego ze zmienności

uwarunkowań klimatyczno-pogodowych oraz występowania klęsk żywiołowych, inwazji szkodników, chorób zwierząt i roślin),

5. przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta w szczególności na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, w celu zmniejszenia presji na środowisko poprzez bardziej równomierne rozłożenie terytorialne produkcji zwierzęcej.

Wskaźnik ten wyrażony jest powierzchnią wspartą w ramach interwencji podlegających warunkowości w stosunku do ogólnej powierzchni UR w PL (14 550 350 ha - EUROSTAT 2019).

W celu uniknięcia podwójnego naliczania, jako punkt odniesienia przyjęto powierzchnię Podstawowego wsparcia dochodów zakładając, że pozostałe interwencje będą realizowane na tej samej powierzchni, co płatność podstawowa.

Powyższe działania pozwolą na wsparcie corocznie ok. 14 209 713 ha (wartość na poziomie powierzchni, do której udzielono wsparcia podstawowego (JPO) w 2020 r.), co stanowi 97,66% powierzchni użytków rolnych w Polsce w 2019 r. (wskaźnik kontekstowy). Oznacza to, że prawie cała powierzchnia użytków rolnych w Polsce będzie objęta warunkowością.

R.5 Zarządzanie ryzykiem: odsetek gospodarstw stosujących objęte wsparciem narzędzia zarządzania ryzykiem WPR

Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw rolnych jest jednym z najważniejszych celów, który będzie realizowany w ramach Planu Strategicznego WPR. Wsparcie zostało ukierunkowane na te interwencje, które w największym stopniu pozwolą na zaspokojenie zidentyfikowanych w celu 1 potrzeb i realizację wyzwań wskazanych w analizie SWOT.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.10.3 Inwestycje zapobiegające rozprzestrzenianiu się ASF

Jedną ze zidentyfikowanych potrzeb celu 1 jest zapewnienie stabilności dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków występowania chorób zwierzęcych. W związku z tym, że ASF ma poważny wpływ na populację świń i rentowność hodowli, powodując zakłócenia w przemieszczaniu przesyłek zwierząt i pozyskanych od nich lub z nich produktów w Unii Europejskiej oraz w wywozie do państw trzecich, ukierunkowano wsparcie na inwestycje zapobiegające rozprzestrzenianiu się ASF. Czynniki chorobotwórczy może rozprzestrzeniać się między gospodarstwami, w których utrzymywane są świny oraz wśród dzików, dlatego też bioasekuracja jest skutecznym sposobem na uniknięcie przenoszenia wirusa.

Wsparcie w ramach Planu Strategicznego WPR jest kontynuacją wsparcia udzielanego na inwestycje dotyczące bioasekuracji w PROW 2014 – 2020. Według danych z Systemu Rejestracji Zwierząt w I połowie 2021 r. było zarejestrowanych 25 554 stad świń, których liczebność uprawniała rolnika do ubiegania się o przyznanie pomocy. Wsparcie na bioasekurację w ramach PROW 2014-2020 pozwoli na zrealizowanie około 5 tys. projektów co będzie oznaczać, że 20,3% stad będzie zabezpieczonych przez wirusem. Zakłada się, że porównywalna liczba stad zostanie zabezpieczona ze środków Planu Strategicznego WPR. Szacuje się, że pomoc pozwoli na zrealizowanie 5 190 projektów.

2) I.12.1. Dopłaty do składek ubezpieczenia zwierząt gospodarskich

Analiza SWOT wykazała, że zapewnienie producentom rolnym możliwości uzyskania ubezpieczenia produkcji rolnej od wielu ryzyk obejmującego tradycyjne i nowe ryzyka w ramach jednej umowy ograniczy zagrożenie utraty płynności finansowej gospodarstw rolnych oraz umożliwi planowanie rozwoju gospodarstw rolnych obejmujących wprowadzanie innowacji lub dostosowywanie

modelu biznesowego do nowych rozwiązań zewnętrznych. Wsparcie ubezpieczenia produkcji zwierzęcej od ryzyka wystąpienia chorób w ramach Planu Strategicznego WPR jest kontynuacją wsparcia udzielanego w okresie przejściowym dla producentów drobiu, bydła i świń w ubezpieczeniu ryzyka strat ponoszonych w wyniku wystąpienia ognisk Salmonelli. W ramach PS WPR zaproponowano subwencjonowanie składek ubezpieczeniowych dla zwierząt gospodarskich na poziomie 70%, co jest uzasadnione z kilku powodów. Od strony popytowej, producenci rolni mają ograniczone możliwości pokrycia wysokich kosztów kompleksowego ubezpieczenia zwierząt od ryzyka wystąpienia chorób, zwłaszcza na początku wdrażania systemu, kiedy zainteresowanie jest małe i trzeba zachęcić do korzystania z tego typu rozwiązań. Od strony podażowej dopłaty stanowią zachęty dla firm ubezpieczeniowych, ponieważ umożliwiają pokrycie nieprzewidywalnych strat oraz wysokich kosztów administracyjnych i operacyjnych obsługi produkcji zwierzęcej.

3) I.12.2 Dofinansowanie Funduszy Wzajemnościowych

Rosnący popyt na ubezpieczenia gospodarcze wynika ze zwiększonej świadomości części rolników o konsekwencjach pojawienia się ryzyka, zwłaszcza rolników prowadzących gospodarstwa towarowe. Taka sytuacja powoduje wzrost zainteresowania nowymi instrumentami (funduszami wzajemnościowymi), które mogłyby wypełnić lukę w zakresie ubezpieczenia sektora produkcji rolnej od nieubezpieczalnych w danym rejonie ryzyk. Jednakże realne wdrożenie nowych rozwiązań bez wsparcia w celu zredukowania finansowego zaangażowania w zapewnienie ochrony ubezpieczenia dochodów nie byłoby możliwe.

Wsparcie ze środków PS WPR obu interwencji (I 12.1 oraz I 12.2) umożliwi ubezpieczenie docelowo 41 644 producentów rolnych od ryzyka utraty dochodów spowodowanych wystąpieniem niekorzystnych zjawisk atmosferycznych lub chorób zwierząt, co stanowi ok. 3 % ogółu gospodarstw rolnych potencjalnie mogących otrzymać wsparciem w ramach tych interwencji.

R.6 Redystrybucja na rzecz mniejszych gospodarstw: wartość procentowa dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

Wskaźnik R.6 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9.

Zgodnie z analizą SWOT dla celu 1, dochody polskich rolników w dużym stopniu kształtowane są przez poziom wsparcia bezpośredniego. Jak wskazano w ww. analizie, do czynników wpływających na niższe dochody w polskim rolnictwie zaliczyć należy m.in. rozdrobnioną strukturę gospodarstw, zmienność dochodów uwarunkowaną koniunkturą, poziom dochodu niższy niż parytetowy szczególnie w gospodarstwach mniejszych.

Większość gospodarstw rolnych w Polsce, bez wsparcia z WPR, nie osiąga dochodów parytetowych w gospodarce narodowej. Stosowanie płatności redystrybucyjnej (dodatkowej) wzmacnia to wsparcie szczególnie w gospodarstwach małych i średnich będąc jednocześnie bodźcem do kontynuowania działalności rolniczej.

Zachodzi zatem potrzeba wdrożenia instrumentów mających na celu zmniejszenie różnicy między przeciętnym dochodem z pracy w gospodarstwie rolnym a przeciętnym wynagrodzeniem w gospodarce narodowej oraz wsparcie dochodu wobec malejącej opłacalności produkcji rolnej w związku z szybciej rosnącymi kosztami w relacji do wartości produkcji. Potrzeba wsparcia dochodu występuje w szczególności w małych gospodarstwach dominujących w strukturze gospodarstw w Polsce, w przypadku których prowadzenie działalności jest najbardziej ryzykowne.

W rezultacie przyjętych rozwiązań (m.in. zwiększenie koperty płatności redystrybucyjnej z dotychczasowych 8,3% do 11,6% koperty I filaru) w latach 2023-2027 poziom redystrybucji zostanie zwiększony w porównaniu do wcześniejszych lat wraz ze zwiększeniem powierzchni wspieranej w

małych i średnich gospodarstwach. Aktualnie wsparcie przysługuje do powierzchni gruntów mieszczącej się w przedziale 3,01-30 ha (maksymalnie do powierzchni 27 ha na gospodarstwo). W Planie Strategicznym planuje się udzielanie wsparcia od 1 ha do 30 ha, dla gospodarstw posiadających maksymalnie 50 ha. Wobec zwiększenia koperty na płatność redystrybucyjną oraz powierzchni wspieranej, nieznacznemu zwiększeniu ulegnie również stawka płatności - z aktualnie średnio ok. 41 EUR/ha do średnio ok. 44 EUR/ha.

Te i inne zabiegi w pozostałych interwencjach powodować będą większe skierowanie pomocy do gospodarstw małych i średnich realizując tym samym ideę redystrybucji płatności i zwiększając wartość wskaźnika R.6 z aktualnego poziomu 93% (2019 r.) do 101%.

Ze względu na to, że średnia powierzchnia gospodarstw młodych rolników jest zbliżona do średniej krajowej (10 ha w por. do 11 ha), wsparcie w ramach tego instrumentu również będzie wpływać na realizację celu, jakim jest zwiększenie redystrybucji środków na rzecz gospodarstw małych i średnich.

Na wartość wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

- 1) I.1 Podstawowe wsparcie dochodów
- 2) I.2 Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów
- 3) I.3 Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników
- 4) I.4 Ekoschematy
- 5) I.5.1 Wsparcie dochodów związane z produkcją do krów
- 6) I.5.2 Wsparcie dochodów związane z produkcją do młodego bydła
- 7) I.5.3 Wsparcie dochodów związane z produkcją do owiec
- 8) I.5.4 Wsparcie dochodów związane z produkcją do kóz
- 9) I.5.5 Wsparcie dochodów związane z produkcją do buraków cukrowych
- 10) I.5.6 Wsparcie dochodów związane z produkcją do chmielu
- 11) I.5.7 Wsparcie dochodów związane z produkcją do lnu
- 12) I.5.8 Wsparcie dochodów związane z produkcją do konopi włóknistych
- 13) I.5.9 Wsparcie dochodów związane z produkcją do pomidorów
- 14) I.5.10 Wsparcie dochodów związane z produkcją do truskawek
- 15) I.5.11 Wsparcie dochodów związane z produkcją do ziemniaków skrobiowych
- 16) I.5.12 Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin pastewnych
- 17) I.5.13 Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin strączkowych na ziarno

Wsparcie gospodarstw mające na celu wyrównanie dochodów odpowiadać będzie zatem na zidentyfikowane potrzeby do realizacji w ramach Planu, tj.:

1. zwiększenie indywidualnego dochodu w rolnictwie w celu zapewnienia rolnikom godnego poziomu życia i wyrównywania szans rozwojowych, ekonomicznych, społecznych,

2. zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi o różnej wielkości, różnych kierunkach produkcji rolnej oraz między gospodarstwami prowadzącymi działalność na obszarach o różnych uwarunkowaniach naturalnych,
3. zapewnienie stabilności dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego (wynikającego ze zmienności koniunktury) i produkcyjnego (wynikającego ze zmienności uwarunkowań klimatyczno-pogodowych oraz występowania klęsk żywiołowych, inwazji szkodników, chorób zwierząt i roślin).

Należy zauważyć, że wartość wskaźnika liczona jest w odniesieniu do gospodarstw o powierzchni poniżej średniej krajowej. Tymczasem, w przypadku Polski, priorytetem we wsparciu działalności rolniczej w ramach Planu Strategicznego są gospodarstwa małe i średnie, posiadające do ok. 25-30 ha albowiem one, nawet przy uwzględnieniu uzyskiwanego wsparcia z WPR, nie osiągają dochodu na poziomie dochodu parytetowego w gospodarce narodowej. Dlatego też np. płatność redystrybucyjna została ukierunkowana na gospodarstwa o powierzchni do 50 ha jednak wsparcie wypłacane będzie do maksymalnie 30 ha – czyli gospodarstwa o powierzchni 30 ha w największym stopniu (jeśli chodzi o średnią płatność na ha w gospodarstwie) skorzystają z tego typu płatności. Gdyby zatem do obliczenia wartości tego wskaźnika, zamiast średniej powierzchni gospodarstwa w kraju, przyjąć powierzchnię wynoszącą 30 ha, to wówczas poziom redystrybucji byłby większy.

Wskaźnik wyrażony jako iloraz:

- 1) średniej płatności/ha dla beneficjentów z gospodarstwami poniżej średniej krajowej (11ha) oraz
- 2) średniej płatności/ha dla wszystkich beneficjentów

Ad 1)

Stosunek wspieranej powierzchni gospodarstw <11 ha w Polsce (4,14 mln ha) w stosunku do powierzchni wspieranej we wszystkich gospodarstwach wynosi 29%.

Stosunek powierzchni gospodarstw młodych rolników <11 ha w Polsce (0,3 mln ha) w stosunku do powierzchni wszystkich gospodarstw młodych rolników (1,2 mln ha) wynosi 27,8%.

Powierzchnia UR w gospodarstwach do 11 ha (do płatności redystrybucyjnej) wynosi ok. 4,14 mln ha.

Średnia płatność / ha dla gospodarstw <11 ha została obliczona następująco:

1. 29% z koperty Podstawowego wsparcia dochodu,
2. iloczyn przewidywanej średniorocznej stawki Uzupełniającego redystrybucyjnego wsparcia dochodu/ha (44 EUR/ha) i powierzchni Uzupełniającego redystrybucyjnego wsparcia dochodu w tych gospodarstwach (4,2 mln ha),
3. 27,8% z koperty na Uzupełniające wsparcie dochodu dla młodych rolników,
4. 29% z koperty Ekoschematów,
5. 29% z koperty Wsparcia dochodów związanego z produkcją (przyznawanego do powierzchni),
6. dla Wsparcia dochodów związanego z produkcją (przyznawanego do zwierząt) obliczono udział zwierząt wspieranych w gospodarstwach <11 ha w zwierzętach wspieranych ogółem w danym typie lub rasie (krowy 21,9%, młode bydło 25,7%, owce 36,4%, kozy 55,5%) i przemnożono przez przewidywaną kopertę na dany typ płatności.

Ad 2)

Budżet I filaru WPR podzielony przez powierzchnię wspieraną UR w Polsce (14,2 mln ha).

Wartość tak obliczonego wskaźnika wynosi 100,77%.

R.7 Zwiększenie wsparcia dla gospodarstw na obszarach o szczególnych potrzebach: odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

Wskaźnik R.7 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9.

Płatności dla gospodarstw zlokalizowanych na obszarach o szczególnych potrzebach, na których występują ograniczenia naturalne lub inne szczególne ograniczenia w prowadzeniu działalności rolniczej, są dodatkowym źródłem dochodów i narzędziem stabilizowania oraz dywersyfikowania dla dużej liczby gospodarstw, wpływając pozytywnie na opłacalność produkcji rolnej. Dzięki zwiększeniu wsparcia na tych obszarach, rolnicy wnioskując o płatności nie zaniechają m.in. prowadzenia działalności rolniczej oraz stosowania zrównoważonych praktyk rolniczych przyjaznych dla środowiska.

Na wartość wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

- 1) I.1 Podstawowe wsparcie dochodów
- 2) I.2 Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów
- 3) I.3 Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników
- 4) I.4 Ekoschematy
- 5) I.5.1 Wsparcie dochodów związane z produkcją do krów
- 6) I.5.2 Wsparcie dochodów związane z produkcją do młodego bydła
- 7) I.5.3 Wsparcie dochodów związane z produkcją do owiec
- 8) I.5.4 Wsparcie dochodów związane z produkcją do kóz
- 9) I.5.5 Wsparcie dochodów związane z produkcją do buraków cukrowych
- 10) I.5.6 Wsparcie dochodów związane z produkcją do chmielu
- 11) I.5.7 Wsparcie dochodów związane z produkcją do lnu
- 12) I.5.8 Wsparcie dochodów związane z produkcją do konopi włóknistych
- 13) I.5.9 Wsparcie dochodów związane z produkcją do pomidorów
- 14) I.5.10 Wsparcie dochodów związane z produkcją do truskawek
- 15) I.5.11 Wsparcie dochodów związane z produkcją do ziemniaków skrobiowych
- 16) I.5.12 Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin pastewnych
- 17) I.5.13 Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin strączkowych na ziarno
- 18) I.9 Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW)

Analiza SWOT dla celu 1 potwierdza, że objęcie rolnictwa polskiego Wspólną Polityką Rolną wpłynęło na poprawę dochodów rolniczych, przy czym rola tego wsparcia była największa w odniesieniu do

gospodarstw rolnych o małej i średniej wielkości. Zgodnie z analizą SWOT dla celu 1, dochody polskich rolników, w dużym stopniu kształtowane są przez poziom wsparcia bezpośredniego, które stanowi też główny składnik amortyzowania ryzyka cenowego i produkcyjnego oraz płynnościowego. W szczególności dopłaty dla gospodarstw położonych na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania są ważnym narzędziem kompensowania strat w dochodach rolniczych i jednocześnie mogą warunkować dalsze funkcjonowanie tych gospodarstw.

Doświadczenia z realizacji płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami wskazują, że pomimo malejącej opłacalności produkcji rolnej, związanej m.in. z rosnącymi szybciej kosztami w stosunku do wartości jednostki produkcji oraz zróżnicowania regionalnego gruntów o niekorzystnych warunkach gospodarowania, powierzchnia gospodarstw, które prowadzą działalność rolniczą na obszarach ONW, utrzymuje się na stabilnym poziomie. Wynika z tego, że stosowanie wsparcia dla tych gospodarstw skutecznie zapobiega zjawisku porzucania gruntów.

Wsparcie dla gospodarstw na obszarach o szczególnych potrzebach odpowiadać będzie zatem na następujące potrzeby zidentyfikowane do realizacji w ramach Planu Strategicznego:

1. zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi o różnej wielkości, różnych kierunkach produkcji rolnej oraz między gospodarstwami prowadzącymi działalność na obszarach o różnych uwarunkowaniach naturalnych,
2. utrzymanie potencjału produkcyjnego rolnictwa i przeciwdziałanie zaniechaniu prowadzenia działalności rolniczej na obszarach peryferyjnych i o niekorzystnych warunkach gospodarowania,
3. zapobieganie porzucaniu gruntów.

Wskaźnik wyrażony jako iloraz:

- 1) średniej płatności/ha dla beneficjentów z gospodarstwami położonymi na obszarach ze specyficznymi potrzebami oraz
- 2) średniej płatności/ha dla wszystkich beneficjentów.

Ad 1)

Stosunek powierzchni deklaratowanej pod ONW oraz ogólnej powierzchni wspartej w ramach płatności podstawowej wynosi ok. 67%. Uznano, że taka część płatności I filaru WPR wypłacana będzie dla gospodarstw położonych na obszarach ONW. Średnią płatność / ha dla obszarów ONW obliczono jako iloraz sumy przewidywanych płatności I filaru i ONW oraz powierzchni wspieranej ONW.

Ad 2)

Budżet I filaru WPR podzielony przez powierzchnię wspieraną UR w Polsce (14,2 mln ha).

Wartość tak obliczonego wskaźnika wynosi 104,47%.

R.8 Ukierunkowanie na gospodarstwa w konkretnych sektorach: odsetek gospodarstw korzystających ze wsparcia dochodów związanego z produkcją w celu poprawy konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Wsparcie związane z produkcją ma duże znaczenie w systemie wsparcia gospodarstw rodzinnych, a także dla utrzymania różnorodności unijnej produkcji rolnej, utrzymania miejsc pracy w rolnictwie oraz zrównoważonych systemów produkcji. Jedną z potrzeb zidentyfikowanych w ramach Celu 1 jest

Utrzymanie produkcji w sektorach produkcji rolnej szczególnie istotnych ze względów gospodarczych, społecznych i środowiskowych, a znajdujących się w trudnej sytuacji.

Dodatkowo analiza SWOT dla Planu Strategicznego zidentyfikowała potrzebę utrzymania produkcji w sektorach produkcji rolnej szczególnie istotnych ze względów gospodarczych, społecznych lub środowiskowych, a znajdujących się w trudnej sytuacji.

Ponadto przeprowadzone analizy wykazały konieczność dalszego wspierania sektorów, które objęte były dobrowolnym wsparciem związanym z produkcją od 2017 r. Ogółem na ten cel Polska planuje przeznaczyć maksymalny dopuszczony limit, tj. 15% środków na płatności bezpośrednie.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

- 1) I.5.1 Wsparcie dochodów związane z produkcją do krów
- 2) I.5.2 Wsparcie dochodów związane z produkcją do młodego bydła
- 3) I.5.3 Wsparcie dochodów związane z produkcją do owiec
- 4) I.5.4 Wsparcie dochodów związane z produkcją do kóz
- 5) I.5.5 Wsparcie dochodów związane z produkcją do buraków cukrowych
- 6) I.5.6 Wsparcie dochodów związane z produkcją do chmielu
- 7) I.5.7 Wsparcie dochodów związane z produkcją do lnu
- 8) I.5.8 Wsparcie dochodów związane z produkcją do konopi włóknistych
- 9) I.5.9 Wsparcie dochodów związane z produkcją do pomidorów
- 10) I.5.10 Wsparcie dochodów związane z produkcją do truskawek
- 11) I.5.11 Wsparcie dochodów związane z produkcją do ziemniaków skrobiowych
- 12) I.5.12 Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin pastewnych
- 13) I.5.13 Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin strączkowych na ziarno

Szacuje się, że wsparciem w ramach ww. instrumentów objętych zostanie ok. 352 tys. rolników (co stanowi ok. 25% ogółu gospodarstw wg danych Eurostatu za 2016 r.) oraz że zatrzymany zostanie trend malejący, który pokazuje, że spada zainteresowanie rolników mniej atrakcyjnymi i bardziej pracochłonnymi kierunkami produkcji. Odchodzenie od zróżnicowanej produkcji rolnej w kierunku monokultur m.in. z uwagi na nieadekwatną wysokość uzyskiwanego zysku (wynagrodzenia) do poniesionego kosztu (wkładu pracy), może skutkować negatywnymi konsekwencjami środowiskowymi (degradacja gleby, wzrost liczby patogenów), jak i rynkowymi (podaż nienadążająca za popytem, np. w przypadku produktów ekologicznych, naturalnych). Dlatego istotne jest zatrzymanie tego trendu (lub ewentualnie jego spowolnienie).

Wydaje się to być możliwe dzięki corocznemu zwiększaniu puli środków na płatności bezpośrednie w Polsce, w tym na płatności związane z produkcją, w wyniku: konwergencji zewnętrznej oraz transferu środków z II filaru WPR w wysokości 30%, a także w wyniku utrzymania szerokiego zakresu wsparcia.

Przy określaniu wartości wskaźnika pod uwagę brano również ewentualny wpływ zmiany sposobu ukierunkowania wsparcia w ramach płatności do bydła i płatności do krów, tj. przyznawanie wsparcia od 1 sztuki w wybranych województwach.

2.1.SO1.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej

Alokacja finansowa przeznaczona na interwencje zaprogramowane pod celem 1 jest adekwatna do możliwości realizacji potrzeb wynikających z analizy potrzeb, pozwala na osiągnięcie celów zgodnie z oszacowanymi wartościami docelowymi wskaźników rezultatu i znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym Planie Finansowym.

2.1.SO2 Zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności gospodarstw, zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i długoterminowej, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację

2.1.SO2.1 Streszczenie analizy SWOT

2.1.SO2.1.1 Mocne strony

- Duże znaczenie sektora rolno-spożywczego w gospodarce narodowej w porównaniu z krajami Europy Zachodniej. (str. 3)
- Stosunkowo duże zasoby czynników wytwórczych w rolnictwie. (str. 3)
- Relatywnie silna pozycja konkurencyjna polskiego sektora rolno-żywnościowego rynkach zagranicznych. (str. 5)
- Ujawnione przewagi konkurencyjne w handlu międzynarodowym. (str. 6)
- Stosunkowo konkurencyjne struktury rynkowe w ogniwach łańcucha marketingowego żywności, w tym w szczególności w przemysłowym przetwórstwie surowców rolnych o czym świadczy dodatnie saldo handlu zagranicznego w przemyśle spożywczym. (str. 7)
- Duże bezpośrednie inwestycje zagraniczne oraz przemiany strukturalne i modernizacyjne w przemyśle spożywczym korzystnie wpłynęły na transfer innowacji i wdrożenie nowych technologii w rolnictwie oraz na struktury rynkowe, w tym w szczególności procesy koncentracji gospodarstw rolnych. (str. 7)
- Dobra jakość polskiej żywności, którą potwierdza mały udział próbek badanych partii towaru, które nie spełniają standardów bezpieczeństwa zdrowotnego żywności. (str. 7)

2.1.SO2.1.2 Słabe strony

- Duża liczba gospodarstw rolnych, rozdrobniona struktura podmiotowa w porównaniu z głównymi konkurentami z UE-15 oraz niska skłonność do poziomej integracji skutkują niewielką siłą przetargową rolnictwa w łańcuchu dostaw. (str. 9)
- Duży udział słabych kompleksów glebowych, rozdrobniona struktura działek oraz małe zasoby wody. (str. 9)
- Stosunkowo niska efektywność wykorzystania czynników wytwórczych w rolnictwie. (str. 10)
- Mała skłonność gospodarstw rolnych do poziomej i pionowej integracji. (str. 11)
- Niska innowacyjność i zaawansowanie technologiczne produkcji rolnej. (str. 11)
- Niski poziom nakładów na badania i prace rozwojowe w rolnictwie. (str. 13)
- Niski stopień wykorzystania możliwości związanych z handlem elektronicznym. (str. 13)

- Niski poziom świadomości i orientacji rynkowej znacznej części producentów rolnych. (str. 13)
- Niedostateczny poziom wiedzy technologicznej rolników. (str. 14)

2.1.SO2.1.3 Szanse

- Wzrost zwłaszcza globalnego, a także krajowego popytu na żywność w ujęciu ilościowym oraz zmiany w jego strukturze. (str. 15)
- Znaczny potencjał ekonomiczny rozwoju działań kooperacyjnych w sektorze rolno-żywnościowym. (str. 15)
- Rozwój świadomości konsumentów krajowych i zagranicznych w odniesieniu do jakości produktów żywnościowych. (str. 16)
- Nowe wymiary jakości żywności (dobrostan, środowiskowe itd.) (str. 6,7)
- Postępujący transfer innowacji do sektora rolno-żywnościowego w wymiarze międzynarodowym. (str. 16)
- Wyższy poziom nakładów na badania i prace rozwojowe w rolnictwie i sektorze żywnościowym będący skutkiem względnie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego. (str. 17)
- Dobry dostęp do usług publicznych stwarza możliwości podnoszenia kwalifikacji uczestników rynku rolno-żywnościowego. (str. 17)
- Znaczny potencjał ekonomiczny w zakresie rozwoju działań kooperacyjnych w sektorze rolno-żywnościowym, w tym w szczególności dotyczący integracji poziomej i pionowej zarówno gospodarstw towarowych, jak i mniejszej skali, co przyczyni się do wzrostu ich orientacji rynkowej. (str. 15-16)
- Duży potencjał rozwoju produkcji zwierzęcej, w tym w szczególności trzody chlewnej oraz niszowych segmentów rynku (np. owczarstwo) str.6 i 7 .
- Rozwój produkcji zwierzęcej umożliwi realizację celów WPR związanych wdrożeniem zrównoważonej gospodarki w obiegu zamkniętym oraz licznymi celami gospodarczymi. (str. 7)
- Duży potencjał wdrożenia technologii cyfrowych w produkcji rolnej i przemyśle spożywczym oraz w handlu produktami rolno-spożywczymi. (str. 17)

2.1.SO2.1.4 Zagrożenia

- Postępujące negatywne zmiany klimatyczne, w tym w szczególności trudna sytuacja hydrologiczna kraju, skutkują wzrostem ryzyka produkcyjnego i handlowego w sektorze rolno-żywnościowym. (str. 19)
- Odływ młodych mieszkańców z terenów wiejskich. (str. 19)
- Narastający protekcyjizm w handlu międzynarodowym, zwłaszcza w handlu rolno-żywnościowym. (str. 20)
- Rosnąca konkurencja na międzynarodowych rynkach żywnościowych ze strony krajów rozwijających. (str. 20)

- Spadek inwestycji i nakładów na odtwarzanie majątku wytwórczego w gospodarce. (str. 21)
- Ograniczone środki budżetowe na WPR, która realizuje wiele różnych celów, mogą skutkować nieefektywnym ich wykorzystaniem. (str. 21)
- Wzrost koncentracji i siły przetargowej w ogniwach marketingowych łańcuchów żywnościowych ograniczający konkurencyjność rolnictwa. (str. 21)
- Zmiany preferencji konsumentów prowadzące do wykształcenia się trendów skutkujących spadkiem popytu na produkty rolno-żywnościowe pochodzenia krajowego. (str. 22)

2.1.SO2.1.5 Other comments

Udział sektora rolnego w tworzeniu GVA jest w Polsce wyższy, niż w wielu innych krajach unijnych. Ponadto, co warto podkreślić, udział ten w latach 2015-2017 wzrósł okresowo o 0,7 p.p. Znaczenie rolnictwa dla tworzenia wartości dodanej jest tym samym w Polsce większe, niż w wielu innych krajach unijnych.

Dochód z czynników produkcji (*factor income*) w rolnictwie w Polsce w latach 2012-2019, mimo wahań, charakteryzował się tendencją wzrostową i w 2019 r., przekroczył wartość 12,3 mld euro, tj., był większy o ponad 21% w porównaniu z 2012 rokiem. Równocześnie dochód z czynników produkcji w przeliczeniu na ekwiwalent pełnozatrudnionych w rolnictwie zwiększył się z 5,3 do 7,4 tys. euro/AWU. Jednak w porównaniu z poziomem obserwowanym w państwach członkowskich UE dochody na pełnozatrudnionego w rolnictwie w Polsce należą do najniższych, co jest związane z wysokimi nakładami pracy.

Całkowita produktywność czynników produkcji (*Total Factor Productivity, TFP*) w rolnictwie w Polsce charakteryzuje się tendencją wzrostową i wzrosła z 113% w 2012 r. do 132% w 2018r., tj. o ponad 19 p.p w odniesieniu do roku 2005. Wysoka dynamika wzrostu produktywności czynników produkcji w rolnictwie w Polsce była wynikiem wdrażania postępu technicznego i towarzyszącego ograniczania nakładów pracy w rolnictwie.

Pomimo wzrostu wydajności pracy w rolnictwie nadal rozpiętość pomiędzy Polską a krajami UE jest bardzo duża a rolnictwo charakteryzuje się jedną z najniższych wydajności w Europie. W przemyśle spożywczym również odnotowywana jest niższa niż średnia UE wydajność pracy, choć wskaźnik wydajności znacząco się poprawił po przystąpieniu Polski do UE i zwiększeniu dynamiki procesów koncentracji i internacjonalizacji przemysłu przetwórczego. Uzupełnieniem informacji diagnostycznej przedstawionej w analizie SWOT cel 2 stanowi opracowanie pn. Aktualna sytuacja sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Materiał sporządzony na podstawie wspólnych wskaźników kontekstu. Szczególnie dotyczy to opisu wskaźników zawartych na str. 7-15, 13-15, 19-20, 30-31, 54-59, 76-77.

2.1.SO2.2 Identyfikacja potrzeb

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR
CS 2.P 1.	Wzrost efektywności czynników wytwórczych, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównoważony	wymagana (++)	Częściowo
CS 2.P 2.	Wzmocnienie innowacyjności i zaawansowania technologicznego produkcji rolnej	wymagana (++)	Częściowo

CS 2.P 3.	Ułatwienie dostępu do kapitału m.in. na rzecz inwestycji poprawiających konkurencyjność w rolnictwie	pożądana (+)	Częściowo
CS 2.P 4.	Zwiększanie dochodowości - przedłużanie trwałości, przechowalnictwo, przygotowanie do sprzedaży.	wymagana (++)	Częściowo
CS 2.P 5.	Rozwój produkcji żywności wysokiej jakości, w tym produkcji ekologicznej	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 2.P 6.	Zapewnienie promocji rolnych produktów żywnościowych i nieżywnościowych na rynkach światowych	wymagana (++)	Nie
CS 2.P 7.	Pokonanie ograniczeń rozwojowych w produkcji małej skali – nowe technologie, modele organizacyjne.	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 2.P 8.	Podnoszenie kwalifikacji, cyfrowych, rynkowych i technologicznych, profesjonalne wsparcie doradcze	nie dotyczy	Częściowo

2.1.SO2.4 Logika interwencji

Wyniki analizy SWOT dla drugiego celu szczegółowego WPR wskazują, że jednym z kluczowych wyzwań w obszarze konkurencyjności gospodarstw jest niższa, niż w Europie, produktywność i innowacyjność sektora rolno-spożywczego w Polsce. Choć obserwowany, trend wykazuje, że wskaźnik produktywności polskich gospodarstw poprawia się, jednak nadal jest on jednym z niższych w UE. Wynika to m.in. z rozdrobnionej struktury gospodarstw rolnych, niskiej produktywności (szczególnie mniejszych gospodarstw), niskiej wydajności pracy oraz niską skłonność do współdziałania.

W Polsce wśród gospodarstw towarowych dominują (blisko 80%) jednostki bardzo małe i małe, tj. o wielkości ekonomicznej nieprzekraczającej 25 000 euro. Podmioty te odpowiadają jedynie za 34% wartości produkcji wprowadzanej na rynek i gospodarują na blisko 50% użytków rolnych w Polsce. Za pozostałą produkcję towarową odpowiadają większe gospodarstwa (*ponad 25 tys. euro standardowej produkcji*), które są także ważnym ogniwem dla wymiany handlowej Polski oraz UE. W latach 2003-2018 eksport artykułów rolno-spożywczych zwiększył się z 4,1 do 29,7 mld EUR, a import z 3,6 do 20,0 mld EUR. Dodatkowo saldo wymiany handlowej zwiększyło się w tym okresie z 0,5 do 9,7 mld EUR. Wskazuje to na konieczność odpowiedniego zaadresowania dobrze dostosowanych do poszczególnych grup gospodarstw instrumentów wsparcia inwestycyjnego. Na poprawę konkurencyjności będą miały wpływ instrumenty wsparcia inwestycyjnego. Biorąc pod uwagę identyfikowane potrzeby przede wszystkim w zakresie dostępu do kapitału niezbędnego do realizacji inwestycji, szczególnie w sektorach o dużej czasochłonności pracy oraz w gospodarstwach gdzie procesy produkcyjne wymagają dużych nakładów finansowych zapewnione zostaną środki, które umożliwią przeprowadzenie planów inwestycyjnych optymalizujących produkcję i poprawiających bezpieczeństwo i jakość produkcji żywności. Inwestycje będą kompleksowe i obejmowały aspekty związane z transformacją w kierunku cyfrowej i zielonej gospodarki. Wsparcie będzie ukierunkowane także na inwestycje zwiększające efektywność wykorzystania środków do produkcji rolnej (m.in. dzięki wdrożeniu rozwiązań rolnictwa precyzyjnego). Takie podejście jest spójne z rekomendacjami KE dla Polski, które wskazują na deficyty związane z czynnikami produkcji, a także na potrzebę zapewnienia odpowiednich środków dla rozwoju inteligentnego rolnictwa, z uwzględnieniem różnic pomiędzy gospodarstwami, zarówno w zakresie ich wielkości, jak i kierunków produkcji rolniczej.

Biorąc pod uwagę zidentyfikowane potrzeby dotyczące wzrostu efektywności wykorzystania czynników wytwórczych w rolnictwie, ułatwienia dostępu do kapitału oraz rozwoju produkcji wysokiej jakości, proponuje się kontynuowanie wsparcia inwestycyjnego dla gospodarstw rolnych, którego celem będzie zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności wspieranych gospodarstw. Wspierane będą operacje, które przyczynią się do realizacji tego celu poprzez m.in. racjonalizację technologii produkcji, wprowadzenie nowoczesnych, w tym cyfrowych, technologii, zmianę profilu produkcji, poprawę jakości produkcji, zwiększenie wartości dodanej produktu.

Formę i wysokość wsparcia dostosowuje się do wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych. Gospodarstwom o wielkości wynoszącej co najmniej 25 tys. euro i nie więcej niż do 250 tys. euro zaoferowane zostanie wsparcie w postaci refundacji części poniesionych kosztów operacji. Gospodarstwa o tej wielkości mają możliwość skutecznej rywalizacji i szansę na uzyskanie satysfakcjonujących dochodów z działalności rolniczej. A dzięki temu poszerzenia grupy silnych, trwałych podmiotów gospodarki rolnej w Polsce. Równocześnie do gospodarstw o małym potencjale ekonomicznym – jednostki o wielkości poniżej 25 tys. euro standardowej produkcji - kieruje się pomoc na inwestycje wspierające ich orientację rynkową w formie kwoty ryczałtowej. Zgodnie ze strukturą klas wielkości ekonomicznej stosowaną na potrzeby Polskiego FADN gospodarstwa o wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro uznawane są za bardzo małe oraz małe. Co do zasady gospodarstwa te w Polsce są grupą bardzo zróżnicowaną. Część z nich charakteryzuje się prorozwojowymi cechami (*np. odpowiednie zasoby pracy, ziemi, miejsce położenia, lokalny rynek*), które mogą być wykorzystane tylko dzięki odpowiedniemu wsparciu inwestycyjnemu. To doprowadzi do poprawy orientacji rynkowej tych gospodarstw, a w rezultacie konkurencyjności. Operacje będą mogły dotyczyć produkcji lub przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie, rolniczego handlu detalicznego, sprzedaży bezpośredniej oraz dostaw bezpośrednich. Pozwoli to wykorzystać potencjał tych podmiotów na rynku lokalnym poprzez skracanie łańcuchów dostaw żywności.

Ponadto, do gospodarstw rolnych, niezależnie od ich wielkości ekonomicznej, zostanie skierowane pomoc na inwestycje w formie instrumentu finansowego, co umożliwi podmiotom nieposiadającym kapitału własnego na prowadzenie niezbędnych inwestycji zwiększających ich zorientowanie na rynek a w konsekwencji konkurencyjność.

Inwestycje w gospodarstwach pasiecznych, ze względu na specyfikę sektora – duże rozdrobienie i na ogół relatywnie małą wielkość ekonomiczną, w ramach interwencji w sektorze pszczelarstwie będą włączone do wsparcia inwestycyjnego bez względu na wielkość ekonomiczną.

Ponadto, w związku z dobrymi efektami dotychczas realizowanych krajowych programów wsparcia pszczelarstwa, w ramach aktualnie planowanej interwencji w tym sektorze przewiduje się wsparcie głównie dla pszczelarzy, również za pośrednictwem organizacji zrzeszających pszczelarzy.

Przede wszystkim zauważalna jest potrzeba inwestowania w budowę lub modernizację budynków/budowli wraz z ich wyposażeniem służących produkcji zwierzęcej. Niezbędna jest redukcja emisji gazów cieplarnianych, zanieczyszczeń powietrza czy odorów z sektora rolno-spożywczego (*szczególnie produkcji zwierzęcej*), co wymusza dodatkowo konieczność wprowadzenia kosztownych zmian m.in. w zakresie organizacji produkcji czy stosowania nowych niskoemisyjnych technologii. Dodatkowo w sektorze produkcji zwierzęcej, konieczne jest wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie technologii linii produkcyjnych, cyfryzacji procesów produkcyjnych oraz automatyzacji pozwalających zmniejszyć nakłady pracy. Jest to uzasadnione w obliczu luki podaźowej na rynku pracy w rolnictwie i konieczności zahamowania odpływu młodych pracowników z obszarów wiejskich. W interwencjach ukierunkowanych na inwestycje w gospodarstwach rolnych przewidziane zostały preferencje dla inwestycji innowacyjnych lub cyfrowych, lub dla rozwiązań z zakresu ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu (*np. rozwiązania ograniczające ilość odpadów, poprawiające oszczędność energii, czy wodę*).

Wpływ na efektywność wykorzystania czynników wytwórczych mają niewątpliwie inwestycje w nowoczesne maszyny. Inwestycje wykonywane w obszarze zbioru produktów rolnych przyczynią się do usprawnienia prac związanych ze zbiorem, optymalizacji zbioru i wpłyną na poprawę jakości zbieranych produktów. Ponadto, przyczynią się do zmniejszenia strat, które ponoszone są na tym etapie procesu produkcji (*np. w wyniku np. przekroczenia terminu zbioru*).

Przewiduje się również wsparcie inwestycji w zakresie bezpiecznego dla konsumenta i efektywnego przedłużania trwałości produktów, przechowywania oraz lepszego przygotowywania do sprzedaży produktów. Działania w tym zakresie pomogą wzmocnić pozycję rynkową rolników i przyczynią się do uzyskania wyższych cen za produkty. Ze względu na to, iż jest to ważny obszar przyczyniający się do

orientacji rynkowej gospodarstw, pomoc na inwestycje związane z tym obszarem będzie dostępna dla gospodarstw korzystających z różnych form wsparcia przewidzianych w interwencjach celu 2. Ponadto, przewiduje się preferowanie tego typu inwestycji w przyznawaniu pomocy na inwestycje realizowane przez gospodarstwa ekologiczne.

Ponadto biorąc pod uwagę założenia Strategii “Od pola do stołu” oraz potencjał polskich gospodarstw w zakresie produkcji żywności ekologicznej założono również wsparcie w zakresie inwestycji realizowanych przez gospodarstwa ekologiczne. Zarówno w ramach wyodrębnionego obszaru wsparcia kierowanego do gospodarstw o wielkości ekonomicznej wynoszącej co najmniej 25 tys. euro, jak i poprzez preferowanie inwestycji w tego typu gospodarstwach wśród jednostek poniżej tej wartości – gospodarstw małe. Z kolei w gospodarstwach o wielkości co najmniej 25 tys. euro, w których prowadzi się produkcję rolną w inny sposób niż ekologiczny lub w przypadku, kiedy operacja nie będzie dotyczyła budowy lub modernizacji budynków lub budowli służących do produkcji zwierzęcej, racjonalizacja technologii produkcji, wprowadzenie nowych technologii lub innowacji, zmiana profilu produkcji, wzrost skali produkcji lub poprawa jakości produkcji, ze względu na ograniczony budżet Planu, będą wspierane z wykorzystaniem instrumentów finansowych. Takie podejście daje również szanse na rozwój gospodarstw rolnych specjalizujących się w konwencjonalnej produkcji roślinnej, gdzie realizowane inwestycje pozwalają łączyć wzrost produktywności (plony) i odporności z poprawą efektywności środowiskowej (np. ochrona gleby, gospodarka nawozowa, oszczędność energetyczna).

Przy pomocy interwencji zaprogramowanych w celu 2 wspierane będą rozwiązania innowacyjne oraz cyfrowe dostosowane do potrzeb i możliwości ich wykorzystania w gospodarstwach. Dofinansowane będzie wykorzystanie nowoczesnych technologii, w tym również w miarę możliwości ograniczających wpływ rolnictwa na środowisko, energooszczędnych i niskoemisyjnych, w budynkach lub budowlach służących do produkcji zwierzęcej, a także rozwiązań rolnictwa precyzyjnego. W niektórych interwencjach inwestycje innowacyjne lub cyfrowe mogą być preferowane przy przyznawaniu pomocy. Wspieranie innowacji w rolnictwie, zastosowania w gospodarstwie innowacyjnych rozwiązań, rozwiązań cyfrowych, rolnictwa precyzyjnego przewidziane jest również w interwencjach realizujących inne cele Planu, np. cel 4 i 5.

Istotny ze względu na środowisko a także wartości prozdrowotne dla konsumentów sektor pszczelarski będzie wspierany poprzez interwencje sektorowe, gdzie zapewnione zostaną środki na działania niezbędne dla poprawy konkurencyjności rozdrobnionych gospodarstw pszczelarskich, zarówno na rozwój kapitału ludzkiego (*szkolenia dla producentów sektora pszczelarskiego*) i inwestycje w tym rozwiązania innowacyjne i cyfrowe, a także dostępne będzie wsparcie na badania naukowe i badania jakości produktów pszczelarskich. Wsparcie pośrednio będzie się przyczyniać do poprawy stanu środowiska naturalnego, a co za tym idzie realizować będzie także cele Europejskiego Zielonego Ładu.

W związku z rozdrobnioną strukturą użytków rolnych i ich niekorzystnym rozłogiem planuje się realizację interwencji z zakresu scalania gruntów, w tym m.in. prace z zakresu zagospodarowania poscaleniowego, które wprowadzą rozwiązania ułatwiające prace w gospodarstwach rolnych poprzez m.in. ograniczenie czasu dojazdu do pól. Jednakże z uwagi na diagnozowane potrzeby w zakresie poprawy gospodarki wodnej w rolnictwie proponuje się aby preferowane były operacje przyczyniające się do zwiększenia retencji wodnej na gruntach rolnych (*mała retencja wodna - tworzenie lub odtworzenie śródpolnych oczek wodnych i mokradel czy małych zbiorników wodnych*) oraz zawierających rozwiązania ukierunkowane na ochronę przyrody i ochronę środowiska (*utrzymywanie zadarnionych skarp oraz utrzymywanie lub wyznaczanie pasów ochronnych o charakterze zakrzewień lub zadrzewień śródpolnych, wyznaczenie granicy polno-leśnej czy strefy buforowej zapobiegającej znoszeniu i splywowi środków ochrony roślin i nawozów wokół cieków*).

Proponowane instrumenty wsparcia są zgodne z rekomendacjami Komisji Europejskiej dla obszaru konkurencyjność sektora rolnego. Dodatkowo zaprogramowane interwencje będą się przyczyniać do realizacji celu przekrojowego w zakresie innowacji i cyfryzacji w rolnictwie a także pośrednio do realizacji celów środowiskowo – klimatycznych.

2.1.SO2.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy

2.1.SO2.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus

Nie

2.1.SO2.8 Wybór wskaźników rezultatu

Wybór wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

Wskaźniki rezultatu [zalecane wskaźniki rezultatu dla tego celu szczegółowego zaznaczono pogrubioną czcionką].	Wartość docelowa [do wypełnienia z sekcji 2.3]
Modernizacja gospodarstwa rolnego	1.86 %
Preserving beehives	28.07 %

Uzasadnienie wyboru wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

R.9 Modernizacja gospodarstw: odsetek gospodarstw korzystających ze wsparcia na inwestycje w restrukturyzację i modernizację, w tym w bardziej efektywne gospodarowanie zasobami

Wzrost konkurencyjności polskich gospodarstw rolnych jest jednym z najważniejszych celów, który będzie realizowany w ramach Planu Strategicznego WPR. Wsparcie zostało ukierunkowane na te interwencje, które w największym stopniu pozwolą na zaspokojenie zidentyfikowanych w celu 2 potrzeb i realizację wyzwań wskazanych w analizie SWOT.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1. I.10.1.1 Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność - dotacja

Analiza SWOT wykazała, że pomimo trwającego procesu modernizacji, sektor rolny nadal wymaga dużych nakładów inwestycyjnych w innowacyjne rozwiązania, w tym przede wszystkim inwestycji w kapitał trwały, a kluczowym wyzwaniem w tym zakresie będzie zagwarantowanie rolnikom dostępu do kapitału umożliwiającego przeprowadzenie koniecznych inwestycji. Z analizy SWOT oraz identyfikacji potrzeb wynika, że wsparcia inwestycyjnego w celu dalszego zwiększenia konkurencyjności oraz wzmocnienia pozycji przetargowej w łańcuchu marketingowym w największym stopniu wymagają gospodarstwa rolne o wielkości ekonomicznej od 25 tys. euro - o profilu produkcji zwierzęcej oraz gospodarstwa produkujące żywność ekologiczną. W Polsce funkcjonuje obecnie około 100 tys. takich gospodarstw. W ramach realizacji potrzeb związanych ze wzrostem efektywności wykorzystania czynników wytwórczych w rolnictwie, wzmocnieniem innowacyjności i zaawansowania technologicznego produkcji rolnej, ułatwieniem dostępu do kapitału oraz rozwojem produkcji żywności wysokiej jakości, w tym produkcji ekologicznej, założono, że wsparcie otrzyma około 4,6 tys. gospodarstw rolnych.

1. I.10.5 Rozwój małych gospodarstw

W Polsce wśród gospodarstw towarowych dominują (blisko 80%) jednostki bardzo małe i małe, tj. o wielkości ekonomicznej nieprzekraczającej 25 000 euro. Podmioty te odpowiadają jedynie za 34% wartości produkcji wprowadzanej na rynek i gospodarują na blisko 50% użytków rolnych w Polsce. Z analizy potrzeb wynika, że gospodarstwa te wymagają wsparcia w celu: pokonania ograniczeń rozwoju, związanych z niewielką skalą produkcji, wzrostu efektywności czynników wytwórczych w rolnictwie, ułatwienia dostępu do kapitału oraz rozwoju produkcji żywności wysokiej jakości, w tym produkcji ekologicznej. W celu redukcji powyższych barier rozwoju wsparcie otrzyma około 16 000 gospodarstw, co stanowi około 3 % ogółu gospodarstw będących w tym przedziale wielkości ekonomicznej w Polsce.

1. I.10.8 Scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym

Zidentyfikowane w ramach analizy SWOT wyzwania, tj. wysokie rozdrobnienie pól i działek rolnych oraz duże znaczenie kształtowania się rozłogu gospodarstw dla kosztów uprawy i transportu determinują zasadność kontynuacji działań w zakresie scaleń gruntów rolnych. Pomimo, że w latach 2004-2020, w

ramach realizowanych programów wsparcia obszarów wiejskich (SPO 2004-2006, PROW 2007-2013, PROW 2014-2020) postępowaniami scaleniowymi objęto łącznie około 60 tys. gospodarstw rolnych a powierzchnia gruntów objętych postępowaniem scaleniowym wyniosła 250 tys. ha, nadal identyfikuje się potrzebę poprawy efektywności gospodarowania poprzez projekty scaleniowe. Zakładane wsparcie w ramach tego działania pozwoli na realizację 48 projektów scaleniowych, które obejmą swoim zakresem około 4 400 gospodarstw rolnych. Wsparcie to w znaczący stopniu przyczyni się więc do realizacji zidentyfikowanej w ramach analizy SWOT potrzeby wzrostu efektywności czynników wytwórczych w rolnictwie w sposób zrównoważony.

1. I.10.1.2 Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność - Instrumenty finansowe

Ponadto planuje się również wsparcie około 1 330 gospodarstw rolnych w ramach inwestycji w gospodarstwach rolnych zwiększających konkurencyjność, poprzez instrumenty finansowe.

Powyższe działania pozwolą na wsparcie łącznie 26 192 gospodarstw rolnych, co stanowi 1,86% ogółu gospodarstw rolnych potencjalnie objętych wsparciem w ramach powyższych działań.

R.35 Ochrona uli: odsetek uli otrzymujących wsparcie w ramach WPR

Polski sektor rolno-spożywczy przeszedł proces głębokich przemian restrukturyzacyjnych i modernizacyjnych. Procesy nie zostały jednak zakończone, dlatego, przemiany strukturalne i modernizacyjne powinny być kontynuowane w rolnictwie, żeby poprawić efektywność wykorzystania i produktywność czynników wytwórczych. Zakłada się, że trwałej poprawie dochodowości działalności rolniczej będą sprzyjać interwencje na rzecz rozwoju sektora pszczelarstwa poprzez inwestycje poprawiające ich odporność i konkurencyjność oraz rozwijające kapitał ludzki.

Jedną z przyczyn słabej kondycji sektora pszczelarskiego jest jego słabe zorientowanie na rynek oraz słabe ukierunkowanie na badania naukowe, technologie i cyfryzację. Dlatego, istotny ze względu na środowisko sektor pszczelarski będzie wspierany poprzez interwencje sektorowe, gdzie zapewnione zostaną środki na działania niezbędne dla poprawy konkurencyjności rozdrobnionych gospodarstw pszczelarskich, zarówno na rozwój kapitału ludzkiego (szkolenia dla producentów sektora pszczelarskiego) i inwestycje w tym rozwiązania innowacyjne i cyfrowe, a także dostępne będzie wsparcie na badania naukowe i badania jakości produktów pszczelarskich. Wsparcie pośrednio będzie się przyczyniać do poprawy stanu środowiska naturalnego, a co za tym idzie realizować będzie także cele Europejskiego Zielonego Ładu. Wsparcie zostało ukierunkowane na te interwencje, które w największym stopniu pozwolą na zaspokojenie zidentyfikowanych w celu 2 potrzeb i realizację wyzwań wskazanych w analizie SWOT.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.6.1 Interwencja w sektorze pszczelarskim - wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy pszczelarskiej

Analiza SWOT dla Celu 2 wskazuje, że niedostateczny poziom wiedzy technologicznej jest pochodną i przyczyną niskiej innowacyjności i zaawansowania technologicznego krajowej produkcji rolnej.

W tym przypadku mamy do czynienia z negatywnym sprzężeniem zwrotnym polegającym na tym, że brak wiedzy uniemożliwia wdrażanie nowoczesnych i innowacyjnych technologii, a to z kolei ogranicza motywację do zdobywania wiedzy i transfer innowacji. Największe bariery występują w grupie najmniejszych gospodarstw rolnych o małym potencjale ekonomicznym, które nie widzą perspektyw na wdrożenie innowacji. Dużą grupę stanowią także gospodarstwa rolne, których właścicielami są starsze

osoby, które nie są zainteresowane wdrożeniem nowoczesnych metod produkcyjnych. W tym przypadku występuje bariera psychologiczna i silne przywiązanie do tradycyjnych metod wytwórczych.

Wsparcie jest nakierowane na podnoszenie poziomu wiedzy pszczelarskiej w zakresie, między innymi, prowadzenia gospodarki pasiecznej (również wędrowniej), chorób pszczół i ich zwalczania oraz zapobiegania, ekonomiki gospodarki pasiecznej oraz marketingu i pozycjonowania na rynku produktów pszczelich.

Zgodnie z danymi Instytutu Ogrodnictwa - PIB Zakładu Pszczelnictwa w Puławach, w 2020 r. w Polsce funkcjonowało ponad 82 tys. gospodarstw pasiecznych posiadających blisko 1,766 mln pni pszczelich. Blisko 40 tys. pszczelarzy jest zrzeszonych w około 100 organizacjach pszczelarskich. Mając na uwadze dostępny budżet Planu – Cel 2, zakłada się objęcie wsparciem pszczelarzy posiadających łącznie 110 tys. pni pszczelich w skali roku.

2) I.6.2 Interwencja w sektorze pszczelarskim - inwestycje, wspieranie modernizacji gospodarstw pasiecznych

W analizie SWOT dla Celu 2 wskazano na niską innowacyjność i zaawansowanie technologiczne produkcji rolnej. Innowacyjne technologie produkcyjne stosują przede wszystkim duże i wyspecjalizowane gospodarstwa rolne. Głównym powodem tego jest rozdrobniona struktura producentów rolnych. W ramach niniejszego rodzaju interwencji pszczelarskiej wsparcie jest nakierowane na modernizację gospodarstw pasiecznych.

Biorąc pod uwagę dostępny budżet Planu – Cel 2, zakłada się objęcie wsparciem pszczelarzy posiadających łącznie ponad 186 tys. pni pszczelich w skali roku.

3) I.6.3 Interwencja w sektorze pszczelarskim - wspieranie walki z warrozą produktami leczniczymi

W analizie SWOT dla Celu 2 wskazano na stosunkowo niską efektywność wykorzystania czynników wytwórczych w rolnictwie. W przypadku działalności pszczelarskiej jednym z istotniejszych czynników ograniczającym efektywność wykorzystania czynników wytwórczych jest powszechne występowanie choroby pszczół, warrozy. W ramach tego rodzaju interwencji pszczelarskiej wsparcie jest nakierowane na walkę z tą chorobą w formie refundacji leków warrozoobójczych. Zakłada się, że w skali roku wsparciem objęci zostaną pszczelarze posiadający łącznie ponad 474,9 tys. pni pszczelich.

4) I.6.4 Interwencja w sektorze pszczelarskim - ułatwienie prowadzenia gospodarki wędrowniej

Powyższy rodzaj interwencji wychodzi naprzeciw stosunkowo niskiej efektywności wykorzystania czynników wytwórczych w rolnictwie, wskazanej w analizie SWOT dla Celu 2. Jednym ze sposobów podniesienia efektywności wykorzystania czynników wytwórczych w produkcji pasiecznej jest wykorzystanie możliwie największej liczby pożytków pszczelich. Takiemu działaniu sprzyja prowadzenie gospodarki wędrowniej umożliwiającej przemieszczanie pni pszczelich na pożytki. W ramach powyższego rodzaju interwencji pszczelarskiej wsparcie jest nakierowane na ułatwienie prowadzenia gospodarki wędrowniej.

Biorąc pod uwagę dostępny budżet Planu – Cel 2, zakłada się, że w skali roku wsparciem objęci zostaną pszczelarze posiadający łącznie 11 993 pnie pszczele.

5) I.6.5 Interwencja w sektorze pszczelarskim - pomoc na odbudowę i poprawę wartości użytkowej pszczół

Powyższy rodzaj interwencji wychodzi naprzeciw stosunkowo niskiej efektywności wykorzystania czynników wytwórczych w rolnictwie, wskazanej w analizie SWOT dla Celu 2, oraz, przeciwdziałania spadkowi liczby rodzin pszczelich po zimowli. Przyjmuje się, że naturalny osyp rodzin pszczelich po zimowli wynosi do 10% liczby rodzin pszczelich w pasiece. Powyższy rodzaj interwencji służy również

odbudowaniu tych strat. Nie bez znaczenia jest również to, że pomoc ogranicza się do refundacji pszczół o znanej wartości użytkowej. Takie podejście pozytywnie wpływa na poprawę wartości użytkowej pszczół. Biorąc pod uwagę dostępny budżet Planu – Cel 2, zakłada się, że w skali roku wsparciem objęci zostaną pszczelarze posiadający łącznie 39 424 pnie pszczele.

6) I.6.6 Interwencja w sektorze pszczelarskim - wsparcie naukowo-badawcze

W analizie SWOT dla Celu 2 wskazano na niski poziom nakładów na badania i prace rozwojowe w rolnictwie. Wskazano również na niską innowacyjność i zaawansowanie technologiczne produkcji rolnej, oraz, niedostateczny poziom wiedzy technologicznej rolników. W ramach tego rodzaju interwencji pszczelarskiej wsparcie jest nakierowane na wykonywanie wdrożeń, badań stosowanych oraz innych analiz, które będą miały pozytywny wpływ na prowadzenie gospodarki pasiecznej i jakość produktów pszczelich.

Wyniki tych analiz będą dostępne dla wszystkich pszczelarzy co powinno się przełożyć na lepsze decyzje gospodarcze i przyczynić do poprawy ogólnych warunków prowadzenia gospodarki pasiecznej.

Przewiduje się, że w skali roku z wyników badań stosowanych oraz wdrożeń i analiz będą mogli skorzystać wszyscy pszczelarze. W 2020 r. w posiadaniu pszczelarzy było łącznie ponad 1,766 mln pni pszczelich.

7) I.6.7 Interwencja w sektorze pszczelarskim - wspieranie badania jakości handlowej miodu oraz identyfikacji miodów odmianowych

Powyższy rodzaj interwencji wychodzi naprzeciw stosunkowo niskiej efektywności wykorzystania czynników wytwórczych w rolnictwie, wskazanej w analizie SWOT dla Celu 2. Istotnym elementem poprawy efektywności wykorzystania czynników wytwórczych jest produkcja produktów wyższej jakości, a w przypadku produkcji pasiecznej zwiększenie udziału w sprzedaży miodów odmianowych, droższych na rynku od miodów wielokwiatowych.

Takiemu działaniu sprzyja wspieranie badania jakości handlowej miodu oraz identyfikacji miodów odmianowych.

W ramach powyższego rodzaju interwencji pszczelarskiej wsparcie jest nakierowane na tego rodzaju badania. Biorąc pod uwagę dostępny budżet Planu – Cel 2, zakłada się, że w skali roku wsparciem objęci zostaną pszczelarze posiadający łącznie 12 000 pni pszczelich.

2.1.SO2.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej

Alokacja finansowa przeznaczona na interwencje zaprogramowane pod celem 2 jest adekwatna do możliwości realizacji potrzeb wynikających z analizy potrzeb, pozwala na osiągnięcie celów zgodnie z oszacowanymi wartościami docelowymi wskaźników rezultatu i znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym Planie Finansowym.

2.1.SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

2.1.SO3.1 Streszczenie analizy SWOT

2.1.SO3.1.1 Mocne strony

- Dobra jakość produktów rolnych i wytwarzanej z nich żywności. (str. 4)

- Duża liczba gospodarstw rolnych i zakładów przetwórczych, chcących rozwijać swoją produkcję. (str. 5)
- Wzrost wolumenu i wartości produkcji rolnej. (str. 7)
- Duża dynamika wzrostu produkcji przemysłu spożywczego w Polsce. (str. 8)
- Dynamiczny rozwój lokalnego przetwórstwa rolno-spożywczego na obszarach wiejskich (mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa - MŚP). (str. 9)
- Duży krajowy rynek żywności i dostęp do rynku UE. (str. 9)
- Wysoka dynamika handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi. (str. 10)
- Przewagi komparatywne w zakresie kosztów pracy i marż przetwórczych. (str. 13)
- Przewagi cenowe polskich produktów rolno-spożywczych na rynkach zagranicznych. (str. 13)
- Wyższy udział polskiego rolnictwa w wartości dodanej niż przeciętnie w UE-28. (str. 14)
- Dobrze rozwinięta współpraca sektora rolnego i przetwórczego w spółdzielczości mleczarskiej. (str. 15)
- Duża liczba zakładów przetwórstwa spożywczego o zróżnicowanej specjalizacji. (str. 16)
- Postępująca modernizacja sektora przetwórstwa. (str. 18)
- Wykwalifikowana kadra menedżerska w sektorze przetwórczym. (str. 19)
- Wysoki potencjał biomasy rolniczej. (str. 20)

2.1.SO3.1.2 Słabe strony

- Wysokie rozdrobienie agrarne rolnictwa. (str. 21)
- Relatywnie niski poziom potencjału i zasobów kapitałowych gospodarstw oraz słaba pozycja rolnika w łańcuchu żywnościowym, niski poziom integracji pionowej. (str. 22)
- Pogarszanie się relacji cenowych w rolnictwie w długim okresie czasu. (str. 24)
- Niski poziom uczestnictwa rolników w dalszych fazach łańcucha żywnościowego. (str. 25)
- Słabnąca pozycja MŚP w sektorze przetwórstwa w tym ograniczone możliwości finansowania inwestycji (luka finansowa). (str. 27)
- Niski poziom rynkowego zorganizowania rolników oraz słaba siła przetargowa branżowych organizacji rolniczych. (str. 29)
- Niski poziom innowacyjności polskiego sektora przetwórczego, w tym niewielkie zainteresowanie producentów rolnych korzystaniem z nowych rozwiązań technologicznych i cyfrowych. (str. 31)

- Niższa niż w UE wydajność pracy polskich firm spożywczych. (str. 32)
- Niski poziom koncentracji firm spożywczych. (str.33)
- Niski poziom wykorzystania roślinnych surowców białkowych pochodzenia krajowego. (str. 35)
- Duża ilość odpadów żywności powstających na etapie produkcji i przetwórstwa. (str. 35)

2.1.SO3.1.3 Szanse

- Przyspieszenie procesów koncentracji w rolnictwie (integracji poziomej i pionowej). (str. 37)
- Wzrost znaczenia krótkich lokalnych łańcuchów dostaw. (str. 38)
- Upowszechnianie umów kontraktacji i umów na dostawy pomiędzy producentami rolnymi, grupami i zakładami przetwórczymi. (str. 38)
- Dalszy wzrost znaczenia sektora przetwórstwa (mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa – MŚP) jako głównego odbiorcy produktów rolnych na poziomie lokalnym. (str. 39)
- Rozwój zorganizowanych form handlu ułatwiających obrót produktami rolnymi. (str. 39)
- Poprawa dostępu do wiedzy o informacji rynkowej. (str. 40)
- Rozwój zrównoważonych i pro środowiskowych metod produkcji i przetwarzania żywności, zgodnie z modelem Gospodarki o Obiegu Zamkniętym (GOZ). (str. 41)
- Rozwój produkcji żywności wysokiej jakości, w tym systemów jakości. (str. 42)
- Wzrost znaczenia przetwórstwa produktów ekologicznych oraz rosnąca świadomość ekologiczna konsumentów i rolników. (str. 43)
- Wzrost znaczenia produkcji wyrobów regionalnych i tradycyjnych. (str. 44)
- Rozwój krajowej produkcji roślin białkowych. (str. 45)
- Zagospodarowanie biomasy rolniczej i żywnościowych produktów ubocznych w cyklu zamkniętym. (str. 46)
- Wymogi strategii „Od pola do stołu”. w zakresie zrównoważonego przetwarzania żywności i sposobu jej sprzedaży. (str. 46)
- Zwiększenie zainteresowania segmentami żywności prozdrowotnej, minimalnie przetworzonej i gotowej do spożycia. (str. 47)
- Wzrost znaczenia ICT w skracaniu łańcucha dostaw. (str. 48)
- Upowszechnianie technologii cyfrowych w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego. (str. 49)

2.1.SO3.1.4 Zagrożenia

- Postępujący proces globalizacji łańcucha żywnościowego. (str. 51)
- Wzrost skali nieuczciwych praktyk handlowych i przewagi kontraktowej. (str. 51)
- Fluktuacja pracowników. (str. 52)
- Rosnące koszty nowoczesnych technologii przetwarzania produktów rolnych. (str. 52)
- Dalszy wzrost dominujących pozycji sieci handlowych w łańcuchu dostaw. (str. 53)
- Utrzymujące się embargo na produkty rolno.spożywcze na rynku rosyjskim. (str. 53)
- Wpływ pandemii COVID.19. (str. 54)
- Upowszechnianie praktyk protekcyjnych na jednolitym rynku UE. (str. 54)
- Wysokie koszty dostosowawcze podmiotów sektora rolno.spożywczego do wymogów środowiskowych Europejskiego Zielonego Ładu (EZŁ). (str. 55)
- Konkurencja ze strony importu z innych państw spoza UE, niespełniającego wymogów EZŁ. (str. 55)

2.1.SO3.1.5 Other comments

W latach 2012-2019 wartość polskiego eksportu (łącznie do UE i poza UE) produktów rolno-spożywczych zwiększyła się z 17,9 mld euro do **31,8 mld euro**, tj. o 77,5%. Wartość importu (łącznie z UE i spoza UE) wzrosła zaś z 13,6 mld euro w 2012 r. do **21,3 mld euro** w 2019 r., tj. o 56,9%. Oznacza to, że w latach 2013-2019 w wymianie handlowej odnotowano nadwyżkę eksportową.

Najważniejszymi sektorami pod względem wartości produkcji w Polsce w 2017 r. są sektory: mleczarski, zbóż, trzody chlewnej, drobiu, warzyw i ogrodnictwa. W 2017 r. Polska wygenerowała ponad 10 % produkcji unijnej pod względem wartości trzody chlewnej, drobiu i jaj.

Pozycja rolników w łańcuchu dostaw (*wyrażona jako udział w wartości dodanej*) w latach 2008–2013 nieznacznie wzrosła. Sytuacja ta jednak zmieniła się po 2013 r. i od tego czasu udział rolników zmalał. Niemniej udział wartości dodanej przypadający na rolników, który w 2016 r. wynosił 37,9 %, jest w Polsce nadal wyższy od średniej unijnej, choć nie przekłada się to bezpośrednio na silniejszą pozycję polskich rolników w łańcuchu dostaw żywności. Wynika to ze specyficznej struktury polskiego rynku spożywczego – ogromna część produktów rolnych nie jest przetworzona lub jest przetworzona w niewielkim stopniu.

W Polsce rynek żywności tradycyjnej i regionalnej dopiero wchodzi w fazę rozwoju. Sytuację sektora najlepiej obrazuje fakt, że jego udział w wartości całego polskiego rynku artykułów żywnościowych i napojów wynosi poniżej 1%. Produkty zarejestrowane jako ChNP, ChOG, GTS dostępne są w ogólnopolskich sieciach handlowych, ale sprzedawane są głównie w regionalnych kanałach dystrybucji. Często sprzedawane są bezpośrednio w gospodarstwie rolnym lub w przetwórni producenta, w lokalnych punktach sprzedaży, na targach i bazarach, bez odpowiedniego wsparcia marketingowego. Uzupełnieniem informacji diagnostycznej przedstawionej w analizie SWOT cel 3 stanowi opracowanie pn. Aktualna sytuacja sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Materiał sporządzony na podstawie wspólnych wskaźników kontekstu. Szczególnie dotyczy to opisu wskaźników zawartych na str. 19-20, 57, 76-77.

2.1.SO3.2 Identyfikacja potrzeb

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR
CS 3.P 1.	Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 3.P 2.	Wspieranie krótkich/alternatywnych łańcuchów wartości w tym związanych z produkcją wysokiej jakości	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 3.P 3.	Rozwój współpracy, poprawa konkurencyjności i innowacyjności w ramach łańcucha wartości	wymagana (++)	Częściowo
CS 3.P 4.	Wspieranie rozwoju zorganizowanych form handlu	wymagana (++)	Częściowo
CS 3.P 5.	Doradztwo, coaching, współpraca z liderami środowisk naukowo-biznesowych	nie dotyczy	Częściowo
CS 3.P 6.	Promowanie rozwiązań wspierających umowy na dostawy pomiędzy rolnikami a przemysłem przetwórczym	pożądana (+)	Tak
CS 3.P 7.	Wykorzystanie cyfryzacji w dostępie do usług finansowych, informacji oraz poprawie łańcucha dostaw	pożądana (+)	Nie

2.1.SO3.4 Logika interwencji

Małe i średnie gospodarstwa rolne wykazują także niskie zainteresowanie pionową integracją (powiązaniem umownymi/kontraktowymi i kapitałowymi) z przemysłem spożywczym. Konieczne jest zatem promowanie współpracy między rolnikami (w tym wspólnych przedsięwzięć) oraz takiej struktury podmiotowej poszczególnych branż, która będzie sprzyjać konkurencyjnym zachowaniom względem pozostałych uczestników rynku i rozwojowi lokalnych łańcuchów dostaw. Środkami realizacji tych zadań będzie zarówno wsparcie finansowe wspólnych działań, pojedynczych projektów (uwarunkowane zawieraniem umów z pozostałymi uczestnikami rynku), jak i odpowiednie doradztwo w tym zakresie. Analizy pokazują też, że szczególnie w sektorze produkcji żywności wysokiej jakości występuje niewiele podmiotów przetwórczych. Skala małego przetwórstwa, opartego na zasobach gospodarstwa rolnego również jest niewielka. Taka organizacja rynku rolno-spożywczego utrudnia rozwój rynków lokalnych oraz bezpośrednie dotarcie przez rolnika do konsumenta. Dalszej modernizacji, w tym transformacji w kierunku bardziej zielonej i cyfrowej gospodarki wymagają małe i średnie zakłady przetwórcze. Jednym z priorytetów Strategii „Od pola do stołu” jest skracanie łańcuchów dostaw żywności poprzez poprawę pozycji rolnika w łańcuchu oraz integrację poziomą i pionową wszystkich uczestników łańcucha. Poprawa pozycji rolnika w łańcuchu dostaw żywności a także wsparcie konkurencyjności podmiotów sektora przetwórstwa będzie kontynuowane poprzez interwencje związane z zakładaniem działalności gospodarczej w zakresie przetwórstwa przez rolników, rolniczym handlem detalicznym (RHD), rozwojem działalności w zakresie przetwórstwa i wprowadzania produktu do obrotu przez zorganizowane formy rolników (grupy producentów rolnych, spółdzielnie i inne), a także wsparcie inwestycyjne dla zakładów przetwórczych (mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa) na realizację inwestycji o większej skali, prowadzących działalność gospodarczą w zakresie przetwarzania (w tym zyskującego na znaczeniu sektora przetwórstwa ekologicznego oraz produkcji pasz na bazie wysokobiałkowych surowców pochodzenia krajowego i innych państw UE). Wsparcie w formie instrumentów finansowych przewidziane jest również dla dużych przedsiębiorstw przetwórczych na ich modernizację związaną z rosnącymi wymaganiami w zakresie ochrony środowiska (w tym: „Zielonego Ładu”, „Od pola do stołu”, czy wytwarzania pasz bez GMO) co ma kluczowe znaczenie dla całego sektora przetwórczego oraz

gospodarki ze względu na dużą skalę produkcji i wielkość emisji wytwarzanych przez duże przedsiębiorstwa.

Przedsiębiorstwa w sektorze pierwotnego przetwarzania produktów rolnych (Załącznik 1 do Traktatu) w znaczący sposób decydują o zagospodarowaniu surowca rolniczego na rynkach lokalnych. Dzięki obowiązkowi zawierania długoterminowych umów na dostawy surowców, wpływa to również na wzrost i stabilizację dochodów producentów rolnych, przewidywalność dostaw do zakładów, a następnie produktów spożywczych na rynek dla konsumentów.

Jak wynika z analizy SWOT, współpraca rolników jest sposobem na zwiększenie efektywności gospodarowania (konkurencyjności) gospodarstw oraz poprawę pozycji rynkowej producentów, niemniej jednak w Polsce mamy wciąż niewielki udział rolników współpracujących ze sobą w formalnych strukturach, także zależny od sektora. Dotychczas, w ramach wdrażanych programów rozwoju obszarów wiejskich, realizowano mechanizm wsparcia dedykowany powstawaniu grup producentów rolnych, a także organizacji producentów. W ramach tego mechanizmu, ryczałtowym wsparciem objęto ok. 1700 grup producentów rolnych, zrzeszających ok. 21 000 producentów, praktycznie we wszystkich sektorach. Szacuje się, że około połowa grup, które uzyskały wsparcie w przeszłości, kontynuuje współpracę, przy czym tylko ok. 1/3 w sposób formalny (uznana grupa, organizacja, producentów). Należy zauważyć, że pomimo wprowadzenia do prawa krajowego przepisów dotyczących uznawania organizacji producentów, także na rynkach innych niż sektor owoców i warzyw, nie powstała dotychczas żadna taka organizacja. Tego typu podmioty funkcjonują w Polsce jedynie w sektorze owoców i warzyw.

Z uwagi na duże potencjalne korzyści jakie wynikają ze współpracy producentów rolnych w ich funkcjonowaniu na rynku, doświadczenia we wdrażaniu działań promujących taką współpracę, a także nowe możliwości i uwarunkowania wynikające z nowych przepisów UE, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi przeprowadziło szereg spotkań konsultacyjnych z przedstawicielami wszystkich branż sektora rolno-żywnościowego, w ramach których dokonano diagnozy sytuacji, identyfikacji barier i potrzeb gospodarczego organizowania się rolników. Nie tylko uczestnicy rynku ale także ewaluator ex-ante wskazali na (i) niską skłonność rolników do podejmowania takiej współpracy, (ii) konieczność kontynuowania wysiłków w tym zakresie ze względu na oczywiste przesłanki ekonomiczne oraz (iii) potrzebę kompleksowego podejścia do realizacji tej potrzeby obejmującego zarówno zachęty finansowe (w formie dedykowanej jak i preferencji w dostępie do różnych działań Planu) jak i upowszechnianie wiedzy i doradztwo. Stwierdzono także, że docelową preferowaną formą współpracy także w innych sektorach niż owoce i warzywa powinna być uznana organizacja producentów mająca teoretycznie większy potencjał ekonomiczny i uprawnienia określone w przepisach UE.

W związku z powyższym, projekt Planu Strategicznego WPR ma na celu zwiększenie stopnia zorganizowania rolników poprzez:

(i) **kontynuowanie wsparcia „na start” dla nowych grup i organizacji,**

(ii) wprowadzenie wymogów dla beneficjentów ww. wsparcia **dla nowych grup i organizacji**, które **zapewnią większą ich trwałość** a jednocześnie będą stanowiły element edukacyjny – przygotowujący do angażowania się w przyszłości w bardziej złożone przedsięwzięcia finansowe (m.in. interwencje sektorowe). Taki charakter ma wymóg realizacji planu biznesowego oraz obowiązek przeznaczenia przez organizacje producentów przynajmniej 30% otrzymanego wsparcia na środki trwałe (wspólne inwestycje),

(iii) zróżnicowanie wysokości wsparcia w sposób **preferujący formę organizacji producentów** tak, aby w najbliższej perspektywie WPR powstała pewna liczba takich podmiotów, uzasadniająca wprowadzenie w przyszłości wsparcia w formie interwencji sektorowych,

(iv) objęcie grup, organizacji, a także spółdzielni w sektorze rolno-spożywczym (i ich członków) **preferencjami w zakresie dostępu do innych mechanizmów** wsparcia w ramach Planu (w szczególności dotyczy to takich interwencji jak Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność czy Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości) oraz Krajowego Planu Odbudowy (działanie Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu).

(v) zintensyfikowanie **działań edukacyjno-informacyjnych na temat korzyści** związanych ze współpracą rolników oraz rozwijających umiejętności, wiedzę niezbędną do podejmowania i prowadzenia takiej współpracy jako elementu systemu AKIS.

Część spotkań konsultacyjnych poświęcono zasadności realizacji interwencji sektorowych w sektorach innych niż obowiązkowe, tj. poza sektorem owoców i warzyw oraz pszczelarstwa. Wnioski płynące z tych spotkań wskazują, że na chwilę obecną nie ma w tym zakresie wystarczającego potencjału, przede wszystkim ze względu na brak organizacji producentów w sektorach innych niż owoce i warzywa. Producenci rolni w trakcie konsultacji wskazywali głównie na potrzebę wspierania zorganizowanych form współpracy rolników poprzez działanie dedykowane nowym i rozwijającym się grupom producentów rolnych i organizacjom producentów w formie wsparcia ryczałtowego. W projekcie Planu Strategicznego WPR przewidziano więc realizację interwencji sektorowych w zakresie obligatoryjnym dla państwa członkowskiego, tj. w sektorach owoców i warzyw oraz w pszczelarskim.

Z kolei w pozostałych sektorach, w tym sektorze wieprzowiny, podstawowym instrumentem dedykowanym promowaniu współpracy rolników będzie ryczałtowe, przejściowe, wsparcie dla grup producentów rolnych oraz organizacji producentów, z wyraźną preferencją organizacji producentów. Już w okresie 2014–2020 sektor wieprzowiny jest wspierany w ramach działania 9 PROW 2014–2020 i ten właśnie sektor ma najwyższy udział w liczbie beneficjentów (ponad 50%) tego instrumentu.

Jednocześnie, w ramach interwencji na rynku owoców i warzyw przewiduje się kontynuację dotychczasowego podejścia, które było wdrażane od 2010 r. w oparciu o *Strategię krajową dla zrównoważonych programów operacyjnych organizacji producentów owoców i warzyw oraz zrzeszeń organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce na lata 2018-2022*. Dodatkowo, planowane jest rozszerzenie zakresu interwencji powiązanej z zapobieganiem kryzysom oraz zarządzaniem kryzysowym. W sektorze owoców i warzyw obserwujemy wciąż niewielkie zainteresowanie tworzeniem organizacji producentów i realizacją programów.

W przypadku krajowego sektora owoców i warzyw nadal wartość produkcji kierowanej na rynek za pośrednictwem organizacji producentów owoców i warzyw, w tym organizacji producentów należących do zrzeszeń organizacji producentów owoców i warzyw pozostaje relatywnie niska. Zgodnie z danymi przedstawionymi w sprawozdaniu rocznym skierowanym do Komisji Europejskiej w roku 2020 polskie organizacje producentów owoców i warzyw, w tym organizacje należące do zrzeszeń organizacji producentów owoców i warzyw sprzedały produkcję o wartości **3 282 204 924,00 zł**, co stanowiło ok. **21,57%** wartości produkcji rynkowej tego sektora. W roku 2017 tj. na etapie poprzedzającym wdrożenie *Strategii krajowej dla zrównoważonych programów operacyjnych organizacji producentów owoców i warzyw oraz zrzeszeń organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce na lata 2018-2022*, wskaźnik ten wynosił ok. **24,35%**, przy czym wartość łącznej krajowej produkcji owoców, warzyw, grzybów oraz ziół wyniosła **14 178 164 000,00 zł**.

Stosownie do ww. strategii wśród słabych stron krajowego sektora owoców i warzyw wskazano m.in. silne rozdrobnienie produkcji rolnej w tym sektorze, niedostateczny stopień zorganizowania producentów w organizacjach producentów owoców i warzyw, brak wystarczającego zaplecza handlowego gospodarstw produkujących owoce i warzywa, powolny postęp we wdrażaniu nowoczesnych technologii, systematyczny spadek konkurencyjności krajowej produkcji owoców i warzyw. Wśród wskazanych w ww. strategii zagrożeń, z jakimi mierzył się sektor owoców i warzyw wymieniono wzrost cen środków produkcji oraz słaba pozycja handlowa producentów owoców i warzyw względem skoncentrowanego popytu reprezentowanego przez przetwórstwo oraz handel detaliczny. Podobne problemy zostały zidentyfikowane w odniesieniu do całego sektora produkcji rolnej w analizie SWOT dotyczącej niniejszego Planu Strategicznego w zakresie Celu 3. Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości.

Kontynuowane będzie wsparcie inwestycyjne dla podmiotów przetwórstwa rolno spożywczego. Wsparcie kierowane będzie również do grup, organizacji oraz związków i zrzeszeń tych podmiotów, w celu zapewnienia odpowiedniej pomocy inwestycyjnej dla poprawy systemów przygotowania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych. Nadal wspierani będą rolnicy, którzy chcą rozpocząć prowadzenie działalności przetwórczej. Tu szczególnie mniejsze gospodarstwa rolne będą mogły skorzystać ze wsparcia inwestycyjnego przygotowywać do sprzedaży na rynkach lokalnych produkty wysokiej jakości. W tym zakresie oferowane będzie wsparcie premialne na rozwój działalności

przetwórczej i rolniczego handlu detalicznego (RHD). Komplementarnie, aby zwiększyć dynamikę procesu rozwoju rynków lokalnych producenci rolni produkujący w ramach krajowych i UE systemów jakości będą mogli realizować wspólne projekty i otrzymać wsparcie na tworzenie grup producentów żywności wysokiej jakości oraz zorganizowanych form współpracy w ramach systemów jakości żywności. Skracanie łańcuchów dostaw poprzez organizowanie wspólnej sprzedaży przez rolników będzie mogłoby być wspierane również w ramach podejścia LEADER. W tym celu zostaną wykorzystane doświadczenie z okresu programowania 2014-2020, w tym związane z wdrażaniem projektów tzw. e-skrzynek rolniczych.

2.1.SO3.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy

2.1.SO3.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus

Nie

2.1.SO3.8 Wybór wskaźników rezultatu

Wybór wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

Wskaźniki rezultatu [zalecane wskaźniki rezultatu dla tego celu szczegółowego zaznaczono pogrubioną czcionką].	Wartość docelowa [do wypełnienia z sekcji 2.3]
Lepsza organizacja łańcucha dostaw	1.27 %
Rozwój gospodarki wiejskiej	722,00

Uzasadnienie wyboru wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

R.10 Lepsza organizacja łańcucha dostaw: odsetek gospodarstw uczestniczących w objętych wsparciem WPR grupach producentów, organizacjach producentów, lokalnych rynkach, krótkich łańcuchach dostaw i systemach jakości

Przyczyną słabej pozycji rolnictwa jest także jego duże rozdrobnienie i niski poziom zorganizowania i współpracy, m.in. w formie grup producentów rolnych, organizacji producentów oraz spółdzielni. Dlatego też, jednym z rozwiązań dotychczas już stosowanym są zachęty do konsolidacji działalności producentów rolnych. Zakłada się, że wspólne struktury gospodarcze (w postaci grup producentów rolnych i ich związków, spółdzielni, spółdzielni rolników, uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń, organizacji międzybranżowych) pozwolą na optymalizację kosztów, przyspieszą zmiany technologiczne, ułatwią dostęp do nowych kanałów rynkowych i wzmocnią pozycję rolników wobec kolejnych uczestników łańcucha wartości. Dzięki temu zwiększą się dochody gospodarstw rolnych w Polsce, poprawi się ich trwałość ekonomiczną, co z kolei przyczyni się do zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego. Wsparcie zostało ukierunkowane na te interwencje, które w największym stopniu pozwolą na zaspokojenie zidentyfikowanych w celu 3 potrzeb i realizację wyzwań wskazanych w analizie SWOT.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.7 Interwencja w sektorze owoców i warzyw

W analizie SWOT wskazano, że kluczowe jest zwiększanie siły przetargowej rolników poprzez postępującą koncentrację potencjału produkcyjnego w rolnictwie, w tym w szczególności poprzez wzrost zakresu współpracy rolników. Działania zmierzające do osiągnięcia tego celu powinny być zatem ukierunkowane na stymulowanie procesów koncentracji w rolnictwie prowadzące do koncentracji podaży produktów rolniczych, poprawy konkurencyjności gospodarstw oraz dostosowania produkcji do popytu zwłaszcza pod względem jakości i ilości. Stąd też w ramach celu „Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości” zidentyfikowano silną potrzebę do stymulowania wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji.

W zakresie sektora owoców i warzyw ramach przepisów UE od wielu lat wspierane są organizacje producentów poprzez dofinansowanie ze środków UE wdrażanych przez te podmioty programów operacyjnych. Zakłada się że w całym okresie realizacji Krajowego Planu Strategicznego WPR w ramach interwencji w sektorze owoców i warzyw wsparciem zostanie objętych 1 610 gospodarstw rolnych będących członkami organizacji producentów owoców i warzyw, co stanowi ok. 0,6% wszystkich gospodarstw uprawiających owoce i warzywa w Polsce.

2) I.10.6.1 Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) - w gospodarstwie

Analiza SWOT dla Celu 3 wskazuje na potrzebę ukierunkowania wsparcia dla łańcucha żywnościowego (w tym m.in. dla rolników i zorganizowanych form ich współpracy) i wprowadzania do obrotu produktów rolnych – ze względu na konieczność zagospodarowania tych produktów na poziomie lokalnym i zapewnienia rolnikom możliwości wyboru odbiorców ich produktów. Jest to działanie

poprawiające konkurencyjność sektora jako całości, a także pośrednio gospodarstw rolnych poprzez konieczność zawierania umów długoterminowych. Wsparcie jest nakierowane na realizację działań inwestycyjnych, które mają wzmocnić pozycję rynkową rolników/przedsiębiorców, a także wpłynąć na dywersyfikację i skracanie etapów łańcucha żywności. Planowane jest wsparcie inwestycji w zakresie rolniczego handlu detalicznego (RHD), wchodzenie rolników w sektor działalności gospodarczej w zakresie przetwórstwa (w tym działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej - MOL) oraz rzeźnie rolnicze. Pomoc udzielana będzie na inwestycje materialne i niematerialne dotyczące przetwarzania lub sprzedaży/zbywania produktów rolnych (tj. produktów wymienionych w Załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej) oraz wytwarzania produktów nierolnych.

Zgodnie z danymi Inspekcji Weterynaryjnej i Głównego Inspektoratu Sanitarnego w 2020 r. działalność w zakresie RHD w Polsce, w tym zakresie przetwórstwa, prowadziło ponad 10 000 podmiotów, zaś działalność MOL – 2 148 przedsiębiorstw. Dlatego mając na uwadze obecne założenia budżetowe, w ramach Planu – Cel 3, zakłada się objęcie wsparciem 1 434 rolników rozpoczynających lub rozwijających działalność RHD w ramach oraz rozpoczynających działalność gospodarczą, w tym MOL i 114 firm rozwijających działalność przetwórczą tj. mikroprzedsiębiorstw (korzystających z własnych surowców rolnych) i MOL.

3) I.10.6.2 Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości - Instrumenty finansowe – w gospodarstwie

Analiza SWOT wskazuje na potrzebę poprawy pozycji rolnika w łańcuchach dostaw żywności, a także wsparcie konkurencyjności podmiotów sektora przetwórstwa. Brak wystarczającego zabezpieczenia, ogranicza dostęp do kredytowania zewnętrznego, a tym samym środków inwestycje w gospodarstwach rolnych przetwórstwa i kanałów sprzedaży.

W związku z powyższym planowane jest wsparcie zwrotne w zakresie inwestycji dotyczących rolniczego handlu detalicznego (RHD), wchodzenia rolników w sektor działalności gospodarczej w zakresie przetwórstwa (w tym działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej – MOL), przetwarzania produktów rolnych i nierolnych, przetwarzania odpadów żywnościowych i produktów ubocznych przetwórstwa, inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu”.

Planuje się wsparcie 150 gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju współpracy w ramach łańcucha wartości - w gospodarstwie.

4) I.13.2 Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych

Jak zostało szczegółowo opisane w analizie SWOT, postępujące procesy integracji poziomej jak i pionowej celem wzmocnienia producenta w łańcuchu dostaw żywności są powolne i ograniczone. Polscy rolnicy wciąż sygnalizują niechęć do form zrzeszania się i współpracy.

Pomimo wielu zalet i zachęt wiążących się z funkcjonowaniem w ramach zorganizowanej formy współpracy rolników, jakimi są organizacje producentów i grupy producentów rolnych, dynamika i tempo tego procesu są wciąż niezadowolające. Mimo niewątpliwych korzyści polscy producenci są wciąż niedostatecznie zorganizowani i nadal istnieje duży opór ze strony rolników, którzy nie chcą łączyć się w tego typu struktury.

Jak podkreślono w analizie SWOT, proces zrzeszania się rolników jest szczególnie trudny w warunkach polskich, gdzie okres gospodarki socjalistycznej i przymusowa kooperacja pozostawiły wśród rolników uraz do jakichkolwiek form współpracy na rzecz działania indywidualnego. Konieczne jest zatem dalsze zachęcanie do współpracy, co wymaga działań na rzecz przełamania braku zaufania rolników polskich do współpracy produkcyjnej i rynkowej. Należy też podkreślać i promować istniejące pozytywne przykłady wspólnego działania a także mieć na uwadze nowe pokolenia rolników, którzy nie pamiętają praktyk przeszłości i wykazują bardziej otwartą postawę na współpracę. Zwiększony udział w różnych formach kooperacji i współdziałania jest bowiem ważnym kierunkiem wzmocnienia konkurencyjnej

pozycji rolników na rynku a kluczową formą takiej kooperacji są organizacje producentów i grupy producentów rolnych.

Na podstawie wysokości środków finansowych, jakie są aktualnie dostępne dla realizacji tej interwencji, a także szacowanej liczby producentów, którzy będą zrzeszeni w ramach wspieranych form współpracy założono, że możliwe będzie wsparcie 4 809 rolników.

5) I.13.3 Promowanie, informowanie i marketing dotyczący żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości żywności

Jak wskazuje analiza SWOT, aby zwiększyć dynamikę procesu rozwoju rynku produktów wytwarzanych w ramach krajowych i unijnych systemów jakości żywności konieczne jest tworzenie grup producentów żywności wysokiej jakości oraz zorganizowanych form współpracy w ramach systemów jakości żywności. Możliwość realizacji przez grupy operacji o charakterze informacyjnym, marketingowym i promocyjnym dotyczących produktów wytwarzanych w ramach systemów jakości w znacznym stopniu przyczyni się do osiągnięcia zidentyfikowanej w ramach analizy SWOT potrzeby wspierania alternatywnych łańcuchów wartości, w tym krótkich łańcuchów żywnościowych związanych z wytwarzaniem produktów wysokiej jakości

Dzięki możliwości przeprowadzenia operacji o charakterze informacyjnym, marketingowym i promocyjnym możliwe będzie poinformowanie potencjalnych konsumentów o ponadstandardowych cechach produktów wytwarzanych w ramach systemów jakości, a tym samym na wzrost zapotrzebowania na te produkty na rynku. Jednocześnie przewiduje się, iż tego rodzaju działania będą miały wpływ na poziom aktywizacji zawodowej mieszkańców wsi oraz na profil prowadzonej produkcji, co będzie sprzyjało poprawie pozycji rolników w łańcuchu wartości.

W ramach realizacji potrzeb założono, że wsparciem zostanie objętych ok. 141 rolników, będących członkami grup realizujących operacje informacyjne, promocyjne i marketingowe ze środków przedmiotowego instrumentu.

6) I.13.4 Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości żywności

Analiza SWOT wykazała, że w perspektywie ostatnich lat obserwuje się rozwój produkcji żywności wysokiej jakości, w tym produkcji prowadzonej w ramach systemów jakości – która jest ważnym i stale zyskującym na znaczeniu obszarem umożliwiającym poprawę pozycji rolników w łańcuchach dostaw. Wynika to z faktu, iż prowadzenie tego rodzaju produkcji pozwala na zmianę kierunku konkurencji polegającą na poprawie jakości towarów dostarczanych na rynek. Podejście to zakłada, iż zamiast wytwarzania dużej ilości konwencjonalnych produktów o standardowych cechach, lepsze wyniki ekonomiczne daje wprowadzanie do obrotu towarów objętych systemami jakości. Jednakże, prowadzenie tego rodzaju produkcji wiąże się z koniecznością ponoszenia dodatkowych kosztów związanych z dostosowaniem gospodarstwa rolnego do wymogów konkretnego systemu jakości, a także obowiązkiem poddawania gospodarstwa urzędowym kontrolom, po przeprowadzeniu których wydawane są certyfikaty zgodności lub świadectwa jakości. Znajduje to odzwierciedlenie w kosztach produkcji, które mogą stanowić barierę w rozpoczęciu wysokojakościowej produkcji w gospodarstwie.

W celu poprawy pozycji rolników w łańcuchach dostaw konieczne jest umożliwienie rolnikom przezwyciężenie ograniczeń związanych z rozwojem wysokojakościowej produkcji poprzez zrekompensowanie im wyższych kosztów produkcji objętej systemami jakości żywności. Wsparcie to w znaczącym stopniu przyczyni się więc do realizacji zidentyfikowanej w ramach analizy SWOT potrzeby wspierania alternatywnych łańcuchów wartości, w tym krótkich łańcuchów żywnościowych związanych z wytwarzaniem produktów wysokiej jakości. W ramach instrumentu wsparcie otrzyma około 7 613 gospodarstw rolnych. Dodatkowo, w zakresie zobowiązań wieloletnich, które przejdą z okresu Programowania 2014–2020 w ramach poddziałania 3.1 „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”, wsparcie ze środków tego instrumentu będzie wypłacane dodatkowo dla 264 beneficjentów. W związku z tym, łącznie wsparcie otrzyma ok. 7 877 rolników.

R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw wiejskich, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, które powstały dzięki wsparciu w ramach WPR

Wskaźnik R.39 powiązany jest zarówno z celem 3 jak i z celem 8.

Polski sektor rolno-spożywczy przeszedł proces głębokich przemian restrukturyzacyjnych i modernizacyjnych na wszystkich etapach łańcucha żywnościowego. Procesy te nie zostały jednak zakończone, a struktura podmiotowa gospodarstw rolnych i przemysłu spożywczego w Polsce jest nadal bardzo rozdrobiona w porównaniu z głównymi konkurentami w UE. Dla wzmocnienia konkurencyjności polskiego sektora rolno-spożywczego konieczna jest kontynuacja działań wspierających inwestycje dostosowawcze w przetwórstwie do: nowych uwarunkowań prawnych i klimatyczno-środowiskowych, tj. realizacji założeń strategii „Od pola do stołu”, Zielony Ład (przetwórstwo ekologiczne, krajowe pasze bez GMO, rozwój biogospodarki, inne dostosowania do wymogów prawnych strategii „Od pola do stołu”). Wsparcie zostało ukierunkowane na te interwencje, które pozwolą zaspokoić zidentyfikowane w celu 3 potrzeby i realizację szans i wyzwań wskazanych w analizie SWOT.

W ramach celu 3 na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.10.7.1 Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) - poza gospodarstwem

Zidentyfikowane w ramach analizy SWOT wyzwania wskazały na potrzebę ukierunkowania wsparcia dla łańcucha żywnościowego (w tym mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa – MŚP oraz zorganizowane formy współpracy rolników – grupy producentów, spółdzielnie). Wsparcie jest nakierowane na realizację działań inwestycyjnych, które mają wzmocnić pozycję rynkową sektora MŚP na obszarach wiejskich (na rynkach lokalnych), wpłynąć na dywersyfikację i skracanie etapów łańcucha żywnościowego, a także promować współpracę w ramach łańcucha wartości poprzez obowiązek podpisywania umów na dostawy produktów rolnych pomiędzy rolnikami a zakładami przetwórczymi. Dotychczasowe diagnozy prowadzone na potrzeby ukierunkowania wsparcia dla łańcucha żywnościowego w Planie wskazują na potrzebę kontynuowania wsparcia dla firm przetwórczych, które są głównym kanałem zbytu/zagospodarowania surowca rolnego. Takie wsparcie przeciwdziałać będzie skutkom dalszej koncentracji sektora wynikającej z rosnącego udziału w obrocie firm dużych (przejmowanie firm sektora MŚP), a tym samym zwiększaniu przewagi kontraktowej i i pozycji rolników w łańcuchu rynkowym. W ostatnich latach liczba MŚP sektora przetwórczego wzrosła o 5,5% do 16,6 tys. przedsiębiorstw. Podkreślić należy, że firmy MŚP – to lokalne przedsiębiorstwa bardziej skłonne do budowania trwałych relacji z producentami. W Planie, przy obecnie ustalonej alokacji budżetowej zakłada się wsparcie 92 przedsiębiorstw MŚP. Z danych Agencji Płatniczej (ARiMR) wynika, iż w dotychczas realizowanych programach dla sektora przetwórczego, instrumenty pomocowe spotkały się z dużym zainteresowaniem o czym świadczy znacząca liczba ponad 1 tys. zawartych dotychczas umów o przyznanie pomocy w sektorze MŚP.

2) I.10.7.2 Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości - Instrumenty finansowe - poza gospodarstwem

Głównymi czynnikami determinującymi popyt na finansowanie w ramach instrumentów finansowych (IF) są potrzeby modernizacji zakładów produkcyjnych i poprawa standardów produkcji (w tym uwzględniające wymagania w zakresie ochrony środowiska i klimatu), rozwój nowych produktów, uzyskanie dostępu do nowych rynków oraz koncentracja na bardziej efektywnym wykorzystaniu kluczowych czynników produkcji. Brak wystarczającego zabezpieczenia, głównie w przypadku mikro, małych i średnich przedsiębiorstw ogranicza dostęp do kredytowania zewnętrznego, a tym samym środków na inwestycje w obszarze przetwórstwa.

W związku z powyższym planowane jest wsparcie zwrotne w zakresie inwestycji dotyczących, przetwarzania produktów rolnych i nierolnych, przetwarzania odpadów żywnościowych i produktów

ubocznych przetwórstwa, inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu”.

Wsparcie w formie instrumentów finansowych przewidziane jest również dla dużych przedsiębiorstw przetwórczych na ich modernizację związaną z rosnącymi wymaganiami w zakresie ochrony środowiska i klimatu, realizacją celów Strategii „Od pola do stołu” czy wytwarzania pasz bez GMO.

Planuje się wsparcie 130 podmiotów w zakresie rozwoju współpracy w ramach łańcucha wartości- poza gospodarstwem.

Pozostałe interwencje, wpisujące się w wskaźnik R.39 opisane są szczegółowo w ramach celu 8.

2.1.SO3.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej

Alokacja finansowa przeznaczona na interwencje zaprogramowane pod celem 3 jest adekwatna do możliwości realizacji potrzeb wynikających z analizy potrzeb, pozwala na osiągnięcie celów zgodnie z oszacowanymi wartościami docelowymi wskaźników rezultatu i znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym Planie Finansowym.

2.1.SO4 Przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, w tym poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych i zwiększenie sekwestracji węgla, a także promowanie zrównoważonej energii

2.1.SO4.1 Streszczenie analizy SWOT

2.1.SO4.1.1 Mocne strony

- Duże zróżnicowanie naturalnych uwarunkowań rolnictwa i dobrze rozwinięta sieć obszarów chronionych wraz ze znacznym potencjałem do zalesiania gruntów o niskiej produktywności. (str. 18 i 30)
- Znaczący udział zrównoważonego charakteru produkcji połączony ze wzrostem znaczenia polityki klimatycznej w małych i średnich gospodarstwach. (str. 20)
- Możliwość wdrożenia działań mitygacyjnych i adaptacyjnych poprzez podstawowe praktyki rolnicze oraz metody precyzyjnego rolnictwa. (str. 10 i 19)
- Dostępność nowoczesnych maszyn i technologii. (str. 27)
- Kapitał ludzki – wykształcenie i wiek rolników oraz wiedza pracowników ośrodków doradztwa rolniczego (ODR) oraz naukowców. (str. 21)
- Wykorzystanie dużego potencjału lokalnie występujących na terenach wiejskich zasobów OZE i rozwiązań energooszczędnych w rolnictwie, a także rozwoju biogospodarki i gospodarki obiegu zamkniętego, jako elementów ochrony jakości powietrza, gleb i wód, a także przeciwdziałania zmianom klimatu. (str. 21, 22)

2.1.SO4.1.2 Słabe strony

- Rozdrobnienie gospodarstw rolnych i ich słabe zaplecze kapitałowe oraz nierównomierne rozłożenie zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, ograniczające działania strukturalne do

skali regionalnej lub miejscowej, w tym efektywną realizację wsparcia systemowego i programowego, a także wdrażanie nowych technologii. (str. 25)

- Duży zasób gleb lekkich oraz rosnący udział gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych, ograniczające możliwość wzrostu zawartości substancji organicznej w glebie i sekwestrację węgla. (str. 24)
- Duży stopień przekształcenia warunków wodnych, małe zasoby wodne i nierównomierny rozkład opadów, a także niskie możliwości akumulowania wody w glebie, przy niewielkim zainteresowaniu rolników zalesianiem, odtwarzaniem środowisk hydrogenicznych, ekosystemów naturalnych, OZE (w szczególności w zakresie biogazu rolniczego). (str. 24)
- Niska świadomość rolników n/t stanu i potrzeb gleby, gospodarowania wodą, w tym występowanie barier w wymianie wiedzy, w szczególności pomiędzy nauką a praktyką rolniczą oraz utrudniona sytuacja finansowa jednostek naukowych i jednostek doradztwa rolniczego - niedostateczna liczba doświadczeń wdrożeniowych dotyczących zmiany klimatu. gospodarowania na siedliskach hydrogenicznych. (str. 27, 28)
- Słaby system monitoringu skutków zjawisk ekstremalnych, efektów mitygacyjnych oraz brak systemowego monitoringu efektywności działań adaptacyjnych w rolnictwie. (str. 12)

2.1.SO4.1.3 Szanse

- Zachowanie dla przyszłych pokoleń zasobów środowiska (wód, powietrza i gleb) oraz utrzymanie i zrównoważony rozwój produktywności (np. poprzez poprawę stosunków wodnych gleb). (str. 30)
- Wzrost świadomości rolników w zakresie wpływu rolnictwa na klimat oraz rozwiązań adaptacyjnych i mitygacyjnych, w tym integrowania działań i ukierunkowania małych gospodarstw na świadczenie usług ekosystemowych oraz produkcji na rynek lokalny. (str. 34)
- Zintegrowanie podejścia do realizacji polityki rolnej, klimatycznej i energetycznej. (str. 31)
- Rozwój badań, opracowanie nowych, w tym inteligentnych technologii i metod precyzyjnej produkcji, pozyskiwania OZE w celu optymalizacji technologii chowu zwierząt i uprawy gleby oraz ich powiązanie z racjonalizacją kosztów produkcji, poprawą jakości żywności i środowiska naturalnego. (str. 34)
- Zwiększanie zainteresowania instalacjami OZE na obszarach wiejskich poprzez rozwiązania prawne ułatwiające inwestowanie, w tym wprowadzenie nowej formuły spółdzielczości, dywersyfikacji dochodów producentów rolnych jako prosumentów energii. (str. 34)

2.1.SO4.1.4 Zagrożenia

- Wzrost skali i koncentracji produkcji eliminujący małe i średnie gospodarstwa połączone ze wzrostem kosztów produkcji rolniczej, w tym paliw i energii, oraz kosztów transakcyjnych. (str. 36)
- Ograniczone możliwości efektywnego wdrażania rozwiązań proklimatycznych przy dużym rozdrobieniu gospodarstw oraz sprzeczności celów: ochrona funkcji siedlisk, bioróżnorodności

mitygacji GHG (sekwestracja węgla/redukcja CO₂) vs. utrzymanie poziomu produkcji/dochodowości oraz zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego. (str. 37)

- Brak możliwości całkowitej adaptacji, zwłaszcza w kontekście suszy, ograniczonych zasobów wód głębinowych, skutkujący porzucaniem produkcji rolniczej na terenach szczególnie podatnych na straty z powodu przebiegu niekorzystnych warunków agro-klimatycznych, przy jednoczesnym wzroście częstości występowania zjawisk ekstremalnych (katastrofy, klęski żywiołowe). (str. 37)
- Brak planów operacyjnych realizujących strategię adaptacji, w tym synchronizacji z polityką rolną nauki, słabo korespondującej z potrzebami rolnictwa w tym względzie. (str. 37)
- Przerwanie ciągłości łańcuchów dostaw spowodowane sytuacją epidemiczną i wywołany tym spadek opłacalności produkcji, a tym samym utrudnienia w realizacji celów klimatycznych. (str. 37)

2.1.S04.1.5 Other comments

Polska charakteryzuje się dużym, ponad 58%, udziałem obszarów z ograniczeniami, w tym obszary górskie 1,7%, ponad 47% stanowią obszary inne niż górskie a 10% obszary z ograniczeniami społecznymi. W większości przypadków ograniczenia te wynikają z właściwości gleb. Udział ten jest nieco większy od średniej w Unii Europejskiej (dla 28 państw) wynoszącej 57,4%.

Zawartość materii organicznej jest podstawowym wskaźnikiem jakości gleby decydującym o jej funkcjach, z uwagi na jej wpływ na właściwości retencyjne i buforowe oraz stan fizyczny i biologiczny gleby, a dalej mającym wpływ na możliwości produkcyjne uprawianych roślin. Zasoby glebowej materii organicznej są także rezerwuarem węgla organicznego, stąd jej zachowanie i przeciwdziałanie ubytkom jest niezwykle ważne z punktu widzenia sekwestracji lub emisji węgla do atmosfery.

W Polsce zużycie wody na cele rolnicze jest niewielkie, ale stale rosnące. Ubogie zasoby wodne powodują, że niezależnie od niskiego zużycia wody na cele rolnicze sytuacja w Polsce jest trudna i grozi niedoborem wody.

W zakresie zanieczyszczenia wód azotanami obserwuje się dobrą sytuację w kontekście wód podziemnych oraz złą w zakresie wód powierzchniowych. Zawartość materii organicznej w glebie w Polsce jest stabilna natomiast przeciętna zawartość węgla organicznego w glebie w Polsce jest znacząco niższa w stosunku średniej wartości dla UE. Malejące wyniki bilansu fosforu skłaniają do optymalizacji nawożenia tym pierwiastkiem względem potrzeb uprawianych roślin oraz stanu jego rezerw w środowisku. Ujemne salda bilansu fosforu są szczególnie niekorzystne na glebach o niskiej zasobności w ten składnik.

W Polsce rolnictwo i leśnictwo dostarcza łącznie ponad 80% (81,6%) całkowitej energii ze źródeł odnawialnych. Co ważne, obserwuje się dużą dynamikę jej produkcji z rolnictwa. Trzeba ponadto dodać, że charakterystyczną cechą produkcji energii odnawialnej w Polsce jest w niej duży udział biomasy stałej, który w 2016 r. wyniósł 71,1%. W Polsce w 2016 r. zużycie energii w rolnictwie, leśnictwie i przemyśle spożywczym ogółem stanowiło 5,8% zużycia energii pierwotnej w kraju. Uzupełnieniem informacji diagnostycznej przedstawionej w analizie SWOT cel 4 stanowi opracowanie pn. Aktualna sytuacja sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Materiał sporządzony na podstawie wspólnych wskaźników kontekstu. Szczególnie dotyczy to opisu wskaźników zawartych na str. 9-13, 27, 30-31, 35-46, 49-50.

2.1.SO4.2 Identyfikacja potrzeb

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR
CS 4. P1.	Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa	krytyczna (+++)	Tak
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gr	wymagana (++)	Tak
CS 4. P4.	Rozwój biogospodarki w oparciu o nieżywnościowe zastosowania biomasy rolniczej i leśnej	pożądana (+)	Częściowo
CS 4. P5.	Wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii	wymagana (++)	Częściowo
CS 4. P6.	Podnoszenie wiedzy w zakresie łagodzenia zmian klimatu i adaptacji do nich	poza priorytetyzacją	Częściowo

2.1.SO4.3 Identyfikacja istotnych elementów planu wywodzących się z instrumentów legislacyjnych określonych w Załączniku XI do rozporządzenia o planach strategicznych, w których została uwzględniona ocena potrzeb dla celów szczegółowych planu

<p>1.Dyrektywa 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz</p> <p>2.dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory dla obu dyrektyw: Priorytetowe Ramy Działań dla sieci Natura 2000 (PAF). Polski dokument PAF na lata 2021-2027 został zaakceptowany przez KE w 2021 r.</p> <p>3. Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej Obecnie prowadzone są prace zmierzające do opracowania II aktualizacji planów gospodarowania wodami (II aPGW, 3 cykl planistyczny, 2016-2021).</p> <p>4. Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego została implementowana poprzez ustawę z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 2018 r. w sprawie przyjęcia "Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu" (z późn. zmianami) Dodatkowo opracowano zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej.</p> <p>5. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy (tzw. dyrektywa CAFE) Została transponowana do prawa polskiego poprzez przepisy ustawy prawo ochrony środowiska (POŚ) oraz odpowiednie akty wykonawcze do tej ustawy. Na podstawie ustawy POŚ, w 2015 roku został przyjęty Krajowy Program Ochrony Powietrza (KPOP) do roku 2020 roku (z perspektywą do roku 2030).</p> <p>6.Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany</p>
--

dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylenia dyrektywy 2001/81/WE (tzw dyrektywa NEC) Zgodnie z tą dyrektywą głównymi narzędziami skutecznego ograniczania emisji ww. zanieczyszczeń są środki i strategie zawarte w Krajowym Programie Ograniczania Zanieczyszczenia Powietrza (KPOZP).

7. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/841 w sprawie włączenia emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem do ram polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 i zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013 oraz decyzję nr 529/2013/UE Aktualnie nie ma dokumentu krajowego, który bezpośrednio implementuje postanowienia tego rozporządzenia. Planowane jest opracowanie *Strategii Rozwoju Niskoemisyjnego*, co jest wymogiem unijnego rozporządzenia nr 525/2013

8. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/842 w sprawie wiążących rocznych redukcji emisji gazów cieplarnianych przez państwa członkowskie od 2021 r. do 2030 r. przyczyniających się do działań na rzecz klimatu w celu wywiązania się z zobowiązań wynikających z Porozumienia paryskiego oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013 Aktualnie brak jest dokumentu krajowego, który bezpośrednio implementuje postanowienia tego rozporządzenia. Szczegółowe podejście do sposobu realizacji celu redukcyjnego w sektorach non-ETS będzie wynikać ze „Strategii zarządzania krajowym limitem”, która zostanie opracowana do 2022 r. i zatwierdzona przez Radę Ministrów na podstawie art. 21d ustawy o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji

9. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych jest na etapie wdrażania do polskiego porządku prawnego.

10. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylenia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE została wdrożona do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej.

11. Zgodnie z **Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013** został przygotowany „Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030” (Krajowy plan).

12. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów Zgodnie z art. 4 dyrektywy 2009/128/WE Drugi już dla Polski Krajowy plan działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2018-2022 został przyjęty w lipcu 2018 r.

2.1.S04.4 Logika interwencji

Zmiany klimatu przejawiające się w anomaliach i ekstremalnych warunkach pogodowych mają istotny wpływ na wydajność produkcji rolnej. Niedobór wody, fale upałów i obfite opady deszczu przyczyniają się do erozji gleby. Ekstremalne warunki pogodowe i klimatyczne wpływają negatywnie na wysokość i jakość plonów, a w konsekwencji dostępność dobrej jakościowo i przystępnej cenowo żywności na rynku. Z drugiej strony rolnictwo jest współodpowiedzialne za emisje gazów cieplarnianych i w pętli sprzężenia zwrotnego wpływa na zmiany klimatu i stan planety. Produkcja roślinna przyczynia się zarówno do emisji, głównie w wyniku nawożenia azotem, jak i do sekwestracji węgla w glebie, natomiast produkcja

zwierzęca jest źródłem emisji metanu z fermentacji jelitowej i następstw związanych z niewłaściwym zarządzaniem nawozami naturalnymi.

Rolnictwo dysponuje ograniczonymi możliwościami redukcji emisji gazów cieplarnianych, co wynika ze specyfiki procesów biologicznych oraz konieczności utrzymania bezpieczeństwa żywnościowego. W tym kontekście istotne są koszty działań redukcyjnych i ewentualny negatywny wpływ na rozwój (poziom) produkcji rolnej, szczególnie zwierzęcej.

Polska posiada duży potencjał (sprzyjające uwarunkowania) w produkcji zwierzęcej. Stwarza to możliwość efektywniejszego wykorzystania zasobów, w tym ziemi i pracy, ale przede wszystkim zorientowania produkcji na rynek (wzrost towarowości), a w konsekwencji – zwiększenia dochodów gospodarstw rolnych. Z tego powodu w Planie strategicznym WPR przewidziano interwencje, które pozwolą utrzymać potencjał produkcyjny w tym sektorze, a także dostosować ją do oczekiwań społecznych i środowiskowych poprzez inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność, jak również inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu, wybrane ekoschematy oraz wymogi obowiązkowe.

Niezależnie od tego konieczne jest podejście dwutorowe, związane z podejmowaniem działań **adaptacyjnych**, umożliwiających gospodarstwom rolnym lepsze dostosowanie się do zmian klimatu oraz działań prowadzących do **ograniczenia emisji** gazów z gleb i gospodarki nawozami, przy czym należy uwzględnić istniejące ograniczenia w postaci konieczności zapewnienia produktu wysokiej jakości i jego dostępności na rynku.

Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa, a także potrzeba adaptacji rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu będzie realizowana w pierwszej kolejności poprzez spełnienie wymogów warunkowości, a zatem zgodności z obowiązkowymi normami, dotyczącymi m.in. środowiska i zmiany klimatu, tj. DKR 1 - utrzymanie użytków zielonych na określonym poziomie w całym kraju (trwałe użytki zielone przyczyniają się do sekwestracji dwutlenku węgla, a tym samym wpływają na poprawę bilansu emisji gazów cieplarnianych), DKR 2 - ochrona torfowisk i terenów podmokłych (torfowiska i tereny podmokłe mają duży potencjał pochłaniania dwutlenku węgla i stanowią „magazyn” substancji organicznej), oraz DKR 3 - zakaz wypalania gruntów rolnych (zapobieganie emisjom dwutlenku węgla). Wymogi te wpływają zatem na bilans emisji gazów cieplarnianych poprzez ochronę zasobów węgla tj. utrzymanie materii organicznej w glebie, jak również ograniczenie procesów spalania i związanych z tym emisji dwutlenku węgla i pyłów.

Istotnym elementem przeciwdziałania emisjom, ale także stratom wody będzie promowanie ekoschematów mających na celu utrzymanie wody na trwałych użytkach zielonych oraz zwiększanie pochłaniania i magazynowania węgla w glebie, dzięki utrzymaniu zadrzewień śródpolnych i systemów rolno-leśnych. Cele klimatyczne związane z ograniczeniem negatywnej presji produkcji zwierzęcej na środowiskowo realizowane będą poprzez ekoschematy dotyczące w szczególności stosowania planów nawozowych, rolnictwa ekologicznego, a także i niskoemisyjnej gospodarki nawozami, tj. dogłębne sposoby aplikacji nawozów naturalnych czy obowiązku wymieszania obornika na gruntach ornych w ciągu 12 h od zastosowania. Ekoschematy pozwolą również na adaptację rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu, dzięki stosowaniu uproszczonych systemów upraw, a zatem bazujących na wspieraniu naturalnych procesów biologicznych w glebie, gdzie wszelkiego rodzaju zabiegi uprawowe są zredukowane do niezbędnego minimum. Wymiar ochrony klimatu mają też działania rolnośrodowiskowo-klimatyczne, zapewniające zachowanie trwałych użytków zielonych, w tym cennych siedlisk hydrogenicznych.

W trakcie opracowywania jest również kalkulator efektywności klimatycznej dla potrzeb certyfikowania systemu produkcji wieprzowiny i wołowiny. Komputerowy program do kalkulacji efektów i kosztów stosowania niskoemisyjnych metod produkcji będzie stanowił jednocześnie zbiór wymagań dla uczestnictwa w systemie i uzyskiwania redukcji emisji gazów cieplarnianych na odpowiednim poziomie.

Ograniczenie emisji GHG realizowane będzie również poprzez wymogi krajowe tj. zakaz stosowania mocznika w formie granulowanej, z wyłączeniem stosowania mocznika w formie granulowanej zawierającego inhibitor ureazy albo powłokę biodegradowalną - wprowadzony ustawą o nawozach i nawożeniu.

Realizacja dobrowolnych praktyk, wdrażanych w ramach ekoschematów wzmocniona będzie dzięki wsparciu **inwestycji oraz usług** przyczyniających się do ochrony klimatu m.in. w zakresie właściwego przechowywania nawozów naturalnych, uprawy bezorkowej, precyzyjnej aplikacji nawozów, zarządzaniem stadem, w szczególności w zakresie żywienia, dobrostanu i zdrowotności. Istotne będą również inwestycje związane z leśnictwem i zadrzewieniami, jak zalesianie gruntów rolnych, tworzenie zadrzewień śródpolnych, zakładanie systemów rolno-leśnych, czy zwiększanie bioróżnorodności lasów prywatnych. Interwencje te przyczynią się do łagodzenia zmian klimatu oraz utrzymania i wzmocnienia ekologicznej stabilności obszarów leśnych. Dla adaptacji rolnictwa do zmian klimatu niezwykle istotne będą również inwestycje w oszczędne gospodarowanie wodą oraz promowanie odpowiednich praktyk rolniczych takich jak: zachowanie oczek wodnych, zmianowanie upraw, ochrona i zwiększenie zawartości próchnicy w glebie np. poprzez uprawę uproszczoną, retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych. Ponadto, ze względu na potrzeby sektora rolnego w zakresie dostępności wody realizowane będą inwestycje w zakresie wyposażenia w zbiorniki gromadzące wody opadowe i roztopowe, instalacje do pozyskiwania i zagospodarowania wody deszczowej. Poprawi to efektywność wykorzystania dostępnych zasobów wodnych w produkcji rolnej. Inwestycje te przyczynią się do realizacji Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy, który określa, w jaki sposób w najbliższych latach podejmowane będą działania, dotyczące zarządzania zasobami wodnymi, zarządzania kryzysowego i szacowania strat spowodowanych suszą.

Istotny element wsparcia będzie stanowił transfer wiedzy poprzez odpowiednie doradztwo i szkolenia w zakresie racjonalnego gospodarowania wodą na poziomie gospodarstwa.

Komplementarnie w ramach Krajowego Planu Odbudowy realizowany będzie projekt pn.: „Inwestycje w zwiększanie potencjału zrównoważonej gospodarki wodnej na obszarach wiejskich”, którego celem jest wsparcie inwestycji na obszarach wiejskich w zakresie poprawy gospodarowania wodą oraz efektywności wykorzystania jej zasobów. Pomoc w ramach przedmiotowego zakresu ma na celu wsparcie niewielkich inwestycji wodnych w zakresie zwiększenia retencji wodnej. W ramach projektu finansowane będą prace związane z budową, przebudową, odbudową, rozbudową urządzeń melioracji wodnych, w szczególności ograniczających odpływ wody, z uwzględnieniem jej retencjonowania. Jednocześnie planowane jest wsparcie inwestycji związanych z odtworzeniem byłych i istniejących małych zbiorników wodnych oraz infrastruktury kulturowej w postaci młynów wodnych.

Wprowadzone w 2021 r. zmiany w PROW 2014-2020 (podziałanie 4.3 i 5.1) będą przyczyniać się do łagodzenia zmian klimatu i przystosowanie się do niej. Głównym celem realizowanych operacji będzie zarządzanie wodami opadowymi (np. z deszczy nawalnych) w zlewniach rzecznych na terenach rolnych poprzez modernizację istniejących urządzeń wodnych i hydrotechnicznych. W efekcie tego zwiększy się ilość retencjonowanej wody oraz opóźni się spływ wody powierzchniowej. Takie działania pośrednio wpłyną na objętość retencjonowanej wody w profilu glebowym oraz w elementach krajobrazu rolniczego (np. mokradła, oczka wodne, zagłębienia śródpolne). Zostanie wzmocniony naturalny proces obiegu wody w środowisku glebowym w którym nie będą wykorzystywane systemy nawodnień rolniczych (deszczownie szpulowe, nawodnienia kropłowe i mikrozaszace, itp). Przyjęto założenie, że retencja glebowa powinna być realizowana nie tylko poprzez odpowiednie praktyki w zakresie gospodarowania gruntami ale także pośrednio dzięki budowie i odbudowie urządzeń wodnych, wspomagających gromadzenie wody. Operacje realizowane w ramach tego działania będą służyły poprawie bilansu wodnego danego terenu. Polega to na zatrzymaniu odpływu wody w ciekach wodnych, kanałach i rowach melioracyjnych. Wzrost poziomu wód gruntowych, poprawi mikroklimat i bioróżnorodność przy zachowaniu przepływów środowiskowych w okresach niżówkowych w ciekach. Wilgotność gleby ma także bezpośredni związek z podatnością gleb na suszę. Nawet częściowe spowolnienie odpływu wody może znacząco przyczynić się do poprawy retencji na obszarach rolnych. Należy podkreślić, że zmagazynowana woda w urządzeniach melioracyjnych będzie w sposób naturalnych przenikać w głąb profilu glebowego i w ten sposób zwiększać wilgotność gleb co spowoduje, że dotychczasowe urządzenia melioracyjne zmienią swoją funkcję na nawadniająco-odwadniająca.

Dodatkowo, w celu zwiększenia zasobów wodnych, a tym samym adaptacji rolnictwa do zmian klimatu tworzone są Lokalne Partnerstwa ds. Wody, których zadaniem jest inicjowanie, a następnie współpraca pomiędzy wszystkimi podmiotami działającymi na danym terenie, w tym mieszkańcami, rolnikami, instytucjami i urzędami w planowaniu przedsięwzięć, w tym inwestycji służących poprawie gospodarki

wodnej na obszarach wiejskich. Każde partnerstwo swoim zasięgiem obejmować będzie obszar powiatu, jako struktury zajmującej wystarczająco duże obszary geograficzne do podejmowania skutecznych działań dla poprawy gospodarki wodnej.

Dodatkowo, preferencje w zakresie inwestycji w technologie cyfrowe przyczynią się do osiągania nie tylko celów związanych z transformacją cyfrową, ale również celów klimatycznych. Planowane inwestycje cyfrowe będą miały charakter kompleksowy. Komplementarnie do wsparcia oferowanego w Krajowym Planie Odbudowy i Zwiększania Odporności będą mogły też stanowić uzupełnienie przeprowadzonych w ramach Planu inwestycji. Zakres inwestycji będzie obejmował m.in. zakup urządzeń do aplikacji nawozów, pasz, wody czy pozyskiwania energii, sterowanych cyfrowo, zakup oprogramowania i komputerów oraz innych urządzeń mobilnych umożliwiających sterowanie na odległość. Tak realizowana pomoc przyniesie efekt większej skali w zakresie transformacji cyfrowej w rolnictwie.

Potrzeby rozwoju biogospodarki w oparciu o nieżywnościowe zastosowanie biomasy oraz wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii będą realizowane poprzez interwencje inwestycyjne w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej, w ramach których będą wykorzystywane odpady i pozostałości z produkcji rolniczej. Chodzi o wyposażenie gospodarstw w mikroinstalacje produkujące energię z wody lub biogazu rolniczego oraz systemy odzyskiwania ciepła wydalanego z budynków inwentarskich czy termomodernizację budynków gospodarskich służących do produkcji rolnej. W tym kontekście szczególnie ważny jest rozwój mikrobiogazowni dostosowanych do potrzeb produkcji rolniczej w małych i średnich gospodarstwach rodzinnych. Powinno być to traktowane jako część krajowego systemu energetyki rozproszonej, biogospodarki oraz wkład rolnictwa w przeciwdziałanie zmianom klimatu i poprawę gospodarki zasobami. Zagospodarowanie odchodów z produkcji zwierzęcej w mikrobiogazowniach pozwoli nie tylko na pokrycie potrzeb energetycznych gospodarstw, ale również poprzez nawozowe wykorzystanie produktu pofermentacyjnego zmniejszy oddziaływanie rolnictwa na środowisko naturalne (zmniejszenie emisji, mniejsze zużycie nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin), co jest istotne w związku z realizacją celów Europejskiego Zielonego Ładu.

Opisane powyżej podejście pozwoli realizować cele wskazane w Strategii „Od pola do stołu” oraz wymogi wynikające z przepisów dotyczących klimatu i środowiska określone w załączniku XIII rozporządzenia o planach strategicznych.

Postępujące zmiany klimatyczne przyspieszają degradację środowiska naturalnego, powodując min. susze, powodzie i pożary lasów, a także zubożają różnorodność biologiczną m.in. poprzez gradacje chorób i szkodników. Z drugiej strony nie zrównoważona eksploatacja środowiska naturalnego jest czynnikiem wywołującym zmianę klimatu oraz wpływającym negatywnie na stan siedlisk i gatunków. Zależności te obrazują, jak cele szczegółowe WPR z zakresu środowiska i klimatu (d, e, f) są ze sobą ściśle powiązane. Stąd działania podejmowane dla realizacji celu d) mają wpływ na stan wody, gleby i powietrza (cel e) oraz bioróżnorodność (cel f), a działania podejmowane dla ochrony stanu zasobów naturalnych (cel e) oraz ochrony bioróżnorodności (cel f) wpływają na realizację celu związanego z klimatem (cel d). Komplementarność działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych celów środowiskowych i klimatycznych WPR została opisana w rozdziale 3.2.2.

2.1.SO4.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy

--

2.1.SO4.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus

Nie

2.1.SO4.7 Czy planowany jest wkład WPR w Program LIFE (tylko dla SO4, SO5, SO6)

Nie

2.1.SO4.8 Wybór wskaźników rezultatu

Wybór wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

Wskaźniki rezultatu [zalecane wskaźniki rezultatu dla tego celu szczegółowego zaznaczono pogrubioną czcionką].	Wartość docelowa [do wypełnienia z sekcji 2.3]
Grunty zalesione	20660.00 ha
Przystosowanie się do zmiany klimatu	16.51 %
Inwestycje związane z klimatem	0.32 %
Uzależnienie wsparcia dochodu od stosowania norm i dobrych praktyk	97.66 %
Redystrybucja na rzecz mniejszych gospodarstw rolnych	100.73 %
Enhancing support for farms in areas with specific needs	104.01 %
Inwestycje związane z zasobami naturalnymi	0.56 %

Uzasadnienie wyboru wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

R.4 Uzależnienie wsparcia dochodów od stosowania norm i dobrych praktyk: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodów i podlegającej warunkowości

Wskaźnik R.4 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 1.

R.6 Redystrybucja na rzecz mniejszych gospodarstw: wartość procentowa dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

Wskaźnik R.6 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 1.

R.7 Zwiększenie wsparcia dla gospodarstw na obszarach o szczególnych potrzebach: odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

Wskaźnik R.7 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 1.

R.12 Przystosowanie się do zmiany klimatu: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej otrzymującymi wsparcie zobowiązaniami na rzecz lepszego przystosowania się do zmiany klimatu

Z analizy SWOT wynika, że rolnictwo odpowiedzialne jest za około 9% krajowej emisji gazów cieplarnianych (GHG), wśród których największe znaczenie ma emisja podtlenku azotu z gleby, w wyniku nawożenia azotem i emisja metanu z produkcji zwierzęcej. Rolnictwo jest również zasadniczym

źródłem emisji amoniaku (NH₃). Wskazano jednocześnie, że ograniczenie emisji GHG i amoniaku możliwe jest m.in. poprzez optymalizację produkcji, realizowanie zrównoważonych praktyk rolniczych oraz wdrażanie innowacji i nowych metod produkcji. Jednocześnie powiązanie gospodarstw z warunkami naturalnymi, występującymi bezpośrednio w ich sąsiedztwie, wymaga dostosowania prowadzonej przez gospodarstwa rolne produkcji do ochrony zasobów naturalnych i obserwowanych zmian klimatu w celu minimalizowania negatywnych skutków tych zmian. Tym samym zaproponowane interwencje związane z właściwym zarządzaniem nawozami naturalnymi, w sposób komplementarny przyczynią się do realizacji założeń Krajowego Programu Ograniczania Zanieczyszczenia Powietrza (KPOZP) i tym samym realizacji celów określonych w Dyrektywie NEC14. Ponadto dzięki zadrzewieniom, systemom rolno-leśnym oraz ograniczeniu zabiegów uprawowych wzmacniany będzie potencjał pochłaniania sektora: użytkowania gruntów, zmiany użytkowania gruntów i leśnictwa tzw. LULUCF.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.4.6 Ekoschemat - Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji

W analizie SWOT wskazano, że w Polsce w bilansie emisji amoniaku 94% pochodzi z rolnictwa, w tym udział emisji z utrzymywania zwierząt i gospodarki odchodami zwierzęcymi wynosi 83%, a pozostałe 17% emisji związane jest z zużyciem nawozów mineralnych. Zgodnie z dyrektywą NEC15 Polska jest zobowiązana do ograniczenia emisji amoniaku na poziomie 1% w latach 2020-2029 oraz 17% od 2030 roku w stosunku do roku 2005. W przypadku stosowania stałych nawozów naturalnych na gruntach ornych redukcję emisji amoniaku oraz GHG z rolnictwa można osiągnąć poprzez jak najszybsze wymieszanie nawozów z glebą w celu maksymalnego wykorzystania zawartych w nich składników odżywczych przez rośliny. Istotne jest zatem wsparcie praktyk polegających na wymieszaniu obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji. Dzięki tej interwencji bezpośrednio realizowana jest potrzeba ograniczania zanieczyszczeń powietrza oraz emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 1 250 tys. ha.

2) I.4.7 Ekoschemat - Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo

Zgodnie z przywołanym w analizie SWOT *Kodeksem doradczym dobrej praktyki rolniczej dotyczącym ograniczenia emisji amoniaku*, jedną z praktyk prowadzących do ograniczenia NH₃ oraz GHG jest rozlewanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo. Właściwe ich rozprowadzanie pozwala na minimalizowanie strat amoniaku. Najskuteczniejszą metodą jest m.in. bezpośrednie ich wprowadzenie do gleby. Metody te, z agronomicznego punktu widzenia, umożliwiają też bardziej jednolitą i precyzyjną aplikację gnojowicy, ograniczając tym samym ryzyko jej spływania. Dzięki tej interwencji bezpośrednio realizowana jest potrzeba ograniczania zanieczyszczeń i emisji GHG z rolnictwa. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 40 tys. ha.

3) I.4.9 Ekoschemat - Utrzymanie zadrzewień śródpolnych

Z analizy SWOT wynika, że w Polsce występuje znaczący potencjał sekwestracji węgla organicznego w glebie. Istotne znaczenie w tym obszarze odgrywają gospodarstwa charakteryzujące się dużym udziałem lasów i trwałych użytków zielonych oraz stosowane alternatywne rozwiązania tj. systemy rolno-leśne, zadrzewienia i zakrzaczenia śródpolne. Dzięki utrzymaniu i pielęgnacji zadrzewień śródpolnych zachowany zostanie ich potencjał redukcyjny CO₂ (łagodzenie zmian klimatu). Interwencja przyczynia się również do zwiększania retencji wodnej, ograniczenia skutków suszy i zapobiegania erozji (przystosowanie do zmian klimatu). Wdrażanie ekoschematu przyczyni się do długotrwałego utrzymania realizacji celów środowiskowo-klimatycznych, w tym mitygacji i adaptacji do zmian klimatu. W każdym kolejnym roku wsparcie będzie odpowiadało powierzchni zadrzewień zakładanych w poprzednich latach. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie około 1,6 tys. ha.

4) I.4.10 Ekoschemat - Utrzymanie systemów rolno-leśnych

W analizie SWOT wskazano, że konieczne jest zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa i zwiększenie sekwestracji dwutlenku węgla. Utrzymanie systemów rolno-leśnych pozwala na użytkowanie gruntu rolnego, na którym drzewa lub krzewy są zintegrowane z uprawą rolną, na tym samym obszarze. Jest to wielofunkcyjne użytkowanie gruntu przynoszące korzyści środowiskowo-klimatyczne. Systemy rolno-leśne przyczyniają się do redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz zwiększania zawartości materii organicznej w glebie. Wpływają na poprawę zasobów wodnych, poprzez zwiększenie infiltracji, ochronę wód powierzchniowych oraz zapobiegają erozji. Tym samym interwencja przyczynia się do zidentyfikowanych potrzeb w zakresie zwiększania pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla w glebie, ograniczania emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa, jak również adaptacji rolnictwa do zmian klimatu. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie około 3,9 tys. ha.

5) I.4.8 Ekoschemat - Uproszczone systemy uprawy

Analiza SWOT wskazuje, że rolnictwo jest jednym z sektorów, który przyczynia się do emisji gazów cieplarnianych, z czego największy udział w emisji gazów cieplarnianych wyrażony pod postacią CO₂ stanowią gleby rolnicze (pochodna produkcji roślinno-polowej) – ok. 46%. Dodatkowo Polska jest krajem o małych zasobach wodnych, zmiennych czasowo i terytorialnie. Jednocześnie cechą charakterystyczną klimatu Polski jest nierównomierny rozkład opadów atmosferycznych i w konsekwencji występowanie okresów nadmiernego i niedostatecznego uwilgotnienia, co powoduje duże straty w rolnictwie. Obserwowany jest także wzrost częstości występowania zjawisk ekstremalnych, m.in. powodzi i suszy.

Celem ekoschematu jest wsparcie systemów uprawy korzystnych w sytuacji zachodzących zmian klimatu. Prowadzenie upraw uproszczonych, również dzięki pozostawieniu na polu, po zbiorze uprawy, całości resztek poźniowych w formie mulczu, przyczynia się do przeciwdziałania degradacji gleby związanej z występowaniem niekorzystnych zjawisk: erozji wodnej i wietrznej. Ponadto poprawia strukturę i porowatość gleby, wpływa na lepsze zatrzymywanie wody w glebie i zwiększanie zawartości substancji organicznej (próchnicy) w wierzchniej warstwie gleby, ogranicza parowanie wody z gleby. Jednocześnie ulegają zmniejszeniu nakłady ponoszone na produkcję roślinną, m.in. poprzez mniejsze zużycie paliwa, większą wydajność pracy maszyn i narzędzi uprawowych. Ponadto ograniczenie zabiegów uprawowych przekłada się także na zmniejszenie emisji CO₂ i N₂O do atmosfery. Planuje się, że wsparciem objętych będzie co rocznie około 775 tys. ha.

6) I.4.3 Ekoschemat - Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe

Z analizy SWOT wynika, że potrzebne są działania redukujące niekorzystne zmiany klimatu.

Dzięki uprawie międzyplonów oraz wsiewek śródplonowych, poprzez wiązanie CO₂ w materii organicznej może zwiększać się jego pochłanianie w rolnictwie. Pozostawiona na powierzchni gruntu masa organiczna w postaci mulczu, poddana działaniu czynników biologicznych i atmosferycznych poprawia strukturę gleby i reguluje stosunki wodne poprzez usprawnienie podsiąkania wody i ograniczenie parowania, itd. Międzyplony zwiększają również plonowanie roślin następczych i działają fitosanitarnie poprzez eliminację lub ograniczanie rozwoju niektórych patogenów. Zgodnie z powyższym, ekoschemat przyczynia się do ograniczenia negatywnych wpływów klimatu na glebę. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 240 tys. ha.

7) I.4.11 Ekoschemat - Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych

W związku ze zwróceniem uwagi w analizie SWOT na małe zasoby wodne, nierównomierny rozkład opadów, a także niskie możliwości akumulowania wody w glebie, przy niewielkim zainteresowaniu rolników zalesianiem, odtwarzaniem środowisk hydrogenicznych, ekosystemów naturalnych, OZE, został zaproponowany do wdrożenia ekoschemat Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych, który służy zatrzymywaniu wody w glebie. Wsparcie zostało ukierunkowane na siedliska hydrogeniczne (tj. grunty objęte zobowiązaniami w ramach wybranych wariantów pakietów

przyrodniczych Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW), szczególnie predestynowane do funkcji retencyjnej, których kondycja przyrodnicza jest uzależniona od obecności wody, i na tereny o ekstensywnym systemie produkcji (tj. objęte ekoschematem Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt), gdzie potrzeby produkcyjne są stosunkowo łatwe do pogodzenia z wykorzystaniem terenu na cele usług ekosystemowych.

8) I.4.15 Ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne

Analiza SWOT wskazuje, że rolnictwo jest jednym z sektorów, które przyczyniają się do emisji gazów cieplarnianych (GHG). Wskazano jednocześnie, że ograniczenie emisji GHG możliwe jest m.in. poprzez optymalizację produkcji, realizowanie zrównoważonych praktyk rolniczych oraz wdrażanie innowacji i nowych metod produkcji.

Jednym ze zrównoważonych systemów produkcji jest system rolnictwa ekologicznego, który znacznie minimalizuje presję rolnictwa na środowisko. System produkcji ekologicznej wyklucza bowiem stosowanie syntetycznych nawozów i środków ochrony roślin, wymaga też stosowania złożonego płodozmianu i zabiegów chroniących glebę i wodę. Poprzez dążenie do zrównoważenia produkcji roślinnej ze zwierzęcą i „domykaniu” dzięki temu obiegu materii w gospodarstwie system produkcji ekologicznej wpływa na zwiększenie zawartości materii organicznej w glebie i jest korzystne dla klimatu. Zrównoważone praktyki rolnicze stosowane w ramach rolnictwa ekologicznego sprzyjają zmniejszeniu emisji CO₂ i N₂O do atmosfery.

Wsparcie ekologicznych metod produkcji odpowiadające na potrzebę dotyczącą ograniczania emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa realizowane będzie poprzez ekoschemat – Rolnictwo ekologiczne. Szacuje się, że w ramach tego ekoschematu wsparte zostanie ok. 512 649 ha UR. Uzasadnienie dla szacowanego poziomu wskaźnika produktu dla ekoschematu – Rolnictwo ekologiczne wskazano przy celu 9 w ramach wskaźnika R.29.

R.16 Inwestycje związane z klimatem: odsetek gospodarstw korzystających w ramach WPR ze wsparcia inwestycji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej oraz na rzecz wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych lub biomasy

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.7.5 Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu

W zakresie sektora owoców i warzyw ramach przepisów UE od początku funkcjonowania mechanizmu wsparcia dla organizacji producentów, organizacje te są wspierane również w zakresie celów środowiskowych, w tym ochrony klimatu, które są elementem obowiązkowym w realizowanych programach operacyjnych. Zgodnie z przepisami PS WPR organizacje producentów zapewniają, że co najmniej 15% wydatków realizowanych w ramach zatwierdzonych programów operacyjnych będzie przeznaczanych na co najmniej 3 działania powiązane z celem dotyczącym przyczyniania się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej.

Proponowana interwencja stanowi odpowiedź na następujące zidentyfikowane potrzeby w ramach celu 4:

1. ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa
2. adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu w tym ograniczenie oddziaływania niekorzystnych warunków pogodowych lub zagrożeń chorobowych
3. rozwój biogospodarki w oparciu o nieżywnościowe zastosowania biomasy rolniczej i leśnej
4. wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii.

Zakłada się że w całym okresie realizacji Krajowego Planu Strategicznego WPR w ramach interwencji w sektorze owoców i warzyw wsparciem zostanie objętych 805 gospodarstw rolnych będących

członkami organizacji producentów owoców i warzyw realizujących program operacyjny, co stanowi ok. 0,3% wszystkich gospodarstw uprawiających owoce i warzywa w Polsce.

2) I.10.2 Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej

W ramach analizy SWOT zidentyfikowano problemy energetyczne oraz dostęp do różnego rodzaju zasobów odnawialnych na obszarach wiejskich. Zatem rozwój energetyki odnawialnej dla tych regionów jest kwestią kluczową.

Mając na uwadze działania adaptacyjne do zmian klimatu, a także potencjał polskiego rolnictwa, koniecznym wydaje się wykorzystanie biomasy pochodzenia rolniczego do produkcji energii, a także rozwój instalacji wykorzystujących energię wody. Szczególnym znaczeniem, biorąc pod uwagę słabe zaplecze kapitałowe rolników, będą inwestycje w systemy poprawiające efektywność energetyczną budynków gospodarskich służących produkcji rolnej.

Zakładane wsparcie w ramach tego działania pozwoli na realizację 231 projektów związanych z inwestycjami z zakresu produkcji energii z wody lub biogazu rolniczego. W ramach tej interwencji możliwe będą także inwestycje w systemy poprawiające efektywność energetyczną budynków gospodarskich służących produkcji rolnej, które obejmą swoim zakresem około 3 471 gospodarstw rolnych. Łączna ilość wspartych gospodarstw wyniesie ok. 3,7 tys. co stanowi 0,26% wszystkich gospodarstw rolnych w Polsce.

Będzie to odpowiedzią na wyzwania wskazane w analizie SWOT dla celu 4 jakim jest potrzeba ograniczania emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa, wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii, a także rozwój biogospodarki w oparciu o nieżywnościowe zastosowania biomasy rolniczej i leśnej.

Ponadto zakres ww. interwencji jest komplementarny z innymi programami. Działania inwestycyjne z zakresu OZE wykorzystujące do produkcji energii wiatr, słońce oraz biomasę przewidziane są również w innych programach współfinansowanych ze środków UE oraz środków krajowych, np. w Polityce Spójności, Programie FEnIKS, Mój Prąd, Agroenergia, co powinno wzmacniać realizację ww. potrzeb na obszarach wiejskich.

R.17 Grunty zalesione: obszar objęty wsparciem z tytułu zalesiania, systemów rolno-leśnych i odtwarzania, w tym z podziałem na poszczególne kategorie

W analizie SWOT wskazano, że istotne możliwości sekwestracji CO₂ w Polsce związane są z ok. 30 % udziałem lasów w powierzchni kraju oraz dużym arealem gruntów zadrzewionych i zakrzewionych w sąsiedztwie użytków rolnych, a także znacznym potencjałem do zalesienia gruntów o niskiej produktywności. W analizie SWOT podkreśla się, że adaptacja do zmian klimatu wymaga również działań na rzecz zwiększenia bioróżnorodności w lasach prywatnych. Z tego względu w ramach Planu Strategicznego na lata 2023-2027 wspierane będą inwestycje leśne i zadrzewieniowe w sposób bezpośredni przyczyniające się do realizacji celów wskazanych w Europejskim Zielonym Ładzie, polegających m.in. na poprawie jakości obszarów leśnych w Unii Europejskiej oraz zasadzeniu 3 mld drzew w UE do 2030 r. Interwencje przyczyniać się będą do realizacji Krajowego Programu Zwiększania Lesistości (KPZL), w ramach którego przewiduje się wzrost lesistości polski do 30% w 2020 roku i 33% w roku 2050. Tym samym realizować będą cele związane z pochłanianiem określone dla Sektora: użytkowanie gruntów, zmiany użytkowania gruntów i leśnictwa (tzw. LULUCF).

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.10.14 Zwiększanie bioróżnorodności lasów prywatnych

Z analizy SWOT wynika, że lasy prywatne w Polsce charakteryzują się niską bioróżnorodnością (dominują w nich gatunki iglaste), co wpływa na ograniczenie ich odporności oraz funkcji

przyrodniczych, zdolności do wiązania węgla, ochrony wód oraz gleb. Stwierdzono więc potrzebę zwiększania różnorodności biologicznej w lasach prywatnych poprzez dywersyfikację ich struktury oraz składu gatunkowego. Konieczne są również, zwłaszcza w aspekcie adaptacji do zmian klimatu, inwestycje zwiększające odporność i zdrowotność drzewostanów. Planuje się, że wsparciem objętych będzie około 11,4 tys. ha.

2) I.10.11 Zalesianie gruntów rolnych

W analizie SWOT wskazano, że lasy odgrywają ważną rolę w procesie pochłaniania CO₂ z atmosfery i trwałego jego magazynowania w postaci węgla w biomase drzewnej. Podkreślono potrzebę zalesień gruntów o niskiej produktywności, które szczególnie narażone są na erozję i pogorszenie stosunków wodnych. Tworzenie zalesień na gruntach rolnych odpowiada na zidentyfikowaną w Planie Strategicznym WPR potrzebę zwiększania pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla w glebie. Dodatkowo zalesienia przyczyniają się do łączenia rozdrobnionych kompleksów leśnych w zwarte i ciągle struktury krajobrazu. Planuje się, że w ramach interwencji zalesionych zostanie ok. 2,5 tys. ha.

3) I.10.12 Tworzenie zadrzewień śródpolnych

Zgodnie z analizą SWOT istotnym problemem polskiego rolnictwa są coraz częściej występujące susze rolnicze. Wskazano, że ochrona przed wyparowaniem wody wymaga zastosowania kompleksowego zestawu działań, w tym m.in. tworzenia zadrzewień śródpolnych. W zidentyfikowanych potrzebach wskazano, że zakładanie zadrzewień śródpolnych jest szczególnie istotne w kontekście przeciwdziałania negatywnym skutkom zmian klimatu oraz ochrony i różnicowania krajobrazu wiejskiego w tym m.in. ochrony zapylaczy. Planuje się, że wsparciem objętych zostanie około 1,9 tys. ha.

4) I.10.13 Zakładanie systemów rolno-leśnych

W analizie SWOT wykazano, że systemy rolno-leśne należą do praktyk mitygacyjnych, posiadających znaczący potencjał sekwestracji węgla. W ramach zidentyfikowanych potrzeb wskazano, że wsparcie praktyk agroleśnych, w ramach których drzewa i krzewy są zintegrowane z uprawą rolną, w sposób bezpośredni przyczynia się do zwiększania pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla w glebie. Systemy rolno - leśne w istotny sposób wpływają również na zwiększenie bioróżnorodności, gdyż biocenotyczne i miododajne gatunki drzew i krzewów są naturalnym środowiskiem występowania owadów zapylających. Planuje się, że wsparciem objętych zostanie około 4,9 tys. ha.

R.26 Inwestycje związane z zasobami naturalnymi: odsetek gospodarstw korzystających ze wsparcia w ramach WPR z tytułu inwestycji produkcyjnych i nieprodukcyjnych związanych z dbaniem o zasoby naturalne

Wskaźnik R.26 odnosi się zarówno do realizacji celu 4 jak i celu 5 oraz 6. Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.7.5 Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu

W zakresie sektora owoców i warzyw ramach przepisów UE od początku funkcjonowania mechanizmu wsparcia dla organizacji producentów, organizacje te są wspierane również w zakresie celów środowiskowych, w tym ochrony klimatu, które są elementem obowiązkowym w realizowanych programach operacyjnych. Zgodnie z przepisami PS WPR organizacje producentów zapewniają, że co najmniej 15% wydatków realizowanych w ramach zatwierdzonych programów operacyjnych będzie przeznaczanych na co najmniej 3 działania powiązane z celem dotyczącym promowania, rozwoju i wdrażania: metod i technik produkcji, które są przyjazne dla środowiska; praktyk uprawy odpornych na szkodniki i przyjaznych dla środowiska; standardów zdrowia i dobrostanu zwierząt wykraczających poza minimalne wymogi ustanowione na mocy prawa unijnego i krajowego; przyjaznego dla środowiska stosowania produktów ubocznych i odpadów oraz gospodarowania nimi, w tym ich ponownego wykorzystania i waloryzacji; zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych, w szczególności

ochrona wody, gleby i powietrza, jak również działania na rzecz różnorodności biologicznej. Proponowana interwencja stanowi odpowiedź na następujące zidentyfikowane potrzeby w ramach celu 5:

1. poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich
2. ograniczanie zanieczyszczeń powietrza

Zakłada się że w całym okresie realizacji Krajowego Planu Strategicznego WPR w ramach interwencji w sektorze owoców i warzyw wsparciem zostanie objętych 805 gospodarstw rolnych będących członkami organizacji producentów owoców i warzyw realizujących program operacyjny, co stanowi ok. 0,3% wszystkich gospodarstw uprawiających owoce i warzywa w Polsce.

2) I.10.4 Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu

Z analizy SWOT oraz identyfikacji potrzeb wynika, iż rozdrobniona struktura agrarna skutkuje niską produktywnością i w konsekwencji niedoinwestowaniem gospodarstw rolnych. W efekcie nie mogą one realizować przedsięwzięć służących racjonalnej gospodarce zasobami wody, gleby i powietrza.

Ponadto, rolnictwo jest sektorem, w którym produkcja w bardzo dużym stopniu jest uzależniona od warunków przyrodniczych (głównie gleba i agroklimat). Zmiany tych warunków przekładają się w sposób bezpośredni na ukierunkowanie produkcji i jej intensywność oraz efektywność.

Dzięki wykorzystaniu nowych technologii możliwe jest przeciwdziałanie i zapobieganie następstwom niekorzystnych zjawisk klimatycznych. Szczególnie ważne jest wdrażanie działań, które w dłuższej perspektywie mogą ograniczyć dynamikę zmian klimatycznych i zrationalizować wykorzystanie zasobów. Można to osiągnąć m.in. poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych oraz amoniaku do atmosfery czy racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi. Niestety większość tego typu technologii, ze względu na innowacyjny charakter, charakteryzuje się wysokimi kosztami. Konieczne jest więc wypracowanie mechanizmów ograniczających negatywny wpływ barier o charakterze ekonomicznym.

Analiza SWOT wykazała, że potrzebne jest zapewnienie wsparcia dla gospodarstw rolnych w celu ograniczenia wpływu zmian klimatu na prowadzoną w gospodarstwach produkcję (roślinną lub zwierzęcą) z jednoczesnym zmniejszeniem niekorzystnego oddziaływania tej produkcji na środowisko. W związku z tym przyjęto, że wsparcie w celu realizacji potrzeb związanych z adaptacją gospodarstw rolnych do zmian klimatu oraz ograniczeniem ich presji na środowisko otrzyma ok. 7 tys. producentów rolnych, co stanowi 0,54% wszystkich gospodarstw rolnych w Polsce.

Będzie to odpowiedzią na wyzwania wskazane w analizie SWOT dla celu 4 i 5, jakim jest ograniczenie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa, adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu, poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich, ograniczanie zanieczyszczeń powietrza oraz zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów.

2.1.SO4.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej

Alokacja finansowa przeznaczona na interwencje zaprogramowane pod celem 4 jest adekwatna do możliwości realizacji potrzeb wynikających z analizy potrzeb, pozwala na osiągnięcie celów zgodnie z oszacowanymi wartościami docelowymi wskaźników rezultatu i znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym Planie Finansowym.

2.1.SO5 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

2.1.SO5.1 Streszczenie analizy SWOT

2.1.SO5.1.1 Mocne strony

- Duże zasoby użytków rolnych o znacznym zróżnicowaniu uwarunkowań naturalnych. (str. 3)
- Relatywnie niski poziom intensywności polskiego rolnictwa wyrażony m.in. mniejszym zużyciem przemysłowych środków produkcji. (str. 3)
- Wielokierunkowość i znaczne zróżnicowanie produkcji w skali kraju, które sprzyja ograniczeniu negatywnej presji rolnictwa na środowisko. (str. 3)
- Zróżnicowana i ciągle rozdrobniona struktura agrarna powodująca na ogół niskonakładowy system produkcji. (str. 3)
- Stosunkowo duży udział trwałych użytków zielonych (TUZ), które mają bardzo duże znaczenie wodo- i glebochronne. (str. 4)
- Duży udział na terenach wiejskich obszarów NATURA 2000, które są naturalnymi i półnaturalnymi ekosystemami zależnymi od rolnictwa i leśnictwa. (str. 4)
- Rozwinięty system doradztwa rolniczego. (str. 6)
- Bogate zaplecze naukowe tworzone przez instytuty badawczo-rozwojowe oraz uczelnie wyższe i średnie szkoły rolnicze. (str. 6, 7)
- Prowadzenie produkcji roślinnej zgodnie z zasadami integrowanej ochrony. (str. 4 i 5)

2.1.SO5.1.2 Słabe strony

- Duży udział gleb lekkich. (str. 8)
- Niewielkie zasoby wodne oraz okresowe deficyty opadów. (str. 8, 9)
- Znaczny udział gleb o niskiej zawartości próchnicy, kwaśnym lub bardzo kwaśnym odczynie oraz niskiej zasobności w fosfor, potas i magnez. (str. 8)
- Brak odpowiedniej ochrony gleb organicznych położonych na obszarach podmokłych. (str. 8)
- Zły stan infrastruktury technicznej (głównie melioracji), niska pojemność retencyjna oraz niewystarczające działania powierzchniowe umożliwiające racjonalną gospodarkę wodną. (str. 9)
- Niedostateczny poziom wdrożenia praktyk zrównoważonego gospodarowania glebami oraz wodą w rolnictwie, również odnoszących się do adaptacji agrotechniki i technologii uprawy roślin do zmian klimatu. (str. 10)
- Koncentracja regionalna produkcji roślinnej i zwierzęcej, utrudniająca racjonalne gospodarowanie składnikami pokarmowymi i materią organiczną, zawartymi w nawozach naturalnych, powodująca również zwiększone ryzyko przedostawania się biogenów do środowiska i możliwy negatywny wpływ na wodę, glebę i powietrze. (str. 11)

- Niski poziom współpracy pomiędzy rolnikami na poziomie lokalnym np. w zakresie wymiany nawozów, pasz, gruntów. (str. 11)
- Występowanie obszarów, na których zanika jakakolwiek działalność rolnicza, skutkuje zjawiskiem porzucania gruntów i ich trwałego wycofania z produkcji. (str. 11)
- Niski poziom świadomości w zakresie racjonalnej gospodarki zasobami. (str. 12)
- Wysokie koszty wdrażania technologii ograniczających emisje zanieczyszczeń powietrza w tym amoniaku w produkcji rolniczej. (str. 11)
- Spadek liczby rolników uczestniczących w systemie rolnictwa ekologicznego. (str. 12)
- Presja rolnictwa na jakość wód. (str. 11)

2.1.SO5.1.3 Szanse

- Rozwój nowych technik i technologii produkcji żywności zgodnych z zasadami agroekologii¹⁴ (zrównoważonego rozwoju) tj.: zachowanie zasobności gleb, racjonalne korzystanie z wody, ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i amoniaku do atmosfery. (str. 13)
- Postęp biologiczny w produkcji roślinnej i zwierzęcej ukierunkowany na racjonalną gospodarę zasobami i zwiększenie odporności na stesy biotyczne i abiotyczne. (str. 13)
- Modernizacja gospodarstw w kierunku energooszczędnych i niskoemisyjnych technologii. (str. 13, 14)
- Dalszy rozwój certyfikowanej produkcji rolniczej na standardach zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju. (str. 14)
- Wdrożenie w produkcji rolniczej zasad biogospodarki i gospodarki obiegu zamkniętego. (str. 14)
- Zwiększenie świadomości wspólnych celów producentów rolnych, przetwórców i dostawców w zakresie ochrony środowiska, w tym stosowania i przechowywania nawozów naturalnych oraz właściwego bilansowania nawożenia. (str. 16, 17)
- Wzrost poziomu wiedzy w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami. (str. 16)
- Zmiana zwyczajów konsumenckich polegająca głównie na ograniczeniu spożycia produktów mięsnych, wzroście spożycia produktów ekologicznych i żywności funkcjonalnej oraz preferowaniu krótkich łańcuchów dostaw. (str. 18)
- Rozwój współpracy pomiędzy rolnikami na poziomie lokalnym np. w zakresie wymiany nawozów, pasz, gruntów. (str. 18)
- Rozwój badań i opracowanie przyjaznych dla środowiska, nowych technologii i metod produkcji w rolnictwie. (str. 17)
- Rozwój systemu doradztwa oraz pogłębianie wiedzy w zakresie wdrożenia praktyk zrównoważonego gospodarowania glebami oraz wodą w rolnictwie. (str. 15, 16)

- Potencjał poprawy struktury terenów leśnych oraz przeznaczenia gruntów mało produktywnych do zalesienia. (str. 15/16)
- Upowszechnienie działań ograniczających presję ze strony rolnictwa. (str. 15)

[1] Gliessman S. R.: Agroecology. The ecology of sustainable food systems. Taylor & Francis Group. 2015.

https://knowledge4policy.ec.europa.eu/sites/default/files/agroecology_brief_update_04-2020.pdf

2.1.SO5.1.4 Zagrożenia

- Postępujące procesy koncentracji i specjalizacji zachodzące w produkcji rolniczej. (str. 18)
- Zawężenie puli genetycznej roślin i zwierząt użytkowanych rolniczo, spowodowanych dominacją niektórych gatunków roślin lub ras zwierząt w uprawie i hodowli. (str. 18)
- Pogłębienie zróżnicowania regionalnego w zakresie specjalizacji i intensywności produkcji rolniczej. (str. 18)
- Regionalne zwiększenie ryzyka erozji wietrznej i wodnej gleb w wyniku nasilenia nagłych zjawisk klimatycznych. (str. 18)
- Pogorszenie jakości i dostępności wód. (str. 19)
- Pogłębiające się niekorzystne zmiany w ilości i dystrybucji opadów, co skutkować będzie dalszym pogorszeniem się zasobów wodnych, niezbędnych do produkcji rolniczej. (str. 19)
- Globalna (krajowa) tendencja pogorszenia jakości powietrza. (str. 19)
- Postępujące zmiany klimatyczne powodujące wzrost zagrożenia dla gleb i wód oraz występowanie nowych zagrożeń ze strony chorób i szkodników. (str. 20)
- Słaba i niestabilna kondycja finansowa znaczącej części gospodarstw rolnych, która utrudnia inwestycje w działania z zakresu zrównoważonej gospodarki zasobami naturalnymi. (str. 20)
- Zaprzestanie działalności rolniczej na glebach najsłabszych o najgorszych naturalnych warunkach gospodarowania. (str. 21)

2.1.SO5.1.5 Other comments

Liczba zwierząt gospodarskich w Polsce wyrażona w jednostkach przeliczeniowych LSU wynosi 9,44 mln (2016). Obecnie obsada zwierząt zmienia się i jest porównywalna z rokiem 2005. Aspekt regionalny ma szczególne znaczenie w tym kontekście. Znaczna część gospodarstw rezygnuje z produkcji zwierzęcej, co jest wynikiem uwarunkowań rynkowych, jak i organizacyjnych związanych z nakładochłonnością tego kierunku produkcji rolniczej. Zaniechanie produkcji zwierzęcej przekłada się na potrzebę substytucji nawożenia naturalnego.

Udział rolnictwa, w tym gruntów uprawnych i użytków zielonych, w całkowitych emisjach gazów cieplarnianych netto był stosunkowo stabilny w latach 1990–2018, a w 2018 r. osiągnął ok. 8 % i pozostaje poniżej średniej UE (13%).

Wartość wskaźnika odporności gospodarstw i ich potencjału adaptacyjnego do zmian klimatu jest ujemna i wynosi -0,32. Wskazuje to na niską odporność gospodarstw i ich niski potencjał adaptacyjny do zmian klimatu. Uzupełnieniem informacji diagnostycznej przedstawionej w analizie SWOT cel 5 stanowi

opracowanie pn. Aktualna sytuacja sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Materiał sporządzony na podstawie wspólnych wskaźników kontekstu. Szczególnie dotyczy to opisu wskaźników zawartych na str. 26-29, 36-39, 41-42, 49-50, 59-60.

2.1.SO5.2 Identyfikacja potrzeb

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR
CS 5. P1.	Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 5. P3.	Poprawa jakości wód	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 5. P4.	Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza	pożądana (+)	Częściowo
CS 5. P5.	Zapobieganie porzucaniu gruntów	pożądana (+)	Tak
CS 5.P 6.	Podnoszenie wiedzy w zakresie racjonalnego wykorzystania wody, gleby, powietrza	nie dotyczy	Częściowo

2.1.SO5.3 Identyfikacja istotnych elementów planu wywodzących się z instrumentów legislacyjnych określonych w Załączniku XI do rozporządzenia o planach strategicznych, w których została uwzględniona ocena potrzeb dla celów szczegółowych planu

<p>1. Dyrektywa 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz</p> <p>2. Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory dla obu dyrektyw: Priorytetowe Ramy Działań dla sieci Natura 2000 (PAF). Polski dokument PAF na lata 2021-2027 został zaakceptowany przez KE w 2021 r.</p> <p>3. Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej Obecnie prowadzone są prace zmierzające do opracowania II aktualizacji planów gospodarowania wodami (II aPGW, 3 cykl planistyczny, 2016-2021).</p> <p>4. Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego została implementowana poprzez ustawę z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 2018 r. w sprawie przyjęcia "Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu" (z późn. zmianami) Dodatkowo opracowano zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej.</p> <p>5. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy (tzw. dyrektywa CAFE) Została transponowana do prawa polskiego poprzez przepisy ustawy prawo ochrony środowiska (POŚ) oraz odpowiednie akty wykonawcze do tej ustawy. Na podstawie ustawy POŚ, w 2015 roku został przyjęty Krajowy Program Ochrony Powietrza (KPOP) do roku 2020 roku (z perspektywą do roku 2030).</p> <p>6. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany</p>
---

dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylenia dyrektywy 2001/81/WE (tzw dyrektywa NEC) Zgodnie z tą dyrektywą głównymi narzędziami skutecznego ograniczania emisji ww. zanieczyszczeń są środki i strategie zawarte w Krajowym Programie Ograniczania Zanieczyszczenia Powietrza (KPOZP).

7. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/841 w sprawie włączenia emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem do ram polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 i zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013 oraz decyzję nr 529/2013/UE Aktualnie nie ma dokumentu krajowego, który bezpośrednio implementuje postanowienia tego rozporządzenia. Planowane jest opracowanie *Strategii Rozwoju Niskoemisyjnego*, co jest wymogiem unijnego rozporządzenia nr 525/2013

8. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/842 w sprawie wiążących rocznych redukcji emisji gazów cieplarnianych przez państwa członkowskie od 2021 r. do 2030 r. przyczyniających się do działań na rzecz klimatu w celu wywiązania się z zobowiązań wynikających z Porozumienia paryskiego oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013 Aktualnie brak jest dokumentu krajowego, który bezpośrednio implementuje postanowienia tego rozporządzenia. Szczegółowe podejście do sposobu realizacji celu redukcyjnego w sektorach non-ETS będzie wynikać ze „Strategii zarządzania krajowym limitem”, która zostanie opracowana do 2022 r. i zatwierdzona przez Radę Ministrów na podstawie art. 21d ustawy o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji

9. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych jest na etapie wdrażania do polskiego porządku prawnego.

10. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylenia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE została wdrożona do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej.

11. Zgodnie z **Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013** został przygotowany „Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030” (Krajowy plan).

12. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów Zgodnie z art. 4 dyrektywy 2009/128/WE Drugi już dla Polski Krajowy plan działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2018-2022 został przyjęty w lipcu 2018 r.

2.1.SO5.4 Logika interwencji

Zachowanie zasobów naturalnych: wody, gleby i powietrza jest jednym z priorytetów Polski. W kontekście Wspólnej Polityki Rolnej wiąże się to głównie z dążeniem do długookresowego zachowania i rozwoju możliwości produkcyjnych rolnictwa. Kwestie dotyczące ochrony tych zasobów należy postrzegać kompleksowo ze względu na ich wzajemną komplementarność i synergię.

W kraju dominują gleby lekkie, kwaśne o niskiej zawartości próchnicy, a więc o niskiej żyzności i zdolności magazynowania wody, wrażliwe na susze i erozję. Wpływa to istotnie na warunki produkcji rolnej, zwłaszcza w sytuacji narastających zmian klimatu, które przejawiają się zwiększonymi wahaniami temperatury i niedostatkiem opadów w okresie wzrostu roślin. Coraz częściej występują ciepłe i niemal

bezsnieżne zimy, przez co już wiosną gleba wykazuje przesuszenie, związane również ze słabą pojemnością wodną. Zmiany klimatu w warunkach dużego udziału gleb lekkich i braku lub niezadowalającego stanu infrastruktury hydrotechnicznej i melioracyjnej przyczyniają się do coraz częstszych susz rolniczych.

Bardzo istotny jest również problem jakości wód w Polsce. Regionalne nadwyżki azotu i fosforu w glebie prowadzą do zanieczyszczenia wód podziemnych i powierzchniowych oraz nasilenia eutrofizacji Morza Bałtyckiego. Polska stanowi główne źródło dopływu biogenów pochodzenia rolniczego. Pomimo, iż dotychczasowe działania spowodowały zmniejszenie zanieczyszczenia azotanami, nadal konieczne jest realizowanie obligatoryjnych wymogów (programu azotanowego) oraz dobrowolnych dla rolników działań w celu dalszego zmniejszenia zanieczyszczenia wód Bałtyku.

Potrzeby w zakresie poprawy jakości wód oraz zwiększenia próchnicy glebowej, która wpływa na pojemność wodną gleby, realizowane będą m.in. poprzez wymogi obowiązkowe określone w ramach warunkowości. Dla poprawy jakości wody tym samym ograniczenia zanieczyszczeń Morza Bałtyckiego duże znaczenie będzie miała ochrona torfowisk i terenów podmokłych (DKR 2), ustanowienie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych (DKR 4) i wykorzystanie gruntów ornych na obszary nieprodukcyjne (DKR 8). Istotne będą wymogi polegające na przeciwdziałaniu zanieczyszczeniu wód związkami azotu i fosforu (SMR 1 i 2) oraz dotyczące środków ochrony roślin (SMR 7 i 8). Ponadto wymóg dotyczący minimalnej pokrywy glebowej (DKR 6) w najbardziej newralgicznych okresach będzie istotny dla ograniczenia spływu nawozów i związków biogenych do wód. Tym samym praktyki takie będą sprzyjały utrzymaniu jakości wód i gleb.

Na ochronę gleb wpłynie: (1) utrzymywanie trwałych użytków zielonych na określonym poziomie w całym kraju (DKR 1), co niewątpliwie przyczynia się do ochrony zasobów węgla oraz (2) utrzymanie obszarów podmokłych i torfowisk (DKR 2), celem magazynowania węgla w glebie i tym samym zapobiegania emisji dwutlenku węgla do atmosfery. Zrównoważone gospodarowanie glebą, wpływające na zmniejszenie ryzyka ich degradacji oraz przeciwdziałanie erozji, realizowane będzie poprzez: (1) wymóg minimalnej pokrywy gleby w najbardziej newralgicznych okresach (DKR 6), (2) właściwe zarządzanie orką na gruntach położonych na stokach (DKR 5), niezwykle istotne dla przeciwdziałania erozji oraz (3) zmianowanie upraw lub inne praktyki mające na celu zachowanie potencjału gleby, w tym dywersyfikacja upraw (DKR 7).

Powyższe wymogi określone w ramach warunkowości (w szczególności DKR 4, DKR 5, DKR 6 oraz SMR 2), pozwolą na wypełnianie niektórych wymogów określonych w Dyrektywie Rady z dnia 12 grudnia 1991 r. dotyczącej ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (tzw. dyrektywie azotanowej). Jej cele realizowane są poprzez Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu (tzw. program azotanowy) ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów w 2020 r. Obowiązujące w nim przepisy określają m.in. terminy stosowania nawozów i okresy (warunki) w jakich wykorzystanie nawozów jest niewłaściwe, warunki jakie muszą być zachowane przy stosowaniu nawozów na stokach lub w pobliżu wód, warunki składowania nawozów naturalnych i kiszzonek, określenie dawek stosowania nawozów, wymogi w zakresie sporządzania planów i dokumentowania nawożenia azotem. Zgodnie z wymogami dyrektywy azotanowej opracowany został Zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej mający na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. Zawiera on porady dotyczące gospodarowania w sposób sprzyjający ograniczeniu zanieczyszczeń wód azotem ze źródeł rolniczych. Zalecenia te ułatwiają rolnikom racjonalne i zgodne z przepisami gospodarowanie nawozami. Część zalecanych praktyk została uwzględniona przy projektowaniu ekoschematów promujące niskoemisyjne techniki stosowania i przechowywania nawozów naturalnych (o których mowa poniżej) lub interwencji inwestycyjnych przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu m.in. w zakresie właściwego przechowywania nawozów naturalnych i kiszzonek, precyzyjnej aplikacji nawozów i ich przetwarzania (np. poprzez suszenie, granulowanie, itp.) oraz inwestycji dotyczących rozwoju usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu.

Ochrona zasobów naturalnych realizowana będzie również poprzez praktyki dobrowolne dla rolników (ekoschematy), dotyczące w szczególności zwiększenia zawartości próchnicy w glebie, co w sposób bezpośredni wpływa na możliwości retencjonowania wody przez grunty rolne. W ramach ekoschematów

rolnicy zachęceni będą do retencjonowania wody na trwałych użytkach zielonych, co przyczyni się zachowania siedlisk hydrogenicznych oraz zwiększenia próchnicy w glebie tym samym ograniczy emisje (rozkład materii organicznej). Ponadto wdrażane będą ekoschematy zachęcające do zwiększonego (w stosunku do wymogu określonego w DKR 6) pokrycia gleby roślinnością, szczególnie w okresach newralgicznych w celu lepszej ochrony gleb przed erozją i wymywaniem składników do wód. Dzięki promowaniu różnicowania struktury upraw i zwiększeniu udziału upraw mających pozytywny wpływ na bilans glebowej materii organicznej nastąpi poprawa jakości gleby. Do poprawy bilansu materii organicznej w glebach i zmniejszenia erozji przyczynią się również praktyki polegające na zagospodarowaniu resztek poźniwnych.

Ważnym czynnikiem poprawy jakości gleb (a pośrednio wód i powietrza) będzie wsparcie dla ich zrównoważonego nawożenia i odkwaszania, które realizowane będzie w ramach ekoschematu związanego opracowaniem i przestrzeganiem planu nawożenia, uwzględniającego również poprawę odczynu gleby. Przeciwdziałanie zakwaszeniu gleb jest szczególnie istotne z uwagi na fakt, iż ponad 90% obszaru Polski zajmują gleby polodowcowe lekkie i bardzo lekkie, wytworzone z kwaśnych skał osadowych, dlatego wdrażany jest (od 2019 r.) Ogólnopolski program środowiskowej regeneracji gleb poprzez ich wapnowanie. Kontynuacja tego rodzaju wsparcia w ramach planowanego ekoschematu, obejmującego także, opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia, opartego na bilansowym ustalaniu dawek składników pokarmowych oraz chemicznej analizie gleby, pozwoli na efektywne gospodarowanie nawozami tj. dostosowanie wielkości ich zużycia do potrzeb poszczególnych upraw przy wykorzystaniu odpowiednich metod i terminów aplikacji. Niesie to zarówno korzyści dla środowiska - przyczynia się do ochrony gleby, powietrza oraz jakości wód, zarówno powierzchniowych (także w aspekcie ochrony Morza Bałtyckiego), jak i podziemnych oraz sprzyja realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu.

Dodatkowo prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin, zgodnie z metodykami, pod nadzorem podmiotów certyfikujących, zmniejszy zużycie środków ochrony roślin oraz zapewni racjonalizację wykonywanych zabiegów ochronnych. Efektem takich działań będzie większa dbałość o organizmy pożyteczne oraz zmniejszenie depozycji środków ochrony roślin do gleby i wód. Dlatego, w ramach ekoschematów, proponuje się wsparcie produkcji zgodnie z tym krajowym systemem jakości.

Ważną rolę odegra również rolnictwo ekologiczne. Jego rozwój, wspierany w ramach ekoschematu, przyczyni się do zmniejszenia w skali ogólnej zużycia przemysłowych środków produkcji (m.in. nawozów, pestycydów), co z kolei przełoży się na ograniczenie presji sektora rolnictwa na środowisko.

Kontynuowane będzie również wsparcie dla gospodarstw położonych na obszarach z ograniczeniami naturalnymi i innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW), zmniejszając tym samym ryzyko porzucania tych gruntów. W efekcie zachowane zostaną zasoby ziemi uprawnej.

Na ograniczenie strat składników nawozowych do wód i powietrza wpływ będą miały ekoschematy promujące niskoemisyjne techniki stosowania i przechowywania nawozów naturalnych - szybkie wymieszanie obornika z glebą jak również stosowanie innych niż rozbryzgowe metod aplikacji nawozów naturalnych. Przełoży się to bezpośrednio na zmniejszenie emisji amoniaku z rolnictwa. Praktyki te, stanowią odpowiedź na działania określone w Krajowym Programie Ograniczania Zanieczyszczenia Powietrza (KPOZP) implementującym przepisy Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylecia dyrektywy 2001/81/WE (tzw. dyrektywą NEC). W KPOZP w celu ograniczenia emisji amoniaku oprócz działań dotyczących nawozów naturalnych, (które zaprojektowano w ramach ww. ekoschematów), wskazano na konieczność przestrzegania wymogów określonych w programie azotanowym, jak również zakaz stosowania nawozów zawierających węglan amonu oraz mocznika granulowanego bez zastosowania powłoki biodegradowalnej lub inhibitora ureazy. W tym zakresie zostały ustanowione przepisy krajowe zakazujące stosowania nawozów amonowo-węglanowych oraz mocznika w formie granulowanej bez inhibitora ureazy albo powłoki biodegradowalnej. Dodatkowo w celu wypełnienia zaleceń KPOZP został opracowany i upowszechniony wśród rolników Kodeks doradczy dobrej praktyki rolniczej dotyczącej ograniczania emisji amoniaku” (tzw. kodeks amoniakowy). Określono w nim szereg zalecanych praktyk rolniczych odnoszących się do technik nawożenia, przechowywania nawozów naturalnych, warunków utrzymania i żywienia zwierząt. Do realizacji działań zawartych w KPOZP oraz w kodeksie

amoniakowym przyczynią się również inwestycje wspierające zakup urządzeń do składowania lub aplikacji nawozów oraz budownictwo inwentarskie sprzyjające redukcji zanieczyszczeń powietrza. KPOZP formułuje też zakaz spalania pozostałości zbiorów i odpadów rolniczych w celu zapobieżenia emisjom pyłów (PM 2.5). Na realizację tego działania w ramach sektora rolnego wpłynie zakaz wypalania ściernisk określony w ramach warunkowości (norma DKR 3).

Jednocześnie należy podkreślić, że za nieodpowiedni stan jakości powietrza powodowany innymi zanieczyszczeniami niż amoniak odpowiada w Polsce zjawisko tzw. niskiej emisji, pochodzącej z sektora bytowo-komunalnego oraz z transportu. Tym samym działania w tym zakresie prowadzone będą w ramach Krajowego Programu Ochrony Powietrza (tzw. KPOP) przy udziale innych funduszy niż WPR. Realizacja KPOP ma na celu ograniczenie zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym w atmosferze (PM_{2,5}, PM₁₀), dwutlenkiem siarki, dwutlenkiem azotu, tlenkami azotu, tlenkami węgla, ołowiem, benzenem oraz ozonem. Z tego względu sektor rolnictwa nie jest bezpośrednio wskazany w KPOP jako źródło zanieczyszczeń powietrza tym związkami. Niemniej jednak w celu zwiększenia efektywności i zasięgu prowadzonych działań w ramach innych sektorów (finansowanych m.in. w ramach Polityki Spójności), w Planie Strategicznym planuje się realizację niskoemisyjnych inwestycji w sposób pośredni przyczyniających się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń powietrza, tj. np.: zakup nowych maszyn, instalacji lub urządzeń do produkcji rolnej, budowę elementów infrastruktury technicznej wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej, w tym zakup i instalację urządzeń do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych oraz dofinansowanie wymiany systemów ogrzewania w szklarniach i tunelach.

Rola próchnicy glebowej jest nieoceniona. Wpływa ona na pojemność wodną gleby. W celu zwiększenia wody w profilu glebowym, a tym samym poprawy zdolności magazynowania składników pokarmowych w glebie, wdrażane będą inwestycje związane z: pozyskiwaniem i zagospodarowaniem wody deszczowej, instalacjami do powtórnego obiegu wody, wyposażaniem służącym ochronie upraw przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi, gospodarowaniem na trwałych użytkach zielonych oraz precyzyjnym nawadnianiem, melioracjami nawadniająco-odwadniającymi i oszczędnymi systemami nawodnienia.

W ramach rolnictwa precyzyjnego wspierane będą inwestycje wykorzystujące technologie cyfrowe związane ze stosowaniem nawozów lub środków ochrony roślin (np. niskoemisyjna aplikacja nawozów, precyzyjne stosowanie środków ochrony roślin, zrównoważone zarządzaniem wodą). Działania te, umożliwią gospodarstwom rolnym spełnianie warunków technicznych, pozwalających na ograniczenie presji rolnictwa na środowisko naturalne. Zwiększenie zainteresowania rolników systemami racjonalnej gospodarki składnikami nawozowymi stanowić będzie istotny wkład w zapobieganie zanieczyszczeniom wód, gleb i powietrza.

Zapobieganie przedostawaniu się zanieczyszczeń do wód gruntowych oraz przeciwdziałanie erozji realizowane będzie również poprzez działania oparte na zasobach przyrody, tj.: zalesianie gruntów rolnych, zakładanie zadrzewień śródpolnych i systemów rolno-leśnych, które przyczyniają się niewątpliwie do zwiększania retencji wodnej, ograniczania ewapotranspiracji na gruntach ornych, ochrony zlewni źródłowych, a także przeciwdziałania erozji gleby. Długookresowy efekt realizacji ww. działań wzmocniony zostanie poprzez wieloletnie premie zalesieniowe.

Realizacja celu dotyczącego wspierania zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze będzie wymagała również zapewnienia odpowiednich usług doradczych i szkoleniowych dla rolników, w szczególności poprzez odpowiednie doradztwo i szkolenia w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi na poziomie gospodarstwa.

Zakres planowanych działań jest spójny z rekomendacjami KE dla Polski w zakresie stosowania zabiegów agrotechnicznych zwiększających zdolności retencyjne gleb, przystosowania praktyk rolniczych do ograniczonych zasobów wodnych, zapewnienia wsparcia dla gospodarstw rolnych, które umożliwi ograniczenie presji na środowisko, z jednoczesnym wykorzystaniem technologii przyjaznych środowisku, a także umożliwiających wykorzystywanie w większym stopniu metod cyfrowych, poprawiających znacząco precyzję praktyk rolniczych.

Planowane wsparcie będzie przyczyniać się do realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu, Strategii „Od pola do stołu” i Strategii na rzecz różnorodności biologicznej oraz zobowiązań wynikających z przepisów, dotyczących klimatu i środowiska, określonych w załączniku XIII rozporządzenia o planach strategicznych.

Nie zrównoważona eksploatacja środowiska naturalnego jest czynnikiem wywołującym zmianę klimatu oraz wpływającym negatywnie na stan siedlisk i gatunków. Z drugiej strony postępujące zmiany klimatyczne przyspieszą degradację środowiska naturalnego, powodując min. susze, powodzie i pożary lasów, a także zubożają różnorodność biologiczną m.in. poprzez gradacje chorób i szkodników.

Zależności te obrazują jak cele szczegółowe WPR z zakresu środowiska i klimatu (d, e, f) są ze sobą ściśle powiązane. Stąd działania podejmowane dla ochrony stanu zasobów naturalnych mają wpływ na realizację celu związanego z klimatem (cel d) oraz celu dot. zachowania bioróżnorodności (cel f), a działania realizujące cele związane z klimatem oraz ochroną bioróżnorodności mają wpływ na stan wody, gleby i powietrza. Komplementarność działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych celów środowiskowych i klimatycznych WPR została opisana w rozdziale 3.2.2.

2.1.SO5.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy

--

2.1.SO5.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus

Nie

2.1.SO5.7 Czy planowany jest wkład WPR w Program LIFE (tylko dla SO4, SO5, SO6)

Nie

2.1.SO5.8 Wybór wskaźników rezultatu

Wybór wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

Wskaźniki rezultatu [zalecane wskaźniki rezultatu dla tego celu szczegółowego zaznaczono pogrubioną czcionką].	Wartość docelowa [do wypełnienia z sekcji 2.3]
Poprawa jakości gleby i jej ochrona	27.10 %
Poprawa jakości powietrza	8.85 %
Zrównoważona gospodarka składnikami odżywczymi	26.86 %
Zrównoważone użytkowanie wody	2.47 %
Grunty zalesione	20660.00 ha
Inwestycje związane z zasobami naturalnymi	0.56 %
Environmental or climate-related performance through investment in rural areas	1325.00
Zrównoważone i ograniczone stosowanie pestycydów	10.52 %
Uzależnienie wsparcia dochodu od stosowania norm i dobrych praktyk	97.66 %
Redystrybucja na rzecz mniejszych gospodarstw rolnych	100.73 %
Enhancing support for farms in areas with specific needs	104.01 %

Uzasadnienie wyboru wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

R.4 Uzależnienie wsparcia dochodów od stosowania norm i dobrych praktyk: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodów i podlegającej warunkowości

Wskaźnik R.4 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 1.

R.6 Redystrybucja na rzecz mniejszych gospodarstw: wartość procentowa dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

Wskaźnik R.6 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 1.

R.7 Zwiększenie wsparcia dla gospodarstw na obszarach o szczególnych potrzebach: odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

Wskaźnik R.7 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 1.

R.17 Grunty zalesione: obszar objęty wsparciem z tytułu zalesiania, systemów rolno-leśnych i odtwarzania, w tym z podziałem na poszczególne kategorie

Wskaźnik R.17 odnosi się zarówno do realizacji celu 4 jak również celu 5 oraz 6. Wskaźnik ten został szczegółowo opisany pod celem 4.

R.19 Poprawa stanu i ochrona gleby: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej otrzymującymi wsparcie zobowiązaniami korzystnymi dla gospodarowania glebami w celu poprawy jakości gleby i stanu fauny i flory w glebie (np. uprawa uproszczona, pokrycie gleby uprawami, plodozmian, w tym z udziałem roślin strączkowych)

W analizie SWOT wykazano, że istotne znaczenie dla ochrony gleb może mieć szereg kompleksowych działań służących poprawie jej żyzności i wartości przyrodniczej. Zidentyfikowano potrzeby w zakresie promowania praktyk służących zachowaniu materii organicznej w glebie, dbaniu o właściwy odczyn gleby, zasobność w składniki pokarmowe i bioróżnorodność środowiska glebowego. Do Planu Strategicznego włączono zatem praktyki w sposób komplementarny przyczyniające się do zrównoważonego gospodarowania glebami w rolnictwie, również odnoszące się do adaptacji agrotechniki i technologii uprawy roślin do zmian klimatu. Zaproponowane interwencje uwzględniają różnorodne funkcje gleby, ich złożoność oraz różne procesy degradacji, jakim gleba może podlegać, tym samym przyczyniają się do realizacji celów wskazanych w Unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 Przywracanie przyrody do naszego życia, związanych z odbudową ekosystemów gleby, jak również postanowień Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów, implementowanych do prawa krajowego poprzez ustawę z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2020 r. poz. 2097, z późn. zm.). Przedstawione instrumenty wsparcia będą miały wpływ na implementację zapisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/841 w sprawie włączenia emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem do ram polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 i zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013 oraz decyzję nr 529/2013/UE.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.4.3 Ekoschemat - Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe

W analizie SWOT dla celu 5, jako szansę na ograniczenie procesu ubytku materii organicznej w glebie, zwiększenie efektywności wykorzystania nawożenia oraz ograniczenie wymycia biogenów do wód powierzchniowych wskazano m.in. uprawę poplonów i międzyplonów, szczególnie w okresie jesienno-zimowym. Działania te mogą także w konsekwencji zwiększać pochłanianie CO₂ w rolnictwie, poprzez wiązanie go w materii organicznej. Międzyplony mają za zadanie pokrycie gleby roślinnością, szczególnie w okresach newralgicznych, narażonych na erozję i wymywanie składników do wód podziemnych. W taki cel poprawy stanu gleby wpisany został ekoschemat Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe utrzymywane w postaci wsiewek roślin bobowatych drobnonasiennych lub mieszanek z roślinami bobowatymi drobnonasiennymi) w uprawę główną lub międzyplonów ozimych. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 240 tys. ha.

2) I.4.5 Ekoschemat - Zróżnicowana struktura upraw

Zgodnie z analizą SWOT, w Polsce występuje znaczny udział gleb o niskiej zawartości próchnicy.

Szansą na ograniczenie procesu ubytku materii organicznej w glebie, zwiększenie efektywności wykorzystania nawożenia oraz ograniczenie wymycia biogenów do wód powierzchniowych może być także wprowadzenie zróżnicowanych plodozmianów ze zwiększonym wykorzystaniem m.in. roślin bobowatych. Ekoschemat Zróżnicowana struktura upraw stanowi odpowiedź na cel, którym jest poprawa jakości gleby i potrzeba odbudowy materii organicznej, poprzez obowiązek posiadania w strukturze zasiewów zwiększonej powierzchni upraw roślin mających pozytywny wpływ na bilans glebowej materii organicznej. Zawartość próchnicy jest podstawowym wskaźnikiem żyzności gleby, stabilizuje ona strukturę gleby, zmniejsza podatność gleby na zagęszczenie oraz erozję wodną i wietrzną. Realizacja podstawowego celu interwencji, jakim jest utrzymanie, ewentualnie poprawa dodatniego bilansu materii organicznej w glebie umożliwia poprawę retencji wodnej gleb i jednocześnie zwiększa

sekwestrację węgla organicznego w glebie. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 500 tys. ha.

3) I.4.8 Ekoschemat - Uproszczone systemy uprawy

Analiza SWOT wskazuje, że rolnictwo jest jednym z sektorów, które przyczynia się do emisji gazów cieplarnianych, z czego największy udział w emisji gazów cieplarnianych wyrażonej pod postacią CO₂ są gleby rolnicze (pochodna produkcji roślinno-polowej) – ok. 46%. Dodatkowo Polska jest krajem o małych zasobach wodnych, zmiennych czasowo i terytorialnie. Jednocześnie cechą charakterystyczną klimatu Polski jest nierównomierny rozkład opadów atmosferycznych i w konsekwencji występowanie okresów nadmiernego i niedostatecznego uwilgotnienia, co powoduje duże straty w rolnictwie. Obserwowany jest także wzrost częstości występowania zjawisk ekstremalnych, m.in. powodzi i suszy.

Celem ekoschematu jest wsparcie systemów uprawy korzystnych w sytuacji zachodzących zmian klimatu. Prowadzenie upraw uproszczonych, łącznie z pozostawieniem na polu po zbiorze uprawy całości resztek poźniwnych w formie mulczu, przyczynia się do przeciwdziałania degradacji gleby związanej z występowaniem niekorzystnych zjawisk: erozji wodnej i wietrznej a także poprawia jakość gleby poprzez wzbogacanie jej w materię organiczną, dzięki pozostawieniu mulczu. Jednocześnie, ulegają zmniejszeniu nakłady ponoszone na produkcję roślinną, m.in. poprzez mniejsze zużycie paliwa, większą wydajność pracy maszyn i narzędzi uprawowych. Ponadto, ograniczenie zabiegów uprawowych przekłada się także na zmniejszenie emisji CO₂ i N₂O do atmosfery. Planuje się, że wsparciem objętych będzie co rocznie około 775 tys. ha.

4) I.4.13 Ekoschemat- Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin

W analizie SWOT dla celu 5, jako mocną stronę wskazano prowadzenie produkcji roślinnej zgodnie z zasadami integrowanej ochrony. Jednocześnie wykazano, że szansą dla poprawy ochrony środowiska wodnego w kontekście stosowania środków ochrony roślin, ale i nawozów jest rozwój systemu Integrowanej Produkcji Roślin, wykraczającego poza wymogi prawa powszechnie obowiązującego. Jest to system jakości żywności, wykorzystujący w sposób zrównoważony postęp techniczny i biologiczny w uprawie, ochronie roślin i nawożeniu, którego zasadniczym celem jest dbałość o jakość żywności, zdrowie ludzi i środowisko. Wsparcie w ramach tej interwencji udzielane będzie do prowadzenia upraw zgodnie z metodykami integrowanej produkcji dla danego rodzaju uprawy, potwierdzone certyfikatem krajowego systemu jakości. Przyczyni się do realizacji potrzeby dotyczącej ochrony zasobów i poprawy jakości gleby, gdyż prowadzenie uprawy zgodnie z metodyką integrowanej produkcji pozwala na ograniczenie stosowania środka ochrony roślin oraz zapewnia racjonalizację wykonywania zabiegów ochronnych, dzięki monitorowaniu agrofagów i stosowaniu metod niechemicznych ochrony roślin (metody biologiczne, agrotechniczne), a także wykluczeniu stosowania najbardziej niebezpiecznych środków ochrony roślin. Wymogiem uczestnictwa w systemie integrowanej produkcji jest także racjonalne nawożenie oparte na faktycznych potrzebach roślin. Zakłada się, że w pierwszym roku wsparciem zostanie objętych 23,3 tys. ha i z każdym rokiem powierzchnia ta będzie wrosła. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie około 28 tys. ha.

5) I.8.9.3 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) - Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone

Analiza SWOT dla celu 5 wskazuje na znaczny udział gleb o niskiej zawartości próchnicy, kwaśnym lub bardzo kwaśnym odczynie oraz niskiej zasobności w fosfor, potas i magnez.

Wsparcie w ramach zobowiązań kontynuacyjnych Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone promuje przede wszystkim przeciwdziałanie ubytkowi zawartości substancji organicznej w glebie, dywersyfikację upraw, stosowanie odpowiedniego płodozmiannu, stosowania praktyk zwiększających zawartość substancji organicznej w glebie (międzyplonu, przyorania słomy lub przyorania obornika).

Przedmiotowy pakiet jest odpowiedzią na powyższe wyzwania. Planuje się że z budżetu z Planu Strategicznego zostanie wsparte około 58 tys. ha.

6) I.4.4 Ekoschemat - Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia

Analiza SWOT wskazuje m.in. na potrzeby promowania praktyk służących zachowaniu materii organicznej w glebie, dbaniu o właściwy odczyn gleby, zasobność w składniki pokarmowe.

Celem tego ekoschematu jest właściwe zarządzanie nawożeniem dostosowanym do zasobności gleb w azot, fosfor, potas, magnez, wapń (N, P, K, Mg i Ca) i potrzeb roślin. Dzięki temu nawożenie jest dostosowane do potrzeb pokarmowych roślin, co w konsekwencji może przyczynić się w sposób bezpośredni do zmniejszenia zużycia nawozów i pozytywnie wpłynie na jakość wody i gleby. Dodatkowo poprzez wariant dotyczący wapnowania, interwencja ma przeciwdziałać zakwaszeniu gleb, które stanowi istotne zagrożenie dla środowiska. Zakwaszenie m.in. pogarsza strukturę gleby, osłabia kompleks sorpcyjny i zdolność zatrzymywania wody (co ma szczególne znaczenie w okresach suszy), zwiększa mobilność glinu i manganu oraz innych metali ciężkich, zmniejsza efektywność wykorzystania azotu i fosforu, przez co wpływa na pogorszenie jakości gleb i wód. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie ponad 2 mln ha.

7) I.4.15 Ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne

Analiza SWOT wskazuje, że dla ochrony gleby znaczenie ma stosowanie kompleksowych działań służących poprawie jej żyzności i wartości przyrodniczej.

Stosowanie w produkcji rolniczej metod ekologicznych (tj. m.in. płodozmianu i zabiegów chroniących glebę np. poplonów/międzyplonów, wsiewek) pozytywnie wpływa na jakość gleb (w tym ograniczanie ubytku materii organicznej lub jej zwiększanie, zwiększanie różnorodności mikrobiologicznej gleb, ograniczanie erozji oraz przeciwdziałanie przesuszeniu gleb co ma przełożenie na lepsze efekty produkcji rolnej). Poprawa jakości gleb jest również efektem ograniczenia bądź całkowitej eliminacji stosowania środków ochrony roślin oraz ograniczenia nawożenia - tj. zrównoważonego i racjonalnego stosowania środków ochrony roślin i nawozów wykluczającego stosowanie syntetycznych środków ochrony roślin i nawozów.

Wsparcie ekologicznych metod produkcji odpowiadające na potrzebę dotyczącą ochrony zasobów i poprawy jakości gleb realizowane będzie poprzez ekoschemat – Rolnictwo ekologiczne.

Szacuje się, że w ramach tego ekoschematu wsparte zostanie ok. 512 649 ha UR. Uzasadnienie dla szacowanego poziomu wskaźnika produktu dla ekoschematu – Rolnictwo ekologiczne wskazano przy celu 9 w ramach wskaźnika R.29.

R.20 Poprawa jakości powietrza: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej otrzymującymi wsparcie zobowiązaniami do ograniczenia emisji amoniaku

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.4.6 Ekoschemat - Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji

W analizie SWOT wskazano, że w Polsce w bilansie emisji amoniaku 94% pochodzi z rolnictwa, w tym udział emisji z utrzymywania zwierząt i gospodarki odchodami zwierzęcymi wynosi 83%, a pozostałe 17% emisji związane jest z zużyciem nawozów mineralnych. Zgodnie z dyrektywą NEC Polska jest zobowiązana do ograniczenia emisji amoniaku na poziomie 1% w latach 2020-2029 oraz 17% od 2030 roku w stosunku do roku 2005. W przypadku stosowania stałych nawozów naturalnych na gruntach ornych redukcję emisji amoniaku oraz GHG z rolnictwa można osiągnąć poprzez jak najszybsze wymieszanie nawozów z glebą w celu maksymalnego wykorzystania zawartych w nich składników odżywczych przez rośliny. Istotne jest zatem wsparcie praktyk polegających na wymieszaniu obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji. Dzięki tej interwencji bezpośrednio realizowana jest

potrzeba ograniczania zanieczyszczeń powietrza oraz emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 1 250 tys. ha.

2) I.4.7 Ekoschemat - Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo

Zgodnie ze przywołanym w analizie SWOT Kodeksem doradczym dobrej praktyki rolniczej dotyczącym ograniczenia emisji amoniaku, jedną z praktyk prowadzących do ograniczenia NH₃ oraz GHG jest rozlewanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo. Właściwe ich rozprowadzanie pozwala na minimalizowanie strat amoniaku. Najskuteczniejszą metodą jest m.in. bezpośrednie ich wprowadzenie do gleby. Metody te, z agronomicznego punktu widzenia, umożliwiają też bardziej jednolitą i precyzyjną aplikację gnojowicy, ograniczając tym samym ryzyko jej spływania. Dzięki tej interwencji bezpośrednio realizowana jest potrzeba ograniczania zanieczyszczeń i emisji GHG z rolnictwa. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 40 tys. ha.

R.22 Zrównoważona gospodarka składnikami odżywczymi: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej otrzymującymi wsparcie zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi

W analizie SWOT wskazuje się na pozytywne zjawisko wyraźnego wzrostu dbałości rolników o zasoby naturalne, wyrażające się zwiększonym zainteresowaniem badaniami gleb oraz przygotowywaniem planów nawożenia. Analiza SWOT wykazała jednocześnie, że ponad 70% powierzchni gleb rolnych Polski jest w różnym stopniu zakwaszonych. Osłabia to ich potencjał produkcyjny oraz niesie za sobą szereg niekorzystnych następstw środowiskowych polegających na wymywaniu składników nawozowych, które nie są efektywnie wykorzystywane przez rośliny i w wyniku tego zwiększają zanieczyszczenia wód powierzchniowych i gruntowych. Intensyfikacja rolnictwa wpływa również negatywnie na stan bioróżnorodności, w tym cenne siedliska przyrodnicze. Istotne jest zatem włączenie do Planu Strategicznego instrumentów wsparcia ukierunkowanego na poprawne zarządzanie składnikami pokarmowymi w gospodarstwie. Jego wdrożenie będzie miało wpływ na realizację celów Dyrektywy azotanowej, wykraczając jednocześnie poza obowiązki zawarte w Programie działań oraz ustawie Prawo wodne. Interwencja przyczyni się do wypełnienia założeń Unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 Przywracanie przyrody do naszego życia, polegających na ograniczeniu zanieczyszczeń azotem i fosforem z nawozów poprzez zmniejszenie strat tych składników i ograniczenie nawożenia.

Wskaźnik R.22 odnosi się zarówno do realizacji celu 5 jak i celu 6.

Wskaźnik zostanie zrealizowany dzięki wdrażaniu:

1) I.4.4 Ekoschemat - Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia

Plan nawożenia jest jednym z najbardziej efektywnych sposobów gospodarowania nawozami, co niesie za sobą zarówno korzyści dla środowiska, jak i wymierne efekty ekonomiczne. Jednocześnie, w analizie SWOT wskazuje się, że w warunkach klimatyczno-glebowych Polski, szansą na przeciwdziałanie zakwaszeniu gleb jest ich wapnowanie. Właściwie przeprowadzony zabieg wapnowania (na podstawie badania pH gleby oraz stosowania się do zaleceń nawozowych) może sprzyjać sekwestracji CO₂. Tak więc niniejsza interwencja stanowi odpowiedź na potrzeby związane z poprawą zarządzania składnikami pokarmowymi. Służyć temu będzie opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia, opartego na bilansowym ustalaniu dawek azotu oraz chemicznej analizie gleby określającej dawki składników pokarmowych (P, K, Mg oraz potrzeby wapnowania), jak również wariant rozszerzający interwencję o wapnowanie w przypadku, gdy wyniki próbek gleby wskazują na taką potrzebę. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie ponad 2 mln ha.

2) I.8.1 Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000 (zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne) / I.8.9.1 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu

Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) - Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000

Jednym z zagrożeń zidentyfikowanym w analizie SWOT jest nadmierny wzrost intensywności rolnictwa w niektórych rejonach, w tym szczególnie w zakresie zużycia nawozów mineralnych i naturalnych. Wpływa to niekorzystnie na jakość wód. Wynika to z ryzyka odpływu nadmiaru biogenów do wód powierzchniowych oraz ich przemywania w profilu glebowym do głębszych pokładów wodonośnych. Interwencja wspierać będzie ekstensywne użytkowanie gruntów z ograniczeniem stosowania nawozów. Planuje się, że wsparciem objętych będzie: w ramach I.8.1 około 260 tys. ha, a w ramach I.8.9.1 około 55 tys. ha.

3) I.8.2 Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000 (zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne) / I.8.9.2 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) - Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000

Jednym z zagrożeń zidentyfikowanym w analizie SWOT jest nadmierny wzrost intensywności rolnictwa, w tym szczególnie w zakresie zużycia nawozów mineralnych i naturalnych. Wpływa to niekorzystnie na jakość wód. Wynika to z ryzyka odpływu nadmiaru biogenów do wód powierzchniowych oraz ich przemywania w profilu glebowym do głębszych pokładów wodonośnych. Interwencja wspierać będzie ekstensywne użytkowanie gruntów z ograniczeniem stosowania nawozów. Planuje się, że wsparciem objętych będzie: w ramach I.8.2 około 350 tys. ha, a w ramach I.8.9.2 około 47 tys. ha.

4) I.8.3 Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000

Jednym z zagrożeń zidentyfikowanym w analizie SWOT jest nadmierny wzrost intensywności rolnictwa, w tym szczególnie w zakresie zużycia nawozów mineralnych i naturalnych. Wpływa to niekorzystnie na jakość wód. Wynika to z ryzyka odpływu nadmiaru biogenów do wód powierzchniowych oraz ich przemywania w profilu glebowym do głębszych pokładów wodonośnych. Interwencja wspierać będzie ekstensywne użytkowanie gruntów z ograniczeniem stosowania nawozów. Planuje się, że wsparciem będzie objęte około 31 tys. ha.

5) I.8.9.3 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020). Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone

Analiza SWOT wskazuje na znaczny udział gleb o niskiej zawartości próchnicy, kwaśnym lub bardzo kwaśnym odczynie oraz niskiej zasobności w fosfor, potas i magnez. Wsparcie w ramach zobowiązań kontynuacyjnych Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone promuje przede wszystkim racjonalne nawożenie oraz przeciwdziałanie ubytkowi zawartości substancji organicznej w glebie poprzez: stosowanie odpowiedniego płodozmianu i dywersyfikację upraw, oraz stosowanie praktyk zwiększających zawartość substancji organicznej w glebie (międzyplonu, przyorania słomy lub przyorania obornika). Przedmiotowy pakiet jest odpowiedzią na powyższe wyzwania. Planuje się że z budżetu z Planu Strategicznego zostanie wsparte około 58 tys. ha.

6) I.4.13 Ekoschemat - Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin

W analizie SWOT dla celu 5 wskazano potrzebę poprawy jakości gleb oraz jakości wód. Wspieranie systemu Integrowanej Produkcji Roślin przyczyni się do ograniczenia niekorzystnych następstw środowiskowych polegających na wymywaniu nadmiaru składników nawozowych. W ramach tej interwencji uprawy będą prowadzone zgodnie z metodykami integrowanej produkcji dla danego rodzaju uprawy, potwierdzone certyfikatem krajowego systemu jakości. Rolnicy będą mieli obowiązek wykonywania analizy gleby pod kątem odczynu oraz na zawartość przyswajalnych pierwiastków (np. P,

K, Mg). Dzięki temu nawożenie jest dostosowane do potrzeb pokarmowych roślin, co w konsekwencji pozytywnie wpłynie na jakość wody i gleby. Zakłada się, że w pierwszym roku wsparciem zostanie objętych 23,3 tys. ha i z każdym rokiem powierzchnia ta będzie wrosła. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie około 28 tys. ha.

7) I.4.15 Ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne

Analiza SWOT wskazuje, że ze względu na osłabiony potencjał produkcyjny gleb rolnych w Polsce (z uwagi na ich zakwaszenie) istotne jest wdrażanie instrumentu wsparcia ukierunkowanego na poprawne zarządzanie składnikami pokarmowymi w gospodarstwie.

W ramach systemu rolnictwa ekologicznego jedną z podstawowych zasad jest zrównoważone i racjonalne stosowanie nawozów, głównie nawozów naturalnych i organicznych (wykluczające jednocześnie stosowanie nawozów syntetycznych) co pozytywnie wpływa na jakość gleb.

Wsparcie ekologicznych metod produkcji odpowiadające na potrzebę dotyczącą zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin i nawozów realizowane będzie poprzez ekoschemat – Rolnictwo ekologiczne.

Szacuje się, że w ramach tego ekoschematu wsparte zostanie ok. 512 649 ha UR. Uzasadnienie dla szacowanego poziomu wskaźnika produktu dla ekoschematu – Rolnictwo ekologiczne wskazano przy celu 9 w ramach wskaźnika R.29.

R.23 Zrównoważone użytkowanie wody: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej otrzymującymi wsparcie zobowiązaniami na rzecz poprawy bilansu wodnego

Wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami wodnymi jest jednym z celów WPR, który będzie realizowany w ramach Planu Strategicznego WPR. Cel ten będzie realizowany poprzez interwencję (ekoschemat), która odpowiada na potrzebę, zidentyfikowaną na podstawie analizy SWOT, dotyczącą poprawy gospodarki wodnej na obszarach wiejskich.

Interwencje przypisane do tego wskaźnika przyczynią się do realizacji celów wymienionych w:

1. Dyrektywie 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej,
2. ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne

Na realizację wskaźnika wpływ ma poniższy instrument wsparcia:

1) I.4.3 Ekoschemat - Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe

Analiza SWOT wskazuje na potrzebę poprawy gospodarki wodnej na obszarach wiejskich z uwagi na istniejące niewielkie zasoby wodne oraz okresowe deficyty opadów.

W odpowiedzi na tę potrzebę wpisuje się Ekoschemat – Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe. Utrzymywanie roślin w ramach tego ekoschematu oddziałuje bezpośrednio na strukturę gleby, co przekłada się na polepszenie zdolności retencyjnych gleby, a także zmniejszeniu ulega zjawisko parowania, co sumarycznie wpływa na zwiększenie lokalnych zasobów wodnych dostępnych dla roślin. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 240 tys. ha.

2) I.4.8 Ekoschemat - Uproszczone systemy uprawy

Analiza SWOT wskazuje na potrzebę poprawy gospodarki wodnej na obszarach wiejskich.

Prowadzenie upraw uproszczonych w formie uprawy bezorkowej lub pasowej powiązanej z obowiązkiem pozostawiania resztek poźniwnych poprawia strukturę i porowatość gleby, zwiększanie

zawartości substancji organicznej (próchnicy) w wierzchniej warstwie gleby, a tym samym wpływa na lepsze zatrzymywanie wody w glebie. Ponadto zapobiega erozji wodnej i wietrznej oraz ogranicza parowanie wody z gleby, oraz straty azotu w czasie zimy.

3) I.4.9 Ekoschemat - Utrzymanie zadrzewień śródpolnych

Z analizy SWOT wynika, że w Polsce duże znaczenie dla ochrony wód mogą mieć działania związane z odtworzeniem i zachowaniem obiektów zwiększających retencyjność. Ochrona przed wyparowaniem wody wymaga zastosowania kompleksowego zestawu działań, w tym praktyk oddziaływujących na bilans wodny w skali zlewni rolniczej, a zatem umożliwiających utrzymanie elementów krajobrazu, takich jak zadrzewienia śródpolne. W pobliżu zadrzewień wzrasta wilgotność powietrza, przez co tworzy się korzystny mikroklimat dla roślin uprawnych. Zadrzewienia przyczyniają się m.in. do równomiernego rozłożenia pokrywy śnieżnej oraz wolniejszego topnienia śniegu. Interwencja przyczynia się do zwiększania retencji wodnej oraz ograniczenia skutków suszy. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie około 1,6 tys. ha.

4) I.4.10 Ekoschemat - Utrzymanie systemów rolno-leśnych

W analizie SWOT wskazano, że słabą stroną polskiego rolnictwa są coraz częściej występujące susze rolnicze. Podkreśla się również, że redukcja niedoboru wody powinna uwzględniać zwiększenie wsparcia na rzecz rozwiązań opartych na zasobach przyrody. Jednym z takich elementów jest utrzymanie systemów rolno-leśnych. Jest to wielofunkcyjne użytkowanie gruntu (drzewa i krzewy są zintegrowane z uprawą rolną) przynoszące wiele korzyści środowiskowo-klimatycznych. Systemy rolno-leśne wpływają m.in. na poprawę zasobów wodnych, poprzez zwiększenie infiltracji, ochronę wód powierzchniowych oraz zapobiegają erozji. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie około 3,9 tys. ha.

5) I.4.11 Ekoschemat - Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych

Zidentyfikowane w ramach analizy SWOT problemy tj. niewielkie zasoby wodne oraz okresowe deficyty opadów determinują zasadność wspierania praktyk rolniczych służących poprawie efektywności gospodarowania zasobami wodnymi. Jedną z usług publicznych, jakie mogą świadczyć gospodarstwa rolne, jest ochrona zasobów wodnych poprzez zatrzymywanie wody na gruntach rolnych i przeciwdziałanie jej spływom. Wskazana interwencja promować będzie retencjonowanie wody, a także przyczyni się do poprawy gospodarki wodnej oraz zachowania siedlisk hydrogenicznych. Płatność przyznawana będzie rolnikom udostępniającym trwałe użytki zielone na cele związane z retencjonowaniem wody. Podjęte w ramach interwencji działania przyczynią się do realizacji zidentyfikowanej w ramach SWOT 5 potrzeby w zakresie poprawy gospodarki wodnej na obszarach wiejskich. Założono, że wsparciem objętych będzie corocznie około 360 tys. ha.

6) I.8.8 Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne

W analizie SWOT wskazano, że w zakresie poprawy bilansu wodnego duży potencjał ma przeznaczenie gruntów mało produktywnych do zalesienia. Utrzymanie i pielęgnacja terenów zalesionych przyczynia się do zatrzymywania wody w profilu glebowym oraz warstwie wodonośnej, co wpływa zarówno na jakość wód podziemnych - filtrując zanieczyszczenia i ograniczając ich rozprzestrzenianie, jak również łagodzenie wezbrań na obszarach o dużych spadkach terenu i pokrytych glebami mało przepuszczalnymi. Funkcje wodochronne polegają na ograniczeniu prędkości wiatru, zmniejszeniu parowania wody z gleby, natomiast w okresie zimowym umożliwiają korzystniejszy rozkład pokrywy śnieżnej na polach, w konsekwencji powodując lokalne łagodzenie warunków pogodowych oraz zmniejszenie erozji wietrznej i wodnej gleb. Powierzchnia objęta zobowiązaniami zalesieniowymi jest uzależniona od realizacji inwestycji zalesieniowych (zakładania nowych upraw leśnych). Szacuje się, że co roku, w ramach interwencji pt. Zalesianie gruntów rolnych PS 2023-2027 przybywać będzie ok. 500 ha upraw leśnych. Dodatkowo wspierane będą grunty z sukcesją naturalną (ok. 200 ha rocznie). W efekcie, w latach 2023-2029 zobowiązaniami objętych będzie ok. 3,5 tys. ha.

7) I.8.10 Zobowiązania zalesieniowe z PROW 2004-2006, PROW 2007-2013, PROW 2014-2020

W analizie SWOT wskazano, że rosnący udział gruntów zalesionych oprócz sekwestracji CO₂ przekłada się również na zwiększenie oraz poprawę stosunków hydrogenicznnych na obszarach wiejskich. Dzięki wieloletnim zobowiązaniom zalesieniowym utrzymana jest trwałość zrealizowanych inwestycji. Premie zalesieniowe przyczyniają się do realizacji wodochronnych funkcji zalesień w dłuższej perspektywie czasu. Zalesiania m.in. zwiększają retencję krajobrazową, ograniczają skutki suszy i zapobiegają erozji glebowej. Planuje się, że z budżetu PS 2023-2027 wsparciem objętych będzie około 66 tys. ha zalesień założonych w ramach poprzednich okresów programowania.

R.24 Zrównoważone i ograniczone stosowanie pestycydów: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej otrzymującymi wsparcie szczególnymi zobowiązaniami, które prowadzą do zrównoważonego stosowania pestycydów w celu zmniejszenia ryzyka związanego ze stosowaniem pestycydów, takiego jak wyciek pestycydów, i skutków stosowania pestycydów

Stosowanie środków ochrony roślin wpływa negatywnie na różnorodność biologiczną. Dlatego ważne jest promowanie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin i minimalizowanie ich negatywnego wpływu na środowisko. Analiza SWOT zidentyfikowała zagrożenie dla bioróżnorodności wynikające z powszechnego stosowania środków ochrony roślin i w konsekwencji – potrzebę wsparcia praktyk rolniczych wiążących się z ograniczeniem zużycia tych środków. W zakres Planu Strategicznego włączono interwencje promujące metody produkcji prowadzące do zmniejszenia stosowania pestycydów i stosowania biologicznych metod ochrony upraw.

Niżej wymienione interwencje przyczynią się do realizacji:

1. Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów oraz implementującej ją ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin,
2. Krajowego planu działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2018-2022,
3. Unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności 2030,
4. Strategii Farm to Fork.

Wymogi tych interwencji zostały zaprojektowane tak, aby w komplementarny sposób realizować wskaźnik R.24.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.4.13 Ekoschemat - Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin

Proces intensyfikacji rolnictwa, z którym związane jest stosowanie środków ochrony roślin wpływa negatywnie na różnorodność biologiczną. Analiza SWOT dla celu 6 wykazała problem wzrostu zużycia środków ochrony roślin oraz niewielki areał gruntów rolnych zajmowany przez integrowaną produkcję roślin. Przedmiotowa interwencja jest odpowiedzią na powyższe wyzwania. Wsparcie w ramach tej interwencji udzielane będzie do prowadzenia upraw zgodnie z metodykami integrowanej produkcji dla danego rodzaju uprawy, potwierdzone certyfikatem krajowego systemu jakości - Integrowana Produkcja. Określone w metodykach sposoby prowadzenia uprawy ograniczają dostępną do stosowania paletę środków ochrony roślin oraz zapewniają racjonalizację wykonywania zabiegów ochronnych, dzięki monitorowaniu agrofagów i stosowaniu metod niechemicznych ochrony roślin (metody biologiczne, agrotechniczne). Wsparcie to przyczyni się do realizacji zidentyfikowanej w ramach analizy SWOT potrzeby dot. zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin (i nawozów). Zakłada się, że w pierwszym roku wsparciem zostanie objętych 23,3 tys. ha i z każdym rokiem powierzchnia ta będzie wrastała. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie około 28 tys. ha.

2) I.4.14 Ekoschemat - Biologiczna ochrona upraw

Stosowanie środków ochrony roślin związane z intensyfikacją rolnictwa ma negatywny wpływ na kształtowanie się procesów zachodzących w glebie i wodzie, od których w decydującym stopniu zależy stan i liczebność występującej na danym obszarze flory i fauny. Analiza SWOT dla celu 6 wymienia wśród zidentyfikowanych zagrożeń obserwowany wzrost sprzedaży środków ochrony roślin. Kwestia zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin (i nawozów) została także wyodrębniona w ramach określonych dla celu 6 potrzeb. Planowana interwencja polega na wspieraniu produkcji roślin z wykorzystaniem biologicznych metod ochrony, co przyczyni się do ograniczenia stosowania chemicznych środków ochrony roślin i będzie miało pozytywny wpływ na zachowanie równowagi biologicznej.

Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 5 tys. ha.

3) I.4.15 Ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne

Analiza SWOT dla celu 6 wskazała, że zagrożeniem dla bioróżnorodności jest obserwowany wzrost sprzedaży środków ochrony roślin. Dodatkowo w ramach SWOT dla celu 6 wskazano, że słabą stroną jest stosunkowo niewielki areal zajmowany przez rolnictwo ekologiczne.

Rolnictwo ekologiczne to system produkcji rolniczej zakładający zrównoważone i racjonalne stosowanie środków ochrony roślin przy jednoczesnym wykluczeniu stosowania środków syntetycznych. Zakłada się, że m.in. dzięki wdrażaniu ekoschematu - Rolnictwo ekologiczne możliwe będzie zmniejszenie w skali ogólnej zużycia przemysłowych środków produkcji (m.in. pestycydów), co z kolei powinno przełożyć się na ograniczenie presji sektora rolnictwa na środowisko, w tym na bioróżnorodność i usługi ekosystemowe. Wsparcie ekologicznych metod produkcji odpowiadające na potrzebę dotyczącą zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin i nawozów realizowane będzie poprzez ekoschemat – Rolnictwo ekologiczne.

Szacuje się, że w ramach tego ekoschematu wsparte zostanie ok. 512 649 ha UR. Uzasadnienie dla szacowanego poziomu wskaźnika produktu dla ekoschematu – Rolnictwo ekologiczne wskazano przy celu 9 w ramach wskaźnika R.29.

4) I.4.1 Ekoschemat - Obszary z roślinami miododajnym

Jedną ze zidentyfikowanych w analizie SWOT słabych stron jest zanikanie populacji owadów zapylających. Jednocześnie, proces zapylania realizowany w warunkach geograficznych Polski głównie przez owady, jest jedną z kluczowych usług ekosystemowych warunkujących utrzymanie produkcji rolniczej. Ekoschemat wychodzi naprzeciw zagrożeniu, jakim jest niebezpieczeństwo utraty lub zmniejszenia wartości tej usługi ekosystemowej, poprzez zachęcenie rolników do tworzenia obszarów z roślinami miododajnymi, stanowiącymi długotrwałe, różnorodne i bezpieczne żerowiska dla pszczoły miodnej i dzikich owadów zapylających; obszary takie przyczyniają się do ochrony różnorodności biologicznej. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 3 tys. ha.

5) I.4.3 Ekoschemat - Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe

Międzyplony mają za zadanie pokrycie gleby roślinnością, szczególnie w okresach newralgicznych, narażonych na erozję i wymywanie składników do wód podziemnych. W taki cel poprawy stanu gleby wpisany został ekoschemat Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe. Rośliny utrzymywane są w postaci wsiewek roślin bobowatych drobnonasiennych lub mieszanek z roślinami bobowatymi drobnonasiennymi) w uprawę główną lub międzyplonów ozimych. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 240 tys. ha.

6) I.8.1 Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000/ I.8.9.1 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020

(PROW 2014-2020) - Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000

Stosowanie środków ochrony roślin związane z intensyfikacją rolnictwa ma negatywny wpływ na kształtowanie się procesów zachodzących w glebie i wodzie, od których w decydującym stopniu zależy stan i liczebność występującej na danym obszarze flory i fauny. Analiza SWOT dla celu 6 wymienia wśród zidentyfikowanych zagrożeń obserwowany wzrost sprzedaży środków ochrony roślin. Kwestia zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin (i nawozów) została także wyodrębniona w ramach określonych dla celu 6 potrzeb. W ramach Interwencji ograniczone będzie stosowanie środków ochrony roślin. Planuje się, że wsparciem objętych będzie: w ramach I.8.1 około 260 tys. ha, a w ramach I.8.9.1 około 55 tys. ha.

7) I.8.2 Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000)/ I.8.9.2 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) - Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000

Stosowanie środków ochrony roślin związane z intensyfikacją rolnictwa ma negatywny wpływ na kształtowanie się procesów zachodzących w glebie i wodzie, od których w decydującym stopniu zależy stan i liczebność występującej na danym obszarze flory i fauny. Analiza SWOT dla celu 6 wymienia wśród zidentyfikowanych zagrożeń obserwowany wzrost sprzedaży środków ochrony roślin. Kwestia zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin (i nawozów) została także wyodrębniona w ramach określonych dla celu 6 potrzeb. W ramach interwencji ograniczone będzie stosowanie środków ochrony roślin. Planuje się, że wsparciem objętych będzie: w ramach I.8.2 około 350 tys. ha, a w ramach I.8.9.2 około 47 tys. ha.

8) I.8.3 Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000

Stosowanie środków ochrony roślin związane z intensyfikacją rolnictwa ma negatywny wpływ na kształtowanie się procesów zachodzących w glebie i wodzie, od których w decydującym stopniu zależy stan i liczebność występującej na danym obszarze flory i fauny. Analiza SWOT dla celu 6 wymienia wśród zidentyfikowanych zagrożeń obserwowany wzrost sprzedaży środków ochrony roślin. Kwestia zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin (i nawozów) została także wyodrębniona w ramach określonych dla celu 6 potrzeb. W ramach interwencji ograniczone będzie stosowanie środków ochrony roślin. Zakładane wsparcie obejmie około 31 tys. ha.

9) I.8.4 Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych

Stosowanie środków ochrony roślin związane z intensyfikacją rolnictwa ma negatywny wpływ na kształtowanie się procesów zachodzących w glebie i wodzie, od których w decydującym stopniu zależy stan i liczebność występującej na danym obszarze flory i fauny. Analiza SWOT dla celu 6 wymienia wśród zidentyfikowanych zagrożeń obserwowany wzrost sprzedaży środków ochrony roślin. Kwestia zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin (i nawozów) została także wyodrębniona w ramach określonych dla celu 6 potrzeb. Interwencja polega na ochronie dawnych odmian drzew owocowych. W ramach interwencji ograniczone będzie stosowanie środków ochrony roślin. Zakładane wsparcie obejmie około 600 ha.

10) I.8.7 Wieloletnie pasy kwietne

Jedną ze zidentyfikowanych w analizie SWOT dla celu 6 słabych stron jest zanikanie populacji owadów zapylających. Jednocześnie, proces zapylania realizowany w warunkach geograficznych Polski głównie przez owady, jest jedną z kluczowych usług ekosystemowych warunkujących utrzymanie produkcji rolniczej. Interwencja wychodzi naprzeciw zagrożeniu, jakim jest niebezpieczeństwo utraty lub zmniejszenia wartości tej usługi ekosystemowej, poprzez zachęcenie rolników do zakładania i

utrzymania wieloletnich pasów kwietnych, na których nie będą stosowane środki ochrony roślin. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 700 ha.

R.26 Inwestycje związane z zasobami naturalnymi: odsetek gospodarstw korzystających ze wsparcia w ramach WPR z tytułu inwestycji produkcyjnych i nieprodukcyjnych związanych z dbaniem o zasoby naturalne

Wskaźnik R.26 odnosi się zarówno do realizacji celu 4 jak i celu 5 oraz 6. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 4.

R.27 Realizacja celów środowiskowych lub klimatycznych poprzez inwestycje na obszarach wiejskich: liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównowazenia środowiskowego, łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania do niej

Wskaźnik R.27 odnosi się zarówno do realizacji celu 5 jak i celu 10.

Na realizację wskaźnika wpływ ma poniższy instrument wsparcia:

1) I.10.9.1 Rozwój usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu

Z analizy SWOT oraz identyfikacji potrzeb wynika, iż rozdrobniona struktura agrarna skutkuje niską produktywnością i w konsekwencji niedoinwestowaniem gospodarstw rolnych. W efekcie nie mogą one realizować przedsięwzięć służących racjonalnej gospodarce zasobami wody, gleby i powietrza. Wynika to głównie ze znacznie większych nakładów, jakie tego typu gospodarstwa muszą ponieść na wytworzenie jednostki produktu finalnego, a kluczowym wyzwaniem w tym zakresie będzie umożliwienie rolnikom dostępu do usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu.

Ponadto, potrzeba zwiększonej dbałości o środowisko stymuluje rozwój nowych technik i technologii w rolnictwie.

W większości oprócz poprawy wyników produkcyjnych zmniejszają one wydatnie presję rolnictwa na środowisko oraz pozwalają efektywniej gospodarować zasobami. Wpisują się również w paradygmat rozwoju zrównoważonego. Nowe technologie będą wykorzystywać w coraz większym stopniu rozwiązania z obszaru IT i wspierać rozwój rolnictwa precyzyjnego, w tym m.in. stosowania precyzyjnych technik nawożenia czy aplikacji środków ochrony roślin.

Analiza SWOT wykazała, że potrzebne jest zapewnienie wsparcia dla gospodarstw rolnych, które umożliwią ograniczenie presji na środowisko, z jednoczesnym wykorzystaniem technologii przyjaznych środowisku, a także umożliwiających wykorzystywanie w większym stopniu metod cyfrowych poprawiających znacząco precyzję stosowanych zabiegów agrotechnicznych. Równocześnie konieczność zwiększania efektywności produkcji rolniczej (w warunkach wprowadzania ambitnych celów środowiskowych i klimatycznych) zwiększa popyt na usługi rolnicze z wykorzystaniem wydajnych i zawansowanych technologicznie maszyn i urządzeń rolniczych. Dlatego też w warunkach relatywnie bardzo wysokich kosztów zakupu i eksploatacji maszyn i urządzeń często bardziej racjonalne od zakupu wydaje się być korzystanie z usług podmiotów świadczących usługi.

W ramach realizacji potrzeb związanych z wdrażaniem narzędzi rolnictwa precyzyjnego i systemów wspomagania decyzji na poziomie gospodarstw rolnych założono, że wsparcie otrzyma około 1,3 tys. podmiotów prowadzących działalność gospodarczą (jako mikro- lub małe- przedsiębiorstwo) w ramach świadczenia usług rolniczych dotyczących ochrony środowiska z wykorzystaniem technologii cyfrowych. Będzie to odpowiedzią na wyzwania wskazane w analizie SWOT dla celu 5 jakim jest potrzeba poprawy gospodarki wodnej na obszarach wiejskich oraz ograniczanie zanieczyszczeń powietrza.

2.1.SO5.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej

Alokacja finansowa przeznaczona na interwencje zaprogramowane pod celem 5 jest adekwatna do możliwości realizacji potrzeb wynikających z analizy potrzeb, pozwala na osiągnięcie celów zgodnie z oszacowanymi wartościami docelowymi wskaźników rezultatu i znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym Planie Finansowym.

2.1.SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

2.1.SO6.1 Streszczenie analizy SWOT

2.1.SO6.1.1 Mocne strony

- Zróżnicowane warunki geograficzne i systemy produkcji rolniczej. (str. 3)
- Duże zróżnicowanie krajobrazu, ekosystemów (w tym - zależnych od rolnictwa i leśnictwa) oraz gatunków flory i fauny. (str. 3)
- Duży udział terenów rolniczych o znacznych walorach przyrodniczych i krajobrazowych – efekt rozdrobnienia agrarnego i ekstensywnej produkcji rolniczej. (str. 3)
- Znaczna powierzchnia i dobra (na tle innych krajów Europy) kondycja siedlisk naturalnych i półnaturalnych. (str. 5, 6)
- Duży potencjał w zakresie odtwarzania ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa i związanych z nimi usług ekosystemowych. (str. 9)
- Dobrze zachowana różnorodność zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich oraz roślin uprawnych i segetalnych, funkcjonujące systemy jej ochrony. (str. 16-18)
- Funkcjonujące krajowe systemy ochrony przyrody oraz wsparcia rolnictwa przyjaznego środowisku. (str. 14)
- Rosnąca wiedza, świadomość, aktywność i oczekiwania społeczne (w tym wśród rolników) w zakresie kwestii środowiskowych, w tym bioróżnorodności i krajobrazu. (str. 19)
- Zaplecze naukowe, eksperckie, doradcze i organizacyjne. (str. 19)
- Ogólne rozpoznanie zasobów przyrodniczych kraju. (str. 13)
- Rosnąca aktywność administracji, władz lokalnych i organizacji pozarządowych w obszarze ochrony środowiska. (str. 19)
- Istniejące rozwiązania prawne z zakresu integrowanej ochrony roślin oraz z zakresu rolnictwa ekologicznego. (str. 21)

2.1.SO6.1.2 Słabe strony

- Niezadowalający stan części siedlisk przyrodniczych oraz kondycji populacji roślin i zwierząt związanych z ekosystemami zależnymi od rolnictwa i leśnictwa. (str. 22)
- Zanikanie populacji owadów zapylających. (str. 22)

- Niewystarczające dostosowanie sposobu gospodarowania rolniczego do warunków przyrodniczych. (str. 23)
- Niska efektywność ekosystemowa lasów prywatnych w aspekcie wiązania węgla, ochrony wód, gleb i różnorodności biologicznej. (str. 24)
- Brak rozpoznania usług ekosystemowych oraz wyceny ich wartości w polskim rolnictwie. (str. 25)
- Spadek różnorodności biologicznej w wyniku zdominowania produkcji rolnej przez odmiany roślin/rasy zwierząt przeznaczone do produkcji intensywnej. (str. 27)
- Wciąż niewystarczający poziom świadomości ekologicznej i akceptacji społeczeństwa (w tym rolników), co do działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. (str. 27)
- Brak szczegółowej inwentaryzacji zasobów przyrodniczych, w tym zwłaszcza poza obszarami chronionymi, rozproszenie informacji i brak mechanizmów jej aktualizowania. (str. 26)
- Brak opracowanych planów zadań ochronnych/planów ochrony dla wszystkich obszarów Natura 2000. (str. 26)
- Konflikt pomiędzy ochroną gatunków chronionych a gospodarką rolną. (27)
- Niewielki areał gruntów rolnych zajmowany przez rolnictwo ekologiczne i integrowaną produkcję roślin. (str. 27)

2.1.SO6.1.3 Szanse

- Wdrażanie modelu rozwoju zrównoważonego, w tym upowszechnienie rolnictwa ekologicznego i integrowanej produkcji roślin. (str. 32)
- Poprawa gospodarki wodnej w aspekcie jakości i dostępności wody. (str. 29)
- Działania na rzecz utrzymania i jakości zasobów glebowych. (str. 29)
- Zachowanie i tworzenie elementów krajobrazu w celu utrzymania i zwiększenia różnorodności biologicznej. (str. 30)
- Odtworzenie lub poprawa stanu zachowania cennych siedlisk oraz populacji roślin i zwierząt (w tym owadów zapylających). (str. 31)
- Zmiany oczekiwań konsumentów w zakresie jakości i różnorodności żywności jako czynnik dywersyfikacji produkcji rolnej i rozwoju produkcji tradycyjnych gatunków, odmian roślin i ras zwierząt. (str. 29)
- Uzupełnienie, uszczegółowienie, integracja i poprawa dostępności informacji na temat stanu i zasobów środowiska, w tym zasobów przyrodniczych. (str. 32)
- Rozwój technologii, zwłaszcza cyfrowych i satelitarnych, przydatnych do monitorowania i zarządzania ochroną środowiska. (str. 32)

- Zmiany świadomości ekologicznej i oczekiwań społecznych w zakresie jakości i ochrony środowiska oraz próśrodoowiskowych funkcji rolnictwa. (str. 32)
- Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w oparciu o jakość i walory środowiska. (str. 29)
- Rozwój bazy wiedzy dotyczącej środowiska i jego ochrony oraz usług ekosystemowych, kanałów jej transferu oraz działań edukacyjnych i szkoleniowych. (str. 31)

2.1.SO6.1.4 Zagrożenia

- Postępujące zmiany klimatyczne i związane z tym zaburzenia w przebiegu warunków pogodowych, nasilanie się zjawisk o charakterze ekstremalnym i zakłócenia gospodarki wodnej, gradacje chorób i szkodników wpływające na siedliska przyrodnicze, różnorodność biologiczną, krajobraz i usługi ekosystemowe. (str. 32)
- Zmiany krajobrazu wiejskiego spowodowane zmianami w produkcji rolnej i presją ze strony budownictwa (str. 34, 36, 37)
- Utrata różnorodności biologicznej poza obszarami Natura 2000 w przypadku skoncentrowania wsparcia na ostojach ptasich i siedliskowych. (str. 34, 36, 37)
- Postępująca intensyfikacja rolnictwa wpływająca na spadek bioróżnorodności i zanik siedlisk. (str. 36)
- Nadmierna ekstensyfikacja lub porzucanie działalności rolniczej prowadzące do przekształcania siedlisk i spadku bioróżnorodności. (str. 34)
- Niebezpieczeństwo utraty lub zmniejszenia wartości usług ekosystemowych w związku z utratą różnorodności biologicznej w krajobrazie wiejskim (str. 35)
- Poszerzanie areалу gruntów ornych kosztem areálu trwałych użytków zielonych. (str. 34)
- Niewystarczające działania na rzecz ochrony środowiska (w tym cennych siedlisk, krajobrazu) (str. 37-39)
- Braki co do zakresu i dostępu do informacji o środowisku (str. 38 i 39).
- Duże koszty wdrażania rozwiązań chroniących różnorodność biologiczną, w tym odtwarzania siedlisk (str. 37, 38 i 39).
- Wzrost zużycia środków ochrony roślin. (str. 39)

2.1.SO6.1.5 Other comments

Obszary sieci Natura 2000, wg danych z roku 2019, zostały ustanowione na powierzchni 19,6% kraju. Wskaźnik ten nie odbiega znacząco od średniej unijnej wynoszącej 18,2%. Obszary specjalnej ochrony ptaków oraz specjalne obszary ochrony siedlisk obejmują teren na którym znajduje się 11,5% powierzchni krajowych użytków rolnych. Na obszarze Natura 2000 położone jest 34,8% wszystkich terenów leśnych w kraju. Powoduje to, że Natura 2000 charakteryzuje się znacznie wyższym wskaźnikiem lesistości – 53,6% jej terenu zajmują lasy. Natomiast użytki rolne obejmują jedynie 35,1% powierzchni. W przypadku całego kraju proporcje te są odwrócone, gdyż 59,9% zajmują użytki rolne natomiast 30,2% lasy. Użytki rolne na obszarach Natura 2000 charakteryzują się niską przydatnością produkcyjną.

Do szczególnych cech krajobrazu zalicza się przede wszystkim liniowe elementy krajobrazu obszarów wiejskich, takie jak: miedze, żywopłoty, kamienne mury, zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne, ciek wodne oraz elementy powierzchniowe takie jak: oczka śródpolne, starorzecza, torfianki/stawy, murawy napiaskowe, zakrzaczenia i zadrzewienia gruntowe. Stanowią one charakterystyczny element siedlisk obszarów wiejskich.

Rolnictwo ekologiczne, zarówno pod względem powierzchni użytków rolnych, jak i liczebności stanowi niewielką część rolnictwa w Polsce. W ostatnich kilku latach dostrzegany jest regres w odniesieniu do liczby gospodarstw oraz ich powierzchni. W 2017 r. ich liczba zmniejszyła się o 24%, a powierzchnia o 26%, w porównaniu do roku 2013 – najbardziej korzystnego pod względem rozwoju rolnictwa ekologicznego. Istnieją duże perspektywy rozwoju rynku żywności ekologicznej w Polsce przez następną dekadę, ale obecnie jest on ciągle we wstępnej fazie rozwoju. Problemem, który ogranicza rozwój rynku żywności ekologicznej jest m.in. niska świadomość konsumentów odnośnie zasad rolnictwa ekologicznego, zalet produktów ekologicznych i sposobów ich oznaczania. Główną barierą zakupu żywności certyfikowanej jest cena. Uzupełnieniem informacji diagnostycznej przedstawionej w analizie SWOT cel 6 stanowi opracowanie pn. Aktualna sytuacja sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Materiał sporządzony na podstawie wspólnych wskaźników kontekstu. Szczególnie dotyczy to opisu wskaźników zawartych na str. 28-30, 34-35.

2.1.SO6.2 Identyfikacja potrzeb

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Tak
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	Tak
CS 6. P3.	Zwiększenie różnorodności upraw	wymagana (++)	Tak
CS 6. P4.	Zwiększenie różnorodności biologicznej lasów	wymagana (++)	Tak
CS 6. P5.	Ekstensywne użytkowanie gruntów z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony	wymagana (++)	Częściowo
CS 6. P6.	Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie	wymagana (++)	Częściowo
CS 6. P7.	Zachowanie zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie	pożądana (+)	Częściowo
CS 6. P8.	Zapobieganie rozprzestrzenianiu się gatunków inwazyjnych	pożądana (+)	Częściowo
CS 6. P9.	Rozwój i upowszechnianie zasobów wiedzy i informacji o środowisku	Poza priorytetyzacją	Częściowo

2.1.SO6.3 Identyfikacja istotnych elementów planu wywodzących się z instrumentów legislacyjnych określonych w Załączniku XI do rozporządzenia o planach strategicznych, w których została uwzględniona ocena potrzeb dla celów szczegółowych planu

1.Dyrektywa 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz

- 2. dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory dla obu dyrektyw: Priorytetowe Ramy Działań dla sieci Natura 2000 (PAF).** Polski dokument PAF na lata 2021-2027 został zaakceptowany przez KE w 2021 r.
- 3. Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej** Obecnie prowadzone są prace zmierzające do opracowania II aktualizacji planów gospodarowania wodami (II aPGW, 3 cykl planistyczny, 2016-2021).
- 4. Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego** została implementowana poprzez ustawę z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 2018 r. w sprawie przyjęcia "Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu" (z późn. zmianami) Dodatkowo opracowano zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej.
- 5. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy (tzw. dyrektywa CAFE)** Została transponowana do prawa polskiego poprzez przepisy ustawy prawo ochrony środowiska (POŚ) oraz odpowiednie akty wykonawcze do tej ustawy. Na podstawie ustawy POŚ, w 2015 roku został przyjęty Krajowy Program Ochrony Powietrza (KPOP) do roku 2020 roku (z perspektywą do roku 2030).
- 6. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylenia dyrektywy 2001/81/WE (tzw dyrektywa NEC)** Zgodnie z tą dyrektywą głównymi narzędziami skutecznego ograniczania emisji ww. zanieczyszczeń są środki i strategię zawarte w Krajowym Programie Ograniczania Zanieczyszczenia Powietrza (KPOZP).
- 7. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/841 w sprawie włączenia emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem do ram polityki klimatyczno- energetycznej do roku 2030 i zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013 oraz decyzję nr 529/2013/UE** Aktualnie nie ma dokumentu krajowego, który bezpośrednio implementuje postanowienia tego rozporządzenia. Planowane jest opracowanie *Strategii Rozwoju Niskoemisyjnego*, co jest wymogiem unijnego rozporządzenia nr 525/2013
- 8. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/842 w sprawie wiążących rocznych redukcji emisji gazów cieplarnianych przez państwa członkowskie od 2021 r. do 2030 r. przyczyniających się do działań na rzecz klimatu w celu wywiązania się z zobowiązań wynikających z Porozumienia paryskiego oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013** Aktualnie brak jest dokumentu krajowego, który bezpośrednio implementuje postanowienia tego rozporządzenia. Szczegółowe podejście do sposobu realizacji celu redukcyjnego w sektorach non-ETS będzie wynikać ze „Strategii zarządzania krajowym limitem”, która zostanie opracowana do 2022 r. i zatwierdzona przez Radę Ministrów na podstawie art. 21d ustawy o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji
- 9. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych** jest na etapie wdrażania do polskiego porządku prawnego.
- 10. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylenia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE** została wdrożona do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej.

11. Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013 został przygotowany „Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030” (Krajowy plan).

12. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów Zgodnie z art. 4 dyrektywy 2009/128/WE Drugi już dla Polski Krajowy plan działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2018-2022 został przyjęty w lipcu 2018 r.

2.1.S06.4 Logika interwencji

O walorach przyrodniczych krajobrazu wiejskiego w Polsce decyduje zróżnicowanie siedlisk oraz ich użytkowania, a także cechy gospodarstw rolnych, związane ze strukturą działek rolnych, rozdrobnieniem gospodarstw, rodzajem produkcji rolniczej, intensywnością gospodarowania, występowaniem lub nagromadzeniem obiektów pełniących funkcje ekologiczne. Zarówno intensyfikacja jak i zaprzestanie działalności rolniczej (czego skutkiem jest m.in. rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych) zagrażają bioróżnorodności i zapewnieniu usług ekosystemowych. Jednocześnie grunty nieużytkowane rolniczo i przekształcone w wyniku sukcesji naturalnej wzbogacają krajobraz i sprzyjają bytowaniu różnych gatunków zwierząt i roślin. Urozmaicony strukturalnie krajobraz przyczynia się do wzrostu bioróżnorodności agroekosystemu.

Konieczne jest podejmowanie przez rolników działań pozwalających w sposób zrównoważony korzystać z krajobrazu. Należy propagować działania mające na celu różnicowanie krajobrazu poprzez zachowanie lub tworzenie elementów, takich jak np. oczka, miedze i zadrzewienia śródpolne, stanowiące miejsce bytowania, rozwoju, schronienia oraz pozyskiwania pokarmu dla wielu gatunków zwierząt. Wsparcie powinno być ukierunkowane na utrzymanie istniejących elementów krajobrazu, a także na tworzenie nowych elementów i odpowiednie zarządzanie nimi. Jednocześnie należy koncentrować wsparcie na obszarach, na których elementy krajobrazu występują w ograniczonym stopniu, aby lepiej łączyć siedliska rolnicze oraz przywracać i utrzymywać ich właściwy stan ochrony. Na poziomie warunkowości na zachowanie elementów krajobrazu wpływ będą miały DKR 1 (utrzymanie trwałych użytków zielonych), DKR 8 (obszary i obiekty nieprodukcyjne) i DKR 9 (zakaz przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000). Ponadto, Plan zakłada wsparcie w ramach ekoschematów gospodarstw przeznaczających co najmniej 10% powierzchni UR w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne, oraz płatności z tytułu utrzymania zadrzewień śródpolnych, systemów rolno-leśnych i obszarów z roślinami miododajnymi. Natomiast w ramach II filara w celu ochrony i urozmaicenia krajobrazu zaproponowano interwencje polegające na zakładaniu i utrzymaniu wieloletnich pasów kwietnych oraz zachowaniu sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych będących charakterystycznym elementem krajobrazu wiejskiego i (ze względu na ekstensywny sposób użytkowania) – środowiskiem życia wielu organizmów. Na urozmaicenie krajobrazu rolniczego będzie miał również wariant dot. zakładania i utrzymania ogródków bioróżnorodności w ramach interwencji Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie. Interwencje II filara związane z zalesieniem gruntów rolnych, tworzeniem zadrzewień śródpolnych oraz zakładaniem systemów rolno-leśnych wpłyną na poprawę bioróżnorodności poprzez tworzenie korytarzy ekologicznych oraz wzbogacanie krajobrazu o nowe elementy.

Zagrożeniem dla bioróżnorodności jest zarówno intensyfikacja jak i zaprzestanie działalności rolniczej (czego skutkiem jest m.in. rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych). Ekstensywne użytkowanie gruntów, prowadzone często w tradycyjny sposób, zapobiega degradacji zasobów naturalnych, wpływa korzystnie na różnorodność biologiczną a jednocześnie zapobiega sukcesji wtórnej prowadzącej do całkowitej degradacji ekosystemów półnaturalnych ze specyficznym zestawem gatunków fauny i flory, w tym gatunków chronionych, rzadkich i zagrożonych oraz wkraczaniu gatunków obcych geograficznie

– inwazyjnych. Ponadto, w rekomendacjach dla Polski KE zwraca uwagę na potrzebę powstrzymania trendu spadkowego w zakresie różnorodności biologicznej w siedliskach związanych z rolnictwem, w szczególności w siedliskach murawowych. Na poziomie warunkowości wpływ na powyższe potrzeby będą miały DKR 2 (ochrona terenów podmokłych i torfowisk), DKR 9 (zakaz przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000), SMR 3 i 4 (ochrona dzikiego ptactwa oraz siedlisk fauny i flory). Wsparcie w ramach Planu zarówno na obszarach Natura 2000 jak i poza tymi obszarami obejmie ochronę cennych siedlisk przyrodniczych (zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, zalewowe łąki selernicowe i słonorośla, murawy, półnaturalne łąki wilgotne, półnaturalne łąki świeże, torfowiska) oraz siedlisk lęgowych ptaków (rycyka, kszycy, krwawodzioba, czajki, dubelta, kulika wielkiego, wodniczki, derkacza), których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej. Są to często siedliska marginalne z punktu widzenia działalności rolniczej, ale istotne dla zachowania różnorodności biologicznej obszarów wiejskich. Ich trwałość tych siedlisk jest zależna od wykonywania ekstensywnych zabiegów agrotechnicznych. W ramach interwencji beneficjenci zobowiązani będą do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu dostosowanych do preferencji zagrożonych gatunków oraz charakteru siedlisk przyrodniczych (odpowiednia liczba i terminy pokosów, ekstensywny wypas zwierząt w określonym terminie). Działania te będą zgodne działaniami ochronnymi określonymi w szczególności w PO i PZO dla danego obszaru Natura 2000 oraz będą szczegółowo określone przez ekspertów przyrodniczych zgodnie ze stwierdzonym stanem siedliska. Aby zapobiec zanikaniu łąk i pastwisk oraz przeciwdziałać intensyfikacji rolnictwa, a tym samym zapewnić dogodne warunki bytowania dla wielu cennych siedlisk i gatunków, których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej zaprojektowano interwencję dot. ekstensywnego użytkowania łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000.

Działania niezbędne do wykonania na terenie obszarów Natura 2000 w celu poprawy lub zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt zostały opisane w dokumencie „Priorytetowe ramy działań (PAF) dla sieci Natura 2000 w Polsce dla Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021-2027”. Dokument ten wskazuje potencjalne źródła finansowania konkretnych działań, w tym źródła krajowe (NFOŚiGW, WFOŚiGW, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Budżet Państwa) oraz inne dostępne finansowanie ze środków UE (np. EFFROW, LIFE, FS, itp.).

Koncentracja, intensyfikacja i specjalizacja produkcji rolnej stanowi istotne zagrożenie dla różnorodności biologicznej. Stan i liczebność fauny i flory występującej na danym obszarze uzależniony jest od procesów zachodzących w glebie i wodzie. Dlatego też konieczne jest wspieranie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin i nawozów mających wpływ jakość środowiska. Na poziomie warunkowości największe znaczenie w tym zakresie będą miały praktyki w ramach DKR 4 (zakaz stosowania nawozów i środków ochrony roślin w bezpośrednim sąsiedztwie cieków i zbiorników wodnych), DKR 5 (zarządzenie orką), DKR 6 (minimalna pokrywa glebowa) i DKR 7 (dywersyfikacja upraw) oraz SMR 1 i SMR 2 (dotyczące przeciwdziałania zanieczyszczeniu wód związkami azotu i fosforu) oraz SMR 7 i SMR 8 (dot. środków ochrony roślin). Praktyki te mają na celu poprawę jakości wód poprzez zmniejszenie ich zanieczyszczenia nawozami i środkami ochrony roślin oraz ochronę gleb przed erozją i utratą materii organicznej. Natomiast z zakresu ekoschematów wdrażane będą interwencje premiujące opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia, opartego na bilansowym ustalaniu dawek składników pokarmowych oraz chemicznej analizie gleby określającej dawki nawozów, jak również prowadzenie produkcji roślinnej zgodnie z zasadami integrowanej ochrony. Na ograniczenie strat składników nawozowych do wód i powietrza wpływ będą miały ekoschematy promujące niskoemisyjne techniki stosowania i przechowywania nawozów naturalnych. Planowana jest też interwencja polegająca na wspieraniu produkcji roślin z wykorzystaniem biologicznych metod ochrony, co przyczyni się do ograniczenia stosowania chemicznych środków ochrony roślin i będzie miało pozytywny wpływ na zachowanie równowagi biologicznej. Ważną rolę odegra również wsparcie dla rolnictwa ekologicznego. Jego rozwój przyczyni się do zmniejszenia w skali ogólnej zużycia przemysłowych środków produkcji (m.in. nawozów, pestycydów), co z kolei przełoży się na ograniczenie presji sektora rolnictwa na środowisko oraz bioróżnorodność.

W ramach II filara obowiązywać będzie ograniczenie/zakaz stosowania nawozów i środków ochrony roślin w zaprogramowanych interwencjach rolno-środowiskowo-klimatycznych tj; Ochrona cennych

siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000, Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000, Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000, Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych, Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie, Wieloletnie pasy kwietne.

Komplementarnie, w ramach rolnictwa precyzyjnego wspierane będą inwestycje wykorzystujące technologie cyfrowe związane ze stosowaniem nawozów lub środków ochrony roślin (np. niskoemisyjną aplikacją nawozów, precyzyjnym stosowaniem środków ochrony roślin, zrównoważonym zarządzaniem wodą).

Cele związane z poprawą zasobów naturalnych (wody, gleby i powietrza), które mają wpływ na stan bioróżnorodności realizowane będą również poprzez wsparcie inwestycyjne przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu, związane z przechowywaniem nawozów naturalnych, stosowaniem nawozów, co ułatwi gospodarstwom rolnym spełnianie warunków technicznych pozwalających na ograniczenie presji rolnictwa na środowisko naturalne, od którego uzależniona jest bioróżnorodność.

Zachowanie bioróżnorodności oznacza także ochronę zasobów genetycznych roślin uprawnych i zwierząt gospodarskich. Odmiany roślin i rasy zwierząt ukształtowane w przeszłości przez pokolenia rolników i hodowców były przystosowane do warunków rolnictwa ekstensywnego. Obecnie produkcja roślinna i zwierzęca opiera się na wysokowydajnych genotypach dostosowanych do współczesnych w technologii produkcji, wobec czego uprawa dawnych gatunków i odmian roślin oraz chów tradycyjnych ras zwierząt nie znajduje uzasadnienia ekonomicznego. Aby nie utracić istniejących zasobów genetycznych (stanowiących rezerwuar wewnętrznego zróżnicowania i bogactwa gatunków) gromadzi się je w bankach genów. W odniesieniu do zwierząt ras zachowawczych realizowane są w Polsce programy ochrony (koordynowane przez Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy), których kluczowym uzupełnieniem jest i musi pozostać system wsparcia hodowców poprzez WPR (interwencja Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie stanowiąca kontynuację działań dotychczas wdrażanych programów II filara WPR, rozbudowana o komponent płatności do samców zarodowych).

W zakresie promocji uprawy roślin gatunków i odmian tradycyjnych proponuje się kontynuację wsparcia ekstensywnych sadów tradycyjnych (wieloodmianowych lub wielogatunkowych, złożonych z drzew starych odmian) z uwzględnieniem nieobjętych dotychczas pomocą sadów nowonasadzonych. Również proponuje się aby utrzymać wsparcie dla upraw na obszarach wiejskich gatunków roślin uprawnych zagrożonych erozją genetyczną o bardzo małym areale uprawy oraz odmian regionalnych i/lub amatorskich wpisanych do Krajowego Rejestru. Ponadto, proponuje się nowe rozwiązanie w postaci ogródków dla bioróżnorodności, które będą zakładane w celach edukacji i promocji bioróżnorodności roślin uprawnych.

Zaproponowane interwencje dotyczące zachowania bogactwa genetycznego roślin uprawnych będą służyć ochronie zaniechanych w uprawach odmian gatunków roślin uprawnych, przyczyniać się do utrzymywania istniejących zasobów genowych roślin uprawnych in situ. Mają też wymiar wzbogacania krajobrazu i bioróżnorodności organizmów dzikich.

Kolejnym elementem zwiększającym bioróżnorodność są lasy, które wspomagają różnicowanie krajobrazu, są miejscem bytowania wielu gatunków flory i fauny oraz kanałami migracji zwierząt dziko żyjących. Na potrzebę zwiększenia różnorodności biologicznej lasów wskazują się również w Unijnej Strategii na rzecz różnorodności biologicznej 2030 stanowiącej element realizacji Europejskiego Zielonego Ładu. Dlatego wsparcie w zakresie ochrony bioróżnorodności lasów będzie obejmowało z jednej strony zalesianie (tworzenie nowych elementów krajobrazu) a z drugiej zrównoważone wsparcie dla pielęgnacji i ochrony terenów leśnych, obejmujące wsparcie dla lasów prywatnych.

Komplementarnie do instrumentów wsparcia bezpośredniego i działań rolno-środowiskowo-klimatycznych i zalesieniowych realizowane będzie wsparcie inwestycyjne na rzecz usług dla środowiska i klimatu. MŚP realizujące usługi dla gospodarstw rolnych i leśnych będą mogły ubiegać się o wsparcie na zakup urządzeń i technologii cyfrowych przyjaznych środowisku w celu świadczenia usług dla gospodarstw rolnych i leśnych przyczyni się do zapewnienia rolnikom usług, które nie będą negatywnie wpływać na stan środowiska naturalnego.

Opisane powyżej podejście pozwoli realizować cele Europejskiego Zielonego Ładu, w tym Strategii „Od pola do stołu” oraz Strategii na rzecz bioróżnorodności oraz wymogi wynikające z przepisów

dotyczących klimatu i środowiska określone w załączniku XIII rozporządzenia o planach strategicznych.

2.1.SO6.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy

2.1.SO6.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus

Nie

2.1.SO6.7 Czy planowany jest wkład WPR w Program LIFE (tylko dla SO4, SO5, SO6)

Nie

2.1.SO6.8 Wybór wskaźników rezultatu

Wybór wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

Wskaźniki rezultatu [zalecane wskaźniki rezultatu dla tego celu szczegółowego zaznaczono pogrubioną czcionką].	Wartość docelowa [do wypełnienia z sekcji 2.3]
Zrównoważona gospodarka składnikami odżywczymi	26.86 %
Grunty zalesione	20660.00 ha
Efektywność środowiskowa w sektorze produkcji zwierzęcej	0.37 %
Ochrona siedlisk i gatunków	20.70 %
Poprawa zarządzania siecią Natura 2000	14.91 %
Zachowanie elementów krajobrazu	2.13 %
Zrównoważone i ograniczone stosowanie pestycydów	10.52 %
Inwestycje związane z zasobami naturalnymi	0.56 %
Wspieranie zrównoważonej gospodarki leśnej	0.38 %

Uzasadnienie wyboru wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

R.17 Grunty zalesione: obszar objęty wsparciem z tytułu zalesiania, systemów rolno-leśnych i odtwarzania, w tym z podziałem na poszczególne kategorie

Wskaźnik R.17 przyczynia się zarówno do realizacji celu 4 jak również celu 5 oraz 6. Wskaźnik ten został szczegółowo opisany pod celem 4.

R.22 Zrównoważona gospodarka składnikami odżywczymi: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej otrzymującymi wsparcie zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi

Wskaźnik R.22 odnosi się zarówno do realizacji celu 5 jak i celu 6. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 5.

R.24 Zrównoważone i ograniczone stosowanie pestycydów: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej otrzymującymi wsparcie szczególnymi zobowiązaniami, które prowadzą do zrównoważonego stosowania pestycydów w celu zmniejszenia ryzyka związanego ze stosowaniem pestycydów, takiego jak wyciek pestycydów, i skutków stosowania pestycydów

Wskaźnik R.24 odnosi się zarówno do realizacji celu 5 jak i celu 6. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 5.

R.25 Realizacja celów środowiskowych w sektorze produkcji zwierzęcej: odsetek dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza, do których mają zastosowanie

Jednym z celów WPR jest zachowanie różnorodności biologicznej. Analiza SWOT wskazała, że dla realizacji tego celu potrzebna jest m.in. ochrona lokalnych ras zwierząt gospodarskich. Wsparcie zostało ukierunkowane na interwencję, która w największym stopniu pozwoli na zaspokojenie zidentyfikowanej w celu 6 potrzeby i realizację wyzwań wskazanych w analizie SWOT. Interwencja ta przyczyni się do realizacji celów wymienionych w:

1. Światowej Strategii Zachowania Zasobów Genetycznych Zwierząt Gospodarskich,
2. Krajowej Strategii zrównoważonego użytkowania i ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich,
3. Unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności 2030.

Na realizację wskaźnika wpływ ma poniższy instrument wsparcia:

I.8.6 Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie

Analiza SWOT wykazała, że różnorodność genetyczna zwierząt gospodarskich jest zagrożona ze względu na coraz większą koncentrację, intensyfikację i specjalizację występującą w nowoczesnej produkcji zwierzęcej. Produkcja intensywna, metodami przemysłowymi, oparta jest na niewielkiej liczbie wysoko wydajnych ras, które były intensywnie selekcyjonowane w kierunku jednostronnej użytkowości. Tempo, w jakim intensywne systemy wkraczają do produkcji zwierzęcej, stanowi zagrożenie dla zachowania lokalnych ras, odznaczających się niższą użytkowością jednostkową, ale przystosowaniem do warunków chowu ekstensywnego i miejscowych warunków środowiskowych. Z analizy SWOT oraz identyfikacji potrzeb wynika konieczność propagowania zachowania zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Założono, że wsparciem objętych będzie około 35 tys. DJP zwierząt.

R.26 Inwestycje związane z zasobami naturalnymi: odsetek gospodarstw korzystających ze wsparcia w ramach WPR z tytułu inwestycji produkcyjnych i nieprodukcyjnych związanych z dbaniem o zasoby naturalne

Wskaźnik R.26 odnosi się zarówno do realizacji celu 4 jak i celu 5 oraz 6. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 4.

R.30 Wspieranie zrównoważonej gospodarki leśnej: odsetek gruntów leśnych objętych zobowiązaniami w dziedzinie wspierania ochrony lasów i gospodarowania usługami ekosystemowymi

Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne przyczyniają się do utrzymania różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich, wzmacniania usług ekosystemowych oraz ochrony siedlisk i krajobrazu. Utrzymanie i pielęgnacja zalesień pozwala na zachowanie ich potencjału redukcji emisji CO₂, wpływa na zwiększanie retencji wodnej, ograniczenie skutków suszy i zapobieganie erozji. Młode lasy są miejscem bytowania wielu organizmów i bazą pokarmową m.in. dla ptaków i owadów zapylających, wspomagając tym samym utrzymanie równowagi ekologicznej na obszarach wiejskich. Zalesienia stwarzają warunki do przemieszczania się zwierząt, co wpływa na wzmocnienie ekologicznej stabilności obszarów leśnych poprzez łączenie rozdrobnionych kompleksów leśnych w zwarte i ciągłe struktury krajobrazu. Interwencja w sposób bezpośredni przyczynia się do realizacji Krajowego Programu Zwiększania Lesistości (KPZL), w ramach którego przewiduje się wzrost lesistości polski do 30% w 2020 roku i 33% w roku 2050 oraz celów związanych z pochłanianiem określonych m.in. dla Sektora: użytkowanie gruntów, zmiany użytkowania gruntów i leśnictwa (tzw. LULUCF).

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.8.8 Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne

W analizie SWOT wskazano, że właściciele lasów prywatnych często nie dysponują wystarczającymi środkami w celu właściwej i zrównoważonej pielęgnacji młodych drzewostanów. Jednocześnie zidentyfikowano potrzebę zwiększenia różnorodności biologicznej w lasach prywatnych. Odpowiedzią na te problemy jest wsparcie właścicieli nowo założonych lasów oraz gruntów zalesionych w wyniku sukcesji naturalnej poprzez wypłatę im premii pielęgnacyjnych, które przyczyniają się do wzmocnienia trwałości i odporności młodych lasów poprzez rekompensatę kosztów związanych z ich pielęgnacją, jak również zapewniają ochronę i trwałość zalesień powstałych naturalnie. Dodatkowo do zalesionych gruntów rolnych, przez 12 lat wypłacane będą premie zalesieniowe, które stanowią rekompensatę

utraconego dochodu z działalności rolniczej. Premie zalesieniowe, przez 5 lat przyznawane będą również do gruntów zalesionych w wyniku sukcesji naturalnej, jako rekompensata utraconego dochodu w wyniku podjętego zobowiązania. W ten sposób, w dłuższej perspektywie, zapewniona będzie ochrona lasów i usług ekosystemowych w lasach prywatnych.

Powierzchnia objęta zobowiązaniami zalesieniowymi jest uzależniona od realizacji inwestycji zalesieniowych (zakładania nowych upraw leśnych). Szacuje się, że co roku, w ramach interwencji pt. Zalesianie gruntów rolnych PS 2023-2027 przybywać będzie ok. 500 ha upraw leśnych. Dodatkowo wspierane będą grunty z sukcesją naturalną (ok. 200 ha rocznie). W efekcie, w latach 2023-2029 zobowiązaniami objętych będzie ok. 3,5 tys. ha. Udział zalesianych powierzchni w stosunku do wszystkich lasów w Polsce (9 489 tys. ha) nie będzie znaczący. Wynika to ze struktury własnościowej lasów w Polsce, gdzie dominują lasy publiczne (80,7%), a powierzchnia lasów prywatnych wynosi ok. 1 787 tys. ha (w tym osób fizycznych 1 681 tys. ha). Premie zalesieniowe w ramach WPR przyznawane są natomiast rolnikom – właścicielom gruntów rolnych. Jednocześnie do zalesień przeznaczane są jedynie grunty orne i odłogowane - nieprzydatne do produkcji rolniczej tj. gleby niskiej klasy bonitacji. Dodatkowo, w celu ochrony obszarów cennych przyrodniczo, z zalesień wyłączono torfowiska, bagna, mokradła, tereny podmokłe i użytki zielone oraz wprowadzono dodatkowe wymogi i ograniczenia, w przypadku zalesień na obszarach chronionych. W wyniku tych czynników zmniejszył się potencjalny areal gruntów do zalesienia. Ponadto od wielu lat w Polsce obserwowany jest brak zainteresowania zalesieniami, który wynika z uwarunkowań społeczno-gospodarczych, które spowodowały znaczny spadek podaży gruntów do zalesienia oraz wzrost ich cen.

2) I.8.10 Zobowiązania zalesieniowe z PROW 2004-2006, PROW 2007-2013, PROW 2014-2020

W analizie SWOT wskazano na dużą rolę zalesień wykonanych w ramach PROW 2004-2006, 2007-2013, 2014-2020 w łagodzeniu zmian klimatu. Jednocześnie zidentyfikowano potrzebę zwiększania pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla w glebie m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gruntów rolnych oraz odnawiania lasów. Warunkiem trwałości zrealizowanych inwestycji zalesieniowych jest właściwe ich utrzymanie i pielęgnacja. Dopiero wówczas realizowany jest nadrzędny cel zalesień czyli sekwestracja CO₂ z atmosfery. Zobowiązania zalesieniowe przyczyniają się również do ochrony gleb i wód oraz sprzyjają zachowaniu ekologicznej stabilności obszarów leśnych poprzez zmniejszenie fragmentacji kompleksów leśnych i tworzenie korytarzy ekologicznych. Planuje się, że z budżetu PS 2023-2027 wsparciem objętych będzie około 66 tys. ha zalesień założonych w ramach poprzednich okresów programowania.

R.31 Ochrona siedlisk i gatunków: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej otrzymującymi wsparcie zobowiązaniami służącymi ochronie lub przywracaniu różnorodności biologicznej, w tym praktykami rolniczymi o dużej wartości przyrodniczej

Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu jest jednym z głównych celów, który będzie realizowany w ramach Planu Strategicznego WPR. Cel ten będzie realizowany poprzez szereg interwencji odpowiadających na potrzeby (określone na podstawie analizy SWOT) dotyczące promowania ekstensywnego użytkowania rolniczego, wspierania bioróżnorodności upraw i ochrony krajobrazu wiejskiego.

Interwencje przypisane do tego wskaźnika przyczynią się do realizacji celów wymienionych w:

1. Dyrektywie 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory,
2. Priorytetowych Ramach Działań dla sieci Natura 2000 (PAF),
3. Unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności 2030,
4. Ustawie o ochronie przyrody.

Wymogi interwencji zostały zaprojektowane tak, aby w komplementarny sposób realizować cel związany z ochroną różnorodności biologicznej, a tym samym osiągnąć zakładaną wartość wskaźnika R31.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.8.1 Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000 (zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne) / I.8.9.1 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) - Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000

Wskazane w analizie SWOT wyniki monitoringu siedlisk przyrodniczych oraz gatunków Natura 2000 w Polsce wskazują, że jedynie niewielki odsetek siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków roślin i zwierząt z nimi związanych jest w stanie właściwym, pozwalającym na zachowanie zasobów przyrodniczych i usług ekosystemowych. Tym samym konieczne jest podejmowanie bądź kontynuowanie działań ukierunkowanych na poprawę kondycji zarówno siedlisk przyrodniczych, jak i zagrożonych gatunków fauny i flory na obszarach Natura 2000. Planuje się, że wsparciem objętych będzie: w ramach I.8.1 około 260 tys. ha, a w ramach I.8.9.1 około 55 tys. ha. Wsparcie to w znaczącym stopniu przyczyni się do realizacji zidentyfikowanej potrzeby ekstensywnego użytkowania gruntów, w tym gruntów o niskiej wartości produkcyjnej oraz cennych przyrodniczo, z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony.

2) I.8.2 Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000 (zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne) / I.8.9.2 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) - Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000

Analiza SWOT wskazuje na niezadawalający stan części siedlisk przyrodniczych oraz kondycji populacji roślin i zwierząt związanych z ekosystemami zależnymi od rolnictwa oraz na utratę różnorodności biologicznej poza obszarami Natura 2000 w przypadku skoncentrowania wsparcia na ostojach ptasich i siedliskowych. Z analizy potrzeb natomiast wynika, że konieczne jest promowanie tradycyjnego, rolniczego wykorzystania gruntów o niskiej produktywności oraz cennych przyrodniczo jako czynnika zachowania krajobrazu i bioróżnorodności. Proponowana interwencja wspierać będzie utrzymanie, zapobieganie pogarszaniu się lub przywrócenie właściwego stanu ochrony cennych siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk lęgowych ptaków, których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej, poza obszarami Natura 2000. Wsparciem objęte będą również siedliska marginalne z punktu widzenia działalności rolnej, ale istotne dla zachowania różnorodności biologicznej obszarów wiejskich (np. murawy). Planuje się, że wsparciem objętych będzie: w ramach I.8.2 około 350 tys. ha, a w ramach I.8.9.2 około 47 tys. ha.

3) I.8.3 Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000

Analiza SWOT określiła zagrożenia dla bioróżnorodności wynikające zarówno z intensyfikacji rolnictwa jak i ekstensyfikacji produkcji prowadzącej do całkowitego zaniechania użytkowania gruntów. Istotą ekstensywnego użytkowania rolniczego na trwałych użytkach zielonych jest zapobieganie zanikaniu łąk i pastwisk oraz przeciwdziałanie intensyfikacji rolnictwa, a tym samym zapewnienie dogodnych warunków bytowania dla wielu cennych siedlisk i gatunków, których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej. Planowane w ramach interwencji wsparcie przyznawane będzie do powierzchni trwałych użytków zielonych położonych na obszarach Natura 2000, na których prowadzone jest ekstensywne użytkowanie rolnicze łąk i pastwisk. Zakładane wsparcie w ramach tej interwencji obejmie około 31 tys. ha. Wsparcie to w znacznym stopniu przyczyni się do realizacji zidentyfikowanej

potrzeby dot. ekstensywnego użytkowania gruntów, w tym gruntów o niskiej wartości produkcyjnej oraz cennych przyrodniczo, z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony.

4) I.8.4 Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych (zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne)

Jednym zagrożeniem wykazanych w analizie SWOT w kontekście spadku różnorodności biologicznej jest zdominowanie produkcji rolnej przez odmiany przeznaczone do produkcji intensywnej. Również analiza zidentyfikowanych potrzeb wskazuje dużą rolę propagowania działań mających na celu zwiększenie różnorodności upraw oraz zachowania zasobów genetycznych roślin w rolnictwie. Istotnym elementem składającym się na różnorodność biologiczną terenów użytkowanych rolniczo są przydomowe sady, które zachowały się dzięki utrzymywaniu tradycyjnego typu gospodarki rolnej. Interwencja polegać będzie na ochronie dawnych odmian drzew owocowych, nieprzydatnych do uprawy towarowej, lecz stanowiących cenne dziedzictwo i zasób genetyczny. Sady złożone z tradycyjnych odmian drzew owocowych zwiększają różnorodność upraw, stanowią cenne dziedzictwo i zasób genetyczny oraz są charakterystycznym elementem krajobrazu wiejskiego i (ze względu na ekstensywny sposób użytkowania) – środowiskiem życia wielu organizmów. Planuje się, że wsparciem objętych będzie około 600 ha sadów tradycyjnych.

5) I.8.5 Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

Spadek różnorodności biologicznej wynikający ze zdominowania produkcji rolnej przez odmiany przeznaczone do produkcji intensywnej jest jednym z problemów wskazanych w analizie SWOT.

Wyzwaniem jest zatem podtrzymywanie zróżnicowania zasobów genetycznych rodzimych odmian roślin oraz dywersyfikacja upraw, co sprzyja zwiększaniu bioróżnorodności oraz wpływa korzystnie na różnorodność krajobrazu wiejskiego. Kwestie zachowania zasobów genetycznych roślin w rolnictwie oraz zwiększenie różnorodności upraw zostały również wyodrębnione w ramach identyfikacji potrzeb. Odpowiedzią na powyższe wyzwania jest interwencja polegająca na zachowaniu tradycyjnych i rzadkich w uprawach gatunków roślin rolniczych, warzywnych i zielarskich, a także dawnych odmian oraz miejscowych populacji i ekotypów uprawianych na terenie Polski. Założono, że wsparciem zostanie objętych około 7,5 tys. ha.

6) I.8.7 Wieloletnie pasy kwietne (zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne)

Procesy takie jak postępująca intensyfikacja rolnictwa, poszerzanie areалу gruntów ornych kosztem arealu trwałych użytków zielonych lub porzucanie działalności rolniczej negatywnie wpływają na różnorodność biologiczną. W przypadku gdy następuje utrata różnorodności biologicznej zanikają także specyficzne usługi ekosystemowe (np. zapylanie). Kwestie ochrony i różnicowania krajobrazu wiejskiego oraz utrzymania usług ekosystemowych zostały wskazane zarówno w analizie SWOT oraz wśród zidentyfikowanych potrzeb. Planowana interwencja odpowiada na potrzebę wzbogacenia bioróżnorodności i krajobrazu wiejskiego oraz zapewnienia miejsca bytowania oraz bazy pokarmowej dla organizmów pożytecznych, w tym owadów zapylających i ptaków krajobrazu rolniczego. Planuje się, że wsparciem objętych będzie około 700 ha.

7) I.4.1 Ekoschemat - Obszary z roślinami miododajnymi

Jedną ze zidentyfikowanych w analizie SWOT słabych stron jest zanikanie populacji owadów zapylających. Jednocześnie, proces zapylania realizowany w warunkach geograficznych Polski głównie przez owady, jest jedną z kluczowych usług ekosystemowych warunkujących utrzymanie produkcji rolniczej. Ekoschemat wychodzi naprzeciw zagrożeniu, jakim jest niebezpieczeństwo utraty lub zmniejszenia wartości tej usługi ekosystemowej, poprzez zachęcenie rolników do tworzenia obszarów z roślinami miododajnymi, stanowiącymi długotrwałe, różnorodne i bezpieczne żerowiska dla pszczoły miodnej i dzikich owadów zapylających; obszary takie przyczyniają się do ochrony różnorodności biologicznej. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 3 tys. ha.

8) I.4.2 Ekoschemat - Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt

Z analizy SWOT wynika, że zagrożeniem dla różnorodności biologicznej, siedlisk i krajobrazu jest ekstensyfikacja produkcji prowadząca do całkowitego zaniechania użytkowania. Najczęstszym bezpośrednim rezultatem zaprzestania użytkowania jest spontaniczna sukcesja wtórna prowadząca do całkowitej degradacji ekosystemów półnaturalnych ze specyficznym zestawem gatunków fauny i flory. Niekorzystnym zjawiskiem jest także utrzymanie trendu zmniejszania pogłowia zwierząt gospodarskich w małych i średnich gospodarstwach, co prowadzi do całkowitego zaprzestania użytkowania wartościowych przyrodniczo siedlisk łąkowych i murawowych, a tym samym do ich degradacji.

W Polsce od lat obserwowane są dynamiczne zmiany w strukturze wykorzystania trwałych użytków zielonych – podczas, gdy w niektórych regionach obsada zwierząt wzrasta, w innych następuje jej zmniejszanie lub wręcz całkowity zanik. Ponad 50% powierzchni łąk i pastwisk deklarowanych we wnioskach o przyznanie płatności zgłaszana jest przez osoby nieposiadające zwierząt. Zjawisko to należy uznać za niekorzystne nie tylko ze względu na niepełne wykorzystanie krajowych zasobów do produkcji, lecz także z punktu widzenia środowiskowego. Celem ekoschematu jest ochrona bioróżnorodności poprzez właściwe gospodarowanie na TUZ o niskiej wartości produkcyjnej. Jednocześnie, przyznanie wsparcia gospodarstwom z określoną, ekstensywną obsadą zwierząt trawożernych pozwoli na utrzymanie tych gospodarstw w gotowości produkcyjnej, będzie promowało zamknięty obieg materii w obrębie gospodarstwa oraz przyczyni się do wykorzystania potencjału paszowego TUZ. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 582 tys. ha.

9) I.4.5 Ekoschemat - Zróżnicowana struktura upraw

W analizie SWOT wskazano, że zjawiskiem, które stanowi zagrożenie dla różnorodności biologicznej, siedlisk, krajobrazu są zmiany systemu uprawy oraz tendencja do przechodzenia z ekstensywnego na intensywny sposób gospodarowania. Wśród obserwowanych zjawisk zwraca uwagę również powstawanie gospodarstw wysoko wyspecjalizowanych, co powoduje rozpowszechnianie upraw wielkopowierzchniowych. Naprzeciw temu wychodzi ekoschemat Zróżnicowana struktura upraw, odpowiadając jednocześnie na wskazaną w analizie SWOT potrzebę zwiększenia różnorodności upraw. Konieczność zwiększenia udziału różnych upraw w gospodarstwie przyczyni się do ochrony różnorodności biologicznej. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 500 tys. ha.

10) I.4.9 Ekoschemat - Utrzymanie zadrzewień śródpolnych

W analizie SWOT wskazano, że wsparcie zadrzewień śródpolnych przyczynia się do zachowania ich funkcji ochronnej w krajobrazie rolniczym i wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Wśród zidentyfikowanych potrzeb podkreślano propagowanie działań mających na celu różnicowanie krajobrazu wiejskiego poprzez zachowanie jego elementów, takich jak m.in. zadrzewienia śródpolne, stanowiące miejsce bytowania, rozwoju oraz schronienia dla wielu gatunków zwierząt, dlatego oprócz zachowania naturalnych zadrzewień śródpolnych istotna jest pielęgnacja i utrzymanie nowo założonych zadrzewień na gruntach ornych, zlokalizowanych często w miejscach dotychczas pozbawianych tego typu elementów krajobrazu. Dzięki płatnościom udzielanym w zakresie ekoschematu zapewniona zostanie trwałość zadrzewień utworzonych w ramach interwencji pt. Tworzenie zadrzewień śródpolnych PS 2023-2027. Wsparcie wypłacane w ramach ekoschematu zachęcać będzie do długotrwałego zachowania zadrzewień śródpolnych, a tym samym spełnienia przez nie szeregu funkcji środowiskowych, w tym m.in. zachowania różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich. Docelowo planuje się, że w latach 2023-2027 wsparciem objętych będzie około 1,6 tys. ha.

11) I.4.10 Ekoschemat - Utrzymanie systemów rolno-leśnych

Jednym zagrożeniem wykazanych w analizie SWOT jest koncentracja gruntów i łączenie pól, które powoduje upraszczanie krajobrazu, a tym samym istotnie zagraża różnorodności biologicznej siedlisk i krajobrazu, jak również negatywnie oddziałuje na usługi ekosystemowe. Z analizy potrzeb wynika, że należy propagować działania mające na celu różnicowanie krajobrazu obszarów wiejskich. Istotne jest

zatem wsparcie działań obejmujących tworzenie, a następnie zachowanie systemów rolno-leśnych, czyli praktyk rolniczych, gdzie drzewa i krzewy w sposób celowy są zintegrowane z uprawą rolniczą. Utrzymanie w ramach ekoschematu systemów rolno-leśnych, założonych w ramach interwencji pt. Zakładanie systemów rolno-leśnych, w istotny sposób wpływa na różnorodność biologiczną, gdyż biocenotyczne i miododajne gatunki drzew i krzewów są naturalnym środowiskiem występowania owadów zapylających. Utrzymanie systemów rolno-leśnych przyczyni się również do redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz zwiększania zawartości materii organicznej w glebie. Wpływać będzie na poprawę zasobów wodnych poprzez zwiększenie infiltracji oraz ochronę wód powierzchniowych, zapobiegając erozji. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie około 3,9 tys. ha.

12) I.4.11 Ekoschemat - Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych

Analiza SWOT wskazała, że jedną z przyczyn degradacji wielu siedlisk przyrodniczych niekorzystnie wpływającą na bioróżnorodność jest zaburzenie warunków wodnych. Zdecydowana większość spośród siedlisk hydrogenicznych w Polsce uległa degradacji wskutek przesuszenia spowodowanego odwodnieniem lub zmiany warunków wodnych. Odpowiedzią na te zagrożenia jest ekoschemat, który promować będzie retencjonowanie wody, co w efekcie doprowadzi do poprawy gospodarki wodnej oraz zachowania siedlisk hydrogenicznych. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 360 tys. ha.

13) I.4.12 Ekoschemat - Przeznaczenie 7% powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne

Urozmaicony strukturalnie krajobraz przyczynia się do wzrostu bioróżnorodności. Postępująca intensyfikacja rolnictwa, poszerzanie areалу gruntów ornych kosztem innego rodzaju użytkowania lub porzucanie działalności rolniczej negatywnie wpływają na siedliska przyrodnicze, różnorodność biologiczną, krajobraz i usługi ekosystemowe. Należy podejmować działania mające na celu różnicowanie krajobrazu poprzez zachowanie i wprowadzenie jego elementów. Ekoschemat promować będzie utrzymanie obszarów sprzyjających różnorodności biologicznej tj. obszarów lub obiektów nieprodukcyjnych. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 300 tys. ha.

14) I.4.15 Ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne

Analiza SWOT wskazuje na procesy takie jak postępująca intensyfikacja rolnictwa, poszerzanie areалу gruntów ornych kosztem areálu trwałych użytków zielonych lub porzucanie działalności rolniczej negatywnie wpływają na różnorodność biologiczną. Natomiast jako jedną z szans przy realizacji Celu 6 wskazano wdrażanie modelu rozwoju zrównoważonego, w tym upowszechnienie rolnictwa ekologicznego. Odpowiednie ukierunkowanie praktyki rolnej stwarza szansę ochrony różnorodności biologicznej, wzmacniania usług ekosystemowych oraz ochrony siedlisk i krajobrazu.

Rolnictwo ekologiczne to system produkcji oparty na naturalnych mechanizmach przyrodniczych, którego stosowanie stwarza szansę ochrony różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich, wzmacniania usług ekosystemowych oraz ochrony siedlisk na tych obszarach. Sprzyja utrzymaniu bądź tworzeniu elementów ważnych dla różnorodności krajobrazu wiejskiego/rolniczego, w tym elementów produkcyjnych (tj. co do zasady poprzez różnorodności upraw), jak i nieprodukcyjnych, a także ograniczaniu niekorzystnego przekształcania TUZ.

Wsparcie ekologicznych metod produkcji odpowiadające na potrzebę dotyczącą zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin i nawozów oraz zwiększenia różnorodności upraw realizowane będzie poprzez ekoschemat – Rolnictwo ekologiczne.

Szacuje się, że w ramach tego ekoschematu wsparte zostanie ok. 512 649 ha UR. Uzasadnienie dla szacowanego poziomu wskaźnika produktu dla ekoschematu – Rolnictwo ekologiczne wskazano przy celu 9 w ramach wskaźnika R.29.

R.33 Poprawa zarządzania siecią Natura 2000: odsetek łącznego obszaru Natura 2000 objętego otrzymującymi wsparcie zobowiązaniami

Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu jest jednym z głównych celów WPR, który będzie realizowany w ramach Planu Strategicznego WPR. Na podstawie analizy SWOT stwierdzono m. in. potrzebę wsparcia ekstensywnego użytkowania gruntów, w tym gruntów o niskiej wartości produkcyjnej oraz cennych przyrodniczo, z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony. Wsparcie zostało ukierunkowane na interwencję, która w największym stopniu pozwoli na zaspokojenie zidentyfikowanej potrzeby. Interwencja ta przyczyni się do realizacji celów wskazanych w:

1. Dyrektywie 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory,
2. Priorytetowych Ramach Działań dla sieci Natura 2000 (PAF),
3. Unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności 2030,
4. Ustawie o ochronie przyrody.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.8.1 Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000 (zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne) / I.8.9.1 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) - Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000

Wskazane w analizie SWOT wyniki monitoringu siedlisk przyrodniczych oraz gatunków Natura 2000 w Polsce wskazują, że jedynie niewielki odsetek siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków roślin i zwierząt z nimi związanych jest w stanie właściwym, pozwalającym na zachowanie zasobów przyrodniczych i usług ekosystemowych. Tym samym konieczne jest podejmowanie bądź kontynuowanie działań ukierunkowanych na poprawę kondycji zarówno siedlisk przyrodniczych, jak i zagrożonych gatunków fauny i flory na obszarach Natura 2000. Planuje się, że wsparciem objętych będzie: w ramach I.8.1 około 260 tys. ha, a w ramach I.8.9.1 około 55 tys. ha. Wsparcie to w znaczącym stopniu przyczyni się do realizacji zidentyfikowanej potrzeby ekstensywnego użytkowania gruntów, w tym gruntów o niskiej wartości produkcyjnej oraz cennych przyrodniczo, z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony.

2) I.8.3 Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000

Analiza SWOT określiła zagrożenia dla bioróżnorodności wynikające zarówno z intensyfikacji rolnictwa jak i ekstensyfikacji produkcji prowadzącej do całkowitego zaniechania użytkowania gruntów. Istotą ekstensywnego użytkowania rolniczego na trwałych użytkach zielonych jest zapobieganie zanikaniu łąk i pastwisk oraz przeciwdziałanie intensyfikacji rolnictwa, a tym samym zapewnienie dogodnych warunków bytowania dla wielu cennych siedlisk i gatunków, których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej. Planowane w ramach interwencji wsparcie przyznawane będzie do powierzchni trwałych użytków zielonych położonych na obszarach Natura 2000, na których prowadzone jest ekstensywne użytkowanie rolnicze łąk i pastwisk. Zakładane wsparcie w ramach tej interwencji obejmie około 31 tys. ha. Wsparcie to w znacznym stopniu przyczyni się do realizacji zidentyfikowanej potrzeby dot. ekstensywnego użytkowania gruntów, w tym gruntów o niskiej wartości produkcyjnej oraz cennych przyrodniczo, z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony.

R.34 Zachowanie elementów krajobrazu: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej otrzymującymi wsparcie zobowiązaniami w zakresie gospodarowania elementami krajobrazu, w tym żywopłotami i drzewami

Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu jest jednym z głównych celów WPR, który będzie realizowany w ramach Planu Strategicznego WPR. Zidentyfikowana na podstawie SWOT potrzeba dotycząca ochrony i różnicowania krajobrazu wiejskiego będzie realizowana poprzez szereg interwencji wspierających gospodarstwa utrzymujące na swoim terenie i wzbogacające zróżnicowanie elementów krajobrazu.

Interwencje przypisane do tego wskaźnika przyczynią się do realizacji celów wymienionych w:

1. Ustawie o ochronie przyrody,
2. Unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności 2030.

Wymogi interwencji zostały zaprojektowane tak, aby w komplementarny sposób realizować cel dotyczący elementów krajobrazu, a tym samym osiągnąć zakładaną wartość wskaźnika R.34.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

1) I.8.4 Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych (zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne)

Jednym z zagrożeń wykazanych w analizie SWOT jest duże tempo zanikania tradycyjnych elementów krajobrazu, co jest wynikiem procesów zachodzących w produkcji rolnej. Również analiza zidentyfikowanych potrzeb wskazuje dużą rolę propagowania działań mających na celu różnicowanie krajobrazu poprzez zachowanie jego elementów. Istotnym elementem składającym się na różnorodność biologiczną terenów użytkowanych rolniczo są przydomowe sady, które zachowały się dzięki utrzymywaniu tradycyjnego typu gospodarki rolnej. Sady złożone z tradycyjnych odmian drzew owocowych zwiększają różnorodność upraw oraz są charakterystycznym elementem krajobrazu wiejskiego i (ze względu na ekstensywny sposób użytkowania) – środowiskiem życia wielu organizmów. Planuje się, że wsparciem objętych będzie około 600 ha sadów tradycyjnych.

2) I.8.7 Wieloletnie pasy kwietne (zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne)

Jednym z zagrożeń wykazanych w analizie SWOT jest duże tempo zanikania tradycyjnych elementów krajobrazu, co jest wynikiem procesów zachodzących w produkcji rolnej. Również analiza zidentyfikowanych potrzeb wskazuje dużą rolę propagowania działań mających na celu różnicowanie krajobrazu poprzez zachowanie jego elementów. Planowana interwencja polegać będzie na zakładaniu na gruntach ornych i utrzymaniu śródpolnych, wieloletnich pasów kwietnych stanowiących miejsce bytowania, rozwoju, schronienia oraz pozyskiwania pokarmu dla wielu gatunków zwierząt - wzbogacając tym krajobraz wiejski. Planuje się, że wsparciem objętych będzie około 700 ha.

3) I.4.12 Ekoschemat - Przeznaczenie 7% powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne

Analiza SWOT wśród zagrożeń wymienia niebezpieczeństwo utraty lub zmniejszenia wartości usług ekosystemowych w związku z utratą różnorodności biologicznej w krajobrazie wiejskim. Wskazuje również na zagrożenie związane z zachowaniem walorów krajobrazowych, jakim jest zanikanie tradycyjnych elementów krajobrazu. Celem interwencji jest zachęcenie rolników do utrzymywania w gospodarstwie obszarów nieprodukcyjnych, w tym elementów krajobrazu, które korzystnie oddziałują na środowisko, w szczególności na ochronę i zwiększenie różnorodności biologicznej. Wsparciem zostaną objęte elementy krajobrazu występujące na wszystkich gruntach ornych. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 300 tys. ha.

4) I.4.1 Ekoschemat - Obszary z roślinami miododajnym

Jedną ze zidentyfikowanych w analizie SWOT słabych stron jest zanikanie populacji owadów zapylających. Jednocześnie, proces zapylania realizowany w warunkach geograficznych Polski głównie przez owady, jest jedną z kluczowych usług ekosystemowych warunkujących utrzymanie produkcji rolniczej. Ekoschemat wychodzi naprzeciw zagrożeniu, jakim jest niebezpieczeństwo utraty lub zmniejszenia wartości tej usługi ekosystemowej, poprzez zachęcenie rolników do tworzenia obszarów z roślinami miododajnymi, stanowiącymi długotrwałe, różnorodne i bezpieczne żerowiska dla pszczoły miodnej i dzikich owadów zapylających; obszary takie przyczyniają się do ochrony różnorodności biologicznej. Planuje się, że wsparciem objętych będzie corocznie około 3 tys. ha.

5) I.4.9 Ekoschemat - Utrzymanie zadrzewień śródpolnych

W analizie SWOT wskazano, że wsparcie zadrzewień śródpolnych przyczynia się do zachowania ich funkcji ochronnej w krajobrazie rolniczym i wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Wśród zidentyfikowanych potrzeb podkreślano propagowanie działań mających na celu różnicowanie krajobrazu wiejskiego poprzez zachowanie jego elementów, takich jak m.in. zadrzewienia śródpolne, stanowiące miejsce bytowania, rozwoju oraz schronienia dla wielu gatunków zwierząt, dlatego oprócz zachowania naturalnych zadrzewień śródpolnych istotna jest pielęgnacja i utrzymanie nowo założonych zadrzewień na gruntach ornym, zlokalizowanych często w miejscach dotychczas pozbawianych tego typu elementów krajobrazu. Dzięki płatnościom udzielanym w zakresie ekoschematu zapewniona zostanie trwałość zadrzewień utworzonych w ramach interwencji pt. Tworzenie zadrzewień śródpolnych PS 2023-2027. Wsparcie wypłacane w ramach ekoschematu zachęcać będzie do długotrwałego zachowania zadrzewień śródpolnych, a tym samym spełnienia przez nie szeregu funkcji środowiskowych, w tym m.in. zachowania różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich. W każdym kolejnym roku wsparcie będzie odpowiadało powierzchni zadrzewień zakładanych w poprzednich latach. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie około 1,6 tys. ha.

6) I.4.10 Ekoschemat - Utrzymanie systemów rolno leśnych

Jednym zagrożeniem wykazanych w analizie SWOT jest koncentracja gruntów i łączenie pól, które powoduje upraszczanie krajobrazu, a tym samym istotnie zagraża różnorodności biologicznej siedlisk i krajobrazu, jak również negatywnie oddziałuje na usługi ekosystemowe. Z analizy potrzeb wynika, że należy propagować działania mające na celu różnicowanie krajobrazu obszarów wiejskich. Istotne jest zatem wsparcie działań obejmujących tworzenie, a następnie zachowanie systemów rolno-leśnych, czyli praktyk rolniczych, gdzie drzewa i krzewy w sposób celowy są zintegrowane z uprawą rolniczą. Utrzymanie w ramach ekoschematu systemów rolno-leśnych, założonych w ramach interwencji pt. Zakładanie systemów rolno-leśnych, w istotny sposób wpływa na różnorodność biologiczną, gdyż biocenotyczne i miododajne gatunki drzew i krzewów są naturalnym środowiskiem występowania owadów zapylających. Utrzymanie systemów rolno-leśnych przyczyni się również do redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz zwiększania zawartości materii organicznej w glebie. Wpływać będzie na poprawę zasobów wodnych poprzez zwiększenie infiltracji oraz ochronę wód powierzchniowych, zapobiegając erozji. Zakłada się, że corocznie wsparciem zostanie objętych około 975 ha. W każdym kolejnym roku wsparcie będzie stanowiło sumę powierzchni systemów rolno-leśnych zakładanych w poprzednich latach. Docelowo planuje się, że wsparciem objętych będzie około 3,9 tys. ha.

2.1.SO6.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej

Alokacja finansowa przeznaczona na interwencje zaprogramowane pod celem 6 jest adekwatna do możliwości realizacji potrzeb wynikających z analizy potrzeb, pozwala na osiągnięcie celów zgodnie z oszacowanymi wartościami docelowymi wskaźników rezultatu i znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym Planie Finansowym.

2.1.SO7 Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

2.1.SO7.1 Streszczenie analizy SWOT

2.1.SO7.1.1 Mocne strony

- Relatywnie duże zasoby gruntów rolnych (str. 2)
- Dostęp do publicznego systemu doradztwa (str. 2)
- Wzrost dochodów rolniczych (str. 3)
- Dostęp do wsparcia zewnętrznego (str. 5)
- Relatywnie wysoki poziom przygotowania zawodowego (str. 6)
- Dostęp do kształcenia rolniczego i możliwości podnoszenia kwalifikacji (str. 7)
- Rozwinięta infrastruktura drogowa (str. 8)
- Wysoka jakość (atrakcyjność) życia na obszarach wiejskich (str. 9)
- Stosunkowo młodzi rolnicy w Polsce oraz duża liczba rolników mająca szansę na sukcesję (str. 8)

2.1.SO7.1.2 Słabe strony

- Ubytki ziemi rolniczej (str. 11)
- Zbyt mała dostępność ziemi (str. 12)
- Duża liczba małych gospodarstw rolnych o ograniczonych szansach na rozwój (str. 14)
- Ograniczony dostęp do kapitału (str. 16)
- Struktura wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi (str. 17)
- Nadwyżki siły roboczej w rolnictwie, ukryte bezrobocie (str. 18)
- Niski poziom organizacji rynków rolnych i ograniczony dostęp do rynku dla małych i średnich gospodarstw (str. 20)
- Relatywnie niski poziom przedsiębiorczości na obszarach wiejskich (str. 21)
- Ograniczenia w dostępie do wiedzy i innowacji (str. 22)
- Mało przyjazne otoczenie prawno-instytucjonalne związane z rozwojem pozarolniczej działalności gospodarczej (str. 24)

2.1.SO7.1.3 Szanse

- Rozwój infrastruktury technicznej (str. 26)
- Postępujące procesy koncentracji (str. 26)
- Rozwój biogospodarki, gospodarki o obiegu zamkniętym i upowszechnienie się ekoinnowacji (str. 29)
- Nowe modele biznesu i organizacji rynku (str. 30)
- Wzrost poziomu przedsiębiorczości rolniczej (str. 31)
- Wzrost liczby MŚP działających na obszarach wiejskich (str. 31, 32)
- Upowszechnienie się Internetu w działalności gospodarczej oraz wymianie wiedzy (str. 32)
- Rozwój ośrodków miejskich i powiązań z obszarami wiejskimi (str. 34)
- Wzrost atrakcyjności obszarów wiejskich jako miejsca zamieszkania i aktywności zawodowej (str. 35)

2.1.SO7.1.4 Zagrożenia

- Niekorzystne zmiany demograficzne, społeczne i zdrowotne (str. 36)
- Rosnące dysproporcje w zakresie dostępu do infrastruktury technicznej i społecznej (str. 37)
- Zmiany klimatu i uwarunkowań produkcyjnych przy niedostatecznym wykorzystaniu instrumentów zarządzania ryzykiem (str. 37)
- Wzrost polaryzacji gospodarstw względem ich wielkości, przestrzennego rozmieszczenia oraz powiązań z rynkiem (str. 38)

2.1.SO7.1.5 Other comments

Na terenach przeważająco wiejskich w Polsce, obserwuje się, podobnie jak w większości państw UE-28, proces starzenia się populacji. Procesy starzenia populacji wiejskich i wyludniania się obszarów wiejskich są szczególnie widoczne w obszarach peryferyjnych (przy granicach województw). Korzystna struktura wiekowa właścicieli gospodarstw rolnych jest jednym z kluczowych elementów mogących mieć wpływ na konkurencyjność rolnictwa i żywotność obszarów wiejskich. Podniesienie atrakcyjności zawodu rolnika musi wiązać się z podniesieniem konkurencyjności i rentowności rolnictwa, dając osobom z nim związanym również satysfakcję finansową. Osobom związanym z rolnictwem należy zatem zapewnić odpowiednie wynagrodzenie za ich pracę. Równocześnie konieczne jest realizowanie działań, które poprawią standard życia i pracy na obszarach wiejskich poprzez m.in. modernizowanie i rozwijanie sieci infrastruktury technicznej, poprawę dostępu do usług publicznych, w tym do kultury a także zapewnienie odpowiednio wysokiej jakości usług dla rolników.

W Polsce postępuje proces upodabniania się aktywności zawodowej ludności wiejskiej i miejskiej. W 2004 r. stopa zatrudnienia ludności wiejskiej wynosiła 46,1%, zaś mieszkańców miast 43,3%; w 2018 r. wartość analogicznych indeksów wynosiła odpowiednio 53,8% i 54,4%). Ponadto postępuje proces dezagraryzacji zatrudnienia ludności wiejskiej, będący przede wszystkim konsekwencją dywersyfikacji aktywności zawodowej osób związanych z gospodarstwem rolnym (ludności rolnej), które podejmowały prace w przemyśle i usługach. W konsekwencji w 2018 r. rolnictwo dawało zatrudnienie tylko 21,8% pracującej ludności wiejskiej, podczas gdy w 2007 r. analogiczny indeks wynosił 33,4%. Rośnie również zatrudnienie (wskaźnik zatrudnienia w latach 2004–2018 wzrósł z 31,0 do 50,6%) w populacji nie związanej z gospodarstwem rolnym (ludność bezrolna). Ludność bezrolna w XXI coraz bardziej dominuje (ok. 70% w 2018 r.) wśród mieszkańców wsi, którzy pracują przede wszystkim poza rolnictwem (przemysł, usługi). W konsekwencji w 2018 r. w sektorze I pracowało 21,8% osób mających zatrudnienie mieszkańców wsi, 34,1% w sektorze II, zaś w sektorze III – 44%. Analogiczne wskaźniki dla ogółu pracujących wynosiły 9,6%, 31,7% i 58,8%. Uzupełnieniem informacji diagnostycznej przedstawionej w analizie SWOT cel 7 stanowi opracowanie pn. Aktualna sytuacja sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Materiał sporządzony na podstawie wspólnych wskaźników kontekstu. Szczególnie dotyczy to opisu wskaźników zawartych na str. 19, 58.

2.1.SO7.2 Identyfikacja potrzeb

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR
CS 7. P1.	Poprawa dostępu do usług związanych z rolnictwem i leśnictwem, dywersyfikacja dochodów gospodarstw	wymagana (++)	Częściowo
CS 7. P2.	Dostęp do kapitału	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 7. P3.	Dostęp do ziemi	wymagana (++)	Częściowo
CS 7. P4.	Dostęp młodych rolników do wiedzy	nie dotyczy	Częściowo
CS 7. P5.	Zmniejszenie ryzyka związanego z podjęciem działalności rolniczej i inwestowaniem w gospodarstwie	wymagana (++)	Częściowo
CS 7. P6.	Poprawa dochodów młodych rolników	krytyczna (+++)	Tak
CS 7. P7.	Poprawa struktury wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi	wymagana (++)	Tak
CS 7. P8.	Rozwój usług publicznych i infrastruktury technicznej w tym w zakresie dostępu do Internetu	krytyczna (+++)	Częściowo

2.1.SO7.4 Logika interwencji

Wyniki analizy SWOT dla celu 7 wskazują, że struktura wiekowa wśród kierujących gospodarstwami jest lepsza niż w innych państwach Europy. Niemniej również w Polsce uwidaczniają się procesy starzenia się populacji rolników. Trend ten jest spowodowany z jednej strony procesem starzenia się społeczeństwa a z drugiej trudnymi warunkami pracy w rolnictwie, niską dochodowością działalności

rolniczej oraz wyższymi dochodami w innych sektorach gospodarki, wysokim ryzykiem prowadzenia działalności rolniczej, ograniczonym dostępem do kapitału²² i ziemi, co utrudnia modernizację i rozwój gospodarstw. Istotnym czynnikiem powodującym małe zainteresowanie działalnością rolniczą wśród młodych osób jest również słabo rozwinięta, szczególnie na obszarach bardziej oddalonych od dużych miast, infrastruktura techniczna oraz słabo rozwinięta sieć usług dla rolnictwa również stanowi barierę w efektywnym prowadzeniu gospodarstwa.

Z tego powodu młodzi rolnicy potrzebują wsparcia inwestycyjnego oraz podnoszenia ich kompetencji i umiejętności (m.in. poprzez korzystanie z usług doradztwa rolniczego).

Także w rekomendacjach Komisji Europejskiej odnotowano te bariery dla przejmowania gospodarstw rolnych i wskazano na potrzebę zapewnienia odpowiedniego wsparcia technicznego i szkoleniowo – doradczego, które umożliwi efektywną wymianę pokoleń w rolnictwie.

Realizacja celu będzie się odbywać poprzez szeroki katalog interwencji ukierunkowanych na stabilizację dochodów młodych rolników oraz ułatwianie im rozpoczęcia gospodarowania. Kontynuowana będzie płatność dla młodych rolników w ramach płatności bezpośrednich a także wsparcie przy podejmowaniu działalności rolniczej poprzez premie dla osób po raz pierwszy podejmujących taką działalność. Kontynuowane będzie także wsparcie usług dla rolnictwa. Celem interwencji jest wdrażanie nowych modeli biznesu i organizacji rynku na obszarach wiejskich, jak również wzrost poziomu przedsiębiorczości rolniczej poprzez wsparcie inwestycyjne podmiotów świadczących usługi na rzecz rolnictwa lub leśnictwa, w tym również przez ochronę zasobów naturalnych oraz klimatu również z wykorzystaniem innowacji i rozwiązań cyfrowych.

Uzupełnieniem tych interwencji będzie zabezpieczanie młodym rolnikom dostępu do odpowiedniej wiedzy i doradztwa co powinno przełożyć się na większą skłonność do pozostania na wsi i rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej.

Możliwość zastosowania innowacyjnych rozwiązań technologicznych, w tym cyfrowych, w gospodarstwach rolnych młodych rolników, będzie realizowana w oparciu o wsparcie inwestycyjne na modernizację gospodarstw rolnych.

Rozwój infrastruktury poprawiającej warunki życia i pracy na wsi jest jednym z kluczowych elementów niezbędnych do osiągnięcia tego celu. Kompleksowe rozwiązania w tym zakresie, w tym rozwój Internetu szerokopasmowego będą wspierane w ramach programów Polityki Spójności.

2.1.SO7.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy

--

2.1.SO7.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus

Nie

2.1.SO7.8 Wybór wskaźników rezultatu

Wybór wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

Wskaźniki rezultatu [zalecane wskaźniki rezultatu dla tego celu szczegółowego zaznaczono pogrubioną czcionką].	Wartość docelowa [do wypełnienia z sekcji 2.3]
Wymiana pokoleń	90634.00

Uzasadnienie wyboru wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

R.36 Wymiana pokoleniowa: liczba młodych rolników otrzymujących wsparcie w ramach WPR na rozpoczęcie działalności, w tym z podziałem na płeć

Wymiana pokoleniowa jest jednym z ważniejszych celów realizowanych w ramach Planu Strategicznego WPR. Wsparcie zostało ukierunkowane na interwencje z zakresu zarówno I, jak i II filaru WPR, które w największym stopniu przyczynią się do zaspokojenia zidentyfikowanych w celu 7 potrzeb oraz realizację strategii wymiany pokoleń i wyzwań wskazanych w analizie SWOT. Ponadto, zgodnie z art. 95 ust. 1 rozporządzenia o planach strategicznych WPR na interwencje przyczyniające się do realizacji celu 7 dotyczącego przyciągania i utrzymania młodych rolników w Polsce zostały zarezerwowane minimalne kwoty określone w Załączniku nr XII do tego rozporządzenia.

Analiza SWOT wykazuje w Polsce większy, od średniej unijnej, udział gospodarstw rolnych z kierownikami w wieku do 40 lat (ponad 20% przy średniej UE ok. 12%). Obserwuje się jednak malejącą z roku na rok liczbę młodych rolników. Z drugiej strony, zauważa się rosnącą liczbę gospodarstw z kierownikami w wieku powyżej 50 lat - jedna ze słabych stron polskiego rolnictwa stwierdzonych w SWOT dla Planu Strategicznego, dlatego istnieje potrzeba zatrzymania trendu malejącej liczby młodych rolników w Polsce.

Wobec powyższego w Planie Strategicznym przewidziano udzielanie pomocy inwestycyjnej na rozpoczęcie działalności w ramach II filaru oraz maksymalnie pięcioletnie wsparcie do powierzchni w gospodarstwach młodych rolników w ramach I filaru.

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe interwencje:

1) I.11 – Premie dla młodych rolników

Ze względu na to, że potencjał i wielkość ekonomiczna gospodarstw są powiązane ze strukturą wieku i wykształceniem kierujących (osoby młode i odpowiednio wykształcone są bardziej skłonne do powiększania wielkości i potencjału gospodarstw) w ramach celu 7 zidentyfikowano potrzebę dotyczącą poprawy struktury wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi. Analiza SWOT wykazała, że choć struktura wieku rolników w Polsce jest korzystna na tle innych państw Unii Europejskiej, to jednak podobnie jak w innych państwach członkowskich UE, udział młodych rolników w ogólnej liczbie kierowników gospodarstw spada. Aby zachęcić młodych rolników do przejmowania gospodarstw i rozpoczynania prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwie jako kierujący niezbędny jest przede wszystkim dostęp do kapitału potrzebnego zwłaszcza w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa (kluczowa potrzeba zidentyfikowana w ramach celu 7). W celu zniwelowania negatywnych tendencji dotyczących zmian w strukturze wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi w Polsce założono, że wsparcie finansowe w wysokości 200 tys. zł, zapewniające dostęp do kapitału niezbędnego dla rozpoczynania i rozwoju działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym, otrzyma około 12 750 młodych rolników. Należy jednak założyć, że wszyscy beneficjenci „Premii dla młodych rolników” będą jednocześnie beneficjentami „Uzupełniającego wsparcia dochodu dla młodych rolników”. A zatem to liczba beneficjentów uzupełniającego wsparcia dochodu dla młodych rolników wyznacza w głównej mierze wartość wskaźnika rezultatu dotyczącego wymiany pokoleniowej.

2) I.3 Uzupełniająca wsparcie dochodów dla młodych rolników

Wyniki badań wskazują, że dochody rolników charakteryzują się dużą zmiennością w czasie, a przeciętne dochody gospodarstw małych i średnich (w tym młodych rolników, których średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi mniej niż średnia krajowa) są niższe od średniego dochodu rolniczego. Młodzi rolnicy mają utrudniony dostęp do finansowania. Także niższa niż w innych sektorach dochodowość jest jedną z głównych barier zniechęcających do wejścia do sektora rolnictwa. Czynnikiem niwelującym tę gorszą pozycję i przyciągającym młodych rolników do sektora rolnictwa jest zewnętrzne wsparcie finansowe, będące uzupełnieniem dochodów rolniczych oraz stanowiące źródło finansowania przedsięwzięć podejmowanych na początkowym etapie prowadzenia gospodarstwa. Planuje się zwiększenie stawki płatności średnio do ok. 60 EUR/ha (w latach 2015-2021 średnio ok. 52 EUR/ha), co będzie bodźcem zachęcającym do rozpoczęcia działalności rolniczej, i jednocześnie elementem stabilizującym dochody młodych rolników.

Wsparcie młodych rolników w ramach I filaru WPR odpowiadać będzie zatem na zidentyfikowane w SWOT potrzeby związane z dostępem do kapitału, poprawy dochodów młodych rolników, zmniejszenie ryzyka związanego z podjęciem działalności rolniczej oraz poprawę struktury wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi.

Zakłada się, że realizacja celu związanego z „przyciąganiem i utrzymaniem młodych rolników” przy założonej liczbie młodych rolników rozpoczynających działalność ze wsparciem WPR - beneficjentów „Premii dla młodych rolników” i „Uzupełniającego wsparcia dochodu dla młodych rolników” spowoduje, że negatywne tendencje dotyczące struktury wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi oraz liczby gospodarstw kierowanych przez młodych rolników zostaną wyhamowane.

Należy jednak podkreślić, że instrumenty wsparcia młodych rolników oferowane w ramach WPR mają ograniczone możliwości oddziaływania ze względu na istniejące trendy demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa.

2.1.SO7.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej

Alokacja finansowa przeznaczona na interwencje zaprogramowane pod celem 7 jest adekwatna do możliwości realizacji potrzeb wynikających z analizy potrzeb, pozwala na osiągnięcie celów zgodnie z oszacowanymi wartościami docelowymi wskaźników rezultatu i znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym Planie Finansowym.

2.1.SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa

2.1.SO8.1 Streszczenie analizy SWOT

2.1.SO8.1.1 Mocne strony

- Duża liczba mieszkańców, relatywnie duża gęstość zaludnienia, znacząca liczebność miejscowości wiejskich. (str. 3)
- Duża liczba względnie młodych pracowników na obszarach wiejskich. Korzystna struktura wiekowa kierowników gospodarstw w odniesieniu do średniej w krajach UE. (str. 3)
- Relatywnie niewielka skala bezrobocia, w tym wśród młodych mieszkańców wsi. (str. 4)
- Wzrost poziomu wykształcenia oraz podnoszenie kwalifikacji mieszkańców wsi. Nasilony proces profesjonalizacji pracy rolnika. (str. 4)

- Wysokie walory przyrodnicze i turystyczne obszarów wiejskich. (str. 4)
- Poprawa stanu wyposażenia w przedmioty trwałego użytkowania (baza zasobowa). (str. 5)
- Wysoki poziom kapitału społecznego Zaangażowanie w działania na rzecz lokalnej społeczności. Relatywnie duża liczba organizacji i ugrupowań o charakterze społecznym. (str. 6)
- Rodzinny charakter dużej liczby gospodarstw rolnych. Funkcja społeczna małych gospodarstw rolnych. (str. 7)
- Wielkość zasobów biomasy. (str. 8)

2.1.SO8.1.2 Słabe strony

- Niekorzystne procesy demograficzne; wyludnianie się i marginalizacja dużej części regionów wiejskich; migracje. (str. 9)
- Nadwyżki siły roboczej w rolnictwie. Niska wydajność pracy w rolnictwie. (str. 10)
- Rozdrobnienie gospodarstw rolnych. (str. 11)
- Niedostateczna liczba pozarolniczych miejsc pracy. Niski poziom przedsiębiorczości. (str. 12)
- Niskopłatne i niskiej jakości miejsca pracy. (str. 12)
- Utrudnienia w dostępie ludności wiejskiej do Internetu. (str. 14)
- Braki w rozwoju infrastruktury transportowej i społecznej na obszarach wiejskich. (str. 15)
- Zapóźnienia infrastrukturalne w zakresie dostępu do specjalistycznych placówek usługowych. (str. 15)
- Nieefektywne zagospodarowanie odpadów komunalnych. (str.19)
- Braki w gospodarce ściekowej na obszarach wiejskich. (str. 19)
- Niewystarczający poziom świadomości ekologicznej, wiedzy o zmianach klimatu oraz praktyk pro-środowiskowych mieszkańców wsi. (str. 20)
- Zróżnicowanie stanu zasobów dziedzictwa kulturowego. (str. 20)

2.1.SO8.1.3 Szanse

- Rozwój gospodarczy obszarów wiejskich w oparciu o nowe modele biznesowe i biogospodarkę. (str. 22)
- Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa. (str. 23)
- Trendy pro-środowiskowe, wzrost znaczenia zachowań pro-ekologicznych np. biogospodarka, gospodarka odpadami. (str. 27)

- Wysokie walory środowiskowe i kulturowe, umożliwiające rozwój turystyki wiejskiej, (str. 22)
- Rozwój ekonomii wolnego czasu. (str. 23)
- Nowe trendy konsumpcyjne. (str. 23)
- Zmiany w poziomie produkcji rolniczej i sytuacji dochodowej polskich rolników. (str. 28)
- Rozwój cyfryzacji. (str. 25)
- Rosnące zainteresowanie i umiejętności posługiwania się technologiami informacyjno-komunikacyjnym w społeczeństwie. (str. 26)
- Rozwój nowoczesnej i taniej infrastruktury połączeń internetowych. (str. 29)

2.1.SO8.1.4 Zagrożenia

- Postępujący proces starzenia się społeczeństwa. (str. 31)
- Wyższe zagrożenie ubóstwem niż w miastach. (str. 30)
- Rosnące dysproporcje w zakresie dostępu do infrastruktury technicznej i społecznej oraz podstawowych usług. (str. 33)
- Wykluczenie cyfrowe, technologiczne, biznesowe Wpływ zmian klimatu na obszary wiejskie. (str. 33, 30)
- Konflikty między ludnością napływową a tradycyjnymi mieszkańcami obszarów wiejskich. (str. 34)
- Zmniejszanie się zasobów wodnych. (str. 34)
- Zagrożenie środowiska leśnego. (str. 35)

2.1.SO8.1.5 Other comments

Według danych Eurostatu w roku 2019 regiony zaliczone jako przeważająco wiejskie, w Polsce zamieszkiwało blisko 13,6 mln osób, co stanowiło 35,8% populacji kraju.

W Polsce, w roku 2019 w porównaniu z rokiem 2012, zmniejszył się odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym we wszystkich wyróżnionych rejonach urbanizacyjnych: na obszarach przeważająco miejskich (PM) o 7,4 pp. (spadek z 30,4 do 13,0%), na obszarach pośrednich o 9,1 pp. (z 24,6 do 15,5%) oraz na obszarach przeważająco wiejskich także o 9,1 pp. (z 33,2 do 24,1%). W latach 2012–2019 nastąpiło ograniczenie zasięgu ubóstwa skrajnego przy utrzymujących się różnicach między wiejskimi i miejskimi gospodarstwami domowymi oraz grupami społeczno-ekonomicznymi gospodarstw domowych. Według danych Eurostatu w roku 2019 regiony zaliczone jako przeważająco wiejskie (PW), w Polsce zamieszkiwało blisko 13,6 mln osób (Tabela C.01.1.), co stanowiło 35,8% populacji kraju. Na

obszarach pośrednich (P) mieszkało 38,9%, a na obszarach przeważająco miejskich (PM) – 25,3% ogółu ludności. W Polsce odsetek ludności zamieszkującej obszary przeważająco wiejskie był dużo wyższy niż w krajach UE-28, gdzie w roku 2019 wartość ta wynosiła 18,6%.

Od lat największe trudności ze znalezieniem pracy mają ludzie młodzi (15–24 lata), a kryzys gospodarczy pogłębił jeszcze zjawisko braku pracy dla tej grupy wiekowej. Wprawdzie poprawiająca się sytuacja gospodarcza skutkowała wyższym (o 5,5 pp. w latach 2015–2018) tempem spadku bezrobocia wśród ludzi młodych niż w całej populacji, to nadal stopa bezrobocia była najwyższa wśród młodzieży i wyniosła

Nadal występuje problem braku dostępności lub słabo rozwiniętej i przestarzałej infrastruktury na obszarach wiejskich. Szczególnie problem ten dotyczy gospodarki wodno-ściekowej, dróg lokalnych a także dostępu do internetu szerokopasmowego.

W przeważającej większości prowadzona na obszarach wiejskich działalność gospodarcza powiązana jest bezpośrednio z rolnictwem lub leśnictwem, przetwórstwem rolno – spożywczym oraz agroturystyką i turystyką. Uzupełnieniem informacji diagnostycznej przedstawionej w analizie SWOT cel 8 stanowi opracowanie pn. Aktualna sytuacja sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Materiał sporządzony na podstawie wspólnych wskaźników kontekstu. Szczególnie dotyczy to opisu wskaźników zawartych na str. 6-9, 31-32, 47-55.

2.1.SO8.2 Identyfikacja potrzeb

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR
CS 8.P 1.	Poprawa dostępu do internetu o wysokiej wydajności	krytyczna (+++)	Nie
CS 8.P 2.	Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej typu: drogi	wymagana (++)	Nie
CS 8.P 3.	Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej typu: gospodarka wodno-ściekowa	wymagana (++)	Częściowo
CS 8.P 4.	Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	wymagana (++)	Częściowo
CS 8.P 5.	Poprawa dostępu do usług transportu publicznego	pożądana (+)	Nie
CS 8.P 6.	Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego	wymagana (++)	Nie
CS 8.P 7.	Poprawa dostępu do usług komercyjnych	pożądana (+)	Częściowo
CS 8.P 8.	Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym	wymagana (++)	Częściowo
CS 8.P 9.	Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 8.P 10.	Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich	pożądana (+)	Częściowo

CS 8.P 11.	Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 8.P 12.	Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczności	pożądana (+)	Tak
CS 8.P 13.	Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat	nie dotyczy	Częściowo
CS 8.P 14.	Reorientacja zawodowa rolników i przebranżowienie przedsiębiorców	nie dotyczy	Nie
CS 8.P 15.	Wsparcie eksperckie dla beneficjentów niebędących rolnikami	nie dotyczy	Nie

2.1.SO8.4 Logika interwencji

Zdiagnozowane na obszarach wiejskich skumulowane niekorzystne czynniki w postaci niedostatecznej jakości oraz dostępności infrastruktury prowadzą do deprywacji materialnej mieszkańców obszarów wiejskich z powodu niskich płac, polaryzacji w rozwoju obszarów wiejskich oraz niekorzystnych zmian demograficznych na tych obszarach. W szczególności chodzi tu o infrastrukturę techniczną (drogi – głównie gminne i powiatowe, infrastruktura wodno-ściekowa, infrastruktura umożliwiająca korzystanie z szybkiego i stabilnego łącza sieci Internet), społeczną i zdrowotną oraz sportowo-rekreacyjną a także utrudniony dostęp do niej oraz do usług publicznych (szczególnie transportowych, opieki zdrowotnej, kultury). Czynnikiem niekorzystnie wpływającym na rozwój obszarów wiejskich jest również mała liczba wysokiej jakości i stabilnych miejsc pracy poza sektorem rolniczym.

Równocześnie obszary wiejskie dysponują dużym potencjałem rozwojowym m.in. w zakresie lokowania inwestycji, rozwoju sektora wypoczynku i wolnego czasu, produkcji energii odnawialnej (a tym samym zielonych miejsc pracy), a także gospodarki obiegu zamkniętego czy pozainstytucjonalnych usług opiekuńczych.

W swoich rekomendacjach Komisja Europejska zwróciła uwagę na potrzebę inwestowania w modernizację i rozwój infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich, w tym m.in. na rozwój sieci wodno-kanalizacyjnych i Internetu szerokopasmowego w celu poprawy potencjału tych obszarów dla inwestowania.

Inwestycje w szerokopasmowy Internet są obecnie współfinansowane ze środków Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa (2014-2020). W nowej perspektywie finansowej przewiduje się wsparcie zarówno w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) jak i krajowych oraz regionalnych programów operacyjnych współfinansowanych ze środków polityki spójności (PS). Wsparciem będą objęte m.in. inwestycje związane z:

- zapewnieniem dostępu do szybkiego Internetu na obszarach białych plam (KPO) oraz dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw (PS),
- zapewnieniem gigabitowego dostępu do Internetu dla miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego (PS),
- rozwojem infrastruktury telekomunikacyjnej najnowszych generacji (PS),
- rozwojem e-usług publicznych (KPO, PS),
- rozwojem infrastruktury danych przestrzennych (PS)

Konieczny dla zapewnienia żywotności obszarów wiejskich proces modernizacji i rozwoju infrastruktury dróg lokalnych i sieci wodno-kanalizacyjnych jest wspierany obecnie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, a także w ramach wydłużonego okresu wdrażania Programu. Dodatkowym źródłem finansowania dla inwestycji w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną będą środki Polityki Spójności (dla gmin objętych obszarem aglomeracji miejskich) oraz KPO. W ramach KPO, w Komponentie B „Zielona energia i zmniejszenie energochłonności” zaplanowano do realizacji inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich. Szczegółowy zakres operacji finansowanych z KPO obejmował będzie budowę, rozbudowę lub modernizację systemów zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania ścieków na terenach wiejskich. Możliwe będzie również finansowanie operacji związanych z promocją racjonalnej gospodarki wodą i ściekami, a także

infrastruktury wykorzystującej rozwiązania cyfrowe jak np. montaż/wymiana wodomierzy na urządzenia pozwalających na zdalne odczyty, tworzenie systemów teleinformatycznych do zarządzania gospodarką wod.-kan. Preferencje przy wyborze operacji dotyczyć będą gmin charakteryzujących się najniższymi wskaźnikami zwodociągowania oraz tych, których zdolność inwestycyjna jest niewystarczająca do samodzielnej realizacji inwestycji. Co istotne, inwestycje te ukierunkowane są na obszary wiejskie poza aglomeracjami.

Z kolei w przypadku dróg lokalnych od lat funkcjonują już programy finansowane ze środków krajowych (w tym w ramach środków Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg - dawniej Fundusz Dróg Samorządowych, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych).

Dodatkowo od 2021 roku realizowany jest program Polski Ład, którego częścią jest Polski Ład dla Polskiej Wsi. W ramach tego programu wspiera się inwestycje, gdzie beneficjentami są gminy, również gminy wiejskie. W ramach Programu Inwestycji Strategicznych, Bank Gospodarstwa Krajowego oferuje bezzwrotne dofinansowanie inwestycji publicznych. Program został podzielony na 4 priorytety. Zakres priorytetów został przedstawiony poniżej:

Priorytet 1 (95 % dofinansowania):

- budowa lub modernizacja infrastruktury drogowej
- budowa lub modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, w tym oczyszczalni
- budowa lub modernizacja źródeł ciepła sieciowego zeroemisyjnego
- budowa lub modernizacja indywidualnych źródeł ciepła zeroemisyjnego
- budowa lub modernizacja infrastruktury gospodarki odpadami, w tym spalarnie, przetwarzanie biologiczne, segregacja
- odnawialne źródła energii

Priorytet 2 (90 % dofinansowania):

- tabor z napędem zeroemisyjnym
- budowa lub modernizacja źródeł ciepła sieciowego niskoemisyjnego
- budowa lub modernizacja sieci ciepłowniczej
- budowa lub modernizacja infrastruktury elektroenergetycznej, w tym oświetleniowej
- cyfryzacja usług publicznych i komunalnych
- poprawa efektywności energetycznej budynków i instalacji publicznych
- innowacyjne rozwiązania w elektroenergetyce
- rewitalizacja obszarów miejskich
- budowa lub modernizacja infrastruktury kulturalnej i turystycznej
- budowa lub modernizacja infrastruktury sportowej

Priorytet 3 (85 % dofinansowania):

- budowa lub modernizacja infrastruktury technicznej drogowej
- budowa lub modernizacja infrastruktury tramwajowej, w tym zajezdni
- budowa lub modernizacja infrastruktury kolejowej, w tym stacji utrzymaniowo-naprawczej
- budowa lub modernizacja infrastruktury transportu wodnego
- tabor transportu kolejowego
- tabor transportu tramwajowego
- tabor z napędem niskoemisyjnym
- budowa lub modernizacja kanalizacji deszczowej
- gospodarka wodna, w tym melioracja, retencja, osuszanie
- budowa lub modernizacja indywidualnych źródeł ciepła niskoemisyjnego
- budowa i modernizacja infrastruktury społecznej
- budowa lub modernizacja infrastruktury edukacyjnej
- rewitalizacja obszarów i/lub budynków zdegradowanych i/lub przemysłowych

Priorytet 4 (80 % dofinansowania):

- tabor zbiorowego transportu drogowego
- tabor zbiorowego transportu wodnego

- budowa lub modernizacja infrastruktury telekomunikacyjnej
- budowa i organizacja inkubatorów przedsiębiorczości
- budowa i organizacja parków naukowo-technologicznych
- inne, mające na celu przeciwdziałanie COVID-19, o których mowa w art. 2 ust. 2 Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych.

Program jest otwarty dla wszystkich gmin, przy czym każda gmina ma możliwość złożenia w jednym naborze maksymalnie 3 wniosków, tak aby wykorzystanie środków było równomiernie rozłożone w całej Polsce.

Finansowanie infrastruktury publicznej na obszarach wiejskich jest możliwe także ze środków funduszu sołeckiego. Fundusz sołecki został ustanowiony w roku 2009 r. Jest formą budżetu partycypacyjnego. Fundusz sołecki to środki finansowe wyodrębnione w budżecie gminy, które są zagwarantowane dla sołectw na wykonanie przedsięwzięć które są zadaniami własnymi gminy, służą poprawie warunków życia mieszkańców i są zgodne ze strategią rozwoju gminy. Decyzja o utworzeniu funduszu sołeckiego pozostaje w gestii rad gmin, jednak to zebranie wiejskie – czyli mieszkańcy danego sołectwa podejmują decyzje na co mają zostać wykorzystane ww. środki finansowe. Zasady tworzenia i realizacji funduszu sołeckiego oraz zasady zwrotu (z budżetu państwa) części wydatków wykonanych w ramach funduszu sołeckiego (obecnie wysokość zwrotu wynosi 20, 30 i 40%, najwyższy zwrot dostają gminy najuboższe, a najmniejszy te najbogatsze) – reguluje ustawa o funduszu sołeckim (ustawa z dnia 21 lutego 2014 r. o funduszu sołeckim (Dz. U. poz. 301, z późn. zm.)). Wysokość środków przeznaczonych na zwroty z budżetu państwa części wydatków wykonanych w ramach funduszu sołeckiego w latach 2022 i 2023 wynosi średnio 150 mln zł na rok.

Obszarem deficytowym mający najmniej możliwości wsparcia ze środków UE pozostaje sektor transportu wiejskiego, który coraz bardziej będzie odbiegał od standardów w miastach tak pod względem bezpieczeństwa w ruchu drogowym (niedostatek ciągów pieszo – rowerowych), jak i możliwości rozwoju niskoemisyjnego transportu (brak punktów ładowania pojazdów elektrycznych, niedobory w dostępności do zbiorowego transportu). Lukę będą częściowo wypełniały środki:

- KPO, gdzie planuje się zakup autobusów nisko lub zero – emisyjnych dla terenów wykluczonych pod względem transportu zbiorowego
- Polityki Spójności – rozwój pasażerskiego transportu zbiorowego i jego infrastruktury oraz unowocześnienie taboru na obszarach miejskich (projekty wynikające ze strategii ZIT) w celu powiązania obszarów peryferyjnych z lokalnymi/ regionalnymi centrami wzrostu (drogowe przewozy subregionalne – projekty wynikające z Regionalnych Planów Transportowych; publiczne punkty ładowania paliwami alternatywnymi; wsparcie systemów publicznego transportu zbiorowego w ramach miast i ich obszarów funkcjonalnych, w tym inwestycje w infrastrukturę i nowoczesny tabor szynowy (tramwaje, metro)).
- Funduszu Sprawiedliwej Transformacji - inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność lokalną, w tym dekarbonizację sektora transportu lokalnego i jego infrastruktury).

W ramach interwencji „Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz wdrożenie koncepcji inteligentnych wsi”, mając na uwadze szeroki zakres wsparcia inwestycji publicznych w ramach innych programów (KPO, Polski Ład) zaproponowano jedynie wsparcie uzupełniające, które nie jest uwzględnione w tych programach. Mowa tu o budowie przydomowych oczyszczalni ścieków, które od lat wspierane jest w ramach EFRROW. Dodatkowo w celu wsparcia innowacyjnych rozwiązań na rzecz rozwoju lokalnego z poszanowaniem środowiska i klimatu, wykorzystującym w szczególności OZE, przewiduje się finansowanie kilkunastu koncepcji inteligentnych wiosek, która będą stanowić pilotaż oraz wzorzec do naśladowania przez inne miejscowości.

W przypadku interwencji „LEADER” przewiduje się bardzo ograniczone wsparcie na operacje infrastrukturalne, kwalifikowalne tylko wtedy gdy będą one ściśle powiązane z innym projektami wdrażanymi w ramach LSR. Oznacza to, że wsparcie w tym zakresie będzie miało charakter uzupełniający do projektowanego w ramach innych programów (finansowanych z innych funduszy). Analogiczne podejście przewiduje się w przypadku inwestycji w zakresie dziedzictwa lokalnego i ochrony zabytków.

W ramach podejścia „LEADER” kontynuowane będzie wsparcie finansowe na tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, w szczególności tych które swoją działalność opierają na wykorzystaniu lokalnego potencjału przyrodniczego, historycznego i kulturowego. Dodatkowo, w związku ze starzeniem się populacji zamieszkującej obszary wiejskie oraz ze zmianą struktury zapotrzebowania na usługi lokalne w zakresie świadczenia usług opiekuńczych (również w gospodarstwach rolnych), rehabilitacyjnych, zdrowotnych itp. (rozwój srebrnej gospodarki), pomoc będzie udzielana dla przedsięwzięć związanych z tworzeniem podmiotów oferujących usługi komercyjne w tym zakresie.

Analogiczne podejście planowane jest w zakresie dostępu do usług kulturalnych – brak w dostępie do publicznych usług kulturalnych planuje się zrównoważyć ofertą lokalnych przedsiębiorców. Jest to szczególnie ważne z uwagi na to, że jednym z powodów niekorzystnych zmian demograficznych na obszarach wiejskich (depopulacja) jest odpływ ludzi młodych do miast, które charakteryzują się lepszym dostępem do usług publicznych, komercyjnych oraz rynku pracy. Sposobem przeciwdziałania temu zjawisku jest tworzenie korzystnych warunków do życia na obszarach wiejskich. Równolegle należy zabiegać o zainteresowanie rozwojem lokalnym ludzi młodych oraz włączyć ich w oddolny proces zarządzania tym rozwojem poprzez zachęcanie ich do członkostwa w organizacjach pozarządowych, w tym aktywnego udziału w działalności LGD albo partnerstwach przygotowujących lub wdrażających koncepcje inteligentnej wsi. Aktywne uczestnictwo w życiu społeczności buduje poczucie sprawczości, tożsamości lokalnej oraz wzmacnia relacje z jej członkami, co pośrednio przekłada się na odłożenie ewentualnej decyzji o zmianie miejsca zamieszkania (migracje).

Oprócz tworzenia atrakcyjnych warunków życia ograniczenie depopulacji możliwe jest dzięki bezpośredniemu wsparciu tworzenia nowych miejsc pracy. W perspektywie 2013-2027 planuje się zatem utrzymanie oferty w postaci premii na założenie działalności gospodarczej w ramach interwencji „LEADER”. Jest to podyktowane dobrymi wynikami osiągniętymi w ramach PROW 2014-2020 gdzie do końca sierpnia 2021 r. utworzono 11 225 miejsc pracy w ramach podziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” (LEADER). Operacje finansowane w ramach LEADER są bardziej dopasowane do potrzeb lokalnych, a tym samym ich wdrożenie jest bardziej efektywne i daje lepsze rokowanie pod kątem trwałości jego efektów. W związku z tym, w nowej perspektywie, zdecydowano się na wsparcie tworzenia miejsc pracy tylko poprzez podejście LEADER, zwiększając jednocześnie alokację na podejście LEADER z 5 do 8% środków EFRROW na II Filar.

Ponadto, z uwagi na zintegrowany charakter podejścia LEADER, zdecydowano o szerszym niż dotychczas wsparciu pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych. Prócz wsparcia gospodarstw opiekuńczych planuje się objęcie pomocą także operacje w zakresie działalności dodatkowej do rolniczej, tj. m.in. agroturystyki, zagród edukacyjnych oraz operacji w zakresie przetwarzania żywności oraz skracania łańcuchów dostaw. Nieodzownym elementem wymagającym wsparcia w ramach interwencji LEADER są operacje w zakresie wspólnej promocji oraz wspólnej oferty sprzedaży żywności oraz budowy marek lokalnych (partnerstwo). Poza tym przewiduje się również finansowanie promocji obszaru, obejmującej nie tylko wspólną promocję produktów rolno -spożywczych z obszaru objętego daną LSR, ale także promocję lokalnego dziedzictwa, w tym kulinarnego i przyrodniczego oraz wspólną promocję usług oferowanych na tym obszarze (w tym usług turystycznych).

Należy jednak pamiętać, że interwencja LEADER ma charakter lokalny i w zakresie przeciwdziałania bezrobociu i tworzenia miejsc pracy może jedynie stanowić uzupełnienie dla innych programów i funduszy. I tak w ramach KPO przewidziane jest m. in.: wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, programy wsparcia inwestycyjnego umożliwiające w szczególności, rozwój działalności, zwiększenie udziału w realizacji usług społecznych, podniesienie jakości reintegracji w podmiotach ekonomii społecznej, tworzenie nowych miejsc opieki dla dzieci do lat 3. Z kolei w ramach Polityki Spójności przewidziana jest m.in. aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, podnoszenie kompetencji i kwalifikacji pracowników, tworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, zapewnienie systemu wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej, zapewnienie bieżącego funkcjonowania miejsc opieki dla dzieci do lat 3.

Wsparcie w ramach ww. programów jest kluczowe wobec wyraźnej tendencji spadku liczby mieszkańców obszarów wiejskich utrzymujących się z rolnictwa.

Nowym instrumentem realizowanym w ramach interwencji LEADER oraz „Infrastruktura na obszarach wiejskich wspierającym rozwój miejscowości położonych na obszarach wiejskich są inteligentne wioski. Mają one stanowić odpowiedź na potrzebę stymulowania rozwoju lokalnego przez zastosowanie rozwiązań innowacyjnych (w tym cyfrowych) oraz z wykorzystaniem potencjału endogenicznego. Celem tworzonych koncepcji rozwoju inteligentnych wiosek jest wykorzystanie wiedzy lub innowacji w poszukiwaniu rozwiązań na rzecz poprawy jakości życia, ograniczenia depopulacji, niekorzystnych trendów demograficznych, podniesienia jakości usług lokalnych lub bezpieczeństwa, poszanowania środowiska lokalnego, niewystarczającej ilości miejsc pracy czy wykluczenia cyfrowego.

Realizacja idei inteligentnych wsi może wykorzystywać także potencjał drzemiący w biogospodarce, bowiem ta istotna gałąź lokalnej gospodarki, może skutecznie rozwijać rynek pracy, produkcji i usług, przy jednoczesnej dbałości o środowisko. Szczególnie, że koncepcja biogospodarki preferowana będzie w interwencji Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz wdrożenie koncepcji inteligentnych wsi, a także Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa, gdzie zakłada się podniesienie poziomu przedsiębiorczości w zakresie usług leśnictwa. Komplementarnymi działaniami wdrażającymi koncepcję biogospodarki jest produkcja biomasy na cele nierolnicze dla przemysłu chemicznego czy farmaceutycznego, które przewidziane są w interwencjach zakładających wsparcie dochodów z produkcji lnu, konopi włóknistych, ziemniaków skrobiowych. Dodatkowo promocja produkcji wysokobiałkowego materiału paszowego, który może zastąpić pasze importowane oparte na soi projektowane jest w interwencji Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin strączkowych na ziarno, które to również wpisują się do założeń biogospodarki i przewidziane są dla celu 1. Rozwój biogospodarki będzie się odbywał poprzez zagospodarowanie biomasy odpadowej z przemysłu spożywczego, które zakładane są dla celu nr 3 dzięki wspieraniu rozwoju współpracy w ramach łańcucha dostaw wartości (dotacja) - w gospodarstwie oraz poza gospodarstwem oraz rozwoju współpracy w ramach łańcucha wartości - instrumenty finansowe – w gospodarstwie i poza gospodarstwem. Żeby zapewnić osiągnięcie celu jako kryterium wyboru przyjęto przetwarzanie odpadów żywności na biokomponenty dla sektora nieżywnościowego lub przetwarzanie produktów ubocznych powstałych przy wytwarzaniu produktów rolnych np.: na bioprodukty czy biogaz. Umożliwi to optymalne wykorzystanie odpadów biomasowych z przemysłu spożywczego.

Ważnym kierunkiem wsparcia rozwoju biogospodarki będą także Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej.

2.1.SO8.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy

--

2.1.SO8.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus

Nie

2.1.SO8.8 Wybór wskaźników rezultatu

Wybór wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

Wskaźniki rezultatu [zalecane wskaźniki rezultatu dla tego celu szczegółowego zaznaczono pogrubioną czcionką].	Wartość docelowa [do wypełnienia z sekcji 2.3]
Zakres LEADER	82.55 %
Łączenie obszarów wiejskich w Europie	23.38 %
Rozwój gospodarki wiejskiej	722.00

Uzasadnienie wyboru wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

R.38 Zasięg inicjatywy LEADER: odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego

Wyłonione potrzeby wynikające z analizy SWOT do celu 8. są potrzebami powszechnymi tj. występującymi na obszarze niemal całego kraju, przy czym potrzeby te są szczególnie istotne na obszarach wiejskich. Tym samym w przyjętej wartości wskaźnika R 38 jako podstawę wyliczeń wzięto pod uwagę przede wszystkim liczbę ludności zamieszkującej na obszarach wiejskich. Należy jednak mieć na uwadze specyfikę podejścia LEADER, które jest kierowane do społeczności zamieszkujących na obszarach powiązanych funkcjonalnie zarówno wiejskich i miejskich. Dlatego w przypadku Interwencji LEADER jako definicję obszarów wiejskich przyjęto obszar całego kraju z wyłączeniem miast powyżej 20 tys. mieszkańców. Powyższa definicja jest kontynuacją rozwiązania stosowanego w okresie programowania 2014-2020, które w ocenie państwa członkowskiego jest adekwatne do oczekiwań interesariuszy podejścia LEADER oraz szerzej RLKS. Zastosowanie tego rozwiązania jest uzasadnione także wysokim poziomem zaangażowania ludności wiejskiej w realizację podejścia LEADER w latach 2007 -2020, które przekładało się na pokrycie obszaru uprawnionego do wsparcia sięgającego nawet 90%. Zgromadzony potencjał, zarówno w LGD finansowanych z EFRROW oraz innych funduszy(EFRM, EFS oraz EFRR) jest wartością istotną, zasobem o który trzeba dbać oraz z którego należy korzystać planując rozwój obszarów wiejskich szczególnie w zakresie potrzeb społeczno-gospodarczych, na których skupia się Cel 8. Przyjęcie powyższego rozwiązania, w postaci odmiennej niż w pozostałych interwencjach, rozszerzonej definicji obszarów wiejskich, miało jednak zdecydowany wpływ na wartości przyjęte do wyliczeń szacunkowej wartości przedmiotowego wskaźnika, bowiem liczba ludności uprawnionej do wsparcia w ramach interwencji zdecydowanie wzrosła.

Innym czynnikiem determinującym jego wysokość jest dostępność środków w planie strategicznym WPR. Przewiduje się przeznaczenie 8% środków II filara na wdrażanie podejścia LEADER, co oznacza, zmniejszenie poziomu finansowania względem okresu poprzedniego, co bezpośrednio przekłada się na konkurencję w dostępie do wsparcia LSR oraz możliwość wystąpienia obszarów pozbawionych wsparcia. Tym samym procentowa wartość ludności objętej strategiami prawdopodobnie również ulegnie zmniejszeniu względem poprzedniego okresu programowania.

Biorąc powyższe pod uwagę planowany poziom pokrycia w wysokości 82,5% uzyskano poprzez obliczenie stosunku szacowanej liczby mieszkańców objętych planowanymi strategiami (rozdzielenie 12 grup strategii różniących się wielkością liczby ludności objętej daną strategią oraz oszacowanie ilości strategii w danej grupie) oraz liczby mieszkańców obszarów wiejskich (stosując wyżej opisaną definicję obszarów wiejskich).

Biorąc pod uwagę powyższe czynniki oraz dane dotyczące liczby ludności objętej LSR-ami w latach poprzednich wartość wskaźnika R 38 określono na poziomie 82,5%.

R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw wiejskich, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, które powstały dzięki wsparciu w ramach WPR

Wskaźnik R.39 powiązany jest zarówno z realizacją celu 3 jak i celu 8.

Wspieranie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, włączając w to biogospodarkę i zrównoważoną gospodarkę leśną jest jednym z celów, który będzie realizowany w ramach Planu Strategicznego WPR. Wsparcie zostało ukierunkowane na te interwencje, które w największym stopniu pozwolą na zaspokojenie zidentyfikowanych w celu 8 potrzeb i realizację wyzwań wskazanych w analizie SWOT.

Na realizację wskaźnika wpływ ma poniższy instrument wsparcia:

1) I.10.9.2 Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa - Instrumenty finansowe

Poziom przedsiębiorczości na obszarach wiejskich jest niski, prowadzi tam działalność ok. 30% wszystkich przedsiębiorstw. Działalność gospodarcza na terenach wiejskich jest ważnym czynnikiem rozwoju gospodarczego oraz stanowi siłę napędową gospodarki wiejskiej, dzięki której przewyciężyć można niekorzystne zjawiska, takie jak: bezrobocie i marginalizacja wsi, niskie dochody rodzin rolniczych oraz monofunkcyjność obszarów wiejskich. Taka działalność dywersyfikuje źródła dochodów na wsi. Ważnym kierunkiem rozwoju jest sektor biogospodarki.

Mając na uwadze nadwyżki zatrudnienia w rolnictwie, wzrost liczby osób poszukujących pracy poza sektorem rolnym oraz niedostateczną liczbę atrakcyjnych pozarolniczych miejsc pracy konieczne jest wspieranie rozwoju wszelkiego rodzaju działalności gospodarczej. Wsparcie w tym zakresie pozwoli nie tylko na poprawę struktury zatrudnienia, ale pozwoli także na wykorzystanie endogenicznego potencjału oraz zróżnicowanie gospodarki wiejskiej. Ponadto wzrost możliwości podjęcia działalności gospodarczej lub zatrudnienia pozwoli na zwiększenie dochodów w gospodarstwach domowych, także rodzin posiadających małe gospodarstwa rolne, których kondycja ekonomiczna nie pozwala na uzyskanie dochodów pozwalających godną egzystencję. W tym celu niezbędne jest zapewnienie możliwości przekwalifikowania się (reorientacja zawodowa).

Planuje się wsparcie 500 podmiotów w ramach rozwoju usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa. Jako forma wsparcia zostały zaproponowane instrumenty finansowe, ze względu na nie wystarczający kapitał na inwestycje.

Polski sektor rolno-spożywczy przeszedł proces głębokich przemian restrukturyzacyjnych i modernizacyjnych na wszystkich etapach łańcucha żywnościowego. Procesy te nie zostały jednak zakończone, a struktura podmiotowa gospodarstw rolnych i przemysłu spożywczego w Polsce jest nadal bardzo rozdrobniona w porównaniu z głównymi konkurentami w UE. Dla wzmocnienia konkurencyjności polskiego sektora rolno-spożywczego konieczna jest kontynuacja działań wspierających inwestycje dostosowawcze w przetwórstwie do: nowych uwarunkowań prawnych i klimatyczno-środowiskowych, tj. realizacji założeń strategii „Od pola do stołu”, Zielony Ład (przetwórstwo ekologiczne, krajowe pasze bez GMO, rozwój biogospodarki, inne dostosowania do wymogów prawnych strategii „Od pola do stołu”). Wsparcie zostało ukierunkowane na te interwencje, które pozwolą zaspokoić zidentyfikowane w celu 3 potrzeby i realizację szans i wyzwań wskazanych w analizie SWOT.

R.41 Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR

Rozwój lokalny na obszarach wiejskich jest jednym z celów, który będzie realizowany w ramach Planu Strategicznego WPR i jednocześnie wpłynie na ograniczenie wyłączenia społecznego. Wsparcie zostało ukierunkowane na te obszary, które w największym stopniu pozwolą na zaspokojenie potrzeb zidentyfikowanych w celu 8 jak również w celu 4 oraz realizację wyzwań wskazanych w analizie

SWOT. Na realizację tego wskaźnika bezpośredni wpływ ma wyłącznie instrument **I.10.10. Infrastruktura na obszarach wiejskich**.

Analiza SWOT wskazała, że Polska jest krajem o małych zasobach wodnych. W naszej strefie klimatycznej potrzeby wodne roślin są zaspokajane głównie wodami opadowymi. Jednocześnie cechą charakterystyczną tego klimatu jest nierównomierny rozkład opadów atmosferycznych i w konsekwencji występowanie okresów nadmiernego i niedostatecznego uwilgotnienia. Prognozuje się także, że w najbliższych latach skutki zmian klimatu mogą stać się bardziej odczuwalne i mogą m.in. obejmować większą intensywność opadów mogącą powodować powodzie o każdej porze roku a także częstsze występowanie susz. Wyzwaniem pozostaje zatem okresowe przeciwdziałanie powodziom oraz skutkom suszy w małych miejscowościach na obszarach wiejskich w tym wykorzystanie wód opadowych i roztopowych, jak również urządzenie przestrzeni publicznej mające na celu przeciwdziałanie „betonowaniu”.

Ponadto z analizy SWOT wynika, że stan zasobów dziedzictwa kulturowego jest w Polsce bardzo zróżnicowany. W relatywnie dobrym stanie znajdują się kościoły nieprzerwanie wykorzystywane na cele kultu religijnego, z kolei szczególnej troski, w odniesieniu do poprawy ich stanu, wymagają obiekty symbolizujące tzw. dziedzictwo bez dziedziców, takie jak np. synagogi i cmentarze żydowskie.

Przewiduje się, iż równie skutecznym narzędziem stosowanym w rozwoju obszarów wiejskich może być koncepcja inteligentnej wsi, których tworzenie wykorzystuje lokalny potencjał by w sposób oddolny aktywnie kreować rozwój lokalny. Cechami koncepcji inteligentnej wsi jest innowacyjność i oddolność, która zapewnia najlepsze dopasowanie nowego sposobu rozwiązywania zidentyfikowanych lokalnych problemów przy wykorzystaniu posiadanych zasobów.

Zakładane wsparcie w ramach tego działania pozwoli na realizację 16 projektów związanych z wdrażaniem elementów koncepcji inteligentnej wsi oraz 639 projektów w ramach pozostałych elementów wsparcia. Szacuje się, że projekty te pozwolą na lepszy dostęp do usług i infrastruktury dla 4 755 300 osób zamieszkujących obszary wiejskie, co stanowi 23,38% całej ludności zamieszkującej na obszarach wiejskich.

2.1.SO8.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej

Alokacja finansowa przeznaczona na interwencje zaprogramowane pod celem 8 jest adekwatna do możliwości realizacji potrzeb wynikających z analizy potrzeb, pozwala na osiągnięcie celów zgodnie z oszacowanymi wartościami docelowymi wskaźników rezultatu i znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym Planie Finansowym.

2.1.SO9 Poprawa reagowania unijnego rolnictwa na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym na wysokiej jakości, bezpiecznej i pożywnej żywności produkowanej w sposób zrównoważony, ograniczenie marnowania żywności, jak również poprawa dobrostanu zwierząt i zwalczanie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe

2.1.SO9.1 Streszczenie analizy SWOT

2.1.SO9.1.1 Mocne strony

- wdrożone prawodawstwo wspólnotowe (bezpieczeństwo i kontrola żywności, jakość żywności, ochrona i nadzór nad zwierzętami, zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin). (str. 3)
- kontrola żywności. (str. 4)
- dobra dostępność żywności. (str. 5)

- standardy jakości żywności (str. 12)
- rosnący sektor systemów jakości żywności (str. 8)
- zaangażowanie organizacji producentów w rozwój systemów jakości żywności (str. 16)
- relatywnie niski poziom zużycia środków ochrony roślin (str. 16, 17)
- Krajowy plan działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin (str. 19)
- kontrola stosowania środków ochrony roślin (str. 20)
- publiczne doradztwo rolnicze (str. 21)
- struktura rolnictwa sprzyjająca różnorodności biologicznej (str. 22)
- wyłączenie spod chemicznej ochrony obszarów szczególnie wrażliwych (str. 16)
- zaplecze badawcze, systemy wspomaganie decyzji w ochronie roślin (str. 22)
- duży potencjał produkcyjny rolnictwa i duży rynek wewnętrzny (str. 23)
- monitoring wód w odniesieniu do pozostałości środków ochrony roślin (str. 21)
- duża liczba gospodarstw utrzymujących zwierzęta zainteresowana poprawą ich dobrostanu (str. 23)
- Banki Żywności/organizacje pozarządowe redystrybuujące żywność, zaangażowane w działania przeciwdziałające marnowaniu żywności (str. 23)
- Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego na lata 2021-2027 (str. 24)

2.1.SO9.1.2 Słabe strony

- wysokie i stabilne zużycie antybiotyków w chowie zwierząt, brak systemu monitoringu na poziomie gospodarstw (str. 26)
- rosnąca antybiotykooporność (str. 28)
- mała wiedza rolników, konsumentów na temat antybiotykooporności (str. 28)
- konieczność stałego aktualizowania i pogłębiania wiedzy u lekarzy weterynarii stosujących antybiotykoterapię (str. 28)
- nieprawidłowy sposób odżywiania się (str. 29)
- mała popularność systemów żywności wysokiej jakości (str. 33)
- stwierdzane przypadki skażenia środowiska i żywności środkami ochrony roślin (str. 34)

- niedostateczna wiedza producentów nt. chemizacji rolnictwa i korzyści z produkcji zrównoważonej (str. 34)
- wysokie koszty i ograniczona skuteczność biologicznej ochrony roślin niewystarczająca wiedza konsumentów na temat cech i korzyści z żywności wytworzonej w ramach systemów jakości (str. 53, 54)
- niewystarczająca współpraca pozioma i w łańcuchu żywnościowym (str. 33, 35)
- wysokie koszt przestawienia produkcji zwierząt na wyższy dobrostan (str. 36)
- mało gospodarstw uczestniczących w chowie zwierząt przy podwyższonym dobrostanie (str. 35)
- wysokie straty i duża ilość marnowanej żywności (str. 37)
- małe wykorzystanie potencjału ekologicznych trwałych użytków zielonych do produkcji zwierzęcej (str. 12)

2.1.SO9.1.3 Szanse

- nowe trendy konsumenckie dot. żywności i żywienia (str. 48)
- zainteresowanie konsumenta kwestiami dobrostanu zwierząt w tym ograniczeniem w ich hodowli środków przeciwdrobnoustrojowych (str. 54)
- zmiany zwyczajów żywieniowych (str. 46)
- zrównoważona dieta (str. 50)
- zmiana świadomości uczestników łańcucha żywnościowego (str. 41)
- zintegrowane podejście, „Jedno zdrowie” (str. 51)
- upowszechnienie alternatywnych działań ograniczających stosowanie antybiotyków u zwierząt (str. 51)
- upowszechnienie alternatywnych działań ograniczających chemizację rolnictwa (str. 53)
- integrowana ochrona roślin zmniejszająca presję rolnictwa na środowisko (str. 52)
- zainteresowanie rolników biologicznymi metodami ochrony roślin (str. 53)
- rosnący dochód i bogacenie się społeczeństwa (str. 54)

2.1.SO9.1.4 Zagrożenia

- zmiany klimatu - nowe choroby i szkodniki roślin (str. 55)
- malejąca liczba dostępnych środków ochrony roślin (str. 55)
- wzrost odporności na środki ochrony roślin (str. 55)

- konkurencja cenowa z krajami o niższych standardach (str.37 i 38)
- wzrost zużycia środków ochrony roślin (str. 56)
- zmiany w strukturze gospodarstw, ograniczające bioróżnorodność i dobrostan zwierząt, koncentracja produkcji zwierzęcej (str.36 i 37)
- koncentracja produkcji zwierzęcej (str. 58)

2.1.SO9.1.5 Other comments

Do najczęściej sprzedawanych w latach 2011-2018 leków przeciwdrobnoustrojowych stosowanych w leczeniu zwierząt wykorzystywanych do produkcji żywności zarówno w Europie jak i w Polsce należały tetracykliny i penicyliny.

Wprowadzenie elektronicznego monitoringu obrotu antybiotykami w Polsce umożliwiło poznanie trendów i preferencji stosowania przeciwdrobnoustrojowych PLW przez lekarzy weterynarii w Polsce i określenie na przyszłość celów ograniczania stosowania PLW u zwierząt wykorzystywanych do produkcji żywności zgodnie z wytycznymi Europejskiej Agencji Leków (*European Medicines Agency - EMA*) oraz KE. Trendy te dla poszczególnych grup przeciwdrobnoustrojowych PLW w Polsce w latach 2011 – 2018 na tle Europy przedstawiają się podobnie, jednakże wyraźnie od 2016 roku w Polsce jest przeciwnie niż w Europie trend wzrostowy całkowitej sprzedaży przeciwdrobnoustrojowych PLW.

Stosowanie pestycydów w Polsce jest niższe niż średnia dla krajów UE. Głównymi czynnikami wzrostu ilości stosowanych środków ochrony roślin są: rosnąca siła nabywcza rolników oraz zmiany w strukturze zasiewów i agrotechnice. Zauważony wzrost stosowania ŚOR nie jest jednocześnie związany z niebezpieczeństwem dla konsumentów.

Jednym ze sposobów realizacji polityki jakości żywności Unii Europejskiej jest wyróżnianie znakami potwierdzającymi wysoką jakość produktów rolnych i produktów żywnościowych pochodzących z konkretnych regionów oraz charakteryzujących się tradycyjną metodą produkcji. W europejskim systemie jakościowym zostały wyróżnione dwie zasadnicze kategorie produktów: produkty tradycyjne i produkty regionalne. Produktom tradycyjnym przyznawany jest znak Gwarantowanej Tradycyjnej Specjalności (GTS), a produktom regionalnym – znak Chronionej Nazwy Pochodzenia (ChNP) lub Chronionego Oznaczenia Geograficznego (ChOG). Polskie produkty zgłaszane są do rejestracji w Komisji Europejskiej na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych.

Łączna liczba produktów posiadających zarejestrowane nazwy geograficzne (ChNP, ChOG) i GTS w Polsce wynosi 46 [44 – żywności 2 – napoje spirytusowe]. Ostatnimi polskimi nazwami zarejestrowanymi w 2020 r. są: podpiwek kujawski (ChOG) i miód spadziowy z Beskidy Wyspowego (ChNP). Polska pod względem zarejestrowanych produktów zajmuje 8 miejsce wśród 28 państw członkowskich UE oraz 1 miejsce wśród tzw. nowych państw członkowskich. Uzupełnieniem informacji diagnostycznej przedstawionej w analizie SWOT cel 9 stanowi opracowanie pn. Aktualna sytuacja sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Materiał sporządzony na podstawie wspólnych wskaźników kontekstu. Szczególnie dotyczy to opisu wskaźników zawartych na str. 20-25, 32-33, 60-63.

2.1.SO9.2 Identyfikacja potrzeb

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR
-----	-------	--	--

CS 9.P 1.	Wspieranie redukcji stosowania antybiotyków w produkcji zwierząt gospodarskich	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 9.P 2.	Zrównoważone stosowanie środków produkcji i poprawa bezpieczeństwa biologicznego gospodarstw	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 9.P 3.	Produkcja żywności pochodzenia zwierzęcego z wyższym poziomem dobrostanu zwierząt	pożądana (+)	Tak
CS 9.P 4.	Zapewnienie dostępności żywności ekologicznej, wytwarzanej w systemach jakości żywności	wymagana (++)	Częściowo
CS 9.P 5.	Podnoszenie świadomości konsumentów o systemach produkcji żywności oraz etykietowaniu produktów	wymagana (++)	Częściowo
CS 9.P 6.	Wsparcie budowy grup producentów w ramach systemów jakości żywności i relacji horyzontalnych	krytyczna (+++)	Częściowo
CS 9.P 7.	Podnoszenie świadomości uczestników rynku w celu przeciwdziałanie marnowaniu żywności	nie dotyczy	Nie
CS 9.P 8.	Podnoszenie wiedzy rolników o zrównoważonym stosowaniu środków do produkcji i bioasekuracji	nie dotyczy	Częściowo

2.1.SO9.4 Logika interwencji

Głównymi wyzwaniem diagnozowanymi w ramach analizy SWOT dla celu 9 są kwestie związane ze stosowaniem antybiotyków oraz środków ochrony roślin szczególnie w intensywnej produkcji rolniczej. Ponadto rosnące oczekiwania konsumenta co do jakości i bezpieczeństwa żywności skłaniają do poszukiwania coraz to lepszych rozwiązań dotyczących produkcji zdrowej i bezpiecznej żywności, charakteryzującej się dodatkowymi cechami jakościowymi, co potwierdzają stosowne certyfikaty/oznakowania. Oczekiwaniom tym odpowiadają unijne systemy jakości żywności: rolnictwo ekologiczne, system chronionych nazw pochodzenia, chronionych oznaczeń geograficznych i gwarantowanych tradycyjnych specjalności oraz krajowe systemy jakości żywności, w tym system integrowanej produkcji roślin. Zidentyfikowano konieczność wspierania uczestnictwa producentów w ramach systemów jakości żywności, a także wspierania zorganizowanych form współpracy systemów jakości zarówno w formie wertykalnej, jak i horyzontalnej. Aby zwiększyć dostępność żywności produkowanej w ramach systemów jakości żywności konieczne jest wspieranie działań informacyjno-promocyjnych o tych produktach i systemach.

Komisja Europejska w swoich rekomendacjach zwróciła uwagę na potrzebę zapewnienia dobrostanu zwierząt oraz ograniczenie stosowania antybiotyków i pestycydów a także na konieczność zapewnienia odpowiedniej informacji dla konsumentów.

W Strategii „Od pola do stołu” wyznaczono ambitne cele w zakresie ograniczenia zużycia antybiotyków, środków ochrony roślin, nawozów a także obniżania emisji gazów cieplarnianych i zwiększenia udziału upraw ekologicznych w rolnictwie. Realizacja tych ambitnych celów wymaga m.in. wdrożenia efektywnych instrumentów wsparcia ukierunkowanych na pomoc w finansowaniu inwestycji (sprzęt i urządzenia do produkcji rolniczej, budowa/przebudowa budynków inwentarskich oraz w zakresie rozwiązań, w tym cyfrowych poprawiających precyzję w produkcji zwierzęcej i roślinnej) służących, zmniejszaniu presji rolnictwa na środowisko oraz ograniczających intensywność produkcji.

Dla zmniejszenia stosowania pestycydów planowane jest dwutorowe realizowanie celów: poprzez przepisy krajowe dotyczące środków ochrony roślin²⁷, oraz poprzez interwencje WPR opisane w Planie Strategicznym.

Postanowienia dyrektywy 2009/128/WE zostały transponowane do prawa krajowego²⁸. W drugim krajowym planie działania na lata 2018-2022 ustalono, że najważniejszymi celami Polski są: upowszechnienie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin oraz zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Podobnie jak w krajowym planie działania na lata 2013-2017, w nowym dokumencie duży nacisk położony został na ochronę owadów zapylających oraz środowiska wodnego. Rozwijany jest także monitoring obecności środków ochrony roślin w wodach powierzchniowych.

Rozwijana i doskonalona jest Platforma sygnalizacji agrofagów - www.agrofagi.pl, jako podstawowe narzędzie transferu wiedzy do praktyki. Na Platformie udostępniane są aktualne programy ochrony roślin, uwzględniające niechemiczne metody ochrony, metodyki integrowanej ochrony roślin oraz systemy wspomagania decyzji w ochronie roślin. Publikowane są także komunikaty prezentujące aktualne, istotne informacje z zakresu ochrony roślin.

Krajowy plan działania jest realizowany we współpracy z instytutami naukowymi, ośrodkami doradztwa rolniczego, a także Ministerstwem Zdrowia oraz Ministerstwem Klimatu i Środowiska. Realizacja planu pozwala nie tylko na ograniczenie presji rolnictwa na środowisko naturalne, ochronę jego zasobów i zmniejszanie zużycia chemicznych środków ochrony roślin, ale także przyczynia się do zapewnienia bezpieczeństwa produkowanej w Polsce żywności.

Z kolei zaplanowane w Planie Strategicznym WPR interwencje na rzecz zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin oraz redukcji ryzyka to ekoschemat dotyczący ochrony biologicznej, integrowanej produkcji, rolnictwa ekologicznego, roślin miododajnych oraz upraw: międzyplony i wsiewki. Na obszarach Natura 2000 chronione będą cenne siedliska i zagrożone gatunki oraz ekstensywnie używane łąki i pastwiska. Wspierane będą tradycyjne odmiany owocowe, zasoby genetyczne roślin w rolnictwie oraz wieloletnie pasy kwietne. Wspierane będą na obszarze całego kraju inwestycje oraz usługi rolnictwa precyzyjnego a także interwencja w sektorze owoców i warzyw - wszystkie przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu.

Interwencje te są ukierunkowane na zachęcanie do stosowania alternatywnych, niechemicznych lub precyzyjnych metod ochrony roślin, czyli racjonalizowania ochrony roślin, a także podejmowania działań na rzecz zwiększania bioróżnorodności biologicznej środowiska rolniczego oraz wykorzystywania gruntów w sposób niewymagający zabiegów chemicznych.

Wskazane interwencje wspierać będą zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin, oparte na faktycznej potrzebie podejmowania działań zwalczających agrofagi (tj. na podstawie analizy danych meteorologicznych, systemów wspomagania decyzji w ochronie roślin), z uwzględnieniem zasad integrowanej ochrony roślin. Wsparciem będą objęte rozwiązania na rzecz ochrony środowiska wodnego, jak strefy buforowe czy rozwiązania zapobiegające znoszeniu środka ochrony roślin podczas zabiegu.

Przewidziane są także inwestycje na rzecz budowy bezpiecznych miejsc napełniania i mycia opryskiwaczy, celem ograniczenia ryzyka powstawania skażeń punktowych i w konsekwencji zanieczyszczenia wód podziemnych, jak również wód powierzchniowych.

Zaprezentowane powyżej dwutorowe podejście powinno zapewnić większą efektywność w dążeniu do wypełnienia celów strategii „Od pola do stołu”, oraz „Unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030”.

Polska posiada powierzchnie uprawne, które mogą, z korzyścią, być przeznaczone na rolnictwo ekologiczne. Biorąc pod uwagę dane, potencjał nie jest dostatecznie wykorzystywany. W 2018 r. kontrolą objętych było 19 207 gospodarstw ekologicznych o powierzchni 484 676 ha. Dane za rok 2020 r. wskazują, że liczba gospodarstw ekologicznych wyniosła 18 575, a powierzchnia objęta systemem rolnictwa ekologicznego była równa 509 291,27 ha. Ostatnie lata pokazują znaczne zmiany w strukturze upraw – wzrost powierzchni zbóż, zarówno ekologicznej jak i w okresie konwersji, wzrosła także wydajność upraw. Ważną kwestią jest fakt, iż mimo niewielkiego wzrostu powierzchni upraw ekologicznych w ciągu ostatnich kilku lat znacznie wzrosła towarowość gospodarstw. Przyrost ich liczby, w ciągu dwóch lat, między rokiem 2018 a 2020 wyniósł prawie 3% podczas gdy ich towarowość, czyli łączna uzyskana masa produktów z upraw ekologicznych wzrosła o 29%. Wymagającym zaznaczenia jest także znaczny wzrost wartości rynku produktów ekologicznych w Polsce. Szacowana wartość rynku

żywności ekologicznej wyrażona w cenach detalicznych brutto wynosi 1,3 mld złotych według danych za rok 2018.

Jednocześnie trendy konsumenckie z ostatnich lat wskazują, że coraz częściej poszukiwana jest żywność produkowana przyjaznymi dla środowiska metodami. Wysokie koszty przekształcenia produkcji, a także wciąż niewielki w stosunku do żywności produkowanej metodami konwencjonalnymi popyt powodują, że rolnicy nie planują takich działań restrukturyzacyjnych w swoich gospodarstwach. Aby osiągnąć ambitne cele wyznaczone przez Strategię „Od pola do stołu” konieczne jest z jednej strony odpowiednie wsparcie rolników rekompensujące także koszty ponoszone w związku z przekształceniem gospodarstwa na produkcję ekologiczną, uczestnictwem w systemie integrowanej produkcji roślin lub innych systemach jakości żywności, a z drugiej strony realizacja szerokich kampanii informacyjno-promocyjnych informujących konsumentów o walorach tak wytwarzanej żywności wynikających z zastosowanych metod produkcji. Prowadzenie działań informacyjnych wśród konsumentów, zwiększających świadomość konsumentów powinno przełożyć się na wzrost popytu a co za tym idzie na wzrost dochodów gospodarstw ekologicznych.

Polityka w zakresie rozwoju rolnictwa ekologicznego przewiduje oddziaływanie nie tylko na powierzchnię upraw poprzez ekoschemat - *Rolnictwo ekologiczne*, ale będzie także oddziaływać na kondycję ekonomiczną gospodarstw, wspieranie popytu i budowanie zaufania konsumentów. Plan strategiczny WPR będzie realizował szereg interwencji dla gospodarstw ekologicznych. Są to działania zwiększające ich potencjał rynkowy poprzez inwestycję w rozwój gospodarstwa ekologicznego, przetwórstwo ekologiczne, skracanie łańcuchów dostaw, a także poszerzanie działań podnoszących świadomość konsumentów oraz wiedzę rolników i doradców na temat zasad produkcji ekologicznej i korzyści płynących z rolnictwa ekologicznego. Przewiduje się interwencje wspierające operacje w rolnictwie ekologicznym, przyczyniające się do ochrony środowiska i poprawy dobrostanu zwierząt, rekompensujące koszty certyfikacji w rolnictwie ekologicznym, wspierające integrację branży i podnoszące poziom inwestycji. W tym celu realizowane będzie interwencja pn. Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (dotacje), Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości żywności, Interwencja w sektorze owoców i warzyw, Rozwój małych gospodarstw, Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości, Premie dla młodych rolników, Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych, Współpraca na rzecz innowacji w rolnictwie i Grupy Operacyjne EPI.

Wzmocnieniem tych rozwiązań będą działania w [Ramowym Planie Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce na lata 2021-2027](#). Dokument ten przewiduje działania w zakresie transferu wiedzy, innowacji w produkcji ekologicznej, wsparcia producentów oraz utrzymania zaufania do systemu rolnictwa ekologicznego. Również zakłada działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne realizowane przez producentów, bądź przez Ministra Rolnictwa i jednostki współpracujące. Planowane są programy nauczania dla szkół oraz bardziej szczegółowe, dla szkół rolniczych a także szkolenia z PROW 2014-2020 na temat nowych przepisów oraz działania demonstracyjne. Przygotowane zostaną rozwiązania legislacyjne umożliwiające wzrost podaży środków do produkcji ekologicznej. Ma powstać Kompleksowa Baza Informacji o rolnictwie ekologicznym oraz Okienko dla rolnika, zaplanowane w Krajowym Planie Odbudowy i Zwiększania Odporności. Z tego funduszu planuje się także wsparcie gospodarstw ekologicznych inwestujących w Rolnictwo 4.0. Prowadzone będą badania na rzecz rolnictwa ekologicznego finansowane z dotacji MRiRW. Centrum Doradztwa będzie rozwijać „przetwórstwo małej skali” w systemie rolnictwa ekologicznego.

Skumulowany efekt tych działań zwiększy podaż produktów ekologicznych na rynek, a także zwiększy popyt.

W Polsce ważnym zagadnieniem staje się kwestia dobrostanu zwierząt. Utrzymywanie zwierząt w warunkach przewyższających minimalne, określone w przepisach wymogi, bardzo często związane jest z wyższymi kosztami produkcji związanymi m.in. z mniejszą wydajnością, koniecznością zmniejszenia obsady w budynkach oraz zwiększonymi nakładami pracy.

W Planie kontynuowane będą płatności z zakresu dobrostanu zwierząt, ponieważ zwiększa się liczba konsumentów produktów pochodzenia zwierzęcego zwracająca uwagę na warunki utrzymania tych zwierząt i uwzględniająca ten czynnik w podejmowanych decyzjach zakupowych. Oczekiwania społeczne w tym zakresie zostały wskazane również w Strategii „Od pola do stołu”, jako jeden z

argumentów dla pilnej potrzeby poprawy dobrostanu zwierząt, który poprawia zdrowie zwierząt i jakość żywności, zmniejsza zapotrzebowanie na leki i może pomóc w zachowaniu różnorodności biologicznej.

W związku z narastającym zjawiskiem antybiotykooporności i koniecznością realizacji celu EZŁ dotyczącego ograniczenia stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych i biorąc pod uwagę wzrost sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych powyżej średniej UE, podjęto szereg działań zmierzających do ograniczenia stosowania tych środków. Oprócz wdrożenia prawa UE29, przeprowadzane są działania ze środków WPR a także ze środków krajowych.

Przeprowadzane będą działania podnoszące świadomość publiczną na temat ryzyka rozwoju oporności, poprzez edukację, komunikację i szkolenia. Ośrodki Doradztwa Rolniczego przeprowadzają i będą przeprowadzać szkolenia dla rolników z funduszy planu strategicznego. Ważna, poza dostarczeniem wiedzy, będzie zmiana mentalności producentów. Planowana tematyka szkoleń to m. in.: higiena, dobrostan, promocja dobrych praktyk, nowe metody chowu, immunoprofilaktyka, szczepienia. Program szkolenia dla uczestników z zakresu metod ograniczających stosowanie antybiotyków w produkcji zwierzęcej obejmie panel wiedzy z zakresu zagadnień dotyczących stosowania antybiotyków w grupach zwierząt o największym potencjale redukcyjnym, do których należą przede wszystkim drób i świnię. Planowane jest również szkolenie w zakresie innych grup zwierząt tj. konie i przeżuwacze.

Planowane są szkolenia dla lekarzy weterynarii, w tym lekarzy wolnych praktyk prowadzących działalność w ramach zakładu leczniczego dla zwierząt i świadczących usługi lekarsko weterynaryjne w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta z których, lub od których, pozyskuje się środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego i dla doradców rolniczych, umożliwiające dalsze szkolenia kaskadowe.

Podjęta została współpraca z ekspertami. Powołano Grupę Ekspertów ds. Oporności na Środki Przeciwdrobnoustrojowe do której zadań należeć będzie przygotowanie stanowisk, opinii, polityk, strategii i propozycji rozwiązań dotyczących oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe.

Zaplanowana jest digitalizacja monitorowania zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych w poszczególnych gospodarstwach, z podziałem na gatunki zwierząt. Digitalizacja finansowana będzie ze środków unijnych oraz krajowych. Komplementarne do ww. działań będą interwencje dotyczące dobrostanu zwierząt.

Kluczowym czynnikiem, który ma wpływ na osiągnięcie założonych w Strategii „Od pola do stołu” celów jest zapewnienie odpowiedniej wiedzy i informacji dla konsumentów. Kampanie informacyjne zachęcające do nabywania żywności wysokiej jakości, powinny być uzupełnieniem dla systemowych rozwiązań m.in. w zakresie informacji o metodach stosowanych przy produkcji danego produktu. Takie działania będą podejmowane w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+. Cele Strategii „Od pola do stołu” znacząco wykraczają poza instrumenty Wspólnej Polityki Rolnej i działania z zakresu m.in. ograniczenia użycia antybiotyków, a także szerokie kampanie konsumenckie będą musiały być realizowane ze środków budżetowych ale także przy udziale środków prywatnych podmiotów dystrybuujących żywność do konsumentów.

W analizie SWOT dla celu szczegółowego 9 odnotowano trendy w zakresie zachowań konsumentów w odniesieniu do preferowanych diet i poszukiwania na rynku żywności produkowanej bezpiecznymi dla zdrowia metodami. Pomimo prowadzonych od 2004 roku działań edukacyjnych i informacyjnych na temat znaczenia żywienia i stylu życia dla zdrowia populacji trend dotyczący występowania otyłości i związanych z nią chorób jest wzrostowy. Głównymi tego czynnikami są nieprawidłowy sposób odżywiania się polegający m.in. na: (1) nadmiernej konsumpcji produktów żywnościowych bogatych w tłuszcze, cukier i sól, w tym wyrobów cukierniczych, wyrobów ciastkarskich i napojów dosładzanych; (2) częstym spożywaniu żywności typu fast food oraz (3) spadku spożycia owoców i warzyw, mleka i przetworów mlecznych oraz ryb i przetworów rybnych oraz (4) brak aktywności fizycznej. Trend ten został jeszcze wzmocniony przez pandemię COVID-19. Dodatkowo wpływ na problemy zdrowotne związane z preferowaniem niezdrowych diet mają czynniki cywilizacyjne (m.in. szybkie tempo życia) oraz wzrost cen produktów żywnościowych i mała świadomość konsumentów w zakresie zasad zdrowego żywienia i bezpiecznych metod produkcji żywności, w tym m.in. negatywny wpływ nadmiernego wykorzystywania antybiotyków i środków ochrony roślin w produkcji żywności.

W oparciu o analizę SWOT zidentyfikowano potrzeby obejmujące przede wszystkim prowadzenie działań edukacyjnych i podnoszących świadomość w zakresie zasad zdrowego żywienia oraz metod, w

tym komponowania diet żywieniowych ograniczających występowanie otyłości w populacji. Ponadto zidentyfikowane potrzeby dotyczą także prowadzenia działań informacyjnych umożliwiających konsumentom podejmowanie świadomych wyborów przy zakupach żywnościowych, w tym m.in. podnoszenie świadomości w zakresie metod produkcji żywności i zawartości czynników odżywczych w poszczególnych produktach.

W Polsce realizowane są programy, w tym edukacyjne, których celem jest podniesienie wiedzy i praktycznych umiejętności w komponowaniu diety korzystnej dla zdrowia oraz promuje się programy służące propagowaniu zdrowego stylu życia, w tym aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych. Od 2004 roku w polskich szkołach wdrażany jest program „Szkłanka mleka” a od 2009 także program „Owoce i warzywa w szkole”, których celem jest zapewnienie dzieciom i młodzieży dostępu do zdrowych posiłków. Programy te dodatkowo mają walor edukacyjny. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi realizuje szereg programów promujących polską żywność o podwyższonej jakości. Pod hasłem „Kupuj świadomie” realizowane są kampanie informacyjne na temat żywności wysokiej jakości i jej wartości odżywczych oraz na temat unijnych systemów jakości: rolnictwa ekologicznego oraz systemu chronionych nazw pochodzenia, chronionych oznaczeń geograficznych i gwarantowanych tradycyjnych specjalności.

W Programie Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014-2020, zarządzanym przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej realizowane są m.in. projekty edukacyjno-informacyjne z zakresu upowszechniania wiedzy o zasadach zdrowego żywienia np. warsztaty dietetyczne i dotyczące zdrowego żywienia.

Działania legislacyjne realizowane w tym zakresie także mają wpływ na odwrócenie niektórych trendów. Wprowadzenie wyższej akcyzy na produkty z dużą zawartością cukru ograniczyło spożycie takich produktów w Polsce.

Obecnie prowadzone są prace nad wypracowaniem systemu etykietowania produktów żywnościowych, który zapewni konsumentom rzetelną i wiarygodną informację o metodach produkcji danego produktu i właściwościach odżywczych.

Równocześnie Ministerstwo Nauki i Edukacji wprowadziło do programu szkolnego na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym wytyczne w zakresie konieczności przeprowadzenia zajęć z zakresu zdrowego stylu życia, w tym zasad zdrowego żywienia człowieka.

Z kolei Ministerstwo Zdrowia prowadzi od 10 lat szeroką akcję informacyjną na temat metod profilaktyki wstępnej w zwalczaniu chorób. Jednym z elementów tych działań informacyjnych jest przekazywanie informacji o dietach, które mogą mieć wpływ na występowanie lub nie chorób m.in. raka, chorób układu krążenia, cukrzycy itd. Działania edukacyjne realizowane są poprzez placówki podstawowej opieki medycznej a od dwóch lat także poprzez portal e-pacjent.

Uzupełnieniem tych działań, w Planie Strategicznym WPR, mają być działania edukacyjne i informacyjne z zakresu promowania produktów żywnościowych na poziomie regionów. W ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich + będą podejmowane działania poświęcone wymianie wiedzy i informacji w zakresie produkcji zdrowej żywności na poziomie lokalnym, obrotu nią i spożycia. Także inicjatywa Leader czy współpraca w zakresie promowania żywności wyprodukowanej w systemach jakości mogą być instrumentami skutecznie upowszechniającymi zasady zdrowego żywienia a także podnoszącymi wiedzę i świadomość konsumentów.

Komplementarnie do działań finansowanych z budżetu krajowego, budżetów samorządów terytorialnych i z Planu Strategicznego WPR, możliwa jest też realizacja szerokich kampanii informacyjno-edukacyjnych, także przez organizacje pozarządowe działające w obszarze zdrowia publicznego, w ramach programów Polityki Spójności.

2.1.SO9.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy

--

2.1.SO9.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus

Nie

2.1.SO9.8 Wybór wskaźników rezultatu

Wybór wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

Wskaźniki rezultatu [zalecane wskaźniki rezultatu dla tego celu szczegółowego zaznaczono pogrubioną czcionką].	Wartość docelowa [do wypełnienia z sekcji 2.3]
Rozwój rolnictwa ekologicznego	3.52 %
Poprawa dobrostanu zwierząt	19.99 %
Uzależnienie wsparcia dochodu od stosowania norm i dobrych praktyk	97.66 %
Redystrybucja na rzecz mniejszych gospodarstw rolnych	100.73 %
Enhancing support for farms in areas with specific needs	104.01 %

Uzasadnienie wyboru wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

R.4 Uzależnienie wsparcia dochodów od stosowania norm i dobrych praktyk: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodów i podlegającej warunkowości

Wskaźnik R.4 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 1.

R.6 Redystrybucja na rzecz mniejszych gospodarstw: wartość procentowa dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

Wskaźnik R.6 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 1.

R.7 Zwiększenie wsparcia dla gospodarstw na obszarach o szczególnych potrzebach: odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

Wskaźnik R.7 odnosi się zarówno do realizacji celu 1 jak i celów 4, 5, 6 i 9. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 1.

R.29 Rozwój rolnictwa ekologicznego: odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem w ramach WPR z tytułu rolnictwa ekologicznego, w podziale na utrzymywanie i konwersję

Wskaźnik ten obejmuje udział UR wspieranych przez WPR w ramach rolnictwa ekologicznego, a w tym udział UR wspieranych przez WPR w okresie konwersji na rolnictwo ekologiczne oraz udział UR wspieranych przez WPR po okresie konwersji na rolnictwo ekologiczne.

Wskaźnik liczony jest jako liczba hektarów, do których zostały przyznane płatności ekologiczne w ramach ekoschematu – Rolnictwo ekologiczne w stosunku do całkowitej powierzchni użytków rolnych w Polsce (14 550 350 ha - EUROSTAT 2019).

Wzrost powierzchni użytków rolnych objętych systemem rolnictwa ekologicznego w Polsce jest istotnym obszarem nowej WPR i wpisuje się w cele strategii Od pola do stołu oraz Strategii na rzecz Bioróżnorodności tj. osiągnięcia do 2030 r. 25% udziału UR objętych ekologicznymi metodami produkcji w skali UE.

Cel ten będzie realizowany poprzez stały rozwój sektora rolnictwa ekologicznego oraz rynku żywności ekologicznej, w tym m.in. poprzez wsparcie producentów ekologicznych w ramach interwencji

ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne. Niemniej jednak poziom tego wskaźnika odnosi się jedynie do powierzchni gruntów włączonych w realizację tego ekoschematu, a nie do całkowitej powierzchni objętej systemem rolnictwa ekologicznego.

Interwencja ta odpowiada na potrzebę celu 9 dotyczącą zrównoważonego stosowania przemysłowych środków produkcji w rolnictwie. Zakłada się, że ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne przyczyni się do zniwelowania zidentyfikowanych w analizie SWOT słabych stron i zagrożeń, w tym zakresie. Ponadto interwencja ta odpowiada na odpowiednie potrzeby wskazane w celu 4, 5 i 6.

Na realizację wskaźnika wpływ ma:

I.4.15 Ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne

Zakłada się, że m.in. dzięki wdrażaniu ekoschematu - Rolnictwo ekologiczne możliwe będzie zmniejszenie w skali ogólnej zużycia przemysłowych środków produkcji (m.in. nawozów, pestycydów), co z kolei powinno przełożyć się na ograniczenie presji sektora rolnictwa na środowisko, w tym cenne jego elementy takie jak woda, gleba i powietrze. Ponadto, stosowanie w ramach systemu rolnictwa ekologicznego m.in. płodozmianu, międzyplonów, jak również zaniechanie stosowania syntetycznych nawozów i środków ochrony roślin wpłynie na ograniczenie emisji gazów cieplarnianych do atmosfery.

Wsparcie finansowe producentów ekologicznych w ramach ekoschematu - Rolnictwo ekologiczne jest jednym z elementów mogących mieć wpływ na rozwój i atrakcyjność systemu rolnictwa ekologicznego (rozumianego jako system jakości żywności) i powinno przełożyć się na wzrost liczby rolników ekologicznych i powierzchni objętej ekologicznymi metodami produkcji. Tym samym wdrożenie tego ekoschematu powinno przyczynić się do realizacji celu na poziomie UE, którym jest osiągnięcie do 2030 r. 25% udziału UR objętych ekologicznymi metodami produkcji.

W szacowaniu wskaźnika rezultatu wykorzystano dotychczasowe doświadczenia z wdrażania działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020 m.in. w zakresie liczby beneficjentów i powierzchni objętych wsparciem oraz poziomu obsady zwierząt w gospodarstwach realizujących to działanie. Natomiast w odniesieniu do nowych form wsparcia jak np. małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi oparto się na prognozach własnych.

Powierzchnie upraw prowadzonych metodami ekologicznymi są wspierane w Polsce w ramach WPR już od 2004 r. (tj. w ramach PROW 2004-2006, PROW 2007-2013 oraz PROW 2014-2020). W 2004 r. wsparciem tym objęte było ok. 68 tys. ha (tj. ok. 0,42% UR w Polsce), natomiast w 2012 r. odnotowano największą powierzchnię upraw, do których przyznano płatności ekologiczne - ok. 581 tys. ha, co stanowiło ok. 4% UR w Polsce.

Prawdopodobnie ze względu na wprowadzone zmiany w zasadach przyznawania płatności ekologicznych mających na celu lepsze ukierunkowanie wsparcia, od 2013 r. obserwowany był spadek wielkości powierzchni objętej tym wsparciem. Trend spadkowy w tym zakresie utrzymywał się do 2017 r., kiedy to wsparciem było objęte ok. 357,08 tys. ha (tj. ok. 2,46% UR w Polsce). Od 2018 r. nastąpił natomiast nieznaczny wzrost powierzchni objętej wsparciem (o ok. 0,25% w porównaniu do 2017 r.) do ok. 358 tys. ha. Natomiast w 2021 r. na podstawie złożonych wniosków zanotowano już bardziej zauważalny wzrost o ok. 16,4% (w porównaniu do 2020 r.), co oznacza, że wsparciem prawdopodobnie zostanie objęte ok. 446 tys. ha (ok. 3,07% UR w Polsce). Może to być związane ze zwiększeniem (od 2021 r.) o ok. 27% stawek płatności w ramach działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020.

W przypadku wsparcia powierzchniowego dla rolnictwa ekologicznego w ramach WPR istotna jest relacja pomiędzy całkowitą powierzchnią ekologicznych UR w ramach rolnictwa ekologicznego rozumianego jako system jakości żywności, a powierzchnią takich UR wspieranych w ramach WPR. Dane w tym zakresie z lat 2015-2020 wskazują, że średnio ok. 27% powierzchni objętej systemem rolnictwa ekologicznego nie jest objęta wsparciem powierzchniowym dla rolnictwa ekologicznego z budżetu WPR.

W świetle powyższego szacuje się, że w ramach ekoschematu - Rolnictwo ekologiczne wsparte zostanie ok. 512 649 ha UR, co stanowi ok. 3,52% całkowitej powierzchni użytków rolnych w kraju.

Szacunki dotyczące wielkości powierzchni objętej wsparciem (tj. ok. 512 649 ha UR - ok. 3,52% UR w Polsce) zostały przeprowadzone m.in. w oparciu o liczbę nowych wniosków i objęte tymi wnioskami powierzchnie upraw prowadzonych metodami ekologicznymi, złożonych w 2021 r. w ramach działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020. Zakładając, że zaobserwowany w 2021 r. wzrost wielkości powierzchni objętej wsparciem w ramach działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020 spowodowany był m.in. przez zwiększenie stawek płatności ekologicznych, to od 2023 r. (przy kolejnym wzroście tych stawek o ok. 35%) – należy spodziewać się kolejnego wzrostu wielkości powierzchni. Z tego też względu, w szacunkach założono, że w 2023 r. powierzchnia objęta wsparciem wzrośnie o ok. 10% w porównaniu do powierzchni z 2021 r.

Dotychczasowe doświadczenia z wdrażania działań w zakresie wsparcia powierzchniowego dla rolnictwa ekologicznego i oparte na nich przyjęte założenia i szacunki (dotyczące spodziewanego zwiększenia powierzchni objętej takim wsparciem), które uwzględniają również inne uwarunkowania rozwoju systemu rolnictwa ekologicznego, wskazują, że szacowana powierzchnia objęta wsparciem określona na poziomie 3,52% UR jest najbardziej prawdopodobną obecnie wartością docelową. Niemniej jednak zaproponowane rozwiązania wsparcia rolnictwa ekologicznego poprzez ekoschemat – Rolnictwo ekologiczne przyczynią się do zniwelowania niektórych ww. zidentyfikowanych w analizie SWOT słabych stron i zagrożeń i tym samym potrzeby wynikające z tej analizy dla celu 4 będą realizowane.

Szacowany poziom wskaźnika R.29 przekłada się również na odpowiednie wskaźniki w celu 4, 5 i 6.

R.44 Poprawa dobrostanu zwierząt: odsetek dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza objętych wspieranymi działaniami służącymi poprawie dobrostanu zwierząt

Wskaźnik ten wyrażony jest liczbą DJP, za które dokonano płatności w stosunku do całkowitej liczby DJP - (całkowita liczba DJP wg EUROSTAT 2016 - 9 443 240 DJP).

Wzrost liczby zwierząt, którym zapewniono polepszone warunki bytowe (poprawiony dobrostan) jest szczególnie istotnym obszarem nowej WPR i wpisuje się w cele strategii Od pola do stołu. Cel ten będzie realizowany w ramach Planu Strategicznego WPR poprzez ekoschemat Dobrostan zwierząt. Interwencja ta w największym stopniu pozwoli na zaspokojenie potrzeby zidentyfikowanej w tym zakresie w celu 9 (Produkcja żywności pochodzenia zwierzęcego z wyższym poziomem dobrostanu zwierząt), jak również wpłynie na realizację wyzwań wskazanych w analizie SWOT (tj. mała liczba gospodarstw zapewniających podniesiony dobrostan, nowe trendy konsumenckie (na żywność wysokiej jakości).

Na realizację wskaźnika wpływ ma:

I.4.16 Ekoschemat – Dobrostan zwierząt

Z analizy SWOT dla celu 9 wynika, że z jednej strony w Polsce istnieje duża liczba gospodarstw posiadających zwierzęta (w 2016 r. było to 798 tys.), a z drugiej - istnieje stosunkowo mała liczba gospodarstw zapewniających podniesiony dobrostan. Z tego też względu zasadne jest wsparcie finansowe gospodarstw zapewniających taki podwyższony dobrostan zwierząt. Jest to ważne zarówno ze względu na potrzebę poprawienia warunków bytowych zwierząt gospodarskich, jak również w kontekście zmieniających się trendów konsumenckich oraz tego, że obecnie celem nie jest już jedynie dostarczenie wystarczającej ilości pożywienia, ale dostarczenie pożywienia odpowiedniej jakości, wytworzonego z zapewnieniem odpowiedniego poziomu dobrostanu utrzymywanym zwierzętom gospodarskim.

Doświadczenia z dwóch lat wdrażania działania Dobrostan zwierząt PROW 2014-2020 wskazują na zainteresowanie rolników zapewnieniem zwierzętom podwyższonych warunków bytowych. W 2020 r.

wsparciem objęto ok. 42,2% populacji krów w Polsce (ponad 1 mln DJP) i ok. 1,3% populacji loch i tuczników (ok. 50 tys. DJP). Natomiast na podstawie wniosków złożonych w 2021 r. szacuje się, że wsparcie dobrostanowe obejmie ok. 43% populacji krów w Polsce (ponad 1 mln DJP), ok. 1,8% populacji loch i tuczników (ok. 68 tys. DJP) oraz ok. 43% populacji owiec (ponad 9 tys. DJP).

W odniesieniu do ww. gatunków/grup zwierząt założono, że poziom zainteresowania wsparciem w zakresie poprawy dobrostanu zwierząt (w ramach ekoschematu – Dobrostan zwierząt) zostanie utrzymany na poziomie odnotowywanym w ramach PROW 2014-2020. Dodatkowo zakłada się również niewielki wzrost liczby zwierząt objętych wsparciem w latach 2023-2025.

Natomiast w odniesieniu do gatunków/grup zwierząt nieobjętych wsparciem w ramach działania Dobrostan zwierząt PROW 2014-2020 szacuje się, że w latach 2023-2027 w przypadku kur niosek, kurcząt brojlerów i indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa płatnościami dobrostanowymi zostanie objętych średnio ok. 20% populacji każdej z tych grup zwierząt, w przypadku bydła opasowego ok. 33% populacji, a w przypadku koni i kóz odpowiednio: 30% i ok. 40% populacji tych zwierząt.

Na bazie dotychczasowych doświadczeń z wdrażania działania Dobrostan zwierząt PROW 2014-2020 w zakresie liczby zwierząt objętych wsparciem i liczby beneficjentów, a w przypadku gatunków/grup zwierząt nieobjętych dotychczas wsparciem w zakresie dobrostanu zwierząt – prognoz własnych, szacuje się, że w ramach ekoschematu - Dobrostan zwierząt wsparciem objęte zostanie maksymalnie ok. 3 461 797 DJP.

Objęcie płatnościami dobrostanowymi ok. 23,69% populacji gatunków/grup zwierząt objętych wsparciem (% populacji liczony na dany dzień a nie w skali roku, ze względu na wymagany punkt odniesienia EUROSTAT 2016) jest realne do osiągnięcia i będzie odpowiedzią na wyzwania wskazane w analizie SWOT tj. mała liczba gospodarstw zapewniających podniesiony dobrostan i nowe trendy konsumenckie. Tym samym realizowana będzie zidentyfikowana w analizie SWOT dla celu 9 potrzeba wsparcia produkcji żywności pochodzenia zwierzęcego z wyższym poziomem dobrostanu zwierząt.

2.1.SO9.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej

Alokacja finansowa przeznaczona na interwencje zaprogramowane pod celem 9 jest adekwatna do możliwości realizacji potrzeb wynikających z analizy potrzeb, pozwala na osiągnięcie celów zgodnie z oszacowanymi wartościami docelowymi wskaźników rezultatu i znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym Planie Finansowym.

2.1.SO10 Przekrojowy cel polegający na modernizacji sektora przez sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacji i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, a także zachęcanie do ich wykorzystywania

2.1.SO10.1 Streszczenie analizy SWOT

2.1.SO.1.1 Mocne strony

- Zainteresowanie wśród rolników stosowaniem nowych rozwiązań, w tym rolnictwa precyzyjnego. (str. 12, 13)
- Dobrze rozwinięty system publicznego doradztwa rolniczego, szkolnictwa zawodowego (szkoły rolnicze) oraz znaczący potencjał kadr B+R w dziedzinie nauk rolniczych. (str. 4 do 12)
- Potencjał do prowadzenia działań demonstracyjnych i wdrażania rozwiązań innowacyjnych na poziomie gospodarstw rolnych lub na obszarach wiejskich w oparciu o dostępne zasoby

gospodarstw, instytutów badawczych, jednostek doradztwa rolniczego oraz szkół rolniczych. (str. 7 - 9)

- Stopniowy rozwój technologii, zwłaszcza cyfrowych i satelitarnych, przydatnych do monitorowania środowiska. (str. 11,12)
- Duży potencjał innowacyjny polskich firm ICT (str. 9,10).
- Dostępne rozwiązania prawne i organizacyjne służące nawiązywaniu współpracy i w podejmowaniu wspólnych działań przez rolników i innych partnerów AKIS (dotyczy to m.in. GPR, spółdzielni, grup operacyjnych EPI). (str. 7, 8)
- Szeroki zakres powszechnie dostępnych szkoleń i usług doradczych dla rolników, oferowanych przez doświadczoną kadre doradztwa publicznego (str. 4-8)
- Relatywnie duży autorytet kadry naukowo-dydaktycznej oraz poziom kompetencji nauczycieli przedmiotów zawodowych, (str. 9, 10)
- Wysoki poziom zaufania rolników do współpracujących doradców (str. 6)
- Rozwijająca się sieć kontaktów i współpracy pomiędzy partnerami systemu AKIS (w szczególności w ramach KSOW i Sieci innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich). (str. 7, 12)
- Rosnąca aktywność jednostek naukowych i doradztwa rolniczego w realizację projektów badawczych finansowanych ze środków UE (Horyzont 2020, polityka spójności) i krajowych. (str. 11, 12)

2.1.SO10.1.2 Słabe strony

- Niedostateczne wykorzystanie innowacyjności i zaawansowanych technologii w gospodarstwach rolnych, a także przetwórstwie rolno-spożywczym. (str. 13)
- Niewystarczający poziom rozwoju ośrodków innowacji w rolnictwie. (str. 13, 14)
- Niewystarczający poziom rozwoju współpracy pomiędzy partnerami systemu AKIS oraz mechanizmów stymulowania tej współpracy. (str. 14, 15)
- Brak wystandaryzowanych dużych zbiorów otwartych danych publicznych oraz hurtowni danych rolniczych. (str. 17)
- Mała skłonność do ponoszenia ryzyka inwestycyjnego wśród mieszkańców obszarów wiejskich. (str. 17)
- Ukierunkowanie nowych technologii, rozwiązań naukowych i innowacji głównie na rozwiązania dla dużej skali produkcji. (str. 16)
- Braki w rozwoju infrastruktury cyfrowej na obszarach wiejskich oraz rozwoju narzędzi cyfrowych dla rolnictwa. (str. 15, 16)
- Niedostateczny dostęp do kapitału i niska zdolność kredytowa producentów rolnych. (str. 17)

- Bardzo duża liczba gospodarstw oraz ich rozdrobnienie utrudniające sprawny transfer wiedzy i innowacji. (str. 15)
- Niewystarczający w stosunku do wyzwań i potrzeb poziom finansowania realizacji zadań z zakresu doradztwa rolniczego, szkolnictwa, prowadzenia prac naukowo-badawczych, transferu wiedzy i innowacji na rzecz praktyki. (str. 14, 16)
- Niedostateczną wiedza, kompetencje i umiejętności producentów rolnych w szczególności w zakresie możliwości wdrożenia rozwiązań cyfrowych na poziomie gospodarstwa rolnego (str. 15, 16)
- Luka pokoleniowa i brak zainteresowania podejmowaniem pracy w szkolnictwie, nauce oraz doradztwie. (str. 15, 16)
- Bariery komunikacyjne pomiędzy naukowcami i praktyką rolniczą.(str. 15)
- Ograniczenie prowadzenia doradztwa technologicznego, organizacyjnego, marketingowego, oraz z zakresu zarządzania ryzykiem (str. 17)
- Podstawy programowe szkół rolniczych w niewystarczającym stopniu uwzględniające trendy rozwojowe rolnictwa, wykorzystanie -najnowszych technologii cyfrowych oraz cechy gospodarki rynkowej jak również nie motywujące do rozwoju różnych form współpracy, wymiany doświadczeń, wspólnych przedsięwzięć. (Str. 17)
- Nadmierne bariery administracyjne i proceduralne. (str. 18)

2.1.SO10.1.3 Szanse

- Zapotrzebowanie na innowacje w zakresie nowych wyzwań globalnych. (str. 19)
- Rozwój rolnictwa precyzyjnego, rolnictwa ekologicznego. (str. 19)
- Zwiększona dostępność różnego rodzaju e-usług na obszarach wiejskich, w tym umożliwiających skrócenie czasu w załatwianiu różnych spraw, szybkie dotarcie z informacją do szerokiego grona zainteresowanych, tworzenie nowych możliwości zarobkowania, świadczenie pracy zdalnej lub telepracy. (str. 22)
- Pobudzenie wzrostu gospodarczego poprzez włączenie obszarów wiejskich i rolnictwa w Rewolucję przemysłu 4.0. i rozwój nowych technologii. (str. 19, 20)
- Rozwój SmartVillages, smartFarming i smartSME na obszarach wiejskich. (str. 20, 22)
- Usprawnienie procesów i zwiększenie efektywności obsługi rolnictwa. (str. 21)
- Wzrost dostępności cenowej rozwiązań cyfrowych wraz ze wzrostem oferty rozwiązań innowacyjnych skierowanych do sektora rolnego. (str. 20)
- Zmiany pokoleniowe, rosnąca mobilność zawodowa i otwartość na osiągnięcia nauki światowej oraz coraz wyższe kompetencje cyfrowe i wykorzystanie ICT. (str. 19, 21, 22)
- Zwiększenie możliwości integracji otwartych danych publicznych z terytorium UE (str. 22)

- Usieciowienie instytucji B+R w obszarze nauk rolniczych. (str. 20)
- Wzrost nakładów finansowych na prowadzenie badań naukowych ukierunkowanych na innowacyjność i wymianę wiedzy w sektorze rolno-żywnościowym oraz wzrost udziału jednostek w ich wykorzystaniu, prowadzenie zachęt do współpracy dla doradców, nauczycieli, pracowników naukowych. (str. 21)
- Podniesienie rangi zagadnień związanych z globalnymi wyzwaniami dla rolnictwa w programach kształcenia i doskonalenia zawodowego. (str. 20)
- Szersze wykorzystanie wiedzy i doświadczeń i wyników projektów realizowanych w ramach współpracy międzynarodowej. (str. 21)

2.1.SO10.1.4 Zagrożenia

- Wykluczenie cyfrowe wśród mieszkańców obszarów wiejskich, w tym części producentów rolnych. (str. 22, 23)
- Spadek zaufania do technologii wykorzystujących dane osobowe oraz sposobu ich wykorzystania (głównie e-usługi) (str. 23).
- Niedostateczny poziom cyberbezpieczeństwa dla użytkowników usług cyfrowych oraz podatność dużych zbiorów danych na cyberprzestępczość. (str. 23)
- Spadek wiarygodności (aktualności) danych cyfrowych (str. 23).
- Brak adekwatnych rozwiązań prawnych dot. bezpieczeństwa handlu elektronicznego i e-usług (str. 23).
- Ograniczony dostęp do danych satelitarnych oraz usług dla rolnictwa oraz administracji publicznej różnego szczebla (str. 23).
- Brak harmonizacji danych w rolnictwie na skutek stosowania przez producentów różnych formatów danych (str. 23 i 24).
- Niedostosowanie narzędzi cyfrowych do oczekiwań rolników, co może obniżyć zainteresowanie inwestycjami w nowe technologie. (str. 23)
- Niewielkie zainteresowanie podmiotów krajowego sektora rolno-żywnościowego w partycypowaniu w procesach kreowania i upowszechniania innowacji. (str. 23)
- Niski poziom wzajemnego zaufania i gotowości rolników, innych partnerów do współpracy oraz podejmowania grupowych przedsięwzięć, w tym innowacyjnych. (str. 23)
- Spadek zainteresowania kształceniem rolniczym na wszystkich szczeblach edukacji. (str. 23)
- Ograniczanie zakresu działalności doradztwa publicznego. (str. 24)

2.1.SO10.1.5 Other comments

Wsparcie upowszechniania wiedzy i innowacji z budżetu UE jest bardzo ważnym instrumentem, który będzie sprzyjał dalszemu rozwojowi gospodarczemu Polski. Z European Innovation Scoreboard (2020) wynika, że gospodarka Polska charakteryzowała się bardzo niskim poziomem innowacyjności w skali Unii Europejskiej. Syntetyczny wskaźnik innowacyjności osiągnął wartość 64,07 pkt, co uplasowało Polskę na 4 miejscu od końca wśród krajów Unii Europejskiej.

Upowszechnianie wiedzy i innowacji wśród rolników jest realizowane w oparciu Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Ogólne nakłady wewnętrzne na badania i rozwój osiągnęły w 2019 roku poziom 30,3 mld zł we wszystkich sektorach. Transfer wiedzy odbywa się przede wszystkim w oparciu o Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie i 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego. Obserwuje się zainteresowanie technologiami cyfrowymi przede wszystkim w większych gospodarstwach rolnych. Niski poziom umiejętności cyfrowych, przede wszystkim w obszarach marginalizowanych. Uzupełnieniem informacji diagnostycznej przedstawionej w analizie SWOT cel 10 stanowi opracowanie pn. Aktualna sytuacja sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Materiał sporządzony na podstawie wspólnych wskaźników kontekstu. Szczególnie dotyczy to opisu wskaźników zawartych na str. 58.

2.1.SO10.2 Identyfikacja potrzeb

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Potrzebę uwzględniono w planie strategicznym WPR
CS 10.P 1.	Podnoszenie wiedzy kadr rolniczych oraz zapewnienie dostępności usług doradczych i szkoleniowych	Wymagana (++)	Częściowo
CS 10.P 2.	Rozwój platform oraz wykorzystania ICT w wymianie wiedzy i innowacji oraz nawiązywaniu współpracy	Pożądana (+)	Częściowo
CS 10.P 3.	Zacieśnienie współpracy pomiędzy partnerami AKIS	Krytyczna (+++)	Częściowo
CS 10.P 4.	Zapewnienie dostępu do wysokiej jakości infrastruktury szybkiego internetu na obszarach wiejskich	wymagana (++)	Nie
CS 10.P 5.	Utworzenie zbiorów otwartych danych publicznych oraz ich szerokie wykorzystanie	pożądana (+)	Nie
CS 10.P 6.	Podniesienie innowacyjności sektora poprzez tworzenie i wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań	krytyczna (+++)	Częściowo

2.1.SO10.4 Logika interwencji

Zarówno analizy SWOT, jak i zidentyfikowane potrzeby wskazują na konieczność podejmowania działań stymulujących wymianę wiedzy pomiędzy partnerami AKIS. W trakcie prowadzonych analiz SWOT dla 9 celów szczegółowych WPR zdiagnozowano szeroki katalog potrzeb szkoleniowo-doradczych dla rolników i mieszkańców obszarów wiejskich, w tym m.in. w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi, technologii produkcji w rolnictwie w kontekście ochrony środowiska i klimatu, stosowania innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie (w tym cyfrowych), poprawy konkurencyjności, produkcji żywności wysokiej jakości czy skracania łańcucha żywnościowego. Ponadto analizy wskazały

na potrzebę podnoszenia kwalifikacji zawodowych kadry doradczej, jak również wspierania różnych form działań ukierunkowanych na wymianę wiedzy i innowacji oraz realizacji projektów z udziałem różnych partnerów. Na rynku polskim funkcjonuje również wiele firm i prywatnych jednostek naukowych prowadzących wysoce innowacyjną działalność w obszarze rolnictwa inteligentnego. Dzięki ich aktywności w kontekście zmian klimatu i jakości powietrza, już obecnie dostępna jest szeroka oferta handlowa, zoptymalizowanych procesów zarządzania produkcją i innych metod inteligentnego rolnictwa. Rozwiązania te chętnie podejmowane są przez większe gospodarstwa, gdyż nie tylko optymalizują koszty środowiskowe, ale również poprawiają ekonomiczną efektywność produkcji. Ponadto rozwijane jest wykorzystanie teledetekcji satelitarnej, dzięki której można oceniać wielkość upraw, nawodnienia, występowania skutków nadmiernych zjawisk atmosferycznych (powódź, susza rolnicza).

Komisja Europejska w rekomendacjach dla Polski wskazała na potrzebę

- realizację celu Europejskiego Zielonego Ładu w zakresie dostępu szerokopasmowego poprzez dalszy rozwój sieci szerokopasmowych, celem niwelowania różnic w dostępie do łączności na obszarach wiejskich i oddalonych. Równoległe inwestowanie w rozwój umiejętności cyfrowych. W tym kontekście ważne będzie zapewnienie synergii i komplementarności między funduszami unijnymi i krajowymi.
- inwestowanie w dobrze rozwinięty system wiedzy i innowacji w dziedzinie rolnictwa oraz dalszą integrację informacji, wiedzy, doradztwa, innowacji i umiejętności cyfrowych poprzez wspieranie lepszych powiązań między doradcami publicznymi i prywatnymi oraz inwestowanie w ich szkolenie i umiejętności. Podmioty świadczące usługi doradcze powinny być przygotowane do reagowania na rosnące potrzeby gospodarstw rolnych (w tym małych gospodarstw) na informacje na temat aspektów gospodarczych, środowiskowych i społecznych, a także powinny być w stanie zapewniać wsparcie w zakresie innowacji.

Mając na uwadze konieczność dotarcia z informacją do szerokiego grona odbiorców, proponuje się kontynuację wsparcia w zakresie szkoleń dla rolników związanych z prowadzeniem działalności w oparciu o zasoby gospodarstwa, jak i wsparcia usług doradztwa rolniczego. W celu zapewnienia wysokiego poziomu usług doradczych, kontynuowane będzie wsparcie podnoszenie kwalifikacji doradców. Uruchomienie tych interwencji powinno nastąpić na wczesnym etapie wdrożenia Planu a nawet w okresie przed uruchomieniem interwencji np. inwestycyjnych, tak aby umożliwić jak najlepsze przygotowanie rolników i innych potencjalnych beneficjentów do korzystania z oferowanego w ramach Planu wsparcia w sposób najbardziej efektywny.

Dobrze funkcjonujący system wiedzy i innowacji w dziedzinie rolnictwa powinien zapewniać sprawny przepływ wiedzy między jego partnerami, odpowiadając na rosnące potrzeby rolników w zakresie informacji. W ramach Planu wspierane będą różnego rodzaju działania na rzecz wymiany wiedzy i współpracy pomiędzy partnerami systemu AKIS, a w szczególności pomiędzy nauką a praktyką, w tym poprzez wsparcie tworzenia i przygotowania projektów grup operacyjnych EPI, w ramach Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR), jak również wsparcie funkcjonowania grup operacyjnych EPI i realizacji przez nie projektów w ramach interwencji „Współpraca”. Upowszechnianie wyników projektów GO EPI, organizację działań sieciujących z udziałem grup operacyjnych i innych partnerów, w tym partnerów zaangażowanych w realizację projektów w programie Horyzont 2020 i Horyzont Europa, planowane jest w szczególności poprzez działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+ (SIR).

Doradcy rolniczy zarówno z doradztwa publicznego jak i prywatnego włączani będą w wydarzenia organizowane w ramach Krajowej Sieci WPR, takie jak konferencje, wyjazdy studyjne itp., oraz w szkolenia dla doradców w ramach interwencji „I.14.3 Doskonalenie zawodowe kadr doradczych” podobnie jak w obecnej perspektywie finansowej.

Niezbędne jest również zapewnienie wsparcia wykorzystania narzędzi ICT w doradztwie rolniczym. W tym zakresie planowane jest wykorzystanie środków z różnych źródeł, w tym KPO, polityki spójności, pomocy technicznej PS WPR oraz środków krajowych. Projekt utworzenia Zintegrowanej Platformy Doradczej, którego nadrzędnym celem jest poprawa efektywności procesu transferu wiedzy i innowacji pomiędzy nauką, rolnikami, doradztwem rolniczym i podmiotami działającymi w sektorze rolnictwa i na obszarach wiejskich, został zgłoszony do Krajowego Planu Odbudowy. System informatyczny

zintegrowanej platformy doradczej będzie oparty od strony technologicznej o platformę doradczą dla rolnictwa eDWIN - Internetowa Platforma Doradztwa i Wspomagania Decyzji w Integrowanej Ochronie Roślin, objętej wsparciem w ramach PO Polska Cyfrowa.

Analizy SWOT wskazują również na potrzebę zapewnienia transferu wiedzy w obszarze ochrony środowiska i kompetencji cyfrowych dla mieszkańców obszarów wiejskich. Proponuje się, aby w tym zakresie podnoszenie świadomości i ogólnej wiedzy mieszkańców ow było wspierane ze środków ramach Polityki Spójności. Podobnie szkolenia i doradztwo dla mieszkańców obszarów wiejskich np. w zakresie planowania i zakładania działalności gospodarczej powinno być zapewnione poprzez programy realizowane z polityki spójności.

Rozwój infrastruktury szerokopasmowej będzie realizowany przy pomocy europejskich i krajowych instrumentów wsparcia innych niż Plan. Jednym z instrumentów będzie Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), w którym zgłoszono inwestycję w zakresie rozbudowy internetu szerokopasmowego na obszarach wiejskich, którego głównym celem jest likwidacja tzw. „białych plam”. Dodatkowe środki na ten cel planuje się przeznaczyć w ramach Polityki Spójności, z Programu Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC), a ze środków krajowych w ramach Funduszu Szerokopasmowego.

2.1.SO10.5 W stosownych przypadkach uzasadnienie dla wykorzystania InvestEU, w tym kwoty i jej oczekiwany wkład w cele szczegółowe i cel przekrojowy

--

2.1.SO10.6 Czy planowany jest wkład WPR w Program Erasmus

Nie

2.1.SO10.8 Wybór wskaźników rezultatu

Wybór wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

Wskaźniki rezultatu [zalecane wskaźniki rezultatu dla tego celu szczegółowego zaznaczono pogrubioną czcionką].	Wartość docelowa [do wypełnienia z sekcji 2.3]
Zwiększenie efektywności dzięki wiedzy i innowacjom	123695.00
Environmental or climate-related performance through investment in rural areas	1325.00

Uzasadnienie wyboru wskaźnika(-ów) rezultatu dla tego celu szczegółowego

R.1 Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami

Na realizację wskaźnika wpływ mają poniższe instrumenty wsparcia:

- 1) **I.14.1 Doskonalenie zawodowe rolników**
- 2) **I.14.2 Kompleksowe doradztwo rolnicze**
- 3) **I.14.3 Doskonalenie zawodowe kadr doradczych**
- 4) **I.14.4 Wsparcie gospodarstw demonstracyjnych**
- 5) **I.13.5 Współpraca na rzecz innowacji w rolnictwie i Grupy Operacyjne EPI**

W związku z wynikami analizy SWOT dla celu przekrojowego wskazującymi na niedostateczną wiedzę, kompetencje i umiejętności producentów rolnych, oraz potrzebami w tym zakresie diagnozowanymi w ramach poszczególnych celów szczegółowych PS WPR, wspierane będzie prowadzenie szkoleń dla rolników, kompleksowego doradztwa rolniczego i działań demonstracyjnych (obejmującego różne formy i tematykę, dostosowane do bieżących potrzeb). Zapewniony zostanie dostęp do szkoleń związanych z produkcją rolniczą i przetwórstwem w gospodarstwie dla 62 500 rolników, natomiast doradztwem w zakresie obejmującym zagadnienia związane z realizacją celów PS WPR, wpisującym się w zakres zadań doradczych określonych w art. 15 rozporządzenia PE i Rady UE w sprawie planów strategicznych WPR, objętych zostanie 29 910 rolników w ramach doradztwa indywidualnego i 1 920 rolników w ramach doradztwa grupowego. Aby zapewnić możliwość udziału rolników w praktycznych formach zdobywania wiedzy i umiejętności, przewidziano organizację wizyt w gospodarstwach demonstracyjnych dla 19 250 uczestników oraz możliwość dofinansowania kosztów wzmocnienia bazy gospodarstw demonstracyjnych prowadzonych przez 108 rolników.

Dla zapewnienia profesjonalnych i wysokiej jakości ww. szkoleń i usług, niezbędne jest stałe kształcenie i podnoszenie kwalifikacji kadr doradczych. Przewidziano objęcie szkoleniami ok. 6,7 tys. doradców, sfinansowanie studiów podyplomowych dla 900 doradców, objęcie programami mentoringu 1000 „młodych” doradców rolniczych oraz organizację praktyk dla 820 doradców rolniczych.

Rozwój systemu AKIS wymaga zwiększenia powiązań pomiędzy jego aktorami, co będzie możliwe dzięki realizacji projektów wielopodmiotowych w ramach interwencji: „Współpraca Grup Operacyjnych EPI” (art. 77). Poprzez wsparcie, w systemie AKIS wzrośnie liczba grup operacyjnych EPI realizujących innowacyjne operacje odpowiadające na zapotrzebowanie rynkowe, zmierzające do optymalizacji

produkcji oraz poprawy konkurencyjności, w tym ukierunkowane na badania naukowe, technologię i cyfryzację.

Analiza SWOT wykazuje niski poziom innowacyjności i zastosowania nowoczesnych technologii w sektorze rolno - żywnościowym. Gospodarstwa rolne powinny aktywniej wdrażać innowacje produktowe, procesowe, organizacyjne i marketingowe. Proces wdrożenia innowacyjnych rozwiązań w gospodarstwach rolnych wymaga dużych nakładów inwestycyjnych oraz pokonania licznych ograniczeń związanych z niewielką skalą produkcji gospodarstw rolnych, które utrudniają wdrażanie nowoczesnych technologii oraz modeli organizacyjnych i biznesowych. Działania kooperacyjne gospodarstw rolnych stwarzają szansę zwiększania siły ekonomicznej takich podmiotów.

Niezbędne jest zawiązywanie interdyscyplinarnej współpracy w zakresie opracowywania i wdrażania rozwiązań innowacyjnych (również cyfrowych) oraz tworzenia warunków do ich powstawania i wykorzystania w gospodarstwach rolnych. Szans należy upatrywać we wprowadzeniu mechanizmów motywujących partnerów do współpracy, możliwości prowadzenia badań naukowych ukierunkowanych na innowacyjność i wymianę wiedzy w sektorze rolno-żywnościowym, zacieśniania współpracy pomiędzy nauką a praktyką. W ramach wsparcia współpracy grup operacyjnych EPI założono, że wsparcie otrzyma około 558 partnerów w ramach EPI.

R.27 Realizacja celów środowiskowych lub klimatycznych poprzez inwestycje na obszarach wiejskich: liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego, łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania do niej

Wskaźnik R.27 odnosi się zarówno do realizacji celu 5 jak i celu 10. Szczegółowy opis ww. wskaźnika znajduje się w opisie celu 5.

2.1.SO10.9 Uzasadnienie dla alokacji finansowej

Alokacja finansowa przeznaczona na interwencje zaprogramowane pod celem 10 jest adekwatna do możliwości realizacji potrzeb wynikających z analizy potrzeb, pozwala na osiągnięcie celów zgodnie z oszacowanymi wartościami docelowymi wskaźników rezultatu i znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym Planie Finansowym.

2.2 Wskaźniki kontekstu oraz inne dane wykorzystane na potrzeby kalkulacji wskaźników

Wskaźniki kontekstu (kod PMEF)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość zaktualizowana	Rok zaktualizowany	Uzasadnienie/uwagi	Źródło danych
C.01 Total rural population Liczba	13 542 173,00	2020	20 340 000,00	2020	Jako definicję obszarów wiejskich przyjęto obszar całego kraju z wyłączeniem miast powyżej 20 tys. mieszkańców.	GUS
C.05 Total forest area Hektary	10 326 657,00	2018				
C.12 Total number of farms Liczba	1 410 700,00	2016				
C.17 Total utilised agricultural area (UAA) Hektary	14 550 350,00	2019				
C.19 Total agricultural area and forest area in Natura 2000 sites Hektary	2 118 999,00	2018				
C.22 Total number of livestock units Liczba	9 443 240,00	2016				
D.29a Łączna liczba uli zgłoszonych Komisji Europejskiej: średnia z ostatnich trzech lat dostępna w momencie ustanawiania planu. Liczba	1 692 258,00	2020				

2.3 Plan wskaźników

2.3.1 Tabela podsumowująca

Wskaźnik rezultatu	Cel szczegółowy	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Całkowita wartość docelowa
R.1 Zwiększenie efektywności dzięki wiedzy i innowacjom Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub uczestnictwa w grupach operacyjnych EPI w celu zwiększenia zrównoważonej efektywności gospodarczej, środowiskowej, klimatycznej i w zakresie gospodarowania zasobami	SO10	2 223,00	15 729,00	40 160,00	64 469,00	92 297,00	111 635,00	123 695,00	123 695,00
R.1 Licznik: Zwiększenie efektywności dzięki wiedzy i innowacjom	XCO	2 223,00	15 729,00	40 160,00	64 469,00	92 297,00	111 635,00	123 695,00	123 695,00
R.4 Uzależnienie wsparcia dochodu od stosowania norm i dobrych praktyk Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości	SO1, SO4, SO5, SO6, SO9		97,66 %	97,66 %	97,66 %	97,66 %	97,66 %		97,66 %
R.4 Licznik: Liczba hektarów objęta płatnością	SO4	0,00 ha	14 209 713,00 ha	14 209 713,00 ha	14 209 713,00 ha	14 209 713,00 ha	14 209 713,00 ha	0,00 ha	14 209 713,00 ha
R.4 Mianownik: Total utilised agricultural area (UAA)	SO4	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha
R.5 Risk management Odsetek gospodarstw rolnych korzystających z narzędzi	SO1	0,88 %	0,50 %	0,59 %	0,60 %	0,61 %	0,07 %	0,07 %	0,99 %

zarządzania ryzykiem w ramach WPR									
R.5 Licznik: Liczba gospodarstw rolnych objętych odpowiednim wsparciem	SO1	12 408,00	6 997,00	8 284,00	8 533,00	8 536,00	1 038,00	1 038,00	13 944,00
R.5 Mianownik: Total number of farms	SO1	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00
R.6 Redystrybucja na rzecz mniejszych gospodarstw rolnych Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)	SO1, SO4, SO5, SO6, SO9		100,71 %	100,71 %	100,72 %	100,73 %	100,72 %		100,73 %
R.6 Licznik: Średnia płatność wyrównawcza/ha wypłacana beneficjentom mniejszym od gospodarstw średniej wielkości	SO4		247,24 EUR/ha	249,46 EUR/ha	251,69 EUR/ha	253,92 EUR/ha	225,83 EUR/ha		253,92 EUR/ha
R.6 Mianownik: Średnia płatność wyrównawcza/ha wypłacana wszystkim beneficjentom	SO4		245,50 EUR/ha	247,69 EUR/ha	249,88 EUR/ha	252,08 EUR/ha	224,21 EUR/ha		252,08 EUR/ha
R.7 Enhancing support for farms in areas with specific needs Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)	SO1, SO4, SO5, SO6, SO9		104,12 %	104,08 %	104,05 %	104,01 %	104,47 %		104,01 %
R.7 Licznik: Średnie wsparcie dochodu/ha w odniesieniu do beneficjentów na obszarach o szczególnych potrzebach	SO4		278,93 EUR/ha	281,13 EUR/ha	283,32 EUR/ha	285,51 EUR/ha	257,65 EUR/ha		285,51 EUR/ha
R.7 Mianownik: Średnie wsparcie dochodu/ha wypłacane wszystkim beneficjentom	SO4		267,90 EUR/ha	270,10 EUR/ha	272,29 EUR/ha	274,49 EUR/ha	246,62 EUR/ha		274,49 EUR/ha

R.8 Ukierunkowanie na gospodarstwa rolne w określonych sektorach Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości	SO1		24,92 %	24,92 %	24,92 %	24,92 %	24,92 %	24,92 %	24,92 %
R.8 Licznik: Liczba beneficjentów wsparcia dochodów związanego z produkcją	SO1		351 580,00	351 580,00	351 580,00	351 580,00	351 580,00	351 580,00	351 580,00
R.8 Mianownik: Total number of farms	SO1	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00
R.9 Modernizacja gospodarstwa rolnego Odsetek rolników korzystających ze wsparcia na inwestycje na restrukturyzację i modernizację, w tym na bardziej efektywne gospodarowanie zasobami	SO2		0,24 %	0,54 %	0,96 %	1,39 %	1,67 %	1,86 %	1,86 %
R.9 Licznik: Liczba beneficjentów otrzymujących odpowiednie wsparcie	SO2	0,00	3 409,00	7 561,00	13 500,00	19 652,00	23 539,00	26 192,00	26 192,00
R.9 Mianownik: Total number of farms	SO2	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00
R.10 Lepsza organizacja łańcucha dostaw Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR	SO3	0,02 %	0,24 %	0,49 %	0,88%	1,07 %	1,13 %	1,27 %	1,27 %
R.10 Licznik: Liczba beneficjentów odpowiedniego wsparcia	SO3	322,00	3 336,00	6 897,00	12 423,00	15 138,00	15 888,00	17 949,00	17 949,00
R.10 Mianownik: Total number of farms	SO3	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00

R.12 Przystosowanie się do zmiany klimatu Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do lepszego przystosowania się do zmiany klimatu	SO4	0,00 %	13,68 %	15,09 %	16,50 %	16,51 %	16,51 %	0,00 %	16,51 %
R.12 Licznik: Liczba hektarów objęta płatnością	SO4	0,00 ha	1 990 630,00 ha	2 196 076,00 ha	2 401 523,00 ha	2 401 910,00 ha	2 402 297,00 ha	0,00 ha	2 402 297,00 ha
R.12 Mianownik: Total utilised agricultural area (UAA)	<u>SO4</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>
R.16 Inwestycje związane z klimatem Share of farms benefitting from CAP investment support contributing to climate change mitigation and adaptation, and to the production of renewable energy or biomaterials	SO4	0,01 %	0,10 %	0,21 %	0,31 %	0,32 %	0,32 %	0,32 %	0,32 %
R.16 Licznik: Liczba gospodarstw rolnych objętych wsparciem na inwestycje w ramach WPR przyczyniające się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, a także do wytwarzania zrównoważonej energii lub biomateriałów	SO4	161,00	1 479,00	2 912,00	4 346,00	4 507,00	4 507,00	4 507,00	4 507,00
R.16 Mianownik: Total number of farms	<u>SO4</u>	<u>1 410 700,00</u>	<u>1 410 700,00</u>	<u>1 410 700,00</u>	<u>1 410 700,00</u>	<u>1 410 700,00</u>	<u>1 410 700,00</u>	<u>1 410 700,00</u>	<u>1 410 700,00</u>
R.17 Grunty zalesione Obszar objęty wsparciem na zalesianie, odbudową systemu rolno-leśnego, z uwzględnieniem podziału	SO4, SO5, SO6	0,00 ha	4 132,00 ha	8 264,00 ha	12 396,00 ha	16 528,00 ha	20 660,00 ha	20 660,00 ha	20 660,00 ha

R.17 Licznik: Grunty zalesione	SO5	0,00 ha	4 132,00 ha	8 264,00 ha	12 396,00 ha	16 528,00 ha	20 660,00 ha	20 660,00 ha	20 660,00 ha
R.19 Poprawa jakości gleby i jej ochrona Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments beneficial for soil management to improve soil quality and biota (such as reducing tillage, soil cover with crops, crop rotation included with leguminous crops)	SO5	0,00 %	26,67 %	23,02 %	19,39 %	20,17 %	19,97 %	0,00 %	27,10 %
R.19 Licznik: Liczba hektarów objęta płatnością	SO5	0,00 ha	3 880 800,00 ha	3 349 165,00 ha	2 821 596,00 ha	2 934 712,00 ha	2 906 020,00 ha	0,00 ha	3 943 799,00 ha
R.19 Mianownik: Total utilised agricultural area (UAA)	<u>SO5</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>
R.20 Poprawa jakości powietrza Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do ograniczenia emisji amoniaku	SO5		8,85 %	8,85 %	8,85 %	8,85 %	8,85 %		8,85 %
R.20 Licznik: Liczba hektarów objęta płatnością	SO5	0,00 ha	1 288 000,00 ha	1 288 000,00 ha	1 288 000,00 ha	1 288 000,00 ha	1 288 000,00 ha	0,00 ha	1 288 000,00 ha
R.20 Mianownik: Total utilised agricultural area (UAA)	<u>SO5</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>
R.22 Zrównoważona gospodarka składnikami odżywczymi Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi	SO5, SO6	0,00 %	22,22 %	19,45 %	16,83 %	19,05 %	19,03 %	3,51 %	26,86 %

R.22 Licznik: Liczba hektarów objęta płatnością	SO5	0,00 ha	3 233 470,00 ha	2 829 504,00 ha	2 449 545,00 ha	2 772 186,00 ha	2 769 371,00 ha	510 680,00 ha	3 908 944,00 ha
R.22 Mianownik: Total utilised agricultural area (UAA)	SO5	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha
R.23 Zrównoważone użytkowanie wody Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy bilansu wodnego	SO5		2,47 %	2,47 %	2,47 %	2,47 %	2,47 %		2,47 %
R.23 Licznik: Liczba hektarów objęta płatnością	SO5	0,00 ha	360 000,00 ha	360 000,00 ha	360 000,00 ha	360 000,00 ha	360 000,00 ha	0,00 ha	360 000,00 ha
R.23 Mianownik: Total utilised agricultural area (UAA)	SO5	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha
R.24 Zrównoważone i ograniczone stosowanie pestycydów Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage	SO5, SO6	0,00 %	3,45 %	5,74 %	8,18 %	9,63%	9,82 %	3,52 %	10,52 %
R.24 Licznik: Number of hectares paid	SO5	0,00 ha	501 761,00 ha	835 916,00 ha	1 190 071,00 ha	1 401 143,00 ha	1 428 568,00 ha	511 727,00 ha	1 530 362,00 ha
R.24 Mianownik: Total utilised agricultural area (UAA)	SO5	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha	14 550 350,00 ha
R.25 Efektywność środowiskowa w sektorze produkcji zwierzęcej Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP)	SO6		0,17 %	0,28 %	0,35 %	0,36 %	0,37 %	0,20 %	0,37%

objętych wspieranymi zobowiązaniami do poprawy zrównoważenia środowiskowego									
R.25 Licznik: Number of Livestock Units for which a related payment was made	SO6	0,00	15 748,00	25 985,00	33 456,00	34 150,00	34 841,00	19 095,00	34 841,00
R.25 Mianownik: Total number of livestock units	SO6	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00
R.26 Inwestycje związane z zasobami naturalnymi Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem na inwestycje produkcyjne i nieprodukcyjne w ramach WPR związane z dbałością o zasoby naturalne	SO4, SO5, SO6	0,01 %	0,02 %	0,06%	0,24 %	0,47 %	0,56 %	0,56 %	0,56 %
R.26 Licznik: Liczba gospodarstw rolnych otrzymujących odpowiednie wsparcie	SO5	161,00	322,00	783,00	3 444,00	6 605,00	7 858,00	7 858,00	7 858,00
R.26 Mianownik: Total number of farms	SO5	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00	1 410 700,00
R.27 Environmental or climate-related performance through investment in rural areas Liczba operacji przyczyniających się do zrównoważenia środowiskowego, łagodzenia zmiany klimatu oraz celów w zakresie przystosowania się na obszarach wiejskich	SO5, SO10	0,00	0,00	265,00	530,00	795,00	1 060,00	1 325,00	1 325,00
R.27 Licznik: Environmental or climate-related performance through investment in rural areas	SO5	0,00	0,00	265,00	530,00	795,00	1 060,00	1 325,00	1 325,00
R.29 Rozwój rolnictwa ekologicznego Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych	SO9		0,70 %	2,11 %	3,52 %	3,52 %	3,52 %		3,52 %

objętej wsparciem w ramach WPR na rolnictwo ekologiczne z podziałem na utrzymywanie i konwersję									
R.29 Licznik: Number of hectares paid	SO9	0,00 ha	102 530,00 ha	307 589,00 ha	512 649,00 ha	512 649,00 ha	512 649,00 ha	0,00 ha	512 649,00 ha
R.29 Mianownik: Total utilised agricultural area (UAA)	<u>SO9</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>
R.30 Wspieranie zrównoważonej gospodarki leśnej Odsetek gruntów leśnych objętych zobowiązaniami w dziedzinie wspierania ochrony lasów i zarządzania usługami ekosystemowymi	SO6		0,01 %	0,01 %	0,38 %	0,15 %	0,09 %	0,04 %	0,38 %
R.30 Licznik: Liczba hektarów objęta płatnością	SO6	0,00 ha	700,00 ha	700,00 ha	39 460,00 ha	15 036,00 ha	9 012,00 ha	4 592,00 ha	39 460,00 ha
R.30 Mianownik: Total forest area	<u>SO6</u>	<u>10 326 657,00 ha</u>	<u>10 326 657,00 ha</u>	<u>10 326 657,00 ha</u>	<u>10 326 657,00 ha</u>	<u>10 326 657,00 ha</u>	<u>10 326 657,00 ha</u>	<u>10 326 657,00 ha</u>	<u>10 326 657,00 ha</u>
R.31 Ochrona siedlisk i gatunków Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices	SO6	0,00 %	13,59 %	15,90 %	18,34 %	19,80 %	20,00 %	3,56 %	20,70 %
R.31 Licznik: Liczba hektarów objęta płatnością	SO6	0,00 ha	1 977 052,00 ha	2 312 783,00 ha	2 668 457,00 ha	2 880 985,00 ha	2 910 309,00 ha	517 689,00 ha	3 012 103,00 ha
R.31 Mianownik: Total utilised agricultural area (UAA)	<u>SO6</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>
R.33 Poprawa zarządzania siecią Natura 2000	SO6	0,00 %	2,47 %	4,93 %	7,90 %	12,44 %	12,33 %	9,87 %	14,91 %

Odsetek całkowitego obszaru Natura 2000 objętego wspieranymi zobowiązaniami									
R.33 Licznik: Ha with relevant commitments on Natura 2000 sites	SO6	0,00 ha	52 272,00 ha	104 542,00 ha	167 304,00 ha	263 649,00 ha	261 359,00 ha	209 087,00 ha	315 921,00 ha
R.33 Mianownik: Total agricultural area and forest area in Natura 2000 sites	<u>SO6</u>	<u>2 118 999,00 ha</u>	<u>2 118 999,00 ha</u>	<u>2 118 999,00 ha</u>	<u>2 118 999,00 ha</u>	<u>2 118 999,00 ha</u>	<u>2 118 999,00 ha</u>	<u>2 118 999,00 ha</u>	<u>2 118 999,00 ha</u>
R.34 Zachowanie elementów krajobrazu Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami w zakresie zarządzania elementami krajobrazu, w tym żywopłotami i drzewami	SO6	0,00 %	2,08 %	2,10 %	2,11 %	2,12 %	2,13 %	0,01 %	2,13 %
R.34 Licznik: Wykorzystywana powierzchnia użytków rolnych objęta wspieranymi zobowiązaniami w zakresie zarządzania elementami krajobrazu, w tym żywopłotami i drzewami	SO6	0,00 ha	303 361,00 ha	304 874,00 ha	306 387,00 ha	307 900,00 ha	309 856,00 ha	1 047,00 ha	309 856,00 ha
R.34 Mianownik: Total utilised agricultural area (UAA)	<u>SO6</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>	<u>14 550 350,00 ha</u>
R.35 Preserving beehives Share of beehives supported with the CAP	SO2	28,07 %	28,07 %	28,07 %	28,07 %	28,07 %			28,07 %
R.35 Licznik: Number of beehives for which a related payment was made	SO2	474 947,00	474 947,00	474 947,00	474 947,00	474 947,00			474 947,00
R.35 Mianownik: Łączna liczba uli zgłoszonych Komisji Europejskiej: średnia z ostatnich trzech lat dostępna w momencie ustanawiania planu.	<u>SO2</u>	<u>1 692 258,00</u>	<u>1 692 258,00</u>	<u>1 692 258,00</u>	<u>1 692 258,00</u>	<u>1 692 258,00</u>	<u>1 692 258,00</u>	<u>1 692 258,00</u>	<u>1 692 258,00</u>

R.36 Wymiana pokoleń Liczba młodych rolników korzystających ze wsparcia w ramach WPR na rozpoczęcie działalności, z uwzględnieniem podziału według płci	SO7	0,00	59 659,00	68 869,00	76 857,00	83 739,00	89 612,00	90 634,00	90 634,00
R.36 Licznik: Wymiana pokoleń	SO7	0,00	59 659,00	68 869,00	76 857,00	83 739,00	89 612,00	90 634,00	90 634,00
R.38 Zakres LEADER Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego	SO8	82,55 %	82,55 %	82,55 %	82,55 %	82,55 %	82,55 %	82,55 %	82,55 %
R.38 Licznik: Rural population covered by LAG funded through LEADER over the programming period	SO8	16 790 000,00	16 790 000,00	16 790 000,00	16 790 000,00	16 790 000,00	16 790 000,00	16 790 000,00	16 790 000,00
R.38 Mianownik: Total rural population	SO8	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00
R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej Liczba przedsiębiorstw wiejskich, w tym przedsiębiorstw biogospodarki rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	SO3, SO8	13,00	39,00	185,00	340,00	508,00	676,00	722,00	722,00
R.39 Licznik: Rozwój gospodarki wiejskiej	SO8	13,00	39,00	185,00	340,00	508,00	676,00	722,00	722,00
R.41 Łączenie obszarów wiejskich w Europie Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	SO8		3,18 %	9,67 %	19,35 %	22,70 %	23,38 %	23,38 %	23,38 %
R.41 Licznik: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z odpowiednich usprawnień	SO8	0,00	646 140,00	1 967 460,00	3 934 920,00	4 617 360,00	4 755 300,00	4 755 300,00	4 755 300,00
R.41 Mianownik: Total rural population	SO8	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00	20 340 000,00

R.44 Poprawa dobrostanu zwierząt Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP) objętych wspieranymi działaniami służącymi poprawie dobrostanu zwierząt	SO9	0,00 %	19,49 %	19,85 %	19,98 %	19,98 %	19,99 %	0,00 %	19,99 %
R.44 Licznik: Liczba dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza, w przypadku których dokonano powiązanych płatności	SO9	0,00	1 840 439,00	1 874 179,00	1 886 512,00	1 887 121,00	1 887 743,00	0,00	1 887 743,00
R.44 Mianownik: Total number of livestock units	SO9	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00	9 443 240,00

2.3.3 Spójność oraz wkład planu strategicznego w unijne cele do roku 2030 określone w Strategii Od pola do stołu oraz Strategii Bioróżnorodności.

2.3.3.1 Wkład Polski w realizację celu związanego z **ograniczeniem o 50% strat składników pokarmowych, przy jednoczesnym zapewnieniu braku pogorszenia żyzności gleby. Pozwoli to ograniczyć stosowanie nawozów o co najmniej 20% do 2030 r.**

Strategie realizujące założenia EZŁ tj. „od pola do stołu” i bioróżnorodności określają cel, jakim jest ograniczenie o 50% strat składników pokarmowych bez pogorszenia żyzności gleby, co ma pozwolić na ograniczenie stosowania nawozów o co najmniej 20% do 2030 r.

Do oceny realizacji ww. celu Komisja Europejska przewidziała następujące wskaźniki:

1. bilans azotu brutto w kilogramach na hektar wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych (w stosunku do danych z okresu referencyjnego tj. 2012-2014);
2. bilans fosforu brutto w kilogramach na hektar wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych (w stosunku do danych z okresu referencyjnego tj. 2012-2014);
3. odsetek stacji monitorowania wód podziemnych, gdzie stężenie azotanów przekracza 50 mg/l (w stosunku do danych z okresu referencyjnego tj. 2012-2015).

Należy wskazać, że metodyka bilansowa azotu i fosforu brutto, stosowana do raportowania danych do KE, nie uwzględnia wszystkich elementów mających wpływ na rzeczywiste ograniczanie strat składników pokarmowych do środowiska. Ponadto, IUNG-PIB przelicza bilans na użytki rolne (UR) w dobrej kulturze rolnej (14 mln ha), natomiast w ramach sprawozdawania z realizacji dyrektywy azotanowej wartości bilansów odnoszone są do całości UR (18 mln ha).

Według szacunków i przyjętych przez Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - PIB założeń, m.in. dotyczących udziału rolnictwa ekologicznego do 7% pow. UR oraz działań/interwencji ujętych w ramach PS WPR na lata 2023-2027, przewiduje się:

- obniżenie wielkości stosowanych dawek azotu w nawozach mineralnych w roku 2030 o ok. 10,1 kg N/ha UR w dkr, tj. 12,8% w porównaniu do lat 2012-2014 do poziomu 68,6 kg N/ha UR w dkr, a łączne zużycie może osiągnąć wielkość 943 tys. t N;
- zmniejszenie zużycia fosforu (wobec lat 2012-2014) w nawozach mineralnych o 3,2 kg P₂O₅/ha UR w dkr (o 12,6%) do poziomu 22,2 kg P₂O₅/ha UR w dkr w roku 2030. Łączne zużycie wyniesie 305 tys. t P₂O₅ wobec 366 tys. t w latach 2012-2014, czyli 338 tys. t średnio w latach 2016-2019;
- wzrost zużycia azotu brutto w nawozach naturalnych do roku 2030 o 14,3% w odniesieniu do okresu lat 2012-2014, a w przeliczeniu na ha UR w dkr o 20%, tj. z 36 kg do 43,2;
- zwiększone zużycie fosforu w nawozach naturalnych w stosunku do okresu 2012-2014 o 16,1%, czyli do poziomu 19,3 z 15,7 kg P₂O₅/ha UR w dkr, tj. o 22,9%;
- saldo bilansu azotu brutto zmniejszy się w odniesieniu do lat 2012-2014 o 0,7 kg/ha UR w dkr (o 1,5%) i 5,4 kg/ha UR w dkr, tj. o 10,3% w odniesieniu do okresu 2017-2019, będzie się kształtować na poziomie 47,1 kg N, a wskaźnik efektywności wykorzystania azotu wyniesie ok. 63,7%, po spadku o 0,1 p.p. wobec lat 2012-2014 i wzroście w stosunku do średniej z lat 2017-2019 o 3,0 p.p.;
- saldo bilansu fosforu do roku 2030 może znajdować się poniżej poziomu notowanego w ostatnich latach, tj. 2,5 kg P/ha UR w dkr i będzie nieco niższe o 0,1 kg P/ha UR w dkr, tj. 1,5%, niż w latach 2012-2014, a efektywność wykorzystania będzie wynosić ok. 87%.

Działania i propozycje interwencji na poziomie krajowym w ramach PS WPR, realizujące zakładany cel ograniczenia strat składników pokarmowych i zmniejszenie zużycia nawozów:

- Ekoschemat - Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia;
- Ekoschemat - Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji;
- Ekoschemat Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo;
- Ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne;
- Ekoschemat - Uproszczone systemy uprawy;
- Ekoschemat - Utrzymanie zadrzewień śródpolnych;
- Ekoschemat - Utrzymanie systemów rolno-leśnych;
- Ekoschemat - Międzyplony ozime/Wsiewki śródpłonowe;
- Ekoschemat - Zróżnicowana struktura upraw;
- Ekoschemat - Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin;
- Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa (rolnictwo precyzyjne);
- Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej;
- Tworzenie zadrzewień śródpolnych;
- Zakładanie systemów rolno-leśnych;
- Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu (miejsca do przechowywania nawozów naturalnych, urządzenia do przetwarzania nawozów naturalnych, sprzęt do precyzyjnego stosowania nawozów/wymieszania nawozów z glebą);
- Rozwój usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu (Sprzęty wykorzystywane przy świadczeniu usług dla rolnictwa z uwzględnieniem odpowiedniej techniki aplikacji nawozów);
- Wsparcie gospodarstw demonstracyjnych (w zakresie transferu wiedzy o niskoemisyjnych technik magazynowania i stosowania nawozów naturalnych);
- Doradztwo (AKIS).

Na realizację celu wpływają także działania realizowane poza PS WPR tj.: wynikające z wdrażania programu azotanowego; wprowadzony ustawą o nawozach i nawożeniu – zakaz stosowania mocznika w formie granulowanej z wyłączeniem stosowania mocznika w formie granulowanej zawierającego inhibitor ureazy albo powłokę biodegradowalną; rozwój biogazowni rolniczych.

2.3.3.2 Wkład Polski w realizację celu polegającego na **objęciu 10% powierzchni użytków rolnych UE elementami krajobrazu o wysokiej różnorodności**.

Wskaźnik: *Odsetek użytków rolnych z elementami krajobrazu o wysokiej różnorodności*

Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności wskazuje na rolę zróżnicowania krajobrazu i potrzebę wzbogacenia terenów rolnych o elementy nieprodukcyjne jako miejsce bytowania różnych organizmów (roślin, grzybów, zwierząt – m. in. ptaków i bezkręgowców, w tym zapylaczy i gatunków istotnych dla kontroli agrofagów). Wyznaczony dla UE cel zapewnienia obecności na co najmniej 10% użytków rolnych elementów krajobrazu jest celem ambitnym.

W Polsce, **według danych UE (wskaźnik kontekstu I 20) 2,3% powierzchni użytków rolnych** zajmują elementy krajobrazu.

Dane ARiMR dotyczące ogółu gospodarstw rolnych korzystających z I filara WPR wskazują, że łączna powierzchnia elementów krajobrazu w tych gospodarstwach wynosi **3%** łącznej powierzchni użytków rolnych. Wartość ta przekracza przytoczoną wyżej wartość wskaźnika kontekstu.

Dane ARiMR uwzględniają jedynie te elementy krajobrazu, które potencjalnie kwalifikują się do płatności bezpośrednich jako tzw. EFA: ugory, zadrzewienia liniowe, zagajniki śródpolne, żywopłoty, pojedyncze drzewa, oczka wodne, rowy, miedze i strefy buforowe oraz pasy gruntów na obrzeżach lasów. W wyliczeniu nie są ujęte obiekty, które ze względu na swoją wielkość nie są zaliczane do EFA np. kępy zadrzewień/zakrzaczeń większe niż 0,5 ha, oczka wodne o powierzchni przekraczającej 1 ha i

wiele innych. Takie obiekty, zgodnie z obowiązującym obecnie podejściem, nie są zaliczane do EFA i nie były uwzględnione w wyliczeniach. Krajobraz wiejski w Polsce jest w znacznej mierze kształtowany przez takie właśnie elementy, bardzo istotne dla zachowania krajobrazu i bioróżnorodności. O skali ich występowania może świadczyć fakt, iż powierzchnia użytków rolnych wg GUS wynosi ok. 18 mln ha, podczas gdy powierzchnia deklarowana do płatności bezpośrednich (grunty w dobrej kulturze rolnej) wynosi ok. 14 mln ha. Różnica między tymi wartościami – ok. 4 mln ha (co odpowiada ok. 29 % powierzchni gruntów dobrej kulturze rolnej) to powierzchnia gruntów wyłączonych z produkcji i podlegających sukcesji naturalnej, stanowiących swego rodzaju ostoje bioróżnorodności o różnej wartości przyrodniczej. Na poziomie UE i krajowym konieczne jest wypracowanie podejścia do docelowego sposobu pomiaru wartości wskaźnika dotyczącego elementów krajobrazu i ewentualna modyfikacja definicji tych elementów, co zapewni możliwość sformułowania docelowej wartości wskaźnika i odpowiednie monitorowanie postępów w jego osiągnięciu.

Niezależnie od tego, dążenie do przeznaczenia znacznych powierzchni (wg propozycji EZŁ - 10%) obecnie użytkowanych gruntów ornych na elementy krajobrazu nie jest uzasadnione, gdyż w praktyce posiadamy w Polsce bardzo dużą powierzchnię gruntów rolnych wyłączonych z produkcji i w praktyce służących przyrodzie. Dlatego proponuje się docelową wartość wskaźnika na poziomie 4%, co odpowiada wartości wyznaczonej przez normę DKR 8 i przekracza powierzchnię wyjściową o 1 pkt procentowy.

W ramach WPR zaprogramowano szereg instrumentów sprzyjających zachowaniu bioróżnorodności, w tym w szczególności - wzbogacenia bioróżnorodności na użytkach rolnych. Kluczowymi instrumentami w tym zakresie są:

- DKR 8 tj. wymóg przeznaczenia co najmniej 4% powierzchni gruntów ornych w gospodarstwie na obszary i obiekty nieprodukcyjne (dotyczy gospodarstw o powierzchni gruntów ornych wynoszącej co najmniej 10 ha).
- Ekoschemat premiujący gospodarstwa rolne utrzymujące w swojej strukturze znaczny, ponad 7 %, udział elementów krajobrazu.
- Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych.;
- Wsparcie (w ramach interwencji realizowanych na podstawie art. 70) zakładania i utrzymania wieloletnich pasów kwiatnych.
- Interwencje inwestycyjne „Zadrzewienia śródpolne, systemy rolno-leśne i uzupełniające je wsparcie na pielęgnację tych elementów krajobrazu, przewidziane w ramach ekoschematów.
- Interwencja dotycząca upraw rzadkich, starych odmian roślin (wdrażana na podstawie art. 70 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych).

2.3.3.3 Wkład Polski w realizację celu polegającego na **objęciu 25% gruntów rolnych w UE rolnictwem ekologicznym**.

Wskaźnik: *Odsetek powierzchni użytków rolnych wykorzystywanych do upraw ekologicznych*

Po analizie możliwości rozwoju rolnictwa ekologicznego w ramach różnych dostępnych instrumentów finansowych skierowanych do sektora rolnictwa ekologicznego zakłada się, że działania te będą kształtowały obraz rolnictwa ekologicznego w Polsce dwutorowo. Będzie to wzrost wskaźnika powierzchniowego, który w największym stopniu zależny jest od bezpośredniego wsparcia w ramach *ekoschematu z zakresu rolnictwa ekologicznego* oraz wzrost towarowości gospodarstw, czyli ich kondycji ekonomicznej, w wyniku działań skierowanych na inwestycje, w których będą preferowani producenci ekologiczni.

W tym miejscu warto zaznaczyć, że w Polsce jest inna niż średnia dla krajów UE struktura produkcji rolnej w gospodarstwach ekologicznych. Polska ma zdecydowanie mniej użytków zielonych, a znacznie więcej sadowniczych. Kolejną ważną kwestią jest fakt, iż mimo niewielkiego wzrostu powierzchni upraw

ekologicznych w ciągu ostatnich kilku lat znacznie wzrosła towarowość gospodarstw. Przyrost ich liczby, w ciągu dwóch lat, między rokiem 2018 a 2020 wyniósł prawie 3% podczas gdy ich towarowość, czyli łączna uzyskana masa produktów z upraw ekologicznych wzrosła o 29%. Świadczy to o pozytywnym trendzie profesjonalizacji tej gałęzi produkcji, ale niestety nie spowodowało to wzrostu wskaźnika powierzchniowego.

Według analiz, największy wpływ na wzrost powierzchni upraw ekologicznych mają płatności bezpośrednie. W interwencji *Rolnictwo ekologiczne*, powierzchnia objęta wsparciem, czyli wskaźnik R.39 na koniec 2027 roku ma wynieść 3,52%, z 2,6% powierzchni, która jest objęta wsparciem obecnie. W porównaniu do 2020 r. powierzchnia objęta wsparciem wzrosła w 2021 r. o 11% tj. o ok. 41,6 tys. ha (z ok. 379,6 tys. ha do ok. 421,2 tys. ha). Wzrost ten był spowodowany podniesieniem od 2021 r. stawek płatności w ramach działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020, co pozwala zakładać wzrost zainteresowania rolników wejściem do systemu rolnictwa ekologicznego. Proponowane w Planie Strategicznym dla WPR wsparcie, będzie wyższe niż w PROW 2014-2020, dlatego przy zachowaniu wyższych stawek, można przyjąć utrzymanie 11% dynamiki wzrostu powierzchni upraw ekologicznych. Przewidywany wzrost zainteresowania systemem rolnictwa ekologicznego jest silnie uzależniony od wysokości wsparcia i utrzymania stawek płatności na odpowiednim poziomie. Trwały rozwój rolnictwa ekologicznego wymaga oddziaływania nie tylko na powierzchnię upraw, ale także a kondycję ekonomiczną gospodarstw, wspieranie popytu i budowanie zaufania konsumentów. Plan strategiczny będzie realizował szereg interwencji, które zakładają preferencje dla gospodarstw ekologicznych. Są to działania zwiększające ich potencjał rynkowy poprzez inwestycję w przetwórstwo i skracanie łańcucha dostaw, a także uwzględnia poszerzenie działań podnoszących świadomość konsumentów oraz wiedzę rolników i doradców. *Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce na lata 2021 – 2027 (RPD)*, to kolejne narzędzie, którego celem jest rozwój gospodarstw ekologicznych w sposób trwały. Zakłada się, że przedstawione działania mogą doprowadzić do podwojenia powierzchni upraw ekologicznych w Polsce do 2030 r. i osiągnięcia **7 %** gruntów rolnych pod uprawami ekologicznymi w stosunku do ogólnej powierzchni użytków rolnych.

2.3.3.4 Wkład Polski w realizację celu polegającego na **ograniczeniu o 50% ogólnego stosowania pestycydów chemicznych i ryzyka związanego z nimi oraz ograniczeniu stosowania bardziej niebezpiecznych pestycydów.**

Zgodnie z unijnymi strategiami „od pola do stołu” (F2F) i „na rzecz bioróżnorodności 2030”, należy dążyć do „zmniejszenia ogólnego stosowania i ryzyka dotyczącego pestycydów chemicznych o 50% oraz stosowania bardziej niebezpiecznych pestycydów o 50% do 2030 r.”. Cele te zostały ustalone jako cele ambicjonalne, odpowiadające oczekiwaniom społecznym w zakresie bezpieczeństwa żywności oraz ochrony środowiska. Do oceny realizacji ww. celów Komisja Europejska (KE) przewidziała następujące wskaźniki:

- zmodyfikowany zharmonizowany wskaźnik ryzyka HRI-1 – wskaźnik ten bazuje na danych statystycznych dotyczących sprzedaży środków ochrony roślin, gdzie poszczególnym kategoriom tych preparatów przypisano różne wagi;
- wskaźnik ograniczenia stosowania środków ochrony roślin zawierających substancje czynne kwalifikujące się do zastąpienia.

Okresem bazowym dla wyliczania ww. wskaźników są lata 2015-2017.

Według szacunków Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - PIB (IERiGŻ) interwencje Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR) mogą przyczynić się do ograniczenia stosowania środków ochrony roślin w Polsce o od 3 do 7,5%. Ocena ta została oparta na wytypowaniu gmin, w których uwarunkowania organizacyjne i przyrodnicze w największym stopniu sprzyjają realizacji interwencji ukierunkowanych na ograniczanie stosowania środków ochrony roślin. Przyjęto założenie, że gospodarstwa, które będą z dużym prawdopodobieństwem realizowały praktyki korzystne dla środowiska i klimatu związane z niestosowaniem środków ochrony

roślin to gospodarstwa położone na obszarach o słabym potencjale rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Ponadto udział TUZ w powierzchni tych gospodarstw jest relatywnie wysoki.

Ocenę możliwości redukcji stosowania środków ochrony roślin przy zachowaniu produktywności rolnictwa przeprowadziły z kolei wspólnie Instytut Ochrony Roślin - PIB (IOR) i Instytut Ogrodnictwa – PIB (IO). Ocena ta opierała się na analizie możliwości ograniczenia poszczególnych zabiegów ochronnych poprzez stosowanie alternatywnych metod ochrony roślin oraz racjonalizowanie stosowania chemicznych środków ochrony roślin. Według tych szacunków, maksymalny poziom redukcji stosowania środków ochrony roślin może wynieść od 3,67 do 9,09%. Wymagałoby to jednak przestrzegania przez wszystkich rolników zasad integrowanej ochrony roślin (co w praktyce oznacza przystąpienie do ekoschematu dedykowanego integrowanej produkcji roślin).

Na podstawie podobnych założeń, z uwzględnieniem oceny możliwości wykluczenia ze stosowania środków ochrony roślin zawierających substancje czynne kwalifikujące się do zastąpienia IOR i IO podjęły się także dokonania ceny możliwość realizacji wskaźników wskazanych przez KE.

Możliwość maksymalnej redukcji wartości obu wskaźników uzależniona jest od szeregu czynników, tak związanych z PS WPR, jak i niezależnych od niego (wycyfywanie zatwierdzenia poszczególnych substancji aktywnych). Maksymalny poziom redukcji wskaźnika HRI-1, wynikający ze zgodnej z oczekiwaniami zmiany przez rolników praktyki w zakresie ochrony roślin, określono na poziomie 16,46%.

Jednocześnie jednak, pomimo zidentyfikowanych możliwości redukcyjnych, obserwowany jest obecnie znaczny wzrost sprzedaży preparatów zawierających substancje kwalifikujące się do zastąpienia, co będzie miało wpływ na wartość wskaźnika. Na wartość wskaźnika wpływ będzie mieć także proces wycyfywania zatwierdzenia poszczególnych substancji aktywnych.

Z tego powodu jako cel redukcyjny przyjęto obniżenie wartości wskaźnika HRI-1 o 5 % w odniesieniu do roku 2019, tj. ostatniego roku dla którego zostały przeprowadzone obliczenia tego wskaźnika. Ponieważ wartość wskaźnika w roku 2019 wyniosła 85 %,

przewiduje się, że wartość wskaźnika w roku 2030 wyniesie 80 % (redukcja o 20 %).

Ograniczenie stosowania środków ochrony roślin zawierających substancje czynne kwalifikujące się do zastąpienia, w zależności od ogólnych trendów w poziomie sprzedaży środków ochrony roślin, wynieść może maksymalnie od 24 do 7 %. Wymagałoby to jednak odejścia przez wszystkich rolników, tam gdzie jest to możliwe, od stosowania środków ochrony roślin zawierających substancje czynne kwalifikujące się do zastąpienia.

Jednocześnie w roku 2019 odnotowano pogorszenie wartości wskaźnika o aż 29 %.

Wartość tego wskaźnika uzależniona jest bowiem w dużej mierze od wycyfywania zatwierdzenia substancji czynnych, co jest procesem niezależnym od PS WPR. Brak alternatywnych metod ochrony może skłaniać producentów do sięgania po preparaty zawierające substancje czynne kwalifikujące się do zastąpienia. Na decyzje takie może mieć wpływ także pojawiająca się odporność agrofagów na alternatywne środki ochrony roślin.

Osiągnięcie celów redukcyjnych uzależnione będzie od zmian w decyzjach producentów i przystąpienia ich do ekoschematów odnoszących się do integrowanej produkcji roślin oraz ochrony biologicznej, skierowanych do rolników prowadzących i chcących kontynuować intensywną produkcję roślin.

Zagrożeniem dla realizacji celów redukcyjnych są niezależne od PS WPR zmiany w asortymencie dostępnych środków ochrony roślin, pojawiająca się odporność agrofagów na środki ochrony roślin, zmiany klimatyczne i związane z tym nowe wyzwania dla ochrony roślin, jak i rozprzestrzenianie się nowych agrofagów.

2.3.3.5 Wkład Polski w realizację celu polegającego na *zmniejszeniu o 50% sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych dla zwierząt hodowlanych i w akwakulturze.*

Wskaźnik: *Substancja czynna weterynaryjnych środków przeciwdrobnoustrojowych wprowadzanych do obrotu głównie z przeznaczeniem dla zwierząt, od których lub z których pozyskuje się żywność, w miligramach na korygowaną jednostkę populacyjną.*

Zgodnie z unijnymi strategiami F2F i bioróżnorodności, zakładającymi jako jeden z głównych elementów potrzebę ograniczania zjawiska antybiotykoodporności, należy dążyć do redukcji środków

przeciwdrobnoustrojowych przeznaczonych dla zwierząt gospodarskich. W przypadku tych środków zmniejszenie sprzedaży do 2030 roku powinno nastąpić do poziomu 50%.

Do oceny realizacji ww. celów KE przewidziała wskaźnik wielkości sprzedaży weterynaryjnych przeciwdrobnoustrojowych produktów leczniczych (W1) wyrażony w mg na PCU (population correction unit - korygowana jednostka populacyjna). PCU jest wskaźnikiem wyrażonym w kg, określającym masę ubitych zwierząt wykorzystanych do produkcji żywności. Wskaźnik W1 powinien być wyliczany dla poszczególnych rodzajów produktów przeciwdrobnoustrojowych. Podejście takie zgodne jest z Rozporządzeniem Parlamentu i Rady UE 2019/6 w/s weterynaryjnych produktów leczniczych. Okresem bazowym dla wyliczania ww. wskaźnika są lata 2014-2020.

Na podstawie szacunku Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach możliwość redukcji stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych określono na 10%.

Ocena została oparta o:

- 3 grupy środków przeciwdrobnoustrojowych jak penicyliny, tetracykliny i fluorochinolony stosowane najczęściej w leczeniu chorób układu pokarmowego (np. enteropatie pokarmowe) oraz układu oddechowego u drobiu i trzody chlewnej (roczna wielkość sprzedaży tych 3 grup środków przeciwdrobnoustrojowych wynosi 63% wielkości rocznej sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych w Polsce);
- 2 grupy zwierząt tj. drób i trzoda chlewna (roczna wielkość produkcji żywca rzeźnego drobiu i trzody chlewnej wynosi 84% rocznej wielkości sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych w Polsce).

Cele redukcyjne realizowane będą głównie poza środkami PS WPR, co znajduje swoje odzwierciedlenie w projekcie planu strategicznego. Realizacja działań oparta będzie na:

- dostosowaniu przepisów prawa unijnego do krajowego w zakresie przepisów dotyczących leków weterynaryjnych (rozporządzenie 2019/6) i pasz leczniczych (rozporządzenie 2019/4);
- transferze wiedzy kierowanej do rolników i lekarzy weterynarii w zakresie immunoprofilaktyki (szkolenia);
- promowaniu sposobów prowadzenia produkcji w oparciu o rozwiązania ograniczające konieczność zastosowania antybiotyków
- poprawie higieny budynków inwentarskich oraz dobrostanu zwierząt;
- wprowadzeniu polityki stosowania antybiotyków (dobre praktyki lekarsko-weterynaryjne);
- cyfryzacji (monitoring w produkcji zwierzęcej). Budowa elektronicznej bazy danych niezbędnej do monitorowania zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych w poszczególnych gospodarstwach, z podziałem na gatunki zwierząt.

2.3.3.6 Wkład Polski w realizację celu w zakresie *upowszechnienia szybkiego, szerokopasmowego Internetu na obszarach wiejskich do 2025 r.*

Wskaźnik: *Odsetek gospodarstw domowych na obszarach wiejskich z dostępem nowej generacji (NGA) do sieci szerokopasmowej*

Cel EZŁ w zakresie dostępu do szerokopasmowego Internetu będzie realizowany przy pomocy krajowych instrumentów wsparcia. Jednym z instrumentów jest *Krajowego Planu Odbudowy i zwiększania odporności (KPO)*, w którym zgłoszono inwestycję w zakresie rozbudowy internetu szerokopasmowego na obszarach wiejskich. Przysłuży się temu program pod nazwą *Telekomunikacja*, którego budżet wynosi 1,4 mld euro, a jego głównym celem jest likwidacja tzw. „białych plam”.

Dodatkowe środki na ten cel planuje się przeznaczyć w ramach Polityki Spójności. Projekt Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 przewiduje, iż wspierane będą inwestycje umożliwiające gigabitowy dostęp do Internetu zarówno dla miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego jak i na obszarach gorzej rozwiniętych. Program Fundusze Europejskie na Rozwój

Cyfrowy (FERC) przewiduje dostęp do internetu o przepustowości co najmniej 100 Mb/s z możliwością jej modyfikacji do przepustowości mierzonej w gigabitach.

Dzięki różnym programom na rzecz rozwoju internetu szerokopasmowego zbliżamy się do osiągnięcia do końca 2025 r. celu *Narodowego Planu Szerokopasmowego*, który zakłada, że wszystkie gospodarstwa domowe, zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich, będą miały dostęp do internetu o przepustowości dla łącza „w dół” wynoszącej co najmniej 100 Mb/s, z możliwością modernizacji do przepustowości mierzonej w gigabitach.

Dostęp do internetu szerokopasmowego jest podstawowym elementem m.in. do rozpowszechnienia usług cyfrowych oraz wykorzystywanym do pracy zdalnej.

Przewiduje się, że w roku 2025 odsetek gospodarstw domowych będących w zasięgu dostępu do internetu o przepustowości co najmniej 100 Mb/s będzie wynosił **87%**. Wartość ta wiąże się z tym, że budowa infrastruktury telekomunikacyjnej jest procesem długotrwałym i skomplikowanym, a przedsiębiorcy telekomunikacyjni często nie są zainteresowani budową sieci telekomunikacyjnych na terenach wiejskich, ze względu na niewielkie możliwości uzyskania zwrotu poniesionych inwestycji. W przypadku budowy ruchomych publicznych sieci telekomunikacyjnych, przedsiębiorcy telekomunikacyjni nierzadko spotykają się z dużym oporem ludności wiejskiej przeciwko budowie stacji bazowych (obawy przed promieniowaniem elektromagnetycznym), bądź mierzą się z brakiem akceptacji mieszkańców dla stawiania słupów czy przeprowadzenia światłowodów przez ich prywatne posesje.

3 Spójność strategii i komplementarność

3.1 Opis architektury środowiskowo - klimatycznej

3.1.1 Opis całościowego wkładu warunkowości w specyficzne środowiskowo klimatyczne cele określone w pkt. (d), (e), oraz (f) z Artykułu 6 (1)

Realizacji celów WPR z zakresu środowiska i klimatu (d, e, f) służą liczne regulacje dotyczące zasad i ograniczeń w zakresie sposobu prowadzenia działalności rolniczej, służące jej dostosowaniu do potrzeb w zakresie ochrony środowiska. Zgodnie z przepisami rozporządzenia w sprawie planów strategicznych, przyznanie płatności obszarowych w ramach WPR w pełnej wysokości uzależnione jest od spełnienia przez beneficjenta szeregu podstawowych norm i wymogów związanych przede wszystkim z ochroną środowiska i klimatu. Obowiązki te tworzą podstawowy poziom tzw. zielonej architektury WPR zwany warunkowością. Normy DKR, jakie obowiązywać będą beneficjentów ubiegających się o płatności bezpośrednie oraz płatności obszarowe w ramach II filaru WPR przedstawiono w załączniku nr 3. Ponieważ cele WPR z zakresu środowiska i klimatu są ze sobą powiązane, większość wymogów określonych w ramach warunkowości będzie miała bezpośredni lub pośredni wpływ na realizację więcej niż jednego z celów środowiskowo-klimatycznych WPR.

Cel szczegółowy WPR (d) *przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, w tym poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych i zwiększenie sekwestracji dwutlenku węgla, a także promowanie zrównoważonej energii* będzie realizowany poprzez następujące normy:

·DKR 1 Utrzymanie trwałych użytków zielonych na określonym poziomie w całym kraju oraz DKR 9 Zakaz przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000 – trwałe użytki zielone przyczyniają się do sekwestracji dwutlenku węgla, a tym samym wpływają na poprawę bilansu emisji gazów cieplarnianych. Poprzez retencjonowanie wody mają też wpływ na adaptację do zmian klimatu

·DKR 2 Ochrona torfowisk i terenów podmokłych – ma duże znaczenie dla ograniczenia i zapobiegania emisji gazów cieplarnianych. Torfowiska i tereny podmokłe mają duży potencjał pochłaniania dwutlenku węgla i stanowią „magazyn” substancji organicznej, której rozkład, w przypadku przekształcenia tych terenów, powodowałby wysokie emisje GHG

·DKR 3 Zakaz wypalania gruntów rolnych – w aspekcie ochrony klimatu ma na celu przede wszystkim zapobieganie emisjom dwutlenku węgla (związanym zarówno ze spalaniem substancji organicznych zawartych w biomacie, jak i w glebie) i pyłów. Dodatkowo zakaz wypalania ściernisk sprzyja ograniczaniu zagrożenia pożarowego, co jest szczególnie istotne w warunkach zmiany klimatu i występujących w związku z tym susz.

Podsumowując, praktyki DKR 1, DKR, DKR 3 i DKR 9 w dużym stopniu przyczynią się do utrzymania poziomu materii organicznej gleby, zwiększenia pochłaniania dwutlenku węgla oraz zapobiegania jego emisji do atmosfery, i tym samym posłużą realizacji celu klimatycznego (d) WPR.

Cel szczegółowy WPR (e) *wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze* będzie realizowany poprzez praktyki:

·DKR 4 Zakaz stosowania nawozów i środków ochrony roślin w bezpośrednim sąsiedztwie cieków i zbiorników wodnych. Ta norma ma bardzo istotny wpływ na jakość wód, gdyż ogranicza spływ substancji mineralnych, w tym biogenów powodujących eutrofizację, a także zanieczyszczanie wody środkami ochrony roślin. Zapobieganie, poprzez utrzymanie stref buforowych, utracie składników pokarmowych roślin przyczynia się przede wszystkim do ochrony wód gruntowych i powierzchniowych przed zanieczyszczeniami.

·DKR 5 Zarządzenie orką – to praktyka dotycząca prowadzenia, na gruntach położonych na stokach, zabiegów uprawowych w odpowiedni sposób, tj. z wyłączeniem upraw wymagających utrzymywania

redlin wzdłuż stoku, zakazie utrzymywania tych gruntów w formie ugoru czarnego w okresie jesienno-zimowym, itd.; zakazy te mają na celu przeciwdziałanie erozji i spływowi biogenów.

·DKR 6 Minimalna pokrywa glebowa – obowiązek utrzymania na określonej powierzchni gruntów ornych w gospodarstwie okrywy roślinnej w okresie jesienno-zimowym przeciwdziałania erozji oraz wymywaniu substancji mineralnych z gleby do wód powierzchniowych i podziemnych. Tym samym praktyki takie sprzyjają utrzymaniu jakości wód i gleb.

·DKR 7 Dywersyfikacja upraw – ma na celu przeciwdziałanie (wynikającemu ze względów ekonomicznych i organizacyjnych) trendowi do ograniczania liczby uprawianych roślin i powstawaniu monokultur. Tym samym pozytywnie wpłynie to na poprawę żyzności i strukturę gleby.

·SMR 1 - zaprojektowany na podstawie wdrożenia do przepisów prawa krajowego wybranych artykułów ramowej dyrektywy wodnej. Wymogi będą dotyczyły kontroli pozwoleń na pobór i piętrenie wód. Ten element warunkowości przyczyni się do dbałości o zasoby wodne.

·SMR 2 - wiąże się z przestrzeganiem szeregu wymogów wynikających z dyrektywy azotanowej. Racjonalna gospodarka nawozowa regulująca kwestie bezpiecznego stosowania i dawkowania nawozów zawierających azot oraz określająca sposoby przechowywania nawozów naturalnych pozytywnie wpływa na stan jakościowy wód gruntowych i powierzchniowych oraz jakość gleby.

Wymienione wyżej wymogi mają zasadnicze znaczenie dla ograniczenia presji produkcji rolnej na środowisko oraz zachowania jego zasobów na przyszłość. Wpływają na poprawę jakości wód poprzez zmniejszenie ich zanieczyszczenia nawozami i środkami ochrony roślin oraz ochronę gleb przed erozją i utratą materii organicznej.

Dodatkowo do realizacji celu (e) przyczynią się, poprzez swój wpływ na zachowanie materii organicznej i retencjonowanie wody, wymienione wcześniej praktyki DKR 1, DKR 2, DKR 3 i DKR 9.

Cel szczegółowy WPR (f) *przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu* będzie realizowany poprzez praktyki:

·DKR 8 Obszary i obiekty nieprodukcyjne - praktyka składa się z dwóch elementów: zachowania określonych elementów krajobrazu oraz zapewnieniu występowania w gospodarstwie obszarów lub obiektów nieprodukcyjnych na określonym poziomie. Praktyka ta, której zasadniczym elementem jest utrzymywanie w gospodarstwie elementów krajobrazu (np. ugory, zadrzewienia, małe zbiorniki wodne), ma kluczowe znaczenie dla wzbogacenia i zapewnienia warunków do życia licznych gatunków roślin i zwierząt, a więc zachowania bioróżnorodności.

·DKR 9 Zakaz przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000. Sieć Natura 2000 – stanowi podstawowy instrument ochrony cennych w skali Europy siedlisk przyrodniczych i siedlisk ptasich. Proponowany w ramach normy obowiązek przyczynia się do zachowania i ochrony tych siedlisk.

·SMR 3 i SMR 4 doskonale wpisują się w ochronę różnorodności biologicznej i ochronę siedlisk przyrodniczych. Wymogi zostały określone na podstawie przepisów dyrektywy ptasiej i dyrektywy siedliskowej. Rolnicy, którzy posiadają gospodarstwa rolne położone na obszarze Natura 2000 muszą przestrzegać wymagań obligatoryjnych określonych w Planach Zadań Ochronnych lub Planach Ochrony. Określone co do danego siedliska wymagania, dają możliwość pogodzenia sposobów prowadzenia gospodarki rolnej z ochroną najcenniejszych siedlisk przyrodniczych. Dodatkowo poza obszarami Natury 2000 obowiązują wymogi związane z ochroną ptaków. Dotyczą one zakazu niszczenia siedlisk i ostoi będących obszarem ich rozrodu, odpoczynku, żerowania czy migracji, jak również wycinania drzew czy też zmian stosunków wodnych w strefach ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania ptaków.

Powyższe normy i wymogi przyczynią się do zachowania różnorodności krajobrazu, wzmocnienia sieci siedlisk przyrodniczych, płatów i korytarzy ekologicznych, a przez to – zachowania różnorodności gatunkowej roślin i zwierząt.

Cel (f) - ochrony bioróżnorodności realizowany będzie także przez inne normy warunkowości, o których mowa była w powyżej. Występowanie i stan poszczególnych gatunków i ekosystemów jest uzależniony od całokształtu kondycji środowiska i klimatu, w związku z czym wszelkie modyfikacje warunków środowiskowych (np. wynikające ze sposobu prowadzenia produkcji rolnej) wpływają na stan bioróżnorodności. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na znaczenie dla bioróżnorodności DKR 1 i 2 (wpływają na zachowanie siedlisk łąkowo-pastwiskowych i hydrogenicznych), DKR 3 (zapobiega niszczeniu siedlisk i gatunków w wyniku wypaleń i pożarów), DKR 4 (chroni ekosystemy poprzez wpływ jakości wód, bezpośrednio oddziałuje na bioróżnorodność w strefach buforowych) oraz DKR 6 i 7 (wpływają na jakość środowiska glebowego).

3.1.2 Przegląd komplementarności między odpowiednimi warunkami wyjściowymi, o których mowa w art. 31 ust. 5 i art. 70 ust. 3, warunkowością i różnymi interwencjami dotyczącymi celów związanych ze środowiskiem i klimatem

Rolnictwo to sektor gospodarki, który oddziałuje na środowisko, ale jest także w dużym stopniu od niego uzależnione. Zielona architektura WPR określa szereg środków w ramach obu filarów, które mają zachęcić rolników do stosowania prośrodowiskowych praktyk rolniczych.

Warunkowość składa się z wymogów podstawowych w zakresie zarządzania (wymogi SMR) oraz norm dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (normy DKR), wymienionych w załączniku nr III do rozporządzenia w sprawie planów strategicznych, odnoszących się do następujących obszarów: (a) klimat i środowisko, (b) zdrowie publiczne, zdrowie zwierząt i zdrowie roślin, (c) dobrostan zwierząt. Są to wymogiobowiązkowe, które muszą spełniać rolnicy ubiegających się o płatności bezpośrednio (wymienione w art. 16) oraz płatności w ramach interwencji II filara realizowanych na podstawie art. 70, 71 i 72. W przypadku ich niewypełnienia przez rolnika dokonywane będzie odpowiednie zmniejszenie przyznawanych płatności.

Ekoschematy to dobrowolne dla rolników systemy płatności za realizację praktyk korzystnych dla środowiska i klimatu, które wykraczają ponad wymogi określone w warunkowości. Instrument ten został tak zaprojektowany, aby w jak największym stopniu realizować korzyści środowiskowe, a zarazem zachęcić rolników do aktywnego zaangażowania się w realizację działań na rzecz ochrony środowiska i klimatu.

Wieloletnie zobowiązania pro-środowiskowe są kolejnym i najambitniejszym elementem zielonej architektury WPR realizowanym przez interwencje zaprogramowane w oparciu o art. 70 projektu rozporządzenia w sprawie planów strategicznych. Wymogi tych interwencji wykraczają ponad warunkowość oraz odpowiednie prawodawstwo krajowe i unijne i nie nakładają się na zakres praktyk objętych ekoschematami. Będą one dobrowolne dla rolnika.

Dopełnieniem interwencji o charakterze płatności do powierzchni (lub zwierząt) będą **interwencje II filara WPR o charakterze inwestycyjnym, współpracy i transferu wiedzy, cyfryzacji oraz sektorowe** (sektor owoców i warzyw).

Poszczególne poziomy tzw. zielonej architektury Planu strategicznego dla WPR (warunkowość – ekoschematy - interwencje II filara WPR) zaprojektowano w sposób zapewniający spójność i uzupełnianie się projektowanych interwencji tak, aby w sposób kompleksowy zapewnić realizację celów środowiskowych i klimatycznych realizowanych poprzez WPR. Jednocześnie wzięto pod uwagę zróżnicowaną sytuację i potrzeby sektora rolnego w Polsce starając się ułatwić szeroki udział beneficjentów w planowanych działaniach, który zapewni stosowanie zalecanych praktyk w dużej skali.

Cel szczegółowy WPR (d) *przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, w tym poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych i zwiększenie sekwestracji dwutlenku węgla, a także promowanie zrównoważonej energii* na poziomie bazowym realizowany będzie przez praktyki DKR 1, DKR 2, DKR 3 i DKR 9 (por. rozdz. 3.2.1 i zał. 4). Dla realizacji tego celu zaprojektowano też, na podst. art. 31, szereg instrumentów wspierających realizację przez rolników zobowiązań ponadstandardowych w zakresie ograniczenia zanieczyszczenia GHG takich jak:

-Uproszczone systemy uprawy – ekoschemat promuje nowe technologie uprawy gleby polegające na ograniczeniu orki, co przekłada się na mniejsze emisje GHG i mniejsze zużycie paliwa. Uprawa uproszczona zapobiega także erozji wodnej i wietrznej, utracie wody, zwiększenia zawartości próchnicy w glebie. Ekochemat realizuje więc zarówno cel (d), jak i (e).

-Utrzymanie zadrzewień śródpolnych i systemów rolno-leśnych – przyczynia się w sposób bezpośredni do ograniczenia emisji GHG oraz łagodzenia negatywnych skutków zmian klimatu oraz zwiększenia bioróżnorodności. Ekoschematy te zaprojektowano, jako uzupełnienie interwencji inwestycyjnej, dotyczącej zakładania zadrzewień oraz systemów rolno-leśnych w celu zapewnienia rolnikom wsparcia w z tytułu kosztów pielęgnacji nasadzeń i rekompensaty utraconych dochodów ze względu na ograniczenie produkcji rolnej na działkach częściowo przeznaczonych pod nasadzenia. Takie wsparcie zapewni trwałość inwestycji, a w konsekwencji - realizację celów środowiskowych i klimatycznych. Ekochematy realizują więc zarówno cel (d), jak i (e oraz f).

-Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych - ten ekoschemat ma wpływ na ograniczenie emisji gazów cieplarnianych (w odwodnionych glebach dochodzi do rozkładu materii organicznej, co powoduje emisje GHG) i tym samym wpisuje się w cel klimatyczny (d), ale również realizuje cel (e) i (f) i został szczegółowo opisany przy celu (e).

-Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo oraz Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji – obie te praktyki mają na celu ograniczenie emisji amoniaku i lepsze wykorzystanie substancji pokarmowych zawartych w nawozach naturalnych, w związku z czym przyczyniają się do ochrony powietrza w tym m.in. GHG i sprzyjają racjonalizacji nawożenia realizując zarówno cel (e), jak również pośrednio cel (d).

Komplementarnymi interwencjami realizującymi cel klimatyczny (d) będą:

-Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu, które pozwolą wdrażać przez gospodarstwa praktyki ograniczyć emisje N₂O, a także zwiększające sekwestrację CO₂. Chodzi o doposażenie gospodarstw a następnie wykorzystywanie przez nie m.in (i) urządzenia lub maszyny np. do precyzyjnej aplikacji nawozów naturalnych, mineralnych i wapniowych, aplikacji dogłębowej nawozów, uprawy bezorkowej, (ii) płyty lub zbiorniki do przechowywania nawozów naturalnych. Jednocześnie z uwagi na postępujące zmiany klimatu przewidziano inwestycje na rzecz adaptacji rolnictwa do tych zmian (np. zbiorniki gromadzące wody opadowe i roztopowe, instalacje do zagospodarowania wody deszczowej oraz powtórnego obiegu wody, instalacje związane z wentylacją budynków inwentarskich lub obniżające temperaturę, infrastruktura przeciwgradowa, rozwiązania przeciwprzymrozkowe),

-Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej - realizacja tej interwencji przyczyni się do zmniejszenia presji działalności rolniczej na klimat, poprzez wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych (z wody lub biogazu rolniczego), właściwe zagospodarowanie odpadów i produktów ubocznych z rolnictwa (biogazownie rolnicze) oraz poprawę efektywności energetycznej (termomodernizacja budynków inwentarskich). Zakładanym efektem będzie m.in. ograniczenie emisji metanu oraz zmniejszenie zapotrzebowania na nawozy mineralne, zakup energii elektrycznej oraz ciepłej przez gospodarstwa,

-Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu, która zakłada, jednak w sektorze owoców i warzyw, realizację operacji pozwalających na

wdrożenie systemów przyczyniających się do redukcji emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery oraz produkujących energię z odnawialnych źródeł energii wykorzystywaną dla potrzeb związanych z działalnością organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw, infrastruktury przyczyniającej się do zmniejszenia ilości wody zużywanej przez istniejące systemy nawadniania, instalacji do powtórnego obiegu wody, instalacji do pozyskiwania i zagospodarowania wody deszczowej, zbiorników retencyjnych gromadzących wody opadowe i roztopowe,

-Rozwój usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu, w ramach którego planuje się wspierać podmioty oferujące usługi precyzyjnego dawkowania m.in. nawozów oraz optymalizacji żywienia zwierząt. Powinno zmniejszyć to emisję gazów cieplarnianych z sektora rolniczego.

Ze względu na potencjał absorpcji dwutlenku węgla przez tereny leśne i zadrzewienia do realizacji celu klimatycznego przyczynią się interwencje związane z zalesianiem i zadrzewianiem gruntów rolnych. Są to uzupełniające się wzajemnie interwencje:

-Zalesianie gruntów rolnych, Tworzenie zadrzewień śródpolnych, Zakładanie systemów rolno-leśnych – tj. interwencje inwestycyjne (art. 73 rozporządzenia), dotyczące nasadzeń lasów, drzew i krzewów na terenach rolnych,

-Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne, (art. 70 rozporządzenia) mają komplementarny charakter z interwencją Zalesienie gruntów rolnych, umożliwiając utrzymanie i pielęgnację zalesień założonych na gruntach rolnych.

Interwencje te, poza wymiarem klimatycznym wpływają na bioróżnorodność (cel f) oraz ochronę zasobów środowiska: gleby, wody i powietrza(cel e).

Cel szczegółowy WPR (e) *wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze* na poziomie bazowym realizowany będzie przez normy DKR 4, 5 6 i 7 oraz SMR 1 i 2 (por. rozdz. 3.2.1 i zał. 4). Na podstawie art. 31 rozporządzenia o planach strategicznych zaprojektowano szereg uzupełniających praktyk w ramach ekoschematów, które wykraczają poza ww. normy i wymogi:

-Międzyplony ozime/wsiewki śródplonowe – Interwencja wpłynie na poprawę żyzności i ochronę gleb przed erozją, i (poprzez zapobieganie wymywaniu substancji mineralnych) będzie dodatkowo oddziaływać na jakość wód.

-Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia – ten ekoschemat ukierunkowany jest na wzmocnienie ochrony gleb i wód poprzez zachęcenie rolników do racjonalizacji nawożenia i odkwaszania gleb w celu zwiększenia ich żyzności. Dodatkowo racjonalne nawożenie sprzyja ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych i wpisuje się w realizację celu (e).

-Zróżnicowana struktura upraw to ekoschemat zaprojektowany ponad normę DKR 7, promujący uprawę w gospodarstwie wielu różnych gatunków/ grup roślin i uwzględnienie w zmianowaniu aspektu poprawy zawartości materii organicznej w glebie. Interwencja wykracza poza normy DKR 3 (dot. zakazu wypalania gruntów ornych) oraz DKR 7 (w zakresie obowiązku zmianowania upraw lub innych praktyk mających na celu zachowanie potencjału gleby). Ten instrument wsparcia przede wszystkim służy zachowaniu i poprawie jakości gleb, wpływa też na zachowanie bioróżnorodności i może mieć przełożenie na zmniejszenie potrzeb stosowania chemii rolnej.

-Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych - ten ekoschemat wynagradzać będzie usługę ekosystemową jaką jest utrzymywanie nadmiaru wody na trwałych użytkach zielonych. Ten rodzaj retencji pozwala na zatrzymanie w krajobrazie dużych ilości wody i tym samym zapobiega jej utracie (spływowi), ogranicza ryzyko suszy i wpływa na lokalny mikroklimat. Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych, wykracza poza normę DKR 1 (utrzymanie trwałych użytków zielonych).

Wysoki poziom uwodnienia gruntu jest jednocześnie czynnikiem ochrony terenów podmokłych (na poziomie warunkowości odpowiada za to DKR 2). Ma też wpływ na ograniczania emisji gazów cieplarnianych (w odwodnionych glebach dochodzi do rozkładu materii organicznej, co powoduje emisje GHG) i tym samym wpisuje się w cel klimatyczny (d). Ponadto deficyt wody w siedliskach hydrogenicznych powoduje ich degradację i spadek bioróżnorodności, stąd omawiany ekoschemat jest istotny dla realizacji celu (f).

-Rolnictwo ekologiczne jest systemem produkcji w największym stopniu podporządkowanym minimalizacji presji na środowisko. System produkcji ekologicznej wyklucza stosowanie syntetycznych nawozów i środków ochrony roślin, wymaga też stosowania złożonego płodozmianu i zabiegów chroniących glebę (np. poplonów, wsiewek), co pozytywnie wpływa na jakość gleb (w tym jej różnorodności mikrobiologicznej, ograniczanie erozji, przeciwdziałanie przesuszeniu gleb co ma przełożenie na lepsze efekty produkcji rolnej) i wód (ograniczenie bądź całkowita eliminacja stosowania środków ochrony roślin oraz ograniczenie nawożenia - zrównoważone i racjonalne stosowanie środków ochrony roślin i nawozów). Poprzez „domykanie” obiegu materii w gospodarstwie wpływa na zwiększenie zawartości materii organicznej w glebie i jest korzystne dla klimatu (cel (e)). Rolnictwo ekologiczne ma pozytywny wpływ na bioróżnorodność i zachowanie tradycyjnych roślin rolniczych i zwierząt; stare odmiany i rasy są szczególnie cenne w produkcji w systemie ekologicznym (cel (f)). Wnosi również wkład w utrzymanie bądź tworzenie elementów szczególnie ważnych dla różnorodności krajobrazu wiejskiego/rolniczego, w tym elementów produkcyjnych (tj. co do zasady różnorodności upraw), jak i nieprodukcyjnych, ograniczanie niekorzystnego przekształcania TUZ (cel (d)). Produkcja ekologiczna realizuje oczekiwania społeczne w zakresie jakości produkcji, jej przyjazności środowisku i dobrostanu zwierząt (cel (i)).

Równocześnie jako komplementarne dla ww. interwencji zaproponowano operacje dotyczące:

-Inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu, w ramach których wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze będzie odbywało się poprzez doposażenie gospodarstw, a następnie stosowanie przez nie m.in. urządzeń lub maszyny np. do precyzyjnej aplikacji nawozów naturalnych, mineralnych, wapniowych, aplikacji doglebowej nawozów, stosowania środków ochrony roślin z rozwiązaniami ograniczającymi ryzyko ich zniesienia, uprawy bezorkowej, międzyplonów, płyty lub zbiorniki do przechowywania nawozów naturalnych, stanowiska do mycia oraz napełniania opryskiwaczy, robotów czyszczących ruszty w budynkach inwentarskich, urządzenia służące do uprawy, pielęgnacji lub zbioru z trwałych użytków zielonych,

-Rozwoju usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu - stosowanie korzystnych praktyk np. niskoemisyjna aplikacja nawozów czy precyzyjne stosowanie środków ochrony roślin o ile ogranicza emisję związku azotu czy zanieczyszczeń gleby i wody pestycydami wymaga posiadania specjalistycznego sprzętu oraz umiejętności stosowania tych technologii przez wykwalifikowanych pracowników. Rozwiązania te nie zawsze mogą być z powodzeniem stosowane przez mniejsze obszary gospodarstwa rolne. Ponadto, w ramach interwencji wspierane będą inwestycje związane z zrównoważonym zarządzaniem wodą, np. monitoring warunków klimatycznych i wilgotności gleby, stacje meteo oraz dostosowanie zużycia wody do rzeczywistych potrzeb roślin.

-Inwestycji w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej - realizacja tej interwencji przyczyni się do zmniejszenia presji działalności rolniczej na środowisko poprzez ograniczenie uciążliwości stosowania nawozów naturalnych (szczególnie gnojowicy). Będzie to miało nie tylko istotne znaczenie w skali regionalnej gdzie występuje nadwyżka nawozów naturalnych, ale również ograniczenia zanieczyszczenia wód Bałtyku. Ważną kwestią jest także fakt, że podczas produkcji biogazu następować będzie ograniczenie zanieczyszczenia powietrza (odory) oraz redukcja patogenów w trakcie procesu fermentacji.

-Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu, która zakłada w sektorze owoców i warzyw realizację operacji pozwalających na

wdrożenie rozwiązań dotyczących kompostowania bioodpadów wraz z infrastrukturą zabezpieczającą przed przedostawaniem się odcieków do gleby i wód gruntowych, stacji meteorologicznych, systemów wspomagania decyzji w ochronie roślin, w tym sprzętu teleinformatycznego, stanowisk do napełniania opryskiwaczy oraz konstrukcji do ich mycia, systemu oczyszczania ścieków lub płynnych pozostałości po zabiegach ochrony roślin; urządzeń do niskoemisyjnej aplikacji nawozów, precyzyjnego stosowania środków ochrony roślin, uprawy bezorkowej, do mechanicznego niszczenia chwastów i szkodników

Cel szczegółowy WPR (f) *przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu*, jak opisano poprzednio (rozdz. 3.2.1.) na poziomie bazowym realizowany będzie przez normy DKR 8 i 9 oraz wymogi SMR 3 i 4. Natomiast na poziomie interwencji zaprogramowanych na podstawie art. 31 będzie realizowany poprzez ekoschematy, które wykraczają poza ww. obowiązki:

-Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt

Celem ekoschematu jest ochrona bioróżnorodności poprzez właściwe gospodarowanie na TUZ o niskiej wartości produkcyjnej.

-Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne

Ekoschemat jest bezpośrednim rozwinięciem praktyki DKR 8 - ramach tej interwencji premiowane będą gospodarstwa, w których określoną część powierzchni gruntów ornych zajmują elementy krajobrazu. Ta interwencja jest szczególnie istotna dla ochrony bioróżnorodności, gdyż promuje obecność na terenach rolniczych enklaw stanowiących miejsce życia dzikich gatunków roślin i zwierząt.

-Obszary z roślinami miododajnymi

Interwencja wspierająca przeznaczanie gruntów ornych na cele nieprodukcyjne, tj. pod wysiew mieszanek składających się z co najmniej dwóch gatunków roślin miododajnych, pozwala na stworzenia bazy pokarmowej i miejsca schronienia zapylaczy, i tym samym wspiera utrzymanie i rozwój tej grupy organizmów na terenach rolnych.

-Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin

Interwencja polega na premiowaniu prowadzenia uprawy zgodnie z metodyką integrowanej produkcji roślin dla danej uprawy (krajowy system jakości), co zapewnia racjonalizację wykonywania zabiegów ochronnych oraz nawożenia poprzez właściwą agrotechnikę, płodozmian i stosowanie nie chemicznych metod ochrony roślin, a także wykluczenie stosowania najbardziej niebezpiecznych środków ochrony roślin. Efektem takich działań będzie większa dbałość o organizmy pożyteczne w pobliżu uprawy poprzez zarośla śródpolne, pasy kwietne, ustawianie domków dla murarek, kopców dla trzmieli, stworzenie odpowiednich warunków do obecności ptaków drapieżnych oraz zmniejszenie depozycji środków ochrony roślin i nawozów do gleby i wód. Praktyka stanowi uzupełnienie SMR 2 (stosowanie nawozów zawierających azot), SMR 7 i 8 (dot. środków ochrony roślin) oraz DKR 7 (w zakresie obowiązku zmianowania upraw lub innych praktyk mających na celu zachowanie potencjału gleby w tym dywersyfikacji upraw). Praktyka będzie również realizować cel e) i i)

-Biologiczna ochrona upraw

Interwencja wspiera stosowanie zabiegów z wykorzystaniem biologicznej ochrony roślin przy użyciu preparatów mikrobiologicznych, dzięki czemu ograniczone będzie stosowanie chemicznych środków ochrony roślin. Interwencja pozytywnie wpłynie na ochronę różnorodności biologicznej poprzez ograniczenie narażenia organizmów pożytecznych na kontakt z nieselektywnymi środkami ochrony roślin i zmniejszy depozycję chemicznych środków ochrony roślin do środowiska (tym samym realizować będzie cele (e) i (i)). Praktyka stanowi uzupełnienie, SMR 7 i 8 (dot. środków ochrony roślin).

-Utrzymanie zadrzewień śródpolnych oraz Utrzymanie systemów rolno-leśnych

Te dwa ekoschematy zaprojektowano jako uzupełnienie interwencji inwestycyjnej dotyczącej zakładania zadrzewień oraz systemów rolno – leśnych w celu zapewnienia rolnikom wsparcia w z tytułu kosztów pielęgnacji nasadzeń i rekompensaty utraconych dochodów ze względu na ograniczenie produkcji rolnej na działkach częściowo przeznaczonych pod drzewa. Takie wsparcie zapewni trwałość inwestycji, a w konsekwencji - realizację celów środowiskowych i klimatycznych.

Cel ochrony bioróżnorodności (f) będzie realizowany w szerokim zakresie w ramach II filara WPR, a zwłaszcza interwencji zaprojektowanych zgodnie z art. 70. W pierwszym rzędzie należy tu wymienić interwencje dotyczące ochrony trwałych użytków zielonych. Na poziomie bazowym zachowaniu tych gruntów służą DKR 1 i DKR 9 oraz (w odniesieniu do obszarów hydrogenicznych) – DKR 2. W ramach ekoschematów, mając na względzie znaczenie powiązania produkcji zwierzęcej (chowu zwierząt trawożernych) i gospodarki na TUZ, zaproponowano opisany wyżej ekoschemat Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt. W ramach II filara zaprojektowano 3 interwencje:

-Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000

-Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000

-Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000

Zróznicowanie i bogactwo przyrodnicze siedlisk łąkowo–pastwiskowych zależy bezpośrednio od ich ekstensywnego użytkowania rolniczego, stąd w ramach tych interwencji określone zostaną szczegółowo (na poziomie krajowym) wymogi dotyczące w szczególności intensywności i rodzaju użytkowania oraz terminów koszenia lub wypasu zwierząt. Wymogi te, w przypadku interwencji “przyrodniczych” zostały dostosowane do konkretnych rodzajów siedlisk/ gatunków. W przypadku interwencji dotyczącej ekstensywnego użytkowania łąk i pastwisk, dostępnej na obszarach Natura 2000 tam, gdzie nie stwierdzono występowania konkretnych siedlisk/ gatunków, stosowane będą wymogi uproszczone, niespecyficzne. Ważne uzupełnienie powyższych interwencji będzie stanowił ekoschemat dotyczący retencjonowania wody na trwałych użytkach zielonych promujący poprawę gospodarki wodnej oraz zachowanie siedlisk hydrogenicznych.

Inne interwencje II filara WPR zaplanowane w ramach art. 70 rozporządzenia o planach strategicznych i realizujące cel związany z ochroną bioróżnorodności to:

-Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych – interwencja promująca ochronę dawnych odmian drzew owocowych, nieprzydatnych do uprawy towarowej, lecz stanowiących cenne dziedzictwo i zasób genetyczny. Takie sady są charakterystycznym elementem krajobrazu wiejskiego i (ze względu na ekstensywny sposób użytkowania) – środowiskiem życia wielu organizmów. Produkty z ich uprawy będą odpowiedzią na rosnący popyt konsumentów na tradycyjną żywność charakteryzującą się wyjątkowymi walorami (cel i).

-Wieloletnie pasy kwietne – interwencja premiująca zakładanie (mieszanki wielogatunkowe) i utrzymanie śródpolnych pasów kwietnych na gruntach ornych. Pasy te utworzą korytarze ekologiczne i ostoje dla wielu gatunków zwierząt, w tym zapylaczy, a także będą elementem różnicującym krajobraz wiejski. Interwencja będzie komplementarna z ekoschematem dot. obszarów z roślinami miododajnymi.

Działania związane z zachowaniem bioróżnorodności realizowane będą w zakresie realizacji potrzeby dot. zachowanie zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie poprzez interwencje zaprojektowane na podstawie art. 70 rozporządzenia o planach strategicznych. Zaplanowano interwencję:

-Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie, w ramach której hodowcy ras zachowawczych bydła, świń, koni, owiec i kóz będą uzyskiwali wsparcie w związku z utrzymywaniem zwierząt zakwalifikowanych do odpowiednich programów ochrony. Produkcja zwierzęca w oparciu o tradycyjne polskie rasy jest w obecnych warunkach nieopłacalna, toteż w celu zachowania tych ras (i

potencjalnie cennych na przyszłość ich cech genetycznych) niezbędne jest wprowadzenie odpowiedniego wsparcia.

W obszarze związanym z zachowaniem zasobów genetycznych roślin zaplanowano interwencję:

-Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie - wspierającą zachowanie tradycyjnych i rzadkich w uprawach gatunków roślin rolniczych, warzywnych i zielarskich, a także dawnych odmian oraz miejscowych populacji i ekotypów uprawianych na terenie Polski, skutkiem czego będzie dywersyfikacja upraw sprzyjająca zwiększaniu bioróżnorodności na gruntach ornych. Zakładane w ramach interwencji ogródki bioróżnorodności wzbogacą krajobraz. Interwencja nawiązuje do DKR 7 Płodozmian na gruntach ornych oraz stanowi uzupełnienie ekoschematu dot. zróżnicowanej struktury upraw.

Komplementarnymi interwencjami będą także działania inwestycyjne w tym:

-Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu, które będą przyczyniać się także do ochrony różnorodności biologicznej, wzmacniania usług ekosystemowych czy ochrony siedlisk i krajobrazu. Aby to mogło być wykonane niezbędne są inwestycje w materiały i maszyny lub urządzenia dotyczące uprawy, pielęgnacji lub zbioru z trwałych użytków zielonych, precyzyjnej aplikacji nawozów naturalnych, mineralnych, precyzyjnego stosowania środków ochrony roślin, czy rozwiązań ograniczających ryzyko zniesienia pestycydów, stanowiska do mycia oraz napełniania opryskiwaczy, urządzenia do mechanicznego niszczenia szkodników i chwastów w uprawach rolniczych.

-Rozwoju usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu – stosowanie precyzyjnych dawek środków ochrony roślin pozwala na dostosowanie ilości stosowanych środków ochrony roślin faktycznych potrzeb.

Ponadto cel (f) będzie realizowany poprzez inwestycje w lasach prywatnych w ramach art. 73. W ramach interwencji Zwiększanie bioróżnorodności lasów prowadzone będą nasadzenia zwiększające różnorodność biologiczną w lasach prywatnych poprzez dywersyfikację struktury leśnej oraz składu gatunkowego drzewostanów.

3.1.3 Wyjaśnienie w jaki sposób osiągnąć wyższy poziom ambicji o którym mowa w art. 105

Wspólna polityka rolna po 2020 roku oparta jest na dziewięciu kluczowych celach, spośród których trzy dotyczą bezpośrednio środowiska i klimatu:

-przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, a także wykorzystanie zrównoważonej energii,

-wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze,

-przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu.

Państwa członkowskie zobligowane są do przeznaczenia co najmniej 40% całkowitego budżetu WPR na klimat i 35% alokacji II filara na środowisko.

Kolejnym aspektem ukierunkowującym przyszłe interwencje WPR na cele środowiskowe i klimatyczne jest Europejski Zielony Ład i wynikające z niego strategie, w tym Strategia bioróżnorodności oraz „Od pola do stołu”. Wyznaczają one liczne i ambitne cele środowiskowo-klimatyczne, których osiągnięcie zależne jest w dużej mierze od działań podejmowanych w rolnictwie.

Powyższe założenia podwyższają ambicje środowiskowe i klimatyczne Planu Strategicznego WPR 2023-2027 w stosunku do Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020.

Zwiększone ambicje w zakresie środowiska i klimatu znajdują odzwierciedlenie w nowej zielonej architekturze WPR (zarówno I jak i II filar WPR). Wzmocniona zostaje obowiązkowa warstwa warunkowości oraz wprowadzony zostaje nowy środowiskowy element w ramach filaru I – ekoschematy. Najambitniejszym elementem będą prośrodowiskowe instrumenty wsparcia – wieloletnie zobowiązania prośrodowiskowe (art. 70 ww. projektu rozporządzenia w sprawie planów strategicznych) realizowane w ramach II filaru WPR.

Tak jak dotychczas w ramach zasady wzajemnej zgodności, w nowej warunkowości będą obowiązywały normy dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (DKR, ang. GAEC) - jednakże poszerzone o nowe elementy i wymogi podstawowe w zakresie zarządzania (SMR). Wszystkie normy DKR i niektóre wymogi SMR dotyczące środowiska, będą miały znaczący wpływ na kwestie związane z wodą, glebą, różnorodnością biologiczną, zrównoważonym stosowaniem środków ochrony roślin, ograniczeniem emisji GHG z rolnictwa oraz jego przystosowaniem do obserwowanych zmian klimatu.

W celu zapewnienia większych korzyści środowiskowo-klimatycznych zostaną wprowadzone nowe normy DKR a część już obowiązujących zostanie wzmocniona. I tak w ramach łagodzenia skutków zmian klimatycznych wymagana będzie m.in. ochrona terenów podmokłych i torfowisk, ponieważ obszary te stanowią duży rezerwuuar węgla (który uwolniony do atmosfery mógłby przyczynić się do zmiany klimatu). Dla ochrony jakości wód i przeciwdziałania jej zanieczyszczeniu istotne znaczenie będzie miało utrzymywanie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych, na których będą ograniczenia związane nie tylko z ze stosowaniem nawozów zawierających azot, ale ze stosowaniem wszystkich rodzajów nawozów i środków ochrony roślin. Natomiast gleba jako niezbędny zasób do produkcji, będzie chroniona poprzez normę: (i) przeciwdziałającą erozji i degradacji na gruntach położonych na stokach; w tym przypadku zostanie powiększony obszar gruntów ornych, które będą podlegały ochronie, (ii) przeciwdziałającą erozji i utracie materii organicznej poprzez stosowanie okrywy ochronnej gleby w okresie jesienno – zimowym; norma zostanie rozszerzona na teren całego kraju, (iii) wpływającą na zachowanie potencjału gleby poprzez przerywanie upraw monokulturowych jako jednego z czynników wpływających na degradację gleb; norma jest kontynuacją praktyk realizowanych w ramach zazielenienia, ale znacznie bardziej oddziaływująca na glebę ponieważ więcej gospodarstw będzie zobowiązanych do jej realizacji oraz zmniejszone zostały wielkości progowe jakie mogą zajmować poszczególne uprawy w gospodarstwie. W kontekście zachowania i ochrony bioróżnorodności dotychczasowa norma zostanie rozszerzona o obowiązek przeznaczania w gospodarstwie 4% powierzchni gruntów ornych na obszary lub obiekty nieprodukcyjne. W stosunku do zazielenienia normę tę będzie musiało realizować więcej gospodarstw, a w przypadku zadeklarowania do wypełnienia tego zobowiązania międzyplonów lub upraw wiążących azot będzie wymagany większy 7 % udział tych obszarów na gruntach ornych, z czego co najmniej 3 % powierzchni gruntów ornych będzie musiało być przeznaczone na obiekty i obszary nieprodukcyjne.

W zakresie SMR zaprojektowano włączenie w zakres warunkowości dwóch ważnych dyrektyw środowiskowych - ramowej dyrektywy wodnej i dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin. Obie wymienione dyrektywy poprzez wprowadzenie nowych wymogów do warunkowości przyczyniają się m.in. do ochrony jakości wody, różnorodności biologicznej organizmów wodnych i lądowych. A co najważniejsze poprzez wzmocnioną kontrolę przestrzegania przepisów regulujących stosowanie i postępowanie z środkami ochrony roślin przyczynią się do ochrony zdrowia ludzi, zwierząt i roślin.

Wymogi warunkowości stanowią podstawę do określenia wymagań dla dodatkowo płatnych, dobrowolnych działań w ramach ambitniejszych elementów zielonej architektury - takich jak ekoschematy, czy pro-środowiskowe płatne zobowiązania wieloletnie w ramach II filaru.

Nowym elementem WPR 2023-2027 będą dobrowolne dla rolników systemy na rzecz klimatu, środowiska i dobrostanu zwierząt, tzw. ekoschematy – co do zasady płatności roczne. Ich celem jest

stworzenie zachęt dla rolników do realizacji korzystnych praktyk dla środowiska i klimatu, a jednocześnie wykreowanie możliwości ukierunkowania wsparcia na przejście na bardziej zrównoważone i przyjazne środowisku rolnictwo. Ekoschematy będą miały charakter dobrowolnej dla rolników, ale obowiązkowej do wprowadzenia w Planie, rocznej płatności. Państwa członkowskie będą zobowiązane do przeznaczenia na ten instrument co najmniej 25% płatności bezpośrednich. Instrument ten będzie tak zaprojektowany aby w jak największym stopniu realizować korzyści środowiskowe i potrzeby rolników, a także aby zapewnić absorpcję środków, które muszą być zagospodarowane w ramach tego celu.

W ramach ekoschematów proponuje się wdrożyć m.in.: (i) praktyki polegające na ekonomicznym i racjonalnym nawożeniu, które jednocześnie wpłyną na ochronę wód przed eutrofizacją (opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia, ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt), (ii) praktyki związane z wzbogacaniem gleby w materię organiczną, czy też jej ochroną przed erozją (zróżnicowana struktura upraw, międzyplony ozime/wsiewki śródplonowe, uproszczone systemy uprawy), (iii) praktyki związane z ochroną różnorodności biologicznej (obszary z roślinami miododajnymi, prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin, biologiczna ochrona upraw, przeznaczenie 7% powierzchni gruntów ornych w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne, czy też (iv) praktyki na rzecz ochrony powietrza (praktyki ograniczające emisję amoniaku: wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godz. od aplikacji, stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo). Ponadto, z uwagi na pozytywny wpływ systemu rolnictwa ekologicznego na glebę, wodę i bioróżnorodność proponuje się, aby w ramach ekoschematów promowane były również takie praktyki (w postaci płatności powierzchniowych do upraw ekologicznych).

Dodatkowo przewiduje się, iż w ramach ekoschematów będzie można ubiegać się o wsparcie na utrzymanie zadrzewień i systemów rolno-leśnych, które zostaną zrealizowane jako inwestycje leśne i zadrzewieniowe w ramach II filaru WPR.

Niekorzystne warunki hydrologiczne i zmiany klimatu powodują, że szczególnej wagi nabiera kwestia retencjonowania wody. Jedną z usług publicznych, jakie mogą świadczyć gospodarstwa rolne, jest ochrona zasobów wodnych poprzez zatrzymywanie wody na gruntach rolnych i przeciwdziałanie jej spływom. Spowalnianie krążenia wody w środowisku jest korzystne dla ochrony klimatu i jako takie powinno być wspierane, zwłaszcza, że nadmierne (*z punktu widzenia optymalizacji warunków produkcyjnych*) uwilgotnienie gleby wiąże się ze stratami w produkcji rolnej. Proponuje się więc uruchomienie takiego wsparcia w ramach odpowiedniego ekoschematu (retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych).

Najambitniejszym pod względem środowiskowym są wieloletnie zobowiązania prośrodowiskowe (art. 70 ww. projektu rozporządzenia w sprawie planów strategicznych) realizowane w ramach II filaru WPR. Zgodnie z projektowanymi przepisami UE, i tak jak w obecnym okresie programowania, mają one mieć charakter dobrowolny dla rolnika. Zobowiązania pro-środowiskowe w II filarze WPR muszą wykraczać ponad warunkowość oraz odpowiednie prawodawstwo krajowe i unijne i nie mogą nakładać się na zakres praktyk objętych ekoschematami.

Celem interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych będzie promowanie praktyk rolniczych przyczyniających się do zachowania cennych siedlisk przyrodniczych i zagrożonych gatunków, utrzymania tradycyjnych odmian drzew owocowych, ochrony organizmów pożytecznych, w tym owadów zapylających oraz ochrony różnorodności krajobrazu.

W stosunku do obecnie realizowanego Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020 planowane jest wdrożenie nowych schematów pomocowych, w tym interwencji *Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000*, (ii) *Wieloletnie pasy kwietne*.

Zaprojektowane na podstawie art. 70 wieloletnie interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne to:

-Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000,

-Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000,

-Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000,

-Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych,

-Wieloletnie pasy kwietne

Zachowaniu zasobów genetycznych roślin uprawnych i zwierząt gospodarskich służyć będzie kontynuacja działań podejmowanych w ramach PROW 2014–2020:

-Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie,

-Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie.

Względem Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020, w ramach interwencji *Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych* zaproponowano nowy wariant *Młode sady odmian tradycyjnych* oraz w ramach interwencji *Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie* nowy wariant *Ogródki bioróżnorodności* interwencji.

Powyższe interwencje zaprogramowane na podstawie art. 70 zostały zaprojektowane tak, by wykraczały m.in. ponad odpowiednie elementy warunkowości, odpowiednie prawodawstwo krajowe i unijne w tym minimalne wymagania dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin, a także w taki sposób, by nie nakładały się z projektowanymi ekoschematami (art. 31). Interwencje te będą realizowały wszystkie cele środowiskowe WPR a więc będą przyczyniały się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmacniania usług ekosystemowych oraz ochrony siedlisk i krajobrazu, będą wspierały zrównoważony rozwój i wydajne gospodarowanie zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze. Będą się także przyczyniały do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej.

Kolejnymi interwencjami, które będą realizowały cele środowiskowe i klimatyczne będą interwencje leśne i zadrzewieniowe. Będą to inwestycje przyczyniające się do łagodzenia zmian klimatu oraz utrzymania i wzmocnienia ekologicznej stabilności obszarów leśnych poprzez m.in. łączenie rozdrobnionych kompleksów leśnych w zwarte i ciągłe struktury krajobrazu, tzw. korytarze ekologiczne. Tworzenie zalesień, zadrzewień i systemów rolno-leśnych będzie miało znaczący wpływ na zatrzymywanie wody w profilu glebowym oraz poprawę jakości wód. Przyczyniać się będzie również do zwiększenia bioróżnorodności na obszarach wiejskich, gdyż drzewa i krzewy stanowią miejsce bytowania wielu organizmów i bazę pokarmową m.in. dla ptaków i owadów zapylających. Dzięki inwestycjom w istniejącym lasach, polegającym na przebudowie drzewostanu lub zmianie jego struktury, zwiększana będzie bioróżnorodność oraz odporność ekosystemów leśnych na zmiany klimatu. Natomiast w celu łagodzenia tych zmian, realizowane będą odnowienia w drzewostanach uszkodzonych w wyniku czynników abiotycznych i biotycznych jak również realizowane będą cięcia pielęgnacyjne mające na celu podnoszenie odporności i zdrowotności młodszych drzewostanów.

Rozwiązaniem nowym (w *PROW 2014-2020 stosowano jedynie preferencje dla części inwestycji*) wzmacniającym ambicje środowiskowo-klimatyczne jest interwencja pn. *Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu oraz Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej*. Pierwsza interwencja ma umożliwić ochronę zasobów naturalnych i klimatu, a także adaptację do zmian klimatu poprzez wsparcie inwestycyjne. Przykładowo, pomoc będzie polegać na dofinansowaniu wyposażenia gospodarstw w (i) płyty i zbiorniki do przechowywania nawozów naturalnych, (ii) instalacje, w tym zamknięte zbiorniki, do pozyskania i zagospodarowania wody deszczowej i roztopowej, (iii) instalacje do powtórnego obiegu wody, (iv) maszyny i urządzenia do aplikacji nawozów lub środków ochrony roślin (*np. niskoemisyjna aplikacja nawozów, precyzyjne stosowanie środków ochrony roślin, przygotowanie miejsc do mycia opryskiwaczy lub utylizowania resztek cieczy użytkowej*), (v) niskoemisyjnej uprawy gleby, w tym uprawy bezorkowej, (v) infrastrukturę techniczną pod kątem adaptacji do niekorzystnych warunków pogodowych, w tym wiaty dla zwierząt, wodopoje, instalacje związane z wentylacją budynków inwentarskich lub obniżające

temperaturę, infrastruktura przeciwgradowa, rozwiązania przeciwpromykowe, systemy oczyszczania powietrza z budynków inwentarskich, (vi) urządzenia i maszyny służące do uprawy, pielęgnacji lub zbioru z trwałych użytków zielonych. Druga interwencja pozwoli zmniejszyć presję działalności rolniczej na klimat, poprzez wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, właściwe zagospodarowanie odpadów i produktów ubocznych z rolnictwa oraz poprawę efektywności energetycznej. Inwestycje w tym zakresie będą dotyczyły budowy lub zakupu nowych urządzeń do produkcji energii z wody albo biogazu rolniczego do 50 kW lub systemów poprawiających efektywność energetyczną budynków gospodarskich służących produkcji rolnej. Tak przyjęty zakres wsparcia pozwala zachować komplementarność z innymi interwencjami Planu. Przykładowo w Planie przewidziano ekoschemat pn. *Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji, Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo, Uproszczone systemy uprawy*. W interwencjach inwestycyjnych zabezpieczono finansowanie maszyn i urządzeń, które pozwalają realizować te ekoschematy. Ponadto w warunkach relatywnie wysokich kosztów zakupu i eksploatacji takich maszyn i urządzeń racjonalnym staje się korzystanie z usług w tym zakresie. Z tego powodu zapewniono również wsparcie podmiotów świadczących usługi środowiskowo-klimatyczne. W omawianych interwencjach przewidziano również wysoką intensywność pomocy.

Ważną interwencją, która pozwoli osiągnąć większy wkład Planu w realizację celów środowiskowo - klimatycznych są *Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (dotacje)*, w ramach których wyodrębniono dodatkowy obszar wsparcia dotyczący rolnictwa ekologicznego. Będą wspierane inwestycje w gospodarstwach prowadzących produkcję ekologiczną. Interwencja przewiduje także procentowe podwyższenie poziomu wsparcia dla rolników ekologicznych (oraz rolników, którzy nie ukończyli 40 roku życia) względem pozostałych beneficjentów. Ponadto założono, że inwestycje związane z budynkami/budowlami służącymi do produkcji ekologicznej lub zwierzęcej powinny wykorzystywać technologie ograniczające szkodliwy wpływ rolnictwa na środowisko oraz być energooszczędne i niskoemisyjne.

Podniesiono także ambicje jeżeli chodzi o dostępność dla gospodarstw usług rolniczych. W Planie wyodrębniono nową (w porównaniu z PROW 2014-2020) kategorię usług, które dotyczą jedynie ochrony środowiska i klimatu jednak z wykorzystaniem rozwiązań cyfrowych. Chodzi o interwencję pn. *Rozwój usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu*. Usługi będą związane z obszarami, na które wskazuje strategia „Od Pola do Stołu”, w tym dotyczącymi stosowania nawozów lub środków ochrony roślin (np. *niskoemisyjna aplikacja nawozów, precyzyjne stosowanie środków ochrony roślin*), zrównoważonego zarządzania zasobami, w tym wodą i glebą, zarządzania stadem bydła, w szczególności w zakresie żywienia, dobrostanu, zdrowotności.

Zwiększenie ambicji środowiskowo-klimatycznych nastąpi także poprzez wdrożenie nowych rozwiązań w ramach interwencji pn. *Scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym*. Poza poprawą rozłogu gruntów gospodarstw inwestycje te muszą przyczynić się do zwiększenia retencji wodnej na gruntach rolnych (mała retencja wodna, w tym tworzenie lub odtworzenie śródpolnych oczek wodnych i mokradel czy małych zbiorników wodnych). Ponadto realizowane inwestycje muszą zawierać rozwiązania ukierunkowane na ochronę przyrody i ochronę środowiska (*zachowanie zadarnionych skarp oraz zachowanie lub wyznaczenie pasów ochronnych o charakterze zakrzewień lub zadrzewień śródpolnych, wyznaczenie granicy polno-leśnej czy strefy buforowej*). W PROW 2014-2020 rozwiązania mające wpływ na poprawę stanu środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych były jedynie preferowane.

Także większe ambicje środowiskowo - klimatyczne (względem PROW 2014-2020) będą realizowane poprzez interwencje (*Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność, Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa oraz Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości*) finansowane w formule instrumentów finansowych. Co do zasady instrument finansowy jest przewidziany w postaci gwarancji. Natomiast jeżeli inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu założono do 50% dotację do spłaty odsetek.

Ważnym elementem realizacji większych ambicji środowiskowych jest również interwencja pn. *Infrastruktura na obszarach wiejskich*, która przyczynia się do poprawy warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej na wsi. Jednocześnie zakłada się m.in. realizację operacji dotyczących systemów indywidualnego oczyszczania ścieków.

Wdrożenie przedstawionej powyżej architektury wsparte będzie poprzez interwencje w zakresie współpracy oraz transferu wiedzy i innowacji. Z tego powodu przewiduje się wsparcie w ramach Planu doradztwa rolniczego, szkoleń, działań demonstracyjnych i kampanii informacyjnych w powyższym zakresie. Dodatkowo wspierane będzie powstawanie innowacji oraz wdrożenia innowacyjnych rozwiązań na poziomie gospodarstwa rolnych (w ramach interwencji *Współpraca EPI* oraz *Mój pomysł dla rolnictwa*).

W ramach interwencji w sektorze owoców i warzyw przewiduje się m.in. realizację interwencji powiązanych z celami środowiskowymi lub bezpośrednio odnoszących się do tych celów. W szczególności proponowane interwencje zostaną nakierowane na działania z zakresu ekologii, ochrony środowiska naturalnego, zrównoważonej produkcji, efektywnej gospodarki wodą, ściekami i odpadami, których efektem będzie zrównoważona i przyjazna dla środowiska naturalnego produkcja rolna, ochrona różnorodności biologicznej.

Instrumenty interwencji rynkowych w zakresie zrównoważonej produkcji będą skutkowały zrównoważonym wykorzystywaniem zasobów naturalnych (woda, gleba, powietrze), łagodzeniem negatywnych zmian klimatu i jednocześnie umożliwią podmiotom sektora dostosowanie się do tych zmian.

W przypadku sektora owoców i warzyw organizacje producentów realizujące programy operacyjne będą zobligowane do wydatkowania co najmniej 15% swojego funduszu operacyjnego na działania powiązane z celami środowiskowo-klimatycznymi. W ramach interwencji w tym sektorze będą mogły zostać częściowo pokryte koszty systemów przyczyniających się do redukcji emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery, zakupu i montażu urządzeń i instalacji związanych z wytwarzaniem energii ze źródeł odnawialnych, w tym z wykorzystaniem produktów ubocznych i odpadów z produkcji rolnej (np. biogazownie, elektrownie wodne, piece na biomase). Ponadto w dobie problemów z suszą i narastającym brakiem wody planowane jest w ramach interwencji pokrycie kosztów zakupu i montażu urządzeń przyczyniających się do zmniejszenia ilości wody zużywanej przez istniejące systemy nawadniania oraz pokrycie kosztów zakupu i montażu zamkniętych obiegów wody.

Kolejnym, istotnym elementem architektury środowiskowej w zakresie interwencji w zakładach przetwórczych (MŚP) są operacje na rzecz zmniejszenia negatywnego oddziaływania na środowisko, w zakresie oszczędności wody, energii, w zakresie gospodarki odpadami, zmniejszenia hałasu, ograniczenia wykorzystania plastiku oraz używania mniej obciążających środowisko czynników chłodniczych.

Przedstawione powyżej podejście (warunkowość, ekoschematy, wieloletnie zobowiązania pro-środowiskowe, instrumenty leśne i zadrzewieniowe, inwestycje służące ochronie środowiska i klimatu, interwencje sektorowe, transfer wiedzy i innowacji) obrazuje wysoki poziom ambicji środowiskowo-klimatycznych WPR 2023-2027. Nowa zielona architektura została zaprojektowana tak, aby zapewnić synergę między różnymi poziomami, w szczególności warunkowości i ekoschematów oraz interwencji prośrodowiskowych II filara, a także obejmować środki horyzontalne, takie jak współpraca, wymiana wiedzy i informacji.

3.1.4 Wyjaśnienie w jaki sposób architektura środowiskowo - klimatyczna planu strategicznego realizować będzie długoterminowe cele krajowe wyodżące się z instrumentów legislacyjnych określonych w Załączniku XIII

Szereg instrumentów wsparcia WPR 2023-2027 zostało zaprojektowanych tak, aby przyczynić się do realizacji celów określonych w wymienionych w Zał. XIII rozporządzenia o planach strategicznych przepisach UE dotyczących klimatu i środowiska.

1. Dyrektywa 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory nakładają na każdy kraj członkowski UE obowiązek m.in. wyznaczenia i objęcia ochroną obszarów, na których występują cenne siedliska i gatunki. Zgodnie z art. 8 Dyrektywy siedliskowej, państwa członkowskie są zobowiązane do określenia priorytetów i potrzeb finansowych bezpośrednio związanych z wdrażaniem określonych działań ochronnych ustanowionych dla przedmiotów ochrony obszarów Natura 2000, tzw. Priorytetowych Ram Działania dla sieci Natura 2000 (PAF). Polski dokument PAF na lata 2021-2027 został zaakceptowany przez KE w 2021 r.

Analiza SWOT dla celu 6 wskazała jako zagrożenie niewystarczające działania na rzecz ochrony środowiska, w tym cennych siedlisk i krajobrazu. Wyodrębniona została potrzeba CS 6. P5. Ekstensywne użytkowanie gruntów, w tym gruntów o niskiej wartości produkcyjnej oraz cennych przyrodniczo, z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony. W celu realizacji tej potrzeby zaprojektowano interwencje:

- Ekoschemat dot. ekstensywnego użytkowania TUZ z obsadą zwierząt
- Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000
- Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000
- Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000

Bezpośrednio na realizację PAF wpływa interwencja Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000, w ramach której realizowane będą działania dedykowane określonym gatunkom lub siedliskom dostosowane do ich wymogów oraz realizujące założenia PZO/PO (dokumentów określających sposób ochrony konkretnych obszarów Natura 2000). Dodatkowo na stan siedlisk Natura 2000 wpływać będą inne interwencje z zakresu ochrony środowiska, spośród których wymienić należy ekoschemat Retencjonowanie wody na TUZ, stanowiący zachętę do utrzymywania odpowiedniego uwilgotnienia siedlisk jako czynnika warunkującego zachowanie ich specyfiki przyrodniczej.

Ponadto, do realizacji ww. potrzeby przyczyni się m.in. DKR 9 (zakaz przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000) oraz SMR 3 (ochrona dzikiego ptactwa) i SMR 4 (ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory).

2. Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej zobowiązuje wszystkie państwa członkowskie do podjęcia działań na rzecz ochrony śródładowych wód powierzchniowych, wód przejściowych, wód przybrzeżnych oraz wód podziemnych. Obliguje ona państwa członkowskie do opracowania planów gospodarowania wodami dla każdego obszaru dorzecza (PGW) wyznaczonego w danym kraju. Obecnie prowadzone są prace zmierzające do opracowania II aktualizacji planów gospodarowania wodami (II aPGW, 3 cykl planistyczny, 2016-2021). Opracowywane dokumenty staną się podstawą do podejmowania działań mających wpływ na stan zasobów wodnych, a ponadto określą zasady gospodarowania wodami w trakcie kolejnego 6-letniego cyklu planistycznego.

Analiza SWOT dla celu 5 wskazała ryzyko nadmiernej eksploatacji zasobów naturalnych i pogorszenia ich jakości w wyniku intensyfikacji produkcji rolniczej.

W celu ochrony zasobów wodnych potrzebne są działania związane z poprawą efektywności gospodarowania zasobami wodnymi, odtworzeniem i zachowaniem obiektów zwiększających retencyjność, w tym naturalnych elementów krajobrazu. Zostało to odzwierciedlone w sformułowanych na podstawie analizy SWOT dla tego celu potrzebach tj. CS 5. P2. Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich oraz CS 5. P3. Poprawa jakości wód. W celu realizacji tych potrzeb zaprojektowano interwencje:

- Ekoschematy dot. retencjonowania wody na trwałych użytkach zielonych i opracowania i przestrzegania planu nawożenia

- Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu

- Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne

- Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu

Ponadto, do realizacji ww. potrzeb przyczyni się DKR 4 (strefy buforowe wzdłuż cieków wodnych), SMR 1 i SMR 2 (dotyczące przeciwdziałania zanieczyszczeniu wód związkami azotu i fosforu).

3. Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego została implementowana poprzez ustawę z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 2018 r. w sprawie przyjęcia "Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu" (z późn. zmianami) Dodatkowo opracowano zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej.

Analiza SWOT dla celu 5 wskazała potrzebę kontynuowania działań na rzecz ograniczenia zanieczyszczeń ze źródeł rolniczych w tym poprawy jakości wód podziemnych oraz wód powierzchniowych, poprzez wsparcie odpowiednich inwestycji i praktyk rolniczych Wyodrębniona została potrzeba CS 5. P3. Poprawa jakości wód. W celu realizacji tej potrzeby zaprojektowano interwencje:

- Ekoschematy dot.: opracowania i przestrzegania planu nawożenia, wymieszania obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji, stosowania płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbrygowo, rolnictwa ekologicznego, uproszczonych systemów uprawy, utrzymania zadrzewień śródpolnych, utrzymania systemów rolno-leśnych, międzyplonów ozimych/wsiewek śródplonowych, zróżnicowanej struktury upraw, prowadzenia produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin.

- Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej

- Tworzenie zadrzewień śródpolnych

- Zakładanie systemów rolno-leśnych

- Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu

- Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa (rolnictwo precyzyjne)

- Rozwój usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu

Ponadto, do realizacji ww. potrzeby przyczyni się DKR 4 (strefy buforowe wzdłuż cieków wodnych) oraz SMR 2 (przeciwdziałanie zanieczyszczeniu wód związkami azotu pochodzenia rolniczego).

4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (tzw. dyrektywa CAPE) obejmuje kwestie związane z pyłem zawieszonym w atmosferze (PM_{2,5}, PM₁₀), dwutlenkiem siarki, dwutlenkiem azotu, tlenkami azotu, tlenkami węgla, ołowiem, benzenem oraz ozonem. Została transponowana do prawa polskiego poprzez przepisy ustawy prawo ochrony środowiska (POŚ) oraz odpowiednie akty wykonawcze do tej ustawy. Na podstawie ustawy POŚ, w 2015 roku został przyjęty Krajowy Program Ochrony Powietrza (KPOP) do roku 2020 roku (z perspektywą do roku 2030). Jest to dokument strategiczny, wyznaczający cele i kierunki działań jakie powinny zostać uwzględnione w szczególności na szczeblu lokalnym oraz w programach ochrony powietrza.

Analiza SWOT dla celu 5 wskazała, zgodnie z KPOP, że za nieodpowiedni stan jakości powietrza odpowiada w Polsce głównie zjawisko tzw. niskiej emisji, pochodzącej z sektora bytowo-komunalnego oraz z transportu. Wskazano, że rolnictwo w przyszłości również może odczuć skutki globalnej tendencji pogorszenia jakości powietrza. Podkreślono jednocześnie, że pogorszenie stanu powietrza w Polsce warunkowane jest głównie działalnością pozarolniczą.

Pomimo, że sektor rolnictwa nie jest bezpośrednio wskazany w KPOP jako źródło zanieczyszczeń powietrza, w celu zwiększenia efektywności i zasięgu prowadzonych działań w ramach innych sektorów (finansowanych m.in. w ramach Polityki Spójności), w Planie Strategicznym planuje się kontynuację realizacji niskoemisyjnych inwestycji w sposób pośredni przyczyniających się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń powietrza, tj. np.: poprzez zakup nowych maszyn, instalacji lub urządzeń do produkcji rolnej, budowę elementów infrastruktury technicznej wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej, w tym zakup i instalację urządzeń do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych oraz dofinansowanie wymiany systemów ogrzewania w szklarniach i tunelach. Inwestycje te możliwe będą w ramach interwencji:

- Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej;
- Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu.

Ponadto, ww. potrzeba realizowane będzie poprzez DKR 3 (zakaz wypalania rżysk).

5. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany dyrektywy 2003/35/WE oraz uchycenia dyrektywy 2001/81/WE (tzw. dyrektywa NEC) ustanawia zobowiązania dla państw członkowskich dotyczących redukcji emisji antropogenicznych zanieczyszczeń do atmosfery, tj.: dwutlenku siarki (SO₂), amoniaku (NH₃), tlenków azotu (NO_x), niemetanowych lotnych związków organicznych (NMLZO) oraz pyłu drobnego (PM_{2,5}). Zgodnie z tą dyrektywą głównymi narzędziami skutecznego ograniczenia emisji ww. zanieczyszczeń są środki i strategie zawarte w Krajowym Programie Ograniczania Zanieczyszczenia Powietrza (KPOZP). W odniesieniu do rolnictwa wskazano w KPOZP : zakaz stosowania nawozów amonowo-węglanowych, wymóg przykrywania zbiorników z gnojowicą i gnojówką zgodnie z Programem azotanowym oraz propagowanie wśród rolników: aplikacji doglebowej nawozów na bazie mocznika, stosowania innych metod rozlewania gnojowicy niż rozbryzgowo, przyorywanie obornika w ciągu 12h od aplikacji na glebę.

Analiza SWOT dla celu 5 wykazała, że rolnictwo jest zasadniczym źródłem emisji amoniaku. Pochodzi on z chowu zwierząt gospodarskich (78%), a za pozostałe 22% emisji odpowiada zużycie mineralnych nawozów azotowych. Wskazano że ograniczenia emisji amoniaku możliwe jest m.in. poprzez optymalizację produkcji, realizowanie zrównoważonych praktyk rolniczych oraz wdrażanie innowacji i nowych metod produkcji.

W związku z tym, w celu ograniczenia emisji amoniaku w Polsce ustanowiono zakaz stosowania nawozów amonowo-węglanowych oraz stosowania mocznika w formie granulowanej bez inhibitora ureazy albo powłoki biodegradowalnej.

W ramach Planu potrzebę zaprojektowano

· Ekoschematy dot. wymieszania obornika na gruntach ornyc w ciągu 12 godzin od aplikacji oraz stosowania płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo,

· Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu

Ponadto na ograniczenie zanieczyszczeń powietrza wpływa DKR 3 (zakaz wypalania rżysk) oraz SMR 2 (przeciwdziałanie zanieczyszczeniu wód związkami azotu pochodzenia rolniczego).

6. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/841 w sprawie włączenia emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem do ram polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 i zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013 oraz decyzję nr 529/2013/UE określa się zobowiązania państw członkowskich w zakresie sektora użytkowania gruntów, zmiany użytkowania gruntów i leśnictwa („LULUCF”), przyczyniające się do osiągnięcia celów Porozumienia paryskiego i do realizacji unijnego celu redukcji emisji gazów cieplarnianych w okresie od 2021 r. do 2030 r. Aktualnie nie ma dokumentu krajowego, który bezpośrednio implementuje postanowienia tego rozporządzenia. Planowane jest opracowanie *Strategii Rozwoju Niskoemisyjnego*, co jest wymogiem unijnego rozporządzenia nr 525/2013¹⁴. Na mocy rozporządzenia nr 2018/841 wskazane jest, aby w *Strategii* tej umieścić trwające lub planowane szczególne środki mające na celu zapewnienie ochrony lub zwiększenia, stosownie do okoliczności, pochłaniaczy i rezerwarów, jakimi są lasy. Informacja ta jest niezbędna, aby państwo członkowskie miało prawo do kompensowania emisji wykorzystując mechanizm elastyczności. Do tego czasu sektor rolnictwa na zasadach ogólnych będzie dążył do redukcji emisji poprzez realizację działań WPR oraz polityk krajowych.

Analiza SWOT dla celu 4 wskazała, że rolnictwo w Polsce jest współodpowiedzialne za emisję gazów cieplarnianych, wśród których największe znaczenie ma emisja podtlenku azotu z gleby oraz emisja metanu z produkcji zwierzęcej. Źródłem emisji gazów z produkcji zwierzęcej jest fermentacja jelitowa oraz gospodarka nawozami naturalnymi. Z uwagi na cel EZŁ dotyczący osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. przeciwdziałanie zmianom klimatu jest również udziałem rolnictwa. Na tej podstawie zidentyfikowano potrzebę CS 4. P 1. Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa. W celu realizacji tej potrzeby zaprojektowano interwencje:

· Ekoschematy dot. wymieszania obornika na gruntach ornyc w ciągu 12 godzin od aplikacji, stosowania płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo, uproszczonych systemów uprawy, rolnictwa ekologicznego

· Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu

· Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej

· Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu

· Rozwój usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu.

Analiza SWOT dla celu 4 wykazała również, że w Polsce występuje duży zasób gleb lekkich o niskim pH, co determinuje charakter produkcji. Występuje przewaga i rosnący udział gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych, co ogranicza możliwości wzrostu zawartości substancji organicznej w glebie i sekwestrację węgla. Z drugiej strony występuje znaczący potencjał w sekwestracji węgla organicznego w glebie. Ogromne znaczenie w tym obszarze mają gospodarstwa charakteryzujące się dużym udziałem lasów i trwałych użytków zielonych. Lasy odgrywają ważną rolę w procesie pochłaniania dwutlenku węgla z atmosfery i trwałego jego magazynowania w postaci węgla w biomacie drzewnej. Istotne są zatem zalesienia gruntów o niskiej produktywności oraz działania, które przyczyniają się do zwiększania potencjału ekosystemów leśnych; jak również alternatywne rozwiązania

tj.: systemy rolno-leśne, zadrzewienia i zakrzaczenia śródpolne. Na tej podstawie zidentyfikowano potrzebę CS 4. P 3. Zwiększanie pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla w glebie m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gruntów rolnych oraz odnawiania lasów. W celu realizacji tej potrzeby zaprojektowano interwencje:

- Ekoschematy dot. utrzymania zadrzewień śródpolnych i systemów rolno-leśnych;
- Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000;
- Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000
- Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000;
- Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne;
- Zalesianie gruntów rolnych;
- Tworzenie zadrzewień śródpolnych;
- Zakładanie systemów rolno-leśnych;
- Zwiększanie bioróżnorodności lasów prywatnych.

Ponadto, ww. potrzeby realizowane będą poprzez DKR 1 (utrzymanie trwałych użytków zielonych), DKR 2 (ochrona torfowisk i terenów podmokłych) oraz DKR 3 (zakaz wypalania rzysk).

7. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/842 w sprawie wiążących rocznych redukcji emisji gazów cieplarnianych przez państwa członkowskie od 2021 r. do 2030 r.

przyczyniających się do działań na rzecz klimatu w celu wywiązania się z zobowiązań wynikających z Porozumienia paryskiego oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013 wskazuje dla Polski cel redukcyjny w zakresie emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych systemem ETS. Aktualnie brak jest dokumentu krajowego, który bezpośrednio implementuje postanowienia tego rozporządzenia. Szczegółowe podejście do sposobu realizacji celu redukcyjnego w sektorach non-ETS będzie wynikać ze „Strategii zarządzania krajowym limitem”, która zostanie opracowana do 2022 r. i zatwierdzona przez Radę Ministrów na podstawie art. 21d ustawy o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji^[2]. Do tego czasu sektor rolnictwa na zasadach ogólnych będzie dążył do redukcji emisji poprzez realizację działań WPR oraz polityk krajowych. Podstawą wyznaczającą kierunki działań w tym obszarze są Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030 oraz strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030.

Analiza SWOT dla celu 4 wskazała, że rolnictwo w Polsce jest współodpowiedzialne za emisję gazów cieplarnianych, wśród których największe znaczenie ma emisja podtlenku azotu z gleby oraz emisja metanu z produkcji zwierzęcej. Źródłem emisji gazów z produkcji zwierzęcej jest fermentacja jelitowa oraz gospodarka nawozami naturalnymi. Z uwagi na cel EZŁ dotyczący osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. przeciwdziałanie zmianom klimatu jest również udziałem rolnictwa. Na tej podstawie zidentyfikowano potrzebę CS 4. P1. Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa. W celu realizacji tej potrzeby zaprojektowano interwencje:

- Ekoschematy dot. wymieszania obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji, stosowania płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo, uproszczonych systemów uprawy oraz rolnictwa ekologicznego
- Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu

- Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej
- Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu
- Rozwój usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu.

Analiza SWOT dla celu 5 wykazała, że rolnictwo jest zasadniczym źródłem emisji amoniaku. Gaz ten pochodzi z hodowli zwierząt gospodarskich (78%), a za pozostałe 22% emisji odpowiada zużycie mineralnych nawozów azotowych. Ograniczenia emisji amoniaku możliwe jest m.in. poprzez optymalizację produkcji, realizowanie zrównoważonych praktyk rolniczych oraz wdrażanie innowacji i nowych metod produkcji. Na tej podstawie zidentyfikowano potrzebę CS 5. P 4. Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza. W celu realizacji tej potrzeby zaprojektowano interwencje:

- Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu;
- Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu

Ponadto, ww. potrzeby realizowane będą poprzez DKR 1 (utrzymanie trwałych użytków zielonych), DKR 2 (ochrona torfowisk i terenów podmokłych) oraz DKR 3 (zakaz wypalania rżysk).

8. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych jest na etapie wdrażania do polskiego porządku prawnego.

Analiza SWOT dla celu 4 jako szanse wskazała na zwiększanie zainteresowania instalacjami OZE na obszarach wiejskich poprzez rozwiązania prawne ułatwiające inwestowanie oraz rozwój badań, opracowanie nowych, w tym inteligentnych technologii i metod precyzyjnej produkcji, pozyskiwania OZE w celu optymalizacja technologii chowu zwierząt i uprawy gleby oraz ich powiązanie z racjonalizacją kosztów produkcji, poprawą jakości żywności i środowiska naturalnego, a także za mocną stroną uznano wykorzystanie dużego potencjału lokalnie występujących na terenach wiejskich zasobów OZE i rozwiązań energooszczędnych w rolnictwie. Na tej podstawie zidentyfikowano potrzebę CS 4. P1. Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa, potrzebę CS 4. P 4. Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza oraz potrzebę CS 4. P5. Wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii. W celu realizacji tych potrzeb zaprojektowano interwencje:

- Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu
- Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej.

9. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylecia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE została wdrożona do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej. Ustawa określa zadania jednostek sektora publicznego w zakresie efektywności energetycznej, zasady realizacji obowiązku uzyskania oszczędności energii, zasady przeprowadzania audytu energetycznego przedsiębiorstwa.

Celem regulacji zawartych w ustawie jest, aby każdy, kto spełni określone wymagania (audyt efektywności energetycznej dla określonej inwestycji), otrzymał korzyść w postaci praw majątkowych wynikających ze świadectw efektywności energetycznej (potocznie zwanych „białymi certyfikatami”).

Analiza SWOT dla celu 4 jako szanse wskazała na zwiększanie zainteresowania instalacjami OZE na obszarach wiejskich poprzez rozwiązania prawne ułatwiające inwestowanie oraz rozwój badań, opracowanie nowych, w tym inteligentnych technologii i metod precyzyjnej produkcji, pozyskiwania OZE w celu optymalizacja technologii chowu zwierząt i uprawy gleby oraz ich powiązanie z

racjonalizacją kosztów produkcji, poprawą jakości żywności i środowiska naturalnego, a także za mocną stroną uznano wykorzystanie dużego potencjału lokalnie występujących na terenach wiejskich zasobów OZE i rozwiązań energooszczędnych w rolnictwie. Na tej podstawie zidentyfikowano potrzebę CS 4. P1. Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa, potrzebę CS 4. P 4. Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza oraz potrzebę CS 4. P5. Wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii. W celu realizacji tych potrzeb zaprojektowano interwencje:

·Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu

·Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (dotacje)

·Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej.

10. Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylecia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013 został przygotowany „Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030” (Krajowy plan). Określa on cele w rozbiu na 5 obszarów: obniżenie emisyjności, efektywność energetyczna, bezpieczeństwo energetyczne, wewnętrzny rynek energii, badania naukowe, innowacje i konkurencyjność.

Analiza SWOT dla celu 4 jako szanse wskazała na zwiększanie zainteresowania instalacjami OZE na obszarach wiejskich poprzez rozwiązania prawne ułatwiające inwestowanie oraz rozwój badań, opracowanie nowych, w tym inteligentnych technologii i metod precyzyjnej produkcji, pozyskiwania OZE w celu optymalizacja technologii chowu zwierząt i uprawy gleby oraz ich powiązanie z racjonalizacją kosztów produkcji, poprawą jakości żywności i środowiska naturalnego, a także za mocną stroną uznano wykorzystanie dużego potencjału lokalnie występujących na terenach wiejskich zasobów OZE i rozwiązań energooszczędnych w rolnictwie. Na tej podstawie zidentyfikowano potrzebę CS 4. P1. Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa, potrzebę CS 4. P 4. Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza oraz potrzebę CS 4. P5. Wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii. W celu realizacji tych potrzeb zaprojektowano interwencje:

·Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu

·Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej.

11. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów nakłada na każdy kraj członkowski UE obowiązek podjęcia działań na rzecz osiągnięcia zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin, w tym zmniejszenia zagrożenia związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin oraz wpływu ich stosowania na zdrowie ludzi i środowisko, m.in. poprzez zachęcanie do wdrażania zasad integrowanej ochrony roślin oraz metod ochrony upraw alternatywnych dla chemicznych środków ochrony roślin. Zgodnie z art. 4 dyrektywy 2009/128/WE państwa członkowskie są zobowiązane do przyjęcia krajowych planów działania, określających cele ilościowe dotyczące zmniejszenia zagrożenia związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, środki służące realizacji tych celów oraz harmonogramy ich osiągnięcia. Drugi już dla Polski Krajowy plan działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2018-2022 został przyjęty w lipcu 2018 r.

Analiza SWOT dla celu 5 wykazała jako jedno z zagrożeń dla środowiska wodnego wzrost sprzedaży środków ochrony roślin i na tej podstawie zidentyfikowano potrzebę CS 5. P 3. Poprawa jakości wód. Wzrost zużycia środków ochrony roślin został także wyszczególniony wśród zagrożeń dla różnorodności

biologicznej wymienionych w analizie SWOT dla celu 6. i na tej podstawie zidentyfikowano potrzeby: CS 6. P2. Przede wszystkim jednak zagrożenia związane z niezrównoważonym stosowaniem środków ochrony roślin, niezgodnym z zasadami integrowanej ochrony roślin, wyszczególniono w analizie SWOT dla celu 9, identyfikując potrzeby: CS 9. P 2. Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów, CS 9. P 4. Zapewnienie dostępności żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości żywności - żywności ekologicznej, posiadającej oznaczenia geograficzne, wytwarzanej w ramach integrowanej produkcji roślin, a także w ramach krajowych systemów jakości żywności, CS 9. P 5. Zwiększenie świadomości i wiedzy konsumentów i producentów nt. systemów jakości żywności - produkcja ekologiczna, oznaczenia geograficzne, integrowana produkcja roślin, a także krajowe systemy jakości i CS 9. P 8. Podnoszenie wiedzy producentów rolnych o zrównoważonym stosowaniu antybiotyków, nawozów oraz integrowanej ochrony roślin.

W celu realizacji tych potrzeb zaprojektowano interwencje:

· Ekoschematy dot. biologicznej ochrony upraw, prowadzenia produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin, rolnictwa ekologicznego, obszarów z roślinami miododajnymi, międzyplonów ozimych/wsieków śródplonowych

· Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000

· Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000

· Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000

· Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych

· Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

· Wieloletnie pasy kwietne

· Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu

· Rozwój usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu

· Interwencja w sektorze owoców i warzyw - Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu

Ponadto, ww. potrzeby realizowane będą poprzez SMR 7 i SMR 8 dot. środków ochrony roślin.

^[1] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie mechanizmu monitorowania i sprawozdawczości w zakresie emisji gazów cieplarnianych oraz zgłaszania innych informacji na poziomie krajowym i unijnym, mających znaczenie dla zmiany klimatu ,oraz uchylające decyzję nr 280/2004/WE

^[2] Celem tej strategii jest określenie założeń i wytycznych dla rozliczania emisji w obszarze non-ETS z uwzględnieniem rzeczywistych i prognozowanych emisji GHG oraz sytuacji na rynku (podaż i popyt jednostek AEA - ang. *Annual Emission Allocation* 1 AEA = 1 t CO₂ ekw.). Źródło: *Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030 przyjęty przez KSE w dniu 18 grudnia 2019 r.*

3.1.5 W stosownych przypadkach, wkład WPR w projekty LIFE

3.2 Opis strategii wymiany pokoleniowej

Korzystna struktura wiekowa właścicieli gospodarstw rolnych jest jednym z kluczowych elementów mogących mieć wpływ na konkurencyjność rolnictwa i żywotność obszarów wiejskich. Należy zwrócić

uwagę, że pomimo wyraźnej poprawy sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce, przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na

1 osobę w grupie zawodowej rolników wciąż jest na jednym z najniższych poziomów w porównaniu do innych grup zawodowych. Relatywnie niska dochodowość sektora rolnego może zatem w sposób zasadniczy ograniczać atrakcyjność zawodu rolnika. Podniesienie atrakcyjności zawodu rolnika musi wiązać się więc z podniesieniem konkurencyjności i rentowności rolnictwa, dając osobom z nim związanym również satysfakcję finansową.

Osobom związanym z rolnictwem należy zatem zapewnić odpowiednie wynagrodzenie za ich pracę. Równocześnie konieczne jest realizowanie działań, które poprawią standard życia i pracy na obszarach wiejskich poprzez m.in. modernizowanie i rozwijanie sieci infrastruktury technicznej, poprawę dostępu do usług publicznych, w tym do kultury

a także zapewnienie odpowiednio wysokiej jakości usług dla rolników. Dostęp do dobrej jakości podstawowych usług publicznych, a także profesjonalnych usług na rzecz rolnictwa umożliwiających realizację planów w zakresie produkcji czy wchodzenia w nowe sektory gospodarki (np. biogospodarka, rolnictwo cyfrowe) jest z całą pewnością argumentem za wejściem, bądź pozostaniem młodej osoby w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

Rolnictwo charakteryzuje się dużą kapitałochłonnością, stąd obok barier związanych z dostępem do gruntów rolnych, również koszt wyposażenia technicznego gospodarstwa rolnego stanowi ogromny wysiłek finansowy. Wsparcie procesu modernizacji gospodarstw rolnych jest więc elementem niezbędnym, przy czym w przypadku młodego rolnika, rozpoczynającego działalność rolniczą po raz pierwszy wsparcie to ma szczególne znaczenie.

Według aktualnych danych statystycznych, struktura wieku rolników w Polsce jest nadal stosunkowo korzystna na tle innych państw Unii Europejskiej. Jednak w ostatniej dekadzie udział młodych rolników w ogólnej liczbie kierowników gospodarstw zmniejszył się, podczas gdy udział rolników powyżej 55 roku życia wzrósł.

Z perspektywy wpływu uwarunkowań demograficznych na sytuację ekonomiczną i społeczną na obszarach wiejskich istotne są zmiany w strukturze wieku ogółu ludności wiejskiej, w tym przede wszystkim/ także zmiany w strukturze wieku rolników.

W 2016 roku wskaźnik odzwierciedlający sytuację demograficzną grupy kierowników gospodarstw rolnych (stosunek odsetka osób do 35 lat do odsetka osób w wieku co najmniej 55 lat) dla Polski wynosił 0,27. Poziom tego indeksu należał do najwyższych w UE-28 i był wynikiem ukształtowanych w przeszłości pozytywnych zjawisk demograficznych, a także dużej roli rodzinnej formy użytkowania gruntów rolnych (wskaźnik struktury wieku kierowników gospodarstw dla wszystkich państw członkowskich UE wynosił 0,09). Pomimo korzystnej struktury wieku, należy wskazać na zwiększającą się grupę osób w wieku produkcyjnym nieaktywnym oraz poprodukcyjnym, a co za tym idzie powoli zmieniające się relacje pomiędzy liczbą młodych oraz starszych kierowników gospodarstw.

Należy jednak zauważyć, że struktura wieku rolników w poszczególnych województwach różni się. Zgodnie z raportem Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Monitoring rozwoju obszarów wiejskich najbardziej niekorzystna sytuacja demograficzna występuje w gminach peryferyjnych, położonych na styku województw we wschodniej i centralnej Polsce. Natomiast najmłodsze wsie znajdują się w Małopolsce i na Kaszubach; jednak tempo starzenia się ludności wiejskiej jest obecnie większe na zachodzie niż na wschodzie kraju.

Natomiast Wyniki Badania Struktury Gospodarstw Rolnych 2016 r. GUS wskazują, że najmniej korzystna struktura wieku rolników występuje w województwach: dolnośląskim, lubuskim, małopolskim, podkarpackim i śląskim.

Ważnym czynnikiem determinującym proces wymiany pokoleniowej w rolnictwie jest skłonność kierujących do przekazywania gospodarstw następcom naturalnym lub poprzez sprzedaż.

Brak wspomnianej skłonności powoduje, że młodzi rolnicy planujący rozpoczęcie prowadzenia gospodarstwa lub powiększenie gospodarstwa, napotykają na trudności, które zniechęcają ich do podejmowania działalności rolniczej lub ograniczają możliwość dalszego rozwoju gospodarstwa.

Dotychczas w Polsce narzędzia finansowego wsparcia młodych rolników obejmują następujące elementy.

1. Pomoc krajowa - kredyt z częściową spłatą kapitału na zakup użytków rolnych przez młodych rolników (linia MResk). Dodatkowo na ogólnych zasadach również młodzi rolnicy mogą korzystać z kredytów preferencyjnych na inwestycje w rolnictwie i w rybactwie śródlądowym (linia RR), a także z poręczeń i gwarancji kredytowych.

2. Wsparcie w ramach płatności bezpośrednich w I filarze WPR - Płatność dla młodych rolników na podstawie art. 50 rozporządzenia (UE) nr 1307/2013. Celem płatności jest wsparcie dochodu młodych rolników rozpoczynających działalność rolniczą, aby ułatwić im zakładanie działalności i dostosowanie strukturalne ich gospodarstw rolnych po rozpoczęciu działalności. Płatność przyznawana jest maksymalnie przez okres pięciu lat począwszy od pierwszego złożenia wniosku o tę płatność i przysługuje do powierzchni gruntów objętych jednolitą płatnością obszarową, nie większej jednak niż 50 ha.

3. Wsparcie młodych rolników w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 jest związane z rozpoczynaniem prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym o odpowiedniej wielkości ekonomicznej. Wsparcie dotyczy rozwoju działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym, a także przygotowania do sprzedaży wytwarzanych w gospodarstwie produktów rolnych. Wsparcie skierowane jest wyłącznie do osób młodych (nie więcej niż 40 lat), o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych, które po raz pierwszy rozpoczynają prowadzenie gospodarstwa rolnego jako kierujący.

4. Preferencje dla młodych rolników w zakresie instrumentów wsparcia inwestycyjnego.

5. Poza instrumentami finansowymi służącymi wsparciu młodych rolników, w ustroju prawnym Polski funkcjonuje szereg narzędzi ustawowych, które wprowadziły wiele preferencji w nabywaniu przez młodych rolników gruntów rolnych i powiększaniu gospodarstw rodzinnych (np.: przetargi ograniczone na dzierżawę gruntów Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, pierwokup, brak ograniczeń w nabywaniu gruntów rolnych przez rolników indywidualnych i ograniczenia przy nabywaniu gruntów rolnych przez inne podmioty). Wspomniane regulacje ustawowe umożliwiają nabywanie gruntów stanowiących nie tylko Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa, ale również własność osób prywatnych. Narzędzia te służą również osobom posiadającym kwalifikacje rolnicze, które chcą utworzyć rodzinne gospodarstwa rolne.

W toku prac nad Planem, w oparciu o wyniki analiz SWOT, wnioski wynikające ze Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030, sprawozdania specjalnego Europejskiego Trybunału Obrachunkowego „Unijne wsparcie dla młodych rolników powinno być lepiej ukierunkowane, tak aby zapewniało rzeczywisty wkład w wymianę pokoleń”[1], a także analiz i raportów, zidentyfikowano trzy główne potrzeby dotyczące młodych rolników w zakresie celu szczegółowego 7:

-dostęp do kapitału,

-dostęp do ziemi,

-dostęp do wiedzy i innowacji.

Biorąc pod uwagę trendy demograficzne, wyludnianie się obszarów peryferyjnych (przygraniczne obszary województw oraz przy zewnętrznych granicach kraju szczególnie województwa wschodnie) oraz duże rozdrobnienie gruntów, a także wysokie koszty produkcji, w tym inwestycyjne (m.in. związane z zakupem ziemi) i niską dochodowość w rolnictwie, ukierunkowanie wsparcia powinno przyczyniać się z jednej strony do znoszenia barier, a z drugiej powinno stanowić zachętę dla osób młodych do podejmowania decyzji o prowadzeniu działalności związanej z rolnictwem. W pierwszej kolejności instrumenty wsparcia powinny zapewniać odpowiedni dostęp do kapitału i zachęcać do przeprowadzenia inwestycji restrukturyzujących w przejmowanym lub tworzonym gospodarstwie, tak aby poprawić jego pozycję konkurencyjną na rynku. Dodatkowo takie narzędzia wsparcia powinny być łatwo dostępne, tak aby osoby rozpoczynające po raz pierwszy działalność rolniczą nie zniechęcały się nadmiernymi obciążeniami administracyjnymi.

W ramach I filaru proponuje się kontynuację wsparcia w postaci uzupełniającego wsparcia dochodów dla młodych rolników w kształcie obowiązującym obecnie z rozszerzeniem wypłaty pomocy na całą powierzchnię gospodarstwa, przy czym finalne ustalenia dotyczące wysokości tego wsparcia będą podjęte

w toku dalszych prac. Ten dodatkowy strumień wsparcia zmniejszy finalnie ryzyko związane z działalnością inwestycyjną i operacyjną w tych gospodarstwach.

Proponuje się także kontynuowanie wsparcia w formie premii w ramach II filara WPR, które jak wynika z dotychczasowych doświadczeń (odpowiada na wyzwania stojące przed młodymi rolnikami) jest istotną zachętą do podejmowania działalności rolniczej.

Ponadto wprowadzono preferencje dla rolników, którzy nie ukończyli 40. roku życia w zakresie instrumentów wsparcia inwestycyjnego. Duża skłonność młodych osób do wdrażania rozwiązań innowacyjnych, a także większa świadomość w zakresie ochrony środowiska i adaptacji oraz przeciwdziałania zmianom klimatu, będzie miała wpływ na podwyższone koszty realizowanych przez nich inwestycji. Zatem wsparcie w ramach instrumentów z zakresu inwestycji w gospodarstwach rolnych, wsparcia uczestnictwa w systemach jakości, czy inwestycji z zakresu małego przetwórstwa i RHD powinno uwzględniać preferencje dla przedsięwzięć, zgłaszanych do realizacji przez młode osoby. Równie ważnym będzie realizacją wsparcia dla młodych rolników w formie instrumentów finansowych. Podejście strategiczne musi obejmować również narzędzia transferu wiedzy i informacji odpowiednio dostosowane do potrzeb tej grupy docelowej. Rozwiązania w tym obszarze powinny uwzględniać rozwiązania cyfrowe umożliwiające kształcenie na odległość oraz szybką wymianę wiedzy z innymi rolnikami lub doradcami. Zapewnienie dostępności różnych form doskonalenia zawodowego, w tym w zakresie praktyk rolniczych przyjaznych środowisku, uwzględniających dobrostan zwierząt a także doskonalących wiedzę rolnika na temat produkcji żywności o wysokich walorach odżywczych i zdrowotnych. Ponadto istotne jest udostępnienie narzędzi i kanałów dystrybucji wiedzy w zakresie doskonalenia umiejętności cyfrowych, które będzie miało znaczenie m.in. w zakresie transformacji cyfrowej w rolnictwie. Uzupełniająco do wsparcia w ramach Planu niezbędne jest zapewnienie również instrumentów finansowych krajowych, a także regulacji prawnych, które ułatwiałyby dostęp do kapitału i ziemi.

[1] <https://www.eca.europa.eu/pl/Pages/NewsItem.aspx?nid=8557>

3.3 Wyjaśnienie on how the interventions under coupled income support as referred to in Subsection 1 of Section 3 of Chapter II of Title III are consistent with the Water Framework Directive - 2000/60/EC

Zgodnie z opinią Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) sektory upraw polowych proponowane do wsparcia w ramach Planu Strategicznego 2023-2027 nie są sektorami, w których obserwuje się intensywny rozwój nawodnień, przez co nie wywierają one znaczącego oddziaływania na zasoby wód podziemnych.

Ponadto działania wdrożone w ramach przeciwdziałania zanieczyszczeniom rolniczym w ramach wdrażania Dyrektywy Azotanowej są, zgodnie z logiką Planów gospodarowania wodami, odpowiednią formą ochrony wód przed zanieczyszczeniami rolniczymi, a wsparcie dochodów wybranych sektorów nie powinno wpływać na realizację celów Dyrektywy Wodnej.

Dyrektywa Wodna wdrażana jest w Polsce, przede wszystkim, w postaci przeglądu i aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy. Plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy są jednym z podstawowych dokumentów planistycznych i stanowią one podstawę podejmowania decyzji kształtujących stan zasobów wodnych i zasady gospodarowania nimi w perspektywie sześciolietniej. Oznacza to, że korzystanie z wód nie może m.in. powodować pogorszenia stanu wód i ekosystemów od nich zależnych, w szczególności nie może naruszać ustaleń planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza. Zgodnie z ustaleniami planów wydawane są m.in. pozwolenia wodnoprawne, wydawane na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne. Zgodnie z tymi przepisami nawadnianie gruntów rolnych wodami w ilości większej niż średniorocznie 5 m³ na dobę lub pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych w ilości średniorocznie większej niż 5 m³ wymaga pozwolenia wodnoprawnego. Do przestrzegania tych przepisów zobowiązani są wszyscy obywatele, w tym rolnicy korzystający z wód

powierzchniowych i podziemnych. Dodatkowo, kwestia ta jest elementem warunkowości (obecnie zasady wzajemnej zgodności), do przestrzegania której zobowiązani są wszyscy rolnicy ubiegający się o płatności bezpośrednio.

W tym kontekście istotna jest również ochrona jakości wód przez zapobieganie przedostawaniu się azotanów pochodzenia rolniczego do wód gruntowych i powierzchniowych, co wynika z przepisów dyrektywy azotanowej (91/676/EWG) stanowiącej integralną część ramowej dyrektywy wodnej. Na ograniczenie emisji zanieczyszczeń wpływ ma wielkość stosowanych dawek oraz sposoby nawożenia azotem. Dlatego też wdrożone zostały wymogi dotyczące zarówno sposobu obliczania dopuszczalnej rocznej dawki nawozów naturalnych, która nie może przekroczyć 170 kg N/ha, jak również zasady opracowywania planu nawożenia azotem, czy też wymagania w zakresie niezbędnej dokumentacji. Istotnym jest, że przestrzeganie wymogów programu azotanowego stanowi jeden z wymogów podstawowych w zakresie zarządzania, tj. SMR 2, od którego uzależnione jest otrzymanie przez beneficjentów pełnego wsparcia w ramach płatności obszarowych WPR, zapewniając tym samym wyższy poziom ambicji w zakresie ochrony środowiska i klimatu, zgodnie z zapowiedziami Komisji w komunikacie pt. „Przyszłość rolnictwa i produkcji żywności” i w wieloletnich ramach finansowych (WRF) na lata 2021-2027, ustanowionych rozporządzeniem Rady (UE, Euratom) nr 2020/2093.

Nawożenie naturalne zwiększa zasobność gleby w materię organiczną, tym samym próchnicę oraz węgiel organiczny. Ze względu na poprawę stanu gleby, stosowanie nawozów naturalnych także przyczynia się do poprawy warunków wodnych w glebie. Odpowiednia struktura gleby warunkuje wzrost kapilarnej pojemności wodnej oraz zawartości wody dostępnej dla roślin. Dodatkowo dobra struktura przyspiesza wsiąkanie wody opadowej, co ogranicza spływy powierzchniowe i nasilenie erozji wodnej, umożliwia także swobodną wymianę powietrza pomiędzy atmosferą i glebą. Spadek zawartości materii organicznej w glebie oznacza obniżenie zdolności retencyjnej oraz wzrost podatności gleby na erozję wodną i wietrzną, a także ograniczenie jej zdolności sorpcyjnej, co zwiększa niebezpieczeństwo rozproszenia biogenów w środowisku.

Chów bydła determinuje możliwość stosowania nawożenia organicznego. W Polsce przeważają słabe piaszczyste gleby, 73% powierzchni użytków rolnych stanowią gleby IV-VI klasy bonitacyjnej. Nawożenie organiczne zwiększa zasobność gleby w próchnicę (zwiększa zasoby węgla organicznego), poprawia pojemność wodną i tym samym jest ważnym elementem działań adaptacyjnych i mitygacyjnych związanych ze zmianami klimatu.

Woda pitna dla zwierząt stanowi jedynie małą część wody wykorzystywanej w rolnictwie.

W Polsce dominuje wypas ekstensywny (stosunkowo niska obsada zwierząt np. w latach 2018-2021 0,32-0,33 DJP/ha użytków rolnych; 1,74-1,77 DJP/ha TUZ – bydło, owce i kozy), w związku z tym obciążenie środowiska z tego tytułu można uznać za stosunkowo niskie.

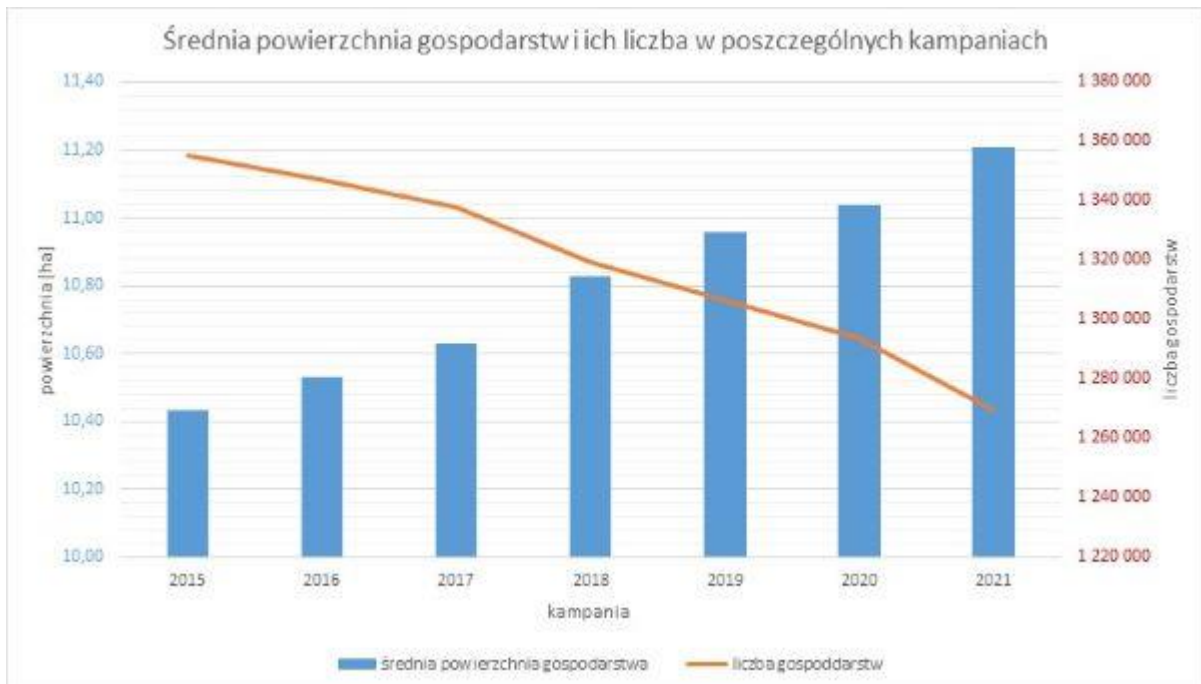
Natomiast płatności związane do upraw zapobiegają porzucaniu mniej popularnych, kosztownych i pracochłonnych kierunków produkcji, dzięki czemu przeciwdziałają powstawaniu upraw monokulturowych i spadkowi bioróżnorodności. Jednocześnie w przypadku tych upraw, systemy nawadniające nie są powszechnie stosowane, co oznacza, że sektory objęte wsparciem nie powodują dużego zużycia wody.

W świetle powyższych informacji należy stwierdzić, że płatności związane nie naruszają przepisów Dyrektywy 2000/60/EC.

3.4 Przegląd w odniesieniu do celu sprawiedliwszej dystrybucji oraz bardziej efektywne i skuteczne ukierunkowanie wsparcia dochodu

Zapewnienie godziwych dochodów rolnikom jest jednym z podstawowych celów I filaru WPR. Należy podkreślić, że produkcja żywności dodatkowo powinna odbywać się w sposób zrównoważony środowiskowo. Z tego względu, a także ze względów społecznych, celem WPR nie powinno być dążenie do zwiększania wielkości produkcji oraz do tworzenia wielkoobszarowych, najczęściej monokulturowych gospodarstw rolnych. W ostatnich latach notuje się zwiększanie powierzchni gospodarstw wraz ze zmniejszaniem się ich liczby (wykres 1).

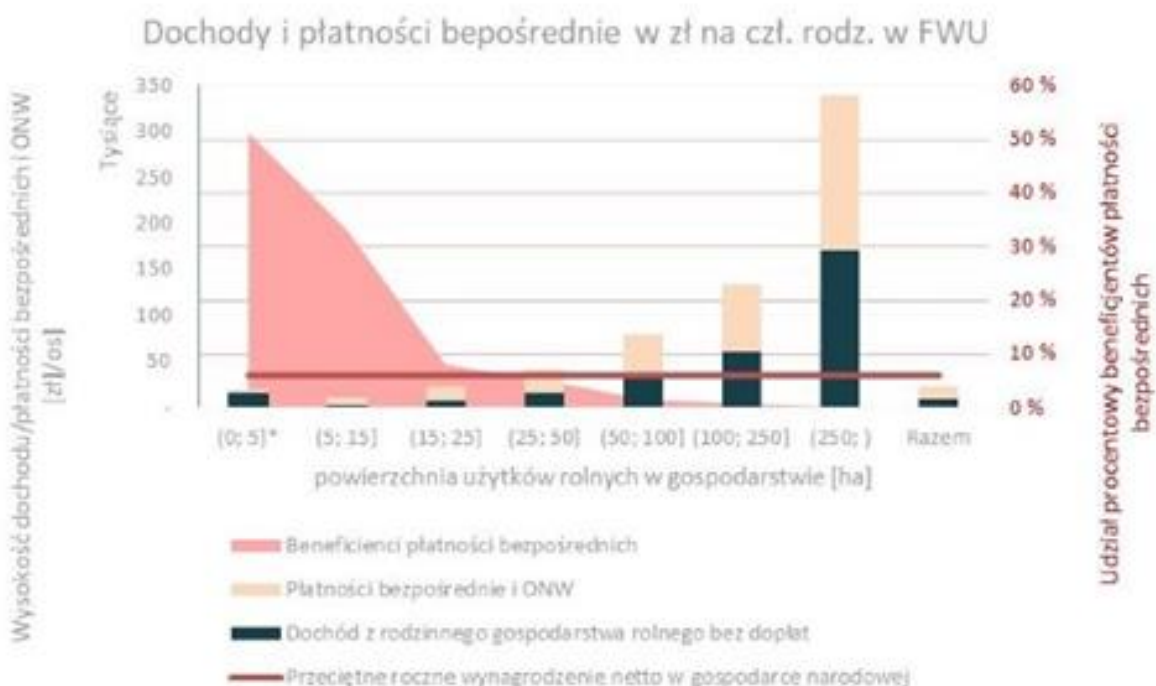
Wykres 1. Średnia powierzchnia gospodarstw w poszczególnych kampaniach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR

Sytuacja dochodowa gospodarstw jest w Polsce znacznie zróżnicowana w zależności od ich wielkości. W grupie gospodarstw o powierzchni UR do 25 ha dochody kształtują się na poziomie znacznie niższym niż dochód parytetowy nawet po uwzględnieniu płatności bezpośrednich i płatności ONW, mimo iż w przedziale tym występują gospodarstwa specjalistyczne charakteryzujące się znacznymi dochodami bez konieczności posiadania ziemi. Gospodarstwa o powierzchni UR między 25 a 50 ha nieznacznie przekraczają ten poziom dopiero po uwzględnieniu wsparcia bezpośredniego i ONW. Gospodarstwa największe, a więc te powyżej 50 ha UR, charakteryzują się dochodem z działalności rolniczej (bez płatności) przewyższającym dochód parytetowy (wykres 2).

Wykres 2. Dochody z działalności rolniczej i wysokość płatności bezpośrednich oraz płatności ONW w poszczególnych grupach gospodarstw.

* zawiera gospodarstwa specjalistyczne charakteryzujące się dużymi dochodami bez konieczności posiadania ziemi

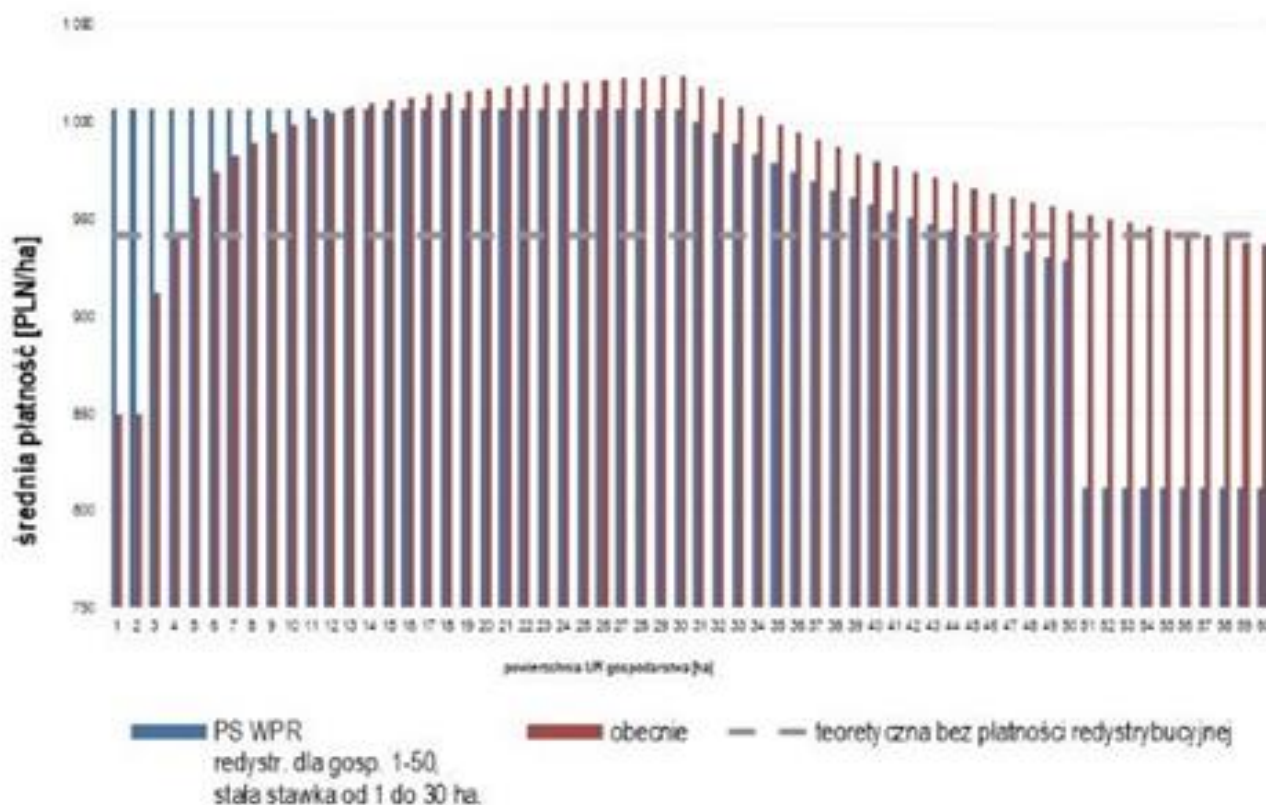
Źródło: opracowanie własne na podstawie FADN (2016-2018) i danych ARiMR (2018)

Dlatego należy wspierać małe i średnie gospodarstwa rolne (mające szanse na rozwój w warunkach globalizacji rynków i zmian oczekiwań konsumentów), będące gwarantem prowadzenia działalności rolniczej w sposób zrównoważony środowiskowo. Należy stosować instrumenty wsparcia dochodu takich gospodarstw ze względu na występujące w nich większe koszty jednostkowe produkcji w porównaniu do gospodarstw większych, korzystających z efektu skali i tym samym mających przewagę konkurencyjną.

Jednocześnie mając na uwadze cel WPR dotyczący sprawiedliwszego rozdziału środków wspólnotowych poprzez niwelowanie różnic w dochodach małych i średnich gospodarstw względem jednostek większych, proponuje się realizację następujących interwencji i mechanizmów:

1. Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów. Dotychczas przeznaczano na ten rodzaj płatności 8,3% budżetu płatności bezpośrednich, przyznając wsparcie do maksymalnie 27 ha wszystkim gospodarstwom o powierzchni powyżej 3 ha (faktyczne korzyści z jej stosowania osiągnęli rolnicy gospodarujący na powierzchni od 6 do 53 ha). W Planie Strategicznym WPR na lata 2023-2027 proponuje się skierowanie wsparcia do maksymalnie 30 ha gospodarstwom o powierzchni od 1 ha do 50 ha. Faktyczną korzyść z tej interwencji osiągną rolnicy posiadający gospodarstwa o powierzchni od 1 ha do ok. 45 ha (wykres 3).

Wykres 3. Średnia płatność na ha w zależności od powierzchni gospodarstwa z uwzględnieniem płatności redystrybucyjnej

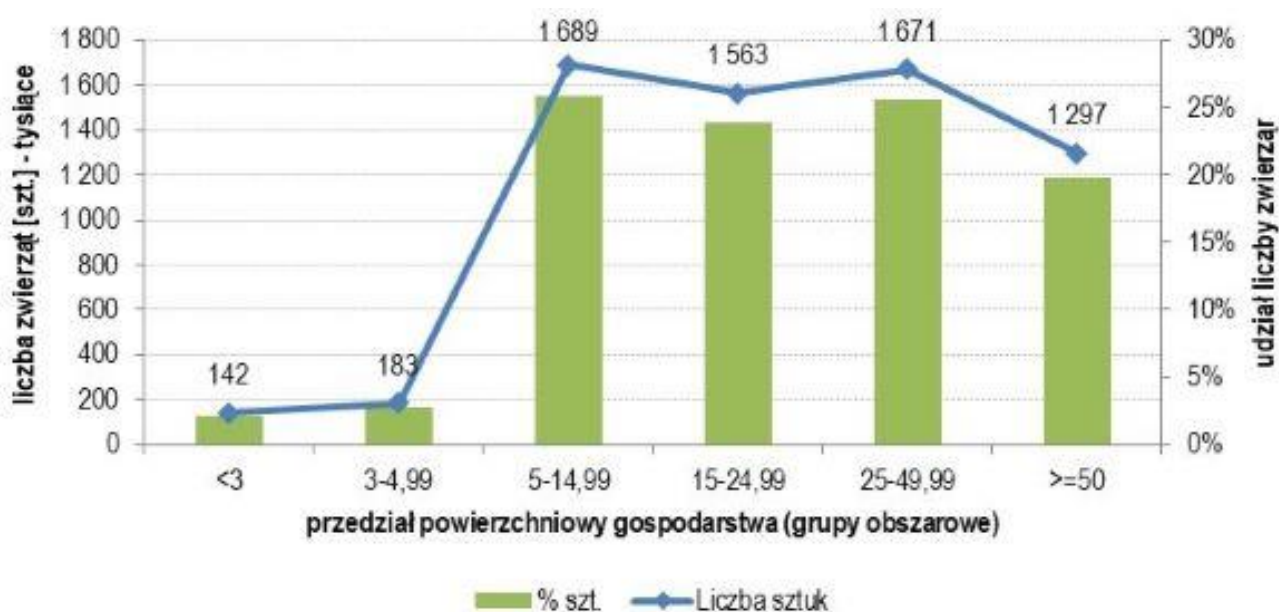
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR (2020)

2. Uzupełniające wsparcie dochodu dla młodych rolników. Choć celem tej interwencji nie jest ukierunkowanie wsparcia dla małych i średnich gospodarstw zakłada się, że będzie ona w większości wypłacana gospodarstwom małym ze względu na obserwowaną niższą średnią powierzchnię gospodarstw młodych rolników korzystających dotychczas z tego działania (niecałe 9 ha), niższą niż średnia

powierzchnia gospodarstwa w kraju (11 ha). Szacuje się, że pomoc z tego tytułu trafi do ok. 65% młodych rolników posiadających gospodarstwa o powierzchni do 10 ha, do ok. 20% młodych rolników posiadających gospodarstwa o powierzchni od 10 ha do 20 ha, do 7% młodych rolników posiadających gospodarstwa o powierzchni od 20 ha do 30 ha i do ok. 4% młodych rolników posiadających gospodarstwa o powierzchni od 30 ha do 50 ha. Pozostałe ok. 4% młodych rolników – beneficjentów interwencji posiada gospodarstwa o powierzchni powyżej 50 ha.

3. Wsparcie związane z produkcją do zwierząt. Jak wynika z dostępnych danych, 80% zwierząt trawożernych jest utrzymywanych w gospodarstwach do 50 ha (wykres 4). Z uwagi na ustanowione limity 20 szt. zwierząt, do których rolnik może otrzymać płatności związane z produkcją do młodego bydła oraz do krów, wsparcie to promuje gospodarstwa małe i średnie z niewielką produkcją. Ponadto w województwach, w których średnia wielkość gruntów rolnych jest niższa od średniej krajowej (11 ha) (tj. lubelskiego, łódzkiego, małopolskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, śląskiego i świętokrzyskiego) rolnicy będą mogli ubiegać się o płatność do młodego bydła lub krów posiadając tylko 1 szt. kwalifikujących się zwierząt (w przypadku pozostałych województw – co najmniej 3 szt.).

Wykres 4. Liczebność zwierząt trawożernych [szt.] wg struktury obszarowej gospodarstw [ha]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR (2018)

Dodatkowo, oprócz podstawowych celów (tj. utrzymanie produkcji rolnej, rekompensata za utratę dochodu i zapobieganie porzucaniu gruntów), funkcję redystrybucyjną pełnić będzie także wsparcie do obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW). Jak wynika z dostępnych danych, ok. 65% powierzchni wspieranej ONW jest w posiadaniu gospodarstw o powierzchni mniejszej niż 25 ha, a kolejne 18% w posiadaniu gospodarstw o powierzchni od 25 ha do 50 ha. Funkcję redystrybucyjną płatności ONW zwiększać będzie stosowana degresywność płatności: do 25 ha – wypłacane 100% płatności, dla przedziału 25,01 ha - 50 ha – wypłacane 50% płatności, dla przedziału 50,01 ha - 75 ha – 25% płatności, powyżej 75 ha płatność nie będzie wypłacana.

Stopień redystrybucji środków WPR odzwierciedla wskaźnik rezultatu R.6, którego wartość dla Planu Strategicznego WPR na lata 2023-2027 szacuje się na ok. 101%. Oznacza to, że gospodarstwa do 11 ha (średnia krajowa powierzchnia gospodarstwa), do których udzielono wsparcie otrzymują średnio więcej niż gospodarstwa powyżej średniej. Należy jednak zauważyć, że wartość wskaźnika z definicji liczona jest w odniesieniu do gospodarstw o powierzchni poniżej średniej krajowej. Tymczasem, w przypadku Polski priorytetem we wsparciu działalności rolniczej w ramach Planu Strategicznego są gospodarstwa małe i średnie, posiadające ok. 25-30 ha albowiem one, nawet przy uwzględnieniu uzyskiwanego wsparcia z WPR, nie osiągają dochodu na poziomie dochodu parytetowego w gospodarce narodowej. Dlatego też płatność redystrybucyjna została ukierunkowana na gospodarstwa o powierzchni do 50 ha jednak wsparcie wypłacane będzie do maksymalnie 30 ha – czyli gospodarstwa o powierzchni 30 ha w największym

stopniu (jeśli chodzi o średnią płatność na ha w gospodarstwie) skorzystają z tego typu płatności. Gdyby zatem do obliczenia wartości tego wskaźnika, zamiast średniej powierzchni gospodarstwa w kraju, przyjąć powierzchnię wynoszącą 30 ha, to wówczas poziom redystrybucji byłby większy.

3.5 Przegląd interwencji sektorowych

3.5.1 Owoce i Warzywa

Projekt rozporządzenia o planów strategicznych WPR zakłada, że wdrażanie interwencji dla sektora owoców i warzyw w państwach członkowskich, gdzie funkcjonują organizacje producentów nadal będzie obowiązkowe. Wybór określonych rodzajów interwencji musi nastąpić z uwzględnieniem szczególnej sytuacji na danym obszarze, w następstwie przeprowadzenia oceny ex-ante, analizy SWOT oraz oceny potrzeb.

Przeprowadzona analiza sytuacji wyjściowej i analiza SWOT, w tym również analiza potrzeb wykazały brak istotnych różnic w porównaniu z dotychczas identyfikowanymi słabymi i mocnymi stronami sektora, jak też szansami i zagrożeniami. Przy wyborze interwencji istotnym jest podejmowanie dalszych wysiłków w następujących obszarach: poprawa jakości oraz wzrost i stabilizacja cen producentów, dostosowanie produkcji organizacji producentów do wymogów konkretnych rynków zbytu, skuteczne reagowanie w sytuacjach kryzysu na rynku, poprawa marketingu poprzez promocję i komunikację oraz ochrona środowiska naturalnego i klimatu. Dodatkowo w związku

z występowaniem w ostatnich latach epizodów dużej destabilizacji na rynku owoców i warzyw (wybuch epidemii E. coli na warzywach, embargo Federacji Rosyjskiej na produkty sektora owoców i warzyw), jak również z uwagi na konieczność szybkiego reagowania na bieżącą niekorzystną sytuację spowodowaną spadkiem cen, należy rozważyć rozszerzenie zakresu dostępnych instrumentów związanych celem zapobieganie kryzysom i zarządzanie kryzysowe.

Mając na względzie powyższe, przedstawiono propozycje sześciu interwencji, które będą mogły być wdrażane w ramach programów operacyjnych organizacji producentów owoców i warzyw w nowej perspektywie finansowej na lata 2023-2027 i które odpowiadają celom szczegółowym zawartym w art. 6 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych jak też ustanowionym dla sektora owoców i warzyw.

3.5.2 Produkty pszczelarskie

Projektowane interwencje sektorowe dotyczące sektora pszczelarskiego (art. 55) są kontynuacją dotychczas realizowanych krajowych programów wsparcia pszczelarstwa w Polsce, opracowywanych na podstawie art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 671, z późn. zm.).

W związku z pozytywnymi rezultatami dotychczas realizowanej pomocy w sektorze pszczelarskim, proponowana interwencja obejmuje siedem rodzajów interwencji w sektorze – o których mowa w art. 55 projektu rozporządzenia dotyczącego planów strategicznych WPR - wcześniej realizowanych, w obszarze :

1. szkoleń i konferencji
2. modernizacji gospodarstw pasiecznych,
3. walki z warrozą,

4. prowadzenia gospodarki wędrownej,
5. odbudowy pogłowia pszczół,
6. wsparcia naukowo-badawczego,
7. analiz miodu.

Proponowane działania w obszarze poszczególnych rodzajów interwencji zostały zaplanowane z uwzględnieniem środków budżetowych określonych w załączniku X projektu rozporządzenia w sprawie planów strategicznych WPR.

Uwzględniając dotychczas realizowane kierunki wsparcia, Analizę sektorów produkcji rolnej opracowaną przez IERiGŻ, zachodzące zmiany w pszczelarstwie oraz oczekiwania branży pszczelarskiej, proponuje się poniższe rodzaje interwencji, które należy traktować jako jeden szerszy plan interwencyjny dla sektora pszczelarskiego tj.: □

-inwestycje w nowoczesny sprzęt pszczelarski oraz środki transportu, służących do utrzymywania pszczół, pozyskiwania produktów pszczelich oraz do prowadzenia racjonalnej gospodarki wędrownej i dofinansowanie zakupu wyselekcjonowanych matek pszczelich, działania służące poprawie relacji pomiędzy rolnikiem a pszczelarzem,

-wsparcie w zakresie zwalczania chorób i pasożytów pszczół,

-wsparcie ośrodków i programów naukowo-badawczych służących wdrażaniu nowych rozwiązań w pszczelarstwie, ułatwiających wprowadzanie produktów na rynek, wpływających na wzrost wartości dodanej produktów i poprawę ich jakości . Oczekiwanym efektem tych działań powinna być poprawa pozycji producentów produktów pszczelich w łańcuchu wartości i wzrost rentowności,

-wsparcie działalności dydaktycznej, szkoleniowej w odniesieniu do pszczelarzy, oraz osób planujących podjęcie tej działalności służącej zwiększeniu kompetencji tej grupy społecznej oraz lepszemu przygotowaniu do prowadzenia gospodarki pasiecznej

-wsparcie działań służących poprawie jakości produktów pszczelich poprzez analizy jakości handlowej i identyfikacje miodów odmianowych.

Na podstawie zgłoszeń organizacji pszczelarskich dotyczących potrzeb wsparcia, w ramach dotychczas realizowanych programów wsparcia pszczelarstwa, zidentyfikowano poniższe potrzeby wspierania (i) szkoleń i konferencji, przede wszystkim, z zakresu prowadzenia gospodarki pasiecznej, (ii) modernizacji gospodarstw pasiecznych, (iii) walki z chorobami pszczół, szczególnie z warrozą, (iv) wspieranie prowadzenia gospodarki wędrownej, (v) odbudowy pogłowia rodzin pszczelich, (vi) wsparcie naukowo-badawcze, oraz (vii) działań prowadzących do poprawy jakości produktów pszczelich.

Powyższe potrzeby znajdują odzwierciedlenie w projektowanych rodzajach interwencji opisanych w rozdziale 5.

3.5.6 Inne sektory

Z uwagi na duże potencjalne korzyści jakie wynikają ze współpracy producentów rolnych w ich funkcjonowaniu na rynku, doświadczenia we wdrażaniu działań promujących taką współpracę a także nowe możliwości i uwarunkowania wynikające z nowych przepisów UE, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi przeprowadziło szereg spotkań konsultacyjnych z przedstawicielami wszystkich branż sektora rolno-żywnościowego. W trakcie tych prac zdiagnozowana została potrzeba kompleksowego podejścia do celu promowania współpracy rolników, w tym ukierunkowanego doradztwa. W związku z powyższym, Plan Strategiczny WPR przewiduje istotne zwiększenie stopnia zorganizowania rolników,

zarówno poprzez działania dedykowane temu celowi, jak i poprzez spójne kierunkowanie wybranych innych interwencji, m.in w formie preferencji w dostępie do wsparcia finansowego dla zorganizowanych form współpracy rolników oraz ich członków. W szczególności zidentyfikowano potrzebę zwiększenia roli działań edukacyjno-doradczych. Część spotkań konsultacyjnych poświęcono zasadności realizacji interwencji sektorowych w sektorach innych niż obowiązkowe, tj. poza sektorem owoców i warzyw oraz pszczerarstwa.

Wnioski płynące z tych spotkań wskazują, że na chwilę obecną nie ma w tym zakresie wystarczającego potencjału, przede wszystkim ze względu na brak organizacji producentów utworzonych w oparciu o przepisy rozporządzenia 1308/2013 w sektorach innych niż owoce i warzywa. Producenci rolni w trakcie konsultacji wskazywali głównie na potrzebę wspierania zorganizowanych form współpracy rolników poprzez działania dedykowane grupom producentów rolnych i organizacjom producentów w formie wsparcia ryczałtowego. Z kolei w ocenie MRiRW oraz ARiMR, opartej także o doświadczenia z wdrażania podobnego mechanizmu w sektorze owoców i warzyw, rozszerzenie mechanizmu interwencji sektorowych na inne rynki wiązałoby się z wysokim ryzykiem niepełnego wykorzystania krajowej koperty finansowej (brak mechanizmu powrotu niewykorzystanych środków finansowych przeznaczonych na realizację interwencji sektorowych do koperty krajowej płatności bezpośrednich).

W związku z powyższym, w Planie Strategicznym WPR przewidziano realizację interwencji sektorowych w zakresie obligatoryjnym dla państwa członkowskiego.

Jednocześnie, w pozostałych sektorach, w tym w sektorze wieprzowiny, podstawowym instrumentem dedykowanym promowaniu współpracy rolników jest ryczałtowe wsparcie dla grup producentów rolnych oraz organizacji producentów, z wyraźną preferencją organizacji producentów (utworzonych w oparciu o przepisy rozporządzenia 1308/2013). Już w okresie 2014–2020 sektor wieprzowiny jest wspierany w ramach działania 9 PROW 2014–2020 i ten właśnie sektor ma najwyższy udział w liczbie beneficjentów (ponad 50%) tego instrumentu.

3.6 Przegląd interwencji zapewniających spójne i zintegrowane podejście do zarządzania ryzykiem, w stosownych przypadkach

Interwencje w zakresie zarządzania ryzykiem w rolnictwie mają zwiększyć ochronę dochodów producentów rolnych poprzez uzupełnienie podejmowanych przez nich działań zapobiegawczych. Działalność rolnicza uważana jest za wyjątkowo ryzykowną. Wysoka zmienność uzyskiwanych wyników ekonomicznych w istotny sposób odróżnia rolnictwo od większości pozostałych rodzajów działalności wytwórczej w gospodarce. Decyduje o tym wiele różnorodnych przyczyn, jednak zdecydowanie największe znaczenie spośród nich odgrywa ściśle uzależnienie uzyskiwanych przez rolników wyników produkcyjnych od czynników klimatycznych. Dotychczasowe sposoby ograniczania strat produkcyjnych (zmianowanie, dobór roślin do warunków glebowych, klimatycznych itp.), choć coraz doskonalsze, nie są w stanie wyeliminować wszystkich zagrożeń. Dofinansowanie składek do ubezpieczenia określonych ryzyk oraz dofinansowanie kosztów założenia, funkcjonowania i wypłaty odszkodowań z funduszy ubezpieczeń wzajemnych istotnie wpłynie na korzystanie przez rolników z instrumentu w postaci ubezpieczeń. Znajomość praktyk zarządzania ryzykiem (na poziomie gospodarstwa rolniczego) przez kierujących szczególnie dotyczy podmiotów towarowych oraz producentów rolnych tworzących grupy lub zrzeszonych w innych formach rolników, co istotnie przyczynia się do zwiększonego zapotrzebowania na wdrażanie nowych instrumentów zarządzania ryzykiem. Jednocześnie, w ramach usług doradczych i transferu wiedzy będą prowadzone szkolenia w zakresie zarządzania ryzykiem. Rosnące zapotrzebowanie na transfer ryzyka jest także wynikiem wzrostu automatyzacji, mechanizacji i kapitałochłonności prowadzenia produkcji rolnej w nieprzewidywalnych warunkach atmosferycznych.

Zidentyfikowanie poziomów ryzyk występujących w rolnictwie wymaga odmiennych sposobów reakcji:

-normalna zmienność produkcji, cen i warunków pogodowych, która nie wymaga szczególnego reagowania ze strony polityki rolnej. Zmienność taka może być bezpośrednio kontrolowana przez rolników w ramach normalnej strategii prowadzenia działalności rolniczej, przez dywersyfikację produkcji, stosowanie odpowiednich praktyk

i technologii, które zmniejszają wahania plonów, akumulowanie oszczędności itp.,

-ekstremalne, katastroficzne zdarzenia o charakterze klęsk żywiołowych (jak rozległe susze, wystąpienie chorób zwierząt itp.), które mogą dotknąć znaczną liczbę, a nawet wszystkich rolników w danym regionie. Tego typu zdarzenia nie mogą być kontrolowane przez rolników lub rynek. W takich przypadkach może okazać się konieczna interwencja publiczna. Interwencje takie mogą również dotyczyć ekstremalnych zakłóceń na rynku i w handlu,

-ryzyko „zbywalne”, które kształtuje się pomiędzy wymienionymi wcześniej rodzajami ryzyka. Można je kontrolować za pomocą takich narzędzi rynkowych, jak ubezpieczenia i rynki terminowe (*futures*), fundusze wzajemne zakładane i finansowane przez rolników. Przykładami ryzyk zbywalnych są np. te wynikające ze zdarzeń pogodowych oraz niektóre zmiany cen rynkowych.

Obniżenie stopnia oddziaływania ryzyka na funkcjonowanie gospodarstwa i podejmowanie optymalnych decyzji na poziomie gospodarstwa rolnego oraz na poziomie instytucjonalnym (możliwość przeniesienia ryzyka na rynek) następuje w ramach działań podejmowanych na **poziomie gospodarstwa rolnego**:

1. w zakresie ograniczania ryzyka produkcyjnego:

a.organizacja gospodarstw – wykorzystanie najprostszych działań ograniczających m.in. ryzyko pogodowe/klimatyczne i ryzyko chorób roślin i zwierząt. Wśród nich wymieniłem należy: technologie uprawy roślin (zmianowanie, dobór roślin do warunków glebowych, klimatycznych, dostosowanie terminów poszczególnych prac polowych do długookresowych obserwacji pogodowych itp., stosowanie odpowiednich zabiegów uprawowych w tym m.in. rolnictwo precyzyjne; inwestycje w nowoczesne urządzenia np. deszczownice, chłodnie, maszyny; zachowanie odpowiednich standardów sanitarnych i żywieniowych zwierząt, działania ograniczające zmiany klimatyczne np. zwiększanie zacienienia - ograniczanie suszy);

b.dywersyfikacja struktury produkcji - zastosowanie różnych upraw, w celu zwiększenia bioróżnorodności i ograniczenia chorób roślin, zrównoważenie gospodarstw rolnych poprzez łączenie produkcji roślinnej i zwierzęcej;

c.działania edukacyjne - edukacja rolników na temat zmian klimatycznych, technik rolniczych przyjaznych klimatowi, rolnictwa inteligentnego, korzyści finansowych z podejmowania działań ograniczających ryzyko;

2.w zakresie ograniczania ryzyka rynkowego:

a.organizacja produkcji – podejmowane działania powinny dotyczyć m.in.: dywersyfikacji różnych kierunków produkcji, w celu zmniejszenia ryzyka na rynku produktów rolnych;

b.dywersyfikacja dochodów – mająca na celu wykorzystanie zasobów ziemi, kapitału i pracy do prowadzenia działalności innej niż rolnicza np. agroturystyka, pszczelarstwo, rozwój usług, przetwórstwo produktów pochodzących z gospodarstwa rolnego.

Działania podejmowane na **poziomie instytucjonalnym**:

1.w zakresie ograniczania ryzyka produkcyjnego:

a.przenoszenie ryzyka – zastosowanie instrumentów ubezpieczeniowych (otwarty rynek ubezpieczeń komercyjnych, rynek ubezpieczeń majątkowych, funkcjonowanie obowiązkowego systemu ubezpieczeń nieruchomości w gospodarstwie), rozwój rynku ubezpieczeń dotowanych upraw i zwierząt gospodarskich poprzez subwencjonowanie składek ubezpieczeniowych. Działanie polegające na dotowaniu ubezpieczeń powinno pomagać rolnikom w pokrywaniu składek płaconych na ubezpieczenie a także pomagać w tworzeniu funduszy wspólnego inwestowania i rekompensat wypłacanych rolnikom

z takich funduszy za straty wynikające z niekorzystnych zjawisk klimatycznych, z wystąpienia chorób zwierząt lub roślin, inwazji szkodników lub incydentów środowiskowych;

b.interwencje - szybki i sprawny dostęp do preferencyjnych kredytów na wznowienie produkcji rolnej po klęskach, pomoc państwa dla gospodarstw na wypadek wystąpienia klęsk żywiołowych, subwencjonowanie nasion odpornych na zmiany klimatu;

c.monitoring niekorzystnych zjawisk pogodowych – poprawa jakości i dostępności danych meteorologicznych poprzez rozwój infrastruktury i technologii np. rozwój Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej oraz prognozowaniem sytuacji pogodowej dla celów rolniczych.

2.W zakresie ograniczania ryzyka rynkowego:

a.interwencje polityki rolnej – zastosowanie instrumentów ograniczających ryzyko cenowe i dochodowe m.in. dopłat bezpośrednich i realizowanych przez nie funkcji amortyzatora ryzyka cenowego i dochodowego; interwencje rynkowe (cła itp.); ulgi w podatku rolnym oraz w składkach KRUS i w czynszach dzierżawnych z tytułu gospodarowania mieniem Skarbu Państwa; tworzenie funduszy wspólnego inwestowania w celu zapewnienia wsparcia rolnikom doświadczającym poważnego spadku dochodów;

b. dzielenie się ryzykiem przez rynek - zastosowanie takich działań, jak: kontraktacje, kontrakty terminowe, ingerencja pozioma (wsparcie dla powstawania i rozwoju grup i organizacji producentów) i pionowa (tworzenie trwałych łańcuchów dostaw).

Biorąc pod uwagę zidentyfikowane potrzeby producentów rolnych w zakresie transferu ryzyka związanego z występującymi coraz częściej i w coraz większym zakresie chorobami zwierząt w szczególności ASF, grypa ptaków czy salmonelloza uruchomiona zostanie interwencja w zakresie dopłat do umów ubezpieczenia zwierząt od chorób. Zmniejszenie ryzyka szkód spowodowanych chorobami zwierząt powinno wpłynąć na zapewnienie płynności finansowej gospodarstw rolnych prowadzących produkcję zwierzęcą. Ponadto uwzględniając zmiany klimatyczne i zagrożenia dla produkcji rolnej planowane jest uruchomienie pomocy w zakresie tworzenia funduszy wzajemnościowych oraz dofinansowanie wypłacanych przez te fundusze odszkodowań tytułu szkód w produkcji spowodowanych wystąpieniem niekorzystnych zjawisk atmosferycznych, chorób zwierząt lub roślin, inwazji szkodników lub strat spowodowanych przez działalnie podjęte zgodnie z dyrektywą 2000/29/WE w celu zwalczania lub powstrzymania chorób roślin lub szkodników lub skutku incydentu środowiskowego. Fundusze wzajemnościowe umożliwiają wspólne zabezpieczenie się producentów rolnych przed negatywnymi skutkami zdarzeń losowych w rolnictwie przy zachowaniu swobody członkostwa, demokracją i zarządzaniu tymi funduszami jednocześnie mają wpływ na obniżenie kosztów ubezpieczenia w porównaniu do ubezpieczeń komercyjnych realizowanych przez zakłady ubezpieczeń. Zawarcie umowy ubezpieczenia nie ma charakteru obowiązkowego i nie będzie warunkiem niezbędnym do aplikowania o pomoc w ramach pozostałych interwencji.

Proponowane rozwiązania powinny wpłynąć na zapewnienie stabilności dochodów gospodarstw rolnych poprzez łagodzenie skutków ryzyka produkcyjnego oraz upowszechnienie ubezpieczeń oraz dzielenie ryzyka poprzez fundusze wzajemnościowe jako instrumenty zarządzania ryzykiem.

Ubezpieczenie produkcji zwierzęcej od utraty dochodów na skutek wystąpienia chorób zwierząt umożliwi zmniejszenie ryzyka drastycznego zmniejszenia dochodów ze sprzedaży produktów zwierzęcych w roku wystąpienia choroby i w okresie kwarantanny.

Dodatkowo postrzeganie przez producentów rolnych zasady dobrej kultury rolnej oraz bioasekuracji wspieranych w innych działaniach powinno się przyczynić do ograniczenia strat w produkcji rolnej powodowanych przez niekorzystne zjawiska atmosferyczne oraz szerzenie się zakaźnych chorób zwierząt.

3.8 Opis, w jaki sposób plan strategiczny przyczynia się do celów związanych z poprawą dobrostanu zwierząt oraz ograniczenia antybiotyków, określonych w pkt (i) art. 6 (1), w tym warunków podstawowych oraz komplementarności

W Strategii „Od pola do stołu” wyznaczono ambitne cele m. in. w zakresie poprawy dobrostanu i ograniczenia zużycia antybiotyków.

Kwestia dobrostanu zwierząt staje się ważnym zagadnieniem w Polsce. Utrzymywanie zwierząt w warunkach przewyższających minimalne, określone w przepisach wymogi, bardzo często związane jest z wyższymi kosztami produkcji, w tym nakładami pracy oraz mniejszą wydajnością i obsadą w budynkach inwentarskich.

Wspólna Polityka Rolna kładzie duży nacisk na zapewnienie zwierzętom gospodarskim lepszych warunków bytowych. W Planie kontynuowane będą płatności z zakresu dobrostanu zwierząt (ekoschemat Dobrostan zwierząt), co wpisuje się w realizację celu szczegółowego 9. Za utrzymaniem tych płatności przemawia również to, że zwiększa się liczba konsumentów zwracająca uwagę na warunki utrzymania zwierząt i uwzględniająca ten czynnik w podejmowanych decyzjach zakupowych. Wsparcie zostało rozszerzone o nowe gatunki/grupy zwierząt co przygotowuje rolników na przyszłe zmiany przepisów unijnych w zakresie dobrostanu zwierząt. Pokaże również kierunki tych zmian oraz tendencje i oczekiwania społeczne w tym zakresie. Zapewnienie zwierzętom lepszych warunków bytowych przekłada się także na zmniejszenie zapotrzebowania na środki przeciwdrobnoustrojowe. Poprawa dobrostanu zwierząt wpłynie zatem korzystnie na wyniki produkcji i jakość produktów pozyskiwanych od tych zwierząt, a tym samym na zdrowie ludzi. Utrzymywanie zwierząt w warunkach podwyższonego dobrostanu poprzez zapewnienie im wypasu będzie także oddziaływać na zachowanie różnorodności biologicznej.

Celem ekoschematu - Dobrostan zwierząt jest zachęcenie rolników do promowania podwyższonych (ponad obowiązujące standardy) warunków dobrostanu zwierząt. Rolnikom udzielane będzie wsparcie za realizację zobowiązań w zakresie dobrostanu zwierząt, które wykraczają ponad obowiązkowe normy wynikające z powszechnie obowiązującego prawa oraz powszechnie stosowane praktyki. Wsparcie rekompensuje dodatkowe koszty i utraconych dochodów w wyniku wprowadzenia praktyk hodowlanych związanych z podwyższonym dobrostaniem zwierząt. Interwencja obejmuje świnie (lochy i tuczniaki), bydło (krowy i opasy), owce, kury nioski, kurczęta brojlery, indyki utrzymywane z przeznaczeniem na produkcję mięsa, konie i kozy. Poza realizacją celów związanych z poprawą warunków bytowych zwierząt wsparcie to będzie oddziaływać na ograniczenie stosowania antybiotyków w produkcji zwierzęcej, dzięki wprowadzeniu dla rolników obowiązkowych szkoleń z zakresu metod ograniczających stosowanie antybiotyków. Tym samym ekoschemat przyczyni się także do podnoszenia świadomości rolników w zakresie produkcji bezpiecznej żywności pochodzenia zwierzęcego.

Kwestie dobrostanu zwierząt objęte są w Planie także poprzez interwencje inwestycyjne. Chodzi o Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu, w których realizowane będą operacje dotyczące budowy wiat dla zwierząt (konstrukcje pozwalające ochronić zwierzęta przed warunkami atmosferycznymi), wodopoje, instalacje związane z wentylacją lub obniżające temperaturę w budynkach inwentarskich. Ponadto inwestycje poprawiające dobrostan zwierząt przewidziano w ramach Inwestycji w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (dotacje), dotyczy to zapewnienia wybiegów oraz pastwisk dla zwierząt, budowy, przebudowy budynków inwentarskich, również na rzecz wolnostanowiskowego utrzymania zwierząt, inwestycji dotyczących systemów jakości czy rozwiązań cyfrowych.

Interwencja Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości żywności realizuje także m. in. cele zwiększenia dobrostanu zwierząt i zwalczania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe. Wysokojakościowa produkcja mięsa i chów zwierząt prowadzony w systemach jakości przyczynia się do zachowania dobrostanu, a rolnicy będą mieli możliwość odzyskiwania kosztów poniesionych z tytułu uczestnictwa w wybranym systemie.

W ramach Doskonalenia zawodowe rolników, obejmujących szkolenia znajdą się zagadnienia m. in związane z celami WPR, realizacją celów Europejskiego Zielonego Ładu, w tym dobrostanu zwierząt.

W związku z narastającym zjawiskiem antybiotykooporności i koniecznością realizacji celu EZŁ dotyczącego ograniczenia stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych i biorąc pod uwagę wzrost sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych powyżej średniej UE, podjęto szereg działań zmierzających do ograniczenia stosowania tych środków. Oprócz wdrożenia prawa UE^[1], będą podejmowane działania ze środków WPR i krajowych.

Przeprowadzane będą działania podnoszące świadomość publiczną na temat ryzyka rozwoju oporności, poprzez edukację, komunikację i szkolenia. Ośrodki Doradztwa Rolniczego przeprowadzają i będą przeprowadzać szkolenia dla rolników ze środków Planu. Ważna, poza dostarczeniem wiedzy, będzie zmiana mentalności producentów. Planowana tematyka szkoleń to m. in.: higiena, dobrostan, promocja dobrych praktyk, nowe metody chowu, immunoprofilaktyka. Program szkolenia dla uczestników z zakresu metod ograniczających stosowanie antybiotyków w produkcji zwierzęcej obejmie panel wiedzy z zakresu zagadnień dotyczących stosowania antybiotyków w grupach zwierząt o największym potencjale redukcyjnym, do których należą przede wszystkim drób i świnie. Planowane jest również szkolenie w zakresie innych grup zwierząt tj. konie i przeżuwacze.

Planowane są szkolenia dla lekarzy weterynarii, w tym lekarzy wolnej praktyki, prowadzących działalność w ramach zakładu leczniczego dla zwierząt i świadczących usługi lekarsko-weterynaryjne w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta, z których, lub od których, pozyskuje się żywność, i dla doradców rolniczych, umożliwiające dalsze szkolenia kaskadowe.

Podjęta została współpraca z ekspertami. Powołano Grupę Ekspertów ds. Oporności na Środki Przeciwdrobnoustrojowe, do której zadań należeć będzie przygotowanie stanowisk, opinii, polityk, strategii i propozycji rozwiązań dotyczących oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe.

Zaplanowana jest digitalizacja monitorowania zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych w poszczególnych gospodarstwach, z podziałem na gatunki zwierząt. Gromadzone będą dane z obrotu i stosowania produktów leczniczych dla zwierząt. Digitalizacja finansowana będzie ze środków unijnych oraz krajowych.

[1] Na poziomie krajowym planowane jest podjęcie prac legislacyjnych w celu wdrożenia nowych rozporządzeń UE dotyczących leków weterynaryjnych i pasz leczniczych.

3.9 Uproszczenie i ograniczenie barier administracyjnych

Plan strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej przyczyni się do usprawnienia administracji publicznej działającej na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich oraz optymalizacji kosztów jej funkcjonowania jak także zmniejszenia obciążeń administracyjnych i kosztów działania beneficjentów Planu. Przy konstruowaniu przepisów krajowych brany będzie pod uwagę postulat zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla wnioskodawców/ beneficjentów, bez uszczerbku w zakresie naruszania przepisów czy też jakości projektów finansowanych w ramach poszczególnych interwencji.

W trakcie realizacji Planu strategicznego planuje się na bieżąco dokonywanie analizy obciążeń administracyjnych nałożonych na beneficjentów i w razie konieczności podjęcie działań mających na celu dalszą ich redukcję.

Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 w zakresie wprowadzonych uproszczeń i zmniejszenia obciążeń administracyjnych przewiduje między innymi:

1. Wspólne definicje dla wszystkich interwencji zawartych w Planie.

Ujednolicenie definicji stosowanych na potrzeby wszystkich interwencji wpłynie na przejrzystość krajowych przepisów prawa oraz reguł przyznawania i wypłaty pomocy, podniesie zaufanie obywateli do organów administracji publicznej, pozwoli wykorzystywać w postępowaniach w sprawie przyznania pomocy tożsame informacje z różnych systemów teleinformatycznych, ograniczyć skalę kontroli/wizyt w miejscu realizacji operacji.

2. Ukształtowanie krajowych podstaw realizacji planu strategicznego w sposób bardziej spójny.

Przewiduje się szersze niż dotychczas wykorzystanie wytycznych Instytucji Zarządzającej jako miejsca określania wymogów mających zastosowanie przy realizacji planu strategicznego. Pozwoli to uprościć system realizacji planu strategicznego, zapewnić lepsze zrozumienie przed podmioty zobowiązane do stosowania wytycznych zasad jego realizacji oraz na elastyczne podejście do wprowadzania niezbędnych zmian.

3. System bezwnioskowy w przypadku interwencji dotyczących pomocy do zwierząt (przyznanie płatności do owiec i kóz).

Zmniejszenie obciążenia administracyjnego zarówno po stronie ARiMR jak i po stronie rolnika. Kontynuacja tego rozwiązania powoduje, że rolnicy nie będą musieli wraz z wnioskiem podawać numerów identyfikacyjnych ww. zwierząt, co wyeliminuje ewentualne błędy popełniane przez rolników. ARiMR posiada stosowny mechanizm w systemie IT, więc zmniejszą się koszty administracyjne związane z budową części systemu IT dot. ww. interwencji.

4. Szerokie wykorzystanie możliwości udzielania pomocy w oparciu o uproszczone formy kosztów (koszty jednostkowe, płatności ryczałtowe i stawki ryczałtowe).

Określenie kosztów realizacji operacji, które mogą być finansowane w oparciu np. o standardowe stawki jednostkowe zapewnia szybki mechanizm oceny inwestycji i wypłaty pomocy. Rozwiązanie uproszczy i przyspieszy proces przyznania i wypłaty pomocy.

5. Intensyfikacja działań w obszarze interoperatywności podmiotów, realizujących zadania publiczne.

Usprawnienie i przyspieszenie wymiany danych i dostępu do rejestrów publicznych, w celu zmniejszenia obciążeń dla wnioskodawców/beneficjentów, poprzez stworzenie możliwości weryfikacji określonych danych bezpośrednio przez agencję płatniczą, bez konieczności składania dokumentów przez podmioty ubiegające się o przyznanie pomocy/płatność.

6. Elektroniczne formularze wniosków o przyznanie pomocy/płatności dla interwencji Planu.

Dzięki aplikacji (elektroniczne formularze wniosków), wnioskodawca/ beneficjent będzie mógł złożyć wnioski w formie elektronicznej. Wykorzystanie aplikacji znacząco zmniejszy obciążenia administracyjne dla agencji płatniczej (etap wprowadzania danych, kontroli kompletności) i wpływa korzystnie na skrócenie czasu rozpatrzenia wniosku a także jego kompletność. Ułatwienie dla

wnioskodawców/ beneficjentów poprzez skrócenie czasu na złożenie wniosku oraz zmniejszenie błędów we wnioskach.

7. Elektroniczny formularz wniosku o wpis do ewidencji producentów w celu uzyskania wpisu lub aktualizacji danych producenta.

Dzięki wdrożeniu aplikacji, rolnik będzie miał możliwość elektronicznego złożenia wniosku o wpis do ewidencji producentów oraz będzie miał zapewniony stały dostęp do swoich danych. Dane, które zostaną dostarczone do Agencji będą już wstępnie zweryfikowane, nie będzie konieczności manualnego ich wprowadzania, tradycyjnej archiwizacji oraz ponoszenia kosztów związanych z prowadzeniem korespondencji. Proces ten wpłynie również skutecznie na czas wpisu i aktualizacji danych.

8. Umożliwienie oraz udostępnienie w aplikacji Portal Usług Elektronicznych – ePUE

-wydania przez agencję płatniczą i elektronicznego odbioru przez wnioskodawcę pism, wezwań, decyzji/umów;

-przeglądu stanu realizacji płatności;

-wymiany korespondencji dwukierunkowej (rolnik, ARiMR);

-statusów spraw w systemach dziedzinowych wskazujących na proces obsługi, udostępnianie pism, wezwań, decyzji.

Możliwość elektronicznego wydawania stronie postępowania (wnioskodawcy) przez agencję płatniczą w aplikacji ePUE w wersji elektronicznej pism, wezwań, decyzji/umów skraca czas na wydanie dokumentów bez oczekiwania na standardową obsługę poczty, przyczyniając się również do skrócenia czasu prowadzonego postępowania przez agencję płatniczą. Jednocześnie zmniejszy koszty prowadzenia postępowania z uwagi na ograniczenie korzystania z usług pocztowych. Bieżący przegląd przez beneficjenta stanu realizacji płatności w ramach pozytywnie rozpatrzonych wniosków oraz dwukierunkowa wymiana pomiędzy rolnikiem a agencją płatniczą, pozwoli na ograniczenie kontaktu beneficjenta z agencją płatniczą.

9. Mobilna ARiMR-aplikacja umożliwiająca przesyłanie dokumentów i zdjęć działek/dokumentów bez konieczności wizyty w agencji płatniczej.

Dzięki aplikacji, rolnik może wykonać i przesyłać geotagowane zdjęcia działek i/lub dokumentów, tabliczek znamionowych, maszyn potrzebnych do rozpatrzenia konkretnej sprawy bez wizyty w agencji płatniczej. Taka forma komunikacji z agencją pozwoli na dostarczenie dowodu w sprawie i zaoszczędzi czas zarówno po stronie administracji, jaki i rolnika. Wpłynie znacząco na skrócenie czasu obsługiwanych wniosków.

10. Wdrożenie w ARiMR nowego systemu finansowo-księgowego ERP z zaimplementowanymi nowoczesnymi rozwiązaniami informatycznymi umożliwiającymi ewidencję księgową zdarzeń gospodarczych, realizację płatności i rozliczeń finansowych w ramach wspólnej polityki rolnej finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego

Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) na rzecz beneficjentów pomocy unijnej w oparciu o dokumenty finansowo - księgowo przekazywane z systemów dziedzinowych wyłącznie drogą elektroniczną w określonych strukturach logicznych e-dokumentu.

Zastosowanie w nowym systemie finansowo-księgowym ERP elektronicznego obiegu dokumentów w określonych strukturach logicznych e-dokumentu oraz optymalizacja procesów finansowo-księgowych, a także możliwość elastycznego i szybkiego dostosowania do zmian prawodawstwa unijnego i krajowego znacząco usprawni proces realizacji płatności dla beneficjentów pomocy oraz proces rozliczeń finansowych.

11. Wykorzystanie SI Hurtowania Danych wraz z Business Intelligence (HD BI) do sprawozdawczości w zakresie realizowanych przez ARiMR interwencji.

Zmniejszenie obciążenia administracyjnego po stronie ARiMR poprzez zautomatyzowane monitorowanie realizacji celów dla poszczególnych interwencji. Możliwości analityczne HD BI pozwolą instytucjom na sprawne pozyskanie danych sprawozdawczych.

12. Wdrożenie Centralnego Systemu Obsługi Beneficjentów (CSOB).

Wdrożenie CSOB pozwoli na sprawną budowę kompleksowych usług cyfrowych procesów back office obsługi interwencji Planu Strategicznego. Zmniejszone zostaną obciążenia finansowe związane z koniecznością modyfikacji systemu na skutek zmieniających się przepisów prawa. Przedmiotowy system IT usprawni obsługę wniosków oraz zapewni automatyczne kontrole krzyżowe.

13. Elektroniczne formularze dokumentów w zakresie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

Pozwoli to na zmniejszenie obciążeń administracyjnych po stronie posiadaczy zwierząt – zgłoszenia w zakresie IRZ będą dostarczane w wersji elektronicznej bez konieczności wizyty w agencji płatniczej. Taka forma komunikacji ułatwi realizację obowiązków w terminach wynikających z przepisów prawa poprzez skrócenie czasu od zdarzenia do powiadomienia agencji o tym fakcie. Dodatkowo posiadacze zwierząt mając dostęp do danych o swojej siedzibie stada i zwierzętach w stadzie, będą mieli możliwość pełnej kontroli nad procesem zarządzania stadem w obszarze identyfikacji i rejestracji zwierząt, co usprawni proces aplikowania o pomoc w ramach interwencji Planu. Zmniejszenie obciążeń administracyjnych dla rolników i agencji płatniczej.

14. Upublicznienie harmonogramu naborów wniosków.

Upublicznienie harmonogramu naborów wniosków przyczyni się do lepszego zaplanowania oraz przygotowania dokumentów przez wnioskodawców/ beneficjentów.

3.10 Conditionality

Normy DKR (ang. GAEC) określone na poziomie krajowym w ramach warunkowości

Praktyki dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (DKR)

Opis sposobu wdrażania praktyki lub wymogu

DKR 1 Utrzymywanie trwałych użytków zielonych w oparciu o stosunek powierzchni trwałych użytków zielonych do powierzchni użytków rolnych na poziomie krajowym, regionalnym, sub-regionalnym, grup gospodarstw lub gospodarstwa. Ten stosunek nie może spaść o więcej niż 5% w porównaniu z rokiem referencyjnym 2018.

Podsumowanie praktyki w gospodarstwie:

Udział trwałych użytków zielonych (TUZ) w powierzchni gruntów rolnych w skali całego kraju nie może się zmniejszyć o więcej niż 5 % w stosunku do roku referencyjnego 2018.

W przypadku zmniejszenia wskaźnika TUZ o więcej niż 5 %, przekształcanie trwałych użytków zielonych jest niedopuszczalne, a rolnicy, którzy przekształcili trwałe użytki zielone, będą zobowiązani do przywrócenia określonej powierzchni gruntu w TUZ lub odtworzenia TUZ na innym gruncie.

Wartość wskaźnika referencyjnego (wraz z metodą kalkulacji)

Wskaźnik:

15.31%

Wskaźnik referencyjny trwałych użytków zielonych 2018 wynosi:

$2\,184\,917.40 \text{ ha TUZ} / 14\,270\,946.21 \text{ ha użytków rolnych} \times 100\% = 15.31\%$

Zakres terytorialny (regionalny lub krajowy):

krajowy

Rodzaj rolników, których to dotyczy:

Rolnicy podlegający warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych, którzy posiadają w swoim gospodarstwie TUZ lub którzy przekształcili TUZ.

Wyjaśnienie wkładu w główny cel praktyki:

Trwałe użytki zielone w dużym stopniu przyczyniają się do ochrony zasobów węgla, a także ochrony gleby, zwiększenia pochłaniania dwutlenku węgla oraz zachowania różnorodności biologicznej.

DKR 2 Ochrona terenów podmokłych i torfowisk

Podsumowanie praktyki w gospodarstwie: Na wyznaczonych obszarach podmokłych i torfowiskach rolnicy są zobowiązani przestrzegać zakazu ich przekształcania i zaorywania.

Rok wdrożenia normy: 2025

Uzasadnienie:

Głównym celem normy DKR 2 jest ochrona gleb najbogatszych w węgiel, poprzez ochronę torfowisk i terenów podmokłych. Dla wyznaczenia obszarów, które powinny być objęte normą DKR 2, proponuje się zastosować kryterium odnoszące się do zawartości materii organicznej oraz łącznej miąższości poziomów organicznych. Proponuje się, aby norma ta była realizowana poprzez ochronę:

-torfowisk z czynnym procesem akumulacji węgla oraz częściowo odwodnionych gleb organicznych znajdujących się

obecnie na użytkach rolnych i nie przekształconych dotychczas w grunty orne;

- mokradeł nietorfowych, nieprzekształconych dotychczas w grunty orne.

Punktem wyjścia do wyznaczenia gleb organicznych zasobnych w węgiel (torfowisk) i mokradeł jest wykorzystanie mapy glebowo – rolniczej 1:25000, bazy mokradeł i torfowisk, oraz bazy danych działek rolnych (geometria działek, sposób użytkowania, rodzaje upraw) z zasobów ARiMR. Poprzez połączenie tych baz danych wyznaczone zostaną obszary położone na gruntach rolnych, które mogą być objęte normą DKR 2. Nie jest możliwe jednak automatyczne przypisanie obszarów przeznaczonych do ochrony wg normy DKR do aktualnej treści mapy glebowo-rolniczej. Jak wskazują wstępne badania na obszarach pilotażowych, gleby pochodzenia organicznego określone na mapie, mogą zarówno spełniać, jak i nie spełniać założonych kryteriów, w zależności od ich aktualnego stanu. Dane na mapie glebowo-rolniczej pochodzą z reguły okresu lat 70- i 80-tych 20 wieku. W zależności od warunków, mogły one podlegać dynamicznym zmianom, szczególnie po ich zamierzonym odwodnieniu lub obniżeniu się poziomu wód gruntowych. Niezbędne są zatem dokładne badania aktualnego stanu gleb pochodzenia organicznego, wykonane na obszarze całego kraju oraz obejmujące reprezentację różnych typów gleb pochodzenia organicznego. Prace nad aktualizacją bazy danych gleb pochodzenia organicznego zostały rozpoczęte w 2021 r. i zostały zaplanowane co najmniej do 2023 r. Prace te obejmują badania terenowe polegające na ocenie gleb w warunkach polowych, dokumentację opisową i fotograficzną, pobranie próbek do analiz laboratoryjnych, prace laboratoryjne polegające na pomiarze zawartości materii organicznej oraz prace polegające na aktualizacji przestrzennych baz danych. Niezbędne będzie również opracowanie modelu ekstrapolacji wyników badań polowych i laboratoryjnych do przestrzennych baz danych, gdyż nie jest możliwe dotarcie z badaniami polowymi do wszystkich konturów gleb organicznych zaznaczonych na mapie. Biorąc pod uwagę charakter i złożoność prac przewidzianych w ramach tego zadania (m.in. badania terenowe i laboratoryjne gleb) przesunięcie terminu wdrożenia normy od 2025 r. pozwoli na bardziej precyzyjne wyznaczenie obszarów, które byłyby objęte normą. Ponadto wyznaczone obszary będą musiały być zawarte w systemie informatycznym ARiMR, a rolnicy (wraz z wnioskiem o płatność) będą otrzymywali informacje, na których działkach rolnych deklarowanych do płatności znajdują się wyznaczone obszary podmokłe i torfowiska.

Zakres terytorialny i wyznaczony obszar: Cały kraj. Rolnicy zobowiązani do przestrzegania warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych, którzy w swoim gospodarstwie będą posiadali grunty wyznaczone jako obszary podmokłe i torfowiska.

Rodzaj rolników, których to dotyczy: Rolnicy podlegający warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych, posiadający w swoim gospodarstwie wyznaczone obszary podmokłe i torfowiska.

Wyjaśnienie wkładu w główny cel praktyki:

Utrzymanie obszarów podmokłych i torfowisk w celu magazynowania węgla w glebie i zapobiegania emisji dwutlenku węgla do atmosfery.

DKR 3 Zakaz wypalania ściernisk, chyba że służy ono zdrowiu roślin

Podsumowanie praktyki w gospodarstwie:

Zakaz wypalania gruntów rolnych.

Zakres terytorialny: Wszystkie użytki rolne podlegające warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

Rodzaj rolników, których to dotyczy: Wszyscy rolnicy podlegający warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

Wyjaśnienie wkładu w główny cel praktyki:

Utrzymanie poziomu materii organicznej gleby i zapobieganie bezpośrednim emisjom dwutlenku węgla i pyłu drobnego (PM 2.5) do atmosfery.

DKR 4 Ustanowienie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych

Podsumowanie praktyki w gospodarstwie i minimalnej szerokości stref buforowych:

Zakaz stosowania nawozów oraz środków ochrony roślin na gruntach rolnych w pobliżu wód powierzchniowych w odległości wynoszącej co najmniej 3 m.

Zakres terytorialny, łącznie z definicją wód powierzchniowych objętych normą:

Wszystkie użytki rolne sąsiadujące z wodami powierzchniowymi i podlegające warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

Definicja wód powierzchniowych, których dotyczy norma

DKR 4: rowy o szerokości powyżej 5 m liczonej na wysokości górnej krawędzi brzegu rowu, jeziora i zbiorniki wodne, ciek naturalne, kanały, ujęcia wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy Prawo wodne, obszary morskiego pasa nadbrzeżnego.

Wskazane rodzaje wód powierzchniowych są zgodne z przepisami prawa krajowego, wdrażającymi przepisy dyrektywy azotanowej 91/676/EWG tj. Programem działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu, w ramach których

obowiązuje zakaz stosowania nawozów azotowych na gruntach rolnych w odległościach wynoszących co do zasady 5, 10 lub 20 m.

Rodzaj rolników, których to dotyczy: Rolnicy podlegający warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych oraz posiadający użytki rolne położone w sąsiedztwie wód powierzchniowych.

Wyjaśnienie wkładu w główny cel praktyki:

Zmniejszenie zanieczyszczenia wód, w szczególności nawozami i środkami ochrony roślin pochodzącymi ze źródeł rolniczych. Poprawa jakości wód i ochrona wód przed eutrofizacją.

DKR 5 Zarządzanie orką w celu zmniejszenia ryzyka degradacji i erozji gleby, biorąc pod uwagę nachylenie terenu

Podsumowanie praktyki w gospodarstwie:

- Grunty orne położone na stokach o nachyleniu $\geq 20\%$ uznaje się za utrzymywane zgodnie z normami, jeżeli gruntów tych:

- 1) nie wykorzystuje się pod uprawę roślin wymagających utrzymywania redlin wzdłuż stoku;

- 2) nie utrzymuje się jako ugór czarny w okresie od jesienno-zimowym (od dnia 1 listopada do dnia 15 lutego).

- Na gruntach ornym, położonych na stokach o nachyleniu $\geq 20\%$, wykorzystywanych pod uprawę roślin wieloletnich, utrzymuje się okrywą roślinną lub ściółkę w międzyrzędziach.

Zakres terytorialny:

Grunty orne: o nachyleniu $\geq 20\%$ i podlegające warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

Rodzaj rolników, których to dotyczy:

Rolnicy podlegający warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych, posiadający w swoim gospodarstwie grunty orne o nachyleniu $\geq 20\%$.

Wyjaśnienie wkładu w główny cel praktyki:

Proponowane praktyki na zboczach o nachyleniu $\geq 20\%$ (które w szczególności narażone są na silne ryzyko degradacji gleby erozją wodną, co może skutkować niszczeniem profilu gleby i powstawaniem krajobrazu erozyjnego) ograniczą zjawiska erozji gleb oraz procesów towarzyszących – transportu składników nawozowych i zanieczyszczenia wód związkami biogennymi, utraty materii organicznej gleb zagrożonych erozją, zamulanie dróg, poboczy oraz cieków wodnych.

DKR 6 Minimalna pokrywa glebowa w celu uniknięcia niepokrytej gleby w najbardziej newralgicznych okresach

Podsumowanie praktyki w gospodarstwie:

Na powierzchni stanowiącej co najmniej 30% gruntów ornym, wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, utrzymuje się okrywą ochronną gleby w okresie od dnia 1 listopada do dnia 15 lutego lub prowadzi się systemy uprawy bezorkowej lub pasowej.

Zakres terytorialny i dany okres:

Grunty orne, podlegające warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

Rodzaj rolników, których to dotyczy:

Rolnicy posiadający w swoim gospodarstwie grunty orne i podlegający warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

Wyjaśnienie wkładu w główny cel praktyki:

Utrzymanie okrywy ochronnej gleby w okresie jesienno-zimowym przyczynia się do ochrony gleby przed erozją i utratą materii organicznej gleby. Ponadto wpływa ona także na ograniczenie spływu nawozów i związków biogennych do wód, przez co ogranicza ich zanieczyszczenie.

Podsumowanie praktyki w gospodarstwie:

Gospodarstwa powyżej 10 ha gruntów ornych zobowiązane są do prowadzenia co najmniej 3 różnych upraw na gruntach ornych, przy czym uprawa główna nie może zajmować więcej niż 65% gruntów ornych, a dwie uprawy główne łącznie nie mogą zajmować więcej niż 90% gruntów ornych.

Za odrębną uprawę uznaje się:

- rodzaj w klasyfikacji botanicznej upraw,
- pszenicę orkisz *Triticum spelta*,
- formę ozimą i jarą tego samego rodzaju,
- gatunek z rodzin kapustowatych (*Brassicaceae*), psiankowatych (*Solanaceae*) i dyniowatych (*Cucurbitaceae*),
- grunt ugorowany,
- trawę lub inne pastewne rośliny zielne.

Z wdrażania normy wyłączone są gospodarstwa:

- w których więcej niż 75% GO jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, uprawy roślin strączkowych lub ugorowanych lub stanowi sumę powyższych,
- w których więcej niż 75% UR stanowi TUZ lub jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, lub stanowi sumę powyższych.

Zakres terytorialny:

Grunty orne podlegające warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych, z wyłączeniem gospodarstw do 10 ha gruntów ornych.

Rodzaj rolników, których to dotyczy:

Rolnicy posiadający w swoim gospodarstwie grunty orne i podlegający warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych, z wyłączeniem gospodarstw:

- do 10 ha gruntów ornych,
- w których więcej niż 75% GO jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, uprawy roślin strączkowych lub ugorowanych lub stanowi sumę powyższych,

DKR 7 Zmianowanie upraw lub inne praktyki mające na celu zachowanie potencjału gleby, w tym dywersyfikacja upraw. Państwa członkowskie mogą wyłączyć z normy gospodarstwa:

- o powierzchni do 10 ha gruntów ornych,
- w których więcej niż 75% GO jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, uprawy roślin strączkowych lub ugorowanych lub stanowi sumę powyższych,
- w których więcej niż 75% UR stanowi TUZ lub jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych lub stanowi sumę powyższych.

Gospodarstwa, w których prowadzona jest produkcja ekologiczna zgodnie z

rozporządzeniem (UE) nr 2018/848, potwierdzona certyfikatem, uznaje się za spełniające normę DKR 8.

- w których więcej niż 75% UR stanowi TUZ lub jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych lub stanowi sumę powyższych.

Wyjaśnienie wkładu w główny cel praktyki:

Wdrożenie normy w proponowanej formie będzie przyczyniać się do zachowania potencjału gleb poprzez przerywanie upraw monokulturowych jako jednego z czynników wpływających na degradację gleb. Praktyka będzie ograniczała specjalizację produkcji, co w efekcie przekłada się na zmniejszenie zużycia przemysłowych środków produkcji, tj. głównie nawozów mineralnych i środków ochrony roślin. Intensywne użytkowanie gleb w monokulturach niszczy strukturę gleb, prowadzi do nadmiernej aeracji siedlisk oraz do mineralizacji próchnicy i uwalniania dużych ilości dwutlenku węgla do atmosfery.

DKR 8

- **Minimalny udział 4% powierzchni gruntów ornych w gospodarstwie wykorzystanych na**

obszary i obiekty nieprodukcyjne, włączając w to grunty ugorowane.

Minimalny udział 7% powierzchni gruntów ornych w gospodarstwie w przypadku, jeśli do wypełnienia obowiązku wykorzystywane są międzyplony lub uprawy wiążące azot, uprawiane bez środków ochrony roślin, z czego co najmniej 3 % powierzchni gruntów ornych stanowią obszary lub obiekty nieprodukcyjne lub grunty ugorowane.

Dla międzyplonów należy stosować współczynnik ważenia 0,3.

W przypadku jeśli rolnik podejmie w ramach ekoschematów

- **Podsumowanie praktyki w gospodarstwie, łącznie z wykazem elementów chronionych i % gruntów ornych przeznaczonych na obiekty lub obszary nieprodukcyjne lub międzyplony lub uprawy wiążące azot, uprawiane bez środków ochrony roślin:**

- o Rolnicy posiadający grunty orne o powierzchni powyżej 10 ha gruntów ornych w gospodarstwie zobowiązani są do przeznaczenia co najmniej 4% ich powierzchni na obszary lub obiekty nieprodukcyjne.
- o W przypadku jeśli do wypełniania normy wykorzystywane są międzyplony lub uprawy wiążące azot, uprawiane bez środków ochrony roślin, minimalny udział powierzchni gruntów ornych w gospodarstwie przeznaczany na obiekty lub obszary nieprodukcyjne oraz międzyplony lub uprawy wiążące azot, uprawiane bez środków ochrony roślin, wynosi co najmniej 7%, z czego co najmniej 3% powierzchni gruntów ornych stanowią obszary lub obiekty nieprodukcyjne lub grunty ugorowane.
- o W przypadku jeśli rolnik podejmie w ramach ekoschematów zobowiązanie dotyczące przeznaczenia co najmniej 7% gruntów ornych w gospodarstwie na obiekty lub obszary nieprodukcyjne, minimalny udział gruntów ornych w gospodarstwie na obszary i obiekty nieprodukcyjne w ramach normy DKR 8 zostaje obniżony do 3%.

Obiektami nieprodukcyjnymi służącymi do realizacji ww. obowiązku są następujące elementy:

- elementy krajobrazu objęte obowiązkiem zachowania w ramach normy DKR 8,
- grunty ugorowane, w tym ugory z roślinami miododajnymi, bez stosowania środków ochrony roślin,
- żywopłoty, pasy zadrzewione, zadrzewienia liniowe
- pojedyncze drzewa,

zobowiązanie dotyczące przeznaczenia co najmniej 7% gruntów ornych w gospodarstwie na obszary i obiekty nieprodukcyjne, minimalny udział gruntów ornych w gospodarstwie na obszary i obiekty nieprodukcyjne w ramach normy DKR 8 jest ograniczony do 3%. Państwa członkowskie mogą wyłączyć z niniejszego punktu gospodarstwa:

- o powierzchni do 10 ha gruntów ornych,
- w których więcej niż 75% GO jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, uprawy roślin strączkowych lub ugorowanych lub stanowi sumę powyższych,
- w których więcej niż 75% UR stanowi TUZ lub jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych lub stanowi sumę powyższych.
- Zachowanie elementów krajobrazu
- Zakaz przycinania żywopłotów i drzew w okresie wylęgu i chowu ptaków

- rowy,
- zagajniki śródpolne,
- oczka wodne,
- miedze śródpolne i strefy buforowe, w tym strefy buforowe objęte normą DKR 4;
- pasy gruntów kwalifikujące się do płatności wzdłuż obrzeży lasu (bez produkcji) bez stosowania środków ochrony roślin.

Obiektami produkcyjnymi służącymi do realizacji ww. obowiązku są międzyplony oraz uprawy wiążące azot bez stosowania środków ochrony roślin, spełniające określone kryteria.

Do wyliczenia minimalnej powierzchni przeznaczanej na obiekty lub obszary nieprodukcyjne, międzyplony lub uprawy wiążące azot, uprawiane bez środków ochrony roślin, stosowane są współczynniki ważenia i konwersji (analogiczne jak w ramach zazielenienia).

- Elementy krajobrazu podlegające zachowaniu: drzewa będące pomnikami przyrody, oczka wodne o powierzchni mniejszej niż 100 m², rowy o szerokości nieprzekraczającej 2 m.
- Na użytkach rolnych obowiązuje zakaz przycinania drzew i żywopłotów (z wyłączeniem wierzb, drzew owocowych i zagajników o krótkiej rotacji) w okresie lęgowym ptaków, tj. od dnia 15 kwietnia do dnia 31 lipca.

Zakres terytorialny: Użytki rolne podlegające warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

Rodzaj rolników, których to dotyczy: Rolnicy podlegający warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

Z obowiązku przeznaczenia minimalnego procentu na obszary lub obiekty nieprodukcyjne lub międzyplony lub uprawy wiążące azot, uprawiane bez środków ochrony roślin, wyłączeni są rolnicy posiadający gospodarstwa:

1. o powierzchni do 10 ha gruntów ornych,
2. w których więcej niż 75% GO jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, uprawy roślin strączkowych lub ugorowanych,
3. w których więcej niż 75% UR stanowi TUZ lub jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych.

Wyjaśnienie wkładu w główny cel praktyki:

Wymienione wyżej praktyki są ważnym elementem polityki zrównoważonego rozwoju, przyczyniającym się do wzmocnienia sieci siedlisk przyrodniczych, płatów i korytarzy ekologicznych, a przez to – zwiększenia różnorodności gatunkowej roślin i zwierząt. Bezpośrednio przyczyniają się do poprawy różnorodności biologicznej poprzez zachowanie i

DKR 9 Zakaz przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000

utrzymanie wskazanych elementów krajobrazu, a także poprzez określenie okresu przycinania drzew i krzewów w okresie lęgowym ptaków w gospodarstwach rolnych.

Podsumowanie praktyki w gospodarstwie:

Rolnicy są zobowiązani do przestrzegania zakazu przekształcania lub zaorywania wyznaczonych cennych trwałych użytków zielonych położonych na obszarach Natura 2000.

Cenne trwałe użytki zielone zostaną wyznaczone na obszarach Natura 2000 w sposób analogiczny do obecnego w ramach zazielenienia, tzn. jako te trwałe użytki zielone, dla których w planach zadań ochronnych albo w planach ochrony określono działania ochronne dla siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, lub, w przypadku nieustanowienia planów zadań ochronnych albo planów ochrony dla obszarów Natura 2000, zostaną one wskazane w załączniku do właściwego rozporządzenia.

Zakres terytorialny i obszar wyznaczony:

Wyznaczone cenne trwałe użytki zielone na obszarach Natura 2000 podlegające warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

Całkowita orientacyjna powierzchnia wyznaczonych cennych trwałych użytków zielonych położonych na obszarach Natura 2000, objętych normą: ok. 269 tys. ha.

Rodzaj rolników, których to dotyczy:

Rolnicy, posiadający w swoim gospodarstwie trwałe użytki zielone wyznaczone jako cenne położone na obszarach Natura 2000 i podlegający warunkowości, o której mowa w art. 12 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

Wyjaśnienie wkładu w główny cel praktyki:

Utrzymanie wyznaczonych cennych trwałych użytków zielonych na obszarach Natura 2000 w celu zachowania różnorodności biologicznej.

4 Elementy wspólne dla różnych interwencji

4.1 Definicje oraz minimalne wymogi

4.1.1 Działalność rolnicza

4.1.1.1 Definicja produkcji

Produkcja - Wytwarzanie produktów rolnych, w tym w ramach paludikultury, przy czym produkty rolne oznaczają produkty wymienione w załączniku I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), z wyjątkiem produktów rybołówstwa, a także bawełnę i zagajniki o krótkiej rotacji.

Wytwarzanie produktów rolnych obejmuje hodowlę lub chów zwierząt do celów gospodarskich oraz uprawę lub hodowlę roślin.

4.1.1.2 Definicja utrzymywania użytków rolnych

4.1.1.2.1 Grunty orne

na gruntach ornym – jeżeli nie jest prowadzona produkcja, obowiązek wykonania co najmniej jednego zabiegu agrotechnicznego mającego na celu usunięcie lub zniszczenie niepożądanego roślinności w terminie:

- a. do dnia 31 lipca roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności bezpośrednich, lub
- b. innym wynikającym z:
  - przepisów dotyczących warunkowości lub ekoschematów, lub
  - przepisów dotyczących zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych.

4.1.1.2.2 Uprawy wieloletnie

dla upraw trwałych – jeżeli nie jest prowadzona produkcja, obowiązek wykonania co najmniej jednego zabiegu agrotechnicznego mającego na celu usunięcie lub zniszczenie niepożądanego roślinności w terminie:

- a. do dnia 31 lipca roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności bezpośrednich, lub
- b. innym wynikającym z:
  - przepisów dotyczących warunkowości lub ekoschematów, lub przepisów dotyczących zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych.

4.1.1.2.3 Trwałe użytki zielone

na trwałych użytkach zielonych – jeżeli nie jest prowadzona produkcja, obowiązek wykonania co najmniej jednego zabiegu agrotechnicznego mającego na celu usunięcie lub zniszczenie niepożądanego roślinności w terminie:

- a. do dnia 31 lipca roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności bezpośrednich, lub
- b. innym wynikającym z:
  - przepisów dotyczących warunkowości lub ekoschematów, lub
  - przepisów dotyczących zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych.

4.1.2 Grunty rolne

4.1.2.1 Elementy systemu agroleśnego o ile zostały założone w ramach interwencji

4.1.2.1.1 Grunty orne

Systemy rolno-leśne stanowią grunt rolny o ile zostały założone w ramach interwencji - Zakładanie systemów rolno-leśnych.

4.1.2.1.2 Uprawy wieloletnie

Nie dotyczy

4.1.2.1.3 Trwałe użytki zielone

Systemy rolno-leśne stanowią grunt rolny o ile zostały założone w ramach interwencji - Zakładanie systemów rolno-leśnych.

4.1.2.2 Grunty orne

4.1.2.2.1 Inne komentarze dotyczące definicji Grunty orne

4.1.2.3 Uprawy wieloletnie

4.1.2.3.1 Definicja szkółek

Szkółki – oznaczają obszary młodych drzewiastych (drzewnych) roślin uprawianych na otwartym powietrzu w celu późniejszego przesadzenia:

1. szkółki winorośli oraz podkładek;
2. szkółki drzew i krzewów owocowych;
3. szkółki roślin ozdobnych;
4. komercyjne szkółki drzew i krzewów leśnych z wyłączeniem rosnących w lesie szkółek przeznaczonych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego;
5. szkółki drzew i krzewów do sadzenia w ogrodach, parkach, na poboczach dróg i na wałach (na przykład sadzonki żywopłotu, róże i inne krzewy ozdobne, ozdobne drzewa i krzewy iglaste), w tym we wszystkich przypadkach ich kłącza, rozłogi i młode sadzonki.

4.1.2.3.2 Definicja zagajników o krótkiej rotacji

Zagajniki o krótkiej rotacji – oznaczają obszar obsadzony gatunkami:

- z rodzaju wierzba (*Salix* sp.) – maksymalny cykl zbioru 8 lat,
- z rodzaju topola (*Populus* sp.) – maksymalny cykl zbioru 8 lat,
- z rodzaju brzoza (*Betula* sp.) - maksymalny cykl zbioru 10 lat.

4.1.2.4 Trwałe użytki zielone

4.1.2.4.1 Definicja trawy lub innych zielnych roślin pastewnych

Trawy lub inne zielne rośliny pastewne – Trawy i wszystkie rośliny zielne pastewne, rosnące tradycyjnie na naturalnych pastwiskach i łąkach lub zazwyczaj zawarte w mieszankach nasion przeznaczonych do zasiewania pastwisk lub łąk.

4.1.2.4.2 Decyzja o zastosowaniu kryterium płuznego w relacji do klasyfikacji trwałych użytków zielonych

Nie

4.1.2.4.3 Decyzja o zastosowaniu kryterium „uprawy” w odniesieniu do klasyfikacji trwałych użytków zielonych

Nie

4.1.2.4.4 Decyzja o zastosowaniu kryterium „ponowny wysiew różnymi rodzajami traw” w odniesieniu do klasyfikacji trwałych użytków zielonych i jego opisu w przypadku odpowiedzi twierdzącej

Nie

4.1.2.4.5 Decyzja dotycząca włączenia innych gatunków, takich jak drzewa i/lub krzewy, które produkują paszę dla zwierząt, pod warunkiem że nadal przeważają trawy i inne pastewne rośliny zielne

Nie

4.1.2.4.6 Decyzja dotycząca włączenia innych obszarów takich jak drzewa i krzewy, które mogą być skarmiane lub przeznaczonych na pasze, w przypadku gdy trawy i inne pasze zielone są tradycyjnie niedominujące lub nie występują

Decyzja(-e) dotycząca(-e) wykorzystywania drzew lub krzewów, które mogą nadawać się do wypasu :
Nie

a) In case of affirmative, applicable to all MS/region? **Nie**

b) in case of negative reply to question a), applicable only to land which forms part of established local practices? **Nie**

c) in case of negative reply to question a), not limited to or applicable to other areas than established local practices? **Nie**

4.1.3.1 Kryteria określenia dominujących aktywności rolniczych w przypadku gdy grunty wykorzystywane są także w celach nierolniczych

Prowadzenie działalności rolniczej nie jest znacząco utrudnione przez intensywność, charakter, okres trwania i harmonogram działalności pozarolniczej. Warunek ten będzie każdorazowo sprawdzany w odniesieniu do każdego zgłoszonego hektara.

4.1.3.2 Kryteria zapewniające, że grunt jest w dyspozycji rolnika

Kwalifikujące się hektary muszą pozostawać w posiadaniu rolnika w dniu 31 maja roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności.

Kwalifikujące się hektary muszą pozostawać w posiadaniu rolnika na podstawie ważnego tytułu prawnego.

Pojęcie posiadania zostało zdefiniowane w art. 336 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, z późn. zm.) jako stan faktyczny, związany z wykonywaniem władztwa nad rzeczą wraz z wolą wykonywania uprawnienia dla siebie. Za posiadacza rzeczy uważa się tego, kto nią faktycznie włada jako właściciel (posiadacz samoistny), jak i tego, kto nią włada jako użytkownik, najemca, dzierżawca lub mający inne prawo, z którym łączy określone władztwo nad cudzą rzeczą (posiadacz zależny). W przypadku gdy działka rolna stanowi przedmiot posiadania samoistnego i posiadania zależnego, płatności bezpośrednio przysługują posiadaczowi zależnemu.

Płatności przysługują faktycznemu użytkownikowi gruntów rolnych, który wykonuje wszelkie czynności niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania gospodarstwa. Mogą nimi być działania organizacyjne, kierownicze, jak i osobiste zaangażowanie w bezpośrednim wykonywaniu pracy fizycznej w gospodarstwie, np. w zakresie określenia doboru roślin, czynności agrotechnicznych oraz dokonania zbioru plonu.

4.1.3.3 Okres w którym grunty spełniają definicję kwalifikowalnego hektara

Grunt, do którego mogą zostać przyznane płatności musi spełniać definicję kwalifikującego się hektara od dnia złożenia wniosku o przyznanie tych płatności do końca danego roku lub do dnia zakończenia danej działalności wykonywanej na tym gruncie wskazanej w tym wniosku, nie krócej niż przez większą część okresu wegetacyjnego.

4.1.3.4 Decyzja dot. włączenia obszarów wykorzystywanych do celów rolniczych co dwa lata

Tak

In case of affirmative, a justification for such a decision based on environment, biodiversity and climate-related reasons

Za kwalifikujące się hektary mogą zostać uznane grunty rolne, które objęte są płatnościami rolno-środowiskowo-klimatycznymi, jeżeli wymogi przewidują możliwość wykonywania zabiegów

agrotechnicznych co drugi rok (jako praktyka korzystana dla danego siedliska). Dotyczy to interwencji: Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000, Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000 oraz Wieloletnie pasy kwietne.

4.1.3.5 Decyzja dotycząca włączenia innych cech krajobrazu (nieobjętych GAEC) pod warunkiem, że nie są one dominujące i nie utrudniają znacząco prowadzenia działalności rolniczej ze względu na zajmowany przez nie obszar

Tak

In case of affirmative, a description of these other landscape features (such as their maximum size and, if MS so decide, maximum share of the parcel these landscape features may occupy).

Kwalifikujący się hektar obejmuje obszar:

1. na którym występują inne elementy krajobrazu, zaliczane do całkowitej powierzchni działki rolnej, takie jak: rowy, nieutwardzone drogi dojazdowe, pasy zadrzewień, żywopłoty oraz ściany tarasów, pod warunkiem, że całkowita szerokość tych elementów nie przekracza 2 m, a także oczka wodne oraz zadrzewienia śródpolne o łącznej powierzchni mniejszej niż 100 m²;
2. na którym występują rozrzucone drzewa, o ile działalność rolniczą można prowadzić w podobny sposób jak na działkach bez drzew położonych na tym samym obszarze oraz liczba drzew na kwalifikujący się hektar co do zasady nie przekracza 100 drzew (nie dotyczy to wybranych wariantów w ramach interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych dotyczących ochrony cennych siedlisk i gatunków). Do wskazanej liczby drzew nie wlicza się drzew owocowych.

4.1.3.6 Decyzja w odniesieniu do Trwałe użytki zielone o rozproszonych niekwalifikowalnych cechach, o zastosowaniu stałych współczynników redukcji w celu określenia obszaru uznanego za kwalifikowalny

Nie

4.1.3.7 Decyzja o utrzymaniu kwalifikowalności wcześniej kwalifikowalnych obszarów, gdy przestaną one spełniać definicję „kwalifikującego się hektara” zgodnie z art. 4 ust. 4 ust. a) i b) rozporządzenia SPR w wyniku zastosowania programów krajowych których warunki są zgodne z interwencjami objętymi systemem zintegrowanym, o którym mowa w art. 63 ust. 2 rozporządzenia (UE) Horyzontalnego, pozwalającym na wytwarzanie produktów nieobjętych załącznikiem 1 za pomocą paludikultury i które przyczyniają się do realizacji celów środowiskowych rozporządzenie o Planach Strategicznych WPR.

Nie

In case of affirmative reply, a description of these national schemes (the compliance with IACS requirements, the applicability for the cultivation of non-Annex I products by way of paludiculture and the contribution to the envi-clima related objectives of the SPR)

4.1.4 Aktywny rolnik

4.1.4.1 Kryteria identyfikacji osób, które prowadzą minimalny poziom działalności rolniczej

Rolnik jest uznawany za aktywnego, jeżeli nie prowadzi żadnej z działalności wymienionej na negatywnej liście albo jeżeli:

1. w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEiDG) działalność rolnicza tego rolnika została wskazana jako główna, lub
2. dokumenty z KRS lub REGON potwierdzają, że wykonywana przez rolnika działalność rolnicza stanowi główną działalność gospodarczą, lub
3. udokumentuje, że:
  1. jego przychód z działalności rolniczej stanowi co najmniej 1/3 całego przychodu w gospodarstwie, lub
  2. roczna kwota płatności bezpośrednich wynosi co najmniej 5% całości przychodów z działalności pozarolniczej.

4.1.4.2 Decyzja o stosowaniu negatywnego wykazu działalności pozarolniczej jako narzędzia uzupełniającego

: **Tak**

In case of affirmative reply, description of the negative list of non-agricultural activities

Za rolników nieaktywnych co do zasady uznawane będą podmioty:

1. administrujące portami lotniczymi
2. administrujące wodociągami
3. administrujące trwałymi terenami sportowymi i rekreacyjnymi
4. świadczące usługi przewozu kolejowego
5. świadczące usługi w zakresie obrotu nieruchomościami

4.1.4.3 Decyzja o ustaleniu kwoty płatności bezpośrednich nie wyższej niż 5 000 EUR, poniżej której rolnicy są w każdym przypadku uznawani za "Aktywnych rolników".

Tak

In case of affirmative reply, the amount and the justification for an amount of direct payments (not higher than EUR 5 000) under which farmers shall in any event be considered as 'Aktywny rolniks'

5 000 EUR

Zaproponowana wysokość progu pozwoli na ograniczenie stosowania przepisów o aktywnym rolniku jedynie do podmiotów, które dysponując znacznymi arealami ziemi rolnej nie zajmują się produkcją rolniczą. Zjawisko to nie sprzyja prawidłowej dystrybucji środków finansowych w ramach wsparcia bezpośredniego, którego zasadniczym celem jest wsparcie dochodów rolników. Niekorzystny wpływ pobierania płatności przez osoby niezajmujące się produkcją rolną dotyczy w szczególności dużych podmiotów, które posiadając znaczne zasoby ziemi osiągają wysokie przychody z tego tytułu. Z tego względu działania związane z badaniem aktywności rolniczej proponuje się ograniczyć jedynie do gospodarstw największych. W pozostałych przypadkach efekty stosowania tego mechanizmu byłyby niewspółmiernie małe do poniesionych nakładów administracyjnych. Jest to bowiem instrument o wysokim poziomie skomplikowania pod względem procesu weryfikacji.

Jeżeli dany rolnik nie złożył wniosku o przyznanie pomocy dotyczącego płatności bezpośrednich w poprzednim roku obrotowym, łączną kwotę płatności bezpośrednich określa się mnożąc liczbę kwalifikujących się hektarów lub zwierząt zgłoszonych przez tego rolnika w roku złożenia wniosku o przyznanie płatności przez średnią krajową płatność na hektar lub do zwierząt za poprzedni rok (lub za dany rok jeśli jest to pierwszy rok stosowania PS).

4.1.5 Młody rolnik

4.1.5.1 Maximum age limit: 40

4.1.5.2 Warunki określające „kierownika gospodarstwa”

Kierowanie gospodarstwem rolnym oznacza prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym osobiście (podejmuje decyzje), na własny rachunek i we własnym imieniu, ponoszenie kosztów i czerpanie korzyści w związku z prowadzeniem tej działalności. Szczegółowe warunki, jakie muszą spełniać osoby prawne i grupy osób fizycznych, aby mogły zostać uznane za kierującego gospodarstwem rolnym, zostaną określone w przepisach prawa krajowego.

4.1.5.3 Wymagane odpowiednie szkolenia lub umiejętności

Młody rolnik posiada co najmniej:

1. wykształcenie zasadnicze branżowe, średnie branżowe, średnie lub zasadnicze zawodowe w rozumieniu przepisów prawa oświatowego, lub
2. 3-letni staż pracy w rolnictwie, przy czym za staż pracy w rolnictwie uznaje się okres, liczony do dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy, w którym wnioskodawca:
3. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie jako rolnik lub domownik lub ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności rolniczej w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej lub państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) lub,
4. był zatrudniony w gospodarstwie rolnym na podstawie umowy o pracę, na stanowisku związanym z prowadzeniem produkcji rolnej.

4.1.6 Nowy rolnik

4.1.6.1 Warunki określające definiowania „kierownika gospodarstwa” po raz pierwszy

Nie dotyczy

4.1.6.2 Wymagane szkolenia i umiejętności

Nie dotyczy

4.1.7 Minimalne wymagania dla otrzymujących płatności bezpośrednie

4.1.7.1 Progi

Progi in ha: 1,00 ha

Progi in EUR: 200,00 EUR

4.1.7.2 Wyjaśnienie

Przyjęty próg obszarowy 1 ha pozwala na uwzględnienie w systemie płatności bezpośrednich najmniejszych gospodarstw, które odgrywają istotną rolę w strukturze społecznej polskich obszarów wiejskich. Produkcja rolna z tych rozpowszechnionych w Polsce gospodarstw nie odgrywa wprawdzie istotnej roli w produkcji towarowej, jednak stanowi ważne dla wielu obywateli źródło samozaopatrzenia w żywność oraz przyczynia się do wsparcia i dywersyfikacji dochodów najuboższych rodzin. W tej grupie znajdują się również gospodarstwa wyspecjalizowane w mniej popularnych, małoobszarowych kierunkach produkcji (np. tytoń), dla których minimalna efektywna skala produkcji kształtuje się na poziomie znacznie niższym od przeciętnego w całym rolnictwie.

Ustalony próg został ustanowiony z uwzględnieniem kosztów obsługi administracyjnej jednego wniosku wynoszącym wg. danych ARiMR ok. 197 zł (szacunki na dzień 28.07.2020).

Zaproponowany próg kwotowy wynika z dotychczas obowiązującego maksymalnego limitu określonego w załączniku IV do rozporządzenia nr 1307/2013. Próg kwotowy będzie stosowany do rolników, którzy nie spełniają wymogu dotyczącego minimalnej powierzchni, ale otrzymują płatności do zwierząt.

Przyjęcie progu kwotowego w wysokości 200 EUR sprawi, że potencjał warunku o minimalnych wymogach dotyczących przyznawania płatności w ograniczaniu nakładu administracyjnego związanego z obsługą wniosków zostanie w pełni wykorzystany.

4.1.8 Inne definicje zastosowane w Planie strategicznym

Tytuł	Opis
Las	<p>– definicja lasu określona w art. 3 ustawy o lasach, która stanowi, iż las to grunt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) - drzewami i krzewami oraz runem leśnym - lub przejściowo jej pozbawiony; 2. przeznaczony do produkcji leśnej lub 3. stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego albo 4. wpisany do rejestru zabytków; 5. związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywany na parkingi leśne i urządzenia turystyczne.
Przetwórstwo produktów rolnych	<p>- oznacza czynności dokonywane na produkcie rolnym, których produktem końcowym jest również produkt rolny, wymieniony w załączniku I do Traktatu, lub produkt nierolny, z wyjątkiem produktów rybołówstwa i akwakultury wchodzących w zakres stosowania rozporządzenia (WE) nr 104/2000 oraz z wyjątkiem wykonywanych w gospodarstwach czynności niezbędnych do przygotowania produktów zwierzęcych lub roślinnych do pierwszej sprzedaży.</p> <p>Przetwarzaniem produktów rolnych nie jest np. czyszczenie, mycie, sortowanie, czy pakowanie produktów rolnych w gospodarstwie rolnym, które to czynności nie stanowią przetwarzania, a są to czynności niezbędne do przygotowania produktów zwierzęcych lub roślinnych do pierwszej sprzedaży.</p>
Systemy jakości żywności	<p>– oznaczają rolnictwo ekologiczne, system chronionych nazw pochodzenia, chronionych oznaczeń geograficznych i gwarantowanych tradycyjnych specjalności oraz systemy jakości żywności uznane za krajowe.</p>
Grupa Producentów Rolnych	<p>– przedsiębiorca, zarejestrowany przez ARiMR w rejestrze grup producentów rolnych, zgodnie z ustawą o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw.</p>
Mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa („MŚP”)	<p>- oznaczają przedsiębiorstwa zgodnie z przepisami rozporządzenia Komisji (UE) 651/2014</p>

Związek Grup Producentów Rolnych	– przedsiębiorca, zrzeszający Grupy Producentów Rolnych, zarejestrowany przez ARiMR w rejestrze związków grup producentów rolnych, zgodnie z ustawą o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw.
Zrzeszenie Organizacji Producentów	– przedsiębiorca, zrzeszający Organizacje Producentów, zarejestrowany przez ARiMR zgodnie z przepisami Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 oraz właściwymi przepisami krajowymi.
Organizacja Producentów Rolnych	– przedsiębiorca, zarejestrowany przez ARiMR zgodnie z przepisami Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 oraz właściwymi przepisami krajowymi.

4.2 Element związany z płatnościami bezpośrednimi

4.2.1 Opis ustanowienia uprawnień do płatności, w stosownych przypadkach, oraz funkcjonowania rezerwy

4.2.1.1 Uprawnienia

Czy korzystasz z uprawnień co najmniej przez pierwszy rok stosowania [rozporządzenie w sprawie planów strategicznych WPR]? : **Nie**

Jeżeli tak, to czy planujesz zaprzestać korzystania z uprawnień w tym okresie? : **Nie**

4.2.1.2 Terytorializacja

Czy stosujesz terytorializację podstawowego wsparcia dochodów? (art. 22 ust. 2) : **Nie**

Czy różnicujesz system uprawnień do płatności w zależności od grupy terytoriów? : **Nie**

4.2.1.3 System konwergencji wewnętrznej

Czy różnicujesz metodę konwergencji wewnętrznej w zależności od grupy terytoriów? : **Nie**

Czy stosujesz „stawkę zryczałtowaną” od pierwszego roku? : **Nie**

4.2.2 Redukcja płatności bezpośrednich

4.2.2.1 Opis redukcji lub cappingu dla płatności bezpośrednich

Do you apply the reduction of payments?

Yes No

<i>Transza</i>	<i>minimalna kwota</i>	<i>maksymalna kwota</i>	<i>% redukcji</i>

Do you apply capping (i.e. 100% reduction)?

Yes No

4.2.2.2 Subtraction of labour costs

Do you apply the subtraction of labour costs?

Yes No

4.2.2.3 Estimated product of the reduction of direct payments and capping for each year

<u>Claim year</u>	<u>2022</u>	<u>2023</u>	<u>2024</u>	<u>2025</u>	<u>2026</u>	<u>2027</u>	<u>Explanations</u>
<u>Financial year</u>	<u>2023</u>	<u>2024</u>	<u>2025</u>	<u>2026</u>	<u>2027</u>	<u>2028</u>	
<u>Total annual estimated product (EUR)</u>							
<u>- use for redistributive payment (EUR)</u>							
<u>- use for other Direct Payments interventions (EUR)</u>							
<u>- transfer to EAFRD (EUR)</u>							

4.2.3 Wniosek na poziomie członków osób prawnych lub grup/ na poziomie grupy powiązanych podmiotów prawnych (art. 110)

- Application of Progis/limits set-up in the [SPR] or [HZR] at the level of members of legal persons or groups:

Article 17(4) of [SPR] Redukcja płatności

Apply Progi : **Nie**

Article 29(6) first subparagraph of [SPR] CRISS

Apply Progi : **Nie**

Article 30(4) of [SPR] CISYF

Apply Progi : **Nie**

Article 17(1) of [SPR] Dyscyplina finansowa

Apply Progi : **Nie**

- Where Progis/limits set-up by the MS, application of these Progis/limits at the level of members of legal persons/groups:

Article 28 of [SPR] Płatności dla małych rolników

Apply Progi : **Nie**

Article 31 of [SPR] Ekoschematy

Apply Progi : **Nie**

Article 32-34 of [SPR] CIS

Apply Progi : **Nie**

Article 70 of [SPR] Środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania z zakresie zarządzania

Apply Progi : **Nie**

Article 71 of [SPR] Naturalne i inne specyficzne utrudnienia

Apply Progi : **Nie**

Article 72 of [SPR] Niedogodności specyficzne dla danego obszaru wynikające z niektórych obowiązkowych wymogów

Apply Progi : **Nie**

Article 73 of [SPR] Inwestycje

Apply Progi : **Nie**

Article 75 of [SPR] Premia dla młodych rolników oraz wsparcie na rozpoczęcie działalności na obszarach wiejskich

Apply Progi : **Nie**

- Application of Progis/limits set-up in the [SPR] at the level of group of affiliated legal entities:

Article 29(6) second subparagraph of [SPR] CRISS

Apply Progi : **Nie**

4.2.4 Wkład w narzędzia zarządzania ryzykiem

Do you apply the option to condition up to 3% of direct payments to the fact that this amount is used for contribution to a risk management tool? : **Nie**

4.3 Pomoc techniczna

4.3.1 Cele

Celem pomocy technicznej jest wspieranie zarządzania Planem strategicznym WPR (Plan) i wdrażania określonych w nim interwencji, w tym utworzenia i funkcjonowania krajowej sieci WPR. W związku z tym, że dotychczasowa nazwa sieci jest dobrze rozpoznawalna w Polsce, zasadne jest, aby tej nazwy istotnie nie zmieniać, co przyczyni się pozytywnie do jej odbioru. Z tego względu oraz zważywszy na szerszy zakres spraw objętych siecią (również I filar WPR), na poziomie kraju będzie używana nazwa „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich+”, w skrócie „KSOW+”. Dodany do nazwy znak „+” oznacza, że sieć obejmuje szerszy zakres spraw niż w latach 2014–2022.

4.3.2 Zakres i orientacyjny plan działań

Pomoc techniczna zostanie wykorzystana do sfinansowania działań związanych z zarządzaniem i wdrażaniem interwencji w ramach I i II filaru WPR, jak również do utworzenia i funkcjonowania KSOW+.

Środki pomocy technicznej zostaną w szczególności przeznaczone na następujące działania:

1. przygotowanie, zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie, ocena, rozpatrywanie skarg oraz kontrola i audyt dotyczące realizacji Planu strategicznego WPR;
2. utworzenie i realizacja zadań KSOW+, w tym wsparcie systemu AKIS oraz informowanie beneficjentów o interwencjach określonych w Planie strategicznym WPR;
3. zmniejszenie obciążenia administracyjnego beneficjentów, w tym cyfryzację procesu ubiegania się o wsparcie i obsługi tego wsparcia w ramach interwencji Planu strategicznego WPR oraz wzmocnienie potencjału organów państwa członkowskiego w zakresie zarządzania środkami i beneficjentów w zakresie efektywnego wykorzystania środków ;
4. związane z poprzednim okresem programowania w zakresie dotyczącym II filaru oraz kolejnym okresem programowania, w tym prace nad przygotowaniem Planu strategicznego WPR na kolejny okres programowania.

Biorąc pod uwagę możliwość finansowania w okresie programowania 2023-2027 dodatkowo działań związanych z zarządzaniem i wdrażaniem interwencji w ramach I filaru WPR oraz utworzeniem i funkcjonowaniem KSOW+ obejmującej również I filar (zatem w szerszym zakresie niż miało to miejsce w poprzednich okresach programowania), na pomoc techniczną (w tym KSOW+) planuje się przeznaczyć 4% całkowitego wkładu EFRROW określonego w Planie. W celu zapewnienia odpowiedniego wsparcia zadań związanych z zarządzaniem Planem strategicznym WPR i wdrażaniem określonych w nim interwencji, w tym utworzenia i funkcjonowania krajowej sieci WPR, oprócz środków z EFRROW na pomoc techniczną zostanie przeznaczone współfinansowanie krajowe w wysokości 45%.

Udział partnerów społeczno-gospodarczych, organizacji pozarządowych itp. będzie finansowany ze środków pomocy technicznej w zakresie związanym z ich udziałem w pracach Komitetu Monitorującego, Komitetu Sterującego oraz grup, sieci roboczych i tematycznych KSOW+, zgodnie z regulaminem tych komitetów i grup.

Pomoc beneficjentom pomocy technicznej będzie udzielana w szczególności w formie: zwrotu faktycznie poniesionych kosztów kwalifikowalnych, kosztów jednostkowych, płatności ryczałtowych oraz stawek ryczałtowych.

W ramach pomocy technicznej realizowane będą dwa schematy:

1) Schemat I: Wsparcie wdrażania Planu strategicznego WPR oraz utworzenie i funkcjonowanie KSOW+

Celem tego schematu jest stworzenie warunków do zarządzania i wdrażania, monitorowania, oceny, rozpatrywania skarg oraz kontroli i audytu dotyczących realizacji Planu strategicznego WPR, jak również zapewnienie efektywnego i skutecznego funkcjonowania KSOW+. Osiągnięcie tego celu możliwe będzie przez wsparcie instytucji zaangażowanych w te procesy.

2) Schemat II: Wsparcie operacji realizowanych w ramach KSOW+.

Celem niniejszego schematu jest finansowanie operacji w ramach działań realizujących cele określone w art. 126 ust. 3 rozporządzenia o planach strategicznych. Środki na Schemat II będą mogły zostać wykorzystane na realizację operacji przez jednostki tworzące strukturę sieci, w tym we współpracy z partnerami sieci.

W ramach schematu II finansowane będą również działania w zakresie realizacji Strategii Komunikacji WPR 2023-2027.

4.3.3 Beneficjenci

-Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
-Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
-samorządy województw;
-Ministerstwo Finansów;
-Urząd Zamówień Publicznych;
-Rządowe Centrum Legislacji;
-jednostki doradztwa rolniczego;
inni beneficjenci, którym instytucja zarządzająca deleguje zadania związane z wdrażaniem Planu.

4.3.4 Wkład EFRROW

Indicate the percentage of total EAFRD contribution to the CAP Strategic Plan to be used to finance the actions of Technical Assistance. A single percentage over the period (up to 4%/up to 6% for BE, DK, EE, CY, LV, LT, LU, MT, NL, SI, SE) : 4.0

4.4 Sieć WPR

4.4.1 Krótki opis i cele krajowej sieci WPR, w tym działania wspierające EPI i przepływ wiedzy w ramach AKIS

Krajowa sieć Wspólnej Polityki Rolnej = Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich+ (KSOW+)

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich+ (KSOW+), która jest krajową siecią WPR, o której mowa w art. 126 ust. 1 rozporządzenia o PS, zostanie utworzona w oparciu o istniejącą Krajową Sieć Obszarów Wiejskich (KSOW), w tym Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR), umożliwiając wykorzystanie zbudowanego potencjału i zapewnienie ciągłości jej funkcjonowania, jednocześnie

uwzględniając modyfikacje wynikające z dotychczasowych doświadczeń i szerszego jej zakresu w okresie programowania 2023-2027.

KSOW+ obejmować będzie całą Wspólną Politykę Rolną, tj. zagadnienia dotyczące I i II filaru WPR, a w związku z tym będzie podejmować działania w zakresie tworzenia sieci kontaktów w odniesieniu do wszystkich interwencji określonych w Planie i obejmować będzie szerszy zakres interesariuszy niż KSOW w latach 2014–2022.

Cele Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+ (KSOW+), w tym działania wspierające EPI i przepływ wiedzy w ramach AKIS

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich+ (KSOW+) ustanawiana jest w celu stworzenia sieci kontaktów na szczeblu krajowym oraz wojewódzkim pomiędzy organizacjami i administracją, przedstawicielami sektora rolnictwa, doradcami, naukowcami, podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie innowacji i innymi podmiotami działającymi w obszarze rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich.

Utworzenie Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+ (KSOW+) będzie służyć następującym celom:

1. zwiększeniu zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron w przygotowanie i wdrażanie Planu strategicznego WPR, a także ułatwianiu wymiany wiedzy i doświadczeń w zakresie wdrażania Planu;
2. poprawie jakości wdrażania Planu strategicznego WPR;
3. informowaniu opinii publicznej i potencjalnych beneficjentów o WPR i możliwościach finansowania;
4. wspieraniu innowacyjności w rolnictwie i rozwoju obszarów wiejskich oraz włączeniu i interakcji między wszystkimi zainteresowanymi stronami w procesie wymiany i budowania wiedzy;
5. rozpowszechnianiu wyników realizacji Planu strategicznego WPR;
6. wspieraniu administracji państwa członkowskiego we wdrażaniu Planu strategicznego WPR i przechodzeniu na model realizacji oparty na wynikach;
7. wspieraniu zdolności monitorowania i oceny odpowiednich organów.

Powyższe cele zostaną osiągnięte przez realizację takich działań jak:

1. gromadzenie, analiza i rozpowszechnianie informacji o działaniach i dobrych praktykach wdrażanych lub wspieranych w ramach Planu strategicznego WPR, a także analizę rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich związanych z celami szczegółowymi określonymi w art. 6 ust. 1 rozporządzenia o planach strategicznych;
2. poprawa zdolności administracji państwa członkowskiego i innych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie planów strategicznych WPR, w tym w zakresie procesów monitorowania i oceny;
3. tworzenie platform, organizacji forów i wydarzeń ułatwiających wymianę doświadczeń między zainteresowanymi stronami i wzajemne uczenie się, w tym, możliwość wymiany z sieciami w państwach trzecich;
4. gromadzenie informacji i ułatwianie ich rozpowszechniania, a także tworzenie sieci kontaktów w ramach finansowanych struktur i projektów, jak lokalne grupy działania i grupy operacyjne europejskiego partnerstwa innowacyjnego, a także równoważnych im struktur i projektów;
5. wsparcie projektów współpracy między grupami operacyjnymi EPI, LGD lub podobnymi lokalnymi strukturami na rzecz rozwoju, w tym współpracy międzynarodowej;
6. rozwijanie powiązań z innymi strategiami lub sieciami finansowanymi przez Unię Europejską;
7. wkład w dalszy rozwój WPR i przygotowanie Planu strategicznego WPR na kolejny okres programowania;
8. uczestnictwo w działaniach europejskiej sieci WPR i wnoszenie wkładu w jej działalność.

W ramach KSOW+ realizowane będą również działania informacyjno-promocyjne zgodnie ze Strategią Komunikacji. Dokument ten zostanie przygotowany przez instytucję zarządzającą w oparciu o unijne przepisy szczegółowe dotyczące stosowania wymogów w zakresie informacji, promocji oraz właściwej identyfikacji wizualnej operacji.

Strategia Komunikacji określać będzie cele i grupy docelowe podejmowanych działań, zasady prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych, kanały i narzędzia komunikacji, instytucje zaangażowane w te działania, źródło finansowania oraz budżet.

Celem Strategii Komunikacji będzie m.in. zapewnienie rozpowszechniania informacji o planie strategicznym WPR, poprzez informowanie potencjalnych beneficjentów oraz wszystkich zainteresowanych podmiotów o możliwościach oferowanych przez plan strategiczny WPR i zasadach uzyskania dostępu do finansowania w ramach Planu, a także poprzez informowanie beneficjentów i ogółu społeczeństwa o wspieraniu przez Unię rolnictwa oraz rozwoju obszarów wiejskich za pomocą planu strategicznego WPR.

Strategia Komunikacji uwzględniać będzie również udział Komisji Europejskiej, jak również współpracę z instytucjami realizującymi Strategię Komunikacji dla innych programów oraz instrumentów UE w zakresie realizacji działań informacyjnych i promocyjnych

Strategia Komunikacji będzie obowiązywać wszystkie podmioty, które odpowiadają za wykorzystanie środków w ramach Planu.

Obowiązki informacyjne beneficjenta planu strategicznego WPR, w tym dot. właściwej identyfikacji wizualnej realizowanej operacji (w szczególności poprzez oznaczanie miejsca realizacji operacji oraz stosowanie odpowiednich logotypów) zostaną określone w Księdze wizualizacji planu strategicznego WPR przygotowanej przez IZ.

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich+ w ramach ww. działań wspierać będzie wymianę wiedzy i innowacji w rolnictwie pomiędzy partnerami systemu AKIS. Wsparcie to polegać będzie m.in. na:

1. ułatwianiu wymiany wiedzy i nawiązywaniu kontaktów przez interesariuszy systemu (naukowców, doradców, przedsiębiorców, rolników i inne zainteresowane podmioty);
2. zapewnieniu forum do wymiany wiedzy i współpracy, w tym w ramach grup lub sieci tematycznych;
3. wsparciu nawiązywania współpracy, przygotowania i realizacji projektów interaktywnych, oraz funkcjonujących grup operacyjnych i ich współpracy;
4. promowaniu dobrych praktyk w tworzeniu i wdrażaniu nowych lub innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie i obszarach wiejskich;
5. podnoszeniu poziomu wiedzy i umiejętności interesariuszy systemu;
6. tworzeniu lub utrzymaniu platform/forów wymiany wiedzy i informacji pomiędzy interesariuszami;
7. upowszechnianiu informacji o realizowanych działaniach, innowacyjnych rozwiązaniach.

4.4.2 Struktura, zarządzanie i funkcjonowanie KSOW

Strukturę organizacyjno-instytucjonalną KSOW+ (tj. jednostki wsparcia sieci) będą tworzyć: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, samorządy

województw oraz jednostki doradztwa rolniczego. Sieć będzie wspierana przez Komitet Sterujący ds. Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+ stanowiący organ opiniotwórczo-doradczy Ministra, a w realizację działań sieci oprócz jednostek wsparcia sieci będą zaangażowani również jej partnerzy, tj. podmioty aktywnie działające na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa, w tym wdrażające innowacje lub opracowujące innowacyjne rozwiązania.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi realizujące zadania instytucji zarządzającej będzie:

1. opracowywać krajowe przepisy i wytyczne;
2. nadzorować funkcjonowanie sieci;
3. odpowiadać za przygotowanie (we współpracy z jednostkami wsparcia sieci) Planu działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+ na lata 2023-2027 i Strategii Komunikacji WPR na lata 2023-2027;
4. akceptować Plan operacyjny przygotowany przez jednostkę centralną (JC)
5. realizować operacje w ramach KSOW+.

Komitet Sterujący ds. Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+ będzie wyznaczał kierunki działania sieci oraz przyjmował sprawozdania JC z wykonania zaplanowanych zadań. Na podstawie sprawozdania Komitet będzie mógł wydać rekomendacje dla jednostek wsparcia sieci. Komitet będą tworzyć: przedstawiciele administracji publicznej, nauki, doradztwa rolniczego, partnerów/organizacji społecznych i branżowych funkcjonujących w obszarze rolnictwa i obszarów wiejskich.

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie będzie pełnić funkcję jednostki centralnej (JC), tj. koordynatora funkcjonowania całej sieci oraz realizatora jej zadań na poziomie krajowym poprzez realizację operacji.

Zadaniem JC będzie:

1. opracowanie Instrukcji dot. zgłaszania operacji do Planu operacyjnego uwzględniającej kierunki działania sieci wyznaczone przez Komitet oraz zasady określone w Planie działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+ na lata 2023-2027. Dokument ten będzie określał warunki jakie muszą spełniać operacje zgłaszane do Planu operacyjnego oraz kluczowe tematy operacji do realizacji przez sieć w najbliższych latach;
2. weryfikacja operacji zgłoszonych do Planu operacyjnego pod kątem ich zgodności z Instrukcją;
3. opracowanie Planu operacyjnego i przedstawienie do akceptacji przez IZ;
4. wsparcie jednostek wsparcia sieci w realizacji celów sieci;
5. monitoring realizacji operacji oraz sprawozdawczość ;
6. przygotowanie sprawozdań i przedstawianie ich Komitetowi Sterującemu;
7. identyfikacja podmiotów współpracujących w ramach KSOW+ (w tym prowadzenie bazy partnerów) i zapewnienie włączenia partnerów sieci w jej funkcjonowanie oraz aktywizacja partnerów do działania;
8. obsługa Komitetu Sterującego ds. Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+;
9. w zależności od potrzeb, powoływanie sieci i grup tematycznych w celu realizacji zadań sieci;
10. wsparcie współpracy i przepływu informacji pomiędzy jednostkami wsparcia sieci.

Samorządy województw, jako jednostki regionalne, będą realizowały zadania sieciujące na poziomie wojewódzkim ukierunkowane na tematykę związaną z rozwojem obszarów wiejskich, poprzez realizację operacji, zgodnie z tematami wyznaczonymi przez Komitet Sterujący a opisanymi w Instrukcji na dany okres przez JC.

Do zadań SW będzie należało również:

1. udział i tworzenie regionalnych sieci i grup roboczych zgodnie z właściwością tematyczną;
2. aktywizacja partnerów sieci do działania;
3. współpraca z innymi jednostkami wsparcia sieci;

4. współpraca z lokalnymi punktami kontaktowymi funduszy europejskich w zakresie informacji o istniejących możliwościach wsparcia z funduszy ze środków krajowych i europejskich na rozwój obszarów wiejskich;
5. diagnozowanie potrzeb województw w zakresie działań niezbędnych do podjęcia w kierunku poprawy wdrażania wspólnej polityki rolnej;
6. prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych dotyczących wdrażanych interwencji w ramach Planu Strategicznego, zgodnie ze Strategią Komunikacji WPR na lata 2023-2027.

Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego, jako jednostki regionalne, będą realizowały zadania sieciujące na poziomie wojewódzkim poprzez realizację operacji, zgodnie z tematami wyznaczonymi przez Komitet Sterujący a opisanymi w Instrukcji na dany okres przez JC.

Do zadań WODR będzie należało również:

1. udział i tworzenie regionalnych sieci i grup roboczych zgodnie z właściwością tematyczną;
2. aktywizacja partnerów sieci do działania;
3. współpraca z innymi jednostkami wsparcia sieci;
4. prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych dotyczących Planu strategicznego WPR, zgodnie ze Strategią Komunikacji na lata 2023-2027.

W ramach KSOW+ będą mogły być powoływane, wspierane sieci, grupy tematyczne, w tym SIR i Sieć Gospodarstw Demonstracyjnych.

Każdy beneficjent realizujący operacje zgłoszone do Planu operacyjnego będzie mógł je realizować przy udziale partnerów sieci, w zależności od potrzeby.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa będzie realizowała zadania w zakresie Strategii Komunikacji WPR na lata 2023-2027.

Utrzymanie struktury organizacyjnej KSOW+ będzie finansowane ze środków przeznaczonych na wsparcie funkcjonowania w ramach Schematu I pomocy technicznej.

Szczegółowy opis działań Sieci zostanie zawarty w dokumentach krajowych.

Na funkcjonowanie KSOW+ planuje się przeznaczyć nie mniej niż 15% budżetu zarezerwowanego na pomoc techniczną.

4.5 Przegląd koordynacji, demarkacji i komplementarności pomiędzy EFRROW i innymi funduszami UE na obszarach wiejskich

WPR będzie realizowana w Polsce w latach 2023-2027 przy zapewnieniu synergii i komplementarności z innymi obszarami polityki WPR oraz pozostałymi funduszami UE. W szczególności zostanie zapewniona spójność interwencji Planu z inwestycjami wspieranymi w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych oraz Europejskiego Instrumentu Odbudowy Next Generation EU. Prezentowane poniżej (tabela nr 2) zakreślenia możliwych obszarów spójności lub komplementarności powstały w oparciu o projekty programów współfinansowanych ze środków UE oraz treść rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z

30.06.2021, str. 159) i inne oraz wybory strategiczne wynikające z kluczowych wyzwań jakie rysują się dla gospodarki polskiej wsi i rolnictwa do 2030 r.

Z myślą o maksymalizacji spójności i komplementarności wsparcia kierowanego do sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w ramach różnych funduszy UE w przygotowaniu dokumentów wdrożeniowych wykorzystano działania i projekty strategiczne wskazane w krajowych i wspólnotowych dokumentach strategicznych, w tym w szczególności: strategii *Europejski Zielony Ład*, Strategii „*Od pola do stołu*”, *Strategii bioróżnorodności*, *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030*, *Krajowej strategii rozwoju regionalnego 2030*.

Uwzględniono także ukierunkowanie środków UE na lata 2021-2027 na zieloną i cyfrową transformację gospodarki oraz zachowań społecznych. Przyjmuje się, że cyfrowa transformacja rolnictwa i obszarów wiejskich przyniesie dodatkowy impuls dla rozwoju tego sektora i obszarów wiejskich, których główną rolą niezmiennie jest zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego kraju.

Prezentowane wybory uwzględniają również nowe uwarunkowania wynikające z pandemii COVID-19. Zakłada się, że nie tylko w *Krajowym Planie Odbudowy i Zwiększania Odporności*, ale również w pozostałych dokumentach wdrożeniowych środków UE projektowanych po 2020 r. w sposób szczególny będzie położony nacisk na działania mające na celu naprawienie szkód gospodarczych i społecznych, a także odbudowę gospodarki i ochronę miejsc w związku z wystąpieniem pandemii koronawirusa SARS-CoV-2.

Interwencje ujęte w Planie uwzględniają również wnioski płynące z Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego I Komitetu Regionów *Długoterminowa wizja dla obszarów wiejskich UE - W kierunku silniejszych, lepiej skomunikowanych, odpornych i zamożnych obszarów wiejskich do 2040 r.* (Bruksela, dnia 30.6.2021 r. COM(2021) 345 final).

Tabela 2. Informacja dotycząca demarkacji i komplementarności Planu z innymi funduszami UE

OBSZAR	ZAKRES	WPR 2023-2027	POLITYKA SPÓJNOŚCI 2021-2027	KPO (RRF)
Bezpieczeństwo żywnościowe i bezpieczeństwo żywności (Cel 1 SZRWRiR 2030)	Wsparcie dochodów rolniczych dla zachowania bezpieczeństwa żywnościowego	✓		
	Wsparcie jakości i bezpieczeństwa żywności	✓		
	Stabilizacja i rozwój rynków rolnych, krótkich łańcuchów dostaw	✓		✓
Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego (Cel 1 SZRWRiR 2030)	Modernizacja i wzrost innowacyjności gospodarstw rolnych, cyfryzacja gospodarstw rolnych, rolnictwo 4.0.	✓		✓
	Zielona transformacja gospodarstw rolnych i przetwórstwa rolno-spożywczego	✓		✓
	Innowacyjność przedsiębiorstw z obszarów wiejskich		✓	✓
	Infrastruktura B+R (również Instytutów nadzorowanych przez MRiRW, GIJHARS)		✓	✓
Rynek i zasoby pracy oraz przedsiębiorczość na obszarach wiejskich (Cel 3 SZRWRiR 2030)	Badania naukowe z obszaru rolnictwa, przetwórstwa spożywczego i rozwoju obszarów wiejskich	✓	✓	
	Umiejętności i kompetencje rolników w zakresie realizacji zawodu i aktywności związanej z rolnictwem, w tym kompetencje cyfrowe	✓		
	Umiejętności i kompetencje mieszkańców wsi pracujących poza rolnictwem, w tym kompetencje cyfrowe		✓	✓
	Umiejętności i kompetencje osób z obszarów wiejskich pozostających poza rynkiem pracy lub odchodzących z rolnictwa		✓	✓
Bioróżnorodność i ochrona krajobrazu (Cel 2 SZRWRiR 2030)	Rozwój MŚP na obszarach wiejskich	✓	✓	✓
	Działania w rolnictwie na rzecz bioróżnorodności i zachowania krajobrazu rolniczego	✓	✓	
	Pozarolnicze działania na rzecz bioróżnorodności i krajobrazu		✓	
	Zachowanie zasobów genowych w rolnictwie	✓		

Gospodarka o Obiegu Zamkniętym (Cel 2 SZRWRiR 2030)	GOZ w gospodarstwie rolnym	✓		
	GOZ w przetwórstwie rolno-spożywczym	✓	✓	✓
	GOZ na obszarach wiejskich niezwiązana z rolnictwem		✓	✓
Zaopatrzenie w energię (Cel 2 SZRWRiR 2030)	Elektroenergetyka, w tym przesył i dystrybucja		✓	✓
	Wytwarzanie OZE w gospodarstwie rolnym	✓	✓	✓
	Wytwarzanie OZE na obszarach wiejskich poza rolnictwem		✓	✓
	Efektywność energetyczna budynków mieszkalnych		✓	✓
	Efektywność energetyczna budynków gospodarstw rolnych	✓		
Jakość powietrza na obszarach wiejskich (Cel 2 SZRWRiR 2030)	Inwestycje w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym w zakresie ochrony powietrza	✓		
	Inwestycje w innych sektorach, pozarolniczej działalności gospodarczej i gospodarstwach domowych w zakresie ochrony powietrza		✓	✓
Zasoby wody i ich jakość ¹ (Cel 2 SZRWRiR 2030)	Inwestycje w zakresie magazynowania wody i nawadniania w rolnictwie oraz odzyskiwania wody w gospodarstwach rolnych	✓		
	Inwestycje w zakresie retencji oraz przeciwdziałania powodziom i suszom	✓	✓	✓
	Dostęp do wody pitnej na obszarach wiejskich (inwestycje wodociągowe)			✓
Gospodarka komunalna na wsi (Cel 2 SZRWRiR 2030)	Kanalizacja			✓
	Przydomowe oczyszczalnie ścieków	✓		
	Gospodarka odpadami przykładowo punkty zbierania odpadów rolniczych i instalacje do zagospodarowania odpadów		✓	
Dostępność terytorialna obszarów wiejskich (Cel 2 SZRWRiR 2030)	Krajowa infrastruktura drogowa i kolejowa, TEN-T, drogi wojewódzkie, kolej wojewódzka i regionalna, transport intermodalny		✓	✓
	Infrastruktura lokalna (drogi powiatowe i gminne), ścieżki rowerowe		✓	✓
	Transport zbiorowy (w tym niskoemisyjny) i infrastruktura węzłów przesiadkowych		✓	✓
Cyfryzacja obszarów wiejskich i usług (Cel 1 i 2 SZRWRiR 2030)	Duża infrastruktura cyfrowa (w tym Internetu szerokopasmowego i 5G)		✓	✓
	E-usługi w rolnictwie			✓
	Cyfryzacja usług publicznych, e-administracja		✓	✓
	Dostępność sieci w przestrzeni publicznej (Hot-spoty), mała lokalna infrastruktura	✓	✓	
Infrastruktura i usługi publiczne, turystyka (Cel 2 i 3 SZRWRiR 2030)	Infrastruktura z zakresu zdrowia publicznego			✓
	Wpływ żywienia na zdrowie, w tym żywienie w szkołach	✓		
	Opieka nad dzieckiem od lat 3, edukacja na poziomie wczesnoszkolnym i szkolnym		✓	✓
	Edukacja (infrastruktura, edukacja wczesnoszkolna i edukacja szkolna, edukacja zawodowa, termomodernizacja budynków szkół)		✓	✓
	Sport i turystyka (infrastruktura i usługi na obszarach wiejskich)	✓		
	Odbudowa sektora turystycznego (infrastruktura, usługi, agroturystyka, MŚP)		✓	✓
	Usługi opiekuńcze i infrastruktura		✓	✓
Rewitalizacji wsi i małych miast (Cel 2 SZRWRiR 2030)	Estetyka przestrzeni publicznej, w tym m.in. zieleni publiczna, rewitalizacja	✓	✓	✓
	Ochrona dziedzictwa kulturowego wsi i rolnictwa, termomodernizacja bibliotek, domów kultury	✓	✓	✓
	Kształtowanie ładu przestrzennego i strefy inwestycyjne			✓
Rozwój kierowany przez społeczność i współpraca (Cel 2 i 3 SZRWRiR 2030)	Wsparcie inicjatyw oddolnych i budowa kompetencji współpracy	✓	✓	
	Zawiązywanie partnerstw międzysektorowych	✓	✓	
	Rozwój współpracy i współdziałania w sektorze rolno-spożywczym	✓		

¹ Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w zakresie środowiska i gospodarki wodnej przyjęta uchwałą nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r.

*Zasoby wody i ich jakość (Cel 2 SZRWRiR 2030) -Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w zakresie środowiska i gospodarki wodnej przyjęta uchwałą nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r.

Dlatego, mając na uwadze zaproponowany przez służby KE *Pakt na rzecz obszarów wiejskich* zakłada się również możliwość zmian w Planie w trakcie trwania jego wdrażania. Takie elastyczne podejście przyczyni się do zwiększenia synergii, komplementarności i spójności na szczeblu krajowym, regionalnym i terytorialnym między politykami i interwencjami, które mają wpływ na rozwój obszarów wiejskich. Ma to szczególne znaczenie w kontekście różnej dynamiki prac nad Planem i krajowymi oraz regionalnymi programami realizującymi Umowę Partnerstwa 2021-2027. Ewentualne zmiany w zakresie wsparcia jakie będzie objęte Planem będą wynikały również z bieżącego reagowania na skalę potrzeb i efekty wdrażania Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności.

Plan stanowi uzupełnienie działań – w zakresie infrastruktury technicznej wsi - które będą finansowane w ramach programów finansowanych z budżetu krajowego oraz programów finansowanych z funduszy strukturalnych, Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) – finansowanego ze środków Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF).

W ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) budżet przewidziany do realizacji w ramach działań, dla których koordynatorem jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wynosi 2,3 mld euro.

Dodatkowo, szacuje się, że w ramach polityki spójności może zostać przeznaczonych ok. 10 mld EUR w formie dedykowanych instrumentów we właściwych programach krajowych i regionalnych na działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich (co stanowi 13,3% całości alokacji).

Inwestycje w rozwój infrastruktury dróg gminnych na obszarach wiejskich będą ponoszone głównie w ramach programów finansowanych z budżetu państwa, natomiast ze środków polityki spójności będą finansowane inwestycje umożliwiające włączenie obszarów wiejskich w sieć transportu ponadlokalnego. Uzupełniająco ze środków RRF finansowane będzie przywracanie połączeń komunikacji autobusowej na obszarach wiejskich zagrożonych wykluczeniem transportowym. Sektor transportu będzie wspierany w okresie 2021-2026 ze środków Krajowego Planu Odbudowy łącznie w kwocie ok 6,4 mld euro.

Ze środków polityki spójności finansowane będą również usługi publiczne, infrastruktura społeczna i komunalna, przedsiębiorczość, gospodarka o obiegu zamkniętym, czyste środowisko, infrastruktura telekomunikacyjna itd. i ze wszystkich tych działań będą korzystać beneficjenci ulokowani na obszarach wiejskich. **Programy polityki spójności (krajowe i regionalne) będą na preferencyjnych zasadach wspierać OSI² tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją, do których należą przede wszystkim gminy wiejskie i miejsko-wiejskie.**

W zakresie **gospodarki wodno-kanalizacyjnej ze środków RRF (KPO)** wsparcie uzyska budowa, rozbudowa lub modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania ścieków na terenach wiejskich. Możliwe będzie również inwestycje związane z promocją racjonalnej gospodarki wodą i ściekami. W ramach inwestycji KPO możliwe będzie objęcie dofinansowaniem również infrastruktury wykorzystującej rozwiązania cyfrowe jak np. montaż/wymiana wodomierzy na urządzenia pozwalających na zdalne odczyty, tworzenie systemów teleinformatycznych do zarządzania gospodarką wod.-kan. Program będzie obejmował określenie zasad udzielania finansowania wymienionych inwestycji oraz trybu wyboru projektów do realizacji, przy założeniu, że wsparcie trafi do gmin charakteryzujących się najniższymi wskaźnikami zwodociągowania oraz tych, których zdolność inwestycyjna jest niewystarczająca do samodzielnej realizacji inwestycji. W ramach KPO wspierane będą projekty, których realizacja nie może uzyskać wsparcia finansowego w ramach innych środków pomocowych, takich jak Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (środki przejściowe 2022-2023), PS WPR 2023-2027 i

² Obszary Strategicznej Interwencji, obok obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją obejmują również miasta średnie tracące funkcje społeczno – gospodarcze.

programów finansowanych z polityki spójności. Ze środków polityki spójności planuje się wspierać inwestycje wod.-kan. wyłącznie w obszarze aglomeracji. Nie planuje się wspierać ze środków polityki spójności inwestycji wod.-kan. na obszarach wiejskich innych niż te, które są w obszarze aglomeracji.

W Planie finansowanie jedynie będą indywidualne oczyszczalnie ścieków.

4.6 Instrumenty finansowe

4.6.1 Opis instrumentu finansowego

Mając na względzie utrudniony dostęp rolników oraz przedsiębiorstw przetwórczych sektora rolno-spożywczego do zewnętrznego źródła finansowania działalności w ramach planu zaplanowano IF w ramach czterech interwencji - Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność, Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości – w gospodarstwie, Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości- poza gospodarstwem oraz Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa.

Główną przeszkodą w dostępie do finansowania gospodarstw rolnych i zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego są wysokie wymagania dotyczące zabezpieczeń, które są trudne do spełnienia przez ww. podmioty. W kontekście IF warto wskazać również potrzeby kapitału finansowego na start dla młodych rolników oraz dostęp do kapitału na zakup ziemi.

W związku ze zidentyfikowanymi potrzebami, zaprojektowano instrumenty finansowe, których zadaniem będzie ułatwienie dostępu do zewnętrznych zwrotnych źródeł finansowania.

Alokacja środków na IF w WPR 2023-2027 jest odpowiedzią na zdiagnozowaną w ramach oceny ex ante z 2019 r. lukę finansową, która wynosi ok 11,8 mld zł dla całego sektora rolno-spożywczego. Zgodnie z art. 68 rozporządzenia 2021/1060, wkład z programu może być przekazany na rzecz instrumentu finansowego, w tym gwarancji, pożyczek, inwestycji kapitałowych i quasi-kapitałowych. Dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu instrumentów finansowych w ramach PROW 2014-2020 i ocena ex ante dla instrumentów finansowych PROW 2014-2020 oraz aktualne analizy potwierdziły zasadność wdrażania instrumentu gwarancyjnego, który w przypadku wdrożonego pilotażu najlepiej odpowiadał na potrzeby ostatecznych odbiorców pomocy, dlatego też instrument gwarancyjny został w pierwszej kolejności rekomendowany do zastosowania w perspektywie 2023-2027.

Gwarancje są instrumentem zwrotnym o najwyższym współczynniku dźwigni finansowej rozumianej jako relacja wygenerowanego finansowania do zaangażowanych środków publicznych. Przewiduje się, że gwarancja nie będzie obejmować całości kredytu obrotowego lub inwestycyjnego, a tylko jego część (do 80% kapitału kredytu). Przejęcie przez fundusz gwarancyjny części ryzyka ponoszonego przez instytucje finansowe stworzy zachętę do angażowania się kapitału prywatnego w finansowanie działalności gospodarstw rolnych oraz MŚP w sektorze rolnym.

Instrument finansowy w formie gwarancji będzie możliwy w połączeniu z dotacją na spłatę odsetek. Dotacja na spłatę odsetek ma zachęcać m.in. młodych rolników oraz małe gospodarstwa do korzystania z instrumentów zwrotnych na rozwój gospodarstwa rolnego oraz pozostałych rolników oraz przedsiębiorstwa przetwórcze sektora rolno-spożywczego do realizacji inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu.

Warunki preferencyjne wprowadzane będą z myślą o wsparciu młodych rolników, w tym w zakupie gruntów lub wsparciu tych inwestycji, które przyczynią się do ochrony środowiska i klimatu, w tym będą realizować cele Europejskiego Zielonego Ładu oraz Strategii „Od pola do stołu”. Szczegółowe warunki wsparcia oraz dobór wskaźników produktu i rezultatu zawarte są w opisie interwencji dedykowanych poszczególnym działaniom.

Instrumenty finansowe będą mieć zastosowanie na terenie całego kraju. Celem wsparcia jest poprawa dostępu do kapitału oraz zwiększenie możliwości inwestycyjnych zarówno w gospodarstwach jak i w przedsiębiorstwach przetwórstwa produktów rolnych, a także rozwijanie współpracy w ramach łańcucha dostaw. Wsparcie można przeznaczyć na inwestycje materialne i niematerialne w powyższym obszarze. Instrumenty finansowe mogą też wspierać kapitał obrotowy zgodnie z art. 80 ust. 3 rozporządzenia o Planach strategicznych WPR. Grupą docelową wsparcia są, jak wspomniano wyżej rolnicy, w tym

młodzi rolnicy, przedsiębiorstwa przetwórcze sektora rolno-spożywczego oraz podmioty świadczące usługi na rzecz rolnictwa i leśnictwa.

Struktura wdrażania, wybór podmiotu wdrażającego instrument finansowy oraz banków finansujących
Zgodnie z art. 59 ust. 3 rozporządzenia 2021/1060 instytucja zarządzająca powierzy bezpośrednio zadanie polegające na wdrożeniu instrumentów podmiotowi wdrażającemu instrumenty finansowe (bez funduszu funduszy).

Podmiot wdrażający instrument finansowy przeprowadzi procedurę selekcji w celu wyboru banków finansujących, które będą udzielać kredytów ostatecznym odbiorcom zabezpieczonych gwarancją z instrumentu finansowego, zgodnie z zasadami i regułami opisanymi w umowie o finansowaniu, zwanej dalej umową o finansowaniu.

Obowiązki zaangażowanych podmiotów

Sposób przekazywania środków do instrumentów finansowych, relacje pomiędzy instytucją zarządzającą i agencją płatniczą a podmiotem wdrażającym instrument finansowy lub bankami finansującymi, a także warunki wdrażania instrumentu finansowego będą uregulowane w umowie o finansowaniu. Instrumenty finansowe będą wdrażane przez podmiot wdrażający w oparciu o wyodrębniony system księgowy, umożliwiający prowadzenie odrębnej rachunkowości kosztów zarządzania instrumentem.

Opis instrumentu finansowego gwarancji

Płatności dla instrumentu finansowego będą dokonywane zgodnie z umową o finansowaniu. Wydatki będą deklarowane Komisji Europejskiej jako wydatki kwalifikowane zgodnie z art. 32 ust. 4. projektu rozporządzenia (UE) Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1306/2013.

Środki WPR 2023-2027 w ramach funduszu gwarancji portfelowych będą zabezpieczać portfel kredytów udzielonych przez banki finansujące do poziomu ustalonych w wyniku badania ex ante oceny ryzyka i wskazanych w umowie o finansowaniu.

Wsparcie udzielane ostatecznym odbiorcom będzie zgodne z obowiązującymi zasadami pomocy państwa.

Polityka kredytowa banków finansujących powinna uwzględniać powstanie transferu korzyści na rzecz ostatecznych odbiorców w wybranych formach m.in. w zakresie zmniejszenia oprocentowania kredytów udzielanych przez banki finansujące lub w zakresie zabezpieczenia kredytów lub okresów karencji spłaty kredytów lub długości okresów kredytowania.

W przypadku gwarancji korzyścią dla ostatecznego odbiorcy jest ograniczenie (całościowo lub w części) potrzeby przedstawienia przez kredytobiorców zabezpieczenia dla banków w celu uzyskania finansowania.

Dopuszczalna będzie możliwość łączenia instrumentu finansowego w formie gwarancji z dotacją na spłatę odsetek w ramach jednej operacji zgodnie z art. 58 ust. 5 rozporządzenia 2021/1060 oraz możliwość łączenia z dotacją w ramach odrębnych operacji.

4.7 Wspólne elementy rodzajów interwencji na rzecz rozwoju obszarów wiejskich

4.7.1 Wykaz niekwalifikujących się inwestycji

Koszty niekwalifikowalne zostały określone w art. 73 ust. 3 projektu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR. Dodatkowo w zakresie inwestycji realizowanych w ramach art. 73 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR oraz finansowanych w formie dotacji za niekwalifikowalne uznaje się :

1. **Koszty ogólne** niezwiązane z operacją.
2. **Koszty ogólne** związane z operacją w części przekraczającej 10% pozostałych kosztów kwalifikowalnych operacji, a w przypadku interwencji *Scalenie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym* w części przekraczającej 15% pozostałych kosztów kwalifikowalnych operacji.

3. **Koszty remontu budynków lub budowli jeśli nie jest połączony z ich modernizacją.**
4. **Koszty dokończenia budowy lub modernizacji budynków lub budowli.**
5. **Koszty zakupu nieruchomości** z wyłączeniem zakupu gruntu stanowiącego element operacji polegającej na budowie budynku inwentarskiego do wysokości 10% kosztów kwalifikowalnych operacji w ramach interwencji Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność – dotacje.
6. **Koszty zakładania sadów i plantacji wieloletnich** oraz wymiany w nich nasadzeń.
7. **Koszty leasingu zwrotnego** oraz dodatkowe koszty związane z umową leasingu, takie jak marża finansującego i ubezpieczenie.
8. **Podatek od wartości dodanej (VAT)**
9. **Koszty zakupu używanych** (w tym również instalacji) maszyn, urządzeń, wyposażenia z wyłączeniem eksponatów w interwencji LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność.
10. **Koszty zakupu zwierząt, roślin jednorocznych** i ich sadzenia.
11. **Koszty zakupu samochodów-osobowych.**
13. **Koszty rozbudowy infrastruktury sieci 5G i sieci światłowodowej.**
14. **Koszty inwestycji w nawodnienia w gospodarstwie rolnym oraz związane z tym koszty budowy ujęć wody.**
15. **Koszty poniesione przed dniem, w którym został złożony wniosek o przyznanie pomocy, a w przypadku kosztów ogólnych – przed dniem 1 stycznia 2023 r.**
16. **Koszty zakupu kotłów do spalania słomy.**

Ponadto ze wsparcia w formie dotacji wyłączono:

1. Rolnika posiadającego gospodarstwo rolne o powierzchni powyżej 300 ha użytków rolnych, który ubiega się o wsparcie w ramach interwencji - Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (dotacje), Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu, Rozwój małych gospodarstw.
2. Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą wyłącznie w celach naukowo-badawczych.
3. Inwestycje mające na celu dostosowanie do norm lub wymogów unijnych, z wyjątkiem tych inwestycji, wspieranych na zasadach określonych w art. 73 ust. 5 rozporządzenia projektu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

W ramach inwestycji finansowanych w formie Instrumentów finansowych za niekwalifikowalne poza wskazanymi w art. 73 rozporządzenia w sprawie Planów Strategicznych WPR uznaje się:

1. Koszty zakupu, budowy lub modernizacji budynków lub pomieszczeń mieszkalnych;
2. Zakup udziałów/akcji w podmiotach gospodarczych (inwestycje kapitałowe)
3. Zakup używanych maszyn, urządzeń, sprzętu zmechanizowanego, starszego niż 5 lat

4.7.2 Określenie obszaru wiejskiego i możliwość zastosowania

Obszary wiejskie – co do zasady są to tereny położone poza granicami administracyjnymi miast, jednak w przypadku interwencji Infrastruktura na obszarach wiejskich przez obszary wiejskie rozumiane będą także obszary miast o liczbie ludności nie większej niż 5 tys., a w przypadku realizacji koncepcji inteligentnej wsi oraz interwencji LEADER - nie większej niż 20 tys.

4.7.3 Dodatkowe elementy wspólne dla interwencji sektorowych, interwencji na rzecz rozwoju obszarów wiejskich lub wspólne dla obu

Koszty ogólne to w szczególności koszty przygotowania dokumentacji technicznej operacji, sprawowania nadzoru inwestorskiego lub autorskiego, koszty związane z kierowaniem robotami budowlanymi, opłaty za konsultacje, opłaty za doradztwo na temat zrównoważenia środowiskowego i gospodarczego w tym studia wykonalności.

Inne warunki ogólne mające zastosowanie do więcej niż jednej interwencji:

Zaliczki – beneficjentom będzie można wypłacać zaliczki, o których mowa w art. 44 rozporządzenia (UE) horyzontalnego. Mając na uwadze że, w przypadku interwencji pozostających poza IACS, zaliczki, o których mowa w rozporządzeniu (UE) horyzontalnym, nie niwelują trudności beneficjentów spowodowanych koniecznością oczekiwania na wypłatę pomocy po rozliczeniu operacji (projektu), wdrożony zostanie dodatkowy system zaliczkowania na zasadach przewidzianych w przepisach krajowych.

Agencja płatnicza będzie wdrażać wszystkie rodzaje interwencji w ramach Planu z wyjątkiem interwencji:

- Scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym,
- Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz wdrożenie koncepcji inteligentnych wsi,
- LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS),

które będą wdrażane przez samorzady województw jako podmioty wdrażające, którym agencja płatnicza deleguje zadania.

Samorzady województw wykonują także jako instytucje pośredniczące zadania instytucji zarządzającej w zakresie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS), z wyłączeniem zadań dotyczących:

- 1) określenia kryteriów wyboru lokalnych strategii rozwoju (LSR);
- 2) wyboru jednego z właściwych funduszy w celu wspierania wszystkich kosztów przygotowania, zarządzania i animacji związanych z LSR;
- 3) wyboru funduszu wiodącego.

4.7.4 Stawki wkładu mające zastosowanie do interwencji na rzecz rozwoju obszarów wiejskich

Poziomy wkład krajowego

Applicable	Article	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	55,32%	20,00%	85,00%
☐	91(2)(b) - Outermost regions and in the smaller Aegean islands		20,00%	80,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	43,00%	20,00%	43,00%
☒	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	65,00%	20,00%	65,00%
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 71, for support for the European Innovation Partnership under Article 71(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	80,00%	20,00%	80,00%
☐	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 96		20,00%	100,00%

5 PŁATNOŚCI BEZPOŚREDNIE, INTERWENCJE SEKTOROWE I INTERWENCJE DOTYCZĄCE ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH OKREŚLONE W STRATEGII

5.1 Płatności bezpośrednie Typy interwencji

5.1.1 BISS(21) - Podstawowe wsparcie dochodów do celów zrównoważoności

5.1.1.1 I 1 - Podstawowe wsparcie dochodów

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Unii

Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 1. P1.	Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans	krytyczna (+++)	Y
CS 1. P2.	Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi	pożądana (+)	Y
CS 1. P4.	Rozwój produkcji rolnej metodami przyjaznymi dla środowiska naturalnego	wymagana (++)	Y
CS 1. P5.	Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego	krytyczna (+++)	Y
CS 1. P6.	Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego	krytyczna (+++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opisn

Podstawowe wsparcie dochodu udzielane rolnikom stanowi instrument stabilizujący ich dochody, a co za tym idzie, uodparnia na wahania rynkowe cen środków produkcji oraz produktów rolnych.

Beneficjent jest rolnikiem aktywnym zawodowo.

Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednio, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.

Działka rolna deklarowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji, wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności są uprawnieni do jej otrzymania.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art Wyjaśnienie. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

Nie dotyczy.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 8 206,6 mln EUR, co stanowi 47,36% puli środków na płatności bezpośrednio.

Płatność roczna do kwalifikującego się hektara, jednolita w całym kraju.

Szacowana stawka ok. 118 EUR/ha. Stawka maksymalna ok. 130 EUR/ha, stanowiąca 110% stawki jednolitej z uwagi na możliwość zmniejszenia powierzchni wnioskowanej do

Podstawowego wsparcia dochodu.

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby hektarów).

Redukcja płatności (capping) nie będzie stosowana.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Czy interwencja w ramach podstawowego wsparcia dochodu stanowi płatność ryczałtową na rzecz małych gospodarstw rolnych? (art. 28)

Nie

Zgodność z WTO (9)

Kategoria zielona Green box

Pkt 0 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Wyjaśnienie Płatność podstawowa wypłacana jest niezależnie od prowadzonego kierunku produkcji rolnej i nie ma związku z uzyskanymi efektami oraz wielkością produkcji.

Płatność ta nie dotyczy wsparcia cen produktów oraz nie obciąża z tego tytułu konsumentów.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Kod planowanej kwoty jednostkowej (MS)

I_1

Planowane kwoty jednostkowe - tytuł Tytuł planowanej kwoty jednostkowej

Podstawowe wsparcie dochodów

Typ planowanych kwot jednostkowych Typ planowanej kwoty jednostkowej

Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)

Wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 7.

Wskaźniki rezultatu

R.4 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 - Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 - Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

Wskaźniki produktu: Unit and Groupings

Wskaźniki produktu: O.4 - Number of hectares benefitting from for basic income support

Jednostka*

Hektary

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
I_1 - Podstawowe wsparcie dochodu	Planned unit amount		115,85	117,09	118,48	119,80	106,31	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount		127,44	128,80	130,33	131,78	116,94	
	O.4 - Number of hectares benefitting from for basic income support (Hektary)		14 209 713,00	14 209 713,00	14 209 713,00	14 209 713,00	14 209 713,00	
	Planned output * Planned unit amount		1 646 195 251,05	1 663 815 295,17	1 683 566 796,24	1 702 323 617,40	1 510 634 589,03	8 206 535 548,89
TOTAL	O.4 - Number of hectares benefitting from for basic income support (Hektary)		14 209 713,00	14 209 713,00	14 209 713,00	14 209 713,00	14 209 713,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		1 646 226 806,00	1 663 855 370,00	1 683 542 428,00	1 702 325 981,00	1 510 677 571,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							

5.1.2 CRISS(26) – Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów do celów zrównoważoności

5.1.2.1 I 2 – Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w UniiWspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 1. P1.	Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans	krytyczna (+++)	Y
CS 1. P2.	Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi	pożądana (+)	Y
CS 1. P5.	Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego	krytyczna (+++)	Y
CS 1. P6.	Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego	krytyczna (+++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)Opis

Wsparcie przyznawane jako uzupełnienie Podstawowego wsparcia dochodu, do powierzchni od 1 ha do 30 ha gospodarstwom o powierzchni maksymalnie 50 ha.

Stanowi instrument stabilizujący dochody rolników, a co za tym idzie uodparnia przed wahaniami rynkowymi cen środków produkcji oraz produktów rolnych. Ponadto, wsparcie to ma na celu zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami mniejszymi (średnio do 25 ha), nieuzyskującymi z prowadzonej działalności rolniczej dochodów parytetowych w gospodarce narodowej lub uzyskującymi je tylko dzięki płatnościom bezpośrednim i płatnościami ONW (gospodarstwa 25-50 ha), a gospodarstwami większymi.

Beneficjenci i specyficzne kryteria kwalifikowalności, obszar i inne zobowiązania

Beneficjent jest rolnikiem aktywnym zawodowo.

Powierzchnia gospodarstwa wynosząca 1-50 ha.
Posiadanie gruntów, do których przyznano Podstawowe wsparcie dochodu.
Działka rolna deklarowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji, wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności są uprawnieni do jej otrzymania.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. Opis Wyjaśnienie 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

Nie dotyczy.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 2 004,1 mln EUR, co stanowi 11,57% puli środków na płatności bezpośrednie.
Płatność roczna do kwalifikującego się hektara, jednolita w całym kraju.
Szacowana stawka ok. 44 EUR/ha. Stawka maksymalna ok. 48,5 EUR/ha, stanowiąca 110% stawki jednolitej. Elastyczność stawki wynika z prognoz powierzchni wspieranej w kolejnych latach (trend malejący).
Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).
Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby hektarów).

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Czy stosujesz różne kwoty dla różnych przedziałów hektarów? (art. 29 ust. 3)

Nie

Jeżeli tak, jakie są przedziały hektarów? (art. 29 ust. 3)

Jaka jest maksymalna liczba hektarów na rolnika, w przypadku której wypłacany jest CRISS?
(art. 29 ust. 3)

Czy wyłączasz gospodarstwa rolne z CRISS na podstawie ich fizycznych rozmiarów?

Tak

Jeżeli tak, opisz i uzasadnij

Wsparcie udzielane gospodarstwom o powierzchni wynoszącej 1-50 ha. Według analiz opartych na danych FADN gospodarstwa o powierzchni powyżej 50 ha uzyskują z działalności rolniczej dochód parytetowy w gospodarce narodowej lub wyższy.

Dodatkowe zasady lub objaśnienia dotyczące CRISS

Zgodność z WTO (9)

Green box

Pkt 0 załącznika 2 nr do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Wyjaśnienie Płatność dodatkowa (redystrybucyjna) wypłacana jest niezależnie od prowadzonego kierunku produkcji rolnej i nie ma związku z uzyskanymi efektami oraz wielkością produkcji.

Płatność ta nie dotyczy wsparcia cen produktów oraz nie obciąża z tego tytułu konsumentów.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Kod planowanej kwoty jednostkowej (MS) I_2 Budget Code (EC)

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej: Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodu

Typ planowanej kwoty jednostkowej: Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 7.

Wskaźniki rezultatu

1. R.4 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
2. R.6 - Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
3. R.7 - Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

Wskaźnik produktu: Unit and Groupings Wskaźniki produktu: O.4 - Number of hectares benefitting from for basic income support

Jednostka*Hektary

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

Calendar Year		2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
I_2 - Uzupełniająca redystrybucyjne wsparcie dochodu	Planned unit amount	43,35	43,74	44,13	44,52	39,60	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount	47,69	48,12	48,54	48,97	43,56	
	O.7 - Number of hectares benefitting from complementary redistributive income support (Hektary)	9 306 670,00	9 306 670,00	9 306 670,00	9 306 670,00	9 306 670,00	
	Planned output * Planned unit amount	403 444 144,50	407 073 745,80	410 703 347,10	414 332 948,40	368 544 132,00	2 004 098 317,80
TOTAL	O.7 - Number of hectares benefitting from complementary redistributive income support (Hektary)	9 306 670,00	9 306 670,00	9 306 670,00	9 306 670,00	9 306 670,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	403 489 175,00	407 096 065,00	410 702 954,00	414 309 844,00	368 506 291,00	
	Out of which needed to reach the minimum						

5.1.3 CIS-YF(30) - Uzupelniające wsparcie dochodów dla młodych rolników

5.1.3.1 I 3 – Uzupelniające wsparcie dochodów dla młodych rolników

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Unii

Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w UniiSO7 Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 1. P1.	Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans	krytyczna (++++)	Y
CS 1. P2.	Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi	pożądana (+)	Y
CS 1. P5.	Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego	krytyczna (++++)	Y
CS 1. P6.	Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego	krytyczna (++++)	Y
CS 7. P2.	Dostęp do kapitału		Y
CS 7. P5.	Zmniejszenie ryzyka związanego z podjęciem działalności rolniczej i inwestowaniem w gospodarstwie		Y
CS 7. P6.	Poprawa dochodów młodych rolników		Y
CS 7. P7.	Poprawa struktury wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi		Y

Wskaźniki rezultatu (4)

Wskaźniki rezultatu (4)R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.36 ^{CU/PR} Liczba młodych rolników korzystających ze wsparcia w ramach WPR na rozpoczęcie działalności, z uwzględnieniem podziału według płci

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)Opis

Płatność dla młodych rolników przyznawana do powierzchni, na której prowadzona jest działalność rolnicza, jest stabilnym elementem dochodu młodego rolnika i stanowi zachętę do rozpoczęcia działalności rolniczej lub jej utrzymania, jednocześnie ułatwiając prowadzenie tej działalności.

Dodatkowa płatność do wszystkich gruntów objętych Podstawowym wsparciem dochodu dla rolników spełniających definicję młodego rolnika, wypłacana maksymalnie przez 5 lat i nie później niż dla kampanii 2027 r. włącznie.

Warunki przyznania wsparcia:

- posiadanie gruntów, do których przyznano Podstawowe wsparcie dochodu.
- rozpoczęcie działalności jako kierujący gospodarstwem nie wcześniej niż 5 lat przed złożeniem po raz pierwszy wniosku o Uzupełniające wsparcie dochodu dla młodych rolników.

Za datę rozpoczęcia działalności rolniczej przez danego rolnika uznaje się najwcześniejszą z następujących dat:

- datę rozpoczęcia działalności rolniczej przez rolnika ustaloną na podstawie informacji zawartych w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON),
- datę rozpoczęcia działalności rolniczej przez rolnika ustaloną na podstawie informacji zawartych w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG),
- datę złożenia wniosku o:
  - przyznanie płatności na podstawie przepisów o płatnościach bezpośrednich do gruntów rolnych i oddzielnej płatności z tytułu cukru lub przepisów o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego,
  - dofinansowanie realizacji projektu w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” przeznaczone dla osób prowadzących działalność rolniczą lub rolników,
  - udzielenie pomocy finansowej na działania objęte Planem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004–2006 przeznaczonej dla osób prowadzących działalność rolniczą lub rolników,
  - przyznanie pomocy finansowej w ramach działań objętych Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 przeznaczonej dla osób prowadzących działalność rolniczą lub rolników,
  - przyznanie pomocy finansowej w ramach działań lub poddziałań objętych Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 przeznaczonej dla osób prowadzących działalność rolniczą lub rolników,

- działka rolna deklarowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.
Wsparcie udzielane będzie beneficjentom otrzymującym płatność dla młodych rolników w poprzedniej perspektywie finansowej przy założeniu, że spełniają warunki tej interwencji.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary, the area and, when applicable, other relevant obligations

Beneficjent jest rolnikiem aktywnym zawodowo spełniającym definicję młodego rolnika. Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji, wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności są uprawnieni do jej otrzymania.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art Wyjaśnienie. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

Nie dotyczy.

Zakres i kwoty wsparcia (7) Ogółem w latach 2023-2027 w ramach I filaru planuje się przeznaczyć na płatność ok. 185,3 mln EUR, co stanowi 1,07% puli środków na płatności bezpośrednio.

Płatność roczna do powierzchni, jednolita w całym kraju.

Szacowana stawka ok. 61 EUR/ha. Stawka maksymalna ok. 67 EUR/ha, stanowiąca 110% stawki jednolitej ze względu na prognozy (trend malejący) wspieranej powierzchni w kolejnych latach i konieczność realizacji minimalnego limitu przeznaczenia środków na wymianę pokoleniową w ramach Planu Strategicznego WPR.

Wysokość wsparcia dla beneficjenta obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (ha).

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Przez ile lat w ramach interwencji młodzi rolnicy będą otrzymywać wsparcie?

5

Jakie warunki stosuje się przy definiowaniu rozpoczęcia działalności?

Rozpoczęcie działalności nie wcześniej niż 5 lat przed złożeniem wniosku o Uzupełniające wsparcie dochodu dla młodych rolników.

Ustalasz maksymalną liczbę hektarów? T/N

Tak

Nie

Inne uwagi dotyczące progów?

Zgodność z WTO (9)

Green box

Pkt 0 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Wyjaśnienie Płatność dla młodych rolników wypłacana jest niezależnie od prowadzonego kierunku produkcji rolnej i nie ma związku z uzyskanymi efektami oraz wielkością produkcji. Płatność ta nie dotyczy wsparcia cen produktów oraz nie obciąża z tego tytułu konsumentów.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)

I_3

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej Planowane kwoty jednostkowe – tytuł

Uzupełniające wsparcie dochodu dla młodych rolników

Typ planowanej kwoty jednostkowej Typ planowanych kwot jednostkowych

Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)

Wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 7.

Wskaźniki rezultatu

4. R.4 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
5. R.6 - Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
6. R.7 - Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
7. R.36 ^{CU / PR} Liczba młodych rolników korzystających ze wsparcia w ramach WPR na rozpoczęcie działalności, z uwzględnieniem podziału według płci

Wskaźniki produktu: Unit and Groupings

Wskaźniki produktu: O.6 - *Number of hectares benefitting from complementary income support for young farmers*

Hektary

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

Calendar Year		2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
I_3 - Uzupełniająca wsparcie dochodu dla młodych rolników	Planned unit amount	60,57	59,96	58,12	59,44	64,90	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount	66,62	65,96	63,93	65,38	71,40	
	O.6 - Number of hectares benefitting from complementary income support for young farmers (Hektary)	715 466,00	680 585,00	623 266,00	547 569,00	499 148,00	
	Planned output * Planned unit amount	43 335 775,62	40 807 876,60	36 224 219,92	32 547 501,36	32 394 705,20	185 310 078,70
TOTAL	O.6 - Number of hectares benefitting from complementary income support for young farmers (Hektary)	715 466,00	680 585,00	623 266,00	547 569,00	499 148,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	43 334 298,00	40 809 139,00	36 225 485,00	32 545 337,00	32 397 022,00	
	Out of which needed to reach the minimum						

5.1.4 Eco-scheme(31) - Systemy na rzecz klimatu i środowiska

5.1.4.1 I 4.1 - Ekoschemat - Obszary z roślinami miododajnymi

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Mając na uwadze potrzebę ochrony różnorodności biologicznej, wskazane jest wprowadzenie ekoschematu w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

CAP AREAS OF ACTION Code + Description

AOA-E protection of biodiversity, conservation or restoration of habitats or species, including maintenance and creation of landscape features or non-productive areas

AOA-F actions for a sustainable and reduced use of pesticides, particularly pesticides that present a risk for human health or environment

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P
CS 6. P3.	Zwiększenie różnorodności upraw	wymagana (++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.24 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage

R.31 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

R.34 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami w zakresie zarządzania elementami krajobrazu, w tym żywopłotami i drzewami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji

Celem interwencji jest zachęcenie rolników do tworzenia obszarów z roślinami miododajnymi, stanowiącymi długotrwałe, różnorodne i bezpieczne żerowiska dla pszczoły miodnej i dzikich owadów zapylających; obszary takie przyczyniają się do ochrony różnorodności biologicznej. Interwencja będzie polegała na tworzeniu obszarów z roślinami

miododajnymi przez wysiew mieszanki składającej się z co najmniej dwóch gatunków roślin miododajnych z określonej listy, która nie obejmuje obcych gatunków inwazyjnych.

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja jest komplementarna (uzupełnia się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich, w tym w szczególności innymi ekoschematami, m.in.

Przeznaczeniem 7% powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne w zakresie ochrony i zwiększenia różnorodności biologicznej, przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb, jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym, cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie.

Wsparcie w ramach ekoschematu z punktu widzenia realizacji celów klimatyczno-środowiskowych jest komplementarne w skali kraju z interwencjami rolno-środowiskowo-klimatycznymi II filaru, w szczególności z interwencją Wieloletnie pasy kwietne.

Wymagania w ramach interwencji:

-Utworzenie obszaru z roślinami miododajnymi przez wysiew mieszanki składającej się z co najmniej dwóch gatunków roślin miododajnych z określonej listy.

-Zakaz prowadzenia produkcji rolnej (w tym zakaz wypasu i koszenia) w terminie do dnia 31 sierpnia.

-Zakaz stosowania środków ochrony roślin.

Warunki kwalifikowalności:

Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą.

Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro

-Działka deklarowana do wsparcia, o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC08	Minimum share of agricultural area devoted to non-productive areas or features. Minimum share of at least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin: (i) art. 35, ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097);

(ii): § 1 ust. 1 pkt 1-4, 6 i 2 pkt 1-3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097).

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Ekoschemat wykracza poza prawodawstwo krajowe i warunkowość, gdyż wprowadza obowiązek utrzymania mieszanek roślin miododajnych.

W zakresie stosowania środków ochrony roślin ekoschemat wykracza ponad SMR 7, SMR 8 oraz odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin poprzez wprowadzenie zakazu ich stosowania.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. a.

Płatność roczna przyznawana do powierzchni gruntów ornych, na których realizowany jest ekoschemat. Szacowana stawka: 269,21 Euro/ha.

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem, faktyczna wypłacona stawka może być niższa.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Przy szacowaniu wysokości stawki wzięto pod uwagę poziom ambicji ekoschematu oraz koszty jakie będą musiały być spełniane przez rolników w ramach interwencji, mając na względzie zapewnienie odpowiedniej wysokości wsparcia w stosunku do ponoszonych nakładów wynikających z realizacji ekoschematu.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 5 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_1		Obszary z roślinami miododajnymi	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)

Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do objęcia wsparciem w danym roku. W zależności od zainteresowania ekoschematem, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej). Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_1 - Obszary z roślinami miododajnymi	Planned unit amount		269,21	269,21	269,21	269,21	239,45	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount		298,20	298,20	298,20	298,20	298,20	
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		3000,00	3000,00	3000,00	3000,00	3000,00	
	Planned output * Planned unit amount		807 630,00	807 630,00	807 630,00	807 630,00	718 350,00	3 948 870,00
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		3000,00	3000,00	3000,00	3000,00	3000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		807 630,00	807 630,00	807 630,00	807 630,00	718 350,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)							

5.1.4.2 I 4.2 - Ekoschemat - Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description	
 PL	Polska	

Opis zakresu terytorialnego:

Mając na uwadze znaczenie właściwego gospodarowania na TUZ o niskiej wartości produkcyjnej, wskazane jest wprowadzenie ekoschematu w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

CAP AREAS OF ACTION Code + Description
AOA-A climate change mitigation, including reduction of GHG emissions from agricultural practices, as well as maintenance of existing carbon stores and enhancement of carbon sequestration
AOA-E protection of biodiversity, conservation or restoration of habitats or species, including maintenance and creation of landscape features or non-productive areas
AOA-G actions to enhance animal welfare or address antimicrobial resistance

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 6. PS.	Ekstensywne użytkowanie gruntów z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem doходу i podlegającej warunkowości
R.6 PR Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 PR Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.31 PR Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

W Polsce od lat obserwowane są dynamiczne zmiany w strukturze wykorzystania trwałych użytków zielonych – podczas, gdy w niektórych regionach obsada zwierząt wzrasta, w innych następuje jej zmniejszanie lub wręcz całkowity zanik. Ponad 50% powierzchni łąk i pastwisk deklarowanych we wnioskach o przyznanie płatności zgłaszana jest przez osoby nieposiadające zwierząt. Zjawisko to należy uznać za niekorzystne nie tylko ze względu na niepełne wykorzystanie krajowych zasobów do produkcji, lecz także z punktu widzenia środowiskowego.

Celem ekoschematu jest ochrona bioróżnorodności poprzez właściwe gospodarowanie na TUZ o niskiej wartości produkcyjnej. Wprowadzony dolny limit obsady zwierząt wypasanych na TUZ (na poziomie 0,3 DJP) ma na celu przeciwdziałanie negatywnemu trendowi jakim jest zaprzestawanie utrzymywania zwierząt trawożernych w gospodarstwach posiadających TUZ. Przyznanie wsparcia tym gospodarstwom pozwoli na utrzymanie ich w gotowości produkcyjnej, będzie promowało zamknięty obieg materii w obrębie gospodarstwa oraz przyczyni się do wykorzystania potencjału paszowego TUZ. Proponowany górny limit określony na poziomie 2 DJP pozwoli na realizację celu ekoschematu jakim jest ochrona bioróżnorodności poprzez właściwe gospodarowanie TUZ o niskiej wartości produkcyjnej, a dodatkowo będzie wspierał ograniczenie zagęszczenia zwierząt (co jest z kolei korzystne biorąc pod uwagę ilość azotu wprowadzanego do środowiska).

Komplementarność z innymi interwencjami:

Interwencja jest komplementarna (uzupełniająca się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie. Dzięki odniesieniu do obsady zwierząt trawożernych na TUZ jest ona również komplementarna z ekoschematem – Dobrostan zwierząt. Ekoschemat Dobrostan zwierząt ma na celu zapewnienie zwierzętom podwyższonych standardów bytowych, obejmując również wypas.

Ponadto, z punktu widzenia realizacji celów klimatyczno-środowiskowych interwencja jest również komplementarna w skali kraju z interwencjami rolno-środowiskowo-klimatycznymi II filaru (Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000).

Wymagania w ramach interwencji:

-Obsada zwierząt trawożernych w gospodarstwie wynosi co najmniej 0,3 DJP/ha TUZ i maksymalnie 2 DJP/ha TUZ w okresie wegetacyjnym roślin.

Warunki kwalifikowalności:

-Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą.

-Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.

-Działka deklarowana do wsparcia o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC01	Maintenance of permanent grassland based on a ratio of permanent grassland in relation to agricultural area at national, regional, sub-regional, group-of-holdings or holding level in comparison to the reference year 2018.
GAEC09	Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natura 2000 sites

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Norma DKR 1 nakłada obowiązek utrzymania powierzchni TUZ na określonym poziomie w skali kraju, natomiast DKR 9 wprowadza zakaz przekształcania lub zaorywania wyznaczonych cennych trwałych użytków zielonych położonych na obszarach Natura 2000. Dzięki powiązaniu z odpowiednią (niską) obsadą zwierząt ekoschemat zapewnia ochronę bioróżnorodności tych siedlisk poprzez ekstensywne użytkowanie.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. b.

Płatność roczna przyznawana do powierzchni trwałych użytków objętych ekoschematem.

Szacowana stawka: 188,31 Euro/ha.

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem, faktyczna wypłacona stawka może być niższa.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Kalkulacja stawki płatności została opracowana przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB (IERiGŻ-PIB), co potwierdza odpowiedni certyfikat.

Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi częściową rekompensatę (ok. 72%) utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją ekoschematu, tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności w ramach ekoschematu jest wynikiem bilansu poszczególnych pozycji kosztów i korzyści związanych z różnicą między średnim poziomem dochodu pomiędzy gospodarstwami o niezrównoważonej (<0,3 i> 2 DJP/ha TUZ) a zrównoważonej obsadzie zwierząt (0,3 – 2 DJP/ha TUZ) oraz dodatkowym kosztem pracy własnej.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 12 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_2		Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość stawki stanowi częściową rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów. Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do wsparcia w danym roku. W zależności od zainteresowania, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej). Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_2 - Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt	Planned unit amount		188,31	188,31	188,31	188,31	167,50	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount		261,35	261,35	261,35	261,35	261,35	
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		582 000,00	582 000,00	582 000,00	582 000,00	582 000,00	
	Planned output * Planned unit amount		109 596 420,00	109 596 420,00	109 596 420,00	109 596 420,00	97 485 000,00	535 870 680,00
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		582 000,00	582 000,00	582 000,00	582 000,00	582 000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		109 596 420,00	109 596 420,00	109 596 420,00	109 596 420,00	97 485 000,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)							

5.1.4.3 I 4.3 - Ekoschemat - Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego
Mając na uwadze funkcje międzyplonów, wskazane jest wprowadzenie ich w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy

SO5 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

CAP AREAS OF ACTION Code + Description

AOA-B climate change adaptation, including actions to improve resilience of food production systems, and animal and plant diversity for stronger resistance to diseases and climate change

AOA-C protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources

AOA-D prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management [and soil biota]

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P1.	Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa	krytyczna (+++)	Y
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	P
CS 5. P1.	Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby	krytyczna (+++)	P
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 5. P3.	Poprawa jakości wód	krytyczna (+++)	P
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.12 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do lepszego przystosowania się do zmiany klimatu

R.19 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments beneficial for soil management to improve soil quality and biota (such as reducing tillage, soil cover with crops, crop rotation included with leguminous crops)

R.23 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy bilansu wodnego

R.24 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

Celem ekoschematu Międzyplony ozime / Wsiewki śródplonowe jest poprawa stanu i ochrona gleby. Międzyplony mają za zadanie pokrycie gleby roślinnością, szczególnie w okresach newralgicznych, narażonych na erozję, dzięki czemu ograniczają wymywanie składników do wód podziemnych. Posiadają one także znaczący wpływ na ochronę zasobów naturalnych gleb, w szczególności poprzez zwiększanie substancji organicznej w glebie. Uprawa międzyplonów oraz wsiewek śródplonowych może także zwiększać pochłanianie CO₂ w rolnictwie, poprzez wiązanie go w materii organicznej.

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja jest komplementarna (uzupełnia się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich, w tym w szczególności innymi ekoschematami, m.in. Zróżnicowaną strukturą upraw w zakresie ochrony zasobów i poprawy jakości gleby, przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb, jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym, cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie.

Wsparcie w ramach ekoschematu z punktu widzenia realizacji celów klimatyczno-środowiskowych jest komplementarne w skali kraju z interwencjami rolno-środowiskowo-klimatycznymi II filaru.

Wymagania w ramach interwencji:

1) utrzymywanie roślin w postaci:

- wsiewek roślin bobowatych drobnonasiennych lub mieszanek z udziałem roślin bobowatych drobnonasiennych w uprawę główną lub
- międzyplonów ozimych w formie mieszanek utworzonych z co najmniej 2 gatunków roślin w terminie do 1 października i utrzymywanych, co najmniej do 15 lutego następnego roku. W okresie utrzymania międzyplonu ozimego dopuszcza się jego mulczowanie, jednak nie wcześniej niż po 15 listopada.

2) Zakaz stosowania środków ochrony roślin:

1. na międzyplonach ozimych - przez okres ich utrzymania,
2. w przypadku wsiewek śródplonowych - od momentu zbioru uprawy głównej przez co najmniej 8 tygodni lub do momentu wysiewu kolejnej uprawy głównej.

Warunki kwalifikowalności:

- Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
- Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
- Działka deklarowana do wsparcia, o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC05	Tillage management, reducing the risk of soil degradation and erosion, including consideration of the slope gradient
GAEC06	Minimum soil cover to avoid bare soil in periods that are most sensitive
GAEC08	Minimum share of agricultural area devoted to non-productive areas or features. Minimum share of at least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features.
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin: (i) art. 35, ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097); (ii): § 1 ust. 1 pkt 1-4, 6 i 2 pkt 1-3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097).

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Ekoschemat wykracza poza prawodawstwo krajowe i warunkowość w następujący sposób: wprowadza obowiązek utrzymania mieszanek roślin w postaci międzyplonu ozimego lub roślin, które są wsiewkami, w odróżnieniu od normy DKR 6. W zakresie stosowania środków ochrony roślin ekoschemat wykracza ponad SMR 7, SMR 8 oraz odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin poprzez wprowadzenie zakazu ich stosowania.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. b

Płatność roczna przyznawana do powierzchni gruntów ornych, na których realizowany jest ekoschemat.

Szacowana stawka: 176,63 Euro /ha.

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem, faktyczna wypłacona stawka może być niższa

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Kalkulacja stawki płatności została opracowana przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB (IERiGŻ-PIB), co potwierdza odpowiedni certyfikat.

Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi częściową rekompensatę (ok. 90%) utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją ekoschematu, tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności w ramach ekoschematu jest wynikiem uśrednionego bilansu poszczególnych pozycji kosztów i korzyści związanych głównie z wysiewem międzyplonów ozimych lub

wsiewek śródplonowych, różnicy w standardowej nadwyżce bezpośredniej roślin jarych i ozimych, utraconej korzyści wynikającej z różnicy w plonowaniu rośliny głównej bez wsiewki i przy wprowadzeniu wsiewki oraz wartości składników odżywczych dostarczanych w formie nawozu pochodzącego z przyorania międzyplonu.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 12 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_3		Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość stawki stanowi częściową rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów. Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do wsparcia w danym roku. W zależności od zainteresowania, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej). Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_3 - Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe	Planned unit amount		176,63	176,63	176,63	176,63	157,10	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount		195,73	195,73	195,73	195,73	195,73	
	O,8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		240 000,00	240 000,00	240 000,00	240 000,00	240 000,00	
	Planned output * Planned unit amount		42 391 200,00	42 391 200,00	42 391 200,00	42 391 200,00	37 704 000,00	207 268 800,00
TOTAL	O,8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		240 000,00	240 000,00	240 000,00	240 000,00	240 000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		42 391 200,00	42 391 200,00	42 391 200,00	42 391 200,00	37 704 000,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)							

5.1.4.4 I 4.4 - Ekoschemat - Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego
Mając na uwadze znaczenie efektywnego gospodarowania nawozami, wskazane jest wprowadzenie ekoschematu w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S04	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
S05	Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

CAP AREAS OF ACTION Code + Description
AOA-A climate change mitigation, including reduction of GHG emissions from agricultural practices, as well as maintenance of existing carbon stores and enhancement of carbon sequestration
AOA-C protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources
AOA-D prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management [and soil biota]

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P1.	Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa	krytyczna (+++)	Y
CS 5. P1.	Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby	krytyczna (+++)	P
CS 5. P3.	Poprawa jakości wód	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowych WPR tej interwencji
R4	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R6 ^{PR}	Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R7 ^{PR}	Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R19 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments beneficial for soil management to improve soil quality and biota (such as reducing tillage, soil cover with crops, crop rotation included with leguminous crops)
R22 ^{PR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

Celem ekoschematu jest właściwe zarządzanie nawożeniem dostosowanym do zasobności gleb w azot, fosfor, potas, magnez, wapń (N, P, K, Mg i Ca) i potrzeb roślin z wykorzystaniem analizy gleb i systemów wspomaganie decyzji w zakresie nawożenia. Badanie (analiza chemiczna) gleby umożliwia zastosowanie optymalnych ilości nawozów, co pozwoli na uniknięcie wprowadzenia zbyt dużej ich ilości do gleby oraz ograniczenie ich wymywania i przenikania do wód gruntowych. Wyniki analizy gleby posłużą do opracowania

planu nawożenia, który wskaże ilości N, P, K, Mg i Ca do zastosowania w nawozach na danej działce rolnej.

Racjonalne stosowanie nawozów może przyczynić się w sposób bezpośredni do zmniejszenia zużycia nawozów. Dodatkowo może wpłynąć na ograniczenie emisji tlenków azotu do atmosfery oraz zapobieganie przedostawaniu się zawartych w nawozach składników, szczególnie azotu i fosforu, do wód powierzchniowych i podziemnych.

Interwencja zawiera wariant dotyczący wapnowania. Działanie ma przeciwdziałać zakwaszeniu gleb, które stanowi istotne zagrożenie dla środowiska. Zakwaszenie m.in. pogarsza strukturę gleby, osłabia kompleks sorpcyjny i zdolność zatrzymywania wody (co ma szczególne znaczenie w okresach suszy), zwiększa mobilność glinu i manganu oraz innych metali ciężkich, zmniejsza efektywność wykorzystania azotu i fosforu, przez co wpływa na pogorszenie jakości wód na skutek strat niewykorzystywanego przez rośliny azotu i fosforu, a także wpływa na jakość wód podziemnych (przenikanie azotu azotanowego).

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja jest komplementarna (uzupełniająca się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich, w tym innych ekoschematów, np.: Wymieszaniem obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji, czy Zróżnicowanej struktury upraw w zakresie ochrony zasobów i poprawy jakości gleby, przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb, jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym, cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie.

Wsparcie w ramach ekoschematu z punktu widzenia realizacji celów klimatyczno-środowiskowych jest komplementarne w skali kraju z interwencjami rolno-środowiskowo-klimatycznymi II filaru.

Wymagania w ramach interwencji:

Ekoschemat składa się z dwóch wariantów: wariantu podstawowego (bez wapnowania, w przypadku, gdy wyniki próbek gleby nie wskazują na potrzebę zastosowania wapnowania):

1. Opracowanie i przestrzeganie planu nawozowego do powierzchni gruntów ornych i trwałych użytków zielonych w gospodarstwie, opartego na bilansie azotu oraz chemicznej analizie gleby, określającego dawki składników pokarmowych (N, P, K i Mg oraz potrzeby wapnowania) oraz
2. Wariantu z wapnowaniem, który obejmuje opisany wyżej zakres podstawowy rozszerzony o zastosowanie wapnowania, którego potrzeba wynika z przeprowadzonych w ramach wariantu podstawowego badań gleby, przy czym wsparcie do wapnowania przysługuje do powierzchni gruntów w gospodarstwie o pH poniżej lub równej 5,5, na których wykonywany jest zabieg wapnowania. Wsparcie w zakresie wapnowania do poszczególnych działek rolnych przysługuje nie częściej niż raz na 4 lata.

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
3. Działka deklarowana do wsparcia o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2), 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5), 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
SMR02	cap.conditionality-smr2.water-protection

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

art. 105a ust. 1–3 oraz art. 105c ustawy Prawo wodne oraz rozdział 1.5 ust. 3 i 5–7 programu działań – wymogi dotyczące obowiązku wykonania planu nawożenia w zakresie stosowania nawozów zawierających azot.

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Zobowiązania w ramach ekoschematu Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia, wykraczają poza wymogi SMR 2 (dot. obowiązków wynikających z art. 5 Dyrektywy azotanowej, zawartych w Programie działań oraz ustawie Prawo wodne) z uwagi na to, że dotyczą opracowania i przestrzegania planu nawozowego uwzględniającego nie tylko azot (N), czego dotyczy SMR 2, lecz również innych składników nawozowych takich, jak: fosfor, potas, magnez i wapń (P, K, Mg i Ca). Dodatkowo, w celu opracowania planu nawożenia, w ekoschemacie, obowiązkowe jest pobranie próbek gleby i wykonanie na tej podstawie analizy chemicznej na zawartość P, K i Mg oraz określenie odczynu gleby, a nie tylko za pomocą uproszczonego bilansu azotu.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. a

Płatność roczna przyznawana do powierzchni objętych ekoschematem.

Szacowana stawka:

- Wariant podstawowy 28,99 Euro/ha

- Wariant z wapnowaniem 145,84 Euro/ha

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem, faktyczne wypłacone stawki mogą być niższe.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Przy szacowaniu wysokości stawki wzięto pod uwagę poziom ambicji ekoschematu oraz koszty jakie będą musiały być spełniane przez rolników w ramach interwencji, mając na względzie zapewnienie odpowiedniej wysokości wsparcia w stosunku do ponoszonych nakładów wynikających z realizacji ekoschematu.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 5 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_4_1		Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia. Wariant podstawowy.	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)

Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do objęcia wsparciem w danym roku. W zależności od zainteresowania ekoschematem, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej). Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

Financial Year		2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
Calendar Year		2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_4_1 - Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia. Wariant podstawowy.	Planned unit amount	28,99	28,99	28,99	28,99	25,78	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount	32,13	32,13	32,13	32,13	32,13	
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	1 640 000,00	1 640 000,00	1 640 000,00	1 640 000,00	1 640 000,00	
	Planned output * Planned unit amount	47 543 600,00	47 543 600,00	47 543 600,00	47 543 600,00	42 279 200,00	232 453 600,00
4_4_2 - Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia. Wariant z wapnowaniem.	Planned unit amount	145,84	145,84	145,84	145,84	129,72	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount	161,57	161,57	161,57	161,57	161,57	
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	1 442 500,00	909 700,00	369 300,00	434 700,00	462 760,00	
	Planned output * Planned unit amount	210 374 200,00	132 670 648,00	53 858 712,00	63 396 648,00	60 029 227,20	520 329 435,20

5.1.4.5 I 4.5 - Ekoschemat - Zróżnicowana struktura upraw

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

- Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Mając na uwadze potrzebę dbałości o jakość gleby, wskazane jest wprowadzenie ekoschematu w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO5	Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

CAP AREAS OF ACTION Code + Description
AOA-C protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources
AOA-D prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management [and soil biota]
AOA-E protection of biodiversity, conservation or restoration of habitats or species, including maintenance and creation of landscape features or non-productive areas

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	P
CS 5. P1.	Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby	krytyczna (+++)	P
CS 6. P3.	Zwiększenie różnorodności upraw	wymagana (++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.4	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 ^{PR}	Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średnie)
R.7 ^{PR}	Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średnie)
R.19 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments beneficial for soil management to improve soil quality and biota (such as reducing tillage, soil cover with crops, crop rotation included with leguminous crops)
R.31 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

Celem interwencji jest poprawa jakości gleby i potrzeba odbudowy materii organicznej poprzez wzbogacenie struktury upraw o gatunki roślin lub ugory zielone, które wpływają zarówno na dodatni bilans materii organicznej, jak i na zwiększanie się różnorodności biologicznej. Ugory zielone oznaczają powierzchnię gruntów ornych, na których nie jest prowadzona uprawa roślin i rolnik dokonał na niej zasiewu w celu podniesienia żyzności

gleby a roślinność ta została przyorana lub wprowadzona do gleby na skutek zastosowania innego zabiegu mechanicznego w określonym terminie.

Ponadto, do ochrony różnorodności biologicznej wymóg udziału co najmniej trzech różnych upraw w gospodarstwie przyczyni się do ograniczania monokultur w uprawach.

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja jest komplementarna (uzupełniająca się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich, w tym innych ekoschematów, np.: Opracowaniem i przestrzeganiem planu nawożenia, czy Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe, w zakresie ochrony zasobów i poprawy jakości gleby, przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb, jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym, cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie.

Wsparcie w ramach ekoschematu z punktu widzenia realizacji celów klimatyczno-środowiskowych jest komplementarne w skali kraju z interwencjami rolno-środowiskowo-klimatycznymi II filaru.

Wymagania w ramach interwencji:

Uprawa co najmniej 3 różnych upraw na gruntach ornych w gospodarstwie, przy czym:

1. co najmniej 20% w strukturze zasiewów stanowią: uprawy gatunków roślin mających pozytywny wpływ na bilans glebowej materii organicznej (m.in. bobowate) lub grunty na których nie jest prowadzona produkcja, ale na których dokonano zasiewu w celu podniesienia żyzności gleby i roślinność ta została przyorana lub wymieszana z glebą w określonym terminie oraz
2. udział zbóż i rzepaku nie przekracza 65%,
3. udział upraw mających ujemny wpływ na bilans materii organicznej (m.in.: okopowe) nie przekracza 30%.

Za odrębną uprawę uznaje się uprawę zgodnie z definicją określoną w ramach normy DKR 7, tj. rodzaj w klasyfikacji botanicznej upraw, pszenicę orkisz *Triticum spelta*, formę ozimą i jarą tego samego rodzaju, gatunek z rodzin kapustowatych (*Brassicaceae*), psiankowatych (*Solanaceae*) i dyniowatych (*Cucurbitaceae*), grunt ugorowany, trawę lub inne pastewne rośliny zielne.

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu, do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
3. Działka deklarowana do wsparcia o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC03	Ban on burning arable stubble, except for plant health reasons
GAEC07	Crop rotation in arable land, except for crops growing under water

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Ekoschemat wykracza poza warunkowość w następujący sposób: wpływa na zwiększenie różnorodności upraw, poprzez ograniczenie uprawy niektórych gatunków roślin (zbóż, rzepaku oraz innych gatunków roślin mających ujemny wpływ na bilans glebowej materii organicznej), a dodatkowo, nakłada obowiązek uprawy roślin bobowatych (i innych mających pozytywny wpływ na bilans glebowej materii organicznej) na poziomie co najmniej 20% struktury upraw.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. a

Płatność roczna przyznawana do powierzchni wszystkich gruntów ornych objętych ekoschematem.

Szacowana stawka: 76,18 Euro/ha.

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem, faktyczna wypłacona stawka może być niższa.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Przy szacowaniu wysokości stawki wzięto pod uwagę poziom ambicji ekoschematu oraz koszty jakie będą musiały być spełniane przez rolników w ramach interwencji, mając na względzie zapewnienie odpowiedniej wysokości wsparcia w stosunku do ponoszonych nakładów wynikających z realizacji ekoschematu.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 5 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_5		Zróżnicowana struktura upraw	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do objęcia wsparciem w danym roku. W zależności od zainteresowania ekoschematem, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej). Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_5 - Zróżnicowana struktura upraw	Planned unit amount		76,18	76,18	76,18	76,18	67,76	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount		84,27	84,27	84,27	84,27	84,27	
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	
	Planned output * Planned unit amount		38 090 000,00	38 090 000,00	38 090 000,00	38 090 000,00	33 880 000,00	186 240 000,00
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		38 090 000,00	38 090 000,00	38 090 000,00	38 090 000,00	33 880 000,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)							

5.1.4.6 I 4.6 - Ekoschemat - Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Mając na uwadze potrzebę ograniczenia emisji amoniaku do atmosfery, wskazane jest wprowadzenie ekoschematu w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy

SO5 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

CAP AREAS OF ACTION Code + Description

AOA-C protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources

AOA-D prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management [and soil biota]

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P1.	Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa	krytyczna (+++)	Y
CS 5. P4.	Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza	pożądana (+)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem doходу i podlegającej warunkowości

R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.12 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do lepszego przystosowania się do zmiany klimatu

R.20 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do ograniczenia emisji amoniaku

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

Ograniczenie emisji amoniaku na etapie stosowania obornika na gruntach ornych można osiągnąć poprzez doskonalenie metod aplikacji nawozów naturalnych np. poprzez orkę lub płytką uprawę, niemniej jednak za najbardziej efektywną strategię ograniczenia emisji

amoniaku ze stosowania obornika uważa się skrócenie czasu jego pozostawienia na powierzchni pola. Wynika to z faktu, że większość amoniaku jest uwalniana z obornika w ciągu kilku godzin po rozrzuconiu na powierzchni ziemi.

Celem ekoschematu jest ograniczenie emisji amoniaku do atmosfery poprzez działanie polegające na wymieszaniu obornika w okresie maksymalnie 12 godzin od jego aplikacji na glebę. W ten sposób wpłynie to na ograniczenie emisji amoniaku a jednocześnie będzie możliwe do realizacji przez rolników ze względów organizacyjnych.

Propagowanie nawożenia obornikiem (ekoschemat będzie dostępny również dla gospodarstw nieposiadających własnego obornika), przyczyni się do poprawy jakości gleb i zwiększenia sekwestracji węgla w glebie, a także będzie promować zrównoważoną produkcję w gospodarstwie.

Komplementarność z przepisami krajowymi i innymi interwencjami obu filarów:

Uchwała nr 34 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2019 r. w sprawie przyjęcia Krajowego programu ograniczania zanieczyszczenia powietrza wskazuje, że w celu ograniczenia emisji amoniaku propagowane będą wśród rolników działania polegające na przyoraniu obornika w ciągu 12 godzin od aplikacji. Ekoschemat poprzez zachętę finansową bezpośrednio wpisuje się w realizację przyjętych założeń.

Interwencja jest komplementarna (uzupełniająca się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb, jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie.

Interwencja jest komplementarna z interwencjami inwestycyjnymi II filaru ukierunkowanymi na ograniczenie emisji GHG i amoniaku.

Opis wymagań:

Wymagania w ramach interwencji:

1. Wymieszanie określonej ilości obornika z glebą maksymalnie w ciągu 12 godzin od aplikacji na gruncie ornym;
2. Potwierdzenie realizacji tej praktyki za pomocą tzw. zdjęcia geotagowanego przy wykorzystaniu aplikacji udostępnionej przez ARiMR.

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
3. Działka deklarowana do wsparcia o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
SMR02	cap.conditionality-smr2.water-protection

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Pkt 4 rozdział 1.2.3 Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu.

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Ekoschemat wykracza poza prawodawstwo krajowe i warunkowość w następujący sposób: W odniesieniu do terenów o dużym nachyleniu, nakłada się wymóg przyorania lub wymieszania z glebą obornika nie później niż następnego dnia po jego zastosowaniu. Ekoschemat wykracza poza ten wymóg, gdyż dotyczy wykonania zabiegu przyorania lub wymieszania obornika w terminie krótszym, tj. w ciągu 12 godzin od aplikacji na glebę, również na gruntach ornych nie posiadających spadków (wdrażanie na poziomie całego kraju).

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. b

Płatność roczna przyznawana do powierzchni gruntów ornych, na których realizowany jest ekoschemat.

Szacowana stawka: 89,44 Euro/ha.

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem, faktyczna wypłacona stawka może być niższa.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Kalkulacja stawki płatności została opracowana przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB (IERiGŻ-PIB), co potwierdza odpowiedni certyfikat, Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi częściową rekompensatę (ok. 84%) utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją ekoschematu.

Stawka płatności w ramach ekoschematu jest wynikiem bilansu kosztów rozrzuconia i wymieszania obornika z glebą oraz dodatkowej korzyści wynikającej z ograniczenia straty azotu przy braku utraconej korzyści.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 12 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_6		Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość stawki stanowi częściową rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów. Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do wsparcia w danym roku. W zależności od zainteresowania, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej). Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_6 - Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji	Planned unit amount		89,44	89,44	89,44	89,44	79,55	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount		106,52	106,52	106,52	106,52	106,52	
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		1 248 000,00	1 248 000,00	1 248 000,00	1 248 000,00	1 248 000,00	
	Planned output * Planned unit amount		111 621 120,00	111 621 120,00	111 621 120,00	111 621 120,00	99 278 400,00	545 762 880,00
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		1 248 000,00	1 248 000,00	1 248 000,00	1 248 000,00	1 248 000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		111 621 120,00	111 621 120,00	111 621 120,00	111 621 120,00	99 278 400,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)							

5.1.4.7 I 4.7 - Ekoschemat - Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Mając na uwadze potrzebę ograniczania emisji amoniaku do atmosfery, wskazane jest wprowadzenie ekoschematu w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

S04 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy

S05 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

CAP AREAS OF ACTION Code + Description

AOA-C protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources

AOA-D prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management [and soil biota]

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P1.	Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa	krytyczna (+++)	Y
CS 5. P4.	Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza	pożądana (+)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.12 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do lepszego przystosowania się do zmiany klimatu

R.20 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do ograniczenia emisji amoniaku

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

Ograniczenie emisji amoniaku ze stosowanych na gruntach płynnych nawozów naturalnych można osiągnąć poprzez doskonalenie metod aplikacji nawozów naturalnych np. poprzez orkę lub płytka uprawę. Niemniej jednak najskuteczniejszą metodą w tym zakresie jest aplikacja płynnych nawozów naturalnych bezpośrednio do gleby. Przykładowo badania dotyczące

stosowania gnojowicy, wskazują, że wprowadzenie jej bezpośrednio do gleby przyczynia się do ograniczenia emisji amoniaku na poziomie do 90%.

Aplikacja doglebowa przyczynia się do lepszego wykorzystania składników pokarmowych dostępnych w nawozach naturalnych przy jednoczesnym ograniczeniu emisji amoniaku.

Celem ekoschematu jest zachęcenie rolników do stosowania metod doglebowych podczas aplikacji płynnych nawozów naturalnych, co przyczyni się do ograniczenia emisji amoniaku do atmosfery ze stosowanych nawozów.

Komplementarność z przepisami krajowymi i innymi interwencjami obu filarów:

Uchwała nr 34 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2019 r. w sprawie przyjęcia Krajowego programu ograniczania zanieczyszczenia powietrza wskazuje, że w celu ograniczenia emisji amoniaku propagowane będą wśród rolników działania polegające na rozlewaniu gnojowicy innymi metodami niż rozbryzgowo. Ekoschemat poprzez zachętę finansową będzie realizował to zamierzenie, zachęcając jednocześnie do stosowania bardziej efektywnych metod, m.in. aplikacji doglebowej płynnych nawozów naturalnych na gruntach.

Interwencja jest komplementarna (uzupełniająca się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb, jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie.

Interwencja jest komplementarna z interwencjami inwestycyjnymi II filaru ukierunkowanymi na ograniczenie emisji GHG i amoniaku.

Opis wymagań:

Wymagania w ramach interwencji:

1. Stosowanie określonej ilości płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo.

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
3. Działka deklarowana do wsparcia o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
SMR02	cap.conditionality-smr2.water-protection

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Pkt 4 rozdział 1.2.3 Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”.

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Zobowiązania w ramach ekoschematu wykraczają poza prawo krajowe i warunkowość w ten sposób, że:

W odniesieniu do terenów o dużym nachyleniu, nakłada się wymóg przyorania lub wymieszania z glebą płynnych nawozów naturalnych nie później niż następnego dnia po ich zastosowaniu.

Ekoschemat wprowadza obowiązek wymieszania płynnych nawozów naturalnych w krótszym okresie tj. w ciągu 12 godzin od aplikacji na glebę, w przypadku terenów o dużym nachyleniu. Dodatkowo w ramach ekoschematu promowane będzie stosowanie płynnych nawozów naturalnych metodami innymi niż rozbryzgowo, również na gruntach położonych na terenach nie posiadających spadków (wdrażanie na poziomie całego kraju).

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. a

Płatność roczna przyznawana do powierzchni gruntów w gospodarstwie, na których realizowany jest ekoschemat.

Szacowana stawka: 65,39 Euro/ha.

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem faktyczna wypłacona stawka może być niższa.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Przy szacowaniu wysokości stawki wzięto pod uwagę poziom ambicji ekoschematu oraz koszty jakie będą musiały być spełniane przez rolników w ramach interwencji, mając na względzie zapewnienie odpowiedniej wysokości wsparcia w stosunku do ponoszonych nakładów wynikających z realizacji ekoschematu.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 5 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_7		Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbrzygowo	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do objęcia wsparciem w danym roku. W zależności od zainteresowania ekoschematem, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej). Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_7 - Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbrzygowo	Planned unit amount		65,39	65,39	65,39	65,39	58,16	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount		72,36	72,36	72,36	72,36	72,36	
	O,8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		40 000,00	40 000,00	40 000,00	40 000,00	40 000,00	
	Planned output * Planned unit amount		2 615 600,00	2 615 600,00	2 615 600,00	2 615 600,00	2 326 400,00	12 788 800,00
TOTAL	O,8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		40 000,00	40 000,00	40 000,00	40 000,00	40 000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		2 615 600,00	2 615 600,00	2 615 600,00	2 615 600,00	2 326 400,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)							

5.1.4.8 I 4.8 - Ekoschemat - Uprozczone systemy uprawy

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego
Mając na uwadze korzyści dla gleby i klimatu, wynikające ze stosowania uproszczonych systemów upraw, wskazane jest wprowadzenie ekoschematu w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO5	Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

CAP AREAS OF ACTION Code + Description
AOA-A climate change mitigation, including reduction of GHG emissions from agricultural practices, as well as maintenance of existing carbon stores and enhancement of carbon sequestration
AOA-B climate change adaptation, including actions to improve resilience of food production systems, and animal and plant diversity for stronger resistance to diseases and climate change
AOA-C protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources
AOA-D prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management [and soil biota]

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P1.	Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa	krytyczna (+++)	Y
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	P
CS 5. P1.	Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby	krytyczna (+++)	P
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.4	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 ^{PR}	Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 ^{PR}	Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.12	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do lepszego przystosowania się do zmiany klimatu
R.19 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments beneficial for soil management to improve soil quality and biota (such as reducing tillage, soil cover with crops, crop rotation included with leguminous crops)
R.23 ^{PR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy bilansu wodnego

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

W Polsce dominuje tradycyjny – płużny system uprawy roli. Jednak taki sposób przygotowania pola pod zasiew prowadzi do wielu negatywnych zmian w środowisku glebowym. Duża głębokość i intensywność spulchniania przy stosowaniu uprawy płużnej

przyspiesza proces mineralizacji próchnicy. Ubytek glebowej materii organicznej wywiera negatywny wpływ na strukturę gleby, pojemność wodną i jej biologiczną aktywność. Celem ekoschematu jest wsparcie konserwującej uprawy roli, której głównym celem jest zachowanie naturalnych zasobów przyrody przy równoczesnym osiągnięciu zadowalających plonów. Uprawa ta bazuje na wspieraniu naturalnych procesów biologicznych w glebie a wszelkiego rodzaju zabiegi uprawowe są zredukowane do niezbędnego minimum. Środki produkcji pochodzenia organicznego lub syntetycznego są w tym systemie uprawy w ten sposób stosowane, aby nie naruszać procesów odtwarzających życie biologiczne i naturalnej struktury gleby.

W ramach systemu uprawy konserwującej, wspieranej w ramach ekoschematu, wyróżnia się uprawę bezorkową - bezplużną, gdzie pług zastępowany jest innymi narzędziami uprawowymi, np. przez bronę talerzową, kultywator ścierniskowy, spulchniacz obrotowy. Rozwiązaniem objętym ekoschematem jest również tzw. pasowa uprawa roli (strip-till), która polega na spulchnieniu pasa gleby wzdłuż rzędów rośliny uprawnej. Po pasowym spulchnieniu (nawet do 30 cm) wykonuje się nawożenie i siew nasion. Wszystkie te zabiegi można przeprowadzić w trakcie jednego przejazdu zestawem składającym się z maszyny spulchniającej glebę, siewnika i aplikatora umożliwiającego rzędowe (zlokalizowane) stosowanie nawozu.

Prowadzenie upraw uproszczonych (bezplużnych, pasowych) zapobiega erozji wodnej i wietrznej, poprawia strukturę i porowatość gleby, wpływa na lepsze zatrzymywanie wody w glebie i zwiększanie zawartości substancji organicznej w wierzchniej warstwie gleby, ogranicza parowanie wody z gleby oraz straty azotu w czasie zimy. Jednocześnie ograniczenie zabiegów uprawowych zmniejsza ilość spalin trafiających do atmosfery. Ekoschemat nie obejmuje tzw. uprawy zerowej z uwagi na zbyt duże negatywne konsekwencje stosowania herbicydów jako jedynej formy przygotowywania gruntu pod zasiew roślin w tym typie upraw.

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja jest komplementarna (uzupełniająca się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie.

Interwencja jest komplementarna z interwencjami inwestycyjnymi II filaru ukierunkowanymi na ograniczenie emisji GHG.

Opis wymagań:

Wymagania w ramach interwencji:

Na gruntach ornych uprawa roślin prowadzona jest w formie uprawy konserwującej bezorkowej lub uprawy pasowej (strip – till), przy czym:

1. zabiegi uprawowe wykonywane są z odstępami od uprawy plużnej w zespole uprawek późnych i przedwiosennych,
2. po zbiorze uprawy pozostawia się na polu całość resztek późnych w formie mulczu.

Ekoschemat nie obejmuje uprawy zerowej.

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.

3. Działka deklarowana do wsparcia o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC05	Tillage management, reducing the risk of soil degradation and erosion, including consideration of the slope gradient
GAEC06	Minimum soil cover to avoid bare soil in periods that are most sensitive

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

W Polsce dominuje tradycyjny - płużny systemu uprawy gleby. Ekoschemat wprowadza obowiązek uprawy roślin i wykonania zabiegów uprawowych bez stosowania pługa i odwracania gleby a także dodatkowo obliuguje do pozostawiania na polu całości resztek poźniwnych.

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Ekoschemat wykracza poza prawodawstwo krajowe i warunkowość w następujący sposób: wprowadza obowiązek uprawy roślin i wykonania zabiegów uprawowych bez stosowania pługa i odwracania gleby a także dodatkowo obliuguje do pozostawiania na polu całości resztek poźniwnych.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. b

Płatność roczna przyznawana do gruntów ornych w gospodarstwie, spełniających wymogi ekoschematu Uproszczone systemy uprawy.

Szacowana stawka: 125,62 Euro/ha.

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem, faktyczna wypłacona stawka może być niższa.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Kalkulacja stawki płatności została opracowana przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB (IERiGŻ-PIB), co potwierdza odpowiedni certyfikat. Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi częściową rekompensatę (ok. 84%) dodatkowych kosztów i utraconych korzyści związanych z realizacją ekoschematu. Stawka płatności w ramach ekoschematu jest wynikiem bilansu poszczególnych pozycji utraconych korzyści przy uprawie uproszczonej w porównaniu do systemu tradycyjnego oraz dodatkowych kosztów związanych z usługą świadczoną odpowiednim sprzętem rolniczym, tj. zestawem do uprawy i siewu bezpośredniego.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 12 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_8		Uproszczone systemy uprawy	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość stawki stanowi częściową rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów. Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do wsparcia w danym roku. W zależności od zainteresowania, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej). Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_8 - Uproszczone systemy uprawy	Planned unit amount		125,62	125,62	125,62	125,62	111,73	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount		149,66	149,66	149,66	149,66	149,66	
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		775 000,00	775 000,00	775 000,00	775 000,00	775 000,00	
	Planned output * Planned unit amount		97 355 500,00	97 355 500,00	97 355 500,00	97 355 500,00	86 590 750,00	476 012 750,00
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		775 000,00	775 000,00	775 000,00	775 000,00	775 000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		97 355 500,00	97 355 500,00	97 355 500,00	97 355 500,00	86 590 750,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)							

5.1.4.9 I 4.9 - Ekoschemat - Utrzymanie zadrzewień śródpolnych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Cały kraj. Zgodnie z zakresem przyjętym w interwencji „Tworzenie zadrzewień śródpolnych” z art. 73 projektu rozporządzenia o Planach strategicznych WPR.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy

SO5 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

CAP AREAS OF ACTION Code + Description

AOA-B climate change adaptation, including actions to improve resilience of food production systems, and animal and plant diversity for stronger resistance to diseases and climate change

AOA-C protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources

AOA-D prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management [and soil biota]

AOA-E protection of biodiversity, conservation or restoration of habitats or species, including maintenance and creation of landscape features or non-productive areas

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	P
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gr	wymagana (++)	Y
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.12 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do lepszego przystosowania się do zmiany klimatu

R.23 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy bilansu wodnego

R.31 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

R.34 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami w zakresie zarządzania elementami krajobrazu, w tym żywopłotami i drzewami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

Założeniem interwencji jest utrzymanie i pielęgnacja zadrzewień śródpolnych, założonych w ramach:

-art. 22 rozporządzenia PE i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 - dotyczy zadrzewień założonych w 2022 r. w ramach poddziałania 8.1 - Zalesianie i tworzenie terenów zalesionych, PROW na lata 2014-2020 lub

-interwencji „Tworzenie zadrzewień śródpolnych” z art. 73 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR,

w celu zapewnienia przetrwania posadzonych drzew i/lub krzewów.

Celem interwencji jest zachęcenie rolników do utrzymania i pielęgnacji utworzonych na gruntach ornych zadrzewień śródpolnych.

Utrzymywanie zadrzewień śródpolnych ma zasadnicze znaczenie dla różnorodności biologicznej. Są miejscem bytowania wielu organizmów i bazą pokarmową m.in. dla ptaków i owadów zapylających, wspomagając tym samym utrzymanie równowagi ekologicznej na obszarach wiejskich. Zadrzewienia stanowią będą ostoję i korytarze ekologiczne dla wielu gatunków zwierząt oraz wpłyną na zminimalizowanie erozji wodnej i wietrznej gleby, co będzie korzystnie wpływać na jej żyzność. Dodatkowo poprzez zdolności pochłaniania dwutlenku węgla przyczynią się do łagodzenia negatywnych skutków zmian klimatu.

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do wybranych wymagań w ramach warunkowości, w szczególności z DKR 8 dotyczącej przeznaczenia % gruntów ornych na obiekty lub obszary nieprodukcyjne, oraz ekoschematami - Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne, Utrzymanie systemów rolno-leśnych, Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin. Natomiast w ramach drugiego filaru jest komplementarna do interwencji „Tworzenie zadrzewień śródpolnych”, „Zakładanie systemów rolno-leśnych”.

Opis wymagań:

Powierzchnia deklarowana do wsparcia jest wynikową powierzchnią zadrzewień śródpolnych utworzonych na gruntach ornych w ramach:

1. art. 22 rozporządzenia PE i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 - dotyczy zadrzewień założonych w 2022 r. w ramach poddziałania 8.1 - Zalesianie i tworzenie terenów zalesionych, PROW na lata 2014-2020 lub
2. interwencji „Tworzenie zadrzewień śródpolnych” z art. 73 projektu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
3. Działka deklarowana do wsparcia o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych

przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC08	Minimum share of agricultural area devoted to non-productive areas or features. Minimum share of at least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features.

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Przepisy ustawy o ochronie przyrody dotyczące ochrony terenów zieleni i zadrzewień w ramach których obowiązuje zakaz likwidacji istniejących zadrzewień (bez uzyskania odpowiedniego zezwolenia).

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Interwencja wykracza ponad:

DKR 8 – możliwość zadeklarowania pasów zadrzewień, zadrzewień liniowych i pojedynczych drzew jako elementów nieprodukcyjnych umiejscowionych na gruntach ornych, wymaganych do spełnienia wymogu DKR 8.

W ramach ekoschematu wsparcie ukierunkowane będzie na utrzymanie zadrzewień utworzonych na gruntach ornych w 2022 r. w ramach poddziałania 8.1 - Zalesianie i tworzenie terenów zalesionych, PROW na lata 2014-2020 i w latach 2023-27, w ramach art. 73 rozporządzenia o Planach strategicznych WPR, których nie będzie można wliczyć w pulę elementów nieprodukcyjnych wymaganych w DKR 8.

Ponad to ekoschemat zakłada pielęgnację utworzonych zadrzewień, a tym samym wspiera zapewnienie długotrwałego efektu środowiskowego, wykraczając ponad przepisy Ustawy o ochronie przyrody, zgodnie z którą obowiązuje zakaz likwidacji istniejących zadrzewień bez uzyskania odpowiedniego zezwolenia.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. b

Płatność roczna przyznawana do powierzchni utrzymywanych zadrzewień śródpolnych.

Szacowana stawka: 560,45 Euro/ha

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Szacowana wysokość wsparcia została określona przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, jako rekompensata utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z wyłączeniem części gruntu ornego pod zadrzewienia. A także rekompensaty za zabiegi pielęgnacyjne, takie jak przycinanie lub podkrzesywanie drzewek, wykaszanie chwastów, ewentualnie inne zabiegi mające na celu zapewnienie przetrwania posadzonych drzew. Metodę obliczania potwierdza odpowiedni certyfikat.

W szacowaniu kwot jednostkowych wykorzystano dotychczasowe doświadczenia z wdrażania płatności na zalesianie gruntów rolnych PROW 2014-2020 w zakresie liczby beneficjentów i powierzchni objętych wsparciem. W kalkulacji stawek przyjęto, że zadrzewiane będą grunty najgorszej jakości, najmniej przydatne do prowadzenia produkcji rolnej. Następnie policzono kwotę utraconego dochodu wynikającą z ze zmniejszenia wytwarzanego w gospodarstwie dochodu na skutek wprowadzenia nasadzeń śródpolnych oraz dodano koszty pielęgnacji zadrzewień.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 12 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_9		Utrzymanie zadrzewień śródpolnych	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość stawki stanowi rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

Financial Year		2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
Calendar Year		2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_9 - Utrzymanie zadrzewień śródpolnych	Planned unit amount	560,45	560,45	560,45	560,45	498,49	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	100,00	487,00	874,00	1261,00	1648,00	
	Planned output * Planned unit amount	56 045,00	272 939,15	489 833,30	706 727,45	821 511,52	2 347 056,42
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	100,00	487,00	874,00	1261,00	1648,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	56 045,00	272 939,15	489 833,30	706 727,45	821 511,52	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)						
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)						

5.1.4.10 1 4.10 - Ekoschemat - Utrzymanie systemów rolno-leśnych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

- Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Cały kraj. Zgodnie z zakresem przyjętym w interwencji „Zakładanie systemów rolno-leśnych” z art. 73 projektu rozporządzenia o Planach strategicznych WPR.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy

SO5 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

CAP AREAS OF ACTION Code + Description

AOA-A climate change mitigation, including reduction of GHG emissions from agricultural practices, as well as maintenance of existing carbon stores and enhancement of carbon sequestration

AOA-B climate change adaptation, including actions to improve resilience of food production systems, and animal and plant diversity for stronger resistance to diseases and climate change

AOA-C protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources

AOA-D prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management [and soil biota]

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	P
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najbliższych gr	wymagana (++)	Y
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.12 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do lepszego przystosowania się do zmiany klimatu

R.23 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy bilansu wodnego

R.31 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

R.34 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami w zakresie zarządzania elementami krajobrazu, w tym żywoptami i drzewami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

Założeniem interwencji jest utrzymanie systemów rolno-leśnych, założonych w ramach interwencji „Zakładanie systemów rolno-leśnych” na podstawie art. 73 rozporządzenia o Planach strategicznych WPR, w celu zapewnienia przetrwania posadzonych drzew i krzewów pod względem ich ilości i jakości.

Systemy rolno-leśne to praktyki rolnicze, gdzie drzewa i krzewy w sposób celowy są zintegrowane z uprawą rolniczą. Celem ekoschematu jest zachęcenie rolników do utrzymania i pielęgnacji systemów rolno - leśnych założonych w ramach interwencji „Zakładanie systemów rolno-leśnych” Systemy rolno – leśne korzystnie wpływają na produkcję rolną i hodowlę zwierząt. Dodatkowo pozytywnie oddziałują na różnorodność biologiczną, krajobrazową oraz spełniają szereg funkcji wodochronnych, glebochronnych i wiatrochronnych.

W celu spełniania tych funkcji wsparciem zostanie objęty obszar, na którym drzewa lub krzewy są zintegrowane z uprawą rolną, tj. zarówno obszar z nasadzeniami drzew i krzewów, jak również grunt uprawiany pomiędzy nimi.

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do wybranych wymagań w ramach warunkowości, w szczególności z DKR 8 dotyczącej przeznaczenia % gruntów ornych na obiekty lub obszary nieprodukcyjne oraz ekoschematami - Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne, Utrzymanie zadrzewień śródpolnych, Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin. Natomiast w ramach drugiego filaru jest komplementarna do interwencji „Tworzenie zadrzewień śródpolnych”, „Zakładanie systemów rolno-leśnych”.

Opis wymagań:

Powierzchnia deklarowana do wsparcia jest wynikową powierzchni systemu rolno-leśnego, założonego w ramach interwencji „Zakładanie systemów rolno-leśnych” na podstawie art. 73 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
3. Działka deklarowana do wsparcia o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC08	Minimum share of agricultural area devoted to non-productive areas or features. Minimum share of at least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features.

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Przepisy ustawy o ochronie przyrody dotyczące ochrony terenów zieleni i zadrzewień w ramach których obowiązuje zakaz likwidacji istniejących zadrzewień (bez uzyskania odpowiedniego zezwolenia).

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Interwencja wykracza ponad:

DKR 8 – możliwość zadeklarowania pasów zadrzewień, zadrzewień liniowych i pojedynczych drzew jako elementów nieprodukcyjnych umiejscowionych na gruntach ornych, wymaganych do spełnienia wymogu DKR 8.

W ramach ekoschematu będą utrzymywane pasy drzew i krzewów, które zostały utworzone jako systemy rolno-leśne na gruntach ornych lub TUZ w latach 2023-27, w ramach interwencji „Zakładanie systemów rolno-leśnych”, których nie będzie można wliczyć w pulę elementów nieprodukcyjnych wymaganych w DKR 8.

Ekoschemat zakłada pielęgnację założonych systemów rolno-leśnych, a tym samym wspiera zapewnienie długotrwałego efektu środowiskowego, wykraczając ponad przepisy Ustawy o ochronie przyrody, zgodnie z którą obowiązuje zakaz likwidacji istniejących zadrzewień (bez uzyskania odpowiedniego zezwolenia).

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. b

Płatność roczna przyznawana do powierzchni obszaru, gdzie będzie prowadzona działalność rolnicza w systemie rolno-leśnym, czyli zarówno powierzchni z drzewami i krzewami jak również obszaru między rzędami drzew i krzewów.

Szacowana stawka: 67,42 Euro/ha.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Szacowana wysokość wsparcia została określona przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, jako rekompensata utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem działalności rolniczej na gruntach, gdzie występują posadzone w ramach systemu rolno – leśnego drzewa i krzewy. A także rekompensaty za zabiegi pielęgnacyjne, takie jak przycinanie lub podkrzesywanie drzewek, wykaszanie chwastów, ew. inne zabiegi mające na celu zapewnienie przetrwania posadzonych drzew. Metodę obliczania potwierdza odpowiedni certyfikat.

W szacowaniu kwot jednostkowych wykorzystano dotychczasowe doświadczenia z wdrażania płatności na zalesianie gruntów rolnych PROW 2014-2020 w zakresie liczby

beneficjentów i powierzchni objętych wsparciem. Ponadto w kalkulacji stawek przyjęto, że systemy rolno- leśne będą zakładane na gruntach najgorszej jakości, najmniej przydatnych do prowadzenia produkcji rolniczej.. Następnie policzono kwotę utraconego dochodu wynikającą z ze zmniejszenia wytwarzanego w gospodarstwie dochodu spowodowanego wyłączeniem części gruntu z produkcji oraz dodano koszty pielęgnacji posadzonych drzew i krzewów.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 12 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_10		Utrzymanie systemów rolno- leśnych	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość stawki stanowi rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_10 - Utrzymanie systemów rolno-leśnych	Planned unit amount		67,42	67,42	67,42	67,42	59,96	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount							
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		0,00	975,00	1950,00	2925,00	3900,00	
	Planned output * Planned unit amount			65 734,50	131 469,00	197 203,50	233 844,00	628 251,00
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		0,00	975,00	1950,00	2925,00	3900,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		0,00	65 734,50	131 469,00	197 203,50	233 844,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)							

5.1.4.11 I 4.11 - Ekoschemat - Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Cały kraj, z zastrzeżeniem wymogów szczegółowych wskazanych w punkcie „Opis wymagań ekoschematu”.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis
Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO5 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

CAP AREAS OF ACTION Code + Description
AOA-B climate change adaptation, including actions to improve resilience of food production systems, and animal and plant diversity for stronger resistance to diseases and climate change
AOA-C protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources
AOA-E protection of biodiversity, conservation or restoration of habitats or species, including maintenance and creation of landscape features or non-productive areas

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	P
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 6. P3.	Zwiększenie różnorodności upraw	wymagana (++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis
Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.12 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do lepszego przystosowania się do zmiany klimatu
R.23 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy bilansu wodnego
R.31 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

Celem interwencji jest promowanie retencjonowania wody, a w efekcie poprawa gospodarki wodnej oraz zachowanie siedlisk hydrogenicznych.

Płatność przyznawana będzie rolnikom udostępniającym swoje TUZ na cele związane z retencjonowaniem wody, położone na terenach, gdzie w okresie wegetacyjnym w danym roku faktycznie wystąpiły zalania – podtopienia. Wdrożenie ekoschematu opierać się będzie na monitoringu satelitarnym. Proponowany model wdrażania jest spójny z postulatem uproszczeń i stosowania rozwiązań opartych na cyfryzacji.

Ograniczenie wsparcia do gruntów objętych zobowiązaniami w ramach wybranych wariantów pakietów przyrodniczych lub ekoschematu Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt jest podyktowane potrzebą ukierunkowania tego rodzaju wsparcia na siedliska hydrogeniczne, szczególnie predestynowane do funkcji retencyjnej, których kondycja przyrodnicza jest uzależniona od obecności wody, i na tereny o ekstensywnym lub ekologicznym systemie produkcji, gdzie możliwości/potrzeby produkcyjne mogą być stosunkowo łatwe do pogodzenia z wykorzystaniem terenu na cele usług ekosystemowych w zakresie retencjonowania wody. Jednocześnie poprzez możliwość zrekompensowania w ramach tej interwencji ewentualnych strat produkcyjnych spowodowanych przez zalania/podtopienia – rolnicy gospodarujący na TUZ w sposób ekstensywny lub ekologiczny będą w mniejszym stopniu zmuszeni (w celu zapewnienia paszy dla zwierząt) do podejmowania działań zmierzających do osuszania terenu.

Interwencja będzie stanowić kontynuację analogicznego działania wdrażanego w ramach działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW w roku 2022.

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja jest komplementarna (uzupełniająca się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie. Ekoschemat jest komplementarny wobec: (i) wariantów pakietów przyrodniczych związanych z zachowaniem cennych siedlisk przyrodniczych i siedlisk zagrożonych gatunków ptaków w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020: Pakietu 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000 (poza wariantem 4.3. Murawy) lub Pakietu 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000 (poza wariantem 5.3. Murawy) oraz analogicznych zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych w ramach Planu Strategicznego 2023-2027, (ii) ekoschematu Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt, oraz (iii) ekoschematu Rolnictwo ekologiczne i działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020, ponieważ uzupełnia objęte nimi zobowiązania rolników o retencjonowanie wody.

Opis wymagań:

Warunkiem uzyskania płatności w danym roku jest wystąpienie zalania lub podtopienia na trwałych użytkach zielonych, w okresie między 1 maja a 30 września, przez okres co najmniej 12 następujących po sobie dni.

Wsparcie będzie dotyczyło gospodarstw realizujących równolegle na danym obszarze zobowiązania w ramach:

1. wybranych wariantów pakietów przyrodniczych związanych z zachowaniem cennych siedlisk przyrodniczych i siedlisk zagrożonych gatunków ptaków w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020: Pakietu 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000 (poza wariantem 4.3. Murawy) lub Pakietu 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000 (poza wariantem 5.3. Murawy) oraz analogicznych zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych w ramach Planu Strategicznego 2023-2027, lub
2. ekoschematu Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt, lub

3. ekoschematu Rolnictwo ekologiczne i działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020.

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
3. Działka deklarowana do wsparcia, o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC01	Maintenance of permanent grassland based on a ratio of permanent grassland in relation to agricultural area at national, regional, sub-regional, group-of-holdings or holding level in comparison to the reference year 2018.
GAEC02	Protection of wetland and peatland
GAEC09	Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natural 2000 sites
SMR03	cap.conditionality-smr3.wild-birds
SMR04	cap.conditionality-smr4.wild-flora

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych w ramach ekoschematu wykracza ponad normy i wymogi podstawowe, którymi są:

-normy DKR w zakresie utrzymania TUZ: DKR 1 (utrzymanie trwałych użytków zielonych w oparciu o proporcję trwałych użytków zielonych do użytków rolnych na poziomie krajowym), DKR 2 (zakaz zaorywania terenów podmokłych i torfowisk) i DKR 9 (zakaz przekształcania lub zaorywania wyznaczonych cennych trwałych użytków zielonych położonych na obszarach Natura 2000)), ponieważ ekoschemat dotyczy trwałych użytków zielonych, na których świadczona będzie usługa zatrzymywania (retencjonowania) wody,
-wymogi wynikające z dyrektywy ptasiej i siedliskowej (SMR 3 (ochrona dzikiego ptactwa) i SMR 4 (ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory), ponieważ na TUZ objętych ekoschematem mają być realizowane jednocześnie wybrane warianty pakietów przyrodniczych w ramach zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych PROW.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. b

Płatność roczna przyznawana do powierzchni trwałych użytków zielonych objętych ekoschematem.

Szacowana stawka: 63,15 Euro/ha.

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem faktyczna wypłacona stawka może być niższa.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Kalkulacja stawki płatności została opracowana przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB (IERiGŻ-PIB), co potwierdza odpowiedni certyfikat.

Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów, związanych z realizacją ekoschematu.

Stawka płatności w ramach ekoschematu jest wynikiem bilansu utraconej na skutek zalania wartości plonu oraz ograniczenia poniesionych kosztów zbioru siana z łąki.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 12 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_11		Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość stawki stanowi rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów. Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do objęcia wsparciem w danym roku. W zależności od zainteresowania ekoschematem, faktyczna stawka może być niższa. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

	Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
	Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_11 - Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych	Planned unit amount	63,15	63,15	63,15	63,15	56,17	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	360 000,00	360 000,00	360 000,00	360 000,00	360 000,00	
	Planned output * Planned unit amount	22 734 000,00	22 734 000,00	22 734 000,00	22 734 000,00	20 221 200,00	111 157 200,00
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	360 000,00	360 000,00	360 000,00	360 000,00	360 000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	22 734 000,00	22 734 000,00	22 734 000,00	22 734 000,00	20 221 200,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)						
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article						

5.1.4.12 I 4.12 - Ekoschemat - Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego
Mając na uwadze funkcje obszarów nieprodukcyjnych, ich wprowadzanie wskazane jest w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO6 Przyniesienie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

CAP AREAS OF ACTION Code + Description
AOA-B climate change adaptation, including actions to improve resilience of food production systems, and animal and plant diversity for stronger resistance to diseases and climate change
AOA-E protection of biodiversity, conservation or restoration of habitats or species, including maintenance and creation of landscape features or non-productive areas

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P3.	Zwiększenie różnorodności upraw	wymagana (++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.4	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 ^{PR}	Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 ^{PR}	Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.31 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices
R.34 ^{PR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami w zakresie zarządzania elementami krajobrazu, w tym żywopłotami i drzewami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekochematów (5.1)

Opis interwencji:

Celem interwencji jest zachęcenie rolników do utrzymywania w gospodarstwie obszarów nieprodukcyjnych, które korzystnie oddziałują na środowisko, w szczególności na ochronę i zwiększenie różnorodności biologicznej. Wsparciem zostaną objęte elementy krajobrazu występujące na gruntach ornym. W ten sposób interwencja ma zachęcić rolników do utrzymania w gospodarstwie obszarów nieprodukcyjnych na poziomie wyższym niż w ramach obowiązkowej normy DKR (GAEC) 8. Występując o wsparcie rolnicy będą mogli

uwzględnić obszary nieprodukcyjne realizujące jednocześnie normę DKR (GAEC) 8 w zakresie obowiązkowego minimalnego odsetka gruntów ornych.

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja jest komplementarna (uzupełnia się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich, w tym w szczególności innymi ekoschematami, m.in. Obszarami z roślinami miododajnymi i Ekstensywnym użytkowaniem TUZ w zakresie ochrony i zwiększenia różnorodności biologicznej, przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb, jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym, cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie. Wsparcie w ramach ekoschematu z punktu widzenia realizacji celów klimatyczno-środowiskowych jest komplementarne w skali kraju z interwencjami rolno-środowiskowo-klimatycznymi II filaru.

Opis wymagań:

Wymagania w ramach interwencji:

Utrzymanie obszarów sprzyjających różnorodności biologicznej (obszarów lub obiektów nieprodukcyjnych) na poziomie co najmniej 7% powierzchni gruntów ornych.

Realizacja za pomocą następujących obszarów nieprodukcyjnych: grunty ugorowane, w tym ugory z roślinami miododajnymi, bez stosowania środków ochrony roślin, żywopłaty, pasy zadrzewione, zadrzewienia liniowe i pojedyncze drzewa, rowy, zagajniki śródpolne, oczka wodne, miedze śródpolne, strefy buforowe, pasy gruntów kwalifikujące się do płatności wzdłuż obrzeży lasu (bez produkcji) bez stosowania środków ochrony roślin, „luk skowronkowych” utworzonych w uprawach, o określonych wymiarach;

Do obliczania powierzchni ww. obszarów będą stosowane współczynniki konwersji i ważenia (analogiczne jak w ramach normy DKR 8).

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
3. Działka deklarowana do wsparcia, o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC08	Minimum share of agricultural area devoted to non-productive areas or features. Minimum share of at least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin: (i) art. 35, ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097); (ii): § 1 ust. 1 pkt 1-4, 6 i 2 pkt 1-3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097).

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Zobowiązania w ramach ekoschematu wykraczają poza następujące normy i wymogi:

DKR 8: przeznaczenie co najmniej 4% powierzchni gruntów ornych w gospodarstwie na obszary lub obiekty nieprodukcyjne

SMR 7: przestrzeganie wymagań związanych z właściwym stosowaniem środków ochrony roślin, które obejmuje stosowanie zasad dobrej praktyki ochrony roślin i spełnianie warunków ustanowionych zgodnie z art. 31 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin, i podanych na etykietach.

SMR 8: przestrzeganie wymagań w zakresie (i) postępowania, przechowywania, utylizacji pozostałości środków ochrony roślin, (ii) ograniczeń stosowania środków ochrony roślin na obszarach chronionych wyznaczonych na podstawie ramowej dyrektywy wodnej i przepisów dotyczących sieci Natura 2000

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin: (i) art. 35, ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097); (ii): § 1 ust. 1 pkt 1-4, 6 i 2 pkt 1-3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097).

Ekoschemat wykracza poza prawodawstwo krajowe i warunkowość, gdyż wprowadza obowiązek przeznaczenia wyższego odsetka użytków rolnych przeznaczanego na obszary i obiekty nieprodukcyjne niż w DKR 8.

W zakresie stosowania środków ochrony roślin ekoschemat wykracza ponad SMR 7, SMR 8 oraz odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin poprzez wprowadzenie zakazu ich stosowania.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. a

Płatność roczna przyznawana do całkowitej powierzchni gruntów ornych w gospodarstwie.

Szacowana stawka: 19,10 Euro/ha.

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem, faktyczna wypłacona stawka może być niższa.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a

stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Przy szacowaniu wysokości stawki wzięto pod uwagę poziom ambicji ekoschematu, koszty jakie będą musiały być spełniane przez rolników w ramach interwencji, oraz fakt, że szacowana płatność na hektar będzie wypłacana do wszystkich gruntów ornych w gospodarstwie, mając na względzie zapewnienie odpowiedniej wysokości wsparcia w stosunku do ponoszonych nakładów wynikających z realizacji ekoschematu.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 5 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_12		Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do objęcia wsparciem w danym roku. W zależności od zainteresowania ekoschematem, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej). Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_12 - Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne	Planned unit amount		19,10	19,10	19,10	19,10	16,99	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount		21,12	21,12	21,12	21,12	21,12	
	O,8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		300 000,00	300 000,00	300 000,00	300 000,00	300 000,00	
	Planned output * Planned unit amount		5 730 000,00	5 730 000,00	5 730 000,00	5 730 000,00	5 097 000,00	28 017 000,00
TOTAL	O,8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		300 000,00	300 000,00	300 000,00	300 000,00	300 000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		5 730 000,00	5 730 000,00	5 730 000,00	5 730 000,00	5 097 000,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)							

5.1.4.13 I 4.13 - Ekoschemat - Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Produkcja roślin w certyfikowanym systemie jakości jest gwarancją wprowadzania na rynek żywności wyprodukowanej w sposób zrównoważony. Wskazane jest promowanie przyjaznych środowisku metod produkcji na terenie całego kraju.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S05	Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
S06	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów
S09	Poprawa reagowania unijnego rolnictwa na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym na wysokiej jakości, bezpiecznej i pożywnej żywności produkowanej w sposób zrównoważony; ograniczenie marnowania żywności, jak również poprawa dobrostanu zwierząt i zwalczanie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe
CAP AREAS OF ACTION Code + Description	
AOA-B	climate change adaptation, including actions to improve resilience of food production systems, and animal and plant diversity for stronger resistance to diseases and climate change
AOA-C	protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources
AOA-D	prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management (and soil biota)
AOA-E	protection of biodiversity, conservation or restoration of habitats or species, including maintenance and creation of landscape features or non-productive areas
AOA-F	actions for a sustainable and reduced use of pesticides, particularly pesticides that present a risk for human health or environment

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 5. P1.	Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby	krytyczna (+++)	P
CS 5. P3.	Poprawa jakości wód	krytyczna (+++)	P
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P
CS 9.P 2.	Zrównoważone stosowanie środków produkcji i poprawa bezpieczeństwa biologicznego gospodarstw	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.4	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 ^{FR}	Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 ^{FR}	Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.19 ^{FR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments beneficial for soil management to improve soil quality and biota (such as reducing tillage, soil cover with crops, crop rotation included with leguminous crops)
R.22 ^{FR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi
R.24 ^{FR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

Założeniem interwencji jest udzielanie pomocy do prowadzenia w danym roku upraw zgodnie z metodykami integrowanej produkcji roślin pod nadzorem podmiotów certyfikujących. Potwierdzeniem prowadzenia upraw zgodnie z określonymi metodami, będzie wydanie certyfikatu krajowego systemu jakości – Integrowana Produkcja Roślin (IP), który funkcjonuje na podstawie przepisów ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2020 poz. 2097).

Celem interwencji jest zachęcenie rolników do prowadzenia produkcji roślinnej w sposób zrównoważony, przy jednoczesnym zachowaniu wielkość plonów na odpowiednim poziomie.

Rolnicy prowadząc uprawy zgodnie z metodyką integrowanej produkcji roślin będą pozytywnie oddziaływać na środowisko poprzez efektywne i przyjazne wykorzystanie zasobów takich jak np. woda, gleba, środki ochrony roślin, nawozy, nasiona, maszyny rolnicze.

Określone w metodykach sposoby prowadzenia uprawy są połączeniem wielu ważnych praktyk rolniczych, które łączą ze sobą cele środowiskowe i ekonomiczne. Wśród nich możemy wyróżnić praktyki odnoszące się m.in. do :

- stosowania odpowiedniego płodozmianu,
- przestrzegania zasad integrowanej ochrony roślin, zastrzeżone o obowiązkowe stosowanie metod ochrony roślin alternatywnych dla metod chemicznych, w szczególności metod biologicznych i zredukowanie palety środków ochrony roślin o te, które mają najbardziej negatywny wpływ na środowisko,
- zabiegów agrotechnicznych zastępujących stosowanie herbicydów przedwiosnowo i doglebowo,
- wskazania odmian odpornych na choroby, szkodniki, czy też niedobory wody,
- stosowania kwalifikowanego materiału siewnego,
- prowadzenia nawożenia według potrzeb pokarmowych roślin, przy wykorzystaniu aktualnych badań gleby na składniki pokarmowe i pH gleby,
- dbałości o zwiększenie liczby organizmów pożytecznych w pobliżu uprawy poprzez zarośla śródpolne, pasy kwietne, ustawianie domków dla murarek, kopców dla trzmieli,
- stworzenie odpowiednich warunków do obecności ptaków drapieżnych tj. ustawianie tyczek spoczynkowych,
- czyszczenia maszyn i sprzętu wykorzystywanego w uprawie roślin m.in. w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się szkodliwych organizmów.

Metodyki zostały opracowane dla różnych rodzajów roślin uprawnych. W każdej zawarte są konkretne wymogi ściśle związane z technologią uprawy danej rośliny. Rolnik musi postępować zgodnie ze wskazanymi w metodyce praktykami. Metodyki zawierają listy wymagań obowiązkowych, podstawowych, dodatkowych i zalecenia. Ich realizacja wymaga dużej świadomości rolnika, zastosowania bardziej pracochłonnych i kosztocłonnych metod produkcji. Uczestnik systemu ponosi także koszty certyfikacji oraz obowiązkowych badań. Rolnik jest zobowiązany do prowadzenia ochrony roślin zgodnie z programami ochrony wskazującymi środki ochrony roślin wytypowane do stosowania w ramach systemu IP. W ramach systemu ograniczane jest stosowanie preparatów stwarzających największe potencjalne zagrożenie, nieselektywnych.

Stopień realizacji wymagań zawartych w metodykach, podlega ocenie dokonywanej przez podmiot certyfikujący. Ocenie zostaje poddawana również część plonów, która jest kierowana na badania weryfikujące poziom pozostałości środków ochrony roślin. Pozytywna ocena metod uprawy upoważnia podmiot certyfikujący do wydania certyfikatu na pochodzący z niej plon. Produkt jest rozpoznawalny na rynku dzięki oryginalnemu znakowi IP.

Metodyki integrowanej produkcji opracowywane zostały przy współdziałaniu jednostek naukowych i stanowią dorobek ich wieloletnich prac badawczych i najlepszych praktyk rolniczych. Metodyki będą mogły być modyfikowane zgodnie ze zmieniającymi się uwarunkowaniami i pracami badawczymi.

Wsparciem w ramach interwencji będą objęte powierzchnie, na których były uprawiane poszczególne rośliny uprawne z takich grup upraw jak: rolnicze, warzywne, sadownicze, jagodowe - dla których zostały opracowane metodyki IP.

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do wybranych wymagań w ramach warunkowości tj. w kwestii:

-ochrony wody w zakresie wymogów związanych z zachowaniem stref buforowych z zakazem stosowania środków ochrony roślin wzdłuż cieków wodnych, czy też poprzez racjonalne nawożenie z wymogami warunkowości dotyczącymi ochrony wód przed nadmierną eutrofizacją,

-ochrony gleby, w zakresie normy związanej ze zmianowaniem upraw,

-ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazu, w zakresie wymogów związanych z ochroną ptactwa, czy też norm związanych z zachowaniem elementów krajobrazu,

-bezpieczeństwa żywności w zakresie wymogów dotyczących właściwego stosowania i postępowania ze środkami ochrony roślin,

Natomiast w ramach drugiego filaru jest komplementarna do interwencji „Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych”, „Tworzenie zadrzewień śródpolnych”, „Zakładanie systemów rolno-leśnych”, „Wieloletnie pasy kwietne”.

Opis wymagań:

Posiadanie w danym roku certyfikatu krajowego systemu jakości - Integrowana Produkcja Roślin, poświadczającego uprawę roślin zgodnie z metodykami integrowanej produkcji roślin.

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą,
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro,
3. Działka deklarowana do wsparcia, o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC07	Crop rotation in arable land, except for crops growing under water
SMR02	cap.conditionality-smr2.water-protection
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

-art. 35 ust 3 ustawy z dnia z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin - obowiązek stosowania integrowanej ochrony roślin

-art. 105a ust. 1–3 oraz art. 105c ustawy Prawo wodne oraz rozdział 1.5 ust. 3 i 5–7 programu działań – wymogi dotyczące obowiązku wykonania planu nawożenia w zakresie stosowania nawozów zawierających azot

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Interwencja wykracza ponad:

-art. 35 ust 3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin – obowiązek stosowania integrowanej ochrony roślin

-art. 105a ust. 1–3 oraz art. 105c ustawy Prawo wodne oraz rozdział 1.5 ust. 3 i 5–7 programu działań – wymogi dotyczące obowiązku wykonania planu nawożenia w zakresie stosowania nawozów zawierających azot

-SMR 7: przestrzeganie wymagań związanych z właściwym stosowaniem środków ochrony roślin, które obejmuje stosowanie zasad dobrej praktyki ochrony roślin i spełnianie warunków ustanowionych zgodnie z art. 31 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i podanych na etykietach.

-SMR 8 przestrzeganie wymagań w zakresie (i) postępowania przechowywania, utylizacji pozostałości środków ochrony roślin, (ii) ograniczeń stosowania środków ochrony roślin na obszarach chronionych wyznaczonych na podstawie ramowej dyrektywy wodnej i przepisów dotyczących sieci Natura 2000

-SMR 2: przestrzeganie wymagań związanych ze stosowaniem nawozów zawierających azot.

-DKR 7: Zmianowanie upraw lub inne praktyki mające na celu zachowanie potencjału gleby, takie jak dywersyfikacja upraw. Państwa członkowskie mogą wyłączyć z normy gospodarstwa: spełniające warunki określone w art. 44 ust. 3 lit. a i b rozporządzenia 1307/2013 lub o powierzchni do 10 ha gruntów ornych.

Praktyka wykracza ponad prawodawstwo krajowe i warunkowość w taki sposób, że IP jako system jakości wiąże ze sobą wiele praktyk rolniczych, które muszą być realizowane wedle ściśle określonych reguł wskazanych w metodyce. Reguły te w wielu obszarach daleko wybiegających poza obowiązki prawa krajowego. Na przykład w zakresie:

-stosowania środków ochrony roślin - w ramach IP uczestnik systemu jest zobowiązany do ograniczenia w większym stopniu ilości zużywanych środków ochrony roślin, poprzez wykluczenie ze stosowania środków ochrony roślin, których użycie wiąże się z największym ryzykiem. Dozwolone środki znajdują się na specjalnie opracowanej liście. Dodatkowo każda metodyka zawiera obowiązek zastosowania niechemicznej metody ochrony roślin. W zależności od uprawy są to różne metody. Ponadto uczestnik systemu musi zapewnić warunki dla życia organizmów pożytecznych np. domki dla murarek, kopce dla trzmieli, zarośla śródpolne w pobliżu uprawy,

-nawożenia - uczestnik systemu wykonuje więcej badań gleby na obecność mikro i makro składników zawartych w glebie, potrzebnych do określenia potrzeb nawozowych pod uprawiane uprawy. Ilość określanych pierwiastków zależy od metodyki, w zakresie płodozmianu w zależności od metodyki, są wskazane konkretne uprawy które należy uwzględnić w płodozmianie.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. a

Płatność roczna przyznawana do powierzchni upraw, z których pochodzą produkty roślinne opatrzone w danym roku certyfikatem Integrowanej Produkcji Roślin.

Szacowana stawka: 292,13 Euro/ha

Dodatkowo płatność może być powiększona o koszty transakcyjne, stanowiące częściową rekompensatę z tytułu kosztów kontroli gospodarstwa przeprowadzanej przez podmiot certyfikujący w ramach systemu kontroli w Integrowanej Produkcji. W związku z tym budżet interwencji oszacowany na podstawie doświadczeń z uczestnictwa rolników w krajowym systemie jakości – Integrowana Produkcja (m.in. w zakresie liczby beneficjentów i powierzchni upraw z których pochodziły produkty roślinne opatrzone certyfikatem), uwzględnia również koszty transakcyjne. Tym samym budżet interwencji to budżet obejmujący kwoty wyliczone na podstawie szacowanej stawki płatności i szacowanej wielkości powierzchni objętej wsparciem, dodatkowo powiększony o budżet obejmujący koszty transakcyjne.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Przy szacowaniu wysokości stawki wzięto pod uwagę poziom ambicji ekoschematu, koszty jakie będą musiały być spełniane przez rolników w ramach interwencji oraz dotychczasowe doświadczenia z uczestnictwa rolników w krajowym systemie jakości - Integrowana Produkcja, mając na względzie zapewnienie odpowiedniej wysokości wsparcia w stosunku do ponoszonych nakładów wynikających z realizacji ekoschematu.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 5 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_13		Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do objęcia wsparciem w danym roku i ewentualnego uwzględnienia kosztów transakcyjnych. W zależności od zainteresowania ekoschematem, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej).

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

	Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
	Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_13 - Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin	Planned unit amount	292,13	292,13	292,13	292,13	259,84	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount	321,35	321,35	321,35	321,35	321,35	
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	23 300,00	24 465,00	25 688,00	26 973,00	28 260,00	
	Planned output * Planned unit amount	6 806 629,00	7 146 960,45	7 504 235,44	7 879 622,49	7 343 078,40	36 680 525,78
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	23 300,00	24 465,00	25 688,00	26 973,00	28 260,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	7 148 963,95	7 498 430,12	7 880 408,91	8 274 629,02	7 711 327,28	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)						
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)						

5.1.4.14 I 4.14 - Ekoschemat - Biologiczna ochrona upraw

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Cały kraj

Z uwagi na to, że produkcja roślin z wykorzystaniem biologicznych metod ochrony wpływa na zachowanie równowagi biologicznej oraz zmniejsza depozycję środków ochrony roślin do środowiska, wskazane jest stosowanie tej interwencji na terenie całego kraju.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S05	Wsparcie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
S06	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów
S09	Poprawa reagowania unijnego rolnictwa na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym na wysokiej jakości, bezpiecznej i pozytywnej żywności produkowanej w sposób zrównoważony; ograniczenie marnowania żywności, jak również poprawa dobrostanu zwierząt i zwalczanie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe
CAP AREAS OF ACTION Code + Description	
AOA-C	protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources
AOA-E	protection of biodiversity, conservation or restoration of habitats or species, including maintenance and creation of landscape features or non-productive areas
AOA-F	actions for a sustainable and reduced use of pesticides, particularly pesticides that present a risk for human health or environment

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 5. P3.	Poprawa jakości wód	krytyczna (+++)	P
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P
CS 9.P.2.	Zrównoważone stosowanie środków produkcji i poprawa bezpieczeństwa biologicznego gospodarstwa	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowych WPR tej interwencji
R.4	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochoду i podlegającej warunkowości
R.6 ^{PR}	Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 ^{PR}	Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.24 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji:

Interwencja polega na zastosowaniu na określonej uprawie zabiegu z wykorzystaniem biologicznej ochrony roślin przy użyciu preparatów mikrobiologicznych (tj. zawierających grzyby, bakterie, wirusy).

Wsparciem będą objęte te uprawy, dla których zostały zarejestrowane środki ochrony roślin oparte na mikroorganizmach. Stosowanie tych środków musi być zgodne z ich etykietą. Celem interwencji jest ograniczenie stosowania chemicznych środków ochrony roślin, co będzie miało pozytywny wpływ na ochronę różnorodności biologicznej i zmniejszy depozycję chemicznych środków ochrony roślin do środowiska.

Wsparcie przyczyni się do złagodzenia trudności występujących przy produkcji roślinnej chronionej biologicznie.

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do wybranych wymagań warunkowości tj. w kwestii bezpieczeństwa żywności w zakresie wymogów dotyczących właściwego stosowania i postępowania ze środkami ochrony roślin oraz ekoschematu „Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin”.

Opis wymagań:

Zastosowanie zabiegu ochrony roślin z wykorzystaniem biologicznej ochrony roślin przy użyciu preparatów mikrobiologicznych zgodnie z etykietą danego środka.

Warunki kwalifikowalności:

1. Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
3. Działka deklarowana do wsparcia, o minimalnej powierzchni 0,1 ha, musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Beneficjent:

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Interwencja wykracza ponad art. 35 ust 3 ustawy z dnia z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin - obowiązek stosowania integrowanej ochrony roślin,

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Interwencja wykracza ponad:

1. art. 35 ust 3 ustawy z dnia z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin - obowiązek stosowania integrowanej ochrony roślin

2. SMR 7: przestrzeganie wymagań związanych z właściwym stosowaniem środków ochrony roślin, które obejmuje stosowanie zasad dobrej praktyki ochrony roślin i spełnianie warunków ustanowionych zgodnie z art. 31 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i podanych na etykietach.

3. SMR 8: przestrzeganie wymagań w zakresie (i) postępowania przechowywania, utylizacji pozostałości środków ochrony roślin, (ii) ograniczeń stosowania środków ochrony roślin na obszarach chronionych wyznaczonych na podstawie ramowej dyrektywy wodnej i przepisów dotyczących sieci Natura 2000.

Praktyka wykracza poza przepisy krajowe oraz warunkowość ponieważ żadne przepisy nie nakładają obowiązku stosowania biologicznych metod ochrony. Rolnik przystępując do ekoschematu będzie zobligowany do zastosowania zabiegu ochrony roślin z wykorzystaniem biologicznej ochrony roślin przy użyciu preparatów mikrobiologicznych.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. a

Płatność roczna przyznawana do powierzchni gruntów rolnych objętych ekoschematem.

Szacowana stawka: 89,89 Euro/ha

W przypadku większego zainteresowania ekoschematem, faktyczna wypłacona stawka może być niższa.

W przypadku realizacji co najmniej dwóch ekoschematów na tej samej powierzchni (działce), płatność w pełnej stawce będzie przyznana za jeden ekoschemat o najwyższej stawce, a stawki w odniesieniu do kolejnych ekoschematów na tej samej powierzchni będą proporcjonalnie zmniejszane.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Przy szacowaniu wysokości stawki wzięto pod uwagę poziom ambicji ekoschematu oraz koszty jakie będą musiały być spełniane przez rolników w ramach interwencji, mając na względzie zapewnienie odpowiedniej wysokości wsparcia w stosunku do ponoszonych nakładów wynikających z realizacji ekoschematu.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Interwencja wpisuje się w kategorię zieloną (Green Box) zgodnie z ust. 5 załącznika nr 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa. Interwencja jest zgodna z wymogami w zakresie kategorii zielonej, ponieważ nie powoduje zakłóceń handlu ani zmian w produkcji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
-------	-------------------------------	------------------	---------------------------	-----------------------------

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Ostateczna wysokość stawki będzie wynikiem założonej kwoty na ekoschemat oraz powierzchni wnioskowanej do objęcia wsparciem w danym roku. W zależności od zainteresowania ekoschematem, faktyczna stawka może być niższa lub wyższa (w granicach stawki maksymalnej). Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_14 - Biologiczna ochrona upraw	Planned unit amount		89,89	89,89	89,89	89,89	79,95	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount		98,88	98,88	98,88	98,88	98,88	
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		5000,00	5000,00	5000,00	5000,00	5000,00	
	Planned output * Planned unit amount		449 450,00	449 450,00	449 450,00	449 450,00	399 750,00	2 197 550,00
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		5000,00	5000,00	5000,00	5000,00	5000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		449 450,00	449 450,00	449 450,00	449 450,00	399 750,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)							
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)							

5.1.4.15 I 4.15 - Ekoschemat - Rolnictwo ekologiczne

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description	
 PL	Polska	

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO5	Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlak i krajobrazów
SO9	Poprawa reagowania unijnego rolnictwa na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym na wysokiej jakości, bezpiecznej i pozytywnej żywności produkowanej w sposób zrównowazony; ograniczenie marnowania żywności, jak również poprawa dobrostanu zwierząt i zwalczanie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe
CAP AREAS OF ACTION Code + Description	
AOA-D	prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management [and soil biota]
AOA-F	actions for a sustainable and reduced use of pesticides, particularly pesticides that present a risk for human health or environment

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P1.	Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa	krytyczna (+++)	Y
CS 5. P1.	Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby	krytyczna (+++)	P
CS 5. P3.	Poprawa jakości wód	krytyczna (+++)	P
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P
CS 9.P 2.	Zrównoważone stosowanie środków produkcji i poprawa bezpieczeństwa biologicznego gospodarstw	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.4	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 ^{FR}	Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 ^{FR}	Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.12	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do lepszego przystosowania się do zmiany klimatu
R.19 ^{FR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments beneficial for soil management to improve soil quality and biota (such as reducing tillage, soil cover with crops, crop rotation included with leguminous crops)
R.22 ^{FR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi
R.24 ^{FR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage
R.29 ^{FR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem w ramach WPR na rolnictwo ekologiczne z podziałem na utrzymywanie i konwersję
R.31 ^{FR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji

Rolnictwo ekologiczne to prowadzenie produkcji rolniczej w sposób łączący najkorzystniejsze dla środowiska praktyki, ochronę zasobów naturalnych, wysoki stopień różnorodności biologicznej, stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt. Oferuje ono konsumentom wyroby wytwarzane przy użyciu substancji naturalnych i naturalnych procesów.

Celem interwencji jest wspieranie dobrowolnych zobowiązań rolników, którzy podejmują się utrzymać lub przejść na praktyki i metody rolnictwa ekologicznego określone w

prawodawstwie unijnym i krajowym. Ekologiczne metody produkcji wpisują się w realizację celów szczegółowych tj. 9, 5, 6 i 4.

Wsparciem w ramach interwencji objęte są powierzchnie w ramach następujących grup upraw: rolnicze, warzywne, zielarskie, sadownicze podstawowe, jagodowe, sadownicze ekstensywne, paszowe oraz TUZ, prowadzone zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego. Ponadto, małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi o powierzchni UR nie większej niż 10 ha mogą otrzymać wsparcie w ramach interwencji na uproszczonych zasadach - płatność do hektara w jednakowej wysokości niezależnie od grupy upraw.

W ramach interwencji rolnicy mogą również otrzymać do każdego hektara zgłoszonego do płatności ekologicznych dodatkową premię za prowadzenie zrównoważonej produkcji roślinno-zwierzęcej (zarówno w przypadku płatności ekologicznych do powierzchni ww. grup upraw, jak i w przypadku małych gospodarstw z uprawami ekologicznymi).

Brak kryteriów wyboru operacji - wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności są uprawnieni do jej otrzymania.

Powiązanie z odpowiednim prawodawstwem:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie finansowania, zarządzania i monitorowania WPR i akty wykonawcze i delegowane
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych
- Ustawa o rolnictwie ekologicznym i rozporządzenia wykonawcze do ustawy

Komplementarność z innymi interwencjami obu filarów:

Interwencja jest komplementarna (uzupełniająca się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie. Dzięki zapewnieniu w ramach interwencji bazy paszowej dla zwierząt ekologicznych jest ona również komplementarna z ekoschematem – Dobrostan zwierząt, w ramach którego premiowane są zwierzęta utrzymywane w systemie rolnictwa ekologicznego. Ponadto, interwencja jest komplementarna z niektórymi interwencjami II filaru ukierunkowanymi na produkcję ekologiczną (np. interwencja dotycząca uczestnictwa w systemach jakości żywności) lub wprowadzającymi preferencje dla gospodarstw ekologicznych (np. inwestycje w gospodarstwach rolnych). Ponadto, z punktu widzenia realizacji celów klimatyczno-środowiskowych interwencja jest również komplementarna w skali kraju z interwencjami rolno-środowiskowo-klimatycznymi II filaru.

Interwencja stanowi jeden z elementów mających na celu rozwój rolnictwa ekologicznego poprzez wsparcie powierzchni upraw prowadzonych ekologicznymi metodami produkcji oraz premiowanie gospodarstw ekologicznych utrzymujących zwierzęta.

Szacowany dla interwencji poziom wskaźnika produktu czyli liczba hektarów wspieranych w ramach WPR objętych zobowiązaniami w zakresie konwersji lub utrzymania ekologicznych metod produkcji uwzględnia dotychczasowe doświadczenia i trendy w zakresie wsparcia powierzchniowego dla rolnictwa ekologicznego tj. działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020. Uwzględnia on także planowany wzrost obecnie wspieranej w ramach tego działania powierzchni, co jest oczekiwanym rezultatem uproszczeń w realizacji zobowiązań ekologicznych i podwyższenia stawek względem PROW 2014-2020. Poziom wskaźnika produktu nie jest jednak tożsamy z % udziałem UR objętych systemem rolnictwa ekologicznego - w odniesieniu do części gruntów objętych ekologicznymi metodami produkcji rolnicy nie korzystają z takiego rodzaju wsparcia w ramach WPR.

Opis wymagań w ramach zobowiązań objętych ekoschematem

Wymagania w ramach interwencji:

- Obowiązek produkcji ekologicznej i odpowiednie przeznaczenie zbioru.
- Uprawa gatunków roślin określonych na poziomie przepisów krajowych.
- Posiadanie zwierząt – w przypadku płatności do upraw paszowych na gruntach ornych oraz do trwałych użytków zielonych.
- Posiadanie zwierząt w obsadzie 0,5-1,5 DJP na każdy hektar UR – w przypadku premii za prowadzenie zrównoważonej produkcji roślinno-zwierzęcej.
- Zachowanie trwałych użytków zielonych (nie dotyczy pakietu Małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi w przypadku TUZ innych niż cenne przyrodniczo).
- Ukończenie szkolenia z zakresu systemu rolnictwa ekologicznego i zasad realizacji interwencji – w przypadku rolnika, który nie realizował działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020.
- W przypadku podstawowych upraw sadowniczych, ekstensywnych upraw sadowniczych oraz upraw jagodowych:
  1. Uprawa gatunków w okresie owocowania, a w przypadku upraw niebędących w okresie owocowania - potwierdzenie, że do założenia tych upraw wykorzystano materiał nasadzeniowy odpowiedniej jakości.
  2. Utrzymanie minimalnej obsady dla poszczególnych gatunków roślin z tolerancją do 10%.
  3. Coroczne wykonywanie na plantacji zabiegów uprawowych i pielęgnacyjnych.

Szczegółowe wymagania dotyczące interwencji zostaną doprecyzowane w szczegółowych przepisach określających warunki przyznania pomocy.

Opis warunków kwalifikowalności /specyficznych warunków kwalifikowalności

- Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą.
- Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednio, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
- Działka deklarowana do wsparcia o minimalnej powierzchni 0,1 ha musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.
- Prowadzenie ekologicznej produkcji rolnej zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 oraz ustawy o rolnictwie ekologicznym.

Beneficjent

Rolnik aktywny zawodowo, objęty nadzorem jednostki certyfikującej w ramach systemu kontroli i certyfikacji w rolnictwie ekologicznym.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC01	Maintenance of permanent grassland based on a ratio of permanent grassland in relation to agricultural area at national, regional, sub-regional, group-of-holdings or holding level in comparison to the reference year 2018.
GAEC02	Protection of wetland and peatland
GAEC03	Ban on burning arable stubble, except for plant health reasons
GAEC06	Minimum soil cover to avoid bare soil in periods that are most sensitive
GAEC07	Crop rotation in arable land, except for crops growing under water
GAEC09	Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natural 2000 sites
SMR02	cap.conditionality-smr2.water-protection
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

1. PRODUKCJA METODAMI EKOLOGICZNYMI - ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN
Odpowiednie minimalne wymagania dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin: (i) art. 35, ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097); (ii): § 1 ust. 1 pkt 1-4, 6 i 2 pkt 1-3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097).

2. PRODUKCJA METODAMI EKOLOGICZNYMI - NAWOŻENIE
Odpowiednie minimalne wymagania dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin: art. 105 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 624 z póź. zm.).

Inne prawo krajowe: art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55 z późn. zm.)

3. PRODUKCJA METODAMI EKOLOGICZNYMI - ZAPOBIEGANIE ZANIECZYSZCZANIU ŚRODOWISKA

Odpowiednie minimalne wymagania dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin: (i) art. 75 pkt 3 lit. a, art. 84 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 624 z póź. zm.); (ii) § 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych (Dz.U. poz. 1311).

4. WYMOGI DLA INTERWENCJI - ZACHOWANIE TUZ
 Nieprzekształcanie występujących w gospodarstwie rolnym trwałych użytków zielonych i pastwisk trwałych

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Wymagania produkcji ekologicznej określone na poziomie przepisów UE m.in. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 wykraczają ponad powszechnie obowiązujące prawodawstwo. Ponadto wymagania specyficzne dla interwencji nie są zawarte ani w powszechnie obowiązującym prawodawstwie ani w wymaganiach systemu rolnictwa ekologicznego - tym samym zobowiązania w ramach interwencji wykraczają ponad wymagania obowiązujące rolników prowadzących konwencjonalne metody produkcji.

1. PRODUKCJA METODAMI EKOLOGICZNYMI - ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN
 Prowadzenie produkcji rolnej, zgodnie z przepisami określonymi w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848:
 (i) zał. II cz. I pkt 1.10.1;

Zapobieganie szkodom wyrządzanym przez szkodniki i chwasty polega przede wszystkim na ochronie poprzez:

- ich naturalnych wrogów,
- wybór gatunków, odmian i heterogenicznego materiału,
- płodozmian,
- techniki uprawy, takie jak biofumigacja, metody mechaniczne i fizyczne, oraz
- procesy termiczne, takie jak solaryzacja i, w przypadku upraw pod osłonami, płytka obróbka gleby parą (do maksymalnej głębokości 10 cm).

(ii) zał. II cz. I pkt 1.10.2;

W przypadku gdy odpowiednia ochrona roślin przed szkodnikami nie jest możliwa z wykorzystaniem środków przewidzianych w pkt 1.10.1 (części I załącznika II do rozporządzenia (UE) 2018/848), lub w przypadku stwierdzonego zagrożenia dla uprawy, można stosować jedynie produkty i substancje dopuszczone do stosowania w produkcji ekologicznej na podstawie art. 9 i 24 i tylko w zakresie, w jakim jest to niezbędne. Podmioty zachowują dokumentację dowodzącą konieczności stosowania takich produktów.

(iii) art. 6 lit. d.

Utrzymywanie zdrowia roślin poprzez stosowanie środków zapobiegawczych, w szczególności takich jak dobór odpowiednich gatunków, odmian lub materiału heterogenicznego odpornych na szkodniki i choroby, odpowiedni płodozmian, metody mechaniczne i fizyczne oraz ochrona naturalnych wrogów szkodników.

SMR 7: Przestrzega się wymagań związanych z właściwym stosowaniem środków ochrony roślin, które obejmuje stosowanie zasad dobrej praktyki ochrony roślin i spełnianie warunków ustanowionych zgodnie z art. 31 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i podanych na etykietach.

SMR 8: Dyrektywa 2009/128/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów: [art. 5 ust. 2, art. 6 ust. 2, art. 9 ust. 2 i art. 8 ust. 1 do 5, art. 12 w odniesieniu do ograniczeń w zakresie stosowania pestycydów w obszarach chronionych określonych na podstawie ramowej dyrektywy wodnej i prawodawstwa Natura 2000, oraz art. 13 ust. 1 i 3 dotyczący postępowania z pestycydami i ich przechowywania oraz usuwania pozostałości].

2. PRODUKCJA METODAMI EKOLOGICZNYMI - NAWOŻENIE

Prowadzenie produkcji rolnej, zgodnie z przepisami określonymi w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848:

(i) zał. II cz. I pkt 1.9.1;

W ekologicznej produkcji roślinnej stosuje się praktyki uprawy, które przyczyniają się do utrzymania lub zwiększenia ilości substancji organicznych w glebie, zwiększają jej stabilność i różnorodność biologiczną oraz zapobiegają zagęszczaniu i erozji gleby.

(ii) zał. II cz. I pkt 1.9.2;

Żyzność i aktywność biologiczna gleby jest utrzymywana i zwiększana:

- a) z wyjątkiem łąk i upraw wieloletnich na paszę – poprzez stosowanie wieloletniego płodozmienu, w tym obowiązkową uprawę roślin bobowatych jako uprawę podstawową lub okrywową w ramach płodozmienu i innych roślin na nawóz zielony;
- b) w przypadku szklarni lub upraw wieloletnich innych niż rośliny na paszę – poprzez stosowanie krótkoterminowej uprawy roślin na nawóz zielony i roślin strączkowych, a także stosowanie różnorodnych roślin; oraz
- c) we wszystkich przypadkach – poprzez stosowanie obornika lub materii organicznej, w obu przypadkach najlepiej przekompostowanych, pochodzących z produkcji ekologicznej.

(iii) zał. II cz. I pkt 1.9.3;

W przypadku gdy potrzeby żywieniowe roślin nie mogą być zaspokojone przy pomocy środków przewidzianych w pkt 1.9.1 i 1.9.2 (części I załącznika II do rozporządzenia (UE) 2018/848), można używać – tylko w koniecznym zakresie – wyłącznie nawozów i środków poprawiających właściwości gleby dopuszczonych do stosowania w produkcji ekologicznej na podstawie art. 24. Podmioty zachowują dokumentację stosowania tych produktów.

(iv) zał. II cz. I pkt 1.9.4;

Całkowita masa odchodów zwierzęcych pochodzących od zwierząt gospodarskich, jak zdefiniowano w dyrektywie Rady 91/676/EWG, stosowanych w jednostkach produkcyjnych w okresie konwersji i ekologicznych jednostkach produkcyjnych jest taka, by ilość azotu nie przekraczała 170 kg rocznie na hektar użytków rolnych. Limit ten stosuje się wyłącznie do użycia obornika, suchego obornika i odwodnionego nawozu od drobiu, kompostowanych odchodów zwierzęcych, w tym nawozu od drobiu, kompostowanego obornika i płynnych odchodów zwierzęcych.

(v) zał. II cz. I pkt 1.9.8.

Nie stosuje się mineralnych nawozów azotowych.

DKR 3: Zakaz wypalania gruntów rolnych.

DKR 6: Minimalna pokrywa glebowa w celu uniknięcia niepokrytej gleby w najbardziej newralgicznych okresach. Na powierzchni stanowiącej co najmniej 30% gruntów ornych, wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, utrzymuje się okrywą ochronną gleby w okresie od dnia 1 listopada do dnia 15 lutego lub prowadzi się systemy uprawy bezorkowej lub pasowej.

DKR 7: Zmianowanie upraw lub inne praktyki mające na celu zachowanie potencjału gleby, w tym dywersyfikacja upraw. Państwa członkowskie mogą wyłączyć z normy gospodarstwa:

1. o powierzchni do 10 ha gruntów ornych;
2. w których więcej niż 75% GO jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, uprawy roślin strączkowych lub ugorowanych lub stanowi sumę powyższych;
3. w których więcej niż 75% UR stanowi TUZ lub jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych lub stanowi sumę powyższych.

SMR 2: Roczna dawka nawozów naturalnych wykorzystywanych rolniczo zawiera nie więcej niż 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych.

3. PRODUKCJA METODAMI EKOLOGICZNYMI - ZAPOBIEGANIE ZANIECZYSZCZANIU ŚRODOWISKA

Prowadzenie produkcji rolnej, zgodnie z przepisami określonymi w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848: zał. II cz. I pkt 1.6.

Wszelkie stosowane techniki produkcji roślinnej zapobiegają zanieczyszczaniu środowiska lub ograniczają je do minimum.

4. WYMOGI DLA INTERWENCJI - ZACHOWANIE TUZ

DKR 9: Zakaz przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000.

DKR 1: Utrzymywanie trwałych użytków zielonych w oparciu o stosunek powierzchni trwałych użytków zielonych do powierzchni użytków rolnych na poziomie krajowym, regionalnym, sub-regionalnym, grup gospodarstw lub gospodarstwa. Ten stosunek nie może spaść o więcej niż 5% w porównaniu z rokiem referencyjnym 2018.

DKR 2: Ochrona terenów podmokłych i torfowisk.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Forma i wysokość wsparcia

Płatność roczna przyznawana do hektara powierzchni upraw prowadzonych metodami ekologicznymi.

Typ płatności - art. 31 ust. 7 lit. b - płatności stanowią rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi.

Szacowane stawki płatności w przypadku w poszczególnych grup upraw:

-Upraw rolniczych: 381,35 EUR/ha - w okresie konwersji; 353,03 EUR/ha - po okresie konwersji

-Upraw warzywnych: 678,88 EUR/ha - w okresie konwersji; 537,30 EUR/ha - po okresie konwersji

-Upraw zielarskich: 417,08 EUR/ha - w okresie konwersji/po okresie konwersji

-Podstawowych upraw sadowniczych: 697,75 EUR/ha - w okresie konwersji; 440,67 EUR/ha - po okresie konwersji

-Upraw jagodowych: 560,67 EUR/ha – w okresie konwersji; 497,30 EUR/ha - po okresie konwersji

-Ekstensywnych upraw sadowniczych: 297,98 EUR/ha - w okresie konwersji/po okresie konwersji

-Upraw paszowych na gruntach ornych: 368,09 EUR/ha - w okresie konwersji; 337,98 EUR/ha - po okresie konwersji

-Trwałych użytków zielonych: 234,38 EUR/ha - w okresie konwersji/po okresie konwersji innych płatności niż do grup upraw:

-Małych gospodarstw z uprawami ekologicznymi - 368,54 EUR/ha

-Premii za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą - 128,76 EUR/ha

Stawki płatności zostały zróżnicowane ze względu na grupy upraw - różniące się od siebie kierunki produkcji charakteryzują się odmienną wysokością i rodzajem ponoszonych kosztów oraz utraconych korzyści. Stawki płatności do poszczególnych grup upraw zostały również zróżnicowane ze względu na status uprawy, tj. czy znajduje się ona w okresie konwersji, czy też jest już uprawą ekologiczną (po okresie konwersji). Przy przechodzeniu na produkcję ekologiczną spadek dochodów jest wyższy, co wynika przede wszystkim z wyższego ryzyka spadku plonów i jednoczesnego braku możliwości sprzedaży wytworzonych produktów jako produkty ekologiczne.

Małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi do 10 ha UR, zamiast płatności zróżnicowanych ze względu na grupę upraw i ich status mogą otrzymać płatność ekologiczną w jednakowej wysokości do każdego hektara UR (niezależnie od grupy upraw).

Poza płatnością do danego hektara zróżnicowaną ze względu na grupę upraw lub nie zróżnicowaną jak w przypadku małych gospodarstw z uprawami ekologicznymi, możliwe jest otrzymanie dodatkowej płatności do danego ha w przypadku posiadania w gospodarstwie obsady zwierząt od 0,5 DJP/ha do 1,5 DJP/ha (premia za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą).

Dodatkowo kwota płatności dla rolnika (liczba hektarów x stawka płatności na hektar) może być powiększona o koszty transakcyjne, które stanowią częściową rekompensatę z tytułu kosztów kontroli gospodarstwa przeprowadzanej przez jednostkę certyfikującą w ramach systemu kontroli w rolnictwie ekologicznym.

Jednostkowe kwoty wsparcia są tożsame z szacowanymi stawkami płatności odpowiednio dla: gruntów z poszczególnymi grupami upraw, małych gospodarstw z uprawami ekologicznymi i premii za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą. Szacowane stawki płatności zostały wyliczone przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB.

Niemniej jednak, budżet interwencji oszacowany na podstawie doświadczeń z wdrażania działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020 (m.in. w zakresie liczby beneficjentów i

powierzchni poszczególnych grup upraw objętych wsparciem, a także w zakresie poziomu obsady zwierząt w gospodarstwach realizujących to działanie) uwzględnia również koszty transakcyjne. Tym samym budżet interwencji to budżet obejmujący kwoty wyliczone w oparciu o poszczególne szacowane stawki płatności i szacowane wielkości powierzchni objętych wsparciem dodatkowo powiększony o budżet obejmujący koszty transakcyjne.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Metoda obliczania planowanych jednostkowych kwot wsparcia

Wysokości szacowanych stawek płatności stanowią pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy. Kalkulacje stawek płatności zostały opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB (IERiGŻ-PIB), co potwierdza odpowiedni certyfikat.

Założenia przyjęte w kalkulacjach stawek płatności opracowanych przez IERiGŻ-PIB, odnośnie do wpływu ekologizacji produkcji na poniesione koszty i utracone dochody oparte są o ekspertyzy IERiGŻ-PIB oraz dane Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, polskiego FADN, GUS, ODR oraz konsultacje i szacunki eksperckie (Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach oraz Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich). Stawki płatności w ramach poszczególnych pakietów są wynikiem bilansu poszczególnych pozycji kosztów i korzyści związanych z rodzajem prowadzonej produkcji. W kalkulacjach stawek płatności wykorzystano dane z lat 2016-2018.

W kalkulacjach stawek dla pakietów dotyczących **upraw rolniczych** (w okresie konwersji i po okresie konwersji), w ramach poniesionych kosztów i utraconych dochodów uwzględniono wartość utraconego plonu wyliczoną jako iloczyn średniej ważonej cen koszyka zbóż i różnicy plonów dla tego koszyka w gospodarstwach ekologicznych w porównaniu do gospodarstw konwencjonalnych. W ramach poniesionych kosztów uwzględniono także wzrost nakładów pracy. W ramach osiągniętych korzyści uwzględniono kwotę oszczędności w kosztach zakupu środków produkcji (tj. sztucznych nawozów mineralnych i środków ochrony roślin) oraz oszczędności wynikające ze zmniejszenia zużycia oleju napędowego. W kalkulacji stawek dla pakietów dotyczących **upraw warzywnych** (w okresie konwersji i po okresie konwersji) w ramach poniesionych kosztów i utraconych dochodów uwzględniono wartość utraconego plonu, wyliczoną jako sumę wartości utraconego plonu dla 4 grup upraw warzywnych (I grupa: marchew jadalna, kapusta; II grupa: pomidory gruntowe; III grupa: cebula, kalafior oraz buraki ćwikłowe; IV grupa: ogórki gruntowe) z różnym poziomem procentowym utraty plonu dla każdej z tych grup, przy czym dla każdej z tych grup tak wyliczona wartość utraconego plonu została zważona w oparciu o udział tych 4 grup w powierzchni upraw warzywnych w latach 2016-2018. W ramach poniesionych kosztów uwzględniono także wzrost nakładów pracy i kwotę wynikającą ze zwiększonego zużycia oleju napędowego. W ramach osiągniętych korzyści uwzględniono kwotę oszczędności w kosztach zakupu środków produkcji (tj. sztucznych nawozów mineralnych i środków ochrony roślin). Współczynnik zmienności średniej ważonej standardowej wartości produkcji koszyka upraw warzywnych w makroregionach Polskiego FADN wykazuje zróżnicowanie statystycznie nieistotne stąd też nie jest uzasadnione różnicowanie stawek płatności w ujęciu regionalnym.

W kalkulacjach stawek dla pakietów dotyczących **upraw zielarskich** (w okresie konwersji i po okresie konwersji) w ramach poniesionych kosztów i utraconych dochodów uwzględniono wartość utraconego plonu, wyliczoną jako iloczyn cen skupu popularnych obecnie gatunków ziół (tj. nostrzyk żółty i rumianek pospolity) i zmniejszonej wielkości plonu tych ziół w przypadku przechodzenia na ekologiczne metody uprawy. W ramach poniesionych kosztów uwzględniono także wzrost nakładów pracy oraz kwotę wynikającą ze zwiększonego zużycia

oleju napędowego. W ramach osiągniętych korzyści uwzględniono kwotę oszczędności w kosztach zakupu środków produkcji (tj. sztucznych nawozów mineralnych i środków ochrony roślin).

W kalkulacjach stawek dla pakietów dotyczących **podstawowych upraw sadowniczych** (w okresie konwersji i po okresie konwersji) w ramach poniesionych kosztów i utraconych dochodów uwzględniono wartość utraconego plonu, wyliczoną jako iloczyn określonego współczynnika procentowego i wartość krajowej produkcji owoców (tj. jabłek, gruszek, śliwek, wiśni, czereśni, brzoskwiń) ustalonej z uwzględnieniem średnich plonów poszczególnych gatunków owoców w dt/ha dla regionów FADN (tj. Pomorze i Mazury, Wielkopolska i Śląsk, Mazowsze i Podlasie, Małopolska i Pogórze) i dla Polski oraz średnich cen skupu za lata 2016-2018 na podstawie danych pochodzących z GUS. W ramach poniesionych kosztów uwzględniono także wzrost nakładów pracy oraz kwotę wynikającą ze zwiększonego zużycia oleju napędowego. W ramach osiągniętych korzyści uwzględniono kwotę oszczędności w kosztach zakupu środków produkcji (tj. sztucznych nawozów mineralnych i środków ochrony roślin). Współczynnik zmienności średniej ważonej standardowej wartości produkcji upraw sadowniczych w makroregionach Polskiego FADN wynosi 26 %, co oznacza, że wykazuje on zróżnicowanie statystycznie istotne. Jednakże nieuzasadnione jest różnicowanie stawek płatności w ujęciu regionalnym, gdyż wartość produkcji w gospodarstwach sadowniczych w regionie Pomorze i Mazury ma marginalny wpływ na wartość produkcji sadowniczej na poziomie całego kraju.

W kalkulacjach stawek dla pakietów dotyczących **upraw jagodowych** (w okresie konwersji i po okresie konwersji) w ramach poniesionych kosztów i utraconych dochodów uwzględniono wartość utraconego plonu, wyliczoną jako iloczyn określonego współczynnika procentowego i średniej wartości krajowej produkcji upraw jagodowych (tj. truskawek, malin, czarnych porzeczek, czerwonych porzeczek, borówek wysokich, agrestu). W ramach poniesionych kosztów uwzględniono także wzrost nakładów pracy oraz kwotę wynikającą ze zwiększonego zużycia oleju napędowego. W ramach osiągniętych korzyści uwzględniono kwotę oszczędności w kosztach zakupu środków produkcji (tj. sztucznych nawozów mineralnych i środków ochrony roślin). Współczynnik zmienności średniej ważonej standardowej wartości produkcji koszyka upraw jagodowych w makroregionach Polskiego FADN wykazuje zróżnicowanie statystycznie nieistotne stąd też nieuzasadnione jest różnicowanie stawek płatności w ujęciu regionalnym.

W kalkulacjach stawek dla pakietów dotyczących **ekstensywnych upraw sadowniczych** (w okresie konwersji i po okresie konwersji) w ramach poniesionych kosztów i utraconych dochodów uwzględniono wartość utraconego plonu, wyliczoną jako iloczyn współczynnika procentowego i średniej wartości krajowej produkcji owoców pozyskiwanych z upraw ekstensywnych (aronii). W ramach poniesionych kosztów uwzględniono także wzrost nakładów pracy oraz kwotę wynikającą ze zwiększonego zużycia oleju napędowego. W ramach osiągniętych korzyści uwzględniono kwotę oszczędności w kosztach zakupu środków produkcji (tj. sztucznych nawozów mineralnych i środków ochrony roślin). Współczynnik zmienności średniej ważonej standardowej wartości produkcji dla aronii w makroregionach Polskiego FADN wykazuje słabe statystyczne zróżnicowanie tej cechy stąd nieuzasadnione jest różnicowanie stawek płatności w ujęciu regionalnym.

W kalkulacjach stawek dla pakietów dotyczących **upraw paszowych na gruntach ornych** (w okresie konwersji i po okresie konwersji) w ramach poniesionych kosztów i utraconych dochodów uwzględniono wartość utraconego plonu, wyliczoną jako iloczyn współczynnika procentowego i średniej wartości produkcji takich upraw. Przy wyliczaniu wartości produkcji upraw paszowych na gruntach ornych zostały wzięte pod uwagę powierzchnie m.in. kukurydzy na zielonkę, traw polowych na zielonkę, lucerny na zielonkę, koniczyny na zielonkę, seradeli i innych motylkowatych na zielonkę. W ramach poniesionych kosztów

uwzględniono również wartość niesprzedanej produkcji pasz objętościowych gdyż cała produkcja jest wykorzystywana do żywienia utrzymywanych zwierząt gospodarskich. Niemniej jednak ze względu na podatność na skutki zmian klimatu, jako poniesiony koszt została uwzględniona również kwota wynikająca z potrzeby zakupu dodatkowych pasz. W ramach poniesionych kosztów uwzględniono także wzrost nakładów pracy oraz kwotę wynikającą ze zwiększonego zużycia oleju napędowego, a także wydatki związane z produkcją zwierzęcą dotyczące m.in. opłat za usługi weterynaryjne, kosztów inseminacji, przygotowania produktów pochodzenia zwierzęcego do sprzedaży i ich przechowywania. W ramach osiągniętych korzyści uwzględniono wartość sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego oraz kwotę oszczędności w kosztach zakupu środków produkcji (tj. sztucznych nawozów mineralnych i środków ochrony roślin).

W kalkulacjach stawek dla pakietów dotyczących **trwałych użytków zielonych** (w okresie konwersji i po okresie konwersji) w ramach poniesionych kosztów i utraconych dochodów uwzględniono wartość utraconego plonu siana oraz wartość niesprzedanej produkcji pasz objętościowych (gdyż cała produkcja jest wykorzystywana do żywienia utrzymywanych zwierząt gospodarskich). Niemniej jednak ze względu na podatność na skutki zmian klimatu, jako poniesiony koszt została uwzględniona również kwota wynikająca z potrzeby zakupu dodatkowych pasz. W ramach poniesionych kosztów uwzględniono także wzrost nakładów pracy oraz kwotę wynikającą ze zwiększonego zużycia oleju napędowego, a także wydatki związane z produkcją zwierzęcą dotyczące m.in. opłat za usługi weterynaryjne, kosztów inseminacji, przygotowania produktów pochodzenia zwierzęcego do sprzedaży i ich przechowywania. W ramach osiągniętych korzyści uwzględniono wartość sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego oraz oszczędności w kosztach zakupu środków produkcji (tj. sztucznych nawozów mineralnych i środków ochrony roślin).

W kalkulacjach stawek dla pakietu dotyczącego **małych gospodarstw z uprawami ekologicznymi** w ramach którego rolnicy będą otrzymywać płatność w jednakowej wysokości niezależnie od rodzaju prowadzonej uprawy, stawkę ustalono jako średnią ważoną stawek płatności dla pakietów/wariantów z uwzględnieniem struktury upraw w latach 2016-2018 w gospodarstwach o powierzchni do 10 ha użytków rolnych.

Dostępne publikacje dotyczące zarządzania gospodarstwem ekologicznym (w tym prowadzenia produkcji zwierzęcej w takim gospodarstwie) wskazują, że przy obsadzie zwierząt od 0,5 DJP/ha do 1,5 DJP/ha jest zabezpieczona w gospodarstwie samowystarczalność paszowo-nawozowa. Minimalna obsada zwierząt na poziomie 0,5 DJP/ha UR pozwala gospodarstwu w pełni bilansować mineralizującą się w procesie produkcji materię organiczną. Natomiast obsada na poziomie 1,5 DJP/ha pozwala potroić zasoby mineralizującej się w procesie produkcji materii organicznej w glebie i jednocześnie zachować w gospodarstwie produkcję o zrównoważonej organizacji produkcji zwierzęcej.

W kalkulacjach stawek dla pakietu dotyczącego **premię za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą** w ramach poniesionych kosztów i utraconych dochodów uwzględniono wartość produkcji roślinnej w gospodarstwie, która jest w całości przeznaczana na paszę. W ramach poniesionych kosztów uwzględniono także wzrost nakładów pracy wynikających z prowadzenia produkcji zwierzęcej. Dodatkowym kosztem jest również kwota wynikająca ze zwiększonego zużycia oleju napędowego oraz wydatki związane z produkcją zwierzęcą dotyczące m.in. opłat za usługi weterynaryjne, kosztów inseminacji, przygotowania produktów pochodzenia zwierzęcego do sprzedaży i ich przechowywania. W ramach osiągniętych korzyści uwzględniono wartość sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego oraz oszczędności w kosztach zakupu obornika, który jest pozyskiwany od zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie.

Zakłada się możliwość rekalkulacji stawek płatności w trakcie wdrażania interwencji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Kategoria zielona

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)
Stawka płatności będzie ograniczona do dodatkowych kosztów lub utraconych dochodów wynikających z realizacji zobowiązań w ramach interwencji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_1		Uprawy rolnicze w okresie konwersji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_10		Uprawy jagodowe po okresie konwersji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_11		Ekstensywne uprawy sadownicze w okresie konwersji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
-------	-------------------------------	------------------	---------------------------	-----------------------------

4_15_12

Ekstensywne uprawy
sadownicze po okresie
konwersji

Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
-------	-------------------------------	------------------	---------------------------	-----------------------------

4_15_13

Uprawy paszowe na gruntach
ornych w okresie konwersji

Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
-------	-------------------------------	------------------	---------------------------	-----------------------------

4_15_14

Uprawy paszowe na gruntach
ornych po okresie konwersji

Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
-------	-------------------------------	------------------	---------------------------	-----------------------------

4_15_15

Trwałe użytki zielone w
okresie konwersji

Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
-------	-------------------------------	------------------	---------------------------	-----------------------------

4_15_16

Trwałe użytki zielone po
okresie konwersji

Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z

prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_17		Małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_18		Premia za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_2		Uprawy rolnicze po okresie konwersji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_3		Uprawy warzywne w okresie konwersji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
-------	-------------------------------	------------------	---------------------------	-----------------------------

4_15_4

Uprawy warzywne po okresie
konwersji

Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)

Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_5		Uprawy zielarskie w okresie konwersji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_6		Uprawy zielarskie po okresie konwersji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)

Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_7		Podstawowe uprawy sadownicze w okresie konwersji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_8		Podstawowe uprawy sadownicze po okresie konwersji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_15_9		Uprawy jagodowe w okresie konwersji	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)

Wysokości szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z prowadzeniem produkcji metodami ekologicznymi tzn. praktyk wykraczających ponad obowiązujące standardy.

Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

		Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_15_1 - Uprawy rolnicze w okresie konwersji	Planned unit amount		381,35	381,35	381,35	381,35	339,19	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount							
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		33 816,00	101 447,00	169 078,00	135 262,00	67 631,00	
	Planned output * Planned unit amount		12 895 731,60	38 686 813,45	64 477 895,30	51 582 163,70	22 939 758,89	190 582 362,94
4_15_10 - Uprawy jagodowe po okresie konwersji	Planned unit amount		497,30	497,30	497,30	497,30	442,32	
	Minimum Amount for the Planned unit amount							
	Maximum Amount for the Planned unit amount							
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)		995,00	2984,00	4973,00	5220,00	5713,00	
	Planned output * Planned unit amount		494 813,50	1 483 943,20	2 473 072,90	2 595 906,00	2 526 974,16	9 574 709,76

4_15_11 - Ekstensywne uprawy sadownicze w okresie konwersji	Planned unit amount	297,98	297,98	297,98	297,98	265,03	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	432,00	1296,00	2159,00	1727,00	864,00	
	Planned output * Planned unit amount	128 727,36	386 182,08	643 338,82	514 611,46	228 985,92	1 901 845,64
4_15_12 - Ekstensywne uprawy sadownicze po okresie konwersji	Planned unit amount	297,98	297,98	297,98	297,98	265,03	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	533,00	1598,00	2663,00	3095,00	3959,00	
	Planned output * Planned unit amount	158 823,34	476 172,04	793 520,74	922 248,10	1 049 253,77	3 400 017,99
4_15_13 - Uprawy paszowe na gruntach ornych w okresie konwersji	Planned unit amount	368,09	368,09	368,09	368,09	327,40	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	8717,00	26 151,00	43 586,00	34 869,00	17 434,00	
	Planned output * Planned unit amount	3 208 640,53	9 625 921,59	16 043 570,74	12 834 930,21	5 707 891,60	47 420 954,67
4_15_14 - Uprawy paszowe na gruntach ornych po okresie konwersji	Planned unit amount	337,98	337,98	337,98	337,98	300,61	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	8879,00	26 638,00	44 397,00	53 114,00	70 548,00	
	Planned output * Planned unit amount	3 000 924,42	9 003 111,24	15 005 298,06	17 951 469,72	21 207 434,28	66 168 237,72
4_15_15 - Trwałe użytki zielone w okresie konwersji	Planned unit amount	234,38	234,38	234,38	234,38	208,47	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	5501,00	16 503,00	27 506,00	22 004,00	11 004,00	
	Planned output * Planned unit amount	1 289 324,38	3 867 973,14	6 446 856,28	5 157 297,52	2 294 003,88	19 055 455,20

4_15_16 - Trwałe użytki zielone po okresie konwersji	Planned unit amount	234,38	234,38	234,38	234,38	208,47	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	3724,00	11 171,00	18 619,00	24 120,00	35 122,00	
	Planned output * Planned unit amount	872 831,12	2 618 258,98	4 363 921,22	5 653 245,60	7 321 883,34	20 830 140,26
4_15_17 - Małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi	Planned unit amount	368,54	368,54	368,54	368,54	327,80	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	3839,00	11 516,00	19 194,00	19 194,00	19 194,00	
	Planned output * Planned unit amount	1 414 825,06	4 244 106,64	7 073 756,76	7 073 756,76	6 291 793,20	26 098 238,42
4_15_18 - Premia za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą	Planned unit amount	128,76	128,76	128,76	128,76	114,53	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	15 350,00	46 049,00	76 748,00	76 748,00	76 748,00	
	Planned output * Planned unit amount	1 976 466,00	5 929 269,24	9 882 072,48	9 882 072,48	8 789 948,44	36 459 828,64
4_15_2 - Uprawy rolnicze po okresie konwersji	Planned unit amount	353,03	353,03	353,03	353,03	314,00	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	24 498,00	73 495,00	122 491,00	156 307,00	223 938,00	
	Planned output * Planned unit amount	8 648 528,94	25 945 939,85	43 242 997,73	55 181 060,21	70 316 532,00	203 335 058,73

4_15_3 - Uprawy warzywne w okresie konwersji	Planned unit amount	678,88	678,88	678,88	678,88	603,82	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	7194,00	21 583,00	35 971,00	28 777,00	14 388,00	
	Planned output * Planned unit amount	4 883 862,72	14 652 267,04	24 419 992,48	19 536 129,76	8 687 762,16	72 180 014,16
4_15_4 - Uprawy warzywne po okresie konwersji	Planned unit amount	537,30	537,30	537,30	537,30	477,90	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	1423,00	4270,00	7117,00	14 311,00	28 699,00	
	Planned output * Planned unit amount	764 577,90	2 294 271,00	3 823 964,10	7 689 300,30	13 715 252,10	28 287 365,40
4_15_5 - Uprawy zielarskie w okresie konwersji	Planned unit amount	417,08	417,08	417,08	417,08	370,97	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	707,00	2122,00	3536,00	2829,00	1415,00	
	Planned output * Planned unit amount	294 875,56	885 043,76	1 474 794,88	1 179 919,32	524 922,55	4 359 556,07
4_15_6 - Uprawy zielarskie po okresie konwersji	Planned unit amount	417,08	417,08	417,08	417,08	370,97	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	1407,00	4221,00	7034,00	7742,00	9156,00	
	Planned output * Planned unit amount	586 831,56	1 760 494,68	2 933 740,72	3 229 033,36	3 396 601,32	11 906 701,64

4_15_7 - Podstawowe uprawy sadownicze w okresie konwersji	Planned unit amount	697,75	697,75	697,75	697,75	620,61	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	297,00	892,00	1 487,00	1 190,00	595,00	
	Planned output * Planned unit amount	207 231,75	622 393,00	1 037 554,25	830 322,50	369 262,95	3 066 764,45
4_15_8 - Podstawowe uprawy sadownicze po okresie konwersji	Planned unit amount	440,67	440,67	440,67	440,67	391,96	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	321,00	962,00	1 604,00	1 901,00	2 496,00	
	Planned output * Planned unit amount	141 455,07	423 924,54	706 834,68	837 713,67	978 332,16	3 088 260,12
4_15_9 - Uprawy jagodowe w okresie konwersji	Planned unit amount	560,67	560,67	560,67	560,67	498,69	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	247,00	740,00	1 234,00	987,00	493,00	
	Planned output * Planned unit amount	138 485,49	414 895,80	691 866,78	553 381,29	245 854,17	2 044 483,53
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Hektary)	102 530,00	307 589,00	512 649,00	512 649,00	512 649,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	42 965 501,62	128 896 634,09	214 827 685,42	212 380 507,53	184 547 558,72	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)						
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)						

5.1.4.16 I 4.16 - Ekoschemat – Dobrostan zwierząt

Zasieg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S09 Poprawa reagowania ulijnego rolnictwa na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym na wysokiej jakości, bezpiecznej i pożywej żywności produkowanej w sposób zrównowazony, ograniczenie marnowania żywności, jak również poprawa dobrostanu zwierząt i zwalczanie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe
CAP AREAS OF ACTION Code + Description
AOA-G actions to enhance animal welfare or address antimicrobial resistance

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 9.P.3.	Produkcja żywności pochodzenia zwierzęcego z wyższym poziomem dobrostanu zwierząt	pożądana (+)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 ^{PR} Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 ^{PR} Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.44 ^{CU PR} Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP) objętych wspieranymi działaniami służącymi poprawie dobrostanu zwierząt

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis zobowiązań dla ekoschematów (5.1)

Opis interwencji

Celem interwencji jest zachęcenie rolników do promowania podwyższonych (ponad obowiązujące standardy) warunków dobrostanu zwierząt. Rolnikom udzielane będzie wsparcie za realizację zobowiązań w zakresie dobrostanu zwierząt, które wykraczają ponad odpowiednie obowiązkowe normy wynikające z powszechnie obowiązującego prawa oraz powszechnie stosowane praktyki. Wsparcie to ma na celu zrekompensowanie dodatkowych poniesionych kosztów i utraconych dochodów w wyniku wprowadzenia praktyk hodowlanych związanych z podwyższonym dobrostanem zwierząt. Utrzymywanie zwierząt w warunkach podwyższonego dobrostanu wpisuje się w realizację celu szczegółowego nr 9.

Istnieje wiele czynników, które mogą wpływać na dobrostan zwierząt np. rodzaj obiektów, w których zwierzęta są utrzymywane, strefy odpoczynku, dostępna przestrzeń oraz obsada zwierząt, a także dostęp do wybiegu/pastwiska. Poprzez wprowadzenie praktyk hodowlanych, które wykraczają poza odpowiednie obowiązkowe normy, zwierzętom zapewnia się możliwość realizowania potrzeb behawioralnych, a tym samym lepsze ich samopoczucie i zdrowie. Pozwala to również zapobiegać agresji między zwierzętami i wzajemnemu okaleczaniu się. Poprawa dobrostanu zwierząt wpłynie korzystnie na wyniki produkcji i jakość produktów pozyskiwanych od tych zwierząt a tym samym na zdrowie ludzi.

Interwencja obejmuje świnie (lochy i tuczniki), bydło (krowy i opasy), owce, kury nioski, kurczęta brojlery, indyki utrzymywane z przeznaczeniem na produkcję mięsa, konie i kozy. Interwencja co do zasady stanowi kontynuację wdrażanego w ramach PROW 2014-2020 działania Dobrostan zwierząt. Zasadne jest jednak rozszerzenie zakresu dotychczasowego wsparcia poprzez promowanie dobrych praktyk w utrzymywaniu zwierząt, wykraczających ponad minimalne wymagania, w odniesieniu również do innych gatunków, które są istotne dla polskiego rolnictwa ze względu na skalę produkcji, np. bydło, kurczęta brojlery oraz indyki. Ponadto, uzasadnieniem dla objęcia wsparciem również innych gatunków /grup zwierząt jest także przygotowanie rolników na przyszłe zmiany przepisów unijnych w zakresie dobrostanu zwierząt i zwrócenie ich uwagi na kierunki tych zmian oraz tendencje i oczekiwania społeczne w tym zakresie.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności są uprawnieni do otrzymania płatności.

Powiązanie z odpowiednim prawodawstwem

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie finansowania, zarządzania i monitorowania WPR i akty wykonawcze i delegowane

- Ustawa o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt i rozporządzenia wykonawcze do ustawy

- Ustawa o ochronie zwierząt i rozporządzenia wykonawcze do ustawy

- inne prawodawstwo UE:

1. dyrektywa Rady 2008/120/WE z dnia 18 grudnia 2008 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony świń
2. dyrektywa Rady 2007/43/WE z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie ustanowienia minimalnych zasad dotyczących ochrony kurcząt utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa
3. dyrektywa Rady 1999/74/WE z dnia 19 lipca 1999 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony kur niosek
4. dyrektywa Rady 2008/119/WE z dnia 18 grudnia 2008 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony cieląt

Komplementarność z innymi interwencjami z obu filarów

Interwencja jest komplementarna (uzupełniająca się) z pozostałymi interwencjami w ramach płatności bezpośrednich przyczyniając się łącznie do realizacji zdefiniowanych potrzeb jak i szczegółowych celów UE. Interwencja stanowi również dopełnienie zasad warunkowości poprzez realizację wymogów wykraczających ponad jej wymagania i tym samym cele szczegółowe UE są realizowane w szerszym zakresie. Poprzez wspieranie na uproszczonych zasadach również zwierząt objętych systemem rolnictwa ekologicznego interwencja jest komplementarna w stosunku do interwencji Rolnictwo ekologiczne, w ramach której zwierzętom zapewniana jest baza paszowa. Interwencja ma również uzupełniający charakter w stosunku do innych ekoschematów tj. np. Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt. Ponadto, interwencja jest komplementarna z interwencjami rolno-środowiskowo-klimatycznymi II filaru - poprzez wymóg wypasu przyczynia się bowiem do utrzymania struktury krajobrazu rolniczego wraz z jego zróżnicowanym bogactwem przyrodniczym. W każdym środowisku gdzie pasą się zwierzęta powstaje bowiem związek przyczynowo skutkowy: siedlisko – roślinność – zwierzęta. Ekoschemat - Dobrostan zwierząt ma również uzupełniający charakter względem interwencji dotyczącej zachowania zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie. Ponadto, interwencja jest także komplementarna z interwencją Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (dotacje), w ramach której realizowane mogą być operacje dotyczące produkcji zwierzęcej, w tym m.in. w zakresie zapewnienia wybiegów i pastwisk.

Szacowany dla interwencji poziom wskaźnika produktu czyli liczba DJP wspieranych w ramach WPR objętych zobowiązaniami w zakresie dobrostanu zwierząt uwzględnia w odniesieniu do gatunków/grup zwierząt objętych działaniem Dobrostan zwierząt PROW 2014-2020 dotychczasowe doświadczenia i trendy, jak również planowany wzrost obecnie wspieranej liczby zwierząt tych gatunków/grup wynikający m.in. ze wzrastającej świadomości wśród rolników o możliwości uzyskania tego rodzaju wsparcia oraz rosnącej świadomości potrzeby zapewnienia zwierzętom lepszych warunków bytowych. Natomiast w odniesieniu do gatunków/grup zwierząt nieobjętych dotychczas wsparciem w ramach dobrostanu zwierząt szacowany poziom wskaźnika produktu wynika z szacunków własnych opartych na analogii do doświadczeń z wdrażania działania Dobrostan zwierząt PROW 2014-2020 oraz zakładanego zainteresowania rolników takim rodzajem wsparcia w odniesieniu do całkowitej populacji danej grupy zwierząt.

Opis wymagań w ramach zobowiązań objętych ekoschematem

Wymagania w ramach interwencji:

1. Wymogi odnoszące się do danej grupy zwierząt dotyczą wszystkich zwierząt tej grupy utrzymywanych w gospodarstwie rolnym.
2. Rolnik realizujący interwencję dotyczącą dobrostanu zwierząt po raz pierwszy w nowym okresie programowania zobowiązany jest do odbycia szkolenia z zakresu metod ograniczających stosowanie antybiotyków.
3. Rolnik posiada plan poprawy dobrostanu zwierząt (nie dotyczy wypasu krów mlecznych).

Ponadto, w odniesieniu do:

1. loch:

- lochy nie są utrzymywane w systemie jarzmowym; dopuszcza się jednak utrzymywanie loch w jarzmie w okresie okołoporodowym nie dłużej jednak niż przez 8 dni;
- lochom zapewnia się zwiększoną o co najmniej 20% powierzchnię bytową w budynkach zgodnie z tabelą określającą minimalne wielkości tych powierzchni;
- w odniesieniu do prosiąt utrzymywanych z lochami - zabrania się rutynowego skracania ogona.

LOCHY			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.	Powierzchnia kojca, dla loch w okresie porodu i odchowu prosiąt ssących	co najmniej 3,5 m ²	co najmniej 4,2 m ²
Powierzchnia kojca w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić, w przypadku utrzymywania grupowo:			
2.	Loch	co najmniej 2,25 m ² , przy czym w przypadku loch prośnych, co najmniej 1,3 m ² powierzchni kojca powinno stanowić stałe podłoże i nie więcej niż 15% tego podłoża - otwory odpływowe	co najmniej 2,7 m ² , przy czym w przypadku loch prośnych, co najmniej 1,3 m ² powierzchni kojca powinno stanowić stałe podłoże i nie więcej niż 15% tego podłoża - otwory odpływowe
	Loszek po pokryciu	co najmniej 1,64 m ² , przy czym co najmniej 0,95 m ² powierzchni kojca powinno stanowić stałe podłoże i nie więcej niż 15% tego podłoża - otwory odpływowe	co najmniej 2 m ² , przy czym co najmniej 0,95 m ² powierzchni kojca powinno stanowić stałe podłoże i nie więcej niż 15% tego podłoża - otwory odpływowe
	Loch	- do 5 sztuk - powinna być większa o 10%*; - powyżej 39 sztuk - może być mniejsza o 10%*	- do 5 sztuk - powinna być większa o 10%** tj. 3 m ² ; - powyżej 39 sztuk - może być mniejsza o 10%** tj. 2,4 m ²

3.	Loszek po pokryciu	<ul style="list-style-type: none"> - do 5 sztuk - powinna być większa o 10%^{**}; - powyżej 39 sztuk - może być mniejsza o 10%^{**} 	<ul style="list-style-type: none"> - do 5 sztuk - powinna być większa o 10%^{**} tj. 2,2 m²; - powyżej 39 sztuk - może być mniejsza o 10%^{**} tj. 1,8 m²
Powierzchnia kojca w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić, w przypadku utrzymywania pojedynczo :			
4.	Loch (***)	co najmniej: <ul style="list-style-type: none"> - długość - długość zwierzęcia powiększona o 0,3 m, nie mniej jednak niż 2 m; - szerokość 0,6 m. 	co najmniej 2,7 m²

(*) Rozporządzenie MRJRW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.)

(**) w stosunku do wartości wskazanych w pkt 2.

(***) Dotyczy gospodarstw utrzymujących mniej niż 10 loch lub loszek od 4. tygodnia po pokryciu do tygodnia przed przewidywanym terminem prosięnia

2. tuczników:

- tucznikom zapewnia się zwiększoną o co najmniej 20% powierzchnię bytową w budynkach, zgodnie z tabelą określającą minimalne wielkości tych powierzchni;
- zakaz rutynowego skracania ogona.

TUCZNIKI			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.	Powierzchnia kojca w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić, w przypadku utrzymywania grupowego dla warchlaków i tuczników o masie ciała, co najmniej:		
	• do 10 kg	0,15 m ²	0,18 m ²
	• powyżej 10 do 20 kg	0,2 m ²	0,24 m ²
	• powyżej 20 do 30 kg	0,3 m ²	0,36 m ²
	• powyżej 30 do 50 kg	0,4 m ²	0,48 m ²
	• powyżej 50 do 85 kg	0,55 m ²	0,66 m ²
	• powyżej 85 do 110 kg	0,65 m ²	0,78 m ²
	• powyżej 110 kg	1 m ²	1,2 m ²

(*) Rozporządzenie MRJRW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.)

3. krów mlecznych:

a. wypas:

- krowom mlecznym zapewnia się co najmniej 120 dni wypasu w sezonie wegetacyjnym (przez min. 6 godz. dziennie);
- prowadzenie rejestru wypasu krów mlecznych.

b. zwiększona powierzchnia bytowa:

- krowom mlecznym utrzymywanym grupowo bez uwięzi wolnostanowiskowo zapewnia się zwiększoną o co najmniej 20% powierzchnię bytową w budynkach, zgodnie z poniższą tabelą:

KROWY MLECZNE			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.	W systemie wolnostanowiskowym z wydzielonymi legowiskami: <ul style="list-style-type: none"> • wymiary wydzielonego legowiska • powierzchnia ~~odpasowa~~ - ruchowa 	długość - co najmniej 2,1 m, szerokość - co najmniej 1,1 m;	długość - co najmniej 2,1 m, szerokość - co najmniej 1,1 m; co najmniej 4 m²
2.	Powierzchnia, w przeliczeniu na jedną sztukę w systemie wolnostanowiskowym bez wydzielonych legowisk na ściółce	co najmniej 4,5 m ²	co najmniej 5,4 m²

(*) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (t. j. Dz. U. z 2019, poz. 1966).

4. krów mamek:

- krowom mamkom, cielętom, opasom o masie ciała do 300 kg i jałówkom użytkowanym w kierunku mięsnym zapewnia się:

- co najmniej 140 dni wypasu w sezonie wegetacyjnym;
- dostęp (poza sezonem wegetacyjnym) do środowiska zewnętrznego (np. pastwiska, wybiegi, okólniki) o powierzchni o co najmniej 20% większej niż powierzchnia wymagana w odniesieniu do systemu otwartego utrzymywania bydła, zgodnie z poniższą tabelą:

BYDŁO UŻYTKOWANE W KIERUNKU MIĘSNYM			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
Powierzchnia, na której jest utrzymywane bydło w przeliczeniu na 1 sztukę wynosi, co najmniej:			
1.	Cieleta	5 m ²	6 m ²
2.	Opasy do 300 kg	-	12 m ²
3.	Jałówki	10 m ²	12 m ²
4.	Krowy	15 m ²	18 m ²

(*) Przepisy prawa określają wyłącznie wielkość minimalną powierzchni dla bydła utrzymywanego w systemie otwartym, brak jest natomiast regulacji w odniesieniu do powierzchni wybiegów w przypadku chowu alkiezowo-wybiegowego, brak jest też regulacji dotyczącej powierzchni minimalnej dla opasów utrzymywanych poza budynkiem inwentarskim. Rozporządzenie **MRBZW** z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (t. j. Dz. U. z 2019, poz. 1966). Rozporządzenie **MRBZW** z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.).

5. owiec:

wszystkim grupom technologicznym zwierząt z gatunku owca domowa zapewnia się:

- wypas lub dostęp do wybiegu - przez co najmniej 120 dni w sezonie wegetacyjnym;
- zwiększoną o co najmniej 20% powierzchnię bytową w pomieszczeniach, zgodnie z poniższą tabelą:

OWCE			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
Powierzchnia pomieszczenia dla owiec utrzymywanych pojedynczo powinna wynosić w przypadku utrzymywania:			
1.	samicy gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	-	co najmniej 2,16 m²
	samicy gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy z jagnięciem	co najmniej 2,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,7 m ² dla każdego następnego jagnięcia ssącego	co najmniej 3 m² i dodatkowo co najmniej 0,84 m² dla każdego następnego jagnięcia ssącego
	samicy gatunku owca domowa w wieku od 6 do 12 miesięcy	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m²
	samca gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy(**)	co najmniej 3 m ²	co najmniej 3,6 m²
	samca gatunku owca domowa w wieku od 6 do 12 miesięcy(**)	co najmniej 2 m ²	co najmniej 2,4 m²
	samca gatunku owca domowa - skopka	co najmniej 0,8 m ²	co najmniej 0,96 m²
	Powierzchnia pomieszczenia dla owiec utrzymywanych grupowo, w przeliczeniu na jedną sztukę , powinna wynosić w przypadku utrzymywania:		
2.	samicy gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	-	co najmniej 1,2 m²
	samicy gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy z jagnięciem	co najmniej 1,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,5 m ² dla każdego następnego jagnięcia ssącego	co najmniej 1,8 m² i dodatkowo co najmniej 0,6 m² dla każdego następnego jagnięcia ssącego
	samicy gatunku owca domowa w wieku od 6 do 12 miesięcy	co najmniej 0,8 m ²	co najmniej 0,96 m²
	samca gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy(**)	co najmniej 2 m ²	co najmniej 2,4 m²
	samca gatunku owca domowa w wieku od 6 do 12 miesięcy(**)	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m²
	samca gatunku owca domowa - skopka	co najmniej 0,6 m ²	co najmniej 0,72 m²

(*) Rozporządzenie **MRBZW** z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1966)

(**) nie dotyczy skopków

6. kur niosek:

- zakaz przycinania dziobów;
- zapewnienie utrzymania bez klatek na ściółce;

- zapewnienie zwiększonej powierzchni bytowej w kurniku – obsada nie większa niż 7 szt./m² powierzchni użytkowej podłogi;
- zapewnienie zwiększonej dostępności gniazd: w przypadku stosowania gniazd pojedynczych – nie więcej niż 5 kur niosek/gniazdo, a w przypadku gniazd grupowych – nie więcej niż 96 kur niosek/m² powierzchni gniazda;
- zapewnienie grzędy o długości min. 0,2 m/kurę noskę;
- zapewnienie stałego dostępu do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie.

KURY NIOSKI			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.		utrzymanie klatkowe utrzymanie bez klatek	utrzymanie bez klatek
W przypadku utrzymywania kur niosek bez klatek			
2.	Obsada	max 9 szt./m ²	max 7 szt./m ²
3.	Gniazdo <ul style="list-style-type: none"> • pojedyncze lub • grupowe 	<ul style="list-style-type: none"> • max 7 kur niosek/gniazdo • max 120 kur niosek/m² 	<ul style="list-style-type: none"> • max 5 kur niosek/gniazdo • max 96 kur niosek/m²
4.	Grzęda	co najmniej 0,15 m x liczba kur niosek	co najmniej 0,2 m x liczba kur niosek
5.	Inne	w celu przeciwdziałania wydziobaniu piór i kanibalizmowi możliwe jest przycinanie dziobów przed ukończeniem 10 dnia życia	zakaz przycinania dziobów
		-	zapewnienie stałego dostępu do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie

(*) Rozporządzenie MR/EW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.).

7. kurcząt brojlerów:

- zapewnienie zwiększonej powierzchni bytowej w kurniku - maksymalne zagęszczenie obsady nie większe niż 30 kg/m² i jednocześnie nie większe niż 20 szt./m²;
- zapewnienie minimum 6 godzin fazy ciemnej/dobę następującej po fazie jasnej oświetlenia;
- zapewnienie stałego dostępu do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie.

KURCZĘTA BROJLERY			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
Utrzymywanie kurcząt brojlerów			
1.	Obsada	max 33 kg/m ²	max 30 kg/m ² i nie więcej niż 20 szt./m ²
2.	Inne	w okresie 7 dni od dnia umieszczenia kurcząt brojlerów w kurniku, a także w okresie 3 dni przed przewidywanym dniem ich uboju oświetlenie dostosowuje się do 24-godzinnego rytmu, z okresami zaciemnienia trwającymi co najmniej 6 godzin ogółem i co najmniej z jednym okresem nieprzerwanego zaciemnienia trwającym przynajmniej 4 godziny, z wyłączeniem okresów przyciemniania	co najmniej 6 godzin fazy ciemnej/dobę następującej po fazie jasnej oświetlenia;
		-	stały dostęp do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie

(*) Rozporządzenie MR/EW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.).

8. indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa:

- zapewnienie zwiększonej powierzchni bytowej w pomieszczeniu – maksymalne zagęszczenie obsady nie większe niż 50 kg/m²;
- zapewnienie 8 godzin fazy ciemnej/dobę następującej po fazie jasnej oświetlenia;

- zapewnienie stałego dostępu do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie.

INDYKI UTRZYMYWANE Z PRZEZNACZENIEM NA PRODUKCJĘ MIĘSA			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
Utrzymywanie indyków bez klatek			
1.	Obsada	max 57 kg/m ²	max 50 kg/m ²
2.	Inne	-	zapewnienie co najmniej 8 godzin fazy ciemnej/dobę następującej po fazie jasnej oświetlenia
		-	zapewnienie stałego dostępu do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie

(*) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (t. j. Dz. U. z 2019, poz. 1966).

9. opasów:

a) zwiększona powierzchnia bytowa:

- wymogami objęte jest bydło opasowe w wieku kwalifikującym się do płatności;
- utrzymywanie bez uwięzi;
- utrzymywanie na ściółce;
- zapewnienie zwiększonej o co najmniej 20% powierzchni bytowej w pomieszczeniach, zgodnie z tabelą określającą minimalne wielkości tych powierzchni.

b) zwiększona powierzchnia bytowa wraz z wybiegami:

- wymogami objęte jest bydło opasowe w wieku kwalifikującym się do płatności;
- utrzymywanie bez uwięzi;
- utrzymywanie na ściółce;
- zapewnienie dostępu do wybiegu przez co najmniej 4 godz. dziennie przez cały rok, z możliwością zastąpienia przebywania na wybiegu przez pastwiskowanie w sezonie wegetacyjnym;
- zapewnienie zwiększonej o co najmniej 20% powierzchni bytowej w pomieszczeniach, zgodnie z tabelą określającą minimalne wielkości tych powierzchni.

OPASY			
Lp.		Obowiązujące normy prawne	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
CIELETA (*)			
1.	Utrzymywane pojedynczo – wymiary kojca***	a) szerokość - co najmniej wysokość cielęcia w kłębie, b) długość - co najmniej 1,1 długości ciała cielęcia mierzonej od czubka nosa do ogonowej krawędzi guza kulszowego;	a) szerokość - co najmniej wysokość cielęcia w kłębie +20%, b) długość - co najmniej 1,1 długości ciała cielęcia mierzonej od czubka nosa do ogonowej krawędzi guza kulszowego + 20%;
	Utrzymywane grupowo – powierzchnia kojca w przeliczeniu na jedną sztukę	1) 1,5 m ² - dla cieląt o masie ciała do 150 kg; 2) 1,7 m ² - dla cieląt o masie ciała powyżej 150 do 220 kg; 3) 1,8 m ² - dla cieląt o masie ciała powyżej 220 kg.	1) 1,8 m ² - dla cieląt o masie ciała do 150 kg; 2) 2 m ² - dla cieląt o masie ciała powyżej 150 do 220 kg; 3) 2,2 m ² - dla cieląt o masie ciała powyżej 220 kg.
OPASY(**)			
2.	Utrzymywane bez uwięzi wolnostanowiskowo, bez wydzielonych legowisk na ściółce – powierzchnia w przeliczeniu na jedną sztukę	bydło opasowe o masie ciała do 300 kg - co najmniej 1,6 m ² ;	bydło opasowe o masie ciała do 300 kg - co najmniej 1,9 m ² ;
		bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg - co najmniej 2,2 m ² ;	bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg - co najmniej 2,6 m ² ;

(*) Rozporządzenie MRJRW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.).

(**) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (t. j. Dz. U. z 2019, poz. 1966).

(***) pojedynczo można utrzymywać cielęta w wieku powyżej 8 tygodni tylko w gospodarstwach, które posiadają mniej niż 6 sztuk cieląt (w gospodarstwach utrzymujących co najmniej 6 cieląt – zabrania się utrzymania pojedynczo cieląt w wieku powyżej 8 tygodnia życia).

10. koni (dorosłe/młodzież/ klacz ze źrebięciem):

- utrzymywanie bez uwięzi
- zapewnienie:

a) zwiększona powierzchnia bytowa:

- w sezonie wegetacyjnym - wypasu lub dostępu do powierzchni zewnętrznych przez co najmniej 140 dni (przez min. 6 godz. dziennie);
- poza sezonem wegetacyjnym - dostępu do powierzchni zewnętrznych lub bieżalni przez min. 2 godz. dziennie o powierzchni w przypadku:
  1. koni dorosłych/ młodzieży – 70m²/szt.;
  2. klaczy ze źrebięciem – 85 m²/szt.
- boksów lub w przypadku utrzymywania wolnostanowiskowego w pomieszczeniach - powierzchni zwiększonej co najmniej o 20%, zgodnie z poniższą tabelą:

KONIE			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.	Powierzchnia boksu	<ul style="list-style-type: none"> • <u>konie dorosłe</u>, których wysokość w kłębie wynosi do 1,47 m - co najmniej 6 m²; • <u>konie dorosłe</u>, których wysokość w kłębie wynosi powyżej 1,47 m - co najmniej 9 m²; • <u>klacz ze źrebięciem</u> - co najmniej 12 m². 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>konie dorosłe</u>, których wysokość w kłębie wynosi do 1,47 m - co najmniej 7,2 m²; • <u>konie dorosłe</u>, których wysokość w kłębie wynosi powyżej 1,47 m - co najmniej 10,8 m²; • <u>klacz ze źrebięciem</u> - co najmniej 14,4 m².
2.	Powierzchnia w przypadku utrzymywania w systemie wolnostanowiskowym bez uwięzi	<ul style="list-style-type: none"> • <u>konie dorosłe lub młodzież po odsadzeniu od matki</u> - co najmniej 10 m²; • <u>klacz ze źrebięciem</u> - co najmniej 12 m². 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>konie dorosłe lub młodzież po odsadzeniu od matki</u> - co najmniej 12 m²; • <u>klacz ze źrebięciem</u> - co najmniej 14,4 m².

(*) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (t. j. Dz. U. z 2019, poz. 1966).

b) system otwarty:

- zadaszenia o powierzchni pozwalającej na jednoczesne przebywanie wszystkich koni pod tym zadaszeniem;
- ściółki pod zadaszeniem;
- powierzchni zewnętrznej zwiększonej co najmniej o 20% względem powierzchni wymaganej dla systemu otwartego, zgodnie z poniższą tabelą:

KONIE			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.	Powierzchnia w systemie otwartym	koń dorosły – 0,1 ha	koń** – 0,12 ha

(*) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (t. j. Dz. U. z 2019, poz. 1966),

(**) niezależnie od wieku i płci

11. kóz:

wszystkim grupom technologicznym zwierząt z gatunku koza domowa zapewnia się:

- utrzymywanie bez uwięzi;
- dostęp do wybiegu przez cały rok - o powierzchni zwiększonej co najmniej o 20%, zgodnie z poniższą tabelą;
- wypas przez co najmniej 120 dni w sezonie wegetacyjnym;
- zwiększoną co najmniej o 20% powierzchnię bytową w pomieszczeniach, zgodnie z poniższą tabelą:

KOZY			
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
Powierzchnia kojca w przypadku utrzymywania pojedynczego w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić w przypadku utrzymywania:			
1.	samicy gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m²
	samicy gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy z koźlęciem ssącym	co najmniej 1,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,3 m ² dla każdego następnego koźlęcia ssącego	co najmniej 1,8 m² i dodatkowo co najmniej 0,36 m² dla każdego następnego koźlęcia ssącego
	samca gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m²
	samca gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy przeznaczonego do rozrodu	co najmniej 3 m ²	co najmniej 3,6 m²
Powierzchnia kojca w przypadku utrzymywania grupowego w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić w przypadku utrzymywania:			

2.	samicy gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m ²
	samicy gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy z koźlęciem ssącym	co najmniej 1,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,3 m ² dla każdego następnego koźlęcia ssącego	co najmniej 1,8 m ² i dodatkowo co najmniej 0,36 m ² dla każdego następnego koźlęcia ssącego
	samca gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m ²
	samca gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy przeznaczonego do rozrodu	co najmniej 3 m ²	co najmniej 3,6 m ²
	samicy lub samca od odsadzenia do osiągnięcia dojrzałości piciowej tj. do ukończenia 12 miesięcy.	co najmniej 1 m ²	co najmniej 1,2 m ²
Powierzchnia wybiegu w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić w przypadku utrzymywania:			
3.	wszystkie grupy technologiczne z gatunku koza poza samcem w wieku powyżej 12 miesięcy, w tym również samcem w tym wieku przeznaczonym do rozrodu	co najmniej 4 m ²	co najmniej 4,8 m ²
	samca gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy, w tym również samca w tym wieku przeznaczony do rozrodu	co najmniej 6 m ²	co najmniej 7,2 m ²

(*) Rozporządzenie MRJRW z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1966)

Szczegółowe wymagania dotyczące interwencji, w tym zasady łączenia poszczególnych rodzajów płatności, zostaną doprecyzowane w szczegółowych przepisach krajowych określających warunki przyznania pomocy.

Opis warunków kwalifikowalności /specyficznych warunków kwalifikowalności

- Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą.
- Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.
- Posiadanie odpowiedniej siedziby stada zarejestrowanej zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt (jeśli dotyczy), a w przypadku drobiu – numer zakładu drobiu.
- Zwierzęta objęte wymogami są oznakowane i zarejestrowane zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt (jeśli dotyczy).
- Wszystkie lochy w gospodarstwie rolnym są indywidualnie oznakowane i zarejestrowane zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt – w przypadku dobrostanu loch.
- Posiadanie nadanego numeru weterynaryjnego - w przypadku kur niosek.
- Podmioty utrzymujące kurczęta brojlery i indyki utrzymywane z przeznaczeniem na produkcję mięsa są zarejestrowane zgodnie z przepisami o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.
- Minimalna liczba posiadanych w gospodarstwie stanowisk zgodnie z powszechnie obowiązującymi przepisami:
  1. w przypadku kur niosek — 350,
  2. w przypadku kurcząt brojlerów — 500,
  3. w przypadku indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa — 100.
- Minimalna liczba posiadanych zwierząt w przypadku koni – 2 szt. koni w wieku co najmniej 24 miesiące lub klacz ze źrebięciem zgłoszonym do ARiMR.

- Do płatności nie kwalifikują się konie utrzymywane w dzikich lub półdzikich warunkach, pochodzące z obszarów parku narodowego albo parku krajobrazowego, wskazanych zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

- W ramach dobrostanu tuczników - do płatności kwalifikują się jedynie tuczniki pochodzące od loch utrzymywanych w gospodarstwach realizujących interwencję dotyczącą dobrostanu loch.

- W ramach dobrostanu bydła opasowego - do płatności kwalifikuje się bydło opasowe w wieku od ukończenia 4 miesiąca życia do ukończenia 18 miesiąca życia, utrzymywane w danym gospodarstwie w tym okresie, co najmniej przez 120 dni - w przypadku opasów, które nie pochodzą od krów mamek objętych interwencją.

- W ramach dobrostanu bydła opasowego - do płatności kwalifikuje się bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg do ukończenia 18 miesiąca życia, utrzymywane w danym gospodarstwie, w tym okresie, co najmniej przez 120 dni - w przypadku opasów, które pochodzą od krów mamek objętych interwencją.

Zwierzęta gatunków/grup objętych interwencją, które są **utrzymywane zgodnie z systemem rolnictwa ekologicznego**, co zostało potwierdzone przez jednostki certyfikujące w rolnictwie ekologicznym, mogą kwalifikować się do płatności dobrostanowych na uproszczonych zasadach o ile utrzymywane są w systemie, którego dotyczy dana płatność dobrostanowa (odpowiednio pomieszczenia/system otwarty), jeżeli:

- Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą.

- Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednio, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.

- Odpowiednie siedziby stada rolnika są zarejestrowane zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt (jeśli dotyczy), a w przypadku drobiu – nadano numer zakładu drobiu.

- Zwierzęta objęte wymogami interwencji są oznakowane i zarejestrowane zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt (jeśli dotyczy).

- Wszystkie zwierzęta danej grupy zwierząt w gospodarstwie rolnym są utrzymywane zgodnie z systemem rolnictwa ekologicznego.

A ponadto:

- Zwierzęta utrzymywane są bez uwięzi (w przypadku wypasu krów mlecznych wymóg dotyczy wypasu).

- W ramach dobrostanu loch - wszystkie lochy w gospodarstwie rolnym są indywidualnie oznakowane i zarejestrowane zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

- W ramach dobrostanu krów mamek – poza sezonem wegetacyjnym zwierzętom zapewniony jest dostęp do środowiska zewnętrznego (np. pastwiska, wybiegi, okólniki).

- W ramach dobrostanu kur niosek – nadany został numer weterynaryjny.

- W ramach dobrostanu kur niosek – ptakom nie są przycinane dzioby.

- W ramach dobrostanu kurcząt brojlerów i indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa - podmioty je utrzymujące są zarejestrowane zgodnie z przepisami o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.

- W ramach dobrostanu bydła opasowego - do płatności kwalifikuje się bydło opasowe w wieku od ukończenia 4 miesiąca życia do ukończenia 18 miesiąca życia, utrzymywane w danym gospodarstwie w tym okresie, co najmniej przez 120 dni - w przypadku opasów, które nie pochodzą od krów mamek objętych interwencją.

- W ramach dobrostanu bydła opasowego - do płatności kwalifikuje się bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg do ukończenia 18 miesiąca życia, utrzymywane w danym gospodarstwie, w tym okresie, co najmniej przez 120 dni - w przypadku opasów, które pochodzą od krów mamek objętych interwencją.
- W ramach dobrostanu bydła opasowego zwiększona powierzchnia bytowa wraz z wybiegiem – poza sezonem wegetacyjnym zwierzętom zapewniony jest dostęp do wybiegów.
- W ramach dobrostanu koni - do płatności nie kwalifikują się konie utrzymywane w dzikich lub półdzikich warunkach, pochodzące z obszarów parku narodowego albo parku krajobrazowego, wskazanych zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt.
- W ramach dobrostanu koni zwiększona powierzchnia bytowa - poza sezonem wegetacyjnym zwierzętom zapewniony jest dostęp do powierzchni zewnętrznych lub biegalni.
- W ramach dobrostanu kóz - zwierzętom poza okresem wypasu zapewniony jest dostęp do wybiegu.

Beneficjent

Rolnik aktywny zawodowo.

Identyfikacja odpowiednich elementów bazowych (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania oraz inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
SMR14	cap.conditionality-smr14.calves-protection
SMR15	cap.conditionality-smr15.pigs-protection
SMR16	cap.conditionality-smr16.animals-protection

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Krowy mleczne – wypas

- **Standardowa praktyka:** krowy mleczne utrzymywane są na uwięzi w zamkniętych pomieszczeniach, bez dostępu do wybiegów i pastwisk.

Krowy mleczne – zwiększona powierzchnia bytowa

- **Prawo krajowe:** rolnik jest obowiązany zapewnić krowom powierzchnię określoną w § 11 rozporządzenia z 28 czerwca 2010 r.

Krowy mamki

- **Prawo krajowe:** rolnik jest obowiązany zapewnić utrzymywanym w systemie otwartym cielętom, powierzchnię określoną w § 15 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r., a krowom – powierzchnię określoną w § 12 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.

Owce

- **Prawo krajowe:** rolnik jest obowiązany zapewnić owcom powierzchnię określoną w § 16 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.;

- **Standardowa praktyka:** owce w sezonie wegetacyjnym przebywają na pastwiskach lub wybiegach albo utrzymywane są tylko w systemie alkiejowym.

Kury nioski

- **Prawo krajowe:** (i) rolnik jest obowiązany utrzymywać kury nioski w kurniku bez klatek jednopoziomowo lub wielopoziomowo zgodnie z warunkami określonymi w § 29 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.; (ii) w celu przeciwdziałania wydziobywaniu piór i kanibalizmowi u kur niosek można przycinać im, przed ukończeniem 10. dnia życia, dzioby zgodnie z § 33 tego rozporządzenia.

Kurczęta brojlery

- **Prawo krajowe:** (i) rolnik obowiązany jest utrzymywać kurczęta brojlery w kurniku, w którym zagęszczenie określone zostało w § 34 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r., (ii) w okresie 7 dni od dnia umieszczenia kurcząt brojlerów w kurniku, a także w okresie 3 dni przed przewidywanym dniem ich uboju oświetlenie dostosowuje się do 24-godzinnego rytmu, z okresami zaciemnienia trwającymi co najmniej 6 godzin ogółem i co najmniej z jednym okresem nieprzerwanego zaciemnienia trwającym przynajmniej 4 godziny, z wyłączeniem okresów przyciemniania, zgodnie z § 5 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.

Indyki utrzymywane z przeznaczeniem na mięso

- **Prawo krajowe:** rolnik obowiązany jest utrzymywać indyki w kurniku, w którym zagęszczenie określone zostało w § 19 rozporządzenia z 28 czerwca 2010 r.

Opasy

- **Prawo krajowe:** rolnik jest obowiązany zapewnić cielętom utrzymywanym w pomieszczeniach, powierzchnię, o której mowa w § 15 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r., a pozostałemu bydłu – warunki, o których mowa w § 11 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.

Konie

- **Prawo krajowe:** (i) rolnik utrzymuje konie w pomieszczeniach zgodnie z warunkami określonymi w § 13 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.; (ii) rolnik zapewnia koniom powierzchnię w pomieszczeniach określoną w § 14 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r., (iii) rolnik zapewnia koniom utrzymywanym w systemie otwartym powierzchnię, o której mowa w § 15 tego rozporządzenia.

Kozy

- **Prawo krajowe:** rolnik jest obowiązany zapewnić kozom zarówno możliwość korzystania z wybiegów o określonej powierzchni, jak i powierzchnię określoną w § 18 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a ekoschematem (należy wyjaśnić, w jaki sposób ekoschemat wykracza poza poziom odniesienia, zwłaszcza w przypadku wymogu SMR i norm krajowych) (6.3)

Wymagania zaproponowane w odniesieniu do poszczególnych gatunków/grup zwierząt wykraczają ponad: odpowiednie SMR, odpowiednie minimalne wymagania dotyczące dobrostanu zwierząt, inne odpowiednie obowiązkowe wymogi ustanowione w prawie krajowym i unijnym, standardowe praktyki hodowlane ponieważ dotyczą co do zasady wymogu zapewnienia zwiększonej powierzchni bytowej ponad obowiązujące prawodawstwo lub zapewnienia dostępu do środowiska zewnętrznego, w przypadkach kiedy nie jest to wymagane przepisami prawa lub nie jest to standardowa praktyka utrzymania zwierząt.

Lochy i tuczniaki:

- **SMR 10:** rolnik jest obowiązany: (i) w przypadku grupowego utrzymywania knurów warchlaków, tuczniaków, knurków, loszek hodowlanych, loch i loszek po pokryciu, do zapewnienia im odpowiedniej powierzchni kojca, zgodnie z wymaganiami określonymi w § 24 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r. (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.), (ii) w

stadach powyżej 9 sztuk loch, utrzymywać grupowo lochy i loszki od 4. tygodnia po pokryciu do tygodnia przed przewidywanym terminem proszenia, przy czym długość każdego z boków kojca powinna spełniać warunki, o których mowa w § 24 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r., (iii) utrzymywać świnie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia zgodnie z § 4 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r., (iv) zapewnić, aby pomieszczenia dla świń były zbudowane w sposób umożliwiający utrzymanie świń w warunkach, o których mowa w § 4, z zastrzeżeniem ust. 3 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r., (v) zapewnić, aby powierzchnia kojca do proszenia umożliwiała proszenie naturalne lub zapewniała osobie obsługującej dostęp do zwierzęcia zgodnie z § 20 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.;

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia zgodnie z § 4 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.

Krowy mleczne – wypas

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia zgodnie z § 3 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r. (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1966).

Krowy mleczne – zwiększona powierzchnia bytowa

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia zgodnie z § 3 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.

Krowy mamki

- **SMR 9:** rolnik jest obowiązany utrzymywać cielęta w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia zgodnie z § 4 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.; rolnikowi nie wolno utrzymywać cieląt na uwięzi, z wyjątkiem cieląt utrzymywanych grupowo w porze karmienia nie dłużej niż jedną godzinę zgodnie z art. 12 ust. 4a pkt 2 ustawy o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2020 r. poz. 638);

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany: (i) utrzymywać bydło (z wyjątkiem cieląt) w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia zgodnie z § 3 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r., (ii) zapewnić bydłu (z wyjątkiem cieląt) utrzymywanemu w systemie otwartym możliwość ochrony przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi i zwierzętami drapieżnymi, w szczególności przez zakrzewienie lub zadrzewienie miejsc ich utrzymywania albo przez budowę w tych miejscach niezwiązanych trwale z podłożem zadaszeń, wiat lub innych osłon chroniących przed wiatrem zgodnie z § 2 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r., a w przypadku cieląt - utrzymywanych w systemie otwartym – zapewnić możliwość ochrony przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi i zwierzętami drapieżnymi zgodnie z § 3 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.

Owce

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia zgodnie z § 3 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.

Kury nioski

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia zgodnie z § 4 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.

Kurczęta brojlery

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawiania oraz leżenia z § 4 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.

Indyki utrzymywane z przeznaczeniem na mięso

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawiania oraz leżenia zgodnie z § 3 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.

Opasy

- **SMR 9:** (i) rolnikowi zabrania się utrzymywania cieląt powyżej 8. tygodnia życia w pojedynczych boksach, z wyjątkiem cieląt trzymanyh z ich matkami w okresie ssania oraz przypadków, o których mowa w art. 12 ust. 4b ustawy o ochronie zwierząt i § 14 ust. 1 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r., (ii) rolnikowi nie wolno utrzymywać cieląt na uwięzi, z wyjątkiem cieląt utrzymywanych grupowo w porze karmienia nie dłużej niż jedną godzinę zgodnie z art. 12 ust. 4a pkt 2 ustawy o ochronie zwierząt, (iii) rolnik jest obowiązany zapewnić, aby kojce, w których cielęta są utrzymywane pojedynczo, spełniały warunki, o których mowa w § 15 ust. 2 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.; (iv) rolnik jest obowiązany zapewnić, aby kojce, w których cielęta są utrzymywane grupowo, spełniały warunki, o których mowa w § 15 ust. 3 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.; (v) rolnik jest obowiązany utrzymywać cielęta w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawiania oraz leżenia zgodnie z § 4 rozporządzenia z dnia 15 lutego 2010 r.;

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawiania oraz leżenia z § 3 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.

Konie

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawiania oraz leżenia zgodnie z § 3 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r., a koniom utrzymywanym w systemie otwartym zapewnić możliwość ochrony przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi i zwierzętami drapieżnymi, w szczególności przez zakrzewienie lub zadrzewienie miejsc ich utrzymywania albo przez budowę w tych miejscach niezwiązanych trwale z podłożem zadaszeń, wiat lub innych osłon chroniących przed wiatrem zgodnie z § 2 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.

Kozy

- **SMR 11:** rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawiania oraz leżenia zgodnie z § 3 rozporządzenia z dnia 28 czerwca 2010 r.

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Opis (7.1)

Forma i wysokość wsparcia

Płatność roczna przyznawana do sztuki zwierzęcia.

Typ płatności art. 31 ust. 7 lit. b – płatności stanowią rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy.

Szacowane stawki płatności będą płacone w przypadku:

- dobrostanu loch – za lochę,
- dobrostanu tuczników – za tuczniaka,

- dobrostanu krów mlecznych – wypas – za krowę mleczną,
- dobrostanu krów mlecznych - zwiększona powierzchnia bytowa – za krowę mleczną,
- dobrostanu krów mamek – za krowę mamkę,
- dobrostanu owiec – za samicę gatunku owca domowa w wieku co najmniej 12 miesięcy,
- dobrostanu kur niosek – za kurę nioskę,
- dobrostanu kurcząt brojlerów – za kurczę brojlera,
- dobrostanu indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa – za indyka,
- dobrostanu opasów - zwiększona powierzchnia bytowa – za opasa,
- dobrostanu opasów - zwiększona powierzchnia bytowa wraz z wybiegiem– za opasa,
- dobrostanu koni – zwiększona powierzchnia bytowa – za konia w wieku co najmniej 24 miesiące,
- dobrostanu koni - system otwarty – za konia w wieku co najmniej 24 miesiące,
- dobrostanu kóz – za samicę gatunku koza domowa w wieku co najmniej 12 miesięcy.

Lp.	Dobrostan zwierząt	Szacowana stawka płatności dobrostanowej (EUR/DJP)	DJP *
1.	Dobrostan loch	150,56	0,5
2.	Dobrostan tuczników	22,47	0,3
3.	Dobrostan krów mlecznych – wypas	41,57	1
4.	Dobrostan krów mlecznych – zwiększona powierzchnia bytowa	133,71	1
5.	Dobrostan krów mamek	73,93	1
6.	Dobrostan owiec	298,88	0,1
7.	Dobrostan kur niosek	195,83	0,014
8.	Dobrostan kurcząt brojlerów	5,46	0,007
9.	Dobrostan indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa	19,48	0,03
10.	Dobrostan opasów – zwiększona powierzchnia bytowa	40,13	0,7
11.	Dobrostan opasów – zwiększona powierzchnia bytowa wraz z wybiegami	102,41	0,7
12.	Dobrostan koni – zwiększona powierzchnia bytowa	104,78	0,8
13.	Dobrostan koni – system otwarty	47,47	0,8
14.	Dobrostan kóz	289,89	0,1

(*) [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Livestock_unit_\(LSU\)_oraz_draft_Implementing_Act_for_the_calculation_of_common_indicators_related_to_outputs_and_results_\(version_1\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Livestock_unit_(LSU)_oraz_draft_Implementing_Act_for_the_calculation_of_common_indicators_related_to_outputs_and_results_(version_1))

W przypadku płatności dotyczących dobrostanu krów mlecznych oraz opasów (nie dotyczy płatności do zwierząt utrzymywanych w systemie rolnictwa ekologicznego, jeżeli rolnik ubiega się o te płatności na uproszczonych zasadach) będą one przyznawane z zastosowaniem poniższych progów degressywności:

- do 100 sztuki – 100%
- 101-150 sztuki – 75%
- powyżej 150 sztuki – 50%

Stawki płatności zostały zróżnicowane ze względu na gatunek/grupę zwierząt oraz zakres wymogów w obrębie danej grupy. Hodowla zwierząt w zależności gatunku/grupy zwierząt charakteryzuje się bowiem odmienną wysokością i rodzajem ponoszonych kosztów oraz utraconych korzyści.

Dodatkowo kwota płatności dla rolnika (liczba zwierząt x stawka płatności na sztukę zwierzęcia) może być powiększona o koszty transakcyjne, które stanowią częściową rekompensatę z tytułu sporządzenia planu poprawy dobrostanu zwierząt.

Jednostkowe kwoty wsparcia są tożsame z szacowanymi stawkami płatności w zależności od gatunku/grupy zwierząt. Szacowane stawki płatności zostały wyliczone przez Instytut Zootechniki – PIB.

Niemniej jednak budżet interwencji oszacowany na podstawie doświadczeń z wdrażania działania Dobrostan zwierząt PROW 2014-2020 m.in. w zakresie liczby beneficjentów i liczby zwierząt objętych wsparciem uwzględnia również degresywność płatności i koszty transakcyjne. Tym samym budżet interwencji to budżet obejmujący kwoty wyliczone w oparciu o poszczególne szacowane stawki płatności i poszczególne szacowane wielkości populacji zwierząt objętych wsparciem. Budżet ten w przypadku krów mlecznych i opasów jest pomniejszony ze względu na degresywność płatności. Budżet interwencji jest dodatkowo powiększony o budżet obejmujący koszty transakcyjne.

Opis (dla ekoschematów) (7.2)

Metoda obliczania planowanych jednostkowych kwot wsparcia

Wysokości szacowanych stawek płatności stanowią pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy.

Kalkulacje zostały przygotowane z uwzględnieniem wymogów prawodawstwa UE oraz wytycznych KE w odniesieniu do wymogów wykraczających ponad odpowiednie SMR, odpowiednie minimalne wymagania dotyczące dobrostanu zwierząt, inne odpowiednie obowiązkowe wymogi ustanowione w prawie krajowym i unijnym, standardowe praktyki hodowlane.

Dla grup zwierząt objętych wsparciem przeprowadzono kalkulację nadwyżki bezpośredniej dla produkcji standardowej i produkcji w poprawionych warunkach dobrostanu zwierząt i na tej podstawie określono wysokość stawek płatności. W kalkulacjach stawek wykorzystane zostały dane statystyczne oraz materiały źródłowe pochodzące z badań w gospodarstwach rolnych utrzymujących zwierzęta, prowadzonych przez IZ-PIB. Stawki płatności wyliczono do jednej sztuki zwierzęcia utrzymywanego w gospodarstwie.

W odniesieniu do zwierząt utrzymywanych zgodnie z systemem rolnictwa ekologicznego, zgodnie z opinią Instytutu Zootechniki-PIB przyjęto, że pomimo pewnych różnic w poziomie wymogów w ramach interwencji dotyczącej dobrostanu zwierząt i w ramach systemu rolnictwa ekologicznego - system rolnictwa ekologicznego kompleksowo zapewnia zwierzętom wysoki poziom dobrostanu i tym samym wyliczone stawki płatności w ramach interwencji mają zastosowanie pomimo tych różnic również do zwierząt utrzymywanych w systemie rolnictwa ekologicznego.

Kalkulacje stawek płatności zostały opracowane przez Instytut Zootechniki – PIB, co potwierdza odpowiedni certyfikat.

W kalkulacjach płatności dla **Dobrostanu świń** w zależności od grupy zwierząt uwzględniono koszty bezpośrednie produkcji, do których zaliczono m.in.: koszt pasz, koszt remontu stada (lochy), koszt leków i usług weterynaryjnych oraz inseminacji (lochy), koszt zakupu prosiąt (tuczniaki). Do pozostałych kosztów bezpośrednich produkcji wliczono: ubezpieczenie zwierząt, koszt zużytej wody do produkcji, koszty specjalistyczne (np.

znakowanie zwierząt, koszt środków do konserwacji i magazynowania pasz, koszt dokumentacji hodowlanej).

1. Dobrostan loch - zwiększona powierzchnia bytowa:

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu z tytułu produkcji prosiąt, wynikający ze zmniejszenia o 20% obsady loch w budynkach inwentarskich oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt.

1. Dobrostan tuczników - zwiększona powierzchnia bytowa:

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu z tytułu produkcji tuczników, wynikający ze zmniejszenia o 20% obsady tuczników w budynkach inwentarskich oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt.

W kalkulacjach płatności dla **Dobrostanu krów** uwzględniono koszty bezpośrednie produkcji, do których zaliczono m.in.: koszt pasz, koszt remontu stada, koszt leków i usług weterynaryjnych oraz inseminacji, koszt oceny użyteczności mlecznej i pracy hodowlanej. Do pozostałych kosztów bezpośrednich produkcji wliczono także m. in.: ubezpieczenie zwierząt, środki czystości i dezynfekcyjne.

1. Dobrostan krów mlecznych - wypas:

Wyliczenie płatności przeprowadzono w odniesieniu do chowu alkierzowego. W kalkulacji płatności uwzględniono spadek wydajności mlecznej krów korzystających z pastwisk w stosunku do krów utrzymywanych alkierzowo oraz dodatkowe koszty ponoszone w związku z codziennym przeprowadzaniem krów między pastwiskiem a oborą i nadzorowaniem właściwego wyposażenia pastwisk (np. stan ogrodzeń, dowóz wody). Po stronie korzyści ze stosowania wypasu uwzględniono obniżone koszty żywienia zwierząt.

1. Dobrostan krów mlecznych - zwiększona powierzchnia bytowa:

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu z tytułu zmniejszonej produkcji mleka, wynikający ze zmniejszenia o 20% obsady krów w budynkach inwentarskich oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt.

1. Dobrostan krów mamek:

Płatność z tytułu dobrostanu krów mamek obejmuje wypas oraz zapewnienie (poza okresem pastwiskowym) stałego dostępu do środowiska zewnętrznego, na powierzchni powiększonej o co najmniej 20% w stosunku do powierzchni minimalnej, wymaganej w systemie otwartym chowu bydła. Uznając, że zwykłą praktyką w produkcji bydła użytkowanego w kierunku mięsnym jest wypas letni, kosztów z tym związanych nie uwzględniono w wyliczeniu stawki. Kalkulacja opiera się na stratach w produkcji wynikających z wymogu powiększenia dostępnej zwierzętom powierzchni zewnętrznej oraz uwzględnia spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt.

1. Dobrostan owiec

W kalkulacji płatności dla **Dobrostanu owiec** uwzględniono koszty bezpośrednie produkcji, do których zaliczono m.in. koszty pasz, koszty strzyży, koszty weterynaryjne (korekta racic, odrobaczanie, leki, usługi weterynaryjne) itp.

Wyliczenie płatności przeprowadzono w odniesieniu do chowu alkierzowo – pastwiskowego owiec o mleczno-mięsnym kierunku użytkowania. Uznając, że zwykłą praktyką w produkcji owiec jest wypas letni/dostęp do wybiegów w sezonie wegetacyjnym, kosztów z tym związanych nie uwzględniono w wyliczeniu stawki.

Kalkulacja płatności opiera się na stratach w produkcji wynikających ze zmniejszenia liczebności owiec w celu zapewnienia zwiększonej o 20% powierzchni bytowej w pomieszczeniach oraz na spadku kosztów wynikającym ze zmniejszenia liczby zwierząt.

W kalkulacjach płatności dla **Dobrostanu drobiu** uwzględniono koszty bezpośrednie produkcji, do których zaliczono m.in.: koszt zakupu zwierząt (kurek lub piskląt), koszt pasz, koszt leków i usług weterynaryjnych, koszt ściółki, koszt materiałów absorbujących uwagę, koszt wody zużytej na produkcję, koszt dezynfekcji, koszt najmu pracy dorywczej.

1. Dobrostan kur niosek

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu z tytułu zmniejszonej sprzedaży jaj i żywca nieśnego wynikający ze zmniejszenia obsady kur niosek w kurnikach z 9 szt./m² do 7 szt./m² oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt.

1. Dobrostan kurcząt brojlerów

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu z tytułu zmniejszonej sprzedaży żywca wynikający ze zmniejszenia obsady kurcząt brojlerów z 33 kg/m² do 30 kg/m² w kurnikach oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt.

1. Dobrostan indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu z tytułu zmniejszonej sprzedaży żywca wynikający ze zmniejszenia obsady indyków z 57 kg/m² do 50 kg/m² oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt. Stawka płatności dla indyków została określona jako średnia ważona stawek płatności dla indyków lekkich, średniociężkich i ciężkich.

W kalkulacjach płatności dla **Dobrostanu opasów** uwzględniono koszty bezpośrednie produkcji, do których zaliczono m.in.: koszt zakupu cielęcia do opasu, koszt pasz, koszt usług weterynaryjnych oraz leków i profilaktyki, koszt ściółki, koszt wody zużytej na produkcję, dodatkowy koszt pracy.

1. Dobrostan opasów – zwiększona powierzchnia bytowa

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu z tytułu zmniejszonej produkcji żywca wołowego, wynikający ze zmniejszenia o 20% obsady opasów w pomieszczeniach oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt.

1. Dobrostan opasów – zwiększona powierzchnia bytowa wraz z wybiegiem

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu z tytułu zmniejszonej produkcji żywca wołowego, wynikający ze zmniejszenia o 20% obsady opasów w pomieszczeniach oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt, jak również dodatkowe koszty pracy związane z obsługą zwierząt na okólniku/pastwisku.

W kalkulacjach płatności dla **Dobrostanu koni** uwzględniono koszty bezpośrednie produkcji, do których zaliczono m.in.: koszt zakupu konia, koszt pasz, koszt obsługi weterynaryjnej, koszt ubezpieczenia zwierzęcia, koszt usług kowalskich, koszt ściółki, koszty związane z dodatkowym nakładem pracy.

1. Dobrostan koni – zwiększona powierzchnia bytowa

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu z tytułu pracy konia wynikający ze zmniejszenia obsady o 20% oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt.

1. Dobrostan koni – system otwarty

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu wynikający ze zmniejszenia obsady o 20% oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt.

W kalkulacjach płatności dla **Dobrostanu kóz** uwzględniono koszty bezpośrednie produkcji, do których zaliczono m.in.: koszty pasz, koszty weterynaryjne (w tym: leki i profilaktykę), zużycie wody, koszty słomy lub innych materiałów na ściółkę, zakupu kolczyków.

1. Dobrostan kóz

W kalkulacji płatności uwzględniono spadek dochodu z tytułu sprzedaży mleka, serów, żywca wynikający ze zmniejszenia obsady o 20% oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia liczby zwierząt.

Zakłada się możliwość rekalkulacji stawek płatności w trakcie wdrażania interwencji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Zgodność z WTO (9)

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)
 Stawka płatności będzie ograniczona do dodatkowych kosztów lub utraconych dochodów wynikających z realizacji zobowiązań w ramach interwencji.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_1		Dobrostan loch	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_10		Dobrostan opasów – zwiększona powierzchnia bytowa	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_11		Dobrostan opasów – zwiększona powierzchnia bytowa wraz z wybiegami	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_12		Dobrostan koni – zwiększona powierzchnia bytowa	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
-------	-------------------------------	------------------	---------------------------	-----------------------------

4_16_13

Dobrostan koni – system
otwarty

Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_14		Dobrostan kóz	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_2		Dobrostan tuczników	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_3		Dobrostan krów mlecznych - wypas	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_4		Dobrostan krów mlecznych – zwiększona powierzchnia bytowa	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności

dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_5		Dobrostan krów mamek	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_6		Dobrostan owiec	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_7		Dobrostan kur niosek	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_8		Dobrostan kurcząt brojlerów	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount
	4_16_9		Dobrostan indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na	Jednolita

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) Wysokość szacowanej stawki płatności stanowi pełną rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów związanych z

realizacją wymogów interwencji w zakresie stosowania w produkcji zwierzęcej – praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy. Stawka płatności dla roku budżetowego 2028 została obniżona ze względu na brak przepisów umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

Financial Year		2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
Calendar Year		2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
4_16_1 - Dobrostan loch	Planned unit amount	150,56	150,56	150,56	150,56	133,92	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	12 473,00	12 722,00	12 849,00	12 849,00	12 849,00	
	Planned output * Planned unit amount	1 877 934,88	1 915 424,32	1 934 545,44	1 934 545,44	1 720 738,08	9 383 188,16
4_16_10 - Dobrostan opasów – zwiększona powierzchnia bytowa	Planned unit amount	40,13	40,13	40,13	40,13	35,69	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	197 072,00	197 072,00	197 072,00	197 072,00	197 072,00	
	Planned output * Planned unit amount	7 908 499,36	7 908 499,36	7 908 499,36	7 908 499,36	7 033 499,68	38 667 497,12
4_16_11 - Dobrostan opasów – zwiększona powierzchnia bytowa wraz z wybiegami	Planned unit amount	102,41	102,41	102,41	102,41	91,09	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	99 992,00	99 992,00	99 992,00	99 992,00	99 992,00	
	Planned output * Planned unit amount	10 240 180,72	10 240 180,72	10 240 180,72	10 240 180,72	9 108 271,28	50 068 994,16
4_16_12 - Dobrostan koni – zwiększona powierzchnia bytowa	Planned unit amount	104,78	104,78	104,78	104,78	93,20	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	77 974,00	77 974,00	77 974,00	77 974,00	77 974,00	
	Planned output * Planned unit amount	8 170 115,72	8 170 115,72	8 170 115,72	8 170 115,72	7 267 176,80	39 947 639,68

4_16_13 - Dobrostan koni - system otwarty	Planned unit amount	47,47	47,47	47,47	47,47	42,22	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	1018,00	1018,00	1018,00	1018,00	1018,00	
	Planned output * Planned unit amount	48 324,46	48 324,46	48 324,46	48 324,46	42 979,96	236 277,80
4_16_14 - Dobrostan kóz	Planned unit amount	289,89	289,89	289,89	289,89	257,84	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	1885,00	1904,00	1923,00	1923,00	1923,00	
	Planned output * Planned unit amount	546 442,65	551 950,56	557 458,47	557 458,47	495 826,32	2 709 136,47
4_16_2 - Dobrostan tuczników	Planned unit amount	22,47	22,47	22,47	22,47	19,99	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	42 730,00	44 867,00	46 213,00	46 213,00	46 213,00	
	Planned output * Planned unit amount	960 143,10	1 008 161,49	1 038 406,11	1 038 406,11	923 797,87	4 968 914,68
4_16_3 - Dobrostan krów mlecznych - wypas	Planned unit amount	41,57	41,57	41,57	41,57	36,97	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	662 856,00	682 741,00	689 569,00	689 569,00	689 569,00	
	Planned output * Planned unit amount	27 554 923,92	28 381 543,37	28 665 383,33	28 665 383,33	25 493 365,93	138 760 599,88

4_16_4 - Dobrostan krów mlecznych – zwiększona powierzchnia bytowa	Planned unit amount	133,71	133,71	133,71	133,71	118,93	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	342 330,00	352 600,00	356 126,00	356 126,00	356 126,00	
	Planned output * Planned unit amount	45 772 944,30	47 146 146,00	47 617 607,46	47 617 607,46	42 354 065,18	230 508 370,40
4_16_5 - Dobrostan krów mamek	Planned unit amount	73,93	73,93	73,93	73,93	65,76	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	111 436,00	114 779,00	115 927,00	115 927,00	115 927,00	
	Planned output * Planned unit amount	8 238 463,48	8 485 611,47	8 570 483,11	8 570 483,11	7 623 359,52	41 488 400,69
4_16_6 - Dobrostan owiec	Planned unit amount	298,88	298,88	298,88	298,88	265,84	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	10 443,00	10 547,00	10 653,00	10 653,00	10 653,00	
	Planned output * Planned unit amount	3 121 203,84	3 152 287,36	3 183 968,64	3 183 968,64	2 831 993,52	15 473 422,00
4_16_7 - Dobrostan kur niosek	Planned unit amount	195,83	195,83	195,83	195,83	174,18	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	29 294,00	29 880,00	30 478,00	31 087,00	31 709,00	
	Planned output * Planned unit amount	5 736 644,02	5 851 400,40	5 968 506,74	6 087 767,21	5 523 073,62	29 167 391,99
4_16_8 - Dobrostan kurcząt brojlerów	Planned unit amount	5,46	5,46	5,46	5,46	4,86	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						

	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	1 631 791,00	1 631 791,00	1 631 791,00	1 631 791,00	1 631 791,00	
	Planned output * Planned unit amount	8 909 578,86	8 909 578,86	8 909 578,86	8 909 578,86	7 930 504,26	43 568 819,70
4_16_9 - Dobrostan indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa	Planned unit amount	19,48	19,48	19,48	19,48	17,33	
	Minimum Amount for the Planned unit amount						
	Maximum Amount for the Planned unit amount						
	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	241 266,00	241 266,00	241 266,00	241 266,00	241 266,00	
	Planned output * Planned unit amount	4 699 861,68	4 699 861,68	4 699 861,68	4 699 861,68	4 181 139,78	22 980 586,50
TOTAL	O.8 - Number of units (hectares or livestock units) benefitting from eco-schemes (Livestock units)	3 412 301,00	3 447 386,00	3 460 566,00	3 461 175,00	3 461 797,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	132 629 464,12	131 565 087,08	131 579 223,59	131 611 915,49	117 170 545,97	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)						
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)						

5.1.5 CIS(32) - Wsparcie dochodów związane z wielkością produkcji

5.1.5.1 I 5.1. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do krów

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1) Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi

W przypadku województw, w których średnia wielkość gruntów rolnych jest wyższa od średniej krajowej, tj. dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego, do płatności kwalifikują się rolnicy, którzy posiadają co najmniej 3 szt. kwalifikujących się zwierząt. W pozostałych województwach do płatności kwalifikują się rolnicy, którzy posiadają 1 szt. kwalifikujących się zwierząt.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2) SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Unii

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3) CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans

CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi

CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej

CS 1. P5. Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego

CS 1. P8. Przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta

Wskaźniki rezultatu (4) R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5) Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników utrzymujących krowy przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji w tym sektorze.

Płatność związana z produkcją do krów ma na celu przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących krowy. Ten typ wsparcia związanego ma szczególne znaczenie dla gospodarstw z mniejszą liczbą krów i ma charakter łagodzący dysparytet dochodowy między rodziną rolnika a przeciętnym dochodem w gospodarce narodowej poprzez poprawę dochodów.

Możliwość otrzymania płatności wpłynie na ograniczenie dalszego spadku populacji krów, co jest istotne m.in. dla utrzymania istniejących miejsc pracy, a także przyczyni się do zachowania trwałych użytków zielonych w dobrej kulturze rolnej.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Do otrzymania płatności uprawnieni są wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności.

Płatność przyznawana jest do liczby krów kwalifikujących się do płatności w gospodarstwie, nie większej jednak niż 20 sztuk.

Wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności, będący rolnikiem aktywnym zawodowo, są uprawnieni do otrzymania wsparcia.

Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.

Do wsparcia kwalifikują się samice gatunku *Bos taurus* w wieku ponad 24 miesięcy; wiek zwierząt ustalany jest na dzień 15 maja roku złożenia wniosku.

W przypadku województw, w których średnia wielkość gruntów rolnych jest wyższa od średniej krajowej, tj. dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego, do płatności kwalifikują się rolnicy, którzy posiadają co najmniej 3 szt. kwalifikujących się zwierząt. W pozostałych województwach do płatności kwalifikują się rolnicy, którzy posiadają co najmniej 1 szt. kwalifikujących się zwierząt.

Zwierzęta zgłaszane do płatności powinny spełniać wymagania w zakresie identyfikacji i rejestracji najpóźniej od dnia złożenia wniosku.

Wymagany okres przetrzymywania: 30 dni od dnia złożenia wniosku.

W trakcie okresu przetrzymywania możliwe jest zastąpienie zwierząt. Zastępujące zwierzęta muszą spełniać warunki kwalifikowalności. Rolnik, w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zdarzenia powodującego konieczność zastąpienia zwierzęcia, musi wejść w posiadanie nowego zwierzęcia oraz poinformować o zastąpieniu kierownika biura powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (na formularzu opracowanym i udostępnionym przez Agencję). Możliwe jest również zastąpienie danej sztuki inną, przebywającą do tej pory w gospodarstwie (nie ma obowiązku zakupu nowego zwierzęcia).

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Zakres i kwoty wsparcia (6) Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 790,9 mln EUR, co stanowi 4,56% puli środków na płatności bezpośrednie i ok. 30,43% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do sztuki zwierzęcia. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 96 EUR/szt.

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednie. Jednocześnie, ponieważ liczba krów zgłaszanych do wsparcia związanego z produkcją powoli, ale systematycznie spada (w 2021 r. o około 6,5% względem roku 2017), dążono do tego by stawka nie była niższa niż dotychczasowa (średnia stawka za lata 2015-2021 wynosi 84,83 EUR). W ocenie Polski taka wysokość pozwoli zmniejszyć dynamikę spadku pogłowia krów w grupie docelowej.

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby zwierząt). Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 10% tolerancji, która uwzględnia możliwe wahania produkcji.

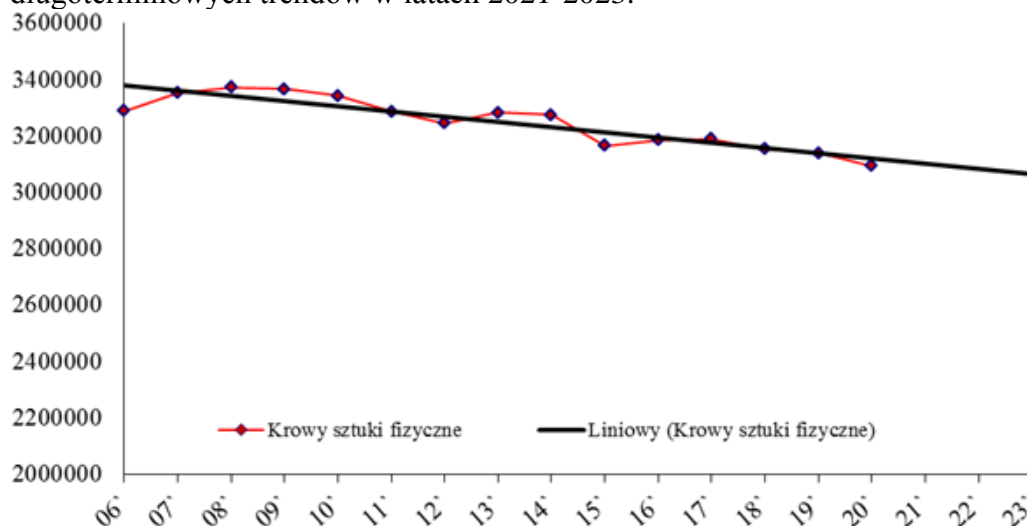
Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (8)

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7) Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Według danych ARiMR, w 2019 roku jedynie 244 tys. gospodarstw posiadało krowy, co stanowiło tylko 40% stanu z 2006 roku. Największe zmniejszenie się liczby gospodarstw z krowami dotyczyło podmiotów o najmniejszej liczbie tych zwierząt i wszystkich grup obszarowych gospodarstw. W szczególności zmniejszała się liczba gospodarstw ze stadem o wielkości do 25 krów mlecznych – o blisko 30% w latach 2006-2019. Niemniej gospodarstwa w tej grupie wielkości stada zdecydowanie dominowały wśród gospodarstw z produkcją mleka i stanowiły około 90% wszystkich gospodarstw.

W latach 2012-2018 w grupie bydła w wieku 2 i więcej lat zanotowano spadek pogłowia krów mlecznych o 6%. Prognozuje się, że pogłowiu krów będzie ulegało dalszym spadkom w kolejnych latach.

Pogłowiu krów^a w latach 2006-2020 oraz przewidywane zmiany na podstawie długoterminowych trendów w latach 2021-2023.

^a Zbiorowość obejmuje również jałówki w wieku powyżej 18 miesięcy.

Źródło: IERiGŻ na podstawie danych ARiMR.

Spadkową tendencję pogłowia oraz liczby gospodarstw utrzymujących krowy obserwuje się w szczególności w gospodarstwach o najmniejszych stadach, tj. do 20 szt. zwierząt, co obrazuje poniższa tabela

Liczba gospodarstw utrzymujących krowy i pogłowienie zwierząt w zależności od liczebności stad w latach 2006-2019:

Liczebność stada (sztuki fizyczne)	Parametry	Lata				
		2006	2010	2017	2018	2019
do 20	ilość stad	661 266	507 123	301 319	267 569	244 144

	liczba zwierząt	2 173 383	1 779 741	1 271 782	1 182 891	1 115 064
21-50	ilość stad	25 047	30 753	35 614	36 084	36 224
	liczba zwierząt	727 221	916 050	1 096 659	1 117 840	1 124 834
51-100	ilość stad	2 453	3 964	6 411	7 083	7319
	liczba zwierząt	160 039	259 911	424 709	469 250	486 864
101 i więcej	ilość stad	1 007	1 177	1 693	1 882	1 986
	liczba zwierząt	273 728	294 270	362 565	396 802	412 088
łącznie	ilość stad	689 773	543 017	345 037	296 971	289 673
	liczba zwierząt	3 334 371	3 249 972	3 155 715	3 325 500	3 138 850

Źródło: IERiGŻ na podstawie danych ARiMR

Jedną z podstawowych przyczyn, dla których zmniejsza się liczba gospodarstw z najmniejszymi stadami (do 20 szt. krów) jest fakt, że osiągają zdecydowanie najniższe dochody (poniżej dochodu parytetowego na osobę w gospodarce narodowej) z działalności rolniczej.

W najliczniejszej grupie gospodarstw ze względu na wielkość stada tj. do 20 krów osiągany dochód nie pozwalał na parytetową opłatę pracy. Dopłaty operacyjne w tej grupie gospodarstw (włączając dopłaty do mleka) stanowiły 2/3 dochodu z gospodarstwa rolnego. W latach 2015-2016 we wszystkich gospodarstwach, niezależnie od wielkości stada, dochód bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej, w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej był ujemny. W kolejnych latach w gospodarstwach ze stadami powyżej 20 zwierząt co do zasady dochód był dodatni, natomiast w grupie gospodarstw posiadających do 20 krów nadal ujemny i jak pokazują poniższe tabele, od 2018 roku sytuacja dochodowa tych gospodarstw systematycznie się pogarsza.

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających krowy w 2015 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	273 576	25 865	3 224	8 811	311 477
Wielkość ekonomiczna (euro)	16 800,90	52 768,00	101 403,40	230 204,30	26 700,50
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,59	1,94	2,88	5,25	1,73
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej(zł)	-28 314,00	31 337,20	53 303,90	98 770,00	-18 920,50
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-31 105,16	-11 697,22	-11 615,35	-2 495,22	-26 613,01

Źródło: dane polskiego FADN

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających krowy w 2016 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	

Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	249 768	25 811	3 629	7 383	286 591
Wielkość ekonomiczna (euro)	16 952,10	54 154,20	89 662,90	265 843,40	27 635,20
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,6	2	2,77	7,24	1,8
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej (zł)	-27 265,60	43 332,30	61 814,00	152 771,50	-15 141,50
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-30 618,25	-7 729,00	-11 063,43	-1 661,19	-24 880,44

Źródło: dane polskiego FADN

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających krowy w 2017 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	235 461	25 413	3 521	6 223	270 618
Wielkość ekonomiczna (euro)	17 053,00	53 895,60	85 140,60	301 497,60	27 940,00
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,6	2	2,43	7,24	1,78
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej(zł)	-21 892,40	82 971,00	157 975,70	212 590,60	-4 312,40
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-28 003,50	13 204,90	27 621,40	5 530,33	-19 500,34

Źródło: dane polskiego FADN

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających krowy w 2018 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	206 104	28 276	3 756	6 267	244 403
Wielkość ekonomiczna (euro)	17 294,20	50 012,00	97 337,60	277 578,10	28 984,10
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,56	1,95	2,75	7,16	1,77
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej (zł)	-27 720,40	61 305,70	117 182,40	194 763,00	-9 488,70
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-33 278,40	2 457,23	2 384,04	-3 734,04	-24 751,19

Źródło: dane polskiego FADN

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających krowy w 2019 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	

Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	203 837	28 226	3 989	6 042	242 095
Wielkość ekonomiczna (euro)	16 625,10	50 296,20	86 260,50	311 331,50	29 053,50
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,52	1,96	2,65	7,91	1,75
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej(zł)	-27 792,70	60 490,70	126 947,10	162 179,20	-10 208,40
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-34 324,28	1 903,37	8 990,57	-12 284,96	-26 014,74

Źródło: dane polskiego FADN

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających krowy w 2020 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	159 501	27 595	4 477	6 715	198 288
Wielkość ekonomiczna (euro)	22 268,20	73 570,50	117 025,50	559 647,50	49 745,00
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,49	1,99	2,25	8,16	1,8
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej (zł)	-27 757,30	68 864,00	169 636,30	280 329,30	578,5
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-36 051,28	3 315,88	36 075,24	3 051,43	-22 008,44

Źródło: dane polskiego FADN

W przypadku gospodarstw utrzymujących krowy mleczne, wysoka pracochłonność i duże różnice w dochodowości produkcji mleka w zależności od skali produkcji skutkują relatywnie szybką koncentracją i restrukturyzacją produkcji mleka, która jest pożądana z punktu widzenia efektywności branży mleczarskiej. Może to jednak prowadzić do zbyt szybkiej rezygnacji z chowu bydła w mniejszych gospodarstwach, dysponujących dużymi zasobami trwałych użytków zielonych i siły roboczej, co może spowodować degradację TUZ i gwałtowny wzrost bezrobocia.

Spadek pogłowia krów ma również negatywne konsekwencje dla środowiska, w szczególności, w Polsce obserwuje się dynamiczne zmiany w strukturze wykorzystania trwałych użytków zielonych. W przypadku zwierząt żywionych zieloną i sianem spadek pogłowia przyczynia się do przekształcania dużych obszarów łąk i pastwisk w nieużytki bądź przekształcania na inne kierunki produkcji roślinnej.

Jednocześnie w okresie 2017-2021 we wnioskach o przyznanie płatności nastąpił wzrost udziału powierzchni łąk i pastwisk deklarowanych przez osoby nieposiadające zwierząt w całkowitej powierzchni TUZ z około 41% do około 50%. Zjawisko to jest niekorzystne nie tylko ze względu na niepełne wykorzystanie krajowych zasobów do produkcji, lecz także z punktu widzenia środowiskowego. Wypas zwierząt jest bardzo istotny dla wzrostu biomasy, urozmaicenia i wzbogacenia składu gatunkowego, odtwarzania się zbiorowisk roślinnych oraz dla zachowania ciągłości układów troficznych.

Chów krów determinuje możliwość stosowania nawożenia organicznego. W Polsce przeważają słabe piaszczyste gleby, 73% powierzchni użytków rolnych stanowią gleby IV-VI klasy bonitacyjnej. Nawożenie organiczne zwiększa zasobność gleby w próchnicę (zwiększa zasoby węgla organicznego), poprawia pojemność wodną i tym samym jest ważnym elementem działań adaptacyjnych i mitygacyjnych związanych ze zmianami klimatu.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Struktura gospodarstw oraz warunki ekonomiczne i środowiskowe w województwach, w których średnia wielkość gruntów rolnych jest niższa od średniej krajowej, tj. lubelskim, łódzkim, małopolskim, mazowieckim, podkarpackim, śląskim i świętokrzyskim, powodują, że prowadzenie gospodarstw większych jest tam utrudnione. W województwach tych dominują jednostki dysponujące małym arealem użytków rolnych i mniejszą liczbą zwierząt, a zatem słabsze ekonomicznie i dlatego mają one ograniczone możliwości inwestowania w rozwój.

W związku z powyższym zasadne jest zastosowanie w regionach o większym rozdrobieniu odmiennych narzędzi wsparcia niż w województwach, w których średnia powierzchnia gospodarstw jest większa. W przypadku większych gospodarstw rolnych, ze względu na większy potencjał ekonomiczny są one w stanie dokonywać zakupu kolejnych gruntów na powiększenie powierzchni gospodarstw.

W najtrudniejszej sytuacji znajdują się gospodarstwa ze stadami do 20 sztuk krów (90% wszystkich gospodarstw). Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat w tej grupie jako jedynej nastąpiło znaczące ograniczenie liczby gospodarstw utrzymujących zwierzęta. Zaproponowany limit liczby zwierząt w gospodarstwie zapewnia ukierunkowanie wsparcia wyłącznie do tych gospodarstw, w których obserwuje się tendencję spadkową.

Cechą charakterystyczną hodowli bydła w Polsce jest dwukierunkowe użytkowanie zwierząt. Z reguły zwierzęta utrzymywane są do produkcji mleka, a następnie przeznaczane na ubój. Zdecydowana większość bydła w Polsce to rasy mleczne. Mając na uwadze tę specyfikę hodowli bydła w Polsce płatność do krów została zaprojektowana w sposób, który nie uzależnia możliwości otrzymania wsparcia od kierunku produkcji. Jednakże, z uwagi na chęć stworzenia zachęty do utrzymania produkcji przez rolników, którzy utrzymują stada mleczne, płatność dopasowana została bardziej do specyficznych wymagań hodowli stad mlecznych lub mieszanych.

Z tego względu wsparciem objęte zostały samice bydła w wieku powyżej 24 miesięcy. Pierwsze wycielenia u samic bydła następują w wieku 24-27 miesięcy, od tego momentu rozpoczyna się produkcja mleka (laktacja). Ponadto, przyjęty wiek krów spowoduje, że płatnością zostaną objęte samice w pełni dojrzałe rozplodowo (z reguły po pierwszym cieleniu). Skierowanie wsparcia do samic w wieku rozplodowym podyktowane jest tym, że ta kategoria zwierząt decyduje o utrzymaniu produkcji. Zwierzęta młodsze mogą być bowiem przedmiotem znaczących przemieszczeń, w tym także międzynarodowych (handel, ubój).

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Mleko i przetwory mleczne.

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych
Mleczarstwo jest jednym z najważniejszych działów polskiej gospodarki żywnościowej.

Udział produkcji mleka w strukturze rolniczej produkcji towarowej w 2018 r. wyniósł ponad 18% (opracowanie IERiGŻ na podstawie danych GUS), co daje drugą pozycję po produkcji żywności rzeźnego.

Sektor determinuje możliwość produkcji nie tylko mleka, ale i wołowiny (cielęta), która to działalność w Polsce stanowi znaczący udział całkowitych przychodów/dochodów w rolnictwie.

Spadek pogłowia bydła, w tym krów, zdecydowanie wpłynąłby na ograniczenie wielofunkcyjności gospodarstw ze względu na ograniczenie dywersyfikacji produkcji.

Utrzymanie krów sprzyja ochronie przed degradacją TUZ poprzez wypas i koszenie, służy ich konserwacji i zrównoważonemu wykorzystaniu.

Przeżuwacze mogą zagospodarować pasze gospodarskie niedostępne dla innych gatunków zwierząt.

Zgodność z WTO (9)

Zgodność z WTO (8) Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9) Kod planowanej kwoty jednostkowej (MS)*: I_5_1

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej Planowane kwoty jednostkowe - tytuł*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do krów

Typ planowanej kwoty jednostkowej Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność) *: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6

Wskaźniki rezultatu: R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu: Unit and Grouping: Wskaźniki produktu: O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Head

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (11)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	94,94	95,79	96,64	97,49	86,71
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	104,43	105,37	106,30	107,24	107,24
	O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Head)	1 677 240	1 677 240	1 677 240	1 677 240	1 677 240
	Planned output * Planned unit amount	159 237 165.60	160 662 819.60	162 088 473.6	163 514 127.6	145 433 480.40
TOTAL	O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Head)	1 677 240	1 677 240	1 677 240	1 677 240	1 677 240
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	159 238 185	160 661 655	162 085 124	163 508 594	145 432 087

5.1.5.2 I 5.2. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do młodego bydła

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi

W przypadku województw, w których średnia wielkość gruntów rolnych jest wyższa od średniej krajowej, tj. dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego, do płatności kwalifikują się rolnicy, którzy posiadają co najmniej 3 szt. kwalifikujących się zwierząt. W pozostałych województwach do płatności kwalifikują się rolnicy, którzy posiadają 1 szt. kwalifikujących się zwierząt.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans

CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi

CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej

CS 1. P5. Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego

CS 1. P8. Przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta

Wskaźniki rezultatu (4)R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników utrzymujących młode bydło przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji w tym sektorze.

Wsparcie do młodego bydła ma na celu przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta. Ma charakter łagodzący dysparytet dochodowy między rodziną rolnika a przeciętnym dochodem w gospodarce narodowej poprzez poprawę dochodów.

Możliwość otrzymania płatności jest istotna m.in. dla utrzymania istniejących miejsc pracy, a także przyczyni się do zachowania trwałych użytków zielonych w dobrej kulturze rolnej.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji, wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności są uprawnieni do jej otrzymania.

Przyznawane jest do liczby sztuk zwierząt kwalifikujących się do płatności w gospodarstwie, nie większej jednak niż do 20 sztuk.

Wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności, będący rolnikiem aktywnym zawodowo, są uprawnieni do otrzymania wsparcia.

Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.

Do wsparcia kwalifikują się samce i samice gatunku *Bos taurus* w wieku nie więcej niż 24 miesiące; wiek zwierząt ustalany jest na dzień 15 maja roku złożenia wniosku.

W przypadku województw, w których średnia wielkość gruntów rolnych jest wyższa od średniej krajowej, tj. dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego, do płatności kwalifikują się rolnicy, którzy posiadają co najmniej 3 szt. kwalifikujących się zwierząt.

W pozostałych województwach do płatności kwalifikują się rolnicy, którzy posiadają co najmniej 1 szt. kwalifikujących się zwierząt.

Zwierzęta zgłaszane do płatności powinny spełniać wymagania w zakresie identyfikacji i rejestracji najpóźniej od dnia złożenia wniosku.

Wymagany okres przetrzymywania: 30 dni od dnia złożenia wniosku.

W trakcie okresu przetrzymywania możliwe jest zastąpienie zwierząt. Zastępujące zwierzęta muszą spełniać warunki kwalifikowalności. Rolnik, w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zdarzenia powodującego konieczność zastąpienia zwierzęcia, musi wejść w posiadanie nowego zwierzęcia oraz poinformować o zastąpieniu kierownika biura powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (na formularzu opracowanym i udostępnionym przez Agencję). Możliwe jest również zastąpienie danej sztuki inną, przebywającą do tej pory w gospodarstwie (nie ma obowiązku zakupu nowego zwierzęcia).

Zakres i kwoty wsparcia (7)

Zakres i kwoty wsparcia (6) Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 894,4 mln EUR, co stanowi 5,16% puli środków na płatności bezpośrednie i ok. 34,41% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do sztuki zwierzęcia. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 74-76 EUR/szt.

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednie. Jednocześnie, ponieważ liczba krów zgłaszanych do wsparcia związanego z produkcją powoli, ale systematycznie spada (w 2021 r. o około 6,5% względem roku 2017), dążono do tego by stawka nie była niższa niż dotychczasowa (średnia stawka za lata 2015-2021 wynosi 84,83 EUR). W ocenie Polski taka wysokość pozwoli zmniejszyć dynamikę spadku pogłowia krów w grupie docelowej.

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby zwierząt).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 10% tolerancji, która uwzględnia możliwe wahania produkcji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

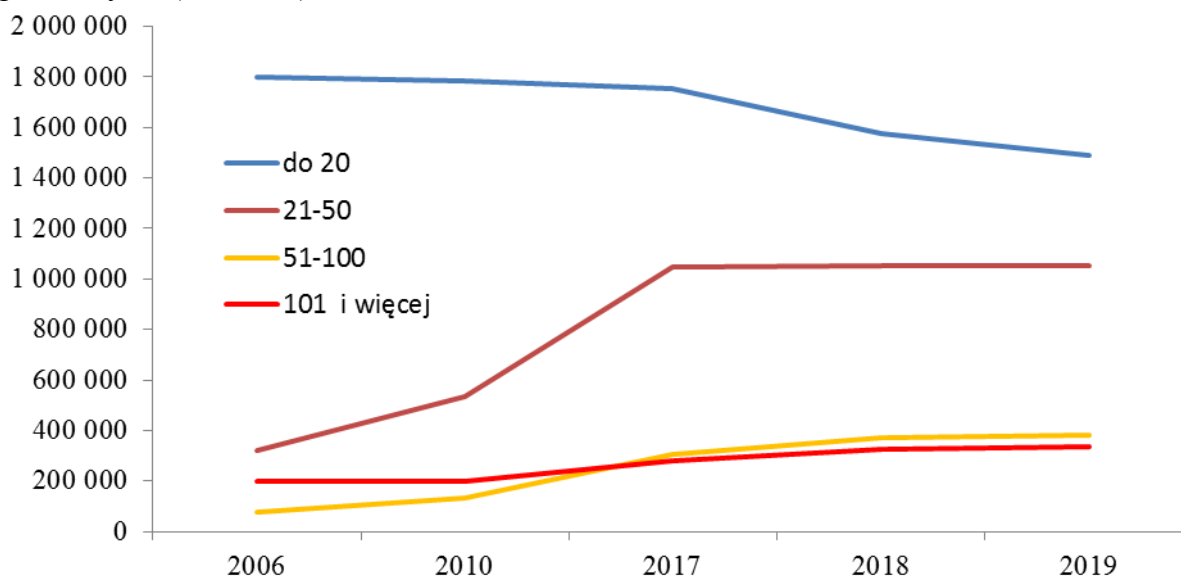
Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7) Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Zgodnie z danymi ARiMR (na podstawie wniosków o płatności bezpośrednie), liczba gospodarstw rolnych utrzymujących bydło spadła ogółem o około 20% w okresie 2015-2019, przy czym w grupie gospodarstw do 20 szt. spadek wyniósł około 25%.

W okresie 2014-2018 najbardziej liczną grupę stanowiły gospodarstwa ze średniorocznym stanem od 4 do 24 sztuk - ponad 90% wszystkich gospodarstw z produkcją wołowiny i cielęciny. Liczba tych gospodarstw w latach 2014 – 2018 zwiększała się, niemniej udział gospodarstw rentownych zmniejszył się z około 90% do 85%. W przypadku gospodarstw o średniorocznym stanie zwierząt powyżej 96 sztuk udział gospodarstw rentownych był jeszcze mniejszy – poniżej 70% w roku 2018. Wskazuje to na wysoką niepewność wyniku gospodarstw z tymi kierunkami produkcji, także przy dużej jej skali.

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat w grupie gospodarstw ze stadami do 20 sztuk zwierząt jako jedynej zaszły drastyczne zmiany pod względem liczby gospodarstw. Największy ubytek obserwowano w latach 2010-2017. Proces ten jednak następował również w latach 2017-2020, a więc w okresie stosowania płatności do bydła. Nadal jednak najmniejsze stada stanowią około 84% wszystkich stad w kraju. W innych grupach następował wzrost liczby gospodarstw posiadających bydło (stada 51-100 sztuk bydła i powyżej 100) lub po okresie wzrostu w latach 2006-2017 nastąpiła stabilizacja tego parametru w kolejnych latach, tj. 2017-2019 (stada 21-50 sztuk bydła). W najmniejszych stadach w największym stopniu zmniejszyła się również liczba bydła. Największy ubytek zwierząt nastąpił w 2018 roku względem 2017 roku.

Pogłowie bydła (bez krów) w latach 2006-2019 w zależności od wielkości stada

Źródło: IERiGŻ na podstawie danych ARiMR.

Gospodarstwa w polu obserwacji FADN, specjalizujące się w produkcji zwierząt trawożernych (obejmujące produkcję żywca wołowego i cielęcego) na tle innych typów rolniczych gospodarstw rolnych charakteryzują się istotnie mniejszą dochodowością. Chów w gospodarstwach z młodym bydłem wiąże się z dodatkowymi nakładami finansowymi w związku z koniecznością m.in. zapewnienia odpowiednich urządzeń i dostosowań budynków, konieczności zapewnienia odpowiednich pasz i warunków żywienia, konieczności zapewnienia ochrony zdrowia i prawidłowego wzrostu. Utrzymywanie młodego bydła związane jest z właściwym zarządzaniem w gospodarstwie, tj. prawidłowym

postępowaniem hodowcy w okresie pierwszych 15 miesięcy życia, zapewniającym optymalne warunki do wzrostu i rozwoju zwierząt. Dotyczy ono wszystkich elementów związanych z wychowem od momentu wycielenia aż do wieku pierwszego pokrycia, tzn. dojrzałości hodowlanej. Skuteczne zarządzanie powinno zapewniać prawidłowe, racjonalne żywienie, prawidłowe leczenie w wypadku występowania chorób, odpowiedni system wychowu (warunki mikroklimatyczne i zoohigieniczne, tj. odpowiednią powierzchnię dla 1 zwierzęcia, długość złobu, optymalną wilgotność, wymianę powietrza, oświetlenie, higienę, itp.). Dane na temat kosztów i dochodów związanych z produkcją żywca wołowego wskazują na następujące:

- w 2017 r. produkcja przynosiła straty,
- w przypadku gospodarstw z najmniejszą skalą produkcji nawet uzyskiwane dopłaty nie prowadziły do dodatniego dochodu z prowadzonej działalności.

Również wskaźnik opłacalności pokazuje, iż w 2017 r. produkcja żywca wołowego była nieopłacalna. Przeciętnie wskaźnik ten wynosił 92%. Najniższy poziom tego wskaźnika dotyczył gospodarstw z najmniejszą skalą produkcji i wynosił jedynie 75,5%.

Dane za rok 2018 i 2019 wskazują, że dochód bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej był ujemny we wszystkich wyróżnionych ze względu na skalę produkcji grupach gospodarstw (na podstawie danych FADN, opracowanych przez IERiGŻ).

Gospodarstwa rolne z tym kierunkiem produkcji charakteryzują się mniejszymi dochodami w porównaniu do przeciętnego gospodarstwa towarowego mimo tendencji do zwiększania skali produkcji. Brak dopłat operacyjnych w tych gospodarstwach, bez względu na skalę produkcji skutkowałby obniżeniem dochodu do poziomu nie pozwalającego na parytetową opłatę pracy własnej rolnika.

Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w całej badanej zbiorowości gospodarstw posiadających bydło ulegał zmianom w czasie. Najgorsze wyniki finansowe odnotowywały gospodarstwa utrzymujące najmniejsze stada zwierząt, tj. posiadające do 20 sztuk bydła. Z przedstawionych poniżej tabel wynika, że sytuacja dochodowa tych gospodarstw w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej w latach 2015-2016 systematycznie ulega pogorszeniu. Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających bydło (z wyłączeniem krów) w 2015 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	389 234	19 577	2 060	771	411 642
Wielkość ekonomiczna (euro)	17 978,40	56 509,20	152 814,40	1 141 072,70	22 588,30
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,57	2	3,91	33,81	1,66
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej (zł)	-25 745,20	27 243,50	93 187,20	-570 795,80	-23 650,30
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-31 199,30	-16 574,60	-17 406,78	-42 357,28	-30 671,63

Źródło: dane polskiego FADN

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających bydło (z wyłączeniem krów) w 2016 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	

Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	383 907	21 345	2 221	899	408 372
Wielkość ekonomiczna (euro)	17 871,5	55 248,1	136 714,2	1 163 565,0	22 992,8
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,57	2,04	3,6	33,55	1,68
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej(zł)	-24 369,0	37 058,0	98 766,4	-282 311,2	-21 056,2
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-30 579,04	-14 741,76	-17 172,78	-40 246,45	-29 769,40

Źródło: dane polskiego FADN

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających bydło (z wyłączeniem krów) w 2017 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	385 886	24 564	2 271	956	413 676
Wielkość ekonomiczna (euro)	17 644,50	52 199,20	122 950,70	1 054 409,10	22 669,50
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,57	1,95	3,14	29,21	1,66
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej(zł)	-19 716,20	63 306,00	153 321,30	170 923,10	-13 396,20
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-28 441,34	-33,23	3 748,09	-25 141,19	-26 077,71

Źródło: dane polskiego FADN

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających bydło (z wyłączeniem krów) w 2018 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	386 287	25 667	2 969	1 350	416 274
Wielkość ekonomiczna (euro)	17 444,7	50 655,0	121 165,9	1 043 916,1	23 561,7
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,55	1,95	3,17	26,01	1,67
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej (zł)	-27 072,8	42 670,5	95 811,9	301 745,2	-20 829,4
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-34 354,58	-11 590,62	-18 156,56	-32 502,20	-32 311,32

Źródło: dane polskiego FADN

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających bydło (z wyłączeniem krów) w 2019 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	

Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	384 712	28 426	3 179	1 411	417 727
Wielkość ekonomiczna (euro)	17 223,6	51 716,4	106 824,1	1 001 579,7	23 576,6
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,52	1,97	2,75	26,28	1,65
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej(zł)	-26 466,4	42 237,5	75 312,7	275 016,7	-19 998,7
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-35 054,93	-12 553,50	-20 558,40	-30 541,81	-32 664,06

Źródło: dane polskiego FADN

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających bydło (z wyłączeniem krów) w 2020 roku w zależności od liczebności stada

Wyszczególnienie	Wielkość stada (stan średnioroczny)				Łącznie
	[0; 21)	[21; 51)	[51; 101)	[101;)	
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	290 951	24 523	2 924	1 104	319 503
Wielkość ekonomiczna (euro)	23 610,90	85 327,30	202 816,50	1 725 773,70	35 868,80
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,49	2,06	3,15	30,92	1,65
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej (zł)	-25 897,40	78 233,70	246 852,90	308 342,80	-14 254,00
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-36 764,83	1 345,78	22 658,92	-30 215,55	-31 664,36

Źródło: dane polskiego FADN

Obserwowany proces koncentracji bydła w większych stadach jako efekt postępującej specjalizacji jest warunkowany uzyskiwanymi wynikami finansowymi z produkcji zwierzęcej. Ubytek liczby gospodarstw z bydłem jest jednak zjawiskiem niekorzystnym z punktu widzenia gospodarki nawozowej i kształtowania się bilansu materii organicznej w glebie. Gospodarstwa dysponujące nawozami naturalnymi pochodzenia zwierzęcego są w stanie w większym stopniu zapewnić odpowiednie nawożenie organiczne, co sprzyja utrzymaniu żyzności gleby poprzez zachowanie poziomu próchnicy i zdolności gleby do absorpcji wody i podatności na niekorzystne warunki pogodowe.

W Polsce obserwuje się dynamiczne zmiany w strukturze wykorzystania trwałych użytków zielonych. W okresie 2017-2021 we wnioskach o przyznanie płatności nastąpił wzrost udziału powierzchni łąk i pastwisk deklarowanych przez osoby nieposiadające zwierząt w całkowitej powierzchni TUZ z około 41% do około 50%. Zjawisko to jest niekorzystne nie tylko ze względu na niepełne wykorzystanie krajowych zasobów do produkcji, lecz także z punktu widzenia środowiskowego. Wypas zwierząt jest bardzo istotny dla wzrostu biomasy, urozmaicenia i wzbogacenia składu gatunkowego, odtwarzania się zbiorowisk roślinnych oraz dla zachowania ciągłości układów troficznych.

Chów bydła determinuje możliwość stosowania nawożenia organicznego. W Polsce przeważają słabe piaszczyste gleby, 73% powierzchni użytków rolnych stanowią gleby IV-VI klasy bonitacyjnej. Nawożenie organiczne zwiększa zasobność gleby w próchnicę (zwiększa zasoby węgla organicznego), poprawia pojemność wodną i tym samym jest ważnym elementem działań adaptacyjnych i mitygujących związanych ze zmianami klimatu.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Struktura gospodarstw oraz warunki ekonomiczne i środowiskowe w województwach, w których średnia wielkość gruntów rolnych jest niższa od średniej krajowej, tj. lubelskim, łódzkim, małopolskim, mazowieckim, podkarpackim, śląskim i świętokrzyskim, powodują, że prowadzenie gospodarstw większych jest tam utrudnione. W województwach tych dominują jednostki dysponujące małym arealem użytków rolnych i mniejszą liczbą zwierząt, a zatem słabsze ekonomicznie i dlatego mają one ograniczone możliwości inwestowania w rozwój.

W związku z powyższym zasadne jest zastosowanie w regionach o większym rozdrobieniu odmiennych narzędzi wsparcia niż w województwach, w których średnia powierzchnia gospodarstw jest większa. W przypadku większych gospodarstw rolnych, ze względu na większy potencjał ekonomiczny są one w stanie dokonywać zakupu kolejnych gruntów na powiększenie powierzchni gospodarstw. W najtrudniejszej sytuacji znajdują się gospodarstwa ze stadami do 20 sztuk młodego bydła (84% wszystkich gospodarstw). Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat w tej grupie jako jedynej nastąpiło znaczące ograniczenie liczby gospodarstw utrzymujących zwierzęta. Zaproponowany limit liczby zwierząt w gospodarstwie zapewnia ukierunkowanie wsparcia wyłącznie do tych gospodarstw, w których obserwuje się tendencję spadkową.

Mając na uwadze specyfikę hodowli bydła w Polsce płatność do młodego bydła została zaprojektowana w sposób, który nie uzależnia możliwości otrzymania wsparcia od kierunku produkcji. Jednakże z uwagi na chęć stworzenia zachęty do podtrzymania produkcji mięsa, płatność dopasowana została bardziej do specyficznych wymagań hodowli stad mięsnych lub mieszanych. Z tego względu wsparciem objęte zostało bydło młode, obu płci, a więc populacja zwierząt, które najczęściej przeznaczane są do produkcji mięsa. Wiek do 24 miesiąca życia to wiek, w którym wykorzystuje się w opasie okres najintensywniejszego wzrostu.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Wołowina i cielęcina

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych
W polskich gospodarstwach rodzinnych przeważa wielofunkcyjny model produkcji ze zrównoważonym użytkowaniem łąk i pastwisk (z wykorzystaniem warunków naturalnych oraz w sposób ekstensywny pod względem nawożenia) – spadek pogłowia bydła stanowi zagrożenie dla tego modelu i tym samym dla funkcji społecznych i środowiskowych gospodarstw.

Utrzymanie bydła sprzyja ochronie przed degradacją TUZ poprzez wypas i koszenie, służy ich konserwacji i zrównoważonemu wykorzystaniu. W Polsce obserwuje się dynamiczne zmiany w strukturze wykorzystania trwałych użytków zielonych. W okresie 2017-2021 nastąpił wzrost udziału powierzchni łąk i pastwisk deklarowanych we wnioskach o przyznanie płatności przez osoby nieposiadające zwierząt w całkowitej powierzchni TUZ z około 41 do około 50%. Zjawisko to jest niekorzystne nie tylko ze względu na niepełne wykorzystanie krajowych zasobów do produkcji, lecz także z punktu widzenia środowiskowego. Wypas zwierząt jest bardzo istotny dla wzrostu biomasy, urozmaicenia i wzbogacenia składu gatunkowego, odtwarzania się zbiorowisk roślinnych oraz dla zachowania ciągłości układów troficznych.

Produkcja wołowiny stanowi dobrą alternatywę dla produkcji np. wieprzowiny, która znacznie mocniej obciąża środowisko.

Produkcja młodego bydła może być alternatywą lub uzupełnieniem produkcji mleka w związku ze zniesieniem kwot mlecznych.

Polska ma tradycje utrzymywania bydła w Polsce w związku z warunkami klimatycznymi (umiarkowane temperatury) i naturalnymi (dużo łąk i pastwisk).

Spadek pogłowia bydła zdecydowanie wpłynąłby na ograniczenie wielofunkcyjności gospodarstw ze względu na ograniczenie dywersyfikacji produkcji. Spadek pogłowia zwierząt żywionych zieloną i sianem powoduje, że duże obszary łąk i pastwisk stają się nieużytkami lub są przekształcane na inne kierunki produkcji roślinnej.

Przeżuwacze mogą zagospodarować pasze gospodarskie niedostępne dla innych gatunków zwierząt.

Zgodność z WTO (8)

Zgodność z WTO (8) Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9) Kod planowanej kwoty jednostkowej (MS)*:

I_5_2

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do młodego bydła

Typ planowanej kwoty jednostkowej Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita
średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6

Wskaźniki rezultatu: R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźnik produktu: Unit and Grouping: Wskaźniki produktu: O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Head

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (12)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	74,21	74,87	75,53	76,20	67,77
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	81,63	82,36	83,09	83,82	83,82
	O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Head)	2 426 488	2 426 488	2 426 488	2 426 488	2 426 488
	Planned output * Planned unit amount	180 069 674.48	181 671 156.56	183 272 638.64	184 898 385.60	164 443 091.76
TOTAL	O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Head)	2 426 488	2 426 488	2 426 488	2 426 488	2 426 488
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	180 064 944	181 674 589	183 284 234	184 893 879	164 453 146

5.1.5.3 I 5.3. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do owiec

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1) Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans
CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi
CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej
CS 1. P5. Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego
CS 1. P8. Przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta

Wskaźniki rezultatu (4)

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia na rolników posiadających owce ma zapobiegać nasileniu się w sektorze owiec trudności, które mogłyby spowodować zaniechanie produkcji i negatywnie wpłynąć na inne części łańcucha dostaw lub rynki powiązane.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji, wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności są uprawnieni do jej otrzymania.

Wsparcie do owiec będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących owce. Przyczyni się ono do zapewnienia stabilności dochodów rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji w tym sektorze.

Wyplacane jest do wszystkich kwalifikujących się zwierząt w gospodarstwie (brak limitu).

Wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności, będący rolnikiem aktywnym zawodowo, są uprawnieni do otrzymania wsparcia.

Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednio, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.

Rolnik posiada minimum 10 maciorek owczych (*Ovis aries*) w wieku co najmniej 12 miesięcy; wiek zwierząt jest ustalany na dzień 15 maja roku złożenia wniosku.

Zwierzęta powinny spełniać wymagania w zakresie identyfikacji i rejestracji najpóźniej od dnia 15 marca roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie tych płatności.

Wymagany okres przetrzymywania: od 15 marca do 15 kwietnia roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie tej płatności.

W trakcie okresu przetrzymywania możliwe jest zastąpienie zwierząt. Zastępujące zwierzęta muszą spełniać warunki kwalifikowalności. Rolnik, w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zdarzenia powodującego konieczność zastąpienia zwierzęcia, musi wejść w posiadanie nowego zwierzęcia oraz poinformować o zastąpieniu kierownika biura powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (na formularzu opracowanym i udostępnionym przez Agencję). Możliwe jest również zastąpienie danej sztuki inną, przebywającą do tej pory w gospodarstwie (nie ma obowiązku zakupu nowego zwierzęcia).

Zakres i kwoty wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 24,2 mln EUR, co stanowi 0,14% puli środków na płatności bezpośrednio i ok. 0,93% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do sztuki zwierzęcia, jednolita w całym kraju. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 26 EUR/szt.

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia. Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednio.

Do 2014 roku pogłowie owiec dynamicznie spadało, od przełomu lat 80. i 90. XX wieku ponad 23 krotnie. Wprowadzenie wsparcia związanego z produkcją pozwoliło wyhamować trend spadkowy i utrzymać pogłowie owiec na w miarę stabilnym poziomie (około 270 tys. szt.). W związku z powyższym, w celu utrzymania tego poziomu, stawka w kolejnych latach nie powinna być niższa niż obecnie.

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby zwierząt).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 10% tolerancji, która uwzględnia możliwe wahania produkcji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotyka objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Chów owiec charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. W 2016 r. owczarstwem zajmowało się 9,5 tys. gospodarstw rolnych o następującej strukturze według skali chowu: 1-4 szt. - 42%,

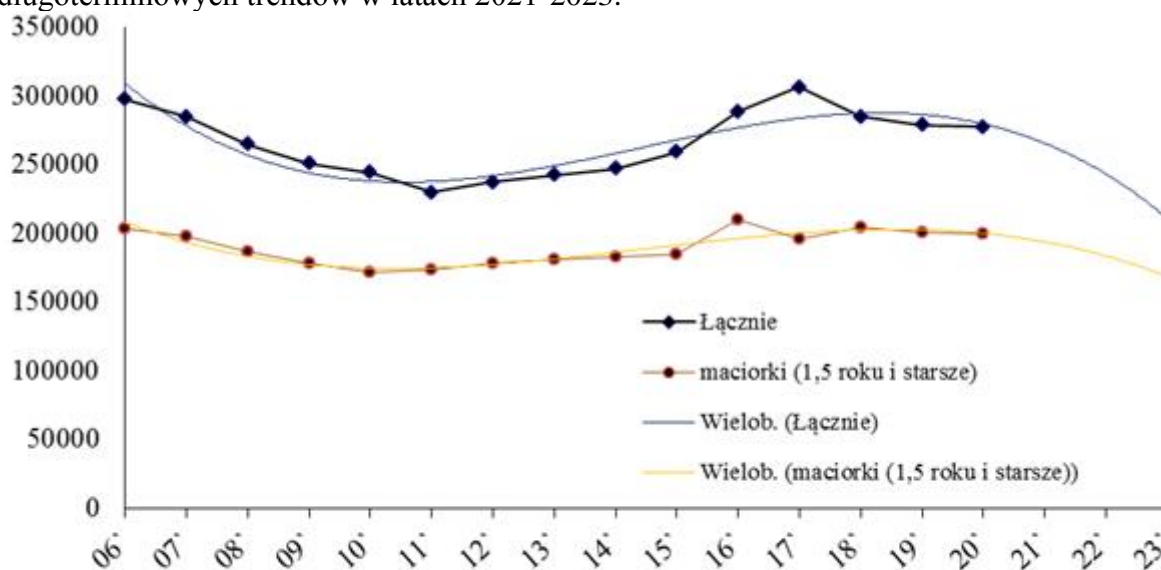
5-49 szt. – 44%, a 50 sztuk i więcej szt. utrzymywało 14% podmiotów. W najmniejszych gospodarstwach rolnych utrzymywano 4% pogłowia, w grupach o średniej i dużej skali chowu odpowiednio 26 i 70% pogłowia.

W sektorze owczarskim od wielu lat występował regres. Na przełomie lat 80. i 90. XX w. pogłowie wynosiło około 4,7 mln szt., a w 2020 r. tylko około 278 tys. szt. Tym samym, w Polsce w ciągu ostatnich 30 lat pogłowie owiec spadło 17-krotnie.

Pogłowie owiec po długim okresie spadku liczby zwierząt obserwowanym od końca lat osiemdziesiątych XX wieku w latach 2012-2013 zaczęło rosnąć. Nastąpiło odwrócenie kierunku zmian tendencji rozwojowej. Skala spadku pogłowia tych zwierząt była znacząca, biorąc pod uwagę to, że w 1996 roku w Polsce było jeszcze ponad 544 tys. owiec, ale ich liczba w 2011 roku wyniosła około 230-250 tys. sztuk. Niewątpliwie do zmiany kierunku trendu przyczyniło się wprowadzenie od 2010 roku płatności do owiec w formie wsparcia specjalnego do matek w stadach liczących 10 i więcej ich sztuk. Ograniczone było ono jednak terytorialnie i można się było o nie ubiegać w przypadku lokalizacji stada w wybranych województwach, tj.: lubelskim, małopolskim, podkarpackim, śląskim, świętokrzyskim. W ramach zmiany systemu wsparcia bezpośredniego od 2015 roku wprowadzono płatność do owiec powiązaną z produkcją w całym kraju.

Obserwowany przyrost pogłowia owiec w latach 2016-2017 miał charakter przejściowy. W latach 2018-2020 nastąpiło zmniejszenie zarówno łącznej liczby owiec, jak również maciorek.

Pogłowie owiec w latach 2005-2020 oraz przewidywane zmiany na podstawie długoterminowych trendów w latach 2021-2023.

Źródło: obliczenia własne IERiGŻ na podstawie danych ARiMR.

Na podstawie tendencji rozwojowej przewiduje się dalsze ograniczenie pogłowia tych zwierząt w kraju. Sektor ten jest zagrożony całkowitym wyparciem z rynku. Na taki kierunek zmian wskazują również dotychczasowe wyniki finansowe uzyskiwane przez gospodarstwa utrzymujące owce.

W latach 2015-2020 w gospodarstwach utrzymujących owce odnotowano ujemny dochód, niezależnie od wielkości stada, co obrazuje poniższa tabela.

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych posiadających owce w latach 2015-2020 pozostających w polu obserwacji FADN

Wyszczególnienie	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020

Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	7 945	6 509	6 086	5 416	6 382	5 331
Wielkość ekonomiczna (euro)	28 356,2 0	33 301,7 0	35 586,2 0	23 770,4 0	48 479,7 0	65 719,9 0
Nakłady pracy ogółem (AWU)	1,8	1,97	1,97	1,75	2,37	2,31
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej (zł)	-35 898,0 0	-33 950,8 0	19 742,4 0	2 576,6 0	-10 805,7 0	5 957,5 0
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat pomniejszony o oszacowane koszty pracy własnej w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (zł)/AWU	-42 423,1 7	-44 282,3 9	-23 932,1 8	-32 190,4 0	-37 407,6 8	-31 516,1 9

Źródło: dane polskiego FADN.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Osiągnięciu zakładanych celów sprzyja promowanie stad większych, dlatego proponuje się wykluczenie ze wsparcia rolników, którzy posiadają mniej niż 10 kwalifikujących się maciorek. Ponadto, w dotychczasowej praktyce hodowlanej przyjęło się, że minimalne stado, które ma możliwość normalnego funkcjonowania liczyć powinno 10 szt. maciorek – zwłaszcza, że w przypadku owiec stosuje się głównie rozród naturalny, więc stado powinno być zdolne do utrzymania tryka.

Ze względu na fakt, że o utrzymaniu i odnowie stad decyduje przede wszystkim liczba maciorek oraz przystępek tj. młodych samic, które jeszcze nie rodziły, ale są przeznaczone do rozplodu (jagnięta częściej przeznaczone są na ubój, tryki utrzymywane są w niewielkich liczbach, 1 tryk wystarcza na 20-30 maciorek), proponuje się skierowanie wsparcia do samic w wieku od 12 miesiąca życia. Większość ras owiec uzyskuje pełną dojrzałość w wieku ok. 1,5 roku z tym, że są znaczne różnice pomiędzy rasami – rasy wcześniej dojrzewające (np. teksel) – ok. 8 miesięcy. Przyjmuje się, że gotowe do rozplodu są samice, które osiągnęły 2/3 do 3/4 przeciętnego ciężaru owiec dorosłych w danej rasie. W związku z tym, że decyzje o przeznaczeniu owiec do dalszej hodowli, zarówno w stosunku do owiec starszych, jak i przystępek podejmuje się wcześniej przed sezonem krycia (stanówką) wiek 12 miesięcy pozwoli na właściwe ukierunkowanie wsparcia.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Mięso baranie i kozie

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych Chów i hodowla owiec przyczyniają się do utrzymania wielofunkcyjności gospodarstw, a także wspierają lokalną produkcję wyrobów regionalnych i tradycyjnych.

Polska ma bardzo długie tradycje w hodowli i utrzymywaniu owiec, szczególnie w południowych regionach kraju chów owiec jest nie tylko kierunkiem produkcji rolnej, ale także stylem życia. Ponadto 15 ras owiec jest w Polsce objętych ochroną jako tradycyjne rasy zagrożone wyginięciem. Z produkcją owczarską powiązane są pozarolnicze działalności gospodarcze (np. rzemiosło).

Chów owiec przyczynia się do kultywowania tożsamości kulturowej związanej z pasterstwem, krzewienia tradycji i kultury ludowej, rozwoju rzemiosła i przetwórstwa produktów

pochodzenia owczego. Chów małych przeżuwaczy jest podstawą do odtworzenia produkcji żywności tradycyjnej, a czynnik ten stanowi także znaczne wsparcie dla rozwoju lokalnej turystyki czy też rzemiosła, który jest istotnym bodźcem stymulującym gospodarkę regionu. Owce są wykorzystywane do zagospodarowania użytków zielonych, odłogów, obwałowań, nieużytków, obrzeży pól i rowów, dodatkowo coraz częściej są doceniane w parkach narodowych i krajobrazowych. Wypas owiec prowadzi do szeregu pozytywnych następstw w glebie i runi oraz przyczynia się do zachowania, a często zwiększania różnorodności florystycznej cennych zbiorowisk roślinnych, co wynika z selektywnego pobierania runi pastwiskowej, udeptywania gleby i darni, pozostawiania odchodów. Wypas owiec przyczynia się do lepszego ukorzenienia przygryzanych roślin i do rozkrzewienia się traw. Im więcej masy roślinnej zjadają owce, tym szybciej się ona odradza i regeneruje. W wymiarze ekologicznym chów małych zwierząt trawożernych przyczynia się do zachowania różnorodności biologicznej siedlisk półnaturalnych, w tym zasobów genetycznych w rolnictwie. Owce stanowią bardzo cenny element bioróżnorodności genetycznej i odgrywają ważną rolę w ekosystemie poprzez wykorzystanie ich do wypasu w celu zachowania walorów środowiska przyrodniczego.

Zgodność z WTO (8)

Zgodność z WTO (8)Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_3

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do owiec

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Head

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	25,35	25,57	25,80	26,03	23,15
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	27,88	28,13	28,38	28,63	28,63
	O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Head)	192 539	192 539	192 539	192 539	192 539
	Planned output * Planned unit amount	4 880 863.65	4 923 222.23	4 967 506.2	5 011 790.17	4 457 277.85
TOTAL	O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów	192 539	192 539	192 539	192 539	192 539

	związanym z wielkością produkcji (Head)					
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	4 879 989	4 923 612	4 967 236	5 010 859	4 456 889

5.1.5.4 I 5.4. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do kóz

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1) Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

- CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans
- CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi
- CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej
- CS 1. P5. Poprawa pozycji ekonomicznej rolnictwa unijnego względem rolnictwa światowego
- CS 1. P8. Przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta

Wskaźniki rezultatu (4)

- R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
- R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
- R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
- R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia na rolników posiadających kozy ma zapobiegać nasileniu się, w sektorze kóz, trudności, które mogłyby spowodować zaniechanie produkcji i negatywnie wpłynąć na inne części łańcucha dostaw lub rynki powiązane.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji, wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności są uprawnieni do jej otrzymania.

Wsparcie do kóz będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących kozy. Przyczyni się ono do zapewnienia stabilności dochodów rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji w tym sektorze. Wyplacane jest do wszystkich kwalifikujących się zwierząt w gospodarstwie (brak limitu).

Wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności, będący rolnikiem aktywnym zawodowo, są uprawnieni do otrzymania wsparcia.

Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro.

Rolnik posiada minimum 5 samic kozy domowej (*Capra hircus*) w wieku co najmniej 12 miesięcy; wiek zwierząt ustalany jest na dzień 15 maja roku złożenia wniosku.

Zwierzęta powinny spełniać wymagania w zakresie identyfikacji i rejestracji najpóźniej od dnia złożenia wniosku.

Wymagany okres przetrzymywania: 30 dni od dnia złożenia wniosku.

W trakcie okresu przetrzymywania możliwe jest zastąpienie zwierząt. Zastępujące zwierzęta muszą spełniać warunki kwalifikowalności. Rolnik, w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zdarzenia powodującego konieczność zastąpienia zwierzęcia, musi wejść w posiadanie nowego zwierzęcia oraz poinformować o zastąpieniu kierownika biura powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (na formularzu opracowanym i udostępnionym przez Agencję). Możliwe jest również zastąpienie danej sztuki inną, przebywającą do tej pory w gospodarstwie (nie ma obowiązku zakupu nowego zwierzęcia).

Zakres i kwoty wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 1,4 mln EUR, co stanowi 0,01% puli środków na płatności bezpośrednie i ok. 0,05% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do sztuki zwierzęcia, jednolita w całym kraju. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 11 EUR/szt.

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Wprowadzenie płatności związanych z produkcją do kóz w 2015 r. pozwoliło wyhamować spadek produkcji, co wskazuje, że stawka powinna przynajmniej zostać utrzymana na dotychczasowym poziomie.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednie.

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby zwierząt).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 10% tolerancji, która uwzględnia możliwe wahania produkcji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Od wielu lat notuje się systematyczny spadek pogłowia i stad tych zwierząt. W latach 2000-2014 pogłowie spadło o 55% do zaledwie 80 tys. szt. (IERiGŻ). Dane ARiMR wskazują na znaczne fluktuacje liczby tych zwierząt. Od 2015 roku nastąpiło zahamowanie spadków i niewielki wzrost pogłowia kóz, m.in. w wyniku wprowadzenia płatności związanej do tego gatunku zwierząt. Tendencja rozwojowa wskazuje jednak, że populacja w latach 2021-2022 osiągnie okresowe maksimum na poziomie około 60 tys. sztuk zwierząt, a następnie zacznie maleć, lub na tym poziomie zacznie się stabilizować.

Mimo niewielkiego wzrostu liczebności kóz w ostatnim okresie obserwuje się brak rentowności tego sektora produkcji zwierzęcej. Główne przyczyny spadku dochodów właścicieli kóz to:

- rozproszony rynek zbytu na mleko i produkty mleczne,
- utrudniony skup większych partii mleka na terenie całego kraju ze względu na wielkość (z wyjątkami) stad i wycofanie jednego z większych odbiorców mleka,
- wzrost cen dla wszystkich kategorii pasz dla zwierząt,
- brak siły roboczej do pracy w produkcji zwierzęcej, większy koszt zatrudnienia pracownika,
- brak rynku mięsa koziego.

Wyniki produkcyjne gospodarstwa utrzymującego kozy karpackie, z uwzględnieniem kosztów produkcji, przychodów ze sprzedaży produkcji zwierzęcej i usług naukowo-badawczych oraz dotacji rolniczych pokazują brak rentowności w tym sektorze:

Wyszczególnienie	Jm	2016	2017	2018	2019	2020
Wynik finansowy	zł	-3 457	-7 823	-5 105	-48 972	-54 334
rentowność	%	-5,7	-10,5	-6,5	-55,8	-52,6

Źródło: ZD IZ PIB Odrzechowa.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Osiągnięciu zakładanych celów sprzyja promowanie stad większych. Ze względu na fakt, że stada kóz utrzymywane w Polsce są z reguły mniejsze niż stada owiec, ustanowiony w tym przypadku próg jest niższy.

Ze względu na fakt, że o utrzymaniu i odnowie stad decyduje przede wszystkim liczba samic kóz, proponuje się skierowanie wsparcia do samic w wieku od 12 miesiąca życia.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Mięso baranie i kozie

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych
Utrzymanie wielofunkcyjności gospodarstw.

Chów i hodowla kóz ma długie tradycje w Polsce. W wyniku prowadzonych prac hodowlanych wykształcono typowe rasy polskie, takie jak: polska biała uszlachetniona i polska barwna uszlachetniona.

Chów i hodowla kóz wspiera lokalną produkcję wyrobów regionalnych i tradycyjnych. (serów, mięsa), co stanowi także znaczne wsparcie dla rozwoju lokalnej turystyki czy też rzemiosła, który jest istotnym bodźcem stymulującym gospodarkę regionu.

Mleko kozie i jego przetwory (np. sery) mogą stanowić uzupełnienie podaży na rynku mleczarskim.

Chów i hodowla kóz są ściśle związane z użytkowaniem trwałych użytków zielonych, służą ich konserwacji i zrównoważonemu wykorzystaniu. Chów kóz odgrywa istotną rolę w ochronie środowiska naturalnego, między innymi poprzez utrzymywanie najmniej żyznych obszarów oraz zachowanie krajobrazów i ochronę wrażliwych ekosystemów.

Wypasanie małych przeżuwaczy często odbywa się na terenach, na których wcześniej zaniechano takiego użytkowania. Spadek pogłowia kóz wpływa na pogorszenie warunków naturalnych na halach górskich i trudno dostępnych pastwiskach. Wyjadanie i przygryzanie runi przez zwierzęta trawożerne zapobiega ekspansji kosmopolitycznych chwastów, hamuje wzrost wysokich traw, jak również zapobiega zarastaniu pastwisk przez krzewy i drzewa. Ponadto jej zdeptywanie przez małe przeżuwacze poprawia stosunki wilgotnościowo-powietrzne gleby. Wypas łąk i pastwisk przyczynia się do ich naturalnego nawożenia, dzięki czemu następuje poprawa stanu runi pastwiskowej oraz utrzymana jest stabilność ekologiczna roślin i zwierząt.

Zgodność z WTO (8)

Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_4

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do kóz

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Head

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	11,08	11,18	11,27	11,37	10,12
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	12,18	12,29	12,40	12,51	12,51
	O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Head)	25 212	25 212	25 212	25 212	25 212
	Planned output * Planned unit amount	279 348.96	281 870.16	284 139.24	286 660.44	255 145.44
TOTAL	O.11 - Pogłowie objęte wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Head)	25 212	25 212	25 212	25 212	25 212

	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	279 272	281 768	284 265	286 761	255 059
--	--	---------	---------	---------	---------	---------

5.1.5.5 I 5.5. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do buraków cukrowych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1) Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

- CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans
- CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi
- CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej
- CS 1. P6. Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego

Wskaźniki rezultatu (4)

- R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
- R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
- R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
- R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników zajmujących się uprawą buraków cukrowych przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji buraków cukrowych.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Do otrzymania płatności uprawnieni są wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności.

Wsparcie będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach uprawiających buraki cukrowe.

Płatność przyznawana jest do powierzchni uprawy buraków cukrowych nie większej, niż powierzchnia uprawy buraków cukrowych określona w umowie.

1. Rolnik aktywny zawodowo uprawiający buraki cukrowe.
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro. Działka rolna deklарowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.
3. Zawarcie umowy dostawy, w której rolnik zobowiązuje się do wytworzenia i dostarczenia odpowiedniemu podmiotowi określonej ilości buraków cukrowych z określonej powierzchni gruntów, a podmiot ten zobowiązuje się te buraki odebrać w umówionym terminie, zapłacić za nie umówioną cenę i przeznaczyć te buraki na produkcję cukru.
4. Płatność przyznawana jest do powierzchni uprawy buraków cukrowych nie większej, niż powierzchnia uprawy buraków cukrowych określona w umowie.

Zakres i kwota wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 362,5 mln EUR, co stanowi 2,09% puli środków na płatności bezpośrednie i ok. 13,95% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do kwalifikującej się powierzchni uprawy buraków cukrowych. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 301 EUR/ha (średnia z lat 2023-2026).

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednie. Jednocześnie, ponieważ powierzchnia zgłaszana do wsparcia związanego z produkcją do uprawy buraków cukrowych wzrastała w ostatnich latach (w 2021 r. o ok. 8% względem roku 2017), zaproponowana stawka jest niższa od dotychczasowej wysokości wsparcia (średnia stawka za lata 2015-2021 wynosi ok. 384 EUR/ha).

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby hektarów).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 10% tolerancji. Przy określeniu poziomu tolerancji pod uwagę wzięto możliwe niewielkie wahania produkcji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Przed uprawą buraków cukrowych rysuje się wiele zagrożeń i sytuacji niepewnych, które mogą doprowadzić do znacznego ograniczenia ich produkcji lub całkowitego zaprzestania. Można te czynniki podzielić na wynikające z uwarunkowań ekonomicznych, prawnych i przyrodniczych.

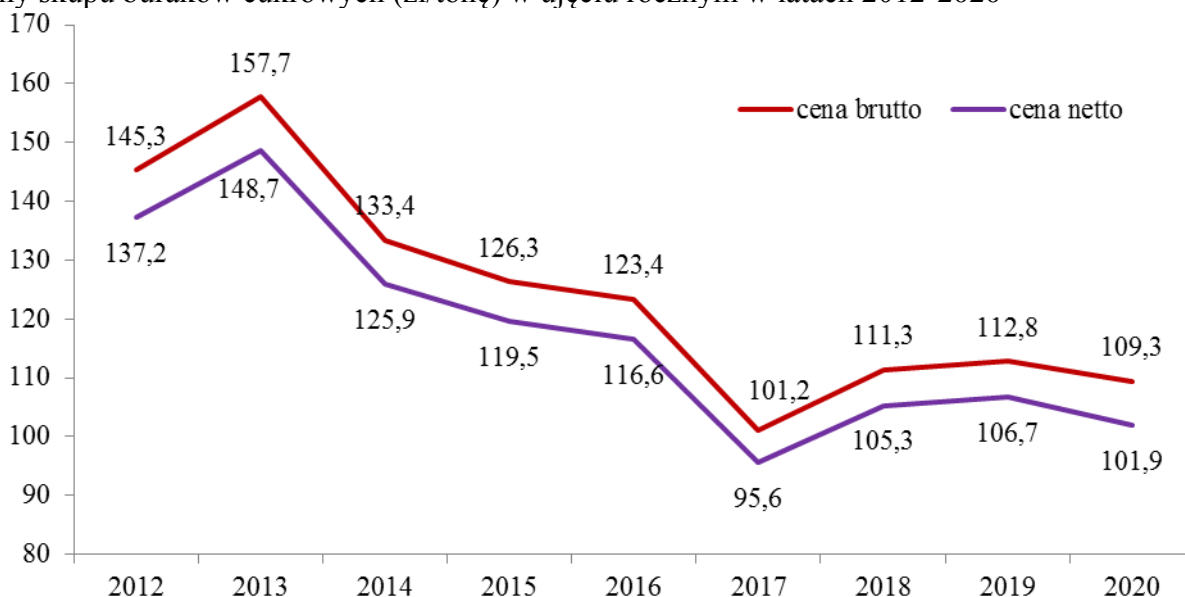
Liberalizacja handlu cukrem, w tym umożliwienie napływu cukru spoza UE prowadzi do coraz niższej opłacalności produkcji cukru wewnątrz UE, a w ślad za tym idzie presja na

obniżanie cen surowca do produkcji, czyli korzeni buraków cukrowych. Stawia to plantatorów buraków cukrowych, będących biorcami cen na tym rynku, w sytuacji braku opłacalności uprawy.

Powierzchnia oraz rozmieszczenie uprawy buraka cukrowego w kraju są uwarunkowane lokalizacją oraz możliwościami produkcyjnymi działających cukrowni. Wynika to z charakteru wytwarzanego produktu, jakim jest korzeń buraka cukrowego, w gospodarstwach. Produkcja korzeni ma charakter całkowicie towarowy (brak jest możliwości towarowego przetwarzania w gospodarstwach) i relatywnie przy dużej masie biologicznej wartość jednego kwintala korzeni jest niska. Brak możliwości alternatywnego zagospodarowania surowca w gospodarstwie oraz relatywnie wysokie koszty transportu sprawiają, że buraki mogą być przetwarzane jedynie przez lokalne cukrownie, a ich uprawa poza stosunkowo bliskim sąsiedztwem zakładów przetwórczych jest nieopłacalna. Przyszły areal uprawy tej rośliny oraz rozmieszczenie powierzchni w kraju będzie więc uzależnione od liczby działających zakładów przetwórczych, ich mocy produkcyjnych oraz kondycji ekonomicznej.

Utrzymaniu opłacalności uprawy buraków cukrowych nie sprzyja odnotowywany od 2013 r. spadek cen skupu tego surowca. Analizując zmiany cen skupu buraków cukrowych w badanym okresie, obserwowano systematyczny spadek tego parametru. Średnia cena uzyskiwana przez plantatorów w 2013 roku wynosiła prawie 157,7 zł brutto za 1 tonę buraków (148,7 zł netto) i w kolejnych latach uległa ona obniżeniu do poziomu 101,2 zł brutto (95,6 zł netto) w 2017 roku. W latach 2018-2019 nastąpił okres korekty w postaci stabilizacji cen na poziomie ok. 111-113 zł brutto (ok. 105-107 zł netto), a w 2020 roku ceny znów uległy zmniejszeniu do 109,3 zł brutto za 1 tonę korzeni.

Ceny skupu buraków cukrowych (zł/tonę) w ujęciu rocznym w latach 2012-2020

Źródło: opracowano na podstawie danych GUS.

Zmiany cen skupu buraków cukrowych w kraju przebiegały nieco odmiennie od dokonujących się zmian cen cukru na rynku światowym. Ceny na światowym rynku cukru od 2011 roku do 2015 roku systematycznie obniżały się, ale w latach 2016-2017 obserwowano korektę w postaci wyższych cen względem 2015 roku. W latach 2018-2020 światowe ceny cukru pozostawały na bardzo niskim poziomie z niewielką tendencją rosnącą, aby ulec wyraźnej zwwyżce w 2021 roku. Na podstawie długoterminowego trendu IERiGŻ prognozuje utrzymanie się wyższej ceny jedynie w 2022 roku, a w kolejnych latach jej obniżkę nawet poniżej poziomu z lat 2018-2019. Będzie to więc generowało presję dochodową na przemysł przetwórczy w latach 2021-2023, jak również na obniżkę cen oferowanych rolnikom uprawiającym buraki cukrowe.

Poza kosztami nakładów ponoszonych na produkcję, na opłacalność uprawy buraków cukrowych coraz silniej wpływają trudne do wycenienia czynniki przyrodnicze i agrotechniczne, takie jak: coraz częstsze występowanie niedoboru opadów, a nawet suszy w okresie wegetacji, erozja wietrzna w części regionów uprawy, zagrożenie ze strony szkodników. Mimo prowadzenia prac hodowlanych nie udało się dotychczas uzyskać odmian buraków cukrowych o zwiększonej tolerancji na suszę.

Niekorzystne skutki suszy można tylko do pewnego stopnia ograniczyć poprzez dbałość o odpowiednią agrotechnikę, a także wprowadzanie nowych, innowacyjnych rozwiązań technologicznych.

Zgodnie z informacjami IERiGŻ w grupie gospodarstw zajmujących się uprawą buraków cukrowych w latach 2015-2020 dochody z rodzinnego gospodarstwa rolnego bez dopłat były dodatnie tylko w trzech latach (2017, 2018 i 2020). W pozostałych latach wyniki badanych gospodarstw wykazały ujemne dochody. Ponadto w całym wskazanym okresie dochody gospodarstw uprawiających buraki cukrowe bez dopłat wykazały ujemną wartość po odjęciu szacowanych kosztów pracy własnej, co oznacza, że osiągnięte wyniki nie pozwalają na opłacenie pracy własnej rolników zajmujących się tym kierunkiem produkcji.

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych uprawiających buraka cukrowego w latach 2015-2020 pozostających w polu obserwacji FADN

Wyszczególnienie	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	41 743	40 342	38 378	37 097	34 606	33 961
Wielkość ekonomiczna (euro)	56 737,4	60 278,9	63 654,7	66 083,9	70 318,7	114 575,2
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat oraz pomniejszony o oszacowane koszt pracy wł. (zł)	-58 767,7	-59 837,1	-40 151,9	-54 909,0	-63 519,2	-52 524,8

Źródło: dane polskiego FADN.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Płatność będzie stanowiła stabilną część dochodów rolników, i dzięki temu wpłynie na ograniczenie skutków ryzyka dochodowego, związanego zarówno z wahaniami cen (zmienności sytuacji rynkowej), jak i ryzyka związanego z poziomem plonowania (zmienności warunków pogodowych). Poprzez wsparcie dochodów rolników płatność przyczyni się do złagodzenia zidentyfikowanych trudności występujących w sektorze, wynikających z uwarunkowań ekonomicznych i przyrodniczych.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Burak cukrowy.

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych
Gospodarcze znaczenie sektora wynika przede wszystkim z zastosowania buraków cukrowych do produkcji cukru spożywczego. Buraki cukrowe są podstawowym źródłem surowca dla przemysłu cukrowniczego. Liście buraka cukrowego wykorzystuje się jako paszę dla zwierząt. Produkty uboczne powstające podczas produkcji cukru spożywczego (melasa i wysłodki) stanowią cenny materiał w żywieniu zwierząt i w gorzelnictwie. Melasa znajduje

zastosowanie m. in. do produkcji drożdży i spirytusu, a ponadto jest bardzo dobrym dodatkiem do pasz. Wysłodki są wartościową paszą w hodowli bydła, koni i trzody chlewnej, a także wykorzystywane są w produkcji biogazu.

Spoleczne znaczenie sektora związane jest z jego zdolnością do tworzenia miejsc pracy, zwłaszcza w rolnictwie i cukrownictwie. Buraki cukrowe stanowią źródło dochodów dla wielu rodzin (ok. 27 tys. plantatorów) oraz są surowcem w przemyśle cukrowniczym, który jest zaliczany do podstawowych branż gospodarki żywnościowej. Branża cukrownicza jest bezpośrednio związana z wieloma innymi branżami obejmującymi m.in.: firmy nasienne, transportowe, środków ochrony roślin.

Uprawa buraków cukrowych w Polsce jest bardzo rozdrobniona. Mimo intensywnego procesu restrukturyzacji, mimo utrwalania się wzrostowej tendencji plonowania buraków cukrowych, polscy plantatorzy buraków cukrowych są mniej konkurencyjni w ramach UE, ich warunki gospodarowania są gorsze, a dochodowość mniejsza względem wielu innych plantatorów buraków w UE.

Natomiast znaczenie środowiskowe wynika z roli buraków cukrowych (roślina okopowa) w dywersyfikacji upraw i poprawie jakości gleb. Zmniejszenie udziału roślin okopowych w płodozmianie na rzecz zbóż negatywnie wpływa na żyzność gleby oraz utrudnia zwalczanie chorób grzybowych i szkodników. Bioróżnorodność jest ważnym elementem kształtowania krajobrazu obszarów wiejskich, a uprawa różnych roślin (w tym okopowych) odgrywa w tym zakresie kluczową rolę. Lepsze zmianowanie i większa dywersyfikacja upraw to cele, które są spójne z promowaniem praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska.

Zgodność z WTO (8)

Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_5

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do buraków cukrowych

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6.

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:Wskaźniki produktu:O.10 -

Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Hektary

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	300.75	300.75	300.75	300.75	274.68
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	330,83	330,83	330,83	330,83	330,83
	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem	245 316	245 316	245 316	245 316	245 316

	dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)					
	Planned output * Planned unit amount	73 778 787	73 778 787	73 778 787	73 778 787	67 383 398.88
TOTAL	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	245 316	245 316	245 316	245 316	245 316
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	73 779 472	73 779 472	73 779 472	73 779 472	67 382 723

5.1.5.6 I 5.6. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do chmielu

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1) Na poziomie regionalnym

PL41 Wielkopolskie

PL51 - Dolnośląskie

PL81 - Lubelski

Pomoc będzie przyznawana w trzech rejonach:

1. rejonie lubelskim obejmującym powiaty: biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, kielecki, kozienicki, krasnostawski, kraśnicki, lipski, lubaczowski, lubartowski, lubelski, łańcucki, łęczyński, łukowski, opolski z siedzibą władz w Opolu Lubelskim, puławski, radzyński, starachowicki, świdnicki z siedzibą władz w Świdniku, tomaszowski z siedzibą władz w Tomaszowie Lubelskim, włodawski, zamojski i zwoleński;
2. rejonie wielkopolskim obejmującym powiaty: bydgoski, gorzowski, gostyński, grodziski z siedzibą władz w Grodzisku Wielkopolskim, kępiński, koszaliński, krotoszyński, nakielski, nowotomyski, poznański, rawicki, słupecki, wolsztyński, żagański, żarski i żniński oraz
3. rejonie dolnośląskim obejmującym powiaty: kłodzki, nyski, oleśnicki, piotrkowski, wrocławski i zawiierciański.

Rejony uprawy chmielu zostały określone z uwzględnieniem podziału terytorialnego kraju, czynników przyrodniczych, a także tradycyjnie wyodrębnionych rejonów uprawy chmielu. Ustanowienie rejonizacji umożliwi skierowanie wsparcia do istniejących już, tradycyjnych gospodarstw chmielarskich, z których wiele poniosło w ostatnich latach znaczne koszty podczas restrukturyzacji odmianowej i modernizacji produkcji

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans
CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi
CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej
CS 1. P6. Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego

Wskaźniki rezultatu (4)

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników zajmujących się uprawą chmielu przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji chmielu.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Do otrzymania płatności uprawnieni są rolnicy uprawiający chmiel w rejonie objętym wsparciem, spełniający warunki kwalifikowalności. Wsparcie będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach uprawiających chmiel.

Wyplacane jest do zatwierdzonej powierzchni uprawy chmielu (bez limitu).

1. Rolnik aktywny zawodowo, uprawiający chmiel w rejonie objętym wsparciem.
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro. Działka rolna deklарowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.
3. Zachowanie minimalnej obsady: 1 300 szt./ ha.
4. Płatność przysługuje do powierzchni, na których uprawiane są rośliny chmielu, zajętych przez konstrukcję nośną i ograniczonych linią jej zewnętrznych odciągów kotwicznych. Jeżeli na tej linii znajdują się sadzonki chmielu, to dodaje się pasy brzeżne o szerokości odpowiadającej średniej szerokości międzyrzędzia wewnątrz działki, pod warunkiem że nie stanowią one części drogi publicznej. Ponadto dodaje się pasy przeznaczone na manewry maszynami rolniczymi, znajdujące się na zakończeniach rzędów roślin, pod warunkiem że szerokość żadnego z nich nie przekracza 8 m i nie stanowią one części drogi publicznej.

Zakres i kwota wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 4,36 mln EUR, co stanowi 0,03% puli środków na płatności bezpośrednio i ok. 0,17% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do kwalifikującej się powierzchni uprawy chmielu. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 435 EUR/ha (średnia z lat 2023-2026).

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednio. Jednocześnie, ponieważ powierzchnia zgłaszana do wsparcia związanego z produkcją nieznacznie zwiększa się (w 2021 r. o ok. 4% względem roku 2019), zaproponowana stawka jest niższa od dotychczasowej wysokości wsparcia (średnia stawka za lata 2015-2021 wynosi ok. 495 EUR/ha).

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby hektarów).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 10% tolerancji. Przy określeniu poziomu tolerancji pod uwagę wzięto możliwe niewielkie wahania produkcji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Na rynku chmielu obserwowana jest długotrwała, mała efektywność produkcji oraz trudności ze zbytem wyprodukowanego surowca. Z przeprowadzonych analiz empirycznych dla okresów 2005-2019 i 1999-2019 wynika, że chmiel (obok zbóż) charakteryzuje się największym ryzykiem cenowym.

Uprawa chmielu należy do najbardziej wyspecjalizowanych gałęzi produkcji rolnej, wymaga dużej wiedzy fachowej oraz specjalistycznego zaplecza technicznego, a także zaangażowania znaczących środków finansowych na infrastrukturę, która nie może być wykorzystana do innych gałęzi produkcji. Jest to uprawa pracochłonna i, w zależności od stopnia zaangażowania nowych rozwiązań technologicznych usprawniających produkcję, wymaga dużych nakładów robocizny. Założenie plantacji chmielu jest związane z wysokimi kosztami (ok. 40 tys. PLN/ha) i jest to inwestycja nawet na 20 lat. Z tego powodu niskie dochody z produkcji chmielu mogą szybko doprowadzić do całkowitego zaprzestania uprawy chmielu w Polsce. Dlatego brak dodatkowego, stabilnego wsparcia może doprowadzić do całkowitego zaniechania produkcji i do upadku sektora. Za możliwością pojawienia się takiego zagrożenia przemawia też to, że wśród gospodarstw rezygnujących z produkcji chmielu dużą część stanowią gospodarstwa o średnim areale uprawy chmielu, wyposażone w specjalistyczne maszyny i urządzenia. Trudna sytuacja dochodowa plantatorów negatywnie odbija się na procesie restrukturyzacji, który przebiega zbyt wolno i który wymaga specjalnego wsparcia, umożliwiającego dostosowanie się producentów do zmieniających się wymogów rynkowych. W okresie 2015 – 2020 dochody gospodarstw uprawiających chmiel objęte systemem rachunkowości FADN po pomniejszeniu o szacunkowe koszty pracy własnej były ujemne w

każdym roku, a więc nie pozwalały na opłatę pracy własnej rolników. Ujemna wartość dochodu odnotowywana była nawet po uwzględnieniu dopłat.

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych uprawiających chmiel w latach 2015-2020 pozostających w polu obserwacji FADN

Wyszczególnienie	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	663	795	587	694	414	1 156
Wielkość ekonomiczna (euro)	28 034,1	28 116,7	29 731,9	27 799,2	28 478,4	19 444,6
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej (zł)	-7 847,5	-6 785,1	-19 792,9	-5 604,2	-5 111,2	-16 684,1
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat oraz pomniejszony o oszacowane koszt pracy wł. (zł)	-26 200,4	-27 071,5	-43 542,2	-35 353,6	-28 876,5	-34 525,2

Źródło: dane polskiego FADN.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Płatność będzie stanowiła stabilną część dochodów rolników, i dzięki temu wpłynie na ograniczenie skutków ryzyka dochodowego, związanego zarówno z wahaniami cen (zmienności sytuacji rynkowej), jak i ryzyka związanego z poziomem plonowania (zmienności warunków pogodowych). Poprzez wsparcie dochodów rolników płatność przyczyni się do złagodzenia zidentyfikowanych trudności występujących w sektorze, wynikających z uwarunkowań ekonomicznych i przyrodniczych.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Chmiel.

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych
Mimo że powierzchnia uprawy jest stosunkowo niewielka, chmiel odgrywa dużą rolę jako wartościowa roślina towarowa i ważny surowiec przemysłowy. Poza wykorzystaniem w produkcji piwa, chmiel wykorzystywany jest również w innych branżach: w farmacji, medycynie, przemyśle kosmetycznym.

Chmiel w Polsce ma duże znaczenie w ujęciu regionalnym, a nawet lokalnym. Przykładem jest Lubelszczyzna, gdzie produkcja chmielu ma długą tradycję i duże znaczenie gospodarcze. Chmiel jest uprawiany przede wszystkim w małych gospodarstwach rodzinnych, w których powierzchnia chmielników kształtuje się na średnim poziomie ok. 2 ha. Większość prac jest wykonywana samodzielnie (przez członków rodziny), tylko największe gospodarstwa korzystają z najmniejszej siły roboczej.

Niska dochodowość upraw chmielu połączona ze spadkiem dochodowości innych upraw, które współwystępują w rejonach produkcji tej rośliny, mogą doprowadzić do ograniczenia aktywności rolniczej na tych terenach. Większość upraw jest zlokalizowana w regionach kraju, w których występuje duże bezrobocie, a gospodarstwa są rozdrobnione i trudno jest wprowadzić alternatywne rośliny mogące zastąpić uprawy chmielu (których uprawa zapewniałaby przychody na zbliżonym poziomie).

Sektor chmielu należy do sektorów pracochłonnych, które mają szczególne znaczenie ze względu na generowanie miejsc pracy, zwłaszcza w rejonach o rozdrobnionej strukturze

agrarnej, spełnia zatem również funkcję społeczną. Dla większości plantatorów chmiel jest podstawową rośliną uprawianą w gospodarstwie, a przez to głównym źródłem dochodu. Uprawa chmielu, wymagająca specjalistycznej wiedzy z zakresu biologii i ochrony roślin, nawożenia oraz technologii suszenia, stanowi istotny element w podnoszeniu kultury rolnej na wsi.

Zgodność z WTO (8)

Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_6

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do chmielu

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: PL51-Dolnośląskie, PL41-Wielkopolskie, PL81-Lubelski

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6.

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:Wskaźniki produktu:O.10 -

Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Hektary

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	429	432.84	436.67	440.51	391.81
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	471,90	476,12	480,34	484,56	484,56
	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	2 045	2 045	2 045	2 045	2 045
	Planned output * Planned unit amount	877 305	885 157.80	892 990.15	900 842.95	801 251.45
TOTAL	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	2 045	2 045	2 045	2 045	2 045
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	877 420	885 263	893 107	900 950	801 347

5.1.5.7 I 5.7. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do lnu

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1) Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans
CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi
CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej
CS 1. P6. Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego

Wskaźniki rezultatu (4)

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników zajmujących się uprawą lnu przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji lnu.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Do otrzymania płatności uprawnieni są wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności.

Wsparcie będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach uprawiających len.

Wyplacane jest do zatwierdzonej powierzchni uprawy lnu (bez limitu).

1. Rolnik aktywny zawodowo, uprawiający len.

2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro. Działka rolna deklarowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Zakres i kwota wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 3 mln EUR, co stanowi 0,02% puli środków na płatności bezpośrednie i ok. 0,11% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do kwalifikującej się powierzchni uprawy lnu. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 101 EUR/ha (średnia z lat 2023-2026).

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednie.

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby hektarów).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 20% tolerancji. Przy określeniu poziomu tolerancji pod uwagę wzięto ryzyko wystąpienia znacznych wahań produkcji, które może być skutkiem np. aktualnych uwarunkowań rynkowych, czy pogodowych.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Sektor lnu charakteryzuje się wyjątkowo dużą pracochłonnością, związaną przede wszystkim ze zbiorem i roszaniem lnu, oraz stosunkowo niewielkim stopniem zmechanizowania prac związanych z uprawą tych roślin. Ceny profesjonalnych maszyn do zbioru są bardzo wysokie. Wysokie koszty produkcji skutkują wysokimi cenami surowca (nasion czy słomy) w porównaniu do surowca z importu o dużo gorszej jakości.

Silna konkurencja włókien syntetycznych (łatwiejsza dostępność i znacznie niższa cena), a także rosnąca konkurencja i spowodowane tym duże wahania koniunktury na światowym rynku włókien naturalnych, prowadzą do przejściowych, gwałtownych zmian popytu oraz cen włókna lnianego. Wpływa to niekorzystnie na opłacalność tej uprawy w Polsce i jednocześnie znacznie utrudnia planowanie bądź kontraktację powierzchni upraw.

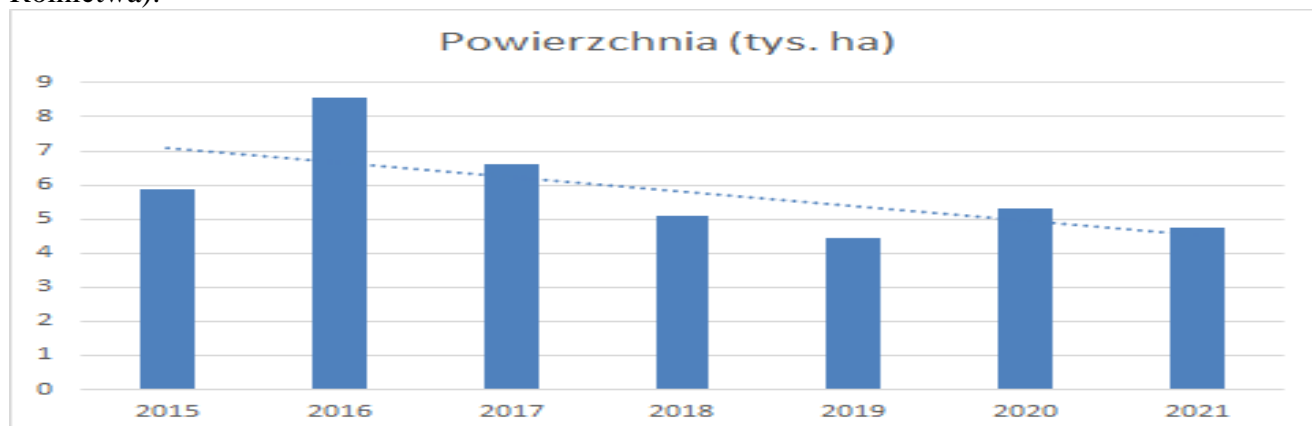
Zmiana warunków pogodowych (postępująca susza) powoduje znaczne zmniejszenie uzyskanego plonu, co skutkuje niską opłacalnością w porównaniu do innych sektorów. Uprawa lnu wymaga dobrej jakości gleby, jest zatem uprawą konkurencyjną wobec uprawy zbóż czy rzepaku. W porównaniu do uprawy lnu, uprawy zbóż i rzepaku charakteryzują się mniejszą pracochłonnością i wyższą dochodowością.

Istnieje ryzyko zaprzestania produkcji ze względu na kryzys w branży włókienniczej w Polsce i UE. Dane dotyczące produkcji lnu w ostatnich latach wykazują spadkową tendencję. Do

zatrzymania lub przynajmniej spowolnienia dynamiki tego trendu może przyczynić się stosowanie płatności związanych.

Powierzchnia uprawy lnu w latach 2015-2021 (dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa):

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Płatność będzie stanowiła stabilną część dochodów rolników, i dzięki temu wpłynie na ograniczenie skutków ryzyka dochodowego, związanego zarówno z wahaniami cen (zmienności sytuacji rynkowej), jak i ryzyka związanego z poziomem plonowania (zmienności warunków pogodowych). Poprzez wsparcie dochodów rolników płatność przyczyni się do złagodzenia zidentyfikowanych trudności występujących w sektorze, wynikających z uwarunkowań ekonomicznych i przyrodniczych.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Len.

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych
W Polsce uprawia się odmiany dwóch form użytkowych lnu zwyczajnego (*Linum usitatissimum* L.), tj. włóknistego i oleistego. Wykorzystanie poszczególnych form w gospodarce może być wszechstronne. Szerokie wykorzystanie produktów głównych, jak i ubocznych z uprawy lnu kwalifikuje go do roślin mających znaczenie nie tylko gospodarcze, ale także środowiskowe i społeczne.

Włókno lniane stanowi wysokowartościowy, ekologiczny surowiec dla przemysłu włókienniczego. Jest to surowiec tradycyjnie wykorzystywany do produkcji materiałów użytku domowego (obrussy, serwety itp.), obiciowych, a w ostatnim okresie coraz większego znaczenia nabiera zagadnienie nietekstylnego wykorzystania włókna lnianego np. do produkcji wykładzin podłogowych i samochodowych a także geowłóknin. W procesie produkcji włókna, podczas trzepania słomy rozzonej uzyskuje się paździerze, które są surowcem do wytwarzania płyt lignocelulozowych będących materiałem stosowanym w budownictwie (okładziny ścian i sufitów) i przemyśle meblarskim. Poza włóknem i paździerzami len włóknisty jest surowcem dla szeregu innych produktów wytwarzanych przez przemysł spożywczy i farmaceutyczny.

Duża różnorodność wytwarzanych z roślin lnu surowców i półproduktów stanowi „koło zamachowe” dla rozwoju wielu branż opierających swoją produkcję na wykorzystaniu bioproduktów.

Wprowadzenie lnu do płodozmianu wpływa korzystnie na plenność innych roślin (poprzez poprawę właściwości gleby), uprawianych w następnym roku na tym samym obszarze, zwiększa także bioróżnorodność w gospodarstwie.

Technologie lniarskie spełniają kryteria zrównoważonego rozwoju gdyż są: (i) bezodpadowe, (ii) przyjazne dla środowiska (redukcja dwutlenku węgla, biodegradacja, recykling), (iii) wykorzystują zasoby odnawialne.

Wsparcie produkcji lnu przyczyni się do zachowania i tworzenia miejsc pracy przy zbiorach i uprawie lnu w tradycyjnych obszarach jego produkcji i przetwórstwa. Uprawy lnu oraz jego przetwórstwo są zlokalizowane głównie w rejonach wiejskich o wysokiej stopie bezrobocia i dużym udziale małych gospodarstw, dysponujących siłą roboczą, która może być wykorzystana poza sezonem wegetacyjnym do przerobu słomy roszonej i ewentualnego wytwarzania wyrobów rękodzielniczych.

Zachowanie potencjału rodzimej produkcji roślin włóknistych, w obliczu rosnącej konkurencji cenowej włókien sztucznych względem naturalnych, pozwoli na częściowe uniezależnienie się od zmiennej koniunktury na światowym rynku włókienniczym.

Zgodność z WTO (8)

Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_7

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do lnu

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6.

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:Wskaźniki produktu:O.10 -

Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Hektary

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	100.06	100.96	101.85	102.75	91.39
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	120,07	121,15	122,22	123,29	123,29
	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	5 983	5 983	5 983	5 983	5 983
	Planned output * Planned unit amount	598 658.98	604 043.68	609 368.55	614 753.25	546 786.37

TOTAL	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	5 983	5 983	5 983	5 983	5 983
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	598 698	604 050	609 402	614 754	546 790

5.1.5.8 I 5.8. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do konopi włóknistych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1) Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans
 CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi
 CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej
 CS 1. P6. Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego

Wskaźniki rezultatu (4)

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
 R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
 R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
 R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników zajmujących się uprawą konopi włóknistych przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji konopi włóknistych.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Do otrzymania płatności uprawnieni są wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności. Wsparcie będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach uprawiających konopie włókniste. Wyplacane jest do zatwierdzonej powierzchni uprawy konopi.

1. Rolnik aktywny zawodowo uprawiający konopie.
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro. Działka rolna deklarowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.
3. Uprawa konopi odmian zawierających poziom tetrahydrokanabinolu (THC) nieprzekraczający maksymalnego poziomu, tj. 0,3% THC.
4. Uprawa zgodnie z przepisami o przeciwdziałaniu narkomanii.

Zakres i kwota wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 484 tys. EUR, co stanowi 0,003% puli środków na płatności bezpośrednie i ok. 0,02% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do kwalifikującej się powierzchni uprawy konopi. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 29 EUR/ha (średnia z lat 2023-2026).

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednie. Jednocześnie, ponieważ powierzchnia zgłaszana do wsparcia związanego z produkcją w latach 2016-2020 systematycznie wzrastała, zaproponowana stawka jest znacznie niższa od dotychczasowej wysokości wsparcia (średnia stawka za lata 2015-2021 wynosi ok. 70 EUR/ha).

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby hektarów).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 20% tolerancji. Przy określeniu poziomu tolerancji pod uwagę wzięto ryzyko wystąpienia znacznych wahań produkcji, które może być skutkiem np. aktualnych uwarunkowań rynkowych, czy pogodowych.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Konopie włókniste (siewne, przemysłowe) były uprawiane w Polsce od dawna. W latach 90. nastąpił jednak duży kryzys w uprawie spowodowany intensywnym rozwojem przemysłu produkującego sztuczne włókna. Od 2015 roku odnotowuje się wzrost zainteresowania uprawą konopi, chociaż nadal jest to uprawa niszowa.

Uprawa konopi wiąże się z wysokimi kosztami produkcji - profesjonalne maszyny do zbioru konopi są bardzo drogie. Zbiór często odbywa się przy pomocy bardzo przestarzałych niskowydajnych maszyn, co uniemożliwia uprawy na dużych areałach.

Słabą stroną tego sektora jest brak zainteresowania producentów maszyn z przyczyn ekonomicznych oraz wiele obostrzeń prawnych. Brak parku maszynowego do przerobu włókna powoduje, że większość rolników uprawia konopie na nasiona nie mając zbytu na słomę (włókno).

Rośnie konkurencja cenowa włókien sztucznych względem włókien naturalnych.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Płatność będzie stanowiła stabilną część dochodów rolników, i dzięki temu wpłynie na ograniczenie skutków ryzyka dochodowego, związanego zarówno z wahaniami cen (zmienności sytuacji rynkowej), jak i ryzyka związanego z poziomem plonowania (zmienności warunków pogodowych). Poprzez wsparcie dochodów rolników płatność przyczyni się do złagodzenia zidentyfikowanych trudności występujących w sektorze. Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Konopie.

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych
Konopie mają znaczenie gospodarcze jako roślina włóknista, oleista i rolnicza.

Polska posiada wieloletnią tradycję uprawy i przerobu konopi. Oprócz tradycyjnego włókienniczego wykorzystania, konopie znajdują zastosowanie między innymi w przemyśle: papierniczym, budowlanym, motoryzacyjnym, kosmetycznym i chemicznym, z uwagi na szczególne właściwości włókna konopi – odporność na procesy gnilne w warunkach większego wilgocenia (np. węże pożarnicze, sieci, nici chirurgiczne, papier filtracyjny).

Uprawa konopi niezwykle korzystnie wpływa na poprawę struktury gleby oraz zmniejszenie zachwaszczenia na polu, ponadto wymaga minimalnego użycia pestycydów, głównie z uwagi na fakt, iż jako retardant konopie hamują rozwój niektórych chwastów i nicieni glebowych oraz odstraszaają szkodniki. Ich wprowadzenie do płodozmianu powoduje zwiększenie plenności następnych upraw. Dodatkowo, uprawa konopi umożliwia rekultywację gleb zdegradowanych przez przemysł metalurgiczny i wydobywczy.

Duża różnorodność wytwarzanych z konopi surowców i półproduktów stanowi „koło zamachowe” dla rozwoju wielu branż opierających swoją produkcję na wykorzystaniu bioproduktów.

Z tego względu wsparcie produkcji konopi przyczyni się do zachowania miejsc pracy w tradycyjnych obszarach ich uprawy. Przetwórstwo konopi jest zlokalizowane głównie w rejonach wiejskich, zatem ich uprawa i dalsze wykorzystanie wpływają korzystnie na poziom zatrudnienia i wielofunkcyjny rozwój tych rejonów.

Zachowanie potencjału rodzimej produkcji roślin włóknistych, w obliczu rosnącej konkurencji cenowej włókien sztucznych względem naturalnych, pozwoli na częściowe uniezależnienie się od zmiennej koniunktury na światowym rynku włókienniczym.

Zgodność z WTO (8)

Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_8

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do konopi włóknistych

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6.

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:Wskaźniki produktu:O.10 -

Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Hektary

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	29.03	29.29	29.55	29.81	26.52
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	34,84	35,15	35,46	35,77	35,77
	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	3 357	3 357	3 357	3 357	3 357
	Planned output * Planned unit amount	97 453.71	98 326.53	99 199.35	100 072.17	89 027.64
TOTAL	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	3 357	3 357	3 357	3 357	3 357
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	97 477	98 348	99 220	100 091	89 026

5.1.5.9 I 5.9. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do pomidorów

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans

CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi

CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej

CS 1. P6. Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego

Wskaźniki rezultatu (4)

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników zajmujących się uprawą pomidorów przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji pomidorów.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Do otrzymania płatności uprawnieni są wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności.

Wsparcie będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach uprawiających pomidory kierowane do przetwórstwa.

Płatność przyznawana jest do powierzchni uprawy pomidorów nie większej, niż powierzchnia uprawy pomidorów określona w umowie.

1. Rolnik aktywny zawodowo uprawiający pomidory.
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro. Działka rolna deklarowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.
3. Uprawa pomidorów założona z rozsady.
4. Minimalna obsada 20 000 szt./ha.
5. Zawarcie umowy na uprawę pomidorów, w której rolnik zobowiązuje się do wytworzenia i dostarczenia podmiotowi, którego przedmiot działalności obejmuje przetwarzanie owoców i warzyw, określonej ilości pomidorów z określonej powierzchni gruntów, a podmiot ten zobowiązuje się te pomidory odebrać w umówionym terminie, zapłacić za nie umówioną cenę i je przetworzyć.
6. Płatność przyznawana jest do powierzchni uprawy pomidorów nie większej, niż powierzchnia uprawy pomidorów określona w umowie.

Zakres i kwota wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 10,5 mln EUR, co stanowi 0,06% puli środków na płatności bezpośrednio i ok. 0,4% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do kwalifikującej się powierzchni uprawy pomidorów. Szacunkowa wysokość stawki: 550 EUR/ha (średnia z lat 2023-2026).

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednio. Jednocześnie, ponieważ powierzchnia zgłaszana do wsparcia związanego z produkcją w latach 2015-2021 oscylowała między ok. 3,7 tys. ha a ok. 7,4 tys. ha, zaproponowana stawka jest niższa od dotychczasowej wysokości wsparcia (średnia stawka za lata 2015-2021 wynosi ok. 670 EUR/ha).

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby hektarów).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 20% tolerancji. Przy określeniu poziomu tolerancji pod uwagę wzięto ryzyko wystąpienia znacznych wahań produkcji, które może być skutkiem np. aktualnych uwarunkowań rynkowych, czy pogodowych.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

W związku z gorszymi warunkami klimatycznymi do uprawy pomidorów w Polsce niż na południu Europy, o utrzymaniu uprawy w najbliższej przyszłości będzie decydować łączna konkurencyjność systemu produkcji pomidorów i ich przetwórstwa na konkurencyjnym rynku europejskim.

Stabilizujący wpływ płatności jest więc szczególnie ważny w latach pogorszenia koniunktury na rynkach przetworów z pomidorów, ponieważ zapewnia ona opłacalność produkcji pomimo spadków cen skupu.

Zgodnie z danymi FADN w latach 2015-2020 dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego, w którym uprawiane były pomidory w uprawie polowej, po odjęciu szacunkowych kosztów pracy własnej, był dodatni tylko w jednym roku - w 2020 r. W pozostałych pięciu latach tego okresu wynik był ujemny. Wartość ta kształtuje się na poziomie jeszcze niższym po odjęciu uzyskanych dopłat – w tym przypadku wynik był ujemny we wszystkich badanych latach, a więc w całym okresie nie pozwalał na opłacenie pracy własnej rolnika.

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych uprawiających pomidory w uprawie polowej w latach 2015-2020 pozostających w polu obserwacji FADN.

Wyszczególnienie	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	17664	14512	14151	14213	14530	10771

Wielkość ekonomiczna (euro)	22 239,2	24 433,4	24 281,2	23 220,7	21 095,0	45 183,2
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej (zł)	-11 995,2	-8 068,9	-8 674,1	-8 260,1	-4 969,7	10 033,9
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat oraz pomniejszony o oszacowane koszt pracy wł. (zł)	-21 333,3	-18 884,1	-18 254,2	-19 065,5	-15 325,0	-3 156,2

Źródło: dane polskiego FADN.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Płatność będzie stanowiła stabilną część dochodów rolników, i dzięki temu wpłynie na ograniczenie skutków ryzyka dochodowego, związanego zarówno z wahaniami cen (zmienności sytuacji rynkowej), jak i ryzyka związanego z poziomem plonowania (zmienności warunków pogodowych). Poprzez wsparcie dochodów rolników płatność przyczyni się do złagodzenia zidentyfikowanych trudności występujących w sektorze, wynikających z uwarunkowań ekonomicznych i przyrodniczych.

Poprzez wymóg dotyczący zawarcia umowy zapewnione będzie, aby wsparciem objęte były uprawy prowadzone w związku z zapotrzebowaniem zgłaszanym przez przemysł przetwórczy.

Określone dodatkowe wymogi (założenie uprawy z rozsady oraz minimalna gęstość 20 000 szt./ha) spowodują, że wsparciem będą objęte uprawy, których wyłącznym celem jest faktyczna produkcja pomidorów na rynek. W warunkach polskich uprawa pomidorów z siewu nasion bezpośrednio w grunt nie gwarantuje bowiem osiągnięcia plonu zapewniającego opłacalność produkcji, i z tego względu nie można jej uznać za właściwą praktykę agrotechniczną.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Owoce i warzywa.

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych
Pomidor jest ważnym surowcem przemysłu spożywczego, głównie ze względu na jego walory smakowe i dietetyczne. Gospodarcze znaczenie sektora jako dostawcy surowca dla przemysłu przetwórczego wynika przede wszystkim z zastosowania pomidorów do produkcji soków, przecierów i koncentratów. Sektor pomidorów należy do sektorów relatywnie pracochłonnych, które mają szczególne znaczenie ze względu na generowanie miejsc pracy, zwłaszcza w rejonach o rozdrobnionej strukturze agrarnej, spełnia zatem również funkcję społeczną. Znaczenie sektora w tworzeniu miejsc pracy i źródła dochodów na wsi jest istotne w szczególności dla kilku podstawowych rejonów uprawy – lubelskiego, kujawskiego i wielkopolskiego.

Środowiskowe znaczenie sektora wynika z roli pomidorów w dywersyfikacji upraw i poprawie jakości gleb. Lepsze zmianowanie i większa dywersyfikacja upraw to cele środowiskowe, które są spójne z promowaniem praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska.

Zgodność z WTO (8)

Kategoria bursztynowa   Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_9

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do pomidorów

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6.

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:Wskaźniki produktu:O.10 -

Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Hektary

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	550	550	550	550	502.31
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	660,00	660,00	660,00	660,00	660,00
	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	3 885	3 885	3 885	3 885	3 885
	Planned output * Planned unit amount	2 136 750	2 136 750	2 136 750	2 136 750	1 951 474.35
TOTAL	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	3 885	3 885	3 885	3 885	3 885
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	2 136 662	2 136 662	2 136 662	2 136 662	1 951 411

5.1.5.10 I 5.10. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do truskawek

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz

różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Unii

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans

CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi

CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej

CS 1. P6. Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego

Wskaźniki rezultatu (4)

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników zajmujących się uprawą truskawek przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji truskawek.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Do otrzymania płatności uprawnieni są wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności.

Wsparcie będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach uprawiających truskawki.

Wyplacane jest do zatwierdzonej powierzchni uprawy truskawek (bez limitu).

1. Rolnik aktywny zawodowo uprawiający truskawki.
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro. Działka rolna deklarowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

Zakres i kwoty wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 51,3 mln EUR, co stanowi 0,3% puli środków na płatności bezpośrednie i ok. 1,97% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do kwalifikującej się powierzchni uprawy truskawek. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 271 EUR/ha (średnia z lat 2023-2026).

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednie. Powierzchnia zgłaszana do wsparcia związanego z produkcją w latach 2019-2021 zmniejsza się stopniowo. Zaproponowana stawka jest zbliżona do dotychczasowej wysokości wsparcia (średnia stawka za lata 2015-2021 wynosi ok. 263 EUR/ha).

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby hektarów).

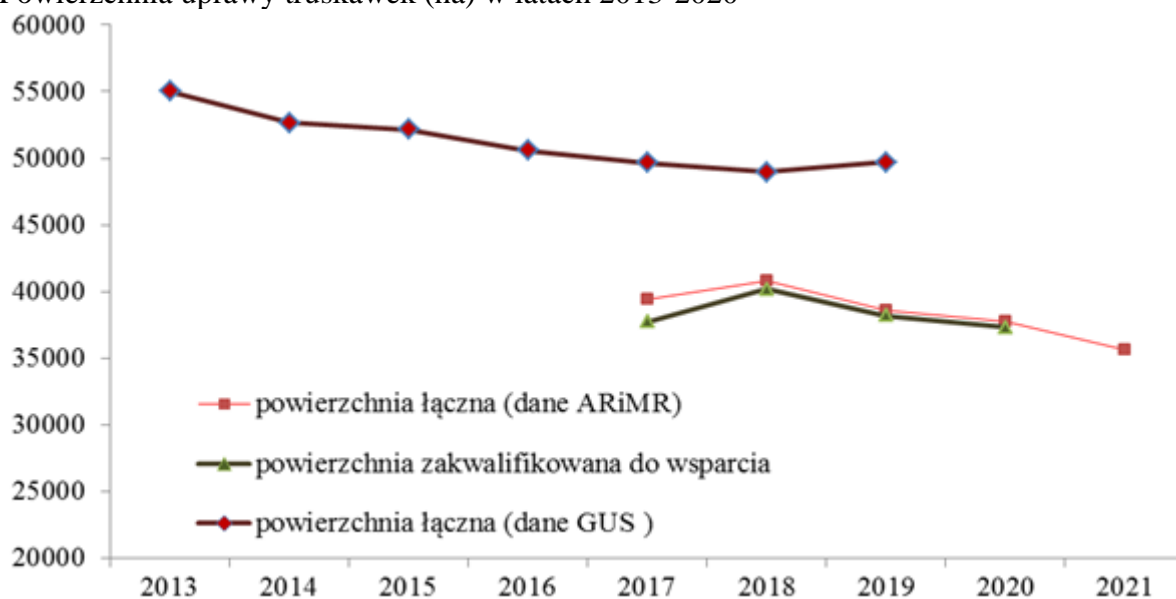
Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 10% tolerancji. Przy określeniu poziomu tolerancji pod uwagę wzięto możliwe niewielkie wahania produkcji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotyka objęcie pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Powierzchnia uprawy truskawek według danych GUS od 2013 roku do 2019 roku systematycznie ulega zmniejszeniu. O ile w 2012 roku uprawiano truskawki na powierzchni ponad 55 tys. ha w kraju, to w latach 2018-2019 obszar ten zmniejszył się do 49 tys. ha. Według danych ARiMR od 2018 roku następowało równocześnie ograniczenie powierzchni uprawy tej rośliny na plantacjach towarowych, a od 2017 roku również upraw zakwalifikowanych do płatności do truskawek udzielanych w ramach dopłat związanych z produkcją.

Powierzchnia uprawy truskawek (ha) w latach 2013-2020

Źródło: opracowanie własne IERiGŻ na podstawie danych ARiMR i GUS.

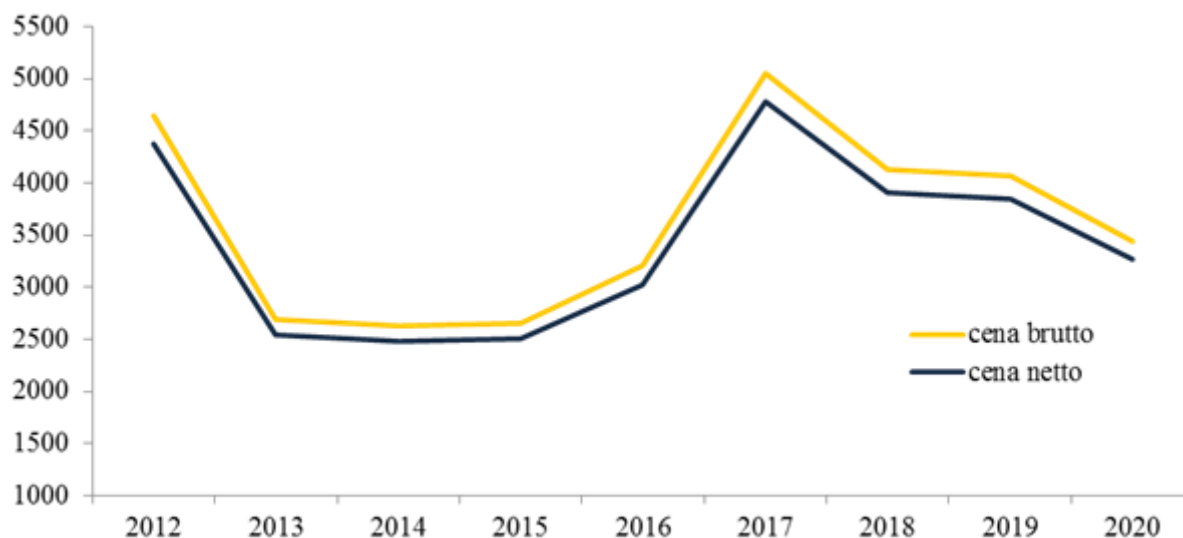
Rosnąca konkurencyjność cenowa produkcji truskawek, zwłaszcza z krajów aspirujących o członkostwo w UE, umacnianie się pozycji na rynku mrożonek Chin, Maroka i Egiptu,

wskazuje na konieczność wspierania tego kierunku produkcji poprzez wsparcie związane, celem utrzymania produkcji charakteryzującej się wysoką jakością, zwłaszcza do bezpośredniej konsumpcji.

Uprawa truskawek w Polsce charakteryzuje się dużą pracochłonnością oraz wzrastającymi kosztami pracy, natomiast mała odporność owoców i roślin na warunki zewnętrzne ogranicza możliwości zastosowania maszyn do zbiorów (zbiór ręczny).

Znaczne wahania cen skupu truskawek skutkują brakiem stabilizacji dochodowej gospodarstw zajmujących się tym kierunkiem produkcji, a związane z tym ryzyko może skłaniać do przestawiania się rolników na inne uprawy.

Ceny skupu truskawek (zł/tonę) w ujęciu rocznym w latach 2012-2020.

Źródło: opracowanie własne IERiGŻ na podstawie danych GUS.

Dane FADN za lata 2015-2020 wskazują, że dochód gospodarstw uprawiających truskawki, pomniejszony o szacowany koszt pracy własnej, był ujemny we wszystkich latach. Po odjęciu dopłat wartość ta spada średnio o 80%.

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych uprawiających truskawki w latach 2015-2020 pozostających w polu obserwacji FADN.

Wyszczególnienie	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	39 478	36 668	36 801	40 903	39 856	42 831
Wielkość ekonomiczna (euro)	16 433,6	18 890,6	16 685,0	16 140,0	14 999,2	18 978,6
Dochód z rodz. gosp. rolnego pomniejszony o koszt pracy własnej (zł)	-21 624,0	-22 162,4	-21 029,0	-30 168,0	-28 853,1	-28 425,3
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat oraz pomniejszony o oszacowane koszt pracy wł. (zł)	-40 914,2	-42 817,9	-40 501,6	-50 840,3	-48 856,6	-46 601,2

Źródło: dane polskiego FADN.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Płatność będzie stanowiła stabilną część dochodów rolników, i dzięki temu wpłynie na ograniczenie skutków ryzyka dochodowego, związanego zarówno z wahaniami cen (zmienności sytuacji rynkowej), jak i ryzyka związanego z poziomem plonowania (zmienności warunków pogodowych). Poprzez wsparcie dochodów rolników płatność przyczyni się do złagodzenia zidentyfikowanych trudności występujących w sektorze, wynikających z uwarunkowań ekonomicznych i przyrodniczych.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Owoce i warzywa.

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych Truskawki są ważnym surowcem przemysłu spożywczego, głównie ze względu na ich walory smakowe i dietetyczne. Gospodarcze znaczenie sektora jako dostawcy surowca dla przemysłu przetwórczego wynika przede wszystkim z zastosowania truskawek do produkcji dżemów, soków i mrożonek. Sektor truskawek należy do sektorów relatywnie pracochłonnych, które mają szczególne znaczenie ze względu na generowanie miejsc pracy, zwłaszcza w rejonach o rozdrobnionej strukturze agrarnej, spełnia zatem również funkcję społeczną. Produkcja truskawek ma duży wpływ na poziom dochodów gospodarstw i gospodarkę regionalną, zwłaszcza gospodarkę rejonów wyspecjalizowanych w ich uprawie.

Środowiskowe znaczenie sektora wynika z roli truskawek w dywersyfikacji upraw.

W Polsce uprawa truskawki wpisuje się w długoletnią tradycję, co wynika m.in. z korzystnych warunków glebowo-klimatycznych dla jej uprawy. Truskawka jest objęta systemem integrowanej, jak i ekologicznej produkcji, co wskazuje na możliwość jej uprawy z troską o stan środowiska przyrodniczego, zapewniając odpowiednią jakość owoców.

Zgodność z WTO (8)

Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_10

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do truskawek

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6.

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:Wskaźniki produktu:O.10 -

Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Hektary

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit	Planned unit amount	267.36	269.75	272.14	274.53	244.18
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-

amount #1	Maximum Amount for the Planned unit amount	294,10	296,72	299,35	301,98	301,98
	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	38 618	38 618	38 618	38 618	38 618
	Planned output * Planned unit amount	10 324 908.48	10 417 205.5	10 509 502.52	10 601 799.54	9 429 743.24
TOTAL	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	38 618	38 618	38 618	38 618	38 618
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	10 324 900	10 417 196	10 509 493	10 601 790	9 429 721

5.1.5.11 I 5.11. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do ziemniaków skrobiowych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1) Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Unii

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans
CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi
CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej
CS 1. P6. Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego

Wskaźniki rezultatu (4)

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników zajmujących się uprawą ziemniaków skrobiowych przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji ziemniaków skrobiowych.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Do otrzymania płatności uprawnieni są wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności.

Wsparcie będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach uprawiających ziemniaki skrobiowe.

Płatność przyznawana jest do powierzchni uprawy ziemniaków skrobiowych nie większej, niż powierzchnia uprawy ziemniaków skrobiowych określona w umowie.

1. Rolnik aktywny zawodowo uprawiający ziemniaki skrobiowe.
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro. Działka rolna deklarowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.
3. Zawarcie umowy na uprawę ziemniaków skrobiowych, w której rolnik zobowiązuje się do wytworzenia i dostarczenia podmiotowi, którego przedmiot działalności obejmuje wytwarzanie skrobi lub wyrobów skrobiowych, określonej ilości ziemniaków skrobiowych z określonej powierzchni gruntów, a podmiot ten zobowiązuje się te ziemniaki odebrać w umówionym terminie, zapłacić za nie umówioną cenę i wyprodukować z nich skrobię lub wyroby skrobiowe.
4. Płatność przyznawana jest do powierzchni uprawy ziemniaków skrobiowych nie większej, niż powierzchnia uprawy ziemniaków skrobiowych określona w umowie.

Zakres i kwota wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 45,1 mln EUR, co stanowi 0,26% puli środków na płatności bezpośrednie i ok. 1,74% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do kwalifikującej się powierzchni uprawy ziemniaków skrobiowych.

Szacunkowa wysokość stawki: ok. 249 EUR/ha (średnia z lat 2023-2026).

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednie. Jednocześnie, ponieważ powierzchnia zgłaszana do wsparcia związanego z produkcją w latach 2015-2020 zwiększała się stopniowo, zaproponowana stawka jest niższa od dotychczasowej wysokości wsparcia (średnia stawka za lata 2015-2021 wynosi ok. 273 EUR/ha).

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawniających produktów (liczby hektarów).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 10% tolerancji. Przy określeniu poziomu tolerancji pod uwagę wzięto możliwe niewielkie wahania produkcji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Powierzchnia uprawy ziemniaka w kraju w latach 2005-2020 według danych GUS uległa znaczącemu zmniejszeniu. O ile w 2005 roku w kraju uprawiano ziemniaka na powierzchni 588 tys. ha, to w 2020 roku obsadzono już tylko 308 tys. ha. Wpływa to negatywnie na stabilność rynku ziemniaków skrobiowych. W szczególności w okresach znacznie niższych zbiorów ziemniaki skrobiowe nie są kierowane do przemysłu, co wpływa na destabilizację rynku. W efekcie Polska jest importerem netto produktów skrobiowych.

Zgromadzone w FADN dane dotyczące gospodarstw uprawiających ziemniaki skrobiowe wskazują, że w żadnym roku z sześcioletniego okresu 2015-2020 gospodarstwa te nie osiągały, bez dopłat, dochodów, które pozwoliłyby pokryć szacowane koszty pracy własnej rolników (ujemny dochód).

Wskaźniki i mierniki finansowe gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki skrobiowe w latach 2015-2020 pozostających w polu obserwacji FADN.

Wyszczególnienie	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba gospodarstw w polu obserwacji FADN	3 981	4 110	4 424	4 837	4 653	4 728
Wielkość ekonomiczna (euro)	50 987,7	47 698,8	47 365,0	43 660,5	49 927,6	71 435,1
Dochód z rodz. gosp. rolnego bez dopłat oraz pomniejszony o oszacowane koszt pracy wł. (zł)	-39 472,9	-31 984,0	-23 035,4	-44 594,7	-35 012,9	-15 907,6

Zródło: dane polskiego FADN.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Płatność będzie stanowiła stabilną część dochodów rolników, i dzięki temu wpłynie na ograniczenie skutków ryzyka dochodowego, związanego zarówno z wahaniami cen (zmienności sytuacji rynkowej), jak i ryzyka związanego z poziomem plonowania (zmienności warunków pogodowych). Poprzez wsparcie dochodów rolników płatność przyczyni się do złagodzenia zidentyfikowanych trudności występujących w sektorze, wynikających z uwarunkowań ekonomicznych i przyrodniczych.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Ziemniaki.

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych

Gospodarcze znaczenie sektora wynika z zastosowań skrobi ziemniaczanej i jej modyfikatów w produkcji żywności, leków i kosmetyków oraz w przemyśle, zwłaszcza papierniczym. Społeczne znaczenie sektora związane jest z jego zdolnością do tworzenia miejsc pracy, zwłaszcza w rolnictwie i przemyśle przetwórczym.

Natomiast znaczenie środowiskowe wynika z roli ziemniaków skrobiowych (roślina okopowa) w dywersyfikacji upraw i poprawie jakości gleb. Zahamowanie spadku udziału ziemniaków w strukturze zasiewów i produkcji roślinnej ma istotne znaczenie z punktu widzenia zachowania bioróżnorodności i kształtowania krajobrazu obszarów wiejskich. Lepsze zmianowanie i większa dywersyfikacja upraw to cele środowiskowe, które są spójne z promowaniem praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska.

Zgodność z WTO (8)

Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_11

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do ziemniaków skrobiowych

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6.

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:Wskaźniki produktu:O.10 -

Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Hektary

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	245.41	247.61	249.8	252	224.14
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	269,96	272,37	274,78	277,20	277,20
	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	37 003	37 003	37 003	37 003	37 003
	Planned output * Planned unit amount	9 080 906.23	9 162 312.83	9 243 349.4	9 324 756	8 293 852.42
TOTAL	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	37 003	37 003	37 003	37 003	37 003

	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	9 081 095	9 162 273	9 243 451	9 324 629	8 293 755
--	--	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

5.1.5.12 I 5.12. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin pastewnych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1) Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans
 CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi
 CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej
 CS 1. P6. Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego

Wskaźniki rezultatu (4)

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości
 R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)
 R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)
 R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników zajmujących się uprawą roślin pastewnych przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji roślin pastewnych.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Do otrzymania płatności uprawnieni są wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności.

Wsparcie będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach uprawiających rośliny pastewne.

Płatnością może być objęte nie więcej niż 75 ha upraw roślin pastewnych w gospodarstwie.

1. Rolnik aktywny zawodowo uprawiający rośliny pastewne.
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro. Działka rolna deklarowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.
3. Uprawa następujących roślin: esparceta siewna; koniczyna czerwona; koniczyna biała; koniczyna białoróżowa; koniczyna perska; koniczyna krwistoczerwona; komonica zwyczajna; lędźwian; lucerna siewna; lucerna mieszańcowa; lucerna chmielowa; nostryk biały; seradela uprawna; wyka kosmata; wyka siewna.
4. Płatność przysługuje również w przypadku upraw tych roślin w formie mieszanek oraz w przypadku upraw tych roślin w formie mieszanek z roślinami strączkowymi na ziarno. W przypadku wyki siewnej i wyki kosmatej dopuszcza się ponadto uprawę z rośliną podporową spoza tej listy.
5. Uprawa zgłoszona do wsparcia nie może zostać przeznaczona na zielony nawóz.

Zakres i kwota wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 86,6 mln EUR, co stanowi 0,50% puli środków na płatności bezpośrednie i ok. 3,33% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do kwalifikującej się powierzchni uprawy roślin pastewnych. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 103 EUR/ha (średnia z lat 2023-2026).

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednie. Jednocześnie, ponieważ powierzchnia zgłaszana do wsparcia związanego z produkcją wykazywała niewielkie wahania, zaproponowana stawka jest zbliżona do dotychczasowej wysokości wsparcia (średnia stawka za lata 2017-2021 wynosi ok. 100 EUR/ha).

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby hektarów).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 10% tolerancji. Przy określeniu poziomu tolerancji pod uwagę wzięto możliwe niewielkie wahania produkcji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Nie dotyczy.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/ rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

w celu poprawy zrównoważonego rozwoju

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Nie dotyczy.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Rośliny wysokobiałkowe.

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych
Uruchomienie instrumentu mającego na celu utrzymanie produkcji paszowych roślin wysokobiałkowych pozytywnie wpłynie na bilans białka oraz przyczyni się do poprawy stanu środowiska glebowego. Paszowe rośliny wysokobiałkowe zajmują zróżnicowaną powierzchnię w poszczególnych rejonach Polski. W Polsce wciąż dominują gospodarstwa rolne nastawione na tradycyjne sposoby gospodarowania, w tym gospodarstwa agroturystyczne, utrzymujące niewielkie stada zwierząt żywno w sposób ekstensywny z wykorzystaniem pasz gospodarskich. Potrzeby pokarmowe tych zwierząt wymagają uzupełnienia ich diet w pasze wysokobiałkowe w tym w postaci zielonek, kiszzonek i suszu. Paszowe rośliny wysokobiałkowe wywierają bardzo korzystny wpływ na biologiczne i fizyko-chemiczne właściwości gleby i są ważnym elementem rolniczych działań adaptacyjnych i mitygacyjnych związanych ze zmianami klimatu. W szczególności, w warunkach polskich: (i) dzięki symbiozie z bakteriami asymilującymi wolny azot atmosferyczny, wzbogacają glebę w ten składnik, co ma znaczenie zarówno ekologiczne, klimatyczne, jak i ekonomiczne, (ii) charakteryzuje je, jako jedną z nielicznych grup roślin uprawnych, dodatni bilans substancji organicznej w glebie, (iii) ich system korzeniowy jest głęboki i rozluźnia warstwę podpórą ułatwiając głębsze uкорzenie się roślin następczych, (iv) wydzieliny korzeniowe części z tych gatunków uruchamiają uwstecznione związki fosforu, dzięki czemu może on być wykorzystywany przez następne gatunki zmianowaniu, (v) zwarty porost masy nadziemnej tych roślin silnie ocienia glebę sprzyjając aktywności życia biologicznego gleby. W związku z powyższym są one doskonałym przedplonem dla roślin zbożowych, przemysłowych i okopowych, a jako element płodozmianu, zmniejszając zużycie paliwa przy pielęgnacji gleby, co przekłada się na obniżenie kosztów zabiegów pielęgnacyjnych i uprawowych. Szczególnie korzystny wpływ następczy roślin wysokobiałkowych obserwuje się w latach o nierównomiernym rozkładzie opadów lub ich niedoborach. Rośliny te przyczyniają się również do ograniczenia chorób przenoszonych za pośrednictwem gleby.

Czy interwencja jest finansowana częściowo lub całkowicie z dopłat do roślin wysokobiałkowych (łącznie maksymalnie 2 %) in accordance with Art. 96(3) of SPR?

Tak Nie

Jeśli odpowiedź na poprzednie pytanie brzmi „tak”, proszę uzupełnić poniższą tabelę, podając kwoty przeznaczone na pulę środków finansowych interwencji dotyczącej roślin wysokobiałkowych i innych produktów:

	Podział puli środków finansowych na interwencję w zależności od finansowania
CIS w zakresie roślin wysokobiałkowych finansowanych w ramach stanowią maksymalnie 2% dopłat uzupełniających	86 633 698
Inne CIS (tj. finansowane poza maksymalnymi 2% dopłat uzupełniających	2 188 125 063

dostępnych tylko dla roślin wysokobiałkowych)	
---	--

Zgodność z WTO (8)

Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_12

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin pastewnych

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6.

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:Wskaźniki produktu:O.10 -

Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Hektary

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	101.88	102.79	103.7	104.61	93.04
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	112,06	113,06	114,07	115,07	115,07
	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	171 210	171 210	171 210	171 210	171 210
	Planned output * Planned unit amount	17 442 874.8	17 598 675.90	17 754 477	17 910 278.1	15 929 378.4
TOTAL	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	171 210	171 210	171 210	171 210	171 210
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	17 442 086	17 598 005	17 753 924	17 909 843	15 929 841

5.1.5.13 I 5.1. - Wsparcie dochodów związane z produkcją do strączkowych na ziarno

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1) Na poziomie krajowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

SO1 Wspieranie godziwych dochodów gospodarstw i odporności sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego oraz różnorodności w rolnictwie, a także zapewnienia zrównoważoności ekonomicznej produkcji rolnej w Uni

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

CS 1. P1. Zwiększenie indywidualnego dochodu, zapewnienie godnego poziomu życia, wyrównywania szans

CS 1. P2. Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi

CS 1. P3. Utrzymanie produkcji w szczególnie istotnych sektorach produkcji rolnej

CS 1. P6. Stabilizacja dochodów gospodarstw przez łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego

Wskaźniki rezultatu (4)

R.4 Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wsparciem dochodu i podlegającej warunkowości

R.6 Odsetek dodatkowych płatności bezpośrednich na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw rolnych mniejszych od gospodarstw średniej wielkości (w porównaniu do średniej)

R.7 Odsetek dodatkowego wsparcia na hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)

R.8 Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji na poprawę konkurencyjności, zrównoważoności lub jakości

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Opis

Ukierunkowanie wsparcia bezpośredniego na rolników zajmujących się uprawą roślin strączkowych na ziarno przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów tych rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji roślin strączkowych na ziarno. Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Do otrzymania płatności uprawnieni są wszyscy wnioskujący spełniający warunki kwalifikowalności.

Wsparcie będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach uprawiających rośliny strączkowe na ziarno.

Wyplacane jest do zatwierdzonej powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno (bez limitu).

1. Rolnik aktywny zawodowo uprawiający rośliny strączkowe na ziarno z listy roślin objętych wsparciem.
2. Minimalne wymagania: kwalifikujący się obszar gospodarstwa, w odniesieniu do którego wystąpiono z wnioskiem o płatności bezpośrednie, jest nie mniejszy niż 1,00 ha albo w przypadku rolników posiadających mniej niż 1,00 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt, minimalna kwota płatności bezpośrednich, która może zostać im

wypłacona wynosi co najmniej 200,00 euro. Działka rolna deklarowana do wsparcia (min. 0,1 ha) musi być położona na gruntach będących kwalifikującymi się hektarami.

3. Uprawa następujących roślin (również w przypadku upraw tych roślin w formie mieszanek): bobik; groch siewny, w tym peluszka, z wyłączeniem grochu siewnego cukrowego i grochu siewnego łuskowego; łubin biały; łubin wąskolistny; łubin żółty; soja zwyczajna.
4. Dokonanie zbioru ziarna (nasion).

Zakres i kwota wsparcia (6)

Ogółem w latach 2023-2027 planuje się przeznaczyć na płatność ok. 324,3 mln EUR, co stanowi 1,87% puli środków na płatności bezpośrednio i ok. 12,48% puli środków na wsparcie dochodów związane z produkcją.

Płatność roczna do kwalifikującej się powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno. Szacunkowa wysokość stawki: ok. 204 EUR/ha (średnia z lat 2023-2026).

Szacunkowe wielkości stawek określono biorąc pod uwagę znaczenie gospodarcze, społeczne lub środowiskowe sektora, trudności występujące w sektorze, a także wysokość dotychczasowego wsparcia.

Przy obliczaniu wsparcia uwzględniono ograniczenie wynikające z możliwości wydatkowania w ramach wszystkich płatności związanych z produkcją maksymalnie 15% (13%+2% na wysokobiałkowe) rocznej alokacji finansowej na płatności bezpośrednio. Jednocześnie, z uwagi na znaczenie tego sektora, zaproponowana stawka jest wyższa od dotychczasowej wysokości wsparcia (średnia stawka za lata 2017-2021 wynosi ok. 157 EUR/ha).

Stawka w roku 2027 jest niższa, gdyż koperta finansowa nie uwzględnia transferu środków z II filaru WPR (brak przepisów UE umożliwiających przesunięcie środków z II na I filar WPR).

Wysokość wsparcia dla beneficjenta będzie obliczana jako iloczyn stawki jednostkowej oraz uprawnionych produktów (liczby hektarów).

Maksymalna stawka została obliczona z uwzględnieniem 10% tolerancji. Przy określeniu poziomu tolerancji pod uwagę wzięto możliwe niewielkie wahania produkcji.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (7)

Uzasadnienie trudności, jakie napotykają objęte pomocą sektory/rodzaje produkcji lub typy rolnicze.

Nie dotyczy.

Jaki jest cel interwencji w odniesieniu do objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych?

w celu poprawy konkurencyjności

w celu poprawy zrównoważonego rozwoju

W jaki sposób interwencja przyczyni się do rozwiązania zidentyfikowanych trudności w ramach tego celu (np. wyjaśnienie ukierunkowania)?

Nie dotyczy.

Wskaż sektor lub sektory, których to dotyczy.

Rośliny wysokobiałkowe.

Uzasadnienie znaczenia objętych pomocą sektorów/rodzajów produkcji lub typów rolniczych

Uruchomienie instrumentu mającego na celu utrzymanie produkcji roślin białkowych pozytywnie wpłynie na bilans białka oraz przyczyni się do poprawy stanu środowiska glebowego.

Rośliny strączkowe zajmują zróżnicowaną powierzchnię w poszczególnych rejonach Polski. Najwięcej tych roślin uprawia się w województwach kujawsko-pomorskim, wielkopolskim, mazowieckim i lubelskim. Najmniej roślin strączkowych uprawia się w województwach: małopolskim, opolskim, śląskim i podkarpackim.

Rośliny strączkowe wywierają korzystny wpływ na biologiczne i fizyko-chemiczne właściwości gleby i są ważnym elementem rolniczych działań adaptacyjnych i mitygacyjnych związanych ze zmianami klimatu. W szczególności, w warunkach polskich: (i) dzięki symbiozie z bakteriami asymilującymi wolny azot atmosferyczny, wzbogacają glebę w ten składnik, co ma znaczenie zarówno ekologiczne, klimatyczne, jak i ekonomiczne, (ii) charakteryzuje je, jako jedną z nielicznych grup roślin uprawnych, dodatni bilans substancji organicznej w glebie, (iii) ich system korzeniowy rozluźnia warstwę podpórą ułatwiając głębsze ukorzenie się roślin następczych, (iv) wydzieliny korzeniowe łubinów uruchamiają uwstecznione związki fosforu, dzięki czemu może on być wykorzystywany przez następne gatunki w zmianowaniu, (v) zwarty porost masy nadziemnej tych roślin silnie ocienia glebę sprzyjając aktywności życia biologicznego gleby.

W związku z powyższym są one doskonałym przedplonem dla roślin zbożowych, przemysłowych i okopowych, a jako element płodozmianu, zmniejszają zużycie paliwa przy pielęgnacji gleby, co przekłada się na obniżenie kosztów zabiegów pielęgnacyjnych i uprawowych. Szczególnie korzystny wpływ następczy roślin strączkowych obserwuje się w latach o nierównomiernym rozkładzie opadów lub ich niedoborach. Rośliny te przyczyniają się również do ograniczenia chorób przenoszonych za pośrednictwem gleby.

Czy interwencja jest ukierunkowana na którąkolwiek z upraw objętych zakresem porozumienia (tj. soi, rzepaku, nasion słonecznika)?

Tak Nie

Jeśli odpowiedź na poprzednie pytanie brzmi „tak”, proszę uzupełnić poniższą tabelę, podając łączny planowany roczny obszar objęty pomocą dla tych upraw:

	Rok składania wniosków					
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
rapeseed/colza	-	-	-	-	-	-
sunflower (excluding confectionary sunflower seed)	-	-	-	-	-	-
soya beans	26 000	26 000	26 000	26 000	26 000	26 000

Czy interwencja jest finansowana częściowo lub całkowicie z dopłat do roślin wysokobiałkowych (łącznie maksymalnie 2 %) in accordance with Art. 96(3) of SPR?

Tak Nie

Jeśli odpowiedź na poprzednie pytanie brzmi „tak”, proszę uzupełnić poniższą tabelę, podając kwoty przeznaczone na pulę środków finansowych interwencji dotyczącej roślin wysokobiałkowych i innych produktów:

	Podział puli środków finansowych na interwencję w zależności od finansowania
CIS w zakresie roślin wysokobiałkowych finansowanych w ramach stanowią maksymalnie 2% dopłat uzupełniających	324 252 181
Inne CIS (tj. finansowane poza maksymalnymi 2% dopłat uzupełniających	2 188 125 063

dostępnych tylko dla roślin wysokobiałkowych)	
---	--

Zgodność z WTO (9)

Zgodność z WTO (8)Kategoria bursztynowa Kategoria niebieska

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (9)

Kod planowanej kwoty jednostkowej(MS)*: I_5_13

Tytuł planowanej kwoty jednostkowej*: Wsparcie dochodów związane z produkcją do roślin strączkowych na ziarno

Typ planowanej kwoty jednostkowej*: jednolita średnia

Region(s)*: Polska

Wyjaśnienie i uzasadnienia (w tym elastyczność)*: wyjaśnienia i uzasadnienie przedstawiono w pkt 6.

Wskaźniki rezultatu:R.4, R.6, R.7, R.8

Wskaźniki produktu:Unit and Grouping: Wskaźniki produktu:Wskaźniki produktu:O.10 -

Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji

Jednostka*: Hektary

Planowane kwoty jednostkowe - tabela finansowa z wskaźnikami produktu (10)

	Financial year	2024	2025	2026	2027	2028
	Calendar year	2023	2024	2025	2026	2027
Planned unit amount #1	Planned unit amount	198.36	202.23	206.09	209.95	181.17
	Minimum Amount for the Planned unit amount	-	-	-	-	-
	Maximum Amount for the Planned unit amount	218,20	222,45	226,70	230,94	230,94
	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	324 970	324 970	324 970	324 970	324 970
	Planned output * Planned unit amount	64 461 049.2	65 718 683.10	66 973 067.30	68 227 451.5	58 874 814.9
TOTAL	O.10 - Liczba hektarów objętych wsparciem dochodów związanym z wielkością produkcji (Hektary)	324 970	324 970	324 970	324 970	324 970
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	64 462 372	65 717 250	66 972 128	68 227 006	58 873 425

5.2 Interwencje sektorowe

5.2.1 API – Produkty pszczele

5.2.1.1 I.6.1. Wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy pszczelarskiej

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

☒	Na poziomie krajowym	☐	Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi	☐	Na poziomie regionalnym	☐	Na poziomie międzynarodowym
Code	Description						
 PL	Polska						

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO2 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 2.P 8.	Podnoszenie kwalifikacji, cyfrowych, rynkowych i technologicznych, profesjonalne wsparcie doradcz	poza priorytetyzacją	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.35 ^{CU} Share of beehives supported with the CAP

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

O pomoc może podmiot mający co najmniej 3-letnie doświadczenie w organizowaniu szkoleń dla pszczelarzy.

Uczestnikiem szkolenia może być:

1. pszczelarz (podmiot prowadzący działalność nadzorowaną w zakresie utrzymywania pszczół (*Apis mellifera*), wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 1421);
2. osoba, która złoży oświadczenie, że planuje prowadzić działalność nadzorowaną
3. w zakresie utrzymywania pszczół (*Apis mellifera*), i wystąpić o wpis do rejestru, o którym mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 1421).

Tematyka szkoleń dotyczy przede wszystkim:

1. prowadzenia gospodarki pasiecznej;
2. chorób pszczół i ich zwalczania oraz zapobiegania;
3. biologii rodziny pszczoły;
4. pożytków i produktów pszczelich;
5. marketingu i pozycjonowania na rynku produktów;
6. ekonomiki gospodarki pasiecznej;

7. wędrowniej gospodarki pasiecznej.

Tematy szkoleń pszczelarskich obejmujące inny niż wyżej wyszczególniony zakres, nie mogą przekroczyć 30% godzin szkoleniowych.

Beneficjent

I. Organizacje pszczelarskie działające w formie:

1. związków pszczelarskich;
2. stowarzyszeń pszczelarzy;
3. zrzeszeń pszczelarzy;
4. spółdzielni pszczelarskich;

Forma i wysokość wsparcia (7)

Refundacji podlegają koszty poniesione w trakcie danego roku pszczelarskiego. Refundacja do 100% określonych kosztów netto (bez VAT) szkoleń pszczelarzy i osób planujących założenie pasieki.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicje (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount	Description	Result Indicator(s)
6_1		Interwencja w sektorze pszczelarskim – wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy pszczelarskiej	Srednia	Liczba szkoleń i konferencji.	R.35 – Share of beehives supported with the CAP

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
6_1 - Interwencja w sektorze pszczelarskim - wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy pszczelarskiej	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	22 000,00	22 000,00	22 000,00	22 000,00	22 000,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)						
	O.37 - Number of actions or units for beekeeping preservation or improvement	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	220 000,00	220 000,00	220 000,00	220 000,00	220 000,00	1 100 000,00

5.2.1.2 I.6.2. Inwestycje, wspieranie modernizacji gospodarstw pasiecznych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO2 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 2P 1.	Wzrost efektywności czynników wytwórczych, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównoważony	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.35 ^{CU} Share of beehives supported with the CAP

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Interwencją może być objęty pszczelarz będący producentem produktów pszczelich, spełniający następujące warunki:

1. prowadzi działalność nadzorowaną w zakresie utrzymywania pszczoł (*Apis mellifera*), i jest wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r.
2. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 1421);
3. umieszcza na rynku produkty pszczele, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa (na przykład w ramach sprzedaży bezpośredniej czy rolniczego handlu detalicznego);
4. posiadający co najmniej 10 pni pszczelich.

Pomoc w pełnej wysokości i w pierwszej kolejności będzie udzielana dla młodych pszczelarzy tj. tych którzy nie ukończyli 40 roku życia.

Beneficjent

I.Pszczelarz, producent produktów pszczelich.

II.Pszczelarz, producent produktów pszczelich może się ubiegać o pomoc również za pośrednictwem organizacji pszczelarskiej działającej w formie:

- 1) związków pszczelarskich;
- 2) stowarzyszeń pszczelarzy;
- 3) zrzeszeń pszczelarzy;
- 4) spółdzielni pszczelarskich;
- 5) grup producentów rolnych – w zakresie działalności pszczelarskiej.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Refundacji podlegają koszty poniesione w trakcie danego roku pszczelarskiego. Refundacja do 60% kosztów netto zakupu nowego sprzętu pszczelarskiego, maszyn i urządzeń wykorzystywanych na potrzeby gospodarki pasiecznej. Maksymalna wysokość pomocy przekazanej jednemu beneficjentowi w okresie jednego roku pszczelarskiego nie może przekroczyć 100 zł w przeliczeniu na jeden posiadany pień pszczeli i nie więcej niż 15 000 zł. Organizacje pszczelarskie mogą ubiegać się o refundację udokumentowanych kosztów bezpośrednio związanych z wykonaniem projektu (np. księgowości, prac biurowych, nabycia materiałów biurowych, korespondencji, telekomunikacji), do 7% kwoty wsparcia udzielonej pszczelarzom za ich pośrednictwem, jednak kwota ta nie może przekraczać 65 zł w przeliczeniu na tego pszczelarza.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicje (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount	Description	Result Indicator(s)
6.2		Intwencja w sektorze pszczelarskim - pomoc techniczna, wspieranie modernizacji gospodarstw pasiecznych	Średnia	Osoba (pszczelarz) otrzymująca refundację zakupu sprzętu	R.35 - Share of beehives supported with the CAP

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
6_2 - Interwencja w sektorze pszczelarskim - pomoc techniczna, wspieranie modernizacji gospodarstw pasiecznych	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	3335,48	3335,48	3335,48	3335,48	3335,48	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)						
	O.37 - Number of actions or units for beekeeping preservation or improvement	1240,00	1240,00	1240,00	1240,00	1240,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	4 136 000,00	4 136 000,00	4 136 000,00	4 136 000,00	4 136 000,00	20 680 000,00

5.2.1.3 I.6.3. Wspieranie walki z warrozą produktami leczniczymi

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO2 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 2.P 1.	Wzrost efektywności czynników wytwórczych, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównoważony	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.35^{CU} Share of beehives supported with the CAP

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Interwencją może być objęty pszczelarz producent produktów pszczelich - podmiot prowadzący działalność nadzorowaną w zakresie utrzymywania pszczół (*Apis mellifera*), wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 1421).

Pomoc jest przyznawana do:

1. zakupu produktów leczniczych weterynaryjnych warzobójczych;
2. nabycia produktów leczniczych do walki z warrozą, zawierających substancje czynne wymienione w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 (Dz. Urz. UE L 150 z 14.6.2018, str. 1) – w przypadku pasiek, których właściciele posiadają certyfikat produkcji metodami ekologicznymi.

Ilość refundowanych produktów leczniczych weterynaryjnych dla pszczelarza producenta produktów pszczelich powinna być zgodna z zaleceniem lekarza weterynarii.

Refundacja kosztów zakupu produktów leczniczych weterynaryjnych będzie wypłacana, jeżeli obrót lekami odbędzie się zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa. Beneficjent

Pszczelarz, producent produktów pszczelich prowadzący działalność nadzorowaną w zakresie utrzymywania pszczół, który może się ubiegać o pomoc za pośrednictwem organizacji pszczelarskiej działającej w formie:

- 1) związków pszczelarskich;
- 2) stowarzyszeń pszczelarzy;
- 3) zrzeszeń pszczelarzy;
- 4) spółdzielni pszczelarskich;
- 5) grup producentów rolnych – w zakresie działalności pszczelarskiej.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Refundacji podlegają koszty poniesione w trakcie danego roku pszczelarskiego.

Refundacja do 90% kosztów netto zakupu środków leczniczych warzobójczych w ilości zgodnej z zaleceniem lekarza weterynarii.

Organizacje pszczelarskie mogą ubiegać się o refundację udokumentowanych kosztów bezpośrednio związanych z wykonaniem projektu (np. księgowości, prac biurowych, nabycia materiałów biurowych, korespondencji, telekomunikacji), do 7% kwoty wsparcia udzielonej pszczelarzom za ich pośrednictwem, jednak kwota ta nie może przekraczać 30 zł w przeliczeniu na tego pszczelarza.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicje (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount	Description	Result Indicator(s)
6,3		Interwencja w sektorze pszczelarskim - wspieranie walki z warzozą produktami leczniczymi	Średnia	Osoba otrzymująca refundację zakupu środka warzobójczego.	R.35 - Share of beehives supported with the CAP

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
6_3 - Interwencja w sektorze pszczelarskim - wspieranie walki z warrozą produktami leczniczymi	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	2221,75	2221,75	2221,75	2221,75	2221,75	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)						
	O.37 - Number of actions or units for beekeeping preservation or improvement	1425,00	1425,00	1425,00	1425,00	1425,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	3 166 000,00	3 166 000,00	3 166 000,00	3 166 000,00	3 166 000,00	15 830 000,00

5.2.1.4 I.6.4. Ułatwienie prowadzenia gospodarki wędrownej

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

☒	Na poziomie krajowym	☐	Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi	☐	Na poziomie regionalnym	☐	Na poziomie międzynarodowym
Code	Description						
 PL	Polska						

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO2 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 2.P 1.	Wzrost efektywności czynników wytwórczych, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównoważony	wymagana (**)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.35^{CU} Share of beehives supported with the CAP

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Interwencją może być objęty pszczelarz, będący producentem produktów pszczelich, spełniający następujące warunki:

1. prowadzi działalność nadzorowaną w zakresie utrzymywania pszczół (*Apis mellifera*), wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r.
2. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt)Dz. U. z 2020 r. poz. 1421);
3. umieszcza na rynku produkty pszczele zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa (na przykład w ramach sprzedaży bezpośredniej czy rolniczego handlu detalicznego);
4. posiada co najmniej 25 pni pszczelich – warunek w przypadku ubiegania się o pomoc na zakup przyczep (lawet) do przewozu uli, urządzeń dźwigowych do załadunku i rozładunku uli, wag pasiecznych, elektryzatorów (pastuchów elektrycznych), lokalizatorów GPS uli;
5. posiadający co najmniej 150 pni pszczelich – warunek w przypadku ubiegania się o pomoc na zakup ładowarek, mini ładowarek oraz innych wózków samojezdnych do załadunku uli.

Pomoc w pełnej wysokości i w pierwszej kolejności będzie udzielana dla młodych pszczelarzy tj. tych którzy nie ukończyli 40 roku życia.

Beneficjent

Pszczelarz, producent produktów pszczelich

Forma i wysokość wsparcia (7)

Refundacji podlegają koszty zakupu:

-przyczep (lawet)

-nowych maszyn i urządzeń służących do prowadzenia gospodarki wędrowniej.
Refundacji podlegają koszty poniesione w trakcie danego roku pszczelarskiego.

Refundacja do 60% kosztów netto zakupu.

Maksymalna wysokość pomocy przekazanej jednemu producentowi produktów pszczelich w okresie jednego sezonu pszczelarskiego nie może przekroczyć:

- 150 zł w przeliczeniu na jeden posiadany pień pszczeli w przypadku pszczelarza posiadającego 25-150 pni pszczelich;

- 200 zł w przeliczeniu na jeden posiadany pień pszczeli w przypadku pszczelarza posiadającego powyżej 150 pni pszczelich i nie więcej niż 40 000 zł.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicje (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount	Description	Result Indicator(s)
6,4		Intwencja w sektorze pszczelarskim - wspieranie walki z wiarozą produktami leczniczymi.	Średnia	Osoba otrzymująca refundację zakupu sprzętu.	R.35 - Share of beehives supported with the CAP

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
6_4 - Interwencja w sektorze pszczelarskim - wspieranie walki z warrozą produktami leczniczymi	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	8883,33	8883,33	8883,33	8883,33	8883,33	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)						
	O.37 - Number of actions or units for beekeeping preservation or improvement	60,00	60,00	60,00	60,00	60,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	533 000,00	533 000,00	533 000,00	533 000,00	533 000,00	2 665 000,00

5.2.1.5 I.6.5. Pomoc na odbudowę i poprawę wartości użytkowej pszczół

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

☒	Na poziomie krajowym	☐	Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi	☐	Na poziomie regionalnym	☐	Na poziomie międzynarodowym
Code	Description						
 PL	Polska						

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO2 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 2.P 1.	Wzrost efektywności czynników wytwórczych w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównowagony	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.35 ^{CU} Share of beehives supported with the CAP

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Producent produktów pszczelich w danym sezonie może otrzymać wsparcie do zakupu matek, pakietów i odkładów pszczelich łącznie, nie więcej niż 50% liczby aktualnie posiadanych przez niego pni pszczelich, w tym nie więcej niż 20% pakietów i odkładów pszczelich.

Interwencją może być objęty pszczelarz, spełniający następujący warunki:

- prowadzi działalność nadzorowaną w zakresie utrzymywania pszczół (*Apis mellifera*), wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 1421);

- umieszcza na rynku produkty pszczele, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa (na przykład w ramach sprzedaży bezpośredniej czy rolniczego handlu detalicznego) - warunek nie dotyczy pszczelarzy posiadających nie więcej niż 10 pni pszczelich.

Refundacji podlegają koszty zakupu:

a) matek pszczelich pochodzących z linii hodowlanych, dla których prowadzone są księgi i rejestry, z pasiek hodowlanych, w których prowadzona jest ocena przez podmiot upoważniony przez ministra właściwego do spraw rolnictwa,

b) odkładów lub pakietów pszczelich z matkami pszczelimi pochodzącymi z linii hodowlanych, dla których prowadzone są księgi i rejestry, z pasiek hodowlanych, w których prowadzona jest ocena przez podmiot upoważniony przez ministra właściwego do spraw rolnictwa,

c) odkładów lub pakietów pszczelich, od producentów którzy uzyskali rekomendację związków lub zrzeszeń pszczelarzy, gwarantujących między innymi, że matki pszczele w pakietach i odkładach pszczelich pochodzą z linii hodowlanych, dla których prowadzone są księgi lub rejestry.

Refundacji podlegają koszty zakupu pszczół, z pasiek:

- a) które przed rozpoczęciem sprzedaży pszczół w danym roku pszczelarskim przedstawiają agencji płatniczej aktualne zaświadczenie weterynaryjne o zdrowotności rodzin pszczelich, wystawione przez lekarza weterynarii wolnej praktyki, a zainteresowanym pszczelarzom, kopię takiego zaświadczenia,
- b) w których nie stwierdzono objawów klinicznych chorób pszczół, w szczególności warrozy, nosemozy, zgnilca amerykańskiego i europejskiego, chorób wirusowych oraz grzybicy wapiennej,
- c) w których na potrzeby związane z Interwencją wyprodukowano nie więcej łącznie niż 3 pakiety lub odkłady, w przeliczeniu na posiadany pień pszczeli.

Lista producentów matek, pakietów i odkładów pszczelich z pasiek których zakup pszczół podlega refundacji w danym sezonie, jest publikowana na stronie internetowej i aktualizowana przez agencję płatniczą.

Kwota pomocy dla beneficjenta nie może przekroczyć 10 000 zł rocznie.

Beneficjent

Pszczelarz, producent produktów pszczelich prowadzący działalność nadzorowaną w zakresie utrzymywania pszczół, który może się ubiegać o pomoc za pośrednictwem organizacji pszczelarskiej działającej w formie:

1. związków pszczelarskich;
2. stowarzyszeń pszczelarzy;
3. zrzeszeń pszczelarzy;
4. spółdzielni pszczelarskich;
5. grup producentów rolnych – w zakresie działalności pszczelarskiej.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Refundacji podlegają koszty poniesione w trakcie danego roku pszczelarskiego.

Refundacja do 70% kosztów netto zakupu pszczół.

Organizacje pszczelarskie mogą ubiegać się o refundację udokumentowanych kosztów bezpośrednio związanych z wykonaniem projektu (np. księgowości, prac biurowych, nabycia materiałów biurowych, korespondencji, telekomunikacji), do 7% kwoty wsparcia udzielonej pszczelarzom za ich pośrednictwem, jednak kwota ta nie może przekraczać 30 zł w przeliczeniu na tego pszczelarza.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicje (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount	Description	Result Indicator(s)
6,5		Interwencja w sektorze pszczelarskim - pomoc na odbudowę i poprawę wartości użytkowej pszczół	Średnia	Osoba otrzymująca refundację zakupu pszczół	R35 - Share of beehives supported with the CAP

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
6_5 - Interwencja w sektorze pszczelarskim - pomoc na odbudowę i poprawę wartości użytkowej pszczół	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	2223,35	2223,35	2223,35	2223,35	2223,35	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)						
	O.37 - Number of actions or units for beekeeping preservation or improvement	788,00	788,00	788,00	788,00	788,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	1 752 000,00	1 752 000,00	1 752 000,00	1 752 000,00	1 752 000,00	8 760 000,00

5.2.1.6 I.6.6. Wsparcie naukowo-badawcze

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

☒	Na poziomie krajowym	☐	Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi	☐	Na poziomie regionalnym	☐	Na poziomie międzynarodowym
Code	Description						
 PL	Polska						

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

S02 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 2.P 2.	Wzmocnienie innowacyjności i zaawansowania technologicznego produkcji rolnej	wymagana (**)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.35 ^{CU} Share of beehives supported with the CAP

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

O wsparcie mogą ubiegać się jednostki naukowo-badawcze zajmujące się tematyką pszczelarską.

W związku z szerokim spektrum możliwych badań i analiz, wnioski o wsparcie powinny zawierać szczegółowy ich opis, który pozwoli oszacować:

- potencjalne korzyści dla pszczelarstwa,
- wielkość nakładów do potencjalnych korzyści.

W okresie roku wsparcie udzielone beneficjentowi na realizację danego projektu nie może przekroczyć 80 000 zł.

Beneficjent

Jednostki naukowo-badawcze zajmujące się tematyką pszczelarską.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Refundacji podlegają koszty poniesione w trakcie danego roku pszczelarskiego.

Refundacja do 100% kosztów.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicje (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount	Description	Result Indicator(s)
6_6		Intervencja w sektorze pszczelarskim – wsparcie naukowo-badawcze	Srednia	Liczba wykonanych analiz, wdrożeń, badań.	R35 - Share of beehives supported with the CAP

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
6_6 - Interwencja w sektorze pszczelarskim – wsparcie naukowo-badawcze	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	17 700,00	17 700,00	17 700,00	17 700,00	17 700,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)						
	O.37 - Number of actions or units for beekeeping preservation or improvement	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	177 000,00	177 000,00	177 000,00	177 000,00	177 000,00	885 000,00

5.2.1.7 I.6.7. Wspieranie badania jakości handlowej miodu oraz identyfikacja miodów odmianowych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

☒	Na poziomie krajowym	☐	Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi	☐	Na poziomie regionalnym	☐	Na poziomie międzynarodowym
Code	Description						
 PL	Polska						

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

S02 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 2.P 1.	Wzrost efektywności czynników wytwórczych, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównowagowany	wymagana (+ +)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.35 ^{CU} Share of beehives supported with the CAP

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Interwencją może być objęty pszczelarz, będący producentem produktów pszczelich, spełniający następujące warunki:

- prowadzi działalność nadzorowaną w zakresie utrzymywania pszczół (*Apis mellifera*), wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 1421);
- umieszcza na rynku produkty pszczele zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa (na przykład w ramach sprzedaży bezpośredniej czy rolniczego handlu detalicznego);
- posiada co najmniej 10 pni pszczelich.

Badania mogą dotyczyć jedynie analiz fizyko-chemicznych oraz analizy pyłkowej miodu. W okresie roku beneficjent nie może otrzymać wsparcia wyższego niż 10 000 zł.

Beneficjent

Pszczelarz, producent produktów pszczelich

Forma i wysokość wsparcia (7)

Refundacji podlegają koszty:

- zakupu analiz fizyko-chemicznych
- analizy pyłkowej miodu.

Stawki analiz nie wyższe niż badań urzędowych

Refundacji podlegają koszty poniesione w trakcie danego roku pszczelarskiego.

Refundacja do 90% kosztów netto.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Planowane kwoty jednostkowe – Definicje (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount	Description	Result Indicator(s)
6_7		interwencja w sektorze pszczelarskim - wspieranie badania jakości handlowej miodu oraz identyfikacja miodów odmianowych	Średnia	Osoba otrzymująca refundację zakupu analiz miodu	R.35 - Share of beehives supported with the CAP

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
6.7 - Interwencja w sektorze pszczelarskim - wspieranie badania jakości handlowej miodu oraz identyfikacja miodów odmianowych	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	219 787,00	2197,87	2197,87	2197,87	2197,87	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)						
	O.37 - Number of actions or units for beekeeping preservation or improvement	30,00	30,00	30,00	30,00	30,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	65 936,00	65 936,00	65 936,00	65 936,00	65 936,00	329 680,00

5.2.2 FV – Owoce i warzywa

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Planned Unit Amount	Description	Result Indicator(s)
7		Interwencja w sektorze owoców i warzyw	Średnia	-	

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
7 - Interwencja w sektorze owoców i warzyw	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	1 665 265,84	1 665 265,84	1 665 265,84	1 665 265,84	1 665 265,84	
	O.35 - Liczba wspartych programów operacyjnych (Operational Programmes)	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)						

5.2.2.1 I.7.1. Poprawa infrastruktury służącej do planowania i organizacji produkcji, dostosowania produkcji do popytu w odniesieniu do jakości i ilości, optymalizacji kosztów produkcji i zwrotu z inwestycji oraz stabilizacji cen producentów owoców i warzyw

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

☒ Na poziomie krajowym	☐ Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi	☐ Na poziomie regionalnym	☐ Na poziomie międzynarodowym
Code	Description		
 PL	Polska		

Powiązane cele szczegółowe, cel przekrojowy oraz odpowiednie cele sektorowe (2)

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
PROD planning and organisation of production, adjusting production to demand, in particular with regard to quality and quantity, optimisation of production costs and returns on investments, stabilising producer prices

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis
Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S03 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 1.	Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis
Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.10 ^{CU} ^{PR} Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Celem interwencji jest poprawa wyposażenia technicznego organizacji producentów owoców i warzyw lub zreszczenia organizacji producentów owoców i warzyw wykorzystywanego do planowania i organizacji produkcji, w tym do utrzymania jakości produktu w procesie produkcji, dostosowywania tej produkcji do popytu, optymalizacji kosztów produkcji oraz stabilizacji cen producentów owoców i warzyw.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

W ramach interwencji wspierane będą inwestycje w aktywa materialne i niematerialne dotyczące:

- wymiany lub powiększenia upraw trwałych oraz wieloletnich;
- kontroli warunków klimatycznych, fitopatologicznych oraz entomologicznych w produkcji owoców i warzyw;
- systemów przekazywania informacji w zakresie planowania i organizacji produkcji owoców i warzyw;

- systemów teleinformatycznych wspierających stosowanie nowoczesnych metod kontroli jakości na etapie produkcji owoców i warzyw;
- ochrony drzew i krzewów owocowych oraz upraw warzywnych przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi (grad, nadmierny deszcz, przymrozki, wiatr, susza) lub zwierzyną łowną i ptakami;
- zbioru oraz gromadzenia i transportu owoców i warzyw po zbiorze;
- wdrażania krajowych i unijnych systemów jakości;
- wdrażania systemów identyfikowalności i systemów certyfikacji oraz zarządzania jakością, w tym monitoringu jakości produktów oferowanych odbiorcom.

W ramach interwencji o wsparcie ubiegać się mogą organizacje producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw realizujące zatwierdzony program operacyjny. Organizacja producentów lub zrzeszenie organizacji producentów owoców i warzyw, które w ramach swojego programu operacyjnego dokonało danej inwestycji jest zobowiązane do wykorzystywania tej inwestycji zgodnie z jej naturą, celami i przeznaczeniem opisanymi w zatwierdzonym programie operacyjnym.

Nabyte inwestycje pozostają własnością i w posiadaniu organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw co najmniej do końca okresu amortyzacji podatkowej lub przez co najmniej 10 lat, w zależności od tego, który okres jest krótszy.

Okres, w którym nabyta inwestycja ma pozostawać własnością i w posiadaniu organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw rozpoczyna się w momencie nabycia tej inwestycji.

W przypadku gdy inwestycja obejmuje budynek lub budowlę, okres, w którym ma ona pozostawać własnością oraz w posiadaniu organizacji producentów owoców i warzyw lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw rozpoczyna się w momencie oddania jej do użytku.

Organizacja producentów lub zrzeszenie organizacji producentów zapewnia również utrzymanie danej inwestycji w ww. okresie.

Jeżeli inwestycja będzie realizowana na gruncie dzierżawionym lub najmowanym przez organizację producentów lub zrzeszenie organizacji producentów owoców i warzyw to wymóg własności może nie mieć zastosowania pod warunkiem, że inwestycje pozostawały w posiadaniu beneficjenta w ww. okresie.

W przypadku inwestycji realizowanych w gospodarstwach członków organizacja producentów owoców i warzyw ma prawo dostępu do tego składnika aktywów podczas obowiązywania ww. okresu.

W przypadku wybranych środków trwałych, jako alternatywa nabycia, możliwy będzie najem, dzierżawa lub leasing (do wartości netto) tych środków. Dzierżawa, najem lub leasing środków trwałych musi być ekonomicznie uzasadniona jako alternatywa wobec zakupu.

W przypadku realizacji inwestycji na gruntach lub w obiektach dzierżawionych lub najmowanych umowa dzierżawy powinna zostać zawarta na okres nie krótszy niż okres podjętych zobowiązań

Beneficjent

Organizacje producentów i zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw uznane na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013

Forma i wysokość wsparcia (7)

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych inwestycji.

Unijna pomoc finansowa jest równa w przypadku:

-organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonanemu przez członków tej organizacji lub przez samą organizację;

-zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonanemu przez członków tego zrzeszenia.
Wysokość pomocy podlega ograniczeniom określonym w art. 52 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

5.1.1.1. I.7.2. Poprawa wyposażenia technicznego wykorzystywanego do koncentracji dostaw i umieszczania produktów na rynku owoców i warzyw

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

☒ Na poziomie krajowym	☐ Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi	☐ Na poziomie regionalnym	☐ Na poziomie międzynarodowym
Code	Description		
 PL	Polska		

Powiązane cele szczegółowe, cel przekrojowy oraz odpowiednie cele sektorowe (2)

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
CONC concentration of supply and placing on the market of the products, including through direct marketing

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 1.	Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji	krytyczna (++++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.10 CU PR Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Celem interwencji jest poprawa infrastruktury wykorzystywanej do koncentrowania dostaw pochodzących od członków organizacji producentów i zrzeszeń organizacji producentów owoców i warzyw oraz umieszczania produktów na rynku.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

W ramach interwencji wspierane będą inwestycje w aktywa materialne i niematerialne dotyczące:

- infrastruktury służącej do przechowywania owoców i warzyw;
- infrastruktury służącej do przygotowania owoców i warzyw do sprzedaży oraz do sprawnego i efektywnego realizowania dostaw;
- systemów teleinformatycznych wspierających stosowanie nowoczesnych metod kontrolowania, planowania i realizacji dostaw;
- systemów teleinformatycznych służących do wspierania internetowych platform handlowych;
- dostępu do internetowych platform handlowych, giełd towarowych oraz baz danych handlowych, statystycznych i informacji rynkowej;
- infrastruktury służącej do ważenia i etykietowania owoców i warzyw.

W ramach interwencji o wsparcie ubiegać się mogą organizacje producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw realizujące zatwierdzony program operacyjny. Organizacja producentów lub zrzeszenie organizacji producentów owoców i warzyw, które w ramach swojego programu operacyjnego dokonało danej inwestycji jest zobowiązane do wykorzystywania tej inwestycji zgodnie z jej naturą, celami i przeznaczeniem opisanymi w zatwierdzonym programie operacyjnym.

Nabyte inwestycje pozostają własnością i w posiadaniu organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw co najmniej do końca okresu amortyzacji podatkowej lub przez co najmniej 10 lat, w zależności od tego, który okres jest krótszy.

Okres, w którym nabyta inwestycja ma pozostawać własnością i w posiadaniu organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw rozpoczyna się w momencie nabycia tej inwestycji.

W przypadku gdy inwestycja obejmuje budynek lub budowlę, okres, w którym ma ona pozostawać własnością oraz w posiadaniu organizacji producentów owoców i warzyw lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw rozpoczyna się w momencie oddania jej do użytku.

Organizacja producentów lub zrzeszenie organizacji producentów zapewnia również utrzymanie danej inwestycji w ww. okresie.

Jeżeli inwestycja będzie realizowana na gruncie dzierżawionym lub najmowanym przez organizację producentów lub zrzeszenie organizacji producentów owoców i warzyw to wymóg własności może nie mieć zastosowania pod warunkiem, że inwestycje pozostawały w posiadaniu beneficjenta w ww. okresie.

W przypadku inwestycji realizowanych w gospodarstwach członków organizacja producentów owoców i warzyw ma prawo dostępu do tego składnika aktywów podczas obowiązywania ww. okresu.

W przypadku wybranych środków trwałych, jako alternatywa nabycia, możliwy będzie najem, dzierżawa lub leasing (do wartości netto) tych środków. Dzierżawa, najem lub leasing środków trwałych musi być ekonomicznie uzasadniona jako alternatywa wobec zakupu.

W przypadku realizacji inwestycji na gruntach lub w obiektach dzierżawionych lub najmowanych umowa dzierżawy powinna zostać zawarta na okres nie krótszy niż okres podjętych zobowiązań.

Beneficjent

Organizacje producentów i zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw uznane na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013

Forma i wysokość wsparcia (7)

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych inwestycji.

Unijna pomoc finansowa jest równa w przypadku:

-organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonane przez członków tej organizacji lub przez samą organizację;
 -zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonane przez członków tego zrzeszenia.

Wysokość pomocy podlega ograniczeniom określonym w art. 52 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

5.2.2.2 I.7.3. Działania informacyjne, promocyjne i marketingowe w odniesieniu do produktów, marek i znaków towarowych organizacji producentów owoców i warzyw

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

☒ Na poziomie krajowym ☐ Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi ☐ Na poziomie regionalnym ☐ Na poziomie międzynarodowym	
Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe, cel przekrojowy oraz odpowiednie cele sektorowe (2)

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
MARKET promotion and marketing of the products

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO3	Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 1.	Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.10 ^{CU} ^{PR}	Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Celem interwencji jest zwiększenie rozpoznawalności marki lub znaku towarowego organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw, promocji

produktów oferowanych przez organizację producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw jak też promocji znaków jakości.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

W ramach interwencji wspierane będą działania polegające na:

- rejestracji znaków towarowych;
- przeprowadzaniu badań marketingowych dotyczących marki lub znaku towarowego organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów;
- przeprowadzaniu badań marketingowych w zakresie promocji ogólnej produktów i promocji znaków jakości;
- realizacji działań informacyjnych, promocyjnych i marketingowych w odniesieniu do produktów, marek i znaków towarowych organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw.

W ramach interwencji o wsparcie ubiegać się mogą organizacje producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw realizujące zatwierdzony program operacyjny.

Promocja ogólna polega na działaniach promocyjnych skierowanych w odniesieniu do konkretnego produktu lub grupy produktów sektora owoców i warzyw, bez wskazywania pochodzenia, producenta lub dystrybutora tego produktu lub grupy produktów.

Beneficjent

Organizacje producentów i zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw uznane na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych..

Unijna pomoc finansowa jest równa w przypadku:

- organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonane przez członków tej organizacji lub przez samą organizację;
- zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonane przez członków tego zrzeszenia.

Wysokość pomocy podlega ograniczeniom określonym w art. 52 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

5.2.2.3 I.7.4. Wycofanie z rynku owoców i warzyw

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

☒ Na poziomie krajowym	☐ Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi	☐ Na poziomie regionalnym	☐ Na poziomie międzynarodowym
Code	Description		
 PL	Polska		

Powiązane cele szczegółowe, cel przekrojowy oraz odpowiednie cele sektorowe (2)

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description

RISK crisis prevention and risk management, aimed at avoiding and dealing with crises in the markets of the relevant sector

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 1.	Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)**KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis** Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.10 ^{CU} ^{PR} Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Celem interwencji jest skuteczne zarządzanie ryzykiem na rynku w latach wystąpienia kryzysu.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

W ramach interwencji o wsparcie ubiegać się mogą organizacje producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw realizujące zatwierdzony program operacyjny.

Wsparcie będzie przyznawane organizacjom producentów i zrzeszeniom organizacji producentów owoców i warzyw za wycofywane z rynku produkty na tzw. bezpłatną dystrybucję lub z przeznaczeniem na pasze dla zwierząt znajdujących się:

- w gospodarstwach rolnych,
- w ogrodach zoologicznych,
- w parkach narodowych i parkach krajobrazowych,
- w rezerwatach przyrody,
- na terenach obwodów łowieckich, jeżeli zwierzęta te są przedmiotem gospodarki łowieckiej.

Beneficjent

Organizacje producentów i zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw uznane na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych.

Unijna pomoc finansowa jest równa w przypadku:

- organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonane przez członków tej organizacji lub przez samą organizację;
- zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonane przez członków tego zrzeszenia.

Wysokość pomocy podlega ograniczeniom określonym w art. 52 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Wydatki na operacje wycofania z rynku podlegają ograniczeniu określone w art. 50 ust. 7 lit. d rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

5.2.2.4 I.7.5. Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym
  Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi
  Na poziomie regionalnym
  Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe, cel przekrojowy oraz odpowiednie cele sektorowe (2)

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description

CLIMA contributing to climate change mitigation and adaptation

PROMO promoting, developing and implementing: (i) production methods and techniques that are respectful of the environment; (ii) pest and disease resilient production practices; (iii) animal health and welfare standards going beyond minimum requirements established under Union and national law; (iv) reduction of waste and environmentally sound use and management of by-products, including their re-usage and valorisation; (v) protection and enhancement of biodiversity and sustainable use of natural resources, in particular protection of water, soil and air.

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy

SO5 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P1.	Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa	krytyczna (+++)	Y
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	P
CS 4. P4.	Rozwój biogospodarki w oparciu o niezwykłościowe zastosowania biomasy rolniczej i leśnej	pożądana (+)	P
CS 4. P5.	Wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii	wymagana (++)	P
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 5. P4.	Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza	pożądana (+)	P
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.16 ^{CU} Share of farms benefitting from CAP investment support contributing to climate change mitigation and adaptation, and to the production of renewable energy or biomaterials

R.26 ^{CU} Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem na inwestycje produkcyjne i nieprodukcyjne w ramach WPR związane z dbałością o zasoby naturalne

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Celem interwencji jest włączenie sektora owoców i warzyw w działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego oraz w działania na rzecz łagodzenia zmian klimatycznych.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

W ramach interwencji wspierane będą inwestycje w aktywa materialne i niematerialne dotyczące:

- 1) systemów przyczyniających się do redukcji emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery;
- 2) instalacji produkujących energię z odnawialnych źródeł energii wykorzystywaną dla potrzeb związanych z działalnością organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw;
- 3) infrastruktury przyczyniającej się do zmniejszenia ilości wody zużywanej przez istniejące systemy nawadniania;
- 4) instalacji do powtórnego obiegu wody, instalacji do pozyskiwania i zagospodarowania wody deszczowej;
- 5) pozyskiwania i zagospodarowania wody deszczowej poprzez zakup lub budowę zamkniętych zbiorników retencyjnych;
- 6) infrastruktury do kompostowania bioodpadów wraz z infrastrukturą zabezpieczającą przed przedostawaniem się odcieków do gleby i wód gruntowych;
- 7) stacji meteorologicznych, systemów wspomagania decyzji w ochronie roślin, w tym sprzętu teleinformatycznego;
- 8) stanowisk do napełniania opryskiwaczy oraz konstrukcji do ich mycia;
- 9) systemu oczyszczania ścieków lub płynnych pozostałości po zabiegach ochrony roślin;
- 10) urządzeń do niskoemisyjnej aplikacji nawozów, precyzyjnego stosowania środków ochrony roślin, uprawy bezorkowej, do mechanicznego niszczenia chwastów i szkodników.

Realizacja inwestycji, o których mowa w punktach:

- 1 i 2 przyczynia się do osiągnięcia celu, o którym mowa w art. 46 lit. f rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR;
- 3-10 przyczynia się do osiągnięcia celu, o którym mowa w art. 46 lit. e rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Inwestycje ukierunkowane na osiągnięcie ograniczenia zużycia wody prowadzą do ograniczenia o co najmniej 5% zużycia wody wykorzystywanej do nawadniania w porównaniu ze zużyciem sprzed inwestycji.

W ramach interwencji o wsparcie ubiegać się mogą organizacje producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw realizujące zatwierdzony program operacyjny. Organizacja producentów lub zrzeszenie organizacji producentów owoców i warzyw, które w ramach swojego programu operacyjnego dokonało danej inwestycji jest zobowiązane do wykorzystywania tej inwestycji zgodnie z jej naturą, celami i przeznaczeniem opisanymi w programie operacyjnym.

Nabyte inwestycje pozostają własnością i w posiadaniu organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw co najmniej do końca okresu amortyzacji podatkowej lub przez co najmniej 10 lat, w zależności od tego, który okres jest krótszy.

Okres, w którym nabyta inwestycja ma pozostawać własnością i w posiadaniu organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw rozpoczyna się w momencie nabycia tej inwestycji.

W przypadku gdy inwestycja obejmuje budynek lub budowlę, okres, w którym ma ona pozostawać własnością oraz w posiadaniu organizacji producentów owoców i warzyw lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw rozpoczyna się w momencie oddania jej do użytku.

Organizacja producentów lub zrzeszenie organizacji producentów zapewnia również utrzymanie danej inwestycji w ww. okresie.

Jeżeli inwestycja będzie realizowana na gruncie dzierżawionym lub najmowanym przez organizację producentów lub zrzeczenie organizacji producentów owoców i warzyw to wymóg własności może nie mieć zastosowania pod warunkiem, że inwestycje pozostawały w posiadaniu beneficjenta w ww. okresie.

W przypadku inwestycji realizowanych w gospodarstwach członków organizacja producentów owoców i warzyw ma prawo dostępu do tego składnika aktywów podczas obowiązywania ww. okresu.

W przypadku wybranych środków trwałych, jako alternatywa nabycia, możliwy będzie najem, dzierżawa lub leasing (do wartości netto) tych środków. Dzierżawa, najem lub leasing środków trwałych musi być ekonomicznie uzasadniona jako alternatywa wobec zakupu. W przypadku realizacji inwestycji na gruntach lub w obiektach dzierżawionych lub najmowanych umowa dzierżawy powinna zostać zawarta na okres nie krótszy niż okres podjętych zobowiązań.

Jeżeli dana inwestycja będzie realizowana w gospodarstwach członków to w celu wzmocnienia jej oddziaływania na rzecz ochrony środowiska lub łagodzenia zmian klimatu to musi ona obejmować swoim zasięgiem co najmniej połowę gospodarstw członków organizacji producentów owoców i warzyw.

Inwestycje dotyczące systemów wytwarzania energii, kwalifikują się do wsparcia, jeżeli ilość wytworzonej energii nie przekracza ilości, która może być stosowana corocznie w odniesieniu do działań związanych z owocami i warzywami przeprowadzanych przez organizację producentów lub zrzeczenie organizacji producentów, którzy odnoszą korzyści z inwestycji.

Beneficjent

Organizacje producentów i zrzeczenia organizacji producentów owoców i warzyw uznane na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych inwestycji.

Unijna pomoc finansowa jest równa w przypadku:

-organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonane przez członków tej organizacji lub przez samą organizację;

-zrzeczenia organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonane przez członków zrzeczenia.

Wysokość pomocy podlega ograniczeniom określonym w art. 52 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Wydatki na wyżej opisane inwestycje podlegają ograniczeniu określone w art. 50 ust. 7 lit. a rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

5.2.2.5 I.7.6. Badania i rozwój

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

☒	Na poziomie krajowym	☐	Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi	☐	Na poziomie regionalnym	☐	Na poziomie międzynarodowym
Code	Description						
 PL	Polska						

Powiązane cele szczegółowe, cel przekrojowy oraz odpowiednie cele sektorowe (2)

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
REDE research into, and development of, sustainable production methods, including pest resilience, animal disease resistance and climate change resilience and mitigation, innovative practices and production techniques boosting economic competitiveness and bolstering market developments
KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 1.	Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji	krytyczna (+++)	P
CS 3.P 5.	Doradztwo, coaching, współpraca z liderami środowisk naukowo-biznesowych	poza priorytetyzację	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis
Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.10 ^{CU} ^{PR} Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Celem interwencji jest włączenie organizacji producentów owoców i warzyw do realizacji innowacyjnych operacji:

- promujących zrównoważone metody produkcji,
- odpowiadających na zapotrzebowanie rynkowe,
- zmiierzających do optymalizacji produkcji oraz poprawy konkurencyjności,
- ukierunkowanych na badania naukowe, technologię i cyfryzację.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

W ramach interwencji o wsparcie ubiegać się mogą organizacje producentów lub zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw realizujące zatwierdzony program operacyjny.

W ramach interwencji wspierane będą działania polegające na:

- przeprowadzaniu badań w zakresie wprowadzania do uprawy i na rynek nowych produktów sektora owoców i warzyw;
- opracowywaniu ulepszonych metod przechowywania i przygotowywania do sprzedaży owoców i warzyw;
- prowadzeniu produkcji eksperymentalnej owoców i warzyw.

Interwencja wdrażana jest we współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi. Organizacja producentów lub zrzeszenie organizacji producentów powinny wraz z programem operacyjnym przedstawić projekt naukowo-badawczy przygotowany lub pozytywnie zaopiniowany przez ośrodek naukowo-badawczy lub uczelnię wyższą prowadzącą działalność w zakresie objętym planowanym działaniem oraz dysponującą kadrą naukową, która mogłaby kierować przebiegiem eksperymentu lub badań naukowych, a następnie sformułować wnioski z przeprowadzanych prac, oceniając przydatność nowych rozwiązań oraz ewentualnie współpracować z organizacją producentów na etapie ich wdrożenia produkcyjnego.

Beneficjent

Organizacje producentów i zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw uznane na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych inwestycji.

Unijna pomoc finansowa jest równa w przypadku:

-organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonanyemu przez członków tej organizacji lub przez samą organizację;

-zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw - wkładowi finansowemu dokonanyemu przez członków tego zrzeszenia.

Wysokość pomocy podlega ograniczeniom określonym w art. 52 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Wydatki na wyżej opisane działania podlegają ograniczeniu określonymu w art. 50 ust. 7 lit. c rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Zgodność z WTO (8)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

5.3 Interwencje z zakresu rozwoju obszarów wiejskich

5.3.1 ENVCLIM(70) - Zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

5.3.1.1 I 8.1. - Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Obszary sieci Natura 2000 na terenie całego kraju.

Mając na uwadze, że obszary Natura 2000 mają wysoką wartość przyrodniczą, wskazane jest wdrażanie interwencji na wszystkich obszarach Natura 2000 w Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy

SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najłagodniejszych gr	wymagana (++)	Y
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P
CS 6. P5.	Ekstensywne użytkowanie gruntów z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony	wymagana (++)	P
CS 6. P8.	Zapobieganie rozprzestrzenianiu się gatunków inwazyjnych	pożądana (+)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.22 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi

R.24 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage

R.31 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

R.33 Odsetek całkowitego obszaru Natura 2000 objętego wspieranymi zobowiązaniami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Celem tej interwencji jest utrzymanie, zapobieganie pogarszaniu się lub przywrócenie właściwego stanu ochrony na obszarach Natura 2000:

- cennych siedlisk przyrodniczych (tj. zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, zalewowe łąki selernicowe i słonorośla, murawy, półnaturalne łąki wilgotne, półnaturalne łąki świeże, torfowiska),

- siedlisk lęgowych ptaków (tj. rycyka, kszyka, kwawodzioba, czajki, dubelta, kulika wielkiego, wodniczki, derkacza),

których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej.

Wsparciem objęte są również siedliska marginalne z punktu widzenia działalności rolnej, ale istotne dla zachowania różnorodności biologicznej obszarów wiejskich (np. murawy). Trwałość tych siedlisk jest zależna od wykonywania ekstensywnych zabiegów agrotechnicznych.

Zobowiązania w ramach interwencji będą zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based).

W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, obejmujących w szczególności:

- stosowanie odpowiedniej liczby pokosów,
- ekstensywny wypas zwierząt,
- dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

Zakres wymogów różni się w zależności od przedmiotu ochrony – dostosowany jest do preferencji zagrożonych gatunków oraz charakteru siedlisk przyrodniczych.

W wszystkich wariantach beneficjent jest zobowiązany do realizacji wymogów dotyczących ekstensywnego użytkowania rolniczego, odbiegających od standardowej/zwykłej praktyki rolniczej, co powoduje ponoszenie dodatkowych kosztów i utratę dochodów.

Zobowiązania podejmowane są przez beneficjentów na okres 5 lat.

Interwencja wdrażana jest poprzez szereg wariantów dedykowanych odpowiednim siedliskom lub gatunkom:

1. Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe
2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla
3. Murawy
4. Półnaturalne łąki wilgotne
5. Półnaturalne łąki świeże
6. Torfowiska
7. Ochrona siedlisk łągowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszczyk, krwawodziób, czajka)
8. Ochrona siedlisk łągowych dubelta i kulika wielkiego
9. Ochrona siedlisk łągowych wodniczki
10. Ochrona siedlisk łągowych derkacza

We wdrażanie tej interwencji zaangażowani są eksperci przyrodniczy.

Ich rolą jest stwierdzenie występowania danego siedliska lub gatunku ptaka.

Nie dotyczy to sytuacji gdy:

- informacja o zasięgu występowania wodniczki i dubelta wynika z warstw cyfrowych (mapy) opracowanych w ramach monitoringu prowadzonego przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska,
- plany ochrony (PO) lub plany zadań ochronnych (PZO) wskazuje na danej działce działania ochronne dla konkretnego siedliska objętego wsparciem w ramach ww. wariantów.

W każdym przypadku ekspert doprecyzowuje wymogi zgodnie ze stwierdzonym stanem siedliska i uwzględniając uwarunkowania lokalne (m.in. w celu zapewnienia braku sprzeczności z działaniami ochronnymi określonymi w szczególności w PO i PZO dla danego obszaru Natura 2000).

Realizacja powyższej interwencji wpisuje się w założenia Priorytetowych Ram Działań dla sieci Natura 2000.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do wybranych wymagań w ramach warunkowości tj. w zakresie obowiązku utrzymywania trwałych użytków zielonych w oparciu o stosunek powierzchni trwałych użytków zielonych do powierzchni użytków rolnych, odpowiedniej ochrony terenów podmokłych i torfowisk, czy też zakaz

przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000, a także do interwencji I filaru tj. Ekoschematu: Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt. Wymienione powyżej wymogi i interwencje, zarówno w ramach I jak i II filaru, w komplementarny sposób wpływają na ochronę cennych siedlisk przyrodniczych oraz ochronę różnorodności biologicznej.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Beneficjent posiada użytki rolne lub obszary przyrodnicze (tj. obszary niebędące użytkami rolnymi, na których występują określone typy cennych siedlisk) o powierzchni nie mniejszej niż 1 ha;

Obszar kwalifikowany - grunt (użytek rolny - trwały użytek zielony lub obszar niebędący użytkiem rolnym), na którym występuje cenne siedlisko lub gatunek uprawniony do wsparcia w ramach interwencji.

Pomoc przysługuje do działek rolnych o powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha.

Beneficjent

Rolnik, w rozumieniu art. 3 pkt 1 projektu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR lub posiadacz użytku przyrodniczego.

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC01	Maintenance of permanent grassland based on a ratio of permanent grassland in relation to agricultural area at national, regional, sub-regional, group-of-holdings or holding level in comparison to the referenc
GAEC02	Protection of wetland and peatland
GAEC09	Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natural 2000 sites
SMR01	cap.conditionality-smr1.water-policy
SMR02	cap.conditionality-smr2.water-protection
SMR03	cap.conditionality-smr3.wild-birds
SMR04	cap.conditionality-smr4.wild-flora
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin:

1) art. 35, ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097);

2) § 1 ust. 1 pkt 2,4, 5 i 6 oraz ust. 2 pkt 1 - 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097)

-wymogi dotyczące zasad stosowania środków ochrony roślin, w tym integrowanej ochrony roślin w celu zminimalizowania negatywnego wpływu na bioróżnorodność.

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania nawozów:

1)Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne art. 105 ust. 1, art. 105a ust. 8, art. 105c ust. 1 i 2 – w zakresie odwołania do art. 105 a ust.8 — wymogi dotyczące stosowania nawozów w odpowiednich dawkach.

2)Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2010 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych , § 3) - wymogi dotyczące stosowania komunalnych osadów ściekowych. Inne odpowiednie wymogi krajowe:

1) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody:

-art. 33 ust. 1 i 2 – dotyczy podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000
-art. 15 ust 1 pkt 1 i pkt 7, art. 17 ust. 1 pkt 6, art. 24 ust. 1, pkt 3, 6, art. 45 ust. 1 pkt 4, art. 60 ust.6 pkt 3 – dotyczy działań, które są zakazane na obszarach chronionych w zakresie zmiany stosunków wodnych.

2) Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, § 6 ust 1, 3, 4) - dotyczy zakazów w stosunku do dziko występujących zwierząt w tym ptaków, należących do gatunków objętych ochroną ścisłą lub częściową.

3) Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (§3 ust. 1 pkt 6 lit a, b, c, d, g) oraz Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (§ 3 ust 1 pkt 8 lit. g) - dotyczą ustalenia w ramach planu zadań ochronnych lub planu ochrony dla obszaru Natura 2000 działań ochronnych, w tym wskazanie obligatoryjnych działań ochronnych

4) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (art. 15 ust. 1 pkt 6, 8, art. 17 ust. 1 pkt 4, art. 24 ust. 1 pkt 4, , art. 45 ust. 1 pkt 8 - dotyczy ograniczeń w wydobywaniu torfu na obszarach chronionych.

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a interwencją. (6.3)

Interwencja „Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000” wykracza ponad przepisy krajowe oraz warunkowość ponieważ przepisy nie nakładają obowiązku stosowania praktyk rolniczych szczegółowo (precyzyjnie) dopasowanych na poziomie działek rolnych w danym gospodarstwie do potrzeb ochrony konkretnych cennych siedlisk.

Interwencja ta wykracza ponad odpowiednie elementy warunkowości i inne odpowiednie wymogi krajowe tj.

1) SMR 1, a także inne odpowiednie wymogi krajowe dotyczące działań w zakresie zmiany stosunków wodnych na obszarach chronionych ze względu na obowiązujący w ramach interwencji wymóg ograniczający możliwość zmiany stosunków wodnych;

2) SMR 2 oraz SMR 7 i SMR 8, a także inne odpowiednie wymogi krajowe dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin ustanowione w prawodawstwie krajowym w związku z obowiązującymi w jej ramach wymogami dotyczącymi ograniczenia stosowania środków ochrony roślin oraz ograniczenia nawożenia i stosowania osadów ściekowych.

3) GAEC 2 i GAEC 9, SMR 3 i SMR 4 oraz inne odpowiednie wymogi krajowe dotyczące: (i) podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, (ii) zakazów w stosunku do dziko występujących zwierząt w tym ptaków, należących do gatunków objętych ochroną ścisłą lub częściową, (iii) ustalenia w ramach planu zadań ochronnych lub planu ochrony dla obszaru Natura 2000 działań ochronnych, w tym wskazanie obligatoryjnych działań ochronnych oraz (iv) ograniczeń w wydobywaniu torfu na obszarach chronionych - ze względu na obowiązujące w ramach interwencji szczegółowe wymogi w zakresie użytkowania gruntów na obszarach Natura 2000, ukierunkowane na ochronę cennych siedlisk przyrodniczych oraz siedliska lęgowe ptaków

4) GAEC 1 ze względu na fakt, że zobowiązania w ramach interwencji są realizowane przede wszystkim na TUZ

Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do interwencji I filaru tj.

Ekoschematu: Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt. Interwencje te poprzez ekstensywne użytkowanie wpływają na ochronę cennych siedlisk przyrodniczych oraz zagrożonych gatunków ptaków.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

unit cost based on additional costs and income foregone transaction cost included

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów, przyznawana do powierzchni gruntu objętego zobowiązaniem. Stawki płatności są zróżnicowane ze względu na rodzaj siedliska lub gatunek chroniony i wynikający z tego zakres zobowiązań.

Stawka płatności:

- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe - 1568 zł/ha
- Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla- 1452 zł/ha
- Murawy- 1612 zł/ha
- Półnaturalne łąki wilgotne – 1115 zł/ha
- Półnaturalne łąki świeże- 1497 zł/ha
- Torfowiska – 912 zł/ha (wymogi obowiązkowe) - 1536 (wymogi obowiązkowe i uzupełniające),
- Ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszczyk, krwawodziób i czajka) -1055 zł/ha
- Ochrona siedlisk lęgowych dubelta i kulika wielkiego – 1347 zł/ha
- Ochrona siedlisk lęgowych wodniczki – 1555 zł/ha
- Ochrona siedlisk lęgowych derkacza – 1055 zł/ha *

W ramach zobowiązania płatność będzie jednorazowo powiększona o rekompensatę kosztów transakcyjnych wynikających z konieczności posiadania dokumentacji przyrodniczej.

Wysokość tej rekompensaty będzie zróżnicowana w zależności od konieczności przeprowadzenia przez eksperta przyrodniczego inwentaryzacji terenowej i będzie uzależniona od powierzchni siedliska, na której realizowane będzie zobowiązanie.

Do wyliczeń kwoty jednostkowej (unit amount) przyjęto założenie, że koszty transakcyjne będą stanowiły ok. 10% budżetu przeznaczanego na warianty przyrodnicze (dla których wymagane jest posiadanie dokumentacji przyrodniczej). Kwota jednostkowa tym samym stanowi stawkę płatności dla danego wariantu zwiększoną o 2%. Koszty transakcyjne przyznawane raz na 5 lat zobowiązania.

* Określona na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów stawka płatności w wysokości 1465 zł/ha została obniżona do poziomu stawki dla ptaków siewkowych tj. do 1055 zł/ha. Populacja tego gatunku jest dość liczna, zaś jej trend długoterminowy nie wykazuje znacznych spadków liczebności populacji.

Metoda kalkulacji (7.3)

Stawka płatności jest ustalona w oparciu o rachunek poniesionych kosztów i utraconych dochodów wynikających z realizacji przez beneficjenta wymogów, określonych dla tej interwencji (art. 70 ust. 6 rozporządzenia, Zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania rozporządzenia o Planach strategicznych WPR).

W ramach poniesionych kosztów uwzględniono utracony dochód z tytułu ekstensyfikacji produkcji (w tym zmniejszenie wartości siana) oraz koszty dodatkowe związane ze zbiorem biomasy.

W przypadku niektórych siedlisk przyrodniczych i siedlisk lęgowych ptaków stawka płatności została pomniejszona o korzyści wynikające ze zmniejszonej wartości plonu spowodowanej opóźnieniem koszenia.

Wysokość wsparcia została określona przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB we współpracy z innymi krajowymi instytucjami naukowo-badawczymi.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

Interwencja nie wykracza poza art. 42 TFUE i nie podlega ocenie pod kątem pomocy państwa.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)

W ramach zobowiązania beneficjent zobligowany jest do realizacji zestawu wymogów, które służą osiągnięciu celów interwencji

Okres zobowiązań - 5 lat

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 12 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi rekompensatę utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji wymogów zobowiązania.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

8_1_1	Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni
8_1_9	Ochrona siedlisk legowych dubelta i kulik wielkiego	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni
8_1_2	Zalewowe łąki selernicowe i stonorośla	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni
8_1_3	Murawy	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni
8_1_4	Półnaturalne łąki wilgotne	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni
8_1_7	Torfowiska - wymogi obowiązkowe i uzupełniające	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni
8_1_6	Torfowiska - wymogi obowiązkowe	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni
8_1_8	Ochrona siedlisk legowych rzadkich gatunków ptaków	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni
8_1_10	Ochrona siedlisk legowych wodniczki	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni
8_1_11	Ochrona siedlisk legowych derkacza	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_1_5 - Pónaturalne łąki świeże	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		343,13	343,13	343,13	343,13	343,13	343,13	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered		19 341,00	38 682,00	58 022,00	77 363,00	96 704,00	77 363,00	367 475,00
8_1_1 - Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		359,41	359,41	359,41	359,41	359,41	359,41	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered		851,00	1703,00	2554,00	3406,00	4257,00	3406,00	16 177,00
8_1_9 - Ochrona siedlisk łęgowych dubelta i kulik wielkiego	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		308,75	308,75	308,75	308,75	308,75	308,75	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered		1821,00	3642,00	5463,00	7284,00	9105,00	7284,00	34 599,00
8_1_2 - Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		332,82	332,82	332,82	332,82	332,82	332,82	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered		571,00	1142,00	1713,00	2285,00	2856,00	2285,00	10 852,00
8_1_3 - Murawy	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		369,49	369,49	369,49	369,49	369,49	369,49	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered		1000,00	1999,00	2999,00	3999,00	4999,00	3999,00	18 995,00

8_1_4 - Pólnaturalne łąki wilgotne	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	255,51	255,51	255,51	255,51	255,51	255,51	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered	6778,00	13 555,00	20 333,00	27 111,00	33 889,00	27 111,00	128 777,00
8_1_7 - Torfowiska - wymogi obowiązkowe i uzupełniające	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	352,07	352,07	352,07	352,07	352,07	352,07	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered	795,00	1589,00	2384,00	3178,00	3973,00	3178,00	15 097,00
8_1_6 - Torfowiska - wymogi obowiązkowe	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	209,04	209,04	209,04	209,04	209,04	209,04	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered	21,00	42,00	64,00	85,00	106,00	85,00	403,00
8_1_8 - Ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszyc, krwawodziób, czajka)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	241,82	241,82	241,82	241,82	241,82	241,82	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered	18 639,00	37 278,00	55 917,00	74 556,00	93 195,00	74 556,00	354 141,00
8_1_10 - Ochrona siedlisk lęgowych wodniczki	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	356,43	356,43	356,43	356,43	356,43	356,43	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered	2277,00	4554,00	6831,00	9108,00	11 385,00	9108,00	43 263,00
8_1_11 - Ochrona siedlisk lęgowych derkacza	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	241,82	241,82	241,82	241,82	241,82	241,82	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered	178,00	356,00	534,00	712,00	890,00	712,00	3382,00
TOTAL	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered							
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	15 442 080,32	30 884 160,63	46 326 240,95	61 768 321,27	77 210 401,58	61 768 321,27	293 399 526,02
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	12 353 664,26	24 707 328,51	37 060 992,76	49 414 657,01	61 768 321,27	49 414 657,01	234 719 620,82
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)							
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)							
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)							
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in							
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)							
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in								

5.3.1.2 I 8.2. - Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Cały kraj (poza obszarami Natura 2000).

Mając na uwadze, że obszary mające wysoką wartość przyrodniczą znajdują się w również poza obszarami Natura 2000, wskazane jest wdrażanie interwencji poza tymi obszarami na terenie całego kraju.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gruntów rolnych	wymagana (++)	Y
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P
CS 6. P5.	Ekstensywne użytkowanie gruntów z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony	wymagana (++)	P
CS 6. P8.	Zapobieganie rozprzestrzenianiu się gatunków inwazyjnych	pożądana (+)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R22 ^{PR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi
R24 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage
R31 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Celem tej interwencji jest utrzymanie, zapobieganie pogarszaniu się lub przywrócenie właściwego stanu ochrony poza obszarami Natura 2000:

- cennych siedlisk przyrodniczych (tj. zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, zalewowe łąki selernicowe i słonorośla, murawy, półnaturalne łąki wilgotne, półnaturalne łąki świeże, torfowiska),

- siedlisk lęgowych ptaków (tj. rycyka, kszczyka, kwawodzioba, czajki, dubelta, kulika wielkiego, wodniczki, derkacza),

których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej.

Wsparciem objęte są również siedliska marginalne z punktu widzenia działalności rolnej, ale istotne dla zachowania różnorodności biologicznej obszarów wiejskich (np. murawy).

Trwałość tych siedlisk jest zależna od wykonywania ekstensywnych zabiegów agrotechnicznych.

Zobowiązania w ramach interwencji będą zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based).

W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, obejmujących w szczególności:

- stosowanie odpowiedniej liczby pokosów,
- ekstensywny wypas zwierząt,
- dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

Zakres wymogów różni się w zależności od przedmiotu ochrony – dostosowany jest do preferencji zagrożonych gatunków oraz charakteru siedlisk przyrodniczych.

W wszystkich wariantach beneficjent jest zobowiązany do realizacji wymogów dotyczących ekstensywnego użytkowania rolniczego, odbiegających od standardowej/zwykłej praktyki rolniczej, co powoduje ponoszenie dodatkowych kosztów i utratę dochodów.

Zobowiązania podejmowane są przez beneficjentów na okres 5 lat.

Interwencja wdrażana jest poprzez szereg wariantów dedykowanych odpowiednim siedliskom/gatunkom:

1. Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe
2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla
3. Murawy
4. Półnaturalne łąki wilgotne
5. Półnaturalne łąki świeże
6. Torfowiska
7. Ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszczyk, krwawodziób, czajka, dubelt i kulik wielki)
8. Ochrona siedlisk lęgowych dubelta i kulika wielkiego
9. Ochrona siedlisk lęgowych wodniczki
10. Ochrona siedlisk lęgowych derkacza

We wdrażanie tej interwencji zaangażowani są eksperci przyrodniczy.

Ich rolą jest stwierdzenie występowania danego siedliska lub gatunku ptaka.

Nie dotyczy to sytuacji, gdy informacja o zasięgu występowania wodniczki i dubelta wynika z warstw cyfrowych (mapy) opracowanych w ramach monitoringu prowadzonego przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

W każdym przypadku ekspert doprecyzowuje wymogi zgodnie ze stwierdzonym stanem siedliska i uwzględniając uwarunkowania lokalne (w tym działania ochronne obowiązujące na danym obszarze).

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do wybranych wymagań w ramach warunkowości tj. w zakresie obowiązku utrzymywania trwałych użytków zielonych w oparciu o stosunek powierzchni trwałych użytków zielonych do powierzchni użytków rolnych, odpowiedniej ochrony terenów podmokłych i torfowisk, czy też zakaz przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000, a także do interwencji I filaru tj. Ekoschematu: Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt. Wymienione powyżej wymogi i interwencje, zarówno w ramach I jak i II filaru, w komplementarny sposób wpływają na ochronę cennych siedlisk przyrodniczych oraz ochronę różnorodności biologicznej.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Beneficjent posiada użytki rolne lub obszary przyrodnicze (tj. obszary niebędące użytkami rolnymi, na których występują określone typy cennych siedlisk) o powierzchni nie mniejszej niż 1 ha;

Obszar kwalifikowany – grunt (użytek rolny- trwały użytek zielony lub obszar niebędący użytkiem rolnym), na którym występuje cenne siedlisko lub gatunek uprawniony do wsparcia w ramach interwencji.

Pomoc przysługuje do działek rolnych o powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha.

Beneficjent

Rolnik, w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR lub posiadacz użytku przyrodniczego.

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC01	Maintenance of permanent grassland based on a ratio of permanent grassland in relation to agricultural area at national, regional, sub-regional, group-of-holdings or holding level in comparison to the reference year 2018.
GAEC02	Protection of wetland and peatland
GAEC09	Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natural 2000 sites
SMR01	cap.conditionality-smr1.water-policy
SMR02	cap.conditionality-smr2.water-protection
SMR03	cap.conditionality-smr3.wild-birds
SMR04	cap.conditionality-smr4.wild-flora
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin:

1) art. 35, ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097);

2) § 1 ust. 1 pkt 2,4, 5 i 6 oraz ust. 2 pkt 1 - 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097)

- wymogi dotyczące zasad stosowania środków ochrony roślin, w tym integrowanej ochrony roślin w celu zminimalizowania negatywnego wpływu na bioróżnorodność.

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania nawozów:

1) Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne art. 105 ust. 1, art. 105a ust. 8, art. 105c ust. 1 i 2 – w zakresie odwołania do art. 105 a ust.8 — wymogi dotyczące stosowania nawozów w odpowiednich dawkach.

2) Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2010 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych, § 3) - wymogi dotyczące stosowania komunalnych osadów ściekowych. Inne odpowiednie wymogi krajowe:

1) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (art. 15 ust 1 pkt 1 i pkt 7, art. 17 ust. 1 pkt 6, art. 24 ust. 1, pkt 3, 6, art. 45 ust. 1 pkt 4, art. 60 ust.6 pkt 3) – dotyczy działań, które są zakazane na obszarach chronionych w zakresie zmiany stosunków wodnych.

2) Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, § 6 ust 1, 3, 4) - dotyczy zakazów w stosunku do dziko występujących zwierząt w tym ptaków, należących do gatunków objętych ochroną ścisłą lub częściową.

3) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (art. 15 ust. 1 pkt 6, 8, art. 17 ust. 1 pkt 4, art. 24 ust. 1 pkt 4, , art. 45 ust. 1 pkt 8 - dotyczy ograniczeń w wydobywaniu torfu na obszarach chronionych

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a interwencją. (6.3)

Interwencja „Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000” wykracza ponad przepisy krajowe oraz warunkowość ponieważ przepisy nie nakładają obowiązku stosowania praktyk rolniczych szczegółowo (precyzyjnie) dopasowanych na

poziomie działek rolnych w danym gospodarstwie do potrzeb ochrony konkretnych cennych siedlisk.

Interwencja ta wykracza ponad odpowiednie elementy warunkowości tj.

- SMR 1, a także inne odpowiednie wymogi krajowe dotyczące działań w zakresie zmiany stosunków wodnych na obszarach chronionych ze względu na obowiązujący w ramach interwencji wymóg ograniczający możliwość zmiany stosunków wodnych;
- SMR 2 oraz SMR 7 i SMR 8, a także inne odpowiednie wymogi krajowe dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin ustanowione w prawodawstwie krajowym w związku z obowiązującymi w jej ramach wymogami dotyczącymi ograniczenia stosowania środków ochrony roślin oraz ograniczenia nawożenia i stosowania osadów ściekowych.
- GAEC 2 i GAEC 9, SMR 3 i SMR 4 oraz inne odpowiednie wymogi krajowe dotyczące: (i) zakazów w stosunku do dziko występujących zwierząt w tym ptaków, należących do gatunków objętych ochroną ścisłą lub częściową oraz (ii) ograniczeń w wydobywaniu torfu na obszarach chronionych - ze względu na obowiązujące w ramach interwencji szczegółowe wymogi w zakresie użytkowania gruntów, ukierunkowane na ochronę cennych siedlisk przyrodniczych oraz siedliska lęgowe ptaków.
- GAEC 1 ze względu na fakt, że zobowiązania w ramach interwencji są realizowana przede wszystkim na TUZ

Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do interwencji I filaru tj.

Ekoschematu: Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt. Interwencje te poprzez ekstensywne użytkowanie wpływają na ochronę cennych siedlisk przyrodniczych oraz zagrożonych gatunków ptaków.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

unit cost based on additional costs and income foregone transaction cost included one off payment lump sum

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów, przyznawana do powierzchni gruntu objętego zobowiązaniem. Stawki płatności są zróżnicowane ze względu na rodzaj siedliska lub gatunek chroniony i wynikający z tego zakres zobowiązań.

Stawka płatności:

- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe - 1568 zł/ha
- Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla- 1452 zł/ha
- Murawy- 1612 zł/ha
- Półnaturalne łąki wilgotne – 1115 zł/ha
- Półnaturalne łąki świeże- 1497 zł/ha
- Torfowiska – 912 zł/ha (wymogi obowiązkowe) - 1536 (wymogi obowiązkowe i uzupełniające),
- Ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszyc, krwawodziób i czajka) - 1055zł/ha
- Ochrona siedlisk lęgowych dubelta i kulika wielkiego - 1347zł/ha
- Ochrona siedlisk lęgowych wodniczki – 1555 zł/ha
- Ochrona siedlisk lęgowych derkacza - 1055zł/ha*

W ramach zobowiązania płatność będzie jednorazowo powiększona o rekompensatę kosztów transakcyjnych wynikających z konieczności posiadania dokumentacji przyrodniczej.

Wysokość tej rekompensaty będzie zróżnicowana w zależności od konieczności przeprowadzenia przez eksperta przyrodniczego inwentaryzacji terenowej i będzie uzależniona od powierzchni siedliska, na której realizowane będzie zobowiązanie.

Do wyliczeń kwoty jednostkowej (unit amount) przyjęto założenie, że koszty transakcyjne będą stanowiły ok. 10% budżetu przeznaczanego na warianty przyrodnicze (dla których wymagane jest posiadanie dokumentacji przyrodniczej). Kwota jednostkowa tym samym stanowi stawkę płatności dla danego wariantu zwiększoną o 2%. Koszty transakcyjne przyznawane raz na 5 lat zobowiązania.

* Określona na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów stawka płatności w wysokości 1465 zł/ha została obniżona do poziomu stawki dla ptaków siewkowych tj. do 1055 zł/ha. Populacja tego gatunku jest dość liczna, zaś jej trend długoterminowy nie wykazuje znacznych spadków liczebności populacji.

Metoda kalkulacji (7.3)

Stawka płatności jest ustalona w oparciu o rachunek poniesionych kosztów i utraconych dochodów wynikających z realizacji przez beneficjenta wymogów, określonych dla tej interwencji. (art. 70 ust. 6 rozporządzenia, Zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania rozporządzenia o Planach strategicznych WPR) W ramach poniesionych kosztów uwzględniono utracony dochód z tytułu ekstensyfikacji produkcji (w tym zmniejszenie wartości siana) oraz koszty dodatkowe związane ze zbiorem biomasy. W przypadku niektórych siedlisk przyrodniczych i siedlisk lęgowych ptaków stawka płatności została pomniejszona o korzyści wynikające ze zmniejszonej wartości plonu spowodowanej opóźnieniem koszenia.

Wysokość wsparcia została określona przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB we współpracy z innymi krajowymi instytucjami naukowo-badawczymi.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

Interwencja nie wykracza poza art. 42 TFUE i nie podlega ocenie pod kątem pomocy państwa.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)

W ramach zobowiązania beneficjent zobligowany jest do realizacji zestawu wymogów, które służą osiągnięciu celów interwencji

Okres zobowiązań - 5 lat

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 12 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi rekompensatę utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji wymogów zobowiązania.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
8_2_1		Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków
8_2_10		Ochrona siedlisk łęgowych wodniczki	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków
8_2_11		Ochrona siedlisk łęgowych derkacza	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków
8_2_2		Zalewowe łąki sełernicowe i słonorośla	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków
8_2_3		Murawy	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków
8_2_4		Pónaturalne łąki wilgotne	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków
8_2_5		Pónaturalne łąki świeże	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków
8_2_6		Torfowiska - wymogi obowiązkowe	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków
8_2_7		Torfowiska - wymogi obowiązkowe i uzupełniające	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków
8_2_8		Ochrona siedlisk łęgowych rzadkich gatunków ptaków	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków
8_2_9		Ochrona siedlisk łęgowych dubelta i kulik wielkiego	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.22 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_2_1 - Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	359,41	359,41	359,41	359,41	359,41	359,41	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	722,00	1443,00	2165,00	2887,00	3608,00	2887,00	13 712,00
8_2_10 - Ochrona siedlisk legowych wodniczki	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	356,43	356,43	356,43	356,43	356,43	356,43	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	1797,00	3594,00	5390,00	7187,00	8984,00	7187,00	34 139,00
8_2_11 - Ochrona siedlisk legowych derkacza	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	241,82	241,82	241,82	241,82	241,82	241,82	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	128,00	256,00	384,00	512,00	640,00	512,00	2432,00
8_2_2 - Zalewowe łąki sełernicowe i słonorośla	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	332,82	332,82	332,82	332,82	332,82	332,82	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	79,00	159,00	238,00	317,00	397,00	317,00	1507,00
8_2_3 - Murawy	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	369,49	369,49	369,49	369,49	369,49	369,49	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	1606,00	3213,00	4819,00	6425,00	8031,00	6425,00	30 519,00
8_2_4 - Pónaturalne łąki wilgotne	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	255,57	255,57	255,57	255,57	255,57	255,57	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	16 654,00	33 309,00	49 963,00	66 617,00	83 271,00	66 617,00	316 431,00
8_2_5 - Pónaturalne łąki świeże	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	343,13	343,13	343,13	343,13	343,13	343,13	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	32 275,00	64 550,00	96 826,00	129 101,00	161 376,00	129 101,00	613 229,00
8_2_6 - Torfowiska - wymogi obowiązkowe	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	209,04	209,04	209,04	209,04	209,04	209,04	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	12,00	23,00	35,00	47,00	59,00	47,00	223,00
8_2_7 - Torfowiska - wymogi obowiązkowe i uzupełniające	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	352,07	352,07	352,07	352,07	352,07	352,07	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	219,00	437,00	656,00	875,00	1094,00	875,00	4156,00

8_2_8 - Ochrona siedlisk legowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszyc, krwawodziób, czajka)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	241,82	241,82	241,82	241,82	241,82	241,82	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	14 321,00	28 643,00	42 964,00	57 285,00	71 606,00	57 285,00	272 104,00
8_2_9 - Ochrona siedlisk legowych dubelta i kulik wielkiego	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	308,75	308,75	308,75	308,75	308,75	308,75	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	1386,00	2773,00	4159,00	5545,00	6932,00	5545,00	26 340,00
TOTAL	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by							
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	20 852 399,96	41 704 799,93	62 557 199,89	83 409 599,85	104 261 999,82	83 409 599,85	396 195 599,30
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	16 681 919,97	33 363 839,94	50 045 759,91	66 727 679,88	83 409 599,86	66 727 679,88	316 956 479,44
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)							
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)							
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)							
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII							
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)							
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.1.3 I 8.3. - Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym
  Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi
  Na poziomie regionalnym
  Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Obszary sieci Natura 2000 na terenie całego kraju.

Mając na uwadze, że obszary Natura 2000 stanowią z założenia obszary o wysokiej wartości przyrodniczej, wskazane jest wdrażanie interwencji ukierunkowanej na te obszary.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gruntów rolnych	wymagana (++)	Y
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P5.	Ekstensywne użytkowanie gruntów z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony	wymagana (++)	P
CS 6. P8.	Zapobieganie rozprzestrzenianiu się gatunków inwazyjnych	pożądana (+)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.22 ^{PR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi
R.24 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage
R.31 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices
R.33	Odsetek całkowitego obszaru Natura 2000 objętego wspieranymi zobowiązaniami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Celem tej interwencji jest ekstensywne użytkowanie rolnicze na trwałych użytkach zielonych, aby zapobiec zanikaniu łąk i pastwisk bądź przeciwdziałać intensyfikacji rolnictwa, a tym samym zapewnić dogodne warunki bytowania dla wielu cennych siedlisk i gatunków, których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej.

Pomoc jest przyznawana do powierzchni trwałych użytków zielonych położonych na obszarach Natura 2000, na których prowadzone jest ekstensywne użytkowanie rolnicze łąk i pastwisk.

Zobowiązania w ramach interwencji będą zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based). W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, obejmujących w szczególności: (i) stosowanie odpowiedniej liczby pokosów, (ii) ekstensywny wypas zwierząt, (iii) dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

W przypadku tej interwencji nie jest wymagany udział eksperta przyrodniczego.

Zobowiązania podejmowane są przez beneficjentów na okres 5 lat.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do wybranych wymagań w ramach warunkowości tj. w zakresie obowiązku utrzymywania trwałych użytków zielonych w oparciu o stosunek powierzchni trwałych użytków zielonych do powierzchni użytków rolnych, odpowiedniej ochrony terenów podmokłych i torfowisk, czy też zakaz przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000, a także do interwencji I filaru tj. Ekoschematu: Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt. Wymienione powyżej wymogi i interwencje, zarówno w ramach I jak i II filaru, w komplementarny sposób wpływają na ochronę cennych siedlisk przyrodniczych oraz ochronę różnorodności biologicznej.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Beneficjent posiada gospodarstwo rolne o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha.

Pomoc przysługuje do działek rolnych o powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha.

Obszar kwalifikowany – użytki rolne (trwały użytek zielony).

Interwencja Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000 może być realizowana na obszarze Natura 2000. W przypadku istnienia PZO/PO, interwencja może być realizowana na działkach, dla których w ustanowionym PZO/PO nie wskazano dla danej działki działań ochronnych dla konkretnego siedliska objętego wsparciem w ramach wariantów interwencji: Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000.

Beneficjent

Rolnik, w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC01	Maintenance of permanent grassland based on a ratio of permanent grassland in relation to agricultural area at national, regional, sub-regional, group-of-holdings or holding level in comparison to the reference year
GAEC09	Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natural 2000 sites
SMR01	cap.conditionality-smr1.water-policy
SMR02	cap.conditionality-smr2.water-protection
SMR03	cap.conditionality-smr3.wild-birds
SMR04	cap.conditionality-smr4.wild-flora
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin:

1)art. 35, ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097);

2)§ 1 ust. 1 pkt 2,4, 5 i 6 oraz ust. 2 pkt 1 - 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097)

-wymogi dotyczące zasad stosowania środków ochrony roślin, w tym integrowanej ochrony roślin w celu zminimalizowania negatywnego wpływu na bioróżnorodność.

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania nawozów:

1) Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne art. 105 ust. 1, art. 105a ust. 8, art. 105c ust. 1 i 2 – w zakresie odwołania do art. 105 a ust.8 – wymogi dotyczące stosowania nawozów w odpowiednich dawkach.

2) Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2010 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych , § 3) - wymogi dotyczące stosowania komunalnych osadów ściekowych. Inne odpowiednie wymogi krajowe:

1)Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody:

art. 33 ust. 1 i 2 – dotyczy podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 art. 15 ust 1 pkt 1 i pkt 7, art. 17 ust. 1 pkt 6, art. 24 ust. 1, pkt 3, 6, art. 45 ust. 1 pkt 4, art. 60 ust.6 pkt 3 – dotyczy działań, które są zakazane na obszarach chronionych w zakresie zmiany stosunków wodnych.

2)Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (§3 ust. 1 pkt 6 lit a, b, c, d, g) oraz Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (§ 3 ust 1 pkt 8 lit. g) - dotyczą ustalenia w ramach planu zadań ochronnych lub planu ochrony dla obszaru Natura 2000 działań ochronnych, w tym wskazanie obligatoryjnych działań ochronnych.

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a interwencją. (6.3)

Interwencja „Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000” wykracza ponad przepisy krajowe oraz warunkowość ponieważ przepisy nie nakładają obowiązku stosowania na TUZ szczegółowych praktyk rolniczych na poziomie działek rolnych w danym gospodarstwie.

Interwencja ta wykracza ponad odpowiednie elementy warunkowości tj.

- SMR 1, a także inne odpowiednie wymogi krajowe dotyczące działań w zakresie zmiany stosunków wodnych na obszarach chronionych ze względu na obowiązujący w ramach interwencji wymóg ograniczający możliwość zmiany stosunków wodnych;

- SMR 2 oraz SMR 7 i SMR 8, a także inne odpowiednie wymogi krajowe dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin ustanowione w prawodawstwie krajowym w związku z obowiązującymi w jej ramach wymogami dotyczącymi ograniczenia stosowania środków ochrony roślin oraz ograniczenia nawożenia i stosowania osadów ściekowych.

- GAEC 9, SMR 3 i SMR 4 oraz inne odpowiednie wymogi krajowe dotyczące: (i) podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, (ii) zakazów wstosunku do dziko występujących zwierząt w tym ptaków, należących do gatunków objętych ochroną ścisłą lub częściową, (iii) ustalenia w ramach planu zadań ochronnych lub planu ochrony dla obszaru Natura 2000 działań ochronnych, w tym wskazanie obligatoryjnych działań ochronnych ze względu na obowiązujące w ramach interwencji szczegółowe wymogi w zakresie użytkowania TUZ na obszarach Natura 2000.

- GAEC 1 ze względu na fakt, że zobowiązania w ramach interwencji są realizowana na TUZ Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do interwencji I filaru tj.

Ekoschematu: Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt. Interwencje te poprzez ekstensywne użytkowanie wpływają na ochronę bioróżnorodności TUZ na obszarach Natura 2000.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

unit cost based on additional costs and income foregone transaction cost included one off payment lump sum

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów, przyznawana do powierzchni gruntu objętego zobowiązaniem.

Stawka płatności - 836 zł/ha

Metoda kalkulacji (7.3)

Stawka płatności jest ustalona w oparciu o rachunek poniesionych kosztów i utraconych dochodów wynikających z realizacji przez beneficjenta wymogów, określonych dla tej interwencji.

W ramach poniesionych kosztów uwzględniono utracony dochód z tytułu ekstensyfikacji produkcji (w tym zmniejszenie wartości siana) oraz koszty dodatkowe związane ze zbiorem biomasy. Stawka płatności została pomniejszona o korzyści wynikające ze zmniejszonej wartości plonu spowodowanej opóźnieniem koszenia.

Wysokość wsparcia została określona przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB we współpracy z innymi krajowymi instytucjami naukowo-badawczymi.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

Interwencja nie wykracza poza art. 42 TFUE i nie podlega ocenie pod kątem pomocy państwa.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)

W ramach zobowiązania beneficjent zobligowany jest do realizacji zestawu wymogów, które służą osiągnięciu celów interwencji

Okres zobowiązań - 5 lat

Zgodność z WTO (10)

Green Box -Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 12 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi rekompensatę utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji wymogów zobowiązania.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 71(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	8_3		Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_3 - Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		187,87	187,87	187,87	187,87	187,87	187,87	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or		6199,00	12 397,00	18 596,00	24 795,00	30 994,00	24 795,00	117 776,00
TOTAL	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		1 164 521,24	2 329 042,48	3 493 563,73	4 658 084,97	5 822 606,21	4 658 084,97	22 125 903,60
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		931 616,99	1 863 233,99	2 794 850,98	3 726 467,98	4 658 084,97	3 726 467,97	17 700 722,88
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

5.3.1.4 I 8.4. - Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Biorąc pod uwagę potrzebę zachowania sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych, wdrażanie interwencji wskazane jest w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis
Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	P
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P3.	Zwiększenie różnorodności upraw	wymagana (++)	Y
CS 6. P6.	Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis
Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.24 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage
R.31 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices
R.34 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami w zakresie zarządzania elementami krajobrazu, w tym żywopłotami i drzewami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja polega na ochronie dawnych odmian drzew owocowych, nieprzydatnych do uprawy towarowej, lecz stanowiących cenne dziedzictwo i zasób genetyczny. Sady złożone z tradycyjnych odmian drzew owocowych są charakterystycznym elementem krajobrazu wiejskiego i (ze względu na ekstensywny sposób użytkowania) – środowiskiem życia wielu organizmów.

Zobowiązania w ramach interwencji będą zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based).

W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji określonych wymogów obejmujących w szczególności:

1. utrzymanie wielogatunkowych lub wieloodmianowych sadów złożonych z drzew owocowych odmian tradycyjnych jabłoni, gruszy, czereśni, wiśni lub śliw,
2. odpowiednie użytkowanie i pielęgnację tych sadów,
3. ograniczenie stosowania środków ochrony roślin.

Wsparcie dotyczy istniejących, starych sadów, jak i sadów nowoutworzonych, przy czym w przypadku sadów nowoutworzonych (wariant 2.) powierzchnia objęta wsparciem wynosi od 0,1 do 2 ha.

Zobowiązania podejmowane są na okres 5 lat.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

Interwencja ma komplementarny charakter do wybranych wymagań w ramach warunkowości tj. przede wszystkim w zakresie minimalnego odsetka gruntów ornych przeznaczonych na obszary nieprodukcyjne, zachowania charakterystycznych elementów krajobrazu, czy też norm i wymogów dotyczących przeciwdziałania zanieczyszczeniu wód związkami azotu i fosforu czy wymogów dotyczących środków ochrony roślin. Interwencja jest też komplementarna do interwencji I filaru tj. Ekoschematów takich jak: Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne. Wymienione powyżej wymogi w ramach warunkowości i interwencji, zarówno w ramach I jak i II filaru, w komplementarny sposób wpływają na ochronę bioróżnorodności i krajobrazu wiejskiego oraz ograniczenie zużycia środków produkcji tj. nawozy i środki ochrony roślin.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Beneficjent posiada gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha.

Obszar kwalifikowany – użytki rolne (sady).

Pomoc przyznawana jest do wieloodmianowych lub wielogatunkowych sadów złożonych z drzew owocowych odmian tradycyjnych; lista odmian i szczegółowe parametry sadów uprawnionych do wsparcia określone będą w art. 3 pkt 1 przepisach krajowych.

Do płatności kwalifikują się działki rolne nie mniejsze niż 0,1 ha.

Beneficjent

Beneficjent/rolnik (w rozumieniu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR).

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC08	Minimum share of agricultural area devoted to non-productive areas or features. Minimum share of at least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features, including land lying fallow. Where a far...
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin:

1) art. 35, ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097);

2) § 1 ust. 1 pkt 2 i 6 oraz ust. 2 pkt 1 - 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097) -wymogi dotyczące zasad stosowania środków ochrony roślin, w tym integrowanej ochrony roślin w celu zminimalizowania negatywnego wpływu na bioróżnorodność.

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a interwencją. (6.3)

Interwencja „Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych” wykracza ponad przepisy krajowe oraz warunkowość ponieważ żadne przepisy nie nakładają na rolników obowiązku zachowywania sadów dawnych tradycyjnych odmian drzew owocowych.

Interwencja wykracza ponad odpowiednie elementy warunkowości tj. SMR 7 i SMR 8 – dotyczące środków ochrony roślin oraz odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin ustanowione w prawodawstwie krajowym w związku z obowiązującym w jej ramach wymogiem dotyczącym zakazu stosowania środków ochrony

roślin z wyjątkiem tych dopuszczonych w rolnictwie ekologicznym. Interwencji tej odpowiada również GAEC 8 w zakresie zakazu przycinania żywopłotów i drzew w okresie wylęgu i chowu ptaków ze względu na wymóg tej interwencji dotyczący obowiązku wykonywania w sadach podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych w tym przycinania drzew. Interwencja jest komplementarna do interwencji I filaru tj. Ekoschematów takich jak: Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne. Interwencje te wpływają na ochronę bioróżnorodności i krajobrazu wiejskiego oraz ograniczenie zużycia środków produkcji tj. nawozy i środki ochrony roślin.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

unit cost based on additional costs and income foregone transaction cost included one off payment lump sum

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Płatność przyznawana do ha objętego 5-letnim zobowiązaniem, według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji tego zobowiązania.

Stawka płatności:

- Wariant 1. Sady odmian tradycyjnych powyżej 15 lat - 2117 zł/ha
- Wariant 2. Młode sady odmian tradycyjnych - 4901 zł/ha

Metoda kalkulacji (7.3)

Stawka płatności jest ustalona w oparciu o rachunek poniesionych kosztów i utraconych dochodów wynikających z realizacji przez rolnika wymogów, określonych dla tej interwencji. (art. 70 ust. 6 rozporządzenia, Zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania rozporządzenia o Planach strategicznych WPR). W ramach poniesionych kosztów uwzględniono koszty m. in. z tytułu straty wartości plonów, koszty związane z ochroną roślin, utrzymaniem międzyrzędzi w stanie niezachwaszczonym oraz wykonaniem zabiegów pielęgnacyjnych w sadzie. Dodatkowo w przypadku sadów liczących powyżej 15 lat uwzględniono korzyści wynikające z uzyskanych plonów. Wysokość wsparcia została określona przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB we współpracy z innymi krajowymi instytucjami naukowo-badawczymi.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

Interwencja nie wykracza poza art. 42 TFUE i nie podlega ocenie pod kątem pomocy państwa.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)

W ramach zobowiązania beneficjent zobligowany jest do realizacji zestawu wymogów, które służą osiągnięciu celów interwencji

Okres zobowiązań - 5 lat

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 12 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi rekompensatę utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji wymogów zobowiązania.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

8_4_1	Sady odmian tradycyjnych pow. 15 lat	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural	▲ ▼
8_4_2	Młode sady odmian tradycyjnych	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural	▲ ▼

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_4_1 - Sady odmian tradycyjnych pow. 15 lat	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		475,73	475,73	475,73	475,73	475,73	475,73	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or		97,00	194,00	292,00	389,00	486,00	389,00	1847,00
8_4_2 - Młode sady odmian tradycyjnych	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		1101,35	1101,35	1101,35	1101,35	1101,35	1101,35	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or		24,00	49,00	73,00	98,00	122,00	98,00	464,00
TOTAL	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		73 195,50	146 391,01	219 586,51	292 782,01	365 977,52	292 782,01	1 390 714,56
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		58 556,40	117 112,81	175 669,21	234 225,61	292 782,01	234 225,61	1 112 571,65
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.1.5 I 8.5. - Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

- Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Biorąc pod uwagę potrzebę zachowania różnorodności biologicznej roślin uprawnych, wskazane jest wdrażanie interwencji w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy

SO6 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	P
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P
CS 6. P3.	Zwiększenie różnorodności upraw	wymagana (++)	Y
CS 6. P6.	Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.24 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage

R.31 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja polega na zachowaniu tradycyjnych i rzadkich w uprawach gatunków roślin rolniczych, warzywnych i zielarskich, a także dawnych odmian oraz miejscowych populacji i ekotypów uprawianych na terenie Polski, skutkiem czego będzie dywersyfikacja upraw sprzyjająca zwiększaniu bioróżnorodności na terenach wiejskich.

Wsparcie będą objęte:

1) uprawa (wariant 1) lub wytwarzanie materiału siewnego roślin (wariant 2):

(i) odmian regionalnych lub amatorskich zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze,

(ii) odmian marginalnych gatunków roślin rolniczych zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze lub Wspólnym katalogu odmian roślin rolniczych, których powierzchnia plantacji nasiennych w Polsce w roku poprzedzającym rok podjęcia zobowiązania nie przekracza 50 ha, określonych w przepisach krajowych,

(iii) obecnie rzadko uprawianych lub zagrożonych erozją genetyczną roślin rolniczych i warzywnych, określonych w przepisach krajowych oraz

(iv) roślin zielarskich, które są rzadko uprawiane w Polsce lub występują w siedliskach naturalnych, dla których istnieje potrzeba wprowadzenia do uprawy celem zmniejszenia presji na naturalne zbiorowiska roślinne, określonych w przepisach krajowych (wariant 1),

2) prowadzenie ogródków bioróżnorodności (wariant 3) zakładanych z gatunków lub odmian dopuszczonych dla wariantu 1, roślin zielarskich i roślin warzywnych określonych w przepisach krajowych oraz materiałów pochodzących z kolekcji banku genów.

Powierzchnia uprawy danego gatunku lub odmiany w ramach wariantów 1 i 2 nie może być łącznie większa niż 5 ha.

Powierzchnia ogródka bioróżnorodności (wariant 3) wynosi od 0,1 do 0,5 ha.

Zobowiązania w ramach interwencji będą zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (*management based*).

Zobowiązanie w ramach interwencji podejmowane jest na 5 lat.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

Interwencja ma komplementarny charakter przede wszystkim do interwencji I filaru tj. Ekoschematu: Zróżnicowana struktura upraw. Wymienione interwencje, zarówno w ramach I jak i II filaru, w komplementarny sposób wpływają na zwiększeniu dywersyfikacji upraw sprzyjając tym samym zwiększaniu bioróżnorodności na terenach wiejskich.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Beneficjent posiada gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha.

Obszar kwalifikowany – użytkart. 3 pkt 1 i rolne (grunty orne).

Do płatności kwalifikują się działki rolne nie mniejsze niż 0,1 ha.

Beneficjent

Rolnik (w rozumieniu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR).

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin:

1) art. 35, ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097);

2) § 1 ust. 1 pkt 1 - 3 i 6 oraz ust. 2 pkt 1 - 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097)

-wymogi dotyczące zasad stosowania środków ochrony roślin, w tym integrowanej ochrony roślin w celu zminimalizowania negatywnego wpływu na bioróżnorodność.

Inne wymogi krajowe:

Ustawa z dnia 9 listopada 2012 r. o nasiennictwie (art. 52, ust. 1 – 3) – dotyczy wymogu wytwarzania materiału siewnego odmian regionalnych w regionie pochodzenia.

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a interwencją. (6.3)

Interwencja „Zachowanie zasobów genetycznych roślin w rolnictwie” wykracza ponad przepisy krajowe oraz warunkowość ponieważ żadne przepisy nie nakładają na rolników obowiązku zachowywania poprzez uprawę konkretnych odmian roślin stanowiących cenne zasoby genowe, w tym szczególnie rzadkich lub zagrożonych wyginięciem.

Interwencja wykracza ponad odpowiednie elementy warunkowości tj. SMR 7 i SMR 8 – dotyczące środków ochrony roślin oraz odpowiednie minimalne wymagania dotyczące stosowania środków ochrony roślin ustanowione w prawodawstwie krajowym w związku z obowiązującym w jej ramach wymogiem dotyczącym zakazu stosowania herbicydów. Ponadto interwencji tej odpowiada również wymów ustanowiony w prawodawstwie krajowym dotyczący obowiązku wytwarzania materiału siewnego odmian regionalnych w regionie pochodzenia ze względu na fakt, że w ramach interwencji przedmiotem wsparcia jest m.in. wytwarzanie materiału siewnego odmian regionalnych zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Roślin Uprawnych.

Interwencja ma komplementarny charakter do interwencji I filaru tj. Ekoschematu: Zróżnicowana struktura upraw. Powyższe interwencje wpływają na zwiększenie dywersyfikacji upraw sprzyjając tym samym zwiększaniu bioróżnorodności na terenach wiejskich.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Wysokość wsparcia została określona przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB.

Stawka płatności jest ustalona w oparciu o rachunek poniesionych kosztów i utraconych dochodów wynikających z realizacji przez rolnika wymogów, określonych dla tej interwencji.

W ramach poniesionych kosztów uwzględniono koszty z tytułu m. in.: utraconej nadwyżki bezpośredniej w stosunku do standardowej uprawy, materiału siewnego typ kwalifikowany. Po stronie korzyści uwzględniono wartość produkcji sprzedanej lub użytej na potrzeby własne gospodarstwa. Dodatkowo w przypadku wariantu dotyczącego wytwarzania materiału siewnego uwzględniono koszty związane z prowadzeniem dokumentacji oraz z większym nakładem pracy.

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Płatność przyznawana do powierzchni objętej 5-letnim zobowiązaniem, według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających

z realizacji tego zobowiązania.

Stawka płatności:

1. Wariant 1. Uprawa rzadkich gatunków lub odmian roślin - 1411 zł/ha
2. Wariant 2. Wytwarzanie materiału siewnego rzadkich gatunków lub odmian roślin - 1619 zł/ha
3. Wariant 3. Ogródki bioróżnorodności - 2342 zł/ha

W ramach zobowiązania (wariant 2) płatność będzie powiększana o rekompensatę kosztów transakcyjnych wynikających z konieczności wykonania oceny wytworzonego materiału siewnego. Koszty transakcyjne będą uzależnione od liczby uprawianych gatunków/odmian roślin.

Do wyliczeń kwoty jednostkowej (unit amount) przyjęto założenie, że koszty transakcyjne będą stanowiły ok. 5 % budżetu przeznaczanego na wariant 2. Kwota jednostkowa tym samym stanowi stawkę płatności dla tego wariantu zwiększoną o 5%.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

Interwencja nie wykracza poza art. 42 TFUE i nie podlega ocenie pod kątem pomocy państwa.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)

W ramach zobowiązania beneficjent zobligowany jest do realizacji zestawu wymogów, które służą osiągnięciu celów interwencji

Okres zobowiązań - 5 lat

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 12 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi rekompensatę utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji wymogów zobowiązania.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
8_5_1		Uprawa rzadkich gatunków lub odmian roślin	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.31 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under
8_5_2		Wytwarzanie materiału siewnego rzadkich gatunków lub odmian	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.31 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under
8_5_3		Ogródki bioróżnorodności	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.31 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_5_1 - Uprawa rzadkich gatunków lub odmian roślin	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		317,08	317,08	317,08	317,08	317,08	317,08	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Hektary)		1036,00	2071,00	3107,00	4143,00	5179,00	4143,00	19 679,00
8_5_2 - Wytwarzanie materiału siewnego rzadkich gatunków lub odmian roślin	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		382,01	382,01	382,01	382,01	382,01	382,01	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Hektary)		315,00	630,00	945,00	1259,00	1574,00	1259,00	5982,00
8_5_3 - Ogródki bioróżnorodności	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		526,29	526,29	526,29	526,29	526,29	526,29	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Hektary)		140,00	280,00	420,00	560,00	700,00	560,00	2660,00
TOTAL	O.19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Hektary)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		522 371,94	1 044 743,89	1 567 115,83	2 089 487,77	2 611 859,71	2 089 487,77	9 925 066,91
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		417 897,55	835 795,11	1 253 692,66	1 671 590,22	2 089 487,77	1 671 590,22	7 940 053,53
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

5.3.1.6 I 8.6. - Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Biorąc pod uwagę potrzebę zachowania zagrożonych ras zwierząt gospodarskich, wskazane jest wdrażanie interwencji w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR krytyczna (+++)	Uwzględnione w CSP
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych		P
CS 6. P7	Zachowanie zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie	pożądana (+)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.25	Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP) objętych wspieranymi zobowiązaniami do poprawy zrównoważenia środowiskowego

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Celem tej interwencji jest zachowanie i gospodarcze wykorzystanie zasobów genetycznych zwierząt, hodowla zwierząt gospodarskich ras zachowawczych: krów, koni, owiec, świń i kóz.

Obecnie w produkcji zwierzęcej dominują rasy wyspecjalizowane, przeznaczone do chowu intensywnego, a więc charakteryzujące się wysoką produktywnością i wysokimi wymaganiami odnośnie do warunków utrzymania i żywienia. Dla przyszłości hodowli zwierząt i zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego niezbędne jest zachowanie różnorodności genetycznej zwierząt gospodarskich.

Zobowiązania w ramach interwencji będą zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based).

Pomoc przyznawana będzie rolnikom realizującym programy ochrony zasobów genetycznych kierowanych przez Instytut Zootechniki - Państwowy Instytut Badawczy.

Płatność przyznawana jest do następujących ras:

1. bydło (wsparcie do samic i samców) - polskie czerwone, białogrzbięte, polskie czerwono-białe, polskie czarno-białe;
2. konie (wsparcie do samic i samców) - koniki polskie, huculskie, małopolskie, śląskie, wielkopolskie, zimnokrwiste (w typie sokólskim i sztumskim);
3. owce (wsparcie do samic; stawka płatności uwzględnia utrzymanie samców) – wrzosówka, świniarka, olkuska, polska owca górską odmiany barwnej, merynos odmiany barwnej, uhruska, wielkopolska, żelaźnieńska, korideil, kamieniecka, pomorska, cakiel podhalański, merynos polski w starym typie, czarnogłówka, owca pogórza, polska owca górską i białogłowa owca mięsna;
4. świny (wsparcie do samic i samców) – puławska, złotnicka biała, złotnicka pstra;
5. kozy (wsparcie do samic; stawka płatności uwzględnia utrzymanie samców) - koza karpacka, koza kazimierzowska i koza sandomierska.

Zobowiązania podejmowane są na okres 5 lat.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Beneficjent posiada:

1. gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha;
2. zwierzęta: krowy, konie, owce, świny lub kozy: wpisane do odpowiedniej księgi hodowlanej, objęte programem ochrony zasobów genetycznych i realizuje wymogi tego programu.
3. minimalną liczbę zwierząt, określoną na poziomie przepisów krajowych lub w programie ochrony zasobów genetycznych

Beneficjent

Rolnik (w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR)

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)), 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5), 72 (5)) (6)

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a interwencją. (6.3)

Interwencja ma specyficzny charakter, gdyż związana jest z zachowaniem zasobów genetycznych zagrożonych ras zwierząt gospodarskich. W ramach interwencji warunkiem przyznania płatności jest objęcie zwierząt programem ochrony zasobów genetycznych prowadzonym przez Instytut Zootechniki – PIB. W ramach tej interwencji nie są sformułowane dodatkowe wymogi, dla których możliwe jest zidentyfikowanie odpowiednich elementów poziomu bazowego (baseline). Z tego względu nie jest uzasadnione, by wykazywać zależność między tą interwencją, a elementami poziomu bazowego.

W Planie strategicznym nie ma przewidzianych innych interwencji ukierunkowanych na zachowanie zasobów genetycznych zwierząt.

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

- reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Stawka płatności jest ustalona w oparciu o rachunek poniesionych kosztów i utraconych dochodów wynikających z realizacji przez rolnika wymogów, określonych dla tej interwencji, wynikających z programu ochrony dla danej rasy.

W ramach poniesionych kosztów uwzględniono koszty z tytułu: utraconej nadwyżki bezpośrednio, prowadzenie dokumentacji hodowlanej, koszty związane z rozrodem (w przypadku bydła i koni) oraz inne koszty w zależności od gatunku, a po stronie korzyści uwzględniono w przypadku koni przychód ze sprzedaży źrebaka oraz z jazd rekreacyjnych. W przypadku wariantów dotyczących zachowania ras owiec i kóz stawka płatności uwzględnia koszty utrzymania samców.

Przewidziana dodatkowa płatność rekompensująca koszty udostępnienia buhajów w celu pozyskania nasienia uwzględnia m.in.. koszty utrzymania w stacji hodowlanej przekazanie nasienia do banku genów oraz koszty badań weterynaryjnych.

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Płatność przyznawana do sztuki zwierzęcia objętej 5-letnim zobowiązaniem, według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji zobowiązania.

Stawka płatności:

Wariant 1.1. Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mleczne – 2738 zł/szt

Wariant 1.2. Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mięsne – 1752 zł/szt

W ramach wariantów 1.1. i 1.2. przewiduje się dodatkową płatność w wysokości 15131 zł/szt. rekompensującą koszty udostępnienia samców w celu pozyskania nasienia (płatność przyznawana jest jednorazowo do danej sztuki).

Wariant 2.1.1..Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie małopolskie i wielkopolskie) - 2669 zł/szt.

Wariant 2.1.2..Zachowanie lokalnych ras koni - samce (konie małopolskie i wielkopolskie) - 5925 zł/szt. Wariant 2.2.1 Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie śląskie) - 2461 zł/szt.

Wariant 2.2.2. Zachowanie lokalnych ras koni - samce (konie śląskie) - 5275 zł/szt.

Wariant 2.3.1. Zachowanie lokalnych ras koni – samice (koniki polskie i huculskie) - 2395 zł/szt.

Wariant 2.3.2. Zachowanie lokalnych ras koni – samce (koniki polskie i huculskie) - 5130 zł/szt.

Wariant 2.4.1. Zachowanie lokalnych ras koni – samice (konie zimnokrwiste w typie sztumskim i sokólskim) - 2185 zł/szt.

Wariant 2.4.2. Zachowanie lokalnych ras koni – samce (konie zimnokrwiste w typie sztumskim i sokólskim) - 2513 zł/szt.

- Wariant 3. Zachowanie lokalnych ras owiec - 500 zł/szt
 Wariant 4. Zachowanie lokalnych ras świń - 1335 zł/szt
 Wariant 5. Zachowanie lokalnych ras kóz - 953 zł/szt

Metoda kalkulacji (7.3)

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

Interwencja nie wykracza poza art. 42 TFUE i nie podlega ocenie pod kątem pomocy państwa.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)
 W ramach zobowiązania beneficjent zobligowany jest do realizacji zestawu wymogów, które służą osiągnięciu celów interwencji
 Okres zobowiązań - 5 lat

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 12 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi rekompensatę utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji wymogów zobowiązania

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
8_6_1		Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mleczne	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych
8_6_10		Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie zimnokrwiste w typie sztumskim i sokolskim)	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych
8_6_11		Zachowanie lokalnych ras koni - samce (konie zimnokrwiste w typie sztumskim i sokolskim)	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych
8_6_12		Zachowanie lokalnych ras owiec	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych
8_6_13		Zachowanie lokalnych ras świń	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych
8_6_14		Zachowanie lokalnych ras kóz	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych
8_6_2		Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mięsne	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych
8_6_3		Dodatkowa płatność do samców w ramach wariantów 1.1. i 1.2.	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych

8_6_4	Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie małopolskie i wielkopolskie)	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych	▲ ▼
8_6_5	Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie małopolskie i wielkopolskie)	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych	▲ ▼
8_6_6	Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie śląskie)	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych	▲ ▼
8_6_7	Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie śląskie)	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych	▲ ▼
8_6_8	Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie polskie i huculskie)	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych	▲ ▼
8_6_9	Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie polskie i huculskie)	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.25 - Odsetek dużych jednostek przeliczeniowych	▲ ▼

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_6_1 - Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mleczne	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		615,28	615,28	615,28	615,28	615,28	615,28	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)		4687,00	8033,00	10 598,00	10 829,00	11 061,00	6173,00	51 581,00
8_6_10 - Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie zimnokrwiste w typie sztumskim i sokólskim)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		409,18	409,18	409,18	409,18	409,18	409,18	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)		1733,00	3046,00	3941,00	4016,00	4091,00	2358,00	19 185,00
8_6_11 - Zachowanie lokalnych ras koni - samce (konie zimnokrwiste w typie sztumskim i sokólskim)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		470,60	470,60	470,60	470,60	470,60	470,60	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)		205,00	361,00	467,00	476,00	485,00	280,00	2274,00
8_6_12 - Zachowanie lokalnych ras owiec	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		1123,60	1123,60	1123,60	1123,60	1123,60	1123,60	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)		4155,00	6345,00	7905,00	8065,00	8224,00	4069,00	38 763,00
8_6_13 - Zachowanie lokalnych ras świń	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		857,14	857,14	857,14	857,14	857,14	857,14	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)		396,00	806,00	879,00	898,00	916,00	520,00	4415,00

8_6_14 - Zachowanie lokalnych ras kóz	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	1427,72	1427,72	1427,72	1472,72	1472,72	1472,72	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)	18,00	34,00	51,00	52,00	53,00	36,00	244,00
8_6_2 - Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mięsne	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	393,71	393,71	393,71	393,71	393,71	393,71	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)	2465,00	4052,00	5345,00	5462,00	5578,00	3114,00	26 016,00
8_6_3 - Dodatkowa płatność do samców w ramach wariantów 1.1. i 1.2.	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	3400,00	3400,00	3400,00	3400,00	3400,00	3400,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	0,00	100,00
8_6_4 - Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie małopolskie i wielkopolskie)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	499,81	499,81	499,81	499,81	499,81	499,81	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)	310,00	546,00	705,00	718,00	733,00	422,00	3434,00
8_6_5 - Zachowanie lokalnych ras koni - samce (konie małopolskie i wielkopolskie)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	1109,55	1109,55	1109,55	1109,55	1109,55	1109,55	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)	19,00	34,00	43,00	44,00	45,00	26,00	211,00
8_6_6 - Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie śląskie)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	460,86	460,86	460,86	460,86	460,86	460,86	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)	655,00	1151,00	1488,00	1517,00	1545,00	891,00	7247,00
8_6_7 - Zachowanie lokalnych ras koni - samce (konie śląskie)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	987,83	987,83	987,83	987,83	987,83	987,83	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)	42,00	73,00	95,00	97,00	98,00	57,00	462,00
8_6_8 - Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie polskie i huculskie)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	897,00	897,00	897,00	897,00	897,00	897,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)	793,00	1395,00	1804,00	1839,00	1873,00	1080,00	8764,00
8_6_9 - Zachowanie lokalnych ras koni - samce (konie polskie i huculskie)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	1921,35	1921,35	1921,35	1921,35	1921,35	1921,35	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O,19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)	50,00	89,00	115,00	117,00	119,00	69,00	559,00

TOTAL	O.19 - Liczba operacji lub jednostek wspierania zasobów genetycznych (Livestock units)							
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	11 211 384,20	18 226 199,65	23 251 857,98	23 729 604,87	24 208 718,46	12 995 967,55	113 623 732,71
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	8 969 107,36	14 580 959,72	18 601 486,39	18 983 683,89	19 366 974,77	10 396 774,04	90 898 986,17
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)							
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)							
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)							
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII							
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)							
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union							

5.3.1.7 I 8.7. - Wieloletnie pasy kwietne

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Mając na uwadze funkcje przyrodnicze wieloletnich pasów kwietnych, wdrażanie interwencji jest wskazane w całej Polsce.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO6 Przyniesienie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P3.	Zwiększenie różnorodności upraw	wymagana (++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.24 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage

R.31 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

R.34 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami w zakresie zarządzania elementami krajobrazu, w tym żywototami i drzewami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Celem interwencji jest wzbogacenie bioróżnorodności i krajobrazu wiejskiego oraz zapewnienie miejsca bytowania oraz bazy pokarmowej dla organizmów pożytecznych, w tym owadów zapylających i ptaków krajobrazu rolniczego.

Interwencja polega na zakładaniu na gruntach ornych i utrzymaniu łąk, wieloletnich pasów kwietnych, stanowiących jednocześnie korytarze ekologiczne i ostoje dla wielu gatunków zwierząt.

Zobowiązania w ramach interwencji będą zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based).

W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji określonych wymogów obejmujących w szczególności:

- Wysiew w terminie jesiennym lub wiosennym mieszanek wielogatunkowych (gatunki roczne i wieloletnie), a następnie utrzymanie na gruntach ornych pasów kwietnych

- o określonej szerokości;
- Wykonanie odpowiednich zabiegów, np. koszenie;
- Zakazy, w tym zakaz stosowania środków ochrony roślin.

Zobowiązanie w ramach interwencji podejmowane jest na 5 lat.

Nie przewiduje się ustanowienia kryteriów wyboru.

Interwencja ma komplementarny charakter w stosunku do wybranych wymagań w ramach warunkowości tj. Przede wszystkim w zakresie minimalnego odsetka gruntów ornych przeznaczonych na obszary nieprodukcyjne, zachowania charakterystycznych elementów krajobrazu. Interwencja jest też komplementarna do interwencji I filaru tj. Ekoschematów takich jak: Obszary z roślinami miododajnymi, Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne, Utrzymanie systemów rolno-leśnych, Utrzymanie zadrzewień śródpolnych i II filaru tj: Zalesienie gruntów rolnych i Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne, a także tworzenie zadrzewień śródpolnych. Wymienione powyżej wymogi w ramach warunkowości i interwencji, zarówno w ramach I jak i II filaru, w komplementarny sposób wpływają na ochronę bioróżnorodności i krajobrazu wiejskiego oraz zapewnienie miejsca bytowania oraz bazy pokarmowej dla organizmów pożytecznych, w tym owadów zapylających różnorodności biologicznej.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Beneficjent posiada gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha.

Obszar kwalifikowany – użytki rolne.

W interwencji mogą uczestniczyć gospodarstwa o określonym procentowym udziale powierzchni gruntów ornych w powierzchni wszystkich użytków rolnych w gospodarstwie. Do płatności kwalifikują się pasy kwietne o powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha.

Beneficjent

Rolnik (w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR)

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Code	Description
GAEC08	Minimum share of agricultural area devoted to non-productive areas or features. Minimum share of at least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features, including land lying fallow. Where a farmer commits to devote at least 7%
SMR02	cap.conditionality-smr2.water-protection
SMR12	cap.conditionality-smr12.plant-protection
SMR13	cap.conditionality-smr13.pesticide-use

Lista odpowiednich obowiązkowych norm krajowych (6.2)

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania środków ochrony roślin:

1)art. 35 ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097);

2)§ 1 ust. 1 pkt 2 i 6 oraz ust. 2 pkt 1i 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz.U. poz. 2097) - wymogi dotyczące zasad stosowania środków ochrony roślin, w tym integrowanej ochrony roślin w celu zminimalizowania negatywnego wpływu na bioróżnorodność.

Odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania nawozów:

3)Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne art. 105 ust. 1, art. 105a ust. 8, art. 105c ust. 1 i 2 – w zakresie odwołania do art. 105 a ust.8 – wymogi dotyczące stosowania nawozów w odpowiednich dawkach.

4)Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2010 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych, § 3 - wymogi dotyczące stosowania komunalnych osadów ściekowych.

Powiązanie między GAEC, SMR, krajowymi wymogami, a interwencją. (6.3)

Interwencja „Wieloletnie pasy kwietne” wykracza ponad przepisy krajowe oraz warunkowość ponieważ żadne przepisy nie nakładają na rolników obowiązku utrzymywania na gruntach ornych wieloletnich pasów kwietnych.

Interwencja ta wykracza ponad odpowiednie elementy warunkowości tj. SMR 2, SMR 7 i SMR 8 oraz odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin ustanowione w prawodawstwie krajowym w związku z obowiązującymi w jej ramach wymogami dotyczącymi zakazu stosowania środków ochrony roślin oraz zakazu nawożenia i stosowania osadów ściekowych. Interwencji tej odpowiada również GAEC 8 w zakresie zachowania charakterystycznych elementów krajobrazu ze względu na wymóg tej interwencji dotyczący obowiązku zachowania istniejących drzew i krzewów w obrębie pasa. Interwencja jest komplementarna do interwencji I filaru tj. Ekoschematów takich jak: Obszary z roślinami miododajnymi, Przeznaczenie 7 % powierzchni GO w gospodarstwie na obszary nieprodukcyjne, Utrzymanie systemów rolno-leśnych, Utrzymanie zadrzewień śródpolnych. Powyższe interwencje w komplementarny sposób wpływają na ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazu wiejskiego oraz zapewnienie miejsca bytowania oraz bazy pokarmowej dla organizmów pożytecznych, w tym owadów zapylających.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

unit cost based on additional costs and income foregone transaction cost included one off payment lump sum

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów, przyznawana do powierzchni gruntu objętego zobowiązaniem (tj. powierzchni pasa kwietnego)

Stawka płatności - 4 207 zł/ha

Metoda kalkulacji (7.3)

Stawka płatności jest ustalona w oparciu o rachunek poniesionych kosztów i utraconych dochodów wynikających z realizacji przez rolnika wymogów określonych dla tej interwencji.

W ramach poniesionych kosztów uwzględniono: utraconą nadwyżkę bezpośrednią ustaloną dla produkcji roślinnej, koszty zakupu nasion do mieszanki wykorzystywanej do założenia pasa kwietnego, koszty uprawowe związane z założeniem pasa kwietnego, koszty podsiewu oraz koszenia i usunięcia skoszonej biomasy. Po stronie korzyści uwzględniono wartość kompostu sporządzonego z zebranej biomasy.

Wysokość wsparcia została określona przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB we współpracy z innymi krajowymi instytucjami naukowo-badawczymi.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

Interwencja nie wykracza poza art. 42 TFUE i nie podlega ocenie pod kątem pomocy państwa.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)

W ramach zobowiązania beneficjent zobligowany jest do realizacji zestawu wymogów, które służą osiągnięciu celów interwencji

Okres zobowiązań - 5 lat

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 12 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi rekompensatę utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji wymogów zobowiązania.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
8_7		Wieloletnie pasy kwietne	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R_24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
6_7 - Wieloletnie pasy kwietne	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		898,88	898,88	898,88	898,88	898,88	898,88	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by		140,00	280,00	420,00	560,00	700,00	560,00	2660,00
TOTAL	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		125 842,70	251 685,39	377 528,09	503 370,79	629 213,48	503 370,79	2 391 011,24
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		100 674,16	201 348,31	302 022,47	402 696,63	503 370,79	402 696,63	1 912 808,99
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

5.3.1.8 I 8.8 - Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Interwencja wdrażana na terenie całego kraju; we wszystkich regionach Polski występują gleby marginalne, które przeznaczone mogą być do zalesienia.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO5	Wsparcie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększenie pochłaniania i magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesienia najłagodniejszych gruntów rolnych	wymagana (++)	Y
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 6. P4.	Zwiększenie różnorodności biologicznej lasów	wymagana (++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.23 ^{PR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy bilansu wodnego
R.30 ^{PR}	Odsetek gruntów leśnych objętych zobowiązaniami w dziedzinie wspierania ochrony lasów i zarządzania usługami ekosystemowymi

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Beneficjenci realizują zobowiązania dotyczące utrzymania i pielęgnacji zalesień:

1. wykonanych w ramach interwencji pt. *Zalesianie gruntów rolnych* wdrażanej w ramach art. 73 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR oraz
2. powstałych na gruntach innych niż rolne w wyniku sukcesji naturalnej

i w związku z tym otrzymują:

- przez 5 lat - premię pielęgnacyjną, która rekompensuje poniesione dodatkowe koszty prac pielęgnacyjnych w nowo założonych uprawach leśnych oraz na gruntach zalesionych w wyniku sukcesji naturalnej;
- przez 5 lat - premię zalesieniową do gruntów zalesionych w wyniku sukcesji naturalnej, która rekompensuje utracony dochód wynikający z podjętego zobowiązania do utrzymania tego zalesienia;

- przez 12 lat - premię zalesieniową do zalesionych gruntów rolnych, która rekompensuje utracony dochód z działalności rolniczej. Utrzymanie 12 letniego okresu wypłaty premii zalesieniowej (analogicznego jak w PROW 2014 - 2020) stanowić będzie zachętę do długotrwałego utrzymania lasu, a w konsekwencji realizacji celów klimatycznych i środowiskowych, w tym przede wszystkim sekwestracji dwutlenku węgla, zatrzymywania wody w profilu glebowym oraz zwiększenia różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich.

Dzięki tej pomocy realizowany będzie cel główny zalesień, czyli sekwestracja dwutlenku węgla, jak również funkcje towarzyszące, jakimi są ochrona gleb i wód. W szczególności utrzymanie zalesień na gruntach erozyjnych i na stokach przyczyni się do zatrzymywania wody w profilu glebowym oraz warstwie wodonośnej, co wpływać będzie zarówno na jakość wód podziemnych (poprzez filtrowanie zanieczyszczeń i ograniczanie ich rozprzestrzeniania się), jak również łagodzenie wezbrań na obszarach o dużych spadkach terenu, na których występują gleby mało przepuszczalne.

Interwencja sprzyja zachowaniu ekologicznej stabilności obszarów leśnych poprzez zmniejszenie fragmentacji kompleksów leśnych i tworzenie korytarzy ekologicznych. Interwencja ma komplementarny (uzupełniający) charakter z interwencją Zalesianie gruntów rolnych, ponieważ umożliwia utrzymanie i pielęgnację zalesień założonych na gruntach rolnych. Jednocześnie jest komplementarna z płatnościami bezpośrednimi w ramach I filaru WPR, ponieważ obszary objęte premią zalesieniową i pielęgnacyjną będą mogły zostać objęte jednolitą płatnością obszarową, o ile zapewniły rolnikowi prawo do płatności w 2008 r. w ramach systemu jednolitej płatności obszarowej.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Roczne premie przyznawane są na utrzymanie i pielęgnację:

- zalesień wykonanych w ramach interwencji pt. *Zalesianie gruntów rolnych* zgodnie z art. 73 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR,
- terenów zalesionych w wyniku sukcesji naturalnej (pokrytych samosiewem), o ile zgodnie z planem zalesienia zalecana jest pielęgnacja tego drzewostanu,
- zalesień i terenów pokrytych samosiewem o minimalnej powierzchni - 0,1 ha,
- zalesień i terenów pokrytych samosiewem, dla których opracowany jest plan zalesienia przez Nadleśniczego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe

Beneficjent

Rolnik, (w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR) - będący właścicielem gruntu, z wyłączeniem jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej reprezentujących Skarb Państwa w zakresie zarządzania mieniem.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

☒ unit cost based on additional costs and income foregone	☐ transaction cost included	☐ one off payment	☐ lump sum
---	--	--	-----------------------------------

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Pomoc w formie ryczałtu obejmuje:

- premię pielęgnacyjną – wypłacaną przez 5 lat, w wysokości od ok. 900 do 1 500 zł/ha rocznie - stawki zróżnicowane zostały w zależności od nachylenia terenu oraz wykorzystania sukcesji naturalnej,
- premię zalesieniową – wypłacaną przez 5 lat dla gruntów zalesionych w wyniku sukcesji naturalnej oraz 12 lat dla zalesionych gruntów rolnych, w wysokości 1 438 zł/ha rocznie.

Metoda kalkulacji (7.3)

Koszty utrzymania i pielęgnacji zalesienia ustalone zostały ryczałtowo, na hektar powierzchni zalesionej, w oparciu o dane i analizy Instytutu Badawczego Leśnictwa. Koszty te ustalono z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych, ekonomicznych, przestrzennych i społecznych. Kalkulacja wysokości wsparcia bazuje na uśrednionych kosztach związanych z pielęgnacją upraw leśnych młodych drzewostanów w różnych regionach kraju.

Przy wyliczeniu wysokości stawki płatności brano pod uwagę m.in. koszty: wykaszania chwastów, cięć pielęgnacyjnych, przeredzania przegęszczonych partii samosiewów. Stawki płatności w zakresie premii zalesieniowej zostały skalkulowane z uwzględnieniem faktu stosowania płatności bezpośrednich do gruntów zalesionych. Przy wyliczeniu wysokości stawki, brano pod uwagę wartość utraconych dochodów związanych z trwałym wyłączeniem gruntu z użytkowania rolnego. Kalkulację oparto na danych Głównego Urzędu Statystycznego, dotyczących cen produktów rolnych, które decydują o sumarycznej wartości przychodów oraz kalkulacjach kosztów bezpośrednich produkcji rolnej, opracowanych przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

interwencja wykracza poza art. 42 TFUE w całości.

ABER

Pomoc zgodna z art. 32 rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

6 693 881

National co-financing (EUR):

1 673 470

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)
 Okres zobowiązań - 5 lub 12 lat – zgodnie z informacją wskazaną w sekcji 5 opisu interwencji.

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	8_8		Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.30 - Odsetek gruntów leśnych objętych zobowiązaniami w

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_8 - Premie zasileniowe i pielęgnacyjne	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		616,98	616,98	616,98	616,98	616,98	539,74	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.15 - Number of hectares (forestry) or number of other units covered by environmental or		700,00	1400,00	2100,00	2800,00	3500,00	3500,00	14 000,00
TOTAL	O.15 - Number of hectares (forestry) or number of other units covered by environmental or								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		431 883,00	863 766,00	1 295 649,00	1 727 532,00	2 159 415,00	1 889 106,00	8 367 351,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		345 506,40	691 012,80	1 036 519,20	1 382 025,60	1 727 532,00	1 511 284,80	6 693 880,80
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.1.9 I 8.9.1 Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020. Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014-2020

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gruntów rolnych	wymagana (++)	Y
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P
CS 6. P5.	Ekstensywne użytkowanie gruntów z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony	wymagana (++)	P
CS 6. P8.	Zapobieganie rozprzestrzenianiu się gatunków inwazyjnych	pożądana (+)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.22 ^{PR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi
R.24 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage
R.31 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices
R.33	Odsetek całkowitego obszaru Natura 2000 objętego wspieranymi zobowiązaniami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5) Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

unit cost based on additional costs and income foregone transaction cost included one off payment lump sum

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Metoda kalkulacji (7.3)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

Interwencja nie wykracza poza art. 42 TFUE i nie podlega ocenie pod kątem pomocy państwa.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)

W ramach zobowiązania beneficjent zobligowany jest do realizacji zestawu wymogów, które służą osiągnięciu celów interwencji

Okres zobowiązań - 5 lat

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 12 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi rekompensatę utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji wymogów zobowiązania.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
8_9_10		Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: rzytyka, ksztyka, knawodzioba lub czajki	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_11		Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: wodniczki	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_12		Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: dubelta lub kulika wielkiego	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_13		Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: derkacza	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_2		Zmienowłotne łąki trzęślicowe	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_3		Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_4		Murawy	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_5		Pólnaturalne łąki wilgotne	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_6		Pólnaturalne łąki świeże	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_7		Torfowiska -wymogi obowiązkowe	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_8		Torfowiska - wymogi obowiązkowe i uzupełniające	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific
8_9_9		Ekstensywne użytkowanie na obszarach specjalnej ochrony ptaków (OSO)	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_9_10 - Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: rycyka, kszczyka, krwawodzioba lub czajki	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				230,79	230,79			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by				3711,00	20 238,00			23 949,00
8_9_11 - Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: wodniczki	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				312,13	312,13			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by				403,00	2214,00			2617,00
8_9_12 - Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: dubelta lub kulika wielkiego	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				287,42	287,42			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by				571,00	3061,00			3632,00
8_9_13 - Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: derkacza	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				166,07	166,07			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by				45,00	249,00			294,00
8_9_2 - Zmiennoilgotne łąki trzęślicowe	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				340,22	340,22			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by				98,00	488,00			586,00
8_9_3 - Zalewowe łąki sełnicowe i stonorośla	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				310,56	310,56			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by				147,00	735,00			882,00
8_9_4 - Murawy	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				337,75	337,75			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by				203,00	1014,00			1217,00
8_9_5 - Pólnaturalne łąki wilgotne	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				220,67	220,67			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by				1038,00	5191,00			6229,00
8_9_6 - Pólnaturalne łąki świeże	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				250,34	250,34			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by				3220,00	16 098,00			19 318,00
8_9_7 - Torfowiska -wymogi obowiązkowe	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				174,16	174,16			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by				42,00	210,00			252,00

8_9_8 - Torfowiska - wymogi obowiązkowe i uzupełniające	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	293,03	293,03	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)			
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	128,00	642,00	770,00
8_9_9 - Ekstensywne użytkowanie na obszarach specjalnej ochrony ptaków (OSO)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	197,98	197,98	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)			
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by	884,00	4422,00	5306,00
TOTAL	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by			
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	2 556 304,06	13 294 727,08	15 851 031,14
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	2 045 043,25	10 635 781,66	12 680 824,91
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)			
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)			
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	2 045 043,25	10 635 781,66	
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII			
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)			
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union			

5.3.1.10 I 8.9.2 – Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020). Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym
  Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi
  Na poziomie regionalnym
  Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014-2020

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najstabszych gruntów rolnic	wymagana (++)	Y
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P
CS 6. P5.	Ekstensywne użytkowanie gruntów z uwzględnieniem potrzeb ich ochrony	wymagana (++)	P
CS 6. P8.	Zapobieganie rozprzestrzenianiu się gatunków inwazyjnych	pożądana (+)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubiczną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.22 ^{PR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi
R.24 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides, such as pesticides leakage
R.31 ^{PR}	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments supporting biodiversity conservation or restoration including high-nature-value farming practices

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 – 2020

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 – 2020

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 – 2020

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

unit cost based on additional costs and income foregone transaction cost included one off payment lump sum

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Metoda kalkulacji (7.3)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

Interwencja nie wykracza poza art. 42 TFUE i nie podlega ocenie pod kątem pomocy państwa.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)

W ramach zobowiązania beneficjent zobligowany jest do realizacji zestawu wymogów, które służą osiągnięciu celów interwencji

Okres zobowiązań - 5 lat

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 12 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi rekompensatę utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji wymogów zobowiązania.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	8_9_14		Zmienne wilgotne łąki trzęślicowe	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural
	8_9_15		Zalewowe łąki sejmnicowe i sionorośla	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural
	8_9_16		Murawy	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural
	8_9_17		Pónaturalne łąki wilgotne	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural
	8_9_18		Pónaturalne łąki świeże	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural
	8_9_19		Torfowiska -wymogi obowiązkowe	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural
	8_9_20		Torfowiska - wymogi obowiązkowe i uzupełniające	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.24 - Share of Utilised Agricultural

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_9_14 - Zmienne wilgotne łąki trzęślicowe	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				323,61	323,61			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or				129,00	643,00			772,00
8_9_15 - Zalewowe łąki sełenicowe i słonorośla	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				290,01	290,01			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or				101,00	503,00			604,00
8_9_16 - Murawy	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				322,62	322,62			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or				296,00	1482,00			1778,00
8_9_17 - Pónaturalne łąki wilgotne	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				214,48	214,48			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or				2950,00	14 751,00			17 701,00
8_9_18 - Pónaturalne łąki świeże	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				244,80	244,80			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or				5928,00	29 641,00			35 569,00
8_9_19 - Torfowiska -wymogi obowiązkowe	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				172,78	172,78			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or				8,00	41,00			49,00
8_9_20 - Torfowiska -wymogi obowiązkowe i uzupełniające	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				260,12	260,12			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or				34,00	171,00			205,00

TOTAL	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or			
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	2 260 671,70	11 303 358,51	13 564 030,21
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	1 808 537,36	9 042 686,81	10 851 224,17
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)			
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)			
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	1 808 537,36	9 042 686,81	
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)			
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)			
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union			

5.3.1.11 I 8.9.3 – Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020). Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym
  Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi
  Na poziomie regionalnym
  Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014-2020

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S05 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 5. P1.	Ochrona zasobów i poprawa jakości gleby	krytyczna (+++)	P
CS 5. P3.	Poprawa jakości wód	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.19 ^{PR} Share of Utilised Agricultural Area (UAA) under supported commitments beneficial for soil management to improve soil quality and biota (such as reducing tillage, soil cover with crops, crop rotation included with leguminous crops)
R.22 ^{PR} Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy gospodarki składnikami odżywczymi

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 – 2020

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 – 2020

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Wykaz odpowiednich GAEC and SMR (6.1)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

unit cost based on additional costs and income foregone
  transaction cost included
  one off payment
  lump sum

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Metoda kalkulacji (7.3)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

Interwencja nie wykracza poza art. 42 TFUE i nie podlega ocenie pod kątem pomocy państwa.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)

W ramach zobowiązania beneficjent zobligowany jest do realizacji zestawu wymogów, które służą osiągnięciu celów interwencji

Okres zobowiązań - 5 lat

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 12 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi rekompensatę utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji wymogów zobowiązania.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	8_9_1		Rolnictwo zrównoważone	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.19 - Share of Utilised Agricultural

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_9_1 - Rolnictwo zrównoważone	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				108,17	108,17			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or				11 608,00	58 039,00			69 647,00
TOTAL	O.14 - Number of hectares (excluding forestry) or number of other units covered by environmental or								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)				1 255 564,14	6 277 820,71			7 533 384,85
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)				1 004 451,31	5 022 256,57			6 026 707,88
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)				1 004 451,31	5 022 256,57			
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.1.12 I 8.10 – Zobowiązania zalesieniowe z PROW 2004-2006, PROW 2007-2013, PROW 2014-2020

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym
  Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi
  Na poziomie regionalnym
  Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Interwencja wdrażana na terenie całego kraju; we wszystkich regionach Polski występowały gleby marginalne, które zostały zalesione

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO5	Wsparanie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gruntów rolnic	wymagana (++)	Y
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 6. P4.	Zwiększenie różnorodności biologicznej lasów	wymagana (++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.23 ^{PR}	Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych objętej wspieranymi zobowiązaniami do poprawy bilansu wodnego
R.30 ^{PR}	Odsetek gruntów leśnych objętych zobowiązaniami w dziedzinie wspierania ochrony lasów i zarządzania usługami ekosystemowymi

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Beneficjenci realizują zobowiązania podjęte w ramach:

- PROW 2004-2006 dotyczące utrzymania zalesienia przez co najmniej 20 lat od wypłaty środków
- PROW 2007-2013 dotyczące utrzymania zalesienia przez co najmniej 15 lat od wypłaty środków
- PROW 2014-2020 dotyczące utrzymania zalesienia przez co najmniej 12 lat od wypłaty środków oraz jego pielęgnacji przez 5 lat zgodnie z wymogami planu zalesienia

i w związku z tym otrzymują:

- premię pielęgnacyjną (beneficjenci PROW 2014-2020), która rekompensuje poniesione dodatkowe koszty prac pielęgnacyjnych w nowo założonych uprawach leśnych oraz na gruntach zalesionych w wyniku sukcesji naturalnej;
- premię zalesieniową (beneficjenci PROW 2004-2006, 2007-2013 i 2014-2020) do zalesionych gruntów, która rekompensuje utracony dochód z działalności rolniczej.

Dzięki tej pomocy realizowany jest cel główny zalesień, czyli sekwestracja dwutlenku węgla, jak również funkcje towarzyszące, jakimi są ochrona gleb i wód. Interwencja sprzyja zachowaniu ekologicznej stabilności obszarów leśnych poprzez zmniejszenie fragmentacji kompleksów leśnych i tworzenie korytarzy ekologicznych.

Interwencja jest komplementarna z interwencją Zwiększanie bioróżnorodności lasów prywatnych, ponieważ w momencie, gdy skończy się wypłata 5-letniej premii pielęgnacyjnej i drzewostan osiągnie odpowiednią fazę rozwoju, możliwe jest wsparcie w zakresie inwestycji zwiększających odporność lasów prywatnych poprzez wykonanie cięć pielęgnacyjnych.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Zgodnie z warunkami określonymi w ramach PROW 2004-2006, 2007-2013 i 2014-2020 premie pielęgnacyjne i zalesieniowe przysługują beneficjentom kontynuującym podjęte zobowiązania zalesieniowe.

Beneficjent

Rolnik, będący właścicielem gruntu, z wyłączeniem jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej reprezentujących Skarb Państwa w zakresie zarządzania mieniem.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

unit cost based on additional costs and income foregone transaction cost included one off payment lump sum

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Pomoc jest przyznawana w formie ryczałtu jako:

Premia zalesieniowa:

- PROW 2004-2006 – 360 zł/ ha (w przypadku, gdy producent rolny uzyskuje mniej niż 20% dochodów z rolnictwa) lub 1 400 zł/ha (w przypadku, gdy producent rolny uzyskuje co najmniej 20% dochodów z rolnictwa).
- PROW 2007-2013 – 1 190 zł/ha (dla gruntów kwalifikujących się do jpo) lub 1 580 zł/ha (dla gruntów niekwalifikujących się do jpo),
- PROW 2014-2020 – 1 215 zł/ha.

Premia pielęgnacyjna (beneficjenci PROW 2014-2020)

A. Na gruntach w warunkach korzystnych – 1 075 zł/ha

B. Na gruntach o nachyleniu terenu powyżej 12° - 1 237 zł/ha

C. Na gruntach erozyjnych – 1 358 zł/ha

D. Na gruntach erozyjnych o nachyleniu terenu powyżej 12° - 1 628 zł/ha

Metoda kalkulacji (7.3)

Zgodnie z poszczególnymi PROW koszty utrzymania i pielęgnacji zalesienia ustalone zostały ryczałtowo, na hektar powierzchni zalesionej. Kalkulacja wysokości premii bazuje na uśrednionych kosztach związanych z pielęgnacją upraw leśnych młodych drzewostanów w różnych regionach kraju.

Przy wyliczeniu wysokości stawki płatności brano pod uwagę m.in. koszty: wykaszania chwastów, cięć pielęgnacyjnych, przeredzania przegęszczonych partii samosiewów.

Przy wyliczeniu wysokości stawki premii zalesieniowej, brano pod uwagę wartość utraconych dochodów związanych z trwałym wyłączeniem gruntu z użytkowania rolnego. Odliczono wartość płatności bezpośrednich dla tych zalesień, które kwalifikują się do JPO.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Interwencja wykracza poza art. 42 TFUE w całości.

ABER

Pomoc zgodna z art. 32 rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014.

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

22 826 180

National co-financing (EUR):

5 706 545

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Rodzaj zobowiązań - zobowiązaniami opartymi na zarządzaniu (management based)

Okres zobowiązań – 20, 15 lub 12 lat – zgodnie z informacją wskazaną w sekcji 5 opisu interwencji.

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	8_10		Zobowiązania zalesienlowe z PROW 2004-2006.	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Jednolita	R.23 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
8_10 - Zobowiązania zalesieniowe z PROW 2004-2006, PROW 2007-2013, PROW 2014-2020)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				432,33	432,29	432,18	432,46	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.15 - Number of hectares (forestry) or number of other units covered by environmental or climate-				38 760,00	14 336,00	8312,00	4592,00	66 000,00
TOTAL	O.15 - Number of hectares (forestry) or number of other units covered by environmental or climate-								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)				16 757 270,00	6 197 308,00	3 592 270,00	1 985 877,00	28 532 725,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)				13 405 816,00	4 957 846,40	2 873 816,00	1 588 701,60	22 826 180,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)				13 405 816,00	4 957 846,40	2 873 816,00	1 588 701,60	
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.2 ANC(71) - Naturalne lub inne specyficzne utrudnienia

5.3.2.1 I 9. - Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Cały kraj.

Do pomocy kwalifikują się grunty rolne zlokalizowane w gminach lub obrębach ewidencyjnych na terenie całego kraju, położone na obszarach wyznaczonych zgodnie z art. 32 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 - tzw. obszarach ONW.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

CAP SPECIFIC OBJECTIVE Code + Description	Recommended CAP Specific Objectives for this Type of Intervention are displayed in bold
S01	Support viable farm income and resilience of the agricultural sector across the Union in order to enhance long-term food security and agricultural diversity as well as to ensure the economic sustainability of agricultural production in the Union
S05	Foster sustainable development and efficient management of natural resources such as water, soil and air, including by reducing chemical dependency

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Code	Title	Prioritisation at the level of the CAP Strategic Plan	Addressed in CSP
CS 1. P2.	Zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami rolniczymi	pożądana (+)	Y
CS 1. P7.	Utrzymanie potencjału produkcyjnego przeciwdziałanie zaniechaniu prowadzenia działalności rolniczej	pożądana (+)	Y
CS 1. P8.	Przeciwdziałanie spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta	wymagana (++)	Y
CS 5. P5.	Zapobieganie porzucaniu gruntów	pożądana (+)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

RESULT INDICATORS Code + Description	Recommended result indicators for the selected CAP Specific Objectives of this intervention are displayed in bold
R.4	Share of Utilised Agricultural Area (UAA) covered by income support and subject to conditionality
R.7 ²⁸	Percentage additional support per hectare in areas with higher needs (compared to average)

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Realizacja interwencji ma zrekompensować rolnikom wszystkie lub część dodatkowych kosztów oraz utraconych dochodów związanych z ograniczeniami dla produkcji rolnej na wyznaczonych obszarach górskich i innych obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (obszarach ONW), ułatwiając rolnikom kontynuowanie rolniczego użytkowania ziemi.

Ponadto, wsparcie udzielane w ramach interwencji umożliwi zachowanie walorów krajobrazowych obszarów wiejskich oraz utrzymanie i promowanie zrównoważonych systemów działalności rolniczej na tych terenach.

Brak kryteriów wyboru w ramach interwencji. Wszyscy wnioskujący, spełniający warunki kwalifikowalności, są uprawnieni do otrzymania płatności.

Wsparcie w ramach interwencji jest udzielane w zależności od rodzaju obszaru ONW, z podziałem na:

- płatności dla obszarów górskich (ONW typ górski), wyznaczonych zgodnie z art. 32, ust 1, lit. a rozporządzenia nr 1305/2013.
- płatności dla obszarów innych niż obszary górskie, charakteryzujących się znaczącymi ograniczeniami naturalnymi (ONW z ograniczeniami naturalnymi), wyznaczonych zgodnie z art. 32, ust 1, lit. b rozporządzenia nr 1305/2013.
- płatności dla innych obszarów charakteryzujących się szczególnymi ograniczeniami (ONW typ specyficzny), wyznaczonych zgodnie z art. 32, ust 1, lit. c rozporządzenia nr 1305/2013.

Interwencja polega na wsparciu finansowym rolników, którzy prowadzą działalność rolniczą na obszarach górskich i innych obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (obszarach ONW).

Wsparcie w ramach interwencji jest udzielane w zależności od rodzaju obszaru ONW, z podziałem na:

- płatności dla obszarów, na których występują znaczące ograniczenia naturalne (ONW z ograniczeniami naturalnymi) w podziale na dwie strefy:
  - ONW z ograniczeniami naturalnymi strefa I
  - ONW z ograniczeniami naturalnymi strefa II

wyznaczone na podstawie wartości wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP),

- płatności dla obszarów charakteryzujących się innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW typ specyficzny) w podziale na dwie strefy:
  - ONW typ specyficzny strefa I (obszary o wysokich walorach przyrodniczych i turystycznych, na terenie których ważne jest utrzymanie prowadzenia działalności rolniczej w celu zachowania lub poprawy środowiska, utrzymania terenów wiejskich, zachowania potencjału turystycznego obszaru),
  - ONW typ specyficzny strefa II (obszary, w których co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych znajduje się powyżej 350 m n.p.m. oraz z niekorzystnymi warunkami dla produkcji rolnej o wartości WWRPP poniżej 52 punktów),
  - płatności dla obszarów górskich (ONW typ górski), tj. obszarów, w których zgodnie z numerycznym modelem terenu (DEM) ponad połowa użytków rolnych położona jest powyżej wysokości 500 m n.p.m.,
- płatności dla gospodarstw rolnych posiadających minimalną obsadę zwierząt trawożernych, co najmniej 0,5 DJP/ha UR w całym gospodarstwie, położonych na obszarach ONW typ górski i tzw. podgórskich (tj. obszarów ONW typ specyficzny strefy II, które spełniają warunek „co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych znajduje się powyżej 350 m n.p.m.”).

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Rolnik aktywny zawodowo, prowadzący działalność rolniczą na wyznaczonych obszarach ONW.

Warunki dostępu:

- Beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą na obszarach ONW;
- Działki rolne, których dotyczy pomoc, są użytkowane jako użytki rolne;

- Powierzchnia użytków rolnych należących do danego gospodarstwa rolnego, położonych w granicach ONW i wykorzystywanych do produkcji rolniczej, wynosi co najmniej 1 ha.

Które obszary kwalifikują się?

Mountain areas (pursuant to Article 32 (1)(a) of Regulation (EU) No 1305/2013)
 Insert respective link to the national list of the relevant local administrative units designated and to the ANC Maps
 Lista obszarów ONW znajduje się w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. (<https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/262>).

Areas facing natural constraints , other than mountains(pursuant to Article 32, (1)(b) of Regulation (EU) No 1305/2013)
 Insert respective link
 Lista obszarów ONW znajduje się w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. (<https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/262>).

Areas affected by other area- specific constraints (pursuant to Article 32(1)(c) of Regulation (EU) No 1305/2013)
 Insert respective link
 Lista obszarów ONW znajduje się w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. (<https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/262>).

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

unit cost based on additional costs and income foregone   transaction cost included   one off payment   lump sum

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Płatność ryczałtowa, jednoroczna, do hektara użytków rolnych położonych na obszarach ONW.

Stawki płatności zostały ustalone oddzielnie dla różnych typów i stref obszarów ONW oraz w zależności od systemu rolniczego dla ONW typ górski i ONW typ specyficzny i tzw. podgórskich (które spełniają warunek „co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych znajduje się powyżej 350 m n.p.m.”).

Stawki płatności ONW:

ONW z ograniczeniami naturalnymi:

- strefa I - 179 zł/ha/rok;
- strefa II - 264 zł/ha/rok.

ONW typ specyficzny:

- strefa I - 179 zł/ha/rok;
- strefa II - 264 zł/ha/rok;
- strefa II tzw. podgórskie - 550 zł/ha UR/rok - dotyczy gospodarstw z obsadą zwierząt trawożernych na poziomie co najmniej 0,5 DJP/ha UR (obsada liczona na UR w całym gospodarstwie), które spełniają warunek „co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych znajduje się powyżej 350 m n.p.m.”.

ONW typ górski:

- 450 zł/ha/rok;
- 750 zł/ha UR/rok - dotyczy gospodarstw z obsadą zwierząt trawożernych na poziomie co najmniej 0,5 DJP/ha UR (obsada liczona na UR w całym gospodarstwie).

Ponadto, płatności ONW podlegają degresywności na poziomie gospodarstwa, w zależności od łącznej powierzchni działek rolnych lub ich części objętych pomocą. Płatność jest przyznawana w zależności od powierzchni obszarów ONW w gospodarstwie, w wysokości:

- do 25 ha – 100% płatności;
- 25,01 - 50 ha – 50% płatności;
- 50,01 - 75 ha – 25% płatności.

Metoda kalkulacji (7.3)

Kwoty jednostkowe są zróżnicowane w zależności od typu obszaru ONW w celu właściwego uwzględnienia siły ograniczeń naturalnych dla produkcji rolnej na danym obszarze, co powinno zapewnić właściwą skuteczność pod względem przeciwdziałania porzucaniu gruntów.

Kwoty jednostkowe są ustalone na podstawie bilansu kosztów i utraconych dochodów, wynikających z występowania ograniczeń naturalnych lub innych ograniczeń specyficznych występujących na danym obszarze, obliczone przez porównanie z obszarami, które nie charakteryzują się takimi ograniczeniami.

Obowiązujące wyliczenia zostały wykonane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie (IERiGŻ-PIB). Centralnym elementem obliczeń są wyniki polskiego FADN i IERiGŻ-PIB, które zawierają charakterystyki przychodów i kosztów bezpośrednich odnoszących się do polskich gospodarstw rolnych.

Wsparcie przyznawane jest w formie rocznej płatności udzielanej na hektar użytków rolnych, stanowiącej iloczyn stawki ustalonej dla danego typu ONW oraz ilości hektarów zgłoszonych przez rolnika, z uwzględnieniem degressywności stawek.

Adekwatność i dokładność obliczeń stawek potwierdzona oświadczeniem IERiGŻ.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Interwencja zgodna z ust. 1 oraz ust. 13 załącznika nr 2 do porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja spełnia kryteria określone w ustępie 1 oraz ustępie 13 załącznika nr 2 do tego porozumienia, ponieważ jest wdrażana w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027, a pomoc przyznawana w jej ramach stanowi wsparcie poziomu dochodów niezależnie od działalności produkcyjnej oraz nie wywiera skutków zakłócających handel ani skutków dla produkcji.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65.00%	20.00%	65.00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)	
	9_1		ONW z ograniczeniami naturalnymi strefa I	Dotacja	91(3)(a) - PL - 65%	Jednolita	R.4 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków	▲ ■ ▼
	9_2		ONW typ specyficzny strefa I (niekorzystne warunki o walorach przyrodniczo -	Dotacja	91(3)(a) - PL - 65%	Jednolita	R.4 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków	▲ ■ ▼
	9_3		ONW z ograniczeniami naturalnymi strefa II	Dotacja	91(3)(a) - PL - 65%	Jednolita	R.4 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków	▲ ■ ▼
	9_4		ONW typ specyficzny strefa II - bez zwierząt	Dotacja	91(3)(a) - PL - 65%	Jednolita	R.4 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków	▲ ■ ▼
	9_5		ONW typ specyficzny strefa II (podgórskie) - ze zwierzętami	Dotacja	91(3)(a) - PL - 65%	Jednolita	R.4 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków	▲ ■ ▼
	9_6		ONW typ górski - bez zwierząt	Dotacja	91(3)(a) - PL - 65%	Jednolita	R.4 - Odsetek wykorzystywanej powierzchni użytków	▲ ■ ▼
	9_7		ONW typ górski - ze zwierzętami	Dotacja	91(3)(a) - PL - 65%	Jednolita	hektar na obszarach o większych potrzebach (w porównaniu do średniej)	▲ ■ ▼

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
9_1 - ONW z ograniczeniami naturalnymi strefa I	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		40,22	40,22	40,22	40,22	40,22		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.12 - Number of hectares benefiting from support for areas facing natural or specific		3 467 095,00	3 467 095,00	3 467 095,00	3 467 095,00	3 467 095,00		17 335 475,00
9_2 - ONW typ specyficzny strefa I (niekorzystne warunki o walorach przyrodniczo – turystycznych)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		40,22	40,22	40,22	40,22	40,22		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.12 - Number of hectares benefiting from support for areas facing natural or specific		857 751,00	857 751,00	857 751,00	857 751,00	857 751,00		4 288 755,00
9_3 - ONW z ograniczeniami naturalnymi strefa II	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		59,33	59,33	59,33	59,33	59,33		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.12 - Number of hectares benefiting from support for areas facing natural or specific		2 274 338,00	2 274 338,00	2 274 338,00	2 274 338,00	2 274 338,00		11 371 690,00
9_4 - ONW typ specyficzny strefa II - bez zwierząt	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		59,33	59,33	59,33	59,33	59,33		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.12 - Number of hectares benefiting from support for areas facing natural or specific		257 364,00	257 364,00	257 364,00	257 364,00	257 364,00		1 286 820,00
9_5 - ONW typ specyficzny strefa II (podgórskie) - ze zwierzętami	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		123,60	123,60	123,60	123,60	123,60		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.12 - Number of hectares benefiting from support for areas facing natural or specific		42 396,00	42 396,00	42 396,00	42 396,00	42 396,00		211 980,00
9_6 - ONW typ górski - bez zwierząt	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		101,12	101,12	101,12	101,12	101,12		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.12 - Number of hectares benefiting from support for areas facing natural or specific		107 765,00	107 765,00	107 765,00	107 765,00	107 765,00		538 825,00
9_7 - ONW typ górski - ze zwierzętami	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		168,54	168,54	168,54	168,54	168,54		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.12 - Number of hectares benefiting from support for areas facing natural or specific		44 670,00	44 670,00	44 670,00	44 670,00	44 670,00		223 350,00
TOTAL	O.12 - Number of hectares benefiting from support for areas facing natural or specific		7 051 379,00	7 051 379,00	7 051 379,00	7 051 379,00	7 051 379,00		35 256 895,00
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		318 400 000,00	318 400 000,00	318 400 000,00	318 400 000,00	318 400 000,00		1 592 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		206 960 000,00	206 960 000,00	206 960 000,00	206 960 000,00	206 960 000,00		1 034 800 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								

5.3.3 INVEST(73) - Inwestycje, w tym Inwestycje irrigation nawodnienia

5.3.3.1 I 10.1.1 - Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (dotacje)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym
  Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi
  Na poziomie regionalnym
  Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO2 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ukierunkowanie na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 2.P 1.	Wzrost efektywności czynników wytwórczych, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównoważony	wymagana (++)	P
CS 2.P 2.	Wzmocnienie innowacyjności i zaawansowania technologicznego produkcji rolnej	wymagana (++)	P
CS 2.P 3.	Ułatwienie dostępu do kapitału m.in. na rzecz inwestycji poprawiających konkurencyjność w rolnictwie	pożądana (+)	P
CS 2.P 4.	Zwiększenie dochodowości - przedłużanie trwałości, przechowywanie, przygotowanie do sprzedaży.	wymagana (++)	P
CS 2.P 5.	Rozwój produkcji żywności wysokiej jakości, w tym produkcji ekologicznej	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.9 ^{CU PR} Odsetek rolników korzystających ze wsparcia na inwestycje na restrukturyzację i modernizację, w tym na bardziej efektywne gospodarowanie zasobami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Celem interwencji jest zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności gospodarstw poprzez:

- (i) racjonalizację technologii produkcji,
- (ii) wprowadzenie nowoczesnych, w tym cyfrowych, technologii lub innowacji,
- (iii) zmianę profilu produkcji,
- (iv) poprawę jakości produkcji,
- (v) zwiększenie wartości dodanej produktu.

Operacje mogą dotyczyć produkcji i przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie.

W ukierunkowaniu pomocy na realizację ww. celu pomocne będą kryteria wyboru operacji, które mogą dotyczyć w szczególności inwestycji:

a. dotyczących poprawy jakości produkcji

b. realizowanych przez rolnika, który należy do grupy producentów rolnych, organizacji producentów, spółdzielni (jeśli nie jest grupą albo organizacją), klastra, jeżeli: operacja dotyczy tego samego produktu lub grupy produktów ze względu na który została utworzona grupa albo organizacja lub operacja dotyczy produktu lub grupy produktów będących przedmiotem współpracy rolnika ze spółdzielnią, klastrem,

c. innowacyjnych lub cyfrowych,

d. dotyczących produkcji psiań.

Ponadto, w obszarach A, C i D kryterium wyboru może dotyczyć inwestycji dotyczących systemów jakości.

Dodatkowo w obszarze A kryterium wyboru może dotyczyć operacji zakładających wolnostanowiskowe utrzymanie zwierząt.

W przypadku obszaru B kryterium wyboru może również dotyczyć bezpiecznego dla konsumenta i efektywnego przedłużania trwałości produktów, przechowywania lub lepszego przygotowania do sprzedaży.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

W ramach interwencji możliwa będzie realizacja operacji w czterech obszarach:

Obszar A

Operacje dotyczące produkcji zwierzęcej polegające na:

- budowie lub modernizacji budynków lub budowli służących do produkcji zwierzęcej z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, w tym również w miarę możliwości ograniczających szkodliwy wpływ rolnictwa na środowisko, energooszczędnych, niskoemisyjnych (wraz z wyposażeniem tych obiektów) lub
- stosowaniu rozwiązań rolnictwa precyzyjnego w budynkach lub budowlach służących do produkcji zwierzęcej lub
- zapewnieniu wybiegów oraz pastwisk dla zwierząt z wykorzystaniem innowacyjnych rozwiązań.

Obszar B

Operacje dotyczące produkcji ekologicznej w gospodarstwach prowadzących produkcję ekologiczną polegające na:

- budowie lub modernizacji budynków lub budowli służących do produkcji ekologicznej z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, w tym również w miarę możliwości ograniczających szkodliwy wpływ rolnictwa na środowisko, energooszczędnych, niskoemisyjnych (wraz z wyposażeniem tych obiektów) lub
- stosowaniu rozwiązań rolnictwa precyzyjnego, w tym w budynkach lub budowlach służących do produkcji ekologicznej, lub
- zapewnieniu wybiegów oraz pastwisk dla zwierząt, w tym z wykorzystaniem innowacyjnych rozwiązań, lub
- zwiększaniu dochodowości produkcji poprzez bezpieczne dla konsumenta i efektywne przedłużanie trwałości produktów, przechowywanie oraz lepsze przygotowanie do sprzedaży (w tym bezpośredniej), w tym operacje polegające na budowie lub modernizacji budynków lub budowli lub zakupie sprzętu do: przygotowywania, przechowywania, czyszczenia, sortowania, kalibrowania, konfekcjonowania produktów rolnych lub
- zakupie lub leasingu, zakończonego przeniesieniem prawa własności, nowych maszyn, urządzeń, wyposażenia do ekologicznej produkcji rolnej lub
- budowie albo zakupie elementów infrastruktury technicznej wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej.

Obszar C

Operacje dotyczące produkcji rolnej prowadzonej w gospodarstwie polegające na zwiększaniu dochodowości produkcji poprzez bezpieczne dla konsumenta i efektywne przedłużanie trwałości produktów, przechowalnictwo oraz lepsze przygotowanie do sprzedaży (w tym bezpośredniej), w tym operacje polegające na budowie lub modernizacji budynków lub budowli lub zakupie nowego sprzętu do: przygotowywania, przechowywania, czyszczenia, sortowania, kalibrowania, konfekcjonowania produktów rolnych.

Obszar D

Operacje dotyczące produkcji roślinnej polegające na zakupie maszyn do zbioru.

W ramach interwencji wspierane będą inwestycje materialne lub niematerialne związane z ww. operacjami, mające bezpośredni związek z działalnością rolniczą prowadzoną w gospodarstwie, w tym dotyczące przechowywania, suszenia, magazynowania oraz przygotowywania produktów rolnych do sprzedaży a także zapewnienia pasz dla zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie.

Pomoc w obszarze B dotyczy gospodarstw prowadzących produkcję ekologiczną na rynek, w przypadku których co najmniej 80% powierzchni/produkcji/zwierząt jest objęte tym system w dniu składania wniosku o przyznanie pomocy.

Pomoc w obszarze C przyznawana jest na operacje dotyczące wyłącznie nieprzetworzonych produktów rolnych produkowanych w gospodarstwie.

Gospodarstwa spełniające warunki określone dla obszaru B nie mogą być wspierane w obszarze A, C lub D, jeżeli operacja dotyczy produkcji ekologicznej prowadzonej w tych gospodarstwach.

W przypadku produkcji zwierzęcej pomoc dotyczy wyłącznie produkcji w zakresie zwierząt gospodarskich w rozumieniu przepisów o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich.

Do jednostek wykorzystywanych do działalności rolniczej i zarządzanych przez rolnika zalicza się w tej interwencji składniki materialne (w szczególności grunty rolne, budynki, urządzenia oraz inwentarz) oraz składniki niematerialne (prawa związane z prowadzeniem gospodarstwa), jeżeli stanowią zorganizowaną całość gospodarczą.

Inwestycja musi doprowadzić do wzrostu wartości dodanej brutto (GVA) w gospodarstwie, w szczególności w wyniku racjonalizacji technologii produkcji lub wprowadzenia innowacji, zmiany profilu produkcji, poprawy jakości produkcji lub zwiększenia wartości dodanej produktu, co najmniej o 10% w odniesieniu do roku bazowego w okresie 5 lat od dnia przyznania pomocy.

Jeżeli operacja zostanie zrealizowana prawidłowo, w tym w zakresie zestawienia rzeczowego operacji, a warunek wzrostu GVA w gospodarstwie nie zostanie osiągnięty ze względu na czynniki zewnętrzne, których negatywnego wpływu na GVA gospodarstwa rolnik nie miał możliwości złagodzić, pomoc nie będzie podlegała zwrotowi.

W przypadku obszaru B należy wykazywać sprzedaż produktów ekologicznych z gospodarstwa.

W ramach tej interwencji mogą być realizowane wyłącznie takie rodzaje operacji, które będą przyczyniały się do poprawy konkurencyjności gospodarstwa rolnego i jego zorientowania na rynek w wyniku jego restrukturyzacji. Przez restrukturyzację rozumie się zmiany w gospodarstwie, które mają na celu poprawę jego konkurencyjności i zwiększenie jego rentowności oraz dokonywane z uwzględnieniem zmian w otoczeniu oraz wewnętrznych potrzeb danego gospodarstwa. Restrukturyzacja powinna być oparta o orientację rynkową.

W przypadku możliwości racjonalnego zastosowania, obligatoryjne jest zastosowanie dostępnych na rynku technologii, które zapewniają ograniczenie szkodliwego wpływu rolnictwa na środowisko, energooszczędnych, niskoemisyjnych itp.

W przypadku inwestycji budowlanych projekt powinien zawierać rozwiązania ograniczające emisję GHG, presję produkcji rolnej na środowisko naturalne i klimat oraz uwzględniać

rozwiązania związane z odnawialnymi źródłami energii. Uzasadnione ekonomicznie wykorzystanie odnawialnych źródeł energii może stanowić element operacji.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa uprawnionego do otrzymania pomocy wynosi co najmniej 25 tys. euro i nie więcej niż 250 tys. euro.

W przypadku producentów rolnych będących członkami organizacji producentów, realizującej Program Operacyjny wspierany ze środków UE w ramach interwencji sektorowych, o których mowa w art. 42 rozporządzenia dot. Planów Strategicznych, pomoc nie dotyczy działań/inwestycji realizowanych w ramach tego Programu Operacyjnego.

Nie przewiduje się wsparcia gospodarstw w zakresie:

-chowu drobiu, chyba że produkcja jest ekologiczna albo operacja będzie polegała na zmianie sposobu chowu z konwencjonalnego na ekologiczny,

-pszczelarstwa,

-zwierząt futerkowych, z wyjątkiem królika utrzymywanego w celu produkcji surowca mięsnego.

Beneficjent interwencji „Rozwój małych gospodarstw” w ramach Planu nie może wnioskować o wsparcie w ramach opisywanej interwencji przed zrealizowaniem biznesplanu.

Beneficjentowi ww. interwencji pomoc może być udzielona na inwestycje polegające na budowie lub modernizacji budynków lub budowli wraz z ich integralnym wyposażeniem albo na operację w obszarze D realizowaną wspólnie na rzecz więcej niż jednego gospodarstwa.

Ze wsparcia wyłączone są inwestycje, które mogą być realizowane w ramach innych interwencji albo innego Programu, chyba że stanowią integralny element inwestycji realizowanej w ramach omawianej interwencji.

Beneficjent zobowiązuje się do prowadzenia w gospodarstwie co najmniej ewidencji przychodów i rozchodów oraz zdarzeń o charakterze niefinansowym od dnia przyznania pomocy.

Beneficjent zobowiązuje się do utrzymania zrealizowanej operacji w okresie 5 lat od ostatniej płatności.

Nie udziela się wsparcia na operację, która ma być realizowana wspólnie na rzecz więcej niż jednego gospodarstwa, z wyjątkiem operacji realizowanych w obszarze D.

Beneficjent

O pomoc może ubiegać się rolnik w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR, który prowadzi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność rolniczą, z której uzyskuje roczny przychód ze sprzedaży w wysokości co najmniej 75 tys. zł (w przypadku obszarów A, C i D) albo 45 tys. zł (w przypadku obszaru B).

Grupę rolników stanowi co najmniej trzech rolników (osoby fizyczne), którzy ubiegają się wspólnie o pomoc w ramach tej interwencji w celu zrealizowania inwestycji zbiorowej.

W przypadku obszaru B, przychód z tej sprzedaży musi pochodzić z działalności w zakresie produkcji ekologicznej.

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

- reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Pomoc ma formę dotacji:

- refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji.

Intensywność pomocy:

-65% kosztów operacji kwalifikujących się do wsparcia w przypadku rolników, którzy nie ukończyli 40 roku życia lub realizują operację w gospodarstwie prowadzącym działalność ekologiczną (obszar B) albo

-45% tych kosztów w przypadku pozostałych operacji.

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne w ramach interwencji w okresie realizacji planu nie może przekroczyć:

1 mln zł - w przypadku obszaru A oraz w obszarze B w przypadku operacji zbieżnych zakresem z operacjami możliwymi do realizacji w obszarze A oraz w obszarze C w przypadku przechowalni.

300 tys. zł - w przypadku pozostałych operacji realizowanych w obszarach B, C i D.

W przypadku ubiegania się o pomoc w więcej niż jednym obszarze limity nie łączą się.

Pomoc przyznaje się na operację o planowanej wysokości kosztów kwalifikujących się do wsparcia powyżej 50 tys. zł.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 11 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

W ramach tej interwencji mogą być realizowane wyłącznie takie rodzaje operacji, które będą przyczyniały się do poprawy konkurencyjności gospodarstwa rolnego i jego zorientowania na rynek w wyniku jego restrukturyzacji. Pomoc inwestycyjna w dostosowaniach strukturalnych

będzie przyznawana na podstawie jasno sformułowanych kryteriów w ramach Planu. Pomoc będzie wspierała restrukturyzację działalności producenta rolnego wobec obiektywnie wykazanych niedogodności strukturalnych w zakresie produkcji zwierzęcej i produkcji ekologicznej, w zakresie przechowania i przygotowania do sprzedaży oraz zbioru produktów rolnych. Kwota wsparcia nie jest zależna od, lub oparta na, rodzaju i wielkości produkcji (w tym wielkości pogłowia), podjętej przez producenta w jakimkolwiek roku po okresie bazowym oraz nie jest zależna lub oparta na cenach, krajowych lub międzynarodowych, odnoszących się do danej produkcji podjętej w jakimkolwiek roku po okresie bazowym. Płatności nie będą świadczone dłużej niż przez okres niezbędny dla realizacji inwestycji, której one dotyczą. Płatności nie będą uwarunkowane wymogiem wytwarzania przez beneficjentów produktów rolnych ani też nie będą w jakimkolwiek sposób określały takich produktów.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
10_1_1_1		inwestycje w budynki/budowle służące produkcji zwierzęcej	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.9 - Odsetek rolników korzystających ze wsparcia na inwestycje na restrukturyzację
10_1_1_2		Ekologia i przechowanie - inwestycje inne niż budowlane	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.9 - Odsetek rolników korzystających ze wsparcia na inwestycje na restrukturyzację
10_1_1_3		Ekologia i przechowanie - inwestycje budowlane i niebudowlane	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.9 - Odsetek rolników korzystających ze wsparcia na inwestycje na restrukturyzację

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_1_1_1 - inwestycje w budynki/budowle służące produkcji zwierzęcej	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	224 776,03	224 776,03	224 776,03	224 776,03	224 776,03	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units		0,00	220,00	520,00	603,00	603,00	621,00	2567,00
10_1_1_2 - Ekologia i przechowalnictwo - inwestycje inne niż budowlane	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		67 584,20	67 584,20	67 584,20	67 584,20	67 584,20	67 584,20	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units		102,00	283,00	395,00	375,00	351,00	232,00	1738,00
10_1_1_3 - Ekologia i przechowalnictwo - inwestycje budowlane i niebudowlane	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			292 134,83	292 134,83	292 134,83	292 134,83	292 134,83	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units			25,00	50,00	50,00	50,00	75,00	250,00
TOTAL	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		6 893 588,90	75 807 094,95	158 099 952,00	175 370 376,53	173 761 872,45	177 067 115,17	767 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		3 791 473,89	41 693 902,22	86 954 973,60	96 453 707,09	95 569 029,85	97 386 913,35	421 850 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								

5.3.3.2 I 10.1.2. - Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (Instrumenty finansowe)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO2 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSF
CS 2.P 3.	Ułatwienie dostępu do kapitału m.in. na rzecz inwestycji poprawiających konkurencyjność w rolnictwie	III	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.9 **CU PR** Odsetek rolników korzystających ze wsparcia na inwestycje na restrukturyzację i modernizację, w tym na bardziej efektywne gospodarowanie zasobami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Nie stosuje się kryteriów wyboru operacji.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

O pomoc może ubiegać się rolnik, który prowadzi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność rolniczą.

W przypadku produkcji zwierzęcej pomoc dotyczy wyłącznie produkcji w zakresie zwierząt gospodarskich w rozumieniu przepisów o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich.

Operacje mogą dotyczyć wytwarzania produktów rolnych, żywnościowych jak i nieżywnościowych, przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie oraz sprzedaży bezpośredniej/dostaw bezpośrednich.

W ramach tej interwencji mogą być realizowane wyłącznie takie rodzaje operacji, które będą przyczyniały się do poprawy funkcjonowania gospodarstwa rolnego i jego zorientowania na rynek.

Instrumenty finansowe zapewniają wsparcie jedynie w przypadku nowych inwestycji, co do których oczekuje się, że będą finansowo opłacalne, będą generować dochód lub przynosić oszczędności.

Do wsparcia udzielanego w formie instrumentów finansowych w zakresie podstawowej produkcji rolnej kwalifikują się inwestycje materialne i niematerialne oraz kapitał obrotowy zgodnie z art. 80 ust.3 z rozporządzenia o Planach strategicznych WPR.

Celem interwencji jest zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności gospodarstw poprzez:

- a) racjonalizację technologii produkcji;
- b) wprowadzenie nowoczesnych, w tym cyfrowych, technologii lub innowacji;
- c) zmianę profilu produkcji;
- d) poprawę jakości produkcji;
- e) zakup gruntów (do 10% wartości kwoty kredytu, zaś w przypadku młodego rolnika – do 100% wartości kwoty kredytu)

W ramach interwencji możliwa będzie realizacja inwestycji:

- a) o charakterze innowacyjnym lub wpływającym na cyfryzację, automatyzację działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie, w tym w rolnictwo precyzyjne;
- b) innych niż objęte zakresem w pkt. a, ale dotyczące produkcji rolnej w zakresie racjonalizacji technologii produkcji, zmiany profilu produkcji, poprawy jakości produkcji;
- c) polegającej na rozwoju produkcji roślinnej lub zwierzęcej w gospodarstwie (głównie w przypadku gospodarstw poniżej 25 tys. euro wartości ekonomicznej i młodego rolnika);
- d) dotyczących przechowywania, suszenia, magazynowania, przygotowywania produktów rolnych do sprzedaży;
- e) dotyczących sprzedaży bezpośredniej/dostaw bezpośrednich.

Beneficjent

Rolnik w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

W ramach interwencji wyróżnia się trzy grupy ostatecznych odbiorców:

- gospodarstwo rolne, którego wielkość ekonomiczna wynosi 25 tys. euro i więcej;
- gospodarstwo rolne, którego wielkość ekonomiczna wynosi poniżej 25 tys. euro;
- młody rolnik.

Forma i wysokość wsparcia (7)

☐ Grant
☒ Financial instrument

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Instrumenty finansowe – gwarancje wraz dotacjami na spłatę odsetek

1. gospodarstwa rolne, którego wielkość ekonomiczna wynosi 25 tys. euro i więcej - gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty oraz 50% dotacja na spłatę odsetek, w przypadku gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu.
2. gospodarstwo rolne, którego wielkość ekonomiczna wynosi poniżej 25 tys. euro - gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty oraz 50% dotacja na spłatę odsetek, a w przypadku gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu -100% dotacja na spłatę odsetek.
3. młody rolnik- gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty oraz 100% dotacji na spłatę odsetek.

Dotacja na spłatę odsetek dotyczy kredytów objętych gwarancją.

Udzielenie gwarancji jest bezpłatne.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 11 i 12 załącznika 2 Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55.32%	20.00%	85.00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55.32%	20.00%	60.00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43.00%	20.00%	43.00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
10_1_2		Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające	Instrument finansowy	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 53% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.9 - Odsetek rolników korzystających ze oszczędności na inwestycje na

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_1_2 - Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (Instrumenty finansowe)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		45 197,74	45 081,97	45 081,97	45 081,97	45 081,97	45 197,74	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units		177,00	244,00	244,00	244,00	244,00	177,00	1330,00
TOTAL	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		8 000 000,00	11 000 000,00	11 000 000,00	11 000 000,00	11 000 000,00	8 000 000,00	60 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		4 400 000,00	6 050 000,00	6 050 000,00	6 050 000,00	6 050 000,00	4 400 000,00	33 000 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.3 I 10.2. - Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR krytyczna (+++)	Uwzględnione w CSP
CS 4. P1.	Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa		Y
CS 4. P4.	Rozwój biogospodarki w oparciu o niezwykłościowe zastosowania biomasy rolniczej i leśnej	pożądana (+)	P
CS 4. P5.	Wykorzystanie i rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.16^{CU} Share of farms benefitting from CAP investment support contributing to climate change mitigation and adaptation, and to the production of renewable energy or biomaterials

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Celem interwencji jest zmniejszenie presji działalności rolniczej na środowisko, poprzez wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, właściwe zagospodarowanie odpadów i produktów ubocznych z rolnictwa oraz poprawę efektywności energetycznej.

Kryteria wyboru mogą w szczególności dotyczyć:

Obszar A:

Biogazownie rolnicze:

1. wielkość pogłównia w gospodarstwie w DJP,
2. stopień wykorzystania nawozów naturalnych pochodzących z gospodarstwa,
3. stopień eliminacji paliw kopalnych.

Elektrownie wodne:

1. stopień zaspokojenia średniorocznego zapotrzebowania na energię elektryczną,
2. wykorzystanie istniejących budowli piętrzących.

Obszar B:

Systemy poprawiające efektywność energetyczną budynków gospodarskich służących produkcji rolnej:

1. sprawność urządzeń,
2. stopień substytucji paliw kopalnych
3. zakładany wskaźnik efektywności energetycznej.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Pomoc może zostać przyznana po skorzystaniu z usługi doradczej w zakresie OZE (obszar A). Pomoc może zostać przyznana po wykonaniu audytu energetycznego w przypadku inwestycji w poprawę efektywności energetycznej (obszar B).

Pomoc może być przyznana wyłącznie w przypadku, gdy realizacja inwestycji jest uzasadniona ekonomicznie w danym gospodarstwie, w tym pod względem kosztów oraz wytworzona energia (elektryczna, ciepła lub paliwa gazowe) zostanie wykorzystana na potrzeby własne gospodarstwa rolnego.

Interwencja wspiera inwestycje materialne lub niematerialne wykorzystywane w działalności rolniczej w szczególności dotyczące budowy lub zakupu:

nowych urządzeń do produkcji energii z wody albo biogazu rolniczego (elektryczną lub ciepło lub paliwo gazowe) do 50 kW (obszar A) lub

systemów poprawiających efektywność energetyczną budynków gospodarskich służących produkcji rolnej (obszar B).

Ze wsparcia wyłączone są inwestycje, które mogą być realizowane w ramach innych interwencji albo innego Programu.

Beneficjent zobowiązuje się do utrzymania zrealizowanej operacji w okresie 5 lat od ostatniej płatności.

W przypadku producentów rolnych będących członkami Organizacji Producentów, realizującej Program Operacyjny wspierany ze środków UE w ramach interwencji sektorowych, o których mowa w art. 42 rozporządzenia dot. Planów Strategicznych, pomoc nie dotyczy działań lub inwestycji realizowanych w ramach tego Programu Operacyjnego.

Beneficjent

1) Rolnik w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji.

W okresie programowania maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi nie może przekroczyć:

- 1 500 000 zł – obszar A

- 150 000 zł – obszar B

Intensywność pomocy do 65% kosztów kwalifikowalnych operacji.

Beneficjent może skorzystać zarówno z obszaru A lub B. Maksymalna kwota pomocy łącznie na oba obszary nie może przekroczyć 1 650 000 zł.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

W ramach tej interwencji mogą być realizowane inwestycje, które będą określone na podstawie jasno sformułowanych kryteriów w ramach programów rządowych mających na celu ochronę środowiska, włączając w to warunki metod produkcji i jej składników.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
10_2_1		Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.16 - Share of farms benefiting from CAP investment support
10_2_2		Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.16 - Share of farms benefiting from CAP investment support

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_2_1 - Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej - obszar	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			337 662,34	337 662,34				
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units			115,00	116,00				231,00
10_2_2 - Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej - obszar	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		33 707,87	33 707,87	33 707,87				
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units		1157,00	1157,00	1157,00				3471,00
TOTAL	O,20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		39 000 000,00	77 831 168,83	78 168 831,17				195 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		21 450 000,00	42 807 142,86	42 992 857,14				107 250 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.4 I 10.3. - Inwestycje zapobiegające rozprzestrzenianiu się ASF

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO1 Support viable farm income and resilience of the agricultural sector across the Union in order to enhance long-term food security and agricultural diversity as well as to ensure the economic sustainability of agricultural production in the Union

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR (krytyczna + +++)	Uwzględnione w CSF
CS 1. PL	Łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego – pogoda, mięski żywiołowe, szkodniki, choroby		p

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.5 Odsetek gospodarstw rolnych korzystających z narzędzi zarządzania ryzykiem w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Pomoc jest udzielana na inwestycje ograniczające możliwość rozprzestrzeniania się afrykańskiego pomoru świń.

Preferencje w szczególności dotyczą wielkości stada i inwestycji chroniących świnię ras rodzimych objęte programami ochrony zasobów genetycznych lub czystych ras wpisanych do ksiąg hodowlanych i uczestniczących w realizacji programów hodowlanych zatwierdzonych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Pomoc przyznaje się rolnikowi, prowadzącemu chów lub hodowlę świń na poziomie co najmniej 50 sztuk lub świń ras rodzimych: puławska, złotnicka biała, złotnicka pstra, objętych programami ochrony zasobów genetycznych lub świń czystych ras wpisanych do ksiąg hodowlanych i uczestniczących w realizacji programów hodowlanych zatwierdzonych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, zarejestrowanych na nieruchomości, na której będzie realizowana inwestycja. W przypadku chow lub hodowli świń ras rodzimych i świń czystych ras nie obowiązuje warunek dotyczący liczby świń w stadzie.

Wsparcie w ramach interwencji dotyczy inwestycji służących bioasekuracji.

Pomoc może być przyznana w przypadku, gdy realizacja inwestycji jest uzasadniona wielkością produkcji w gospodarstwie, adekwatna do panujących w nim warunków gospodarowania oraz racjonalna pod względem kosztów.

Beneficjent zobowiązuje się do utrzymania zrealizowanej operacji w okresie 3 lat od ostatniej płatności.

Beneficjent

Rolnik, w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing
Basis for the establishment *
-

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

W okresie programowania maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi nie może przekroczyć 100 tys. zł.

Intensywność pomocy: do 80 % kosztów kwalifikowalnych operacji lub do 80% ustalonych stawek.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:
 Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:
 Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?
 Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 lit. b załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Działania podejmowane w ramach interwencji mają charakter prewencyjny i polegają na wsparciu inwestycji, których celem jest ochrona zwierząt przed chorobą i zwalczanie wirusów.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(2)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
10_3		Inwestycje zapobiegające rozprzestrzenieniu się ASF	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.5 - Odsetek gospodarstw rolnych korzystających z narzędzi zarządzania

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_3 - Inwestycje zapobiegające rozprzestrzenianiu się ASF	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			13 487,48	13 487,48	13 487,48	13 487,48	13 487,48	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O,20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units			1038,00	1038,00	1038,00	1038,00	1038,00	5190,00
TOTAL	O,20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)			14 000 000,00	14 000 000,00	14 000 000,00	14 000 000,00	14 000 000,00	70 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)			7 700 000,00	7 700 000,00	7 700 000,00	7 700 000,00	7 700 000,00	38 500 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.5 I 10.4. - Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S04 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
S05 Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
S06 Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P1.	Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa	krytyczna (+++)	Y
CS 4. P2	Adaptacja rolnictwa i leśnictwa do zmian klimatu – ograniczenie zagrożeń pogodowych i chorobowych	krytyczna (+++)	P
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 5. P4.	Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza	pożądana (+)	P
CS 6. P2.	Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R26 ^{CU} Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem na inwestycje produkcyjne i nieprodukcyjne w ramach WPR związane z dbałością o zasoby naturalne

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Ochrona zasobów naturalnych oraz klimatu poprzez wsparcie inwestycyjne. Ułatwi to gospodarstwom rolnym spełnianie warunków technicznych pozwalających na ograniczenie presji rolnictwa na środowisko naturalne.

Adaptacja do zmian klimatu poprzez wsparcie inwestycyjne gospodarstw pozwoli na dostosowanie prowadzonej przez gospodarstwa rolne produkcji do obserwowanych zmian klimatu w celu minimalizowania negatywnych skutków tych zmian.

Kryteria wyboru mogą w szczególności obejmować:

- skalę lub rodzaj produkcji prowadzonej w gospodarstwie rolnym,
- zastosowanie rozwiązań cyfrowych,
- operacje realizowane przez grupę rolników, tj. wspólnego użytkowania zakupionych nowych maszyn i urządzeń (umowa zawarta pomiędzy co najmniej trzema rolnikami),
- operacje, które mają na celu poprawę efektywności wykorzystania nawozów lub środków ochrony roślin,
- operacje, które mają na celu poprawę efektywności retencjonowania lub wykorzystania wody.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Pomoc może być przyznana na określone rodzaje inwestycji ograniczające presję produkcji rolnej na zasoby środowiska naturalnego i klimatu albo pozwalające przystosować się do zmian klimatu.

Pomoc może być przyznana wyłącznie w przypadku, gdy realizacja inwestycji jest uzasadniona wielkością produkcji prowadzonej w gospodarstwie, adekwatna do panujących w nim warunków gospodarowania oraz racjonalna pod względem kosztów.

W przypadku produkcji zwierzęcej pomoc dotyczy wyłącznie produkcji w zakresie zwierząt gospodarskich w rozumieniu przepisów o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich.

W przypadku producentów rolnych będących członkami Organizacji Producentów, realizującej Program Operacyjny wspierany ze środków UE w ramach interwencji sektorowych, o których mowa w art. 42 rozporządzenia dot. Planów Strategicznych, pomoc nie dotyczy działań/inwestycji realizowanych w ramach tego Programu Operacyjnego.

Nie przewiduje się wsparcia gospodarstw w zakresie: pszczelarstwa.

Inwestycje w zakresie gospodarowania wodą muszą być zgodne z przepisami ustawy Prawo wodne.

Inwestycje nie mogą negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000.

Beneficjent zobowiązuje się do udziału w szkoleniu z zakresu zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, lub ograniczania ryzyka związanego ze zmianą klimatu w produkcji rolnej w gospodarstwie.

Wsparcie na operację, która ma być realizowana wspólnie na rzecz więcej niż jednego gospodarstwa może zostać przyznane wyłącznie na inwestycje w ruchomości (nowe maszyny lub urządzenia).

W ramach interwencji wspierane będą inwestycje materialne lub niematerialne związane z:

- przechowywaniem nawozów naturalnych,
- pozyskiwaniem i zagospodarowaniem wody deszczowej poprzez zakup lub budowę zamkniętych zbiorników retencyjnych,
- stosowaniem nawozów lub środków ochrony roślin (np. niskoemisyjną aplikacją nawozów, precyzyjnym stosowaniem środków ochrony roślin, przygotowaniem miejsc do mycia opryskiwaczy lub utylizowania resztek cieczy użytkowej)
- uprawą gleby, w tym uprawą bezorkową
- instalacjami do powtórnego obiegu wody lub oszczędnego gospodarowania wodą,
- infrastrukturą techniczną pod kątem adaptacji do niekorzystnych warunków pogodowych, w tym zbiorniki retencyjne gromadzące wody opadowe i roztopowe w gospodarstwie, wiaty dla zwierząt, wodopoje, instalacje związane z wentylacją budynków inwentarskich lub obniżające temperaturę, infrastruktura przeciwgradowa, rozwiązania przeciwprzymrozkowe,
- systemami oczyszczania powietrza z budynków inwentarskich
- gospodarowaniem trwałymi użytkami zielonymi, w tym służące do uprawy, pielęgnacji lub zbioru z trwałych użytków zielonych,
- niskoemisyjnym utrzymaniem zwierząt.

Beneficjent zobowiązuje się do utrzymania zrealizowanej operacji w okresie 5 lat od ostatniej płatności.

Beneficjent

Rolnik w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego wsparcia na podstawie planów strategicznych **lub grupa rolników**, którzy prowadzą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność rolniczą .

Grupę rolników stanowi co najmniej trzech rolników (osoby fizyczne), którzy ubiegają się wspólnie o pomoc w ramach tej interwencji w celu zrealizowania inwestycji zbiorowej.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Pomoc ma formę:

- a. refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji (np. maszyn, urządzeń),
- b. standardowych stawek jednostkowych (np. w przypadku budowl do przechowywania nawozów naturalnych).

W okresie programowania maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne, w tym na realizację projektów zbiorowych, nie może przekroczyć 200 tys. zł.

Beneficjent może realizować operacje indywidualnie lub zbiorowo z tym, że limit na drugą operację jest zawsze pomniejszony o kwotę pomocy udzielonej na pierwszą operację, niezależnie od tego, która operacja została zrealizowana jako pierwsza.

Intensywność pomocy:

- do 80% kosztów kwalifikowalnych operacji (grupa rolników)
- do 80% ustalonych stawek jednostkowych (grupa rolników),
- do 65% kosztów kwalifikowalnych operacji lub do 65% ustalonych stawek (rolnik).

Pomoc przyznaje się na operację o planowanej wysokości kosztów kwalifikujących się do wsparcia powyżej 20 tys. zł.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Interwencja zgodna z zasadami WTO (ust. 11 załącznik 2). W ramach tej interwencji mogą być realizowane wyłącznie takie rodzaje operacji, które będą przyczyniały się do ochrony środowiska i klimatu. Pomoc inwestycyjna będzie przyznawana na podstawie jasno sformułowanych kryteriów w ramach Planu. Kwota wsparcia nie jest zależna od, lub oparta na, rodzaju i wielkości produkcji (w tym wielkości pogłowia), podjętej przez producenta w jakimkolwiek roku po okresie bazowym oraz nie jest zależna lub oparta na cenach, krajowych lub międzynarodowych, odnoszących się do danej produkcji podjętej w jakimkolwiek roku po okresie bazowym. Płatności nie będą świadczone dłużej niż przez okres niezbędny dla realizacji inwestycji, której one dotyczą. Płatności nie będą uwarunkowane wymogiem wytwarzania przez beneficjentów produktów rolnych ani też nie będą w jakikolwiek sposób określały takich produktów.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 77(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
10_4		Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.26 - Odsetek gospodarstw rolnych objętych wsparciem na inwestycje produkcyjne i

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10.4 - Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			45 067,22	45 067,22	45 067,22	45 067,22		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units			300,00	2500,00	3000,00	1253,00		7053,00
TOTAL	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)			13 520 166,37	112 668 053,06	135 201 663,68	56 469 228,20		317 859 111,31
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)			7 436 091,50	61 967 429,19	74 360 915,02	31 058 075,51		174 822 511,22
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.6 I 10.5. - Rozwój małych gospodarstw

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO2 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencje (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 2.P 1.	Wzrost efektywności czynników wytwórczych, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównoważony	wymagana (++)	P
CS 2.P 3.	Ułatwienie dostępu do kapitału m.in. na rzecz inwestycji poprawiających konkurencyjność w rolnictwie	pożądana (+)	P
CS 2.P 5.	Rozwój produkcji żywności wysokiej jakości, w tym produkcji ekologicznej	krytyczna (+++)	P
CS 2.P 7.	Pokonanie ograniczeń rozwojowych w produkcji małej skali – nowe technologie, modele organizacyjne.	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowych WPR tej interwencji

R.9   Odsetek rolników korzystających ze wsparcia na inwestycje na restrukturyzującą i modernizującą, w tym na bardziej efektywne gospodarowanie zasobami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja wspiera rozwój małych gospodarstw, to znaczy gospodarstw o wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro, które w wyniku realizacji operacji osiągną wzrost wartości sprzedaży wyprodukowanych lub przetworzonych produktów rolnych (Załącznik nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu UE – Annex).

Celem interwencji jest zwiększenie orientacji rynkowej gospodarstwa (a w rezultacie konkurencyjności gospodarstwa).

Operacje mogą dotyczyć produkcji i przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie, rolniczego handlu detalicznego, sprzedaży bezpośredniej oraz dostaw bezpośrednich.

W ramach interwencji wspierane będą inwestycje materialne i niematerialne związane z ww. operacjami, w tym budowa, modernizacja lub wyposażenie budynków lub budowli, zakup nowych maszyn i urządzeń.

Nie przewiduje się wsparcia gospodarstw np. w zakresie:

- zwierząt futerkowych, z wyjątkiem królika utrzymywanego w celu produkcji surowca mięsnego,
- roślin wieloletnich na cele energetyczne,
- niektórych działów specjalnych produkcji rolnej m. in.: hodowla zwierząt laboratoryjnych, ryb akwariowych, psów rasowych i kotów rasowych,
- zakupu sprzętu pszczelarskiego, maszyn i urządzeń wykorzystywanych na potrzeby gospodarki pasiecznej wspieranych w interwencjach w sektorze pszczelarskim

Kryteria wyboru operacji mogą dotyczyć w szczególności:

- produkcji w systemach jakości,
- udziału w zorganizowanych formach współpracy, przy czym przedmiot operacji powinien mieć związek z zakresem działalności będącej przedmiotem współpracy,
- gospodarstwa, w którym co najmniej 50% gruntów użytkowanych przez to gospodarstwo znajduje się na ONW typ górski lub ONW typ specyficzny strefa II (tylko obszary, w których co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych znajduje się powyżej 350 m n.p.m.),
- udziału w szkoleniach związanych z zakresem operacji przewidzianym w biznesplanie.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Wnioskodawca przedkłada biznesplan dotyczący rozwoju swojego gospodarstwa, w którym przedstawia koncepcję zmian w gospodarstwie służących zwiększeniu orientacji rynkowej gospodarstwa, w tym zmiany w zakresie wzrostu wartości sprzedaży produktów z gospodarstwa/produkcji rolnej.

W ramach tej interwencji mogą być wspierane wyłącznie takie operacje, które będą przyczyniały się do zwiększenia orientacji rynkowej gospodarstwa rolnego.

Beneficjent zobowiązuje się w szczególności do:

1. realizacji założeń biznesplanu;
2. osiągnięcia w wyniku realizacji biznesplanu wzrostu wartości sprzedaży produktów z gospodarstwa/produkcji rolnej co najmniej o 30% (w stosunku do wartości bazowej), przy czym nie mniej niż do poziomu odpowiadającego równowartości minimalnego wynagrodzenia w roku, w którym złożono wniosek o przyznanie pomocy oraz utrzymania osiągniętego poziomu przychodu co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy;
3. utrzymania zrealizowanej operacji co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty drugiej raty pomocy;
4. prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwie co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty drugiej raty pomocy (w przypadku uzyskania pomocy na ten zakres działalności);
5. prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwie oraz działalności w zakresie wprowadzania produktów na rynek w ramach tzw. krótkiego łańcucha dostaw (RHD, sprzedaż bezpośrednia, dostawy bezpośrednie) co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty drugiej raty pomocy (w przypadku uzyskania pomocy na ten zakres działalności);
6. prowadzenia w gospodarstwie co najmniej ewidencji przychodów i rozchodów do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty drugiej raty pomocy.

Jeżeli operacja zostanie zrealizowana prawidłowo, w tym w zakresie realizacji założeń biznesplanu, a warunek wzrostu wartości sprzedaży produktów z gospodarstwa/produkcji rolnej w gospodarstwie nie zostanie osiągnięty ze względu na czynniki zewnętrzne, których negatywnego wpływu na przychody gospodarstwa rolnik nie miał możliwości złagodzić, pomoc nie będzie podlegała zwrotowi.

Beneficjent interwencji „Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność” nie może wnioskować o wsparcie w opisywanej interwencji.

Pomoc może być przyznana albo w ramach interwencji „Rozwój małych gospodarstw” albo w ramach interwencji „Premie dla młodych rolników”.

W przypadku producentów rolnych będących członkami organizacji producentów, realizującej Program Operacyjny wspierany ze środków UE w ramach interwencji

sektorowych, o których mowa w art. 42 rozporządzenia dot. Planów Strategicznych, pomoc nie dotyczy działań/inwestycji realizowanych w ramach tego Programu Operacyjnego. Pomoc przyznaje się tylko w okresie realizacji Planu na osobę i na gospodarstwo. W przypadku ubiegania się o wsparcie na rozpoczęcie działalności w zakresie wprowadzania produktów na rynek w ramach tzw. krótkiego łańcucha dostaw (RHD, sprzedaż bezpośrednia, dostawy bezpośrednie), biznesplan może przewidywać również inwestycje dotyczące rozwoju działalności rolniczej w gospodarstwie związanej z ww. formami działalności. Pomoc w wysokości co najmniej 50 tys. zł powinna być przeznaczona na inwestycje związane z rozpoczęciem działalności w zakresie wprowadzania produktów na rynek w ramach tzw. krótkiego łańcucha dostaw (RHD, sprzedaż bezpośrednia, dostawy bezpośrednie).

Beneficjent

O pomoc może się ubiegać rolnik w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR, będący posiadaczem gospodarstwa rolnego o wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro, który prowadzi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność rolniczą, z której uzyskuje przychód ze sprzedaży na ustalonym poziomie minimalnym.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Form of support

Grant

Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Basis for the establishment *

-

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Płatność ryczałtowa wypłacana w dwóch ratach.

Wysokość ryczałtu (maksymalnie 85 % kosztów operacji):

150 tys. zł – gospodarstwa rozpoczynające działalność w zakresie wprowadzania produktów na rynek w ramach tzw. krótkiego łańcucha dostaw (RHD, sprzedaż bezpośrednia, dostawy bezpośrednie) oraz gospodarstwa prowadzące produkcję ekologiczną.

100 tys. zł – pozostałe

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 11 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

W ramach tej interwencji mogą być realizowane wyłącznie takie rodzaje operacji, które będą przyczyniały się do poprawy konkurencyjności gospodarstwa rolnego i jego zorientowania na rynek w wyniku jego restrukturyzacji. Pomoc inwestycyjna w dostosowaniach strukturalnych będzie przyznawana na podstawie jasno sformułowanych kryteriów w ramach Planu, wspierając restrukturyzację działalności producentów rolnych prowadzących małe gospodarstwa rolne. Kwota wsparcia nie jest zależna od, lub oparta na, rodzaju i wielkości produkcji (w tym wielkości pogłowia), podjętej przez producenta w jakimkolwiek roku po okresie bazowym oraz nie jest zależna lub oparta na cenach, krajowych lub międzynarodowych, odnoszących się do danej produkcji podjętej w jakimkolwiek roku po okresie bazowym. Płatności nie będą świadczone dłużej niż przez okres niezbędny dla realizacji inwestycji, której one dotyczą. Płatności nie będą uwarunkowane wymogiem wytwarzania przez beneficjentów produktów rolnych ani też nie będą w jakimkolwiek sposób określały takich produktów.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	10_5_1		Rozwój małych gospodarstw - krótki i średnioczęstotliwościowy	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.9 - Odsetek rolników korzystających
	10_5_2		Rozwój małych gospodarstw - pozostałe	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.9 - Odsetek rolników korzystających

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_5_1 - Rozwój małych gospodarstw - krótki łańcuch dostaw i gospodarstwa ekologiczne	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		33 707,87	33 707,87	33 707,87	33 707,87	33 707,87	33 707,87	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units (Operations)		2150,00	2340,00	2640,00	2740,00	575,00	575,00	11 020,00
10_5_2 - Rozwój małych gospodarstw - pozostałe	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		22 471,86	22 471,86	22 471,86	22 471,86	22 471,86	22 471,86	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units (Operations)		980,00	1040,00	1180,00	1230,00	244,00	245,00	4919,00
TOTAL	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units (Operations)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		94 494 339,61	102 247 202,20	115 505 630,60	120 000 013,10	24 865 171,29	24 887 643,20	482 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		51 971 886,79	56 235 961,21	63 528 096,83	66 000 007,20	13 675 844,21	13 688 203,76	265 100 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.7 I 10.6.1 - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) - w gospodarstwie

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S03 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR krytyczna (+++)	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 2.	Wspieranie krótkich/alternatywnych łańcuchów wartości w tym związanych z produkcją wysokiej jakości		P
CS 3.P 3.	Rozwój współpracy, poprawa konkurencyjności i innowacyjności w ramach łańcucha wartości	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R10 Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Wsparcie jest nakierowane na realizację działań inwestycyjnych, które mają wzmocnić pozycję rynkową rolników/mikroprzedsiębiorców, a także wpłynąć na dywersyfikację i skracanie etapów łańcucha żywnościowego. Pomoc udzielana jest na inwestycje materialne i niematerialne dotyczące przetwarzania lub sprzedaży/zbywania produktów rolnych (tj. produktów wymienionych w Załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej) oraz wytwarzania produktów nierolnych (pomoc *de minimis*), z wyłączeniem produktów rybnych.

W celu zapewnienia osiągnięcia celów szczegółowych określone zostały następujące kryteria wyboru

- dla operacji przyczyniających się do realizacji celów Strategii „Od pola do stołu” – obejmujących zrównoważone metody przetwarzania, znakowania, etykietowania, gospodarki obiegu zamkniętego, ograniczanie strat i marnowania żywności, wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu produktów ekologicznych, przetwarzanie produktów certyfikowanych w ramach systemu integrowanej produkcji roślin, uczestnictwo w systemach jakości żywności,
- dla podmiotów przetwarzających produkty uboczne powstające w procesie wytwarzania żywności, odpady żywności oraz wytwarzających biogaz i inne biokomponenty,
- preferencja dla operacji posiadających komponent kosztów inwestycyjnych dotyczących ochrony środowiska, stanowiących co najmniej 20% kosztów kwalifikowalnych operacji,

- preferencja dla projektów, w których co najmniej 50% kosztów kwalifikowalnych dotyczy inwestycji o charakterze innowacyjnym.

Dodatkowo dla rolników rozpoczynających działalność przetwórczą:

- preferencja dla osób fizycznych, które są ubezpieczone w KRUS z mocy ustawy
- w pełnym zakresie,
- preferencja dla rolników do 40 roku życia,
- preferencja dla gospodarstwa, w którym co najmniej 50% gruntów użytkowanych przez to gospodarstwo znajduje się na ONW typ górski lub ONW typ specyficzny strefa II (tylko obszary, w których co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych znajduje się powyżej 350 m n.p.m.).

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

W ramach interwencji wspierane są inwestycje związane z:

- zakładaniem lub prowadzeniem działalności w zakresie przetwarzania i zbywania przetworzonych produktów rolnych w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD)
- zakładaniem lub prowadzeniem działalności gospodarczej, w tym MOL, w zakresie przetwarzania produktów rolnych i sprzedaży przetworzonych produktów rolnych
- i nierolnych,
- przetwarzaniem odpadów żywności na biokomponenty dla sektora nieżywnościowego lub przetwarzaniem produktów ubocznych powstałych przy wytwarzaniu produktów rolnych i nierolnych.

O pomoc może się ubiegać:

Rolnik, małżonek rolnika, który:

- deklaruje założenie i prowadzenie działalności w zakresie objętym operacją w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD) – przez 5 lat od wypłaty pomocy,
- w przypadku operacji realizowanej w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD), wielkość ekonomiczna gospodarstwa powinna wynosić 25 tys. Euro i powyżej lub operacja realizowana jest w gospodarstwie beneficjenta interwencji „*Premie dla młodych rolników*”.,
- przetwarza produkty rolne i w wyniku tego procesu wytwarza oraz zbywa przetworzone produkty rolne (Załącznik nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu UE – Annex) i nierolne (non-Annex - pomoc *de minimis*), z wyłączeniem produktów rybnych,

Rolnik, domownik, małżonek rolnika, który:

- deklaruje założenie i prowadzenie działalności gospodarczej/MOL w zakresie objętym operacją – przez 5 lat od wypłaty pomocy,
- przetwarza produkty rolne i w wyniku tego procesu wytwarza oraz sprzedaje przetworzone produkty rolne (Załącznik nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu UE – Annex) i nierolne (non-Annex - pomoc *de minimis*), z wyłączeniem rybnych,
- przetwarza odpady żywnościowe i produkty uboczne przetwórstwa (rolne i nierolne) na biokomponenty, np. bioprodukty czy biogaz, lub produkty bardziej przetworzone dla sektora niespożywczego,
- w przypadku wykorzystywania mocy przetwórczych dofinansowanych w ramach operacji do przetwarzania produktów rolnych spoza własnego gospodarstwa rolnego (powyżej 50% całości przetwarzanych produktów) – konieczność zawierania długoterminowych umów na dostawy z innymi rolnikami lub podmiotami posiadającymi status zorganizowanej formy współpracy rolników (j.w.) – co najmniej 3-letnich, przez okres co najmniej 5 lat po zakończeniu realizacji projektu.

Mikroprzedsiębiorca, który:

- deklaruje prowadzenie działalności gospodarczej/MOL w zakresie objętym operacją – przez 5 lat od wypłaty pomocy,
  - jest właścicielem gospodarstwa rolnego samoistnie lub zależnie, oraz wykorzystuje do przetwarzania produkty rolne z własnego gospodarstwa (dla co najmniej 50% przetwarzanych produktów rolnych),
  - przetwarza produkty rolne i w wyniku tego procesu wytwarza oraz sprzedaje przetworzone produkty rolne (Załącznik nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu UE – Annex) i nierolne (non-Annex - pomoc *de minimis*), z wyłączeniem produktów rybnych,
  - przetwarza odpady żywnościowe i produkty uboczne przetwórstwa na biokomponenty, np. bioprodukty czy biogaz, lub produkty bardziej przetworzone dla sektora niespożywczego.
- Beneficjent

Rolnik (w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR, Małżonek rolnika - który rozpoczyna lub kontynuuje prowadzenie rolniczego handlu detalicznego (RHD) i spełnia ww. warunki kwalifikowalności.

Rolnik, domownik, małżonek rolnika - który rozpoczyna działalność gospodarczą (w tym MOL) i spełnia ww. warunki kwalifikowalności.

Mikroprzedsiębiorca - który kontynuuje prowadzenie działalności gospodarczej (w tym MOL) i spełnia ww. warunki kwalifikowalności.

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
- Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

- reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary
- unit costs
- lump sums
- flat-rate financing

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Forma pomocy:

- refundacja
- płatność ryczałtowa.

PŁATNOŚĆ RYCZAŁTOWA:

Płatność ryczałtowa wypłacana w dwóch ratach.

Wysokość ryczałtu (maksymalnie 65 % kosztów operacji):

W odniesieniu do zakładania i prowadzenia RHD – ryczałt na jednego beneficjenta w okresie realizacji Programu wynosi w zależności od wielkości operacji – nie więcej niż::

- 30 000 zł lub
- 60 000 zł lub
- 120 000 zł.

W odniesieniu do zakładania działalności gospodarczej/MOL w zakresie przetwarzania produktów rolnych – ryczałt na jednego beneficjenta w okresie realizacji Programu wynosi w zależności od wielkości operacji - nie więcej niż:

- 30 000 zł lub
- 60 000 zł lub
- 120 000 zł.

REFUNDACJA

– do 50% kosztów kwalifikowalnych operacji

W odniesieniu do kontynuacji prowadzenia działalności gospodarczej/MOL przez mikroprzedsiębiorcę – refundacja na jednego beneficjenta w okresie realizacji Programu wynosi maksymalnie 500 000 zł.
Minimalna kwota pomocy na realizację operacji wynosi 10 000 zł.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU
Interwencja wykracza poza art. 42 TFUE częściowo.

Notyfikacja:
Pomoc spełnia wymogi określone w pkt 1.1.1.4 Wytucznych UE w sprawie pomocy państwa w sektorach rolnym i leśnym oraz na obszarach wiejskich w latach 2014-2020.
Numer notyfikacji: w przygotowaniu.

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

SA case number

_____

EAFRD amount (EUR):

28 050 000

National co-financing (EUR):

22 950 000

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

_____

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 11 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
10_6_1		Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) w gospodarstwie - RHD, MOL.	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.10 - Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów,
10_6_2		Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) w gospodarstwie - rozwijanie	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.10 - Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów,

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_6_1 - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) w gospodarstwie - RHD, MOL.	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				26 748,25	26 655,05	26 686,05	26 655,05	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units				143,00	287,00	430,00	574,00	1434,00
10_6_2 - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) w gospodarstwie - rozwijanie mikro, MOL.	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				115 909,09	110 869,57	112 500,00	110 869,57	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units				11,00	23,00	34,00	46,00	114,00
TOTAL	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)				5 100 000,00	10 200 000,00	15 300 000,00	20 400 000,00	51 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)				2 805 000,00	5 610 000,00	8 415 000,00	11 220 000,00	28 050 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.8 I 10.6.2. - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (Instrumenty finansowe) – w gospodarstwie

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

S03 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR krytyczna (+++)	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 2.	Wspieranie łąrótlich/alternatywnych łańcuchów wartości w tym związanych z produkcją wysokiej jakości		P
CS 3.P 3.	Rozwój współpracy, poprawa konkurencyjności i innowacyjności w ramach łańcucha wartości	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.10 Odszetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

W ramach Instrumentów Finansowych nie stosuje się kryteriów wyboru operacji.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

O pomoc może się ubiegać:

Rolnik, domownik, małżonek rolnika oraz mikroprzedsiębiorca, który:

- prowadzi działalność gospodarczą/MOL/RHD,
- przetwarza produkty rolne i w wyniku tego procesu wytwarza oraz sprzedaje/zbywa produkty rolne (Załącznik nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu UE – Annex) i nierolne (non-Annex), z wyłączeniem produktów rybnych, lub
- przetwarza odpady żywnościowe i produkty uboczne przetwórstwa (rolne i nierolne) na biokomponenty, np. bioprodukty czy biogaz, lub produkty bardziej przetworzone dla sektora nieżywnościowego – dotyczy działalności gospodarczej/MOL (w tym mikroprzedsiębiorcy).

Pomoc z wykorzystaniem instrumentów finansowych udzielana jest na inwestycje materialne i niematerialne dotyczące:

a) w zakresie RHD

- przetwarzania lub sprzedaży/zbywania produktów rolnych (tj. produktów wymienionych

w Załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej) i nierolnych (non-Annex) z wyłączeniem produktów rybnych,

b) w zakresie rozpoczynania działalności gospodarczej przez rolnika, domownika, małżonka (w tym MOL) oraz prowadzenia działalności gospodarczej (w tym MOL) przez mikroprzedsiębiorcę

- przetwarzania lub sprzedaży/zbywania produktów rolnych (tj. produktów wymienionych w Załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej) i nierolnych (non-Annex) z wyłączeniem produktów rybnych,
- przetwarzania odpadów żywności i produktów ubocznych przetwórstwa (rolnych i nierolnych) na biokomponenty, np. bioprodukty czy biogaz, lub produkty bardziej przetworzone dla sektora nieżywnościowego,
- inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu”,

oraz kapitał obrotowy zgodnie z art. 80. ust.3 z rozporządzenia o Planach strategicznych WPR. art. 3 pkt 1

Beneficjent

Ostateczny odbiorca:

1. Rolnik, w rozumieniu rozporządzenia o planach Strategicznych WPR, małżonek rolnika, który:

- prowadzi działalność w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD) w zakresie przetwarzania lub zbywania przetworzonych produktów rolnych i nierolnych, z wyłączeniem produktów rybnych.

2. Rolnik, domownik, małżonek rolnika, który prowadzi działalność gospodarczą (w tym w formie produkcji marginalnej, lokalnej i ograniczonej - MOL) w zakresie:

- przetwarzania produktów rolnych oraz wytwarzania w wyniku tego procesu produktów rolnych (objętych Załącznikiem nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej - Annex) i nierolnych (non-Annex), z wyłączeniem produktów rybnych i ich wprowadzania do obrotu,
- przetwarzania odpadów żywnościowych z produkcji na biokomponenty dla sektora niespożywczego,
- przetwarzania produktów ubocznych powstałych przy wytwarzaniu produktów rolnych i nierolnych,
- inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu”.

3. Mikroprzedsiębiorca (posiadający gospodarstwo rolne i wykorzystujący własne produkty rolne do przetwarzania), który prowadzi działalność gospodarczą (w tym MOL)

4. w zakresie:

- przetwarzania produktów rolnych i wytwarzania w wyniku tego procesu produktów rolnych (objętych Załącznikiem nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej - Annex) i nierolnych (non-Annex), z wyłączeniem produktów rybnych,
- przetwarzania odpadów żywnościowych z produkcji na biokomponenty dla sektora niespożywczego,
- przetwarzania produktów ubocznych powstałych przy wytwarzaniu produktów rolnych i nierolnych,
- inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu”,
- wprowadzania do obrotu produktów rolnych – wyłącznie w przypadku mikroprzedsiębiorców posiadających status zorganizowanej formy współpracy rolników takiej jak: grupy producentów rolnych i ich związki, spółdzielnie,

spółdzielnie rolników, organizacje producentów i ich zrzeszenia, organizacje międzybranżowe.

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
- Financial instrument

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Instrumenty finansowe – gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty oraz 50% dotacja na spłatę odsetek, w przypadku gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu” (zielone inwestycje). Dotacja na spłatę odsetek dotyczy kredytów objętych gwarancją. Udzielenie gwarancji jest bezpłatne.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Interwencja wykracza poza art. 42 TFEU częściowo.

Notyfikacja Pomoc spełnia wymogi określone w pkt 1.1.1.4 Wytycznych UE w sprawie pomocy państwa w sektorach rolnym i leśnym oraz na obszarach wiejskich w latach 2014-2020..

Numer notyfikacji: w przygotowaniu

Kwoty EFRROW (min): 8,25

Współfinansowanie krajowe (min): 6,75

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

8 250 000

National co-financing (EUR):

6 750 000

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 11 i 12 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
10_6_2		Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (instrumenty finansowe) – w gospodarstwie	Instrument finansowy	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.10 - Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów,

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_6_2 - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (Instrumenty finansowe) – w gospodarstwie	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units	0,00	0,00	40,00	40,00	40,00	20,00	10,00	150,00
TOTAL	O.20 - Number of supported on-farm productive investment operations or units								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)			4 000 000,00	4 000 000,00	4 000 000,00	2 000 000,00	1 000 000,00	15 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)			2 200 000,00	2 200 000,00	2 200 000,00	1 100 000,00	550 000,00	8 250 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)			4 000 000,00	4 000 000,00	4 000 000,00	2 000 000,00	1 000 000,00	
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)			2 200 000,00	2 200 000,00	2 200 000,00	1 100 000,00	550 000,00	
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.9 I 10.7.1 - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) - poza gospodarstwem

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR wymagana (+/-)	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 3.	Rozwój współpracy, poprawa konkurencyjności i innowacyjności w ramach łańcucha wartości		P
CS 3.P 6.	Promowanie rozwiązań wspierających umowy na dostawy pomiędzy rolnikami a przemysłem przetwórczym	pożądana (+)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowych WPR tej interwencji

R.39^{CU} Liczba przedsiębiorstw wiejskich, w tym przedsiębiorstw biogospodarki rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Obszar A – PRZETWÓRSTWO I WPROWADZANIE DO OBROTU PRODUKTÓW ROLNYCH (MŚP)

Wsparcie jest kierowane do podmiotów posiadających status MŚP, tj. prowadzących działalność gospodarczą jako mikro, małe lub średnie przedsiębiorstwa z branży przetwórstwa rolno-spożywczego. Podmioty mogą dodatkowo prowadzić działalność w zakresie przetwarzania produktów ubocznych powstających w procesie wytwarzania żywności, odpadów żywnościowych oraz wytwarzania biogazu i innych biokomponentów.

Wsparcie jest nakierowane na realizację działań inwestycyjnych, które mają wzmocnić pozycję rynkową sektora MŚP na obszarach wiejskich (na rynkach lokalnych), wpłynąć na dywersyfikację i skracanie etapów łańcucha żywnościowego, a także promować współpracę w ramach łańcucha wartości poprzez obowiązek podpisywania umów na dostawy pomiędzy rolnikami a przemysłem przetwórczym.

W celu zapewnienia skutecznego wkładu w osiągnięcie celu szczegółowego określone zostały następujące rodzaje preferencji:

- dla operacji przyczyniających się do realizacji celów Strategii „Od pola do stołu” - obejmujących zrównoważone metody przetwarzania, znakowania, etykietowania, gospodarki obiegu zamkniętego, ograniczanie strat i marnowania żywności, przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu produktów certyfikowanych w ramach systemu integrowanej produkcji roślin, uczestnictwo w systemach jakości żywności - z wyłączeniem produktów rolnych objętych systemem rolnictwa ekologicznego,

- dla operacji które dodatkowo przewidują inwestycje w zakresie przetwarzania produktów ubocznych powstających w procesie wytwarzania żywności, odpadów żywnościowych oraz wytwarzania biogazu i innych biokomponentów,
- dla operacji posiadających komponent kosztów inwestycyjnych dotyczących ochrony środowiska, stanowiących co najmniej 20% kosztów kwalifikowalnych operacji,
- dla projektów, w których co najmniej 50% kosztów kwalifikowalnych dotyczy inwestycji o charakterze innowacyjnym,
- dla przedsięwzięć realizowanych przez zorganizowane formy współpracy rolników prowadzących działalność jako: grupy producentów rolnych i ich związki, spółdzielnie, spółdzielnie rolników, uznane organizacje producentów i ich zrzeszenia, organizacje międzybranżowe.

Obszar B - PRZETWÓRSTWO I WPROWADZANIE DO OBROTU EKOLOGICZNYCH PRODUKTÓW ROLNYCH (MŚP)

Wsparcie jest kierowane do podmiotów sektora przetwórstwa rolno-spożywczego posiadających status MŚP (tj. prowadzących działalność gospodarczą jako mikro, małe lub średnie przedsiębiorstwa), które przetwarzają i wprowadzają do obrotu produkty rolne, objęte certyfikatem systemu rolnictwa ekologicznego.

Wsparcie dotyczy realizacji działań inwestycyjnych na obszarach wiejskich, które mają wzmocnić pozycję rynkową przetwórców sektora MŚP objętych systemem rolnictwa ekologicznego, wpłynąć na dywersyfikację i skracanie etapów łańcucha żywności ekologicznej na rynkach lokalnych, a także promować współpracę w ramach łańcucha wartości poprzez obowiązek podpisywania umów na dostawy pomiędzy rolnikami objętymi systemem rolnictwa ekologicznego a ekologicznym przemysłem przetwórczym.

W celu zapewnienia skutecznego wkładu w osiągnięcie celu szczegółowego określone zostały następujące rodzaje preferencji:

- dla podmiotów przetwarzających albo wprowadzających do obrotu produkty rolne objęte certyfikatem systemu rolnictwa ekologicznego w wysokości co najmniej 70% całkowitej ilości produktów przetwarzanych lub wprowadzanych do obrotu;
- dla operacji posiadających komponent kosztów inwestycyjnych dotyczących ochrony środowiska, stanowiących co najmniej 20% kosztów kwalifikowalnych operacji,
- dla projektów, w których co najmniej 50% kosztów kwalifikowalnych dotyczy inwestycji o charakterze innowacyjnym.

Pomoc w formie refundacji udzielana jest na inwestycje materialne i niematerialne dotyczące:

- przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych (tj. produktów wymienionych w Załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej) objętych certyfikatem systemu rolnictwa ekologicznego.

W ramach obszaru A i B wspierane są inwestycje materialne i niematerialne dotyczące:

- budowy budynków lub budowli,
- zakupu technologii na cele:
  - a) przetwarzania produktów rolnych lub
  - b) wprowadzania do obrotu produktów rolnych (w tym przechowywania, sortowania, pakowania, przygotowania do sprzedaży – wyłącznie w przypadku zorganizowanych form współpracy rolników),
- ochrony środowiska,
- infrastruktury do przetwarzania odpadów żywnościowych na biokomponenty lub przetwarzania produktów ubocznych powstałych przy wytwarzaniu produktów rolnych.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Obszar A – PRZETWÓRSTWO I WPROWADZANIE DO OBROTU PRODUKTÓW ROLNYCH (MŚP)

O pomoc może się ubiegać:

MŚP, tj. podmiot prowadzący działalność jako mikro, małe lub średnie przedsiębiorstwo, który:

- przetwarza produkty rolne i wytwarza w wyniku tego procesu produkty rolne (Załącznik nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu UE - Annex), z wyłączeniem produktów rybołówstwa i akwakultury,
- wprowadza do obrotu produkty rolne - wyłącznie w przypadku zorganizowanych form współpracy rolników takich jak: grupy producentów rolnych i ich związki, spółdzielnie, spółdzielnie rolników, organizacje producentów i ich zrzeszenia, organizacje międzybranżowe,
- zobowiązuje się do nabywania produktów rolnych w okresie 5-ciu lat po zakończeniu realizacji projektu (zobowiązanie weryfikowanie po zakończeniu inwestycji i wypłacie pomocy) - bezpośrednio od producentów rolnych lub zorganizowanych form współpracy rolników (j.w.) - w co najmniej 50% całkowitej ilości surowców niezbędnych do produkcji, umowy na dostawy co najmniej 3 letnie przez okres co najmniej 5 lat) - warunek ten nie dotyczy zorganizowanych form współpracy rolników (j.w.),
- realizuje inwestycje zakładające wzrost mocy produkcyjnych pod warunkiem udokumentowania bazy surowcowej i możliwości zbytu produkcji,
- realizuje inwestycję objętą dofinansowaniem na obszarach wiejskich.

Obszar B - PRZETWÓRSTWO I WPROWADZANIE DO OBROTU EKOLOGICZNYCH PRODUKTÓW ROLNYCH (MŚP)

O pomoc może się ubiegać:

MŚP, tj. podmiot prowadzący działalność jako mikro, małe lub średnie przedsiębiorstwo, który:

- przetwarza produkty rolne objęte certyfikatem systemu rolnictwa ekologicznego i wytwarza w wyniku tego procesu produkty rolne (Załącznik nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu UE - Annex) objęte systemem rolnictwa ekologicznego tj. certyfikowane produkty ekologiczne powstałe w wyniku przetwarzania produktów rolnych objętych art. 2 ust. 1 rozporządzenia PE i Rady (UE) 2018/848 (z wyłączeniem produktów rybołówstwa i akwakultury), lub
- wprowadza do obrotu produkty rolne objęte certyfikatem systemu rolnictwa ekologicznego (z wyłączeniem produktów rybołówstwa i akwakultury) - wyłącznie w przypadku zorganizowanych form współpracy rolników takich jak: grupy producentów rolnych i ich związki, spółdzielnie, spółdzielnie rolników, organizacje producentów i ich zrzeszenia, organizacje międzybranżowe;
- zobowiązuje się do nabywania produktów rolnych objętych certyfikatem systemu rolnictwa ekologicznego w okresie 5-ciu lat po zakończeniu realizacji projektu (zobowiązanie weryfikowanie po zakończeniu inwestycji i wypłacie pomocy) - bezpośrednio od objętych systemem rolnictwa ekologicznego producentów rolnych lub zorganizowanych form współpracy takich rolników - w co najmniej 50% całkowitej ilości surowców niezbędnych do produkcji, umowy na dostawy co najmniej 3 letnie przez okres co najmniej 5 lat) - warunek ten nie dotyczy zorganizowanych form współpracy rolników;
- realizuje inwestycje zakładające wzrost mocy produkcyjnych pod warunkiem udokumentowania bazy surowcowej i możliwości zbytu produkcji;
- realizuje inwestycję objętą dofinansowaniem na obszarach wiejskich.

Beneficjent

Obszar A – PRZETWÓRSTWO I WPROWADZANIE DO OBROTU PRODUKTÓW ROLNYCH (MŚP)

Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwo (MŚP), które spełnia warunki kwalifikowalności.
Obszar B - PRZETWÓRSTWO I WPROWADZANIE DO OBROTU EKOLOGICZNYCH PRODUKTÓW ROLNYCH (MŚP)

Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwo (MŚP), które spełnia warunki kwalifikowalności.

Forma i wysokość wsparcia (7)

☒ Grant
☐ Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

☒ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary	☐ unit costs	☐ lump sums	☐ flat-rate financing
--	-------------------------------------	------------------------------------	--

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Obszar A – PRZETWÓRSTWO I WPROWADZANIE DO OBROTU PRODUKTÓW ROLNYCH (MŚP)

Forma pomocy: REFUNDACJA

Intensywność pomocy:

- do 50% kosztów kwalifikowalnych operacji.
- do 60% kosztów kwalifikowalnych operacji dla beneficjentów prowadzących działalność w formie zorganizowanych form współpracy rolników (j.w.)

Obszar B - PRZETWÓRSTWO I WPROWADZANIE DO OBROTU EKOLOGICZNYCH PRODUKTÓW ROLNYCH (MŚP)

Forma pomocy: REFUNDACJA

Intensywność pomocy:

- do 60% kosztów kwalifikowalnych operacji

W odniesieniu do inwestycji realizowanych przez mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) - pomoc przyznana jednemu beneficjentowi w formie refundacji w okresie realizacji Programu wynosi maksymalnie 10 000 000 zł. Minimalna kwota pomocy na realizację operacji wynosi 100 000 zł.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Pomoc spełnia wymogi określone w pkt 1.1.1.4 Wytocznych UE w sprawie pomocy państwa w sektorach rolnym i leśnym oraz na obszarach wiejskich w latach 2014-2020.

Numer notyfikacji: w przygotowaniu

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

SA case number

EAFRD amount (EUR):

112 200 000

National co-financing (EUR):

91 800 000

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Instrument zgodny z zasadami WTO

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
10_7_1		Rozwój współpracy w ramach łarlicucha wartości (dotacja) - poza gospodarstwem	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.39 - Liczba przedsiębiorstw większych, w tym przedsiębiorstw

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_7_1 - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) - poza gospodarstwem	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				2 266 666,67	2 185 714,29	2 225 454,55		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.24 - Number of supported off-farm productive investment operations or units				9,00	28,00	55,00		92,00
TOTAL	O.24 - Number of supported off-farm productive investment operations or units								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)				20 400 000,00	61 200 000,00	122 400 000,00		204 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)				11 220 000,00	33 660 000,00	67 320 000,00		112 200 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.10 I 10.7.2 – Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (Instrumenty finansowe) – poza gospodarstwem

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 3.P.3.	Rozwój współpracy, poprawa konkurencyjności i innowacyjności w ramach łańcucha wartości	wymagana (++)	P
CS 3.P.6.	Promowanie rozwiązań wspierających umowy na dostawy pomiędzy rolnikami a przemysłem przetwórczym	pożądana (+)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.39^{CU} Liczba przedsiębiorstw wiejskich, w tym przedsiębiorstw biogospodarki rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

W ramach Instrumentów Finansowych nie stosuje się kryteriów wyboru operacji.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

O pomoc może się ubiegać:

(MŚP) - podmiot prowadzący działalność jako mikro, małe lub średnie przedsiębiorstwo, który:

- przetwarza produkty rolne i wytwarza w wyniku tego procesu produkty rolne (Załącznik nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu UE – Annex) oraz nierolne (non- Annex), z wyłączeniem produktów rybnych,
- przetwarza odpady żywnościowe na biokomponenty dla sektora niespożywczego,
- przetwarza produkty uboczne powstałe przy wytwarzaniu produktów rolnych i nierolnych,
- realizuje inwestycję przyczyniającą się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu”.

Podmiot, który wprowadza do obrotu produkty rolne – wyłącznie w przypadku zorganizowanych form współpracy rolników takich jak: grupy producentów rolnych i ich

związki, spółdzielnie, spółdzielnie rolników, organizacje producentów i ich zrzeszenia, organizacje międzybranżowe.

Duży przedsiębiorca, który:

przetwarza odpady żywnościowe na biokomponenty dla sektora niespożywczego, przetwarza produkty uboczne powstałe przy wytwarzaniu produktów rolnych i nierolnych,

realizuje inwestycję przyczyniającą się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu”,

realizuje inwestycję w zakresie wytwarzania gotowej paszy wolnej od organizmów genetycznie zmodyfikowanych (bez-GMO) w oparciu o rośliny białkowe.

Pomoc z wykorzystaniem instrumentów finansowych udzielana jest na inwestycje materialne i niematerialne dotyczące:

- przetwarzania lub sprzedaży/zbywania produktów rolnych (tj. produktów wymienionych w Załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej) i nierolnych -

z wyłączeniem produktów rybnych,

-- przetwarzania odpadów żywności i produktów ubocznych przetwórstwa (rolnych i nierolnych) na biokomponenty, np. bioprodukty czy biogaz, lub produkty bardziej przetworzone dla sektora nieżywnościowego, inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu”, oraz kapitał obrotowy zgodnie z art. 80. ust.3 z rozporządzenia o Planach strategicznych WPR.

Ostateczny odbiorca

1. Mikro, mały i średni przedsiębiorca (MŚP), który prowadzi działalność gospodarczą w zakresie objętym warunkami kwalifikowalności.
2. Duży przedsiębiorca – realizujący projekty inwestycyjne w zakresie objętym warunkami kwalifikowalności.

Forma i wysokość wsparcia (7)

☐ Grant
☒ Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

☐ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary	☐ unit costs	☐ lump sums	☐ flat-rate financing
---	-------------------------------------	------------------------------------	--

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Instrumenty finansowe – gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty oraz 50% dotacja na spłatę odsetek, w przypadku gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu” (zielone inwestycje).

Dotacja na spłatę odsetek dotyczy kredytów objętych gwarancją.

Udzielenie gwarancji jest bezpłatne.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Pomoc zgodna z zasadami określonymi w pkt 1.1.1.4 Wytocznych UE w sprawie pomocy państwa w sektorach rolnym i leśnym oraz na obszarach wiejskich w latach 2014-2020.

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

SA case number

EAFRD amount (EUR):

11 000 000

National co-financing (EUR):

9 000 000

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 11 i 12 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	10_7_2		Rozwój współpracy w ramach łańcucha	Instrument finansowy	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.39 - Liczba przedsiębiorstw w wiejskich, w

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_7_2 - Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (Instrumenty finansowe) - poza	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	153 846,15	153 846,15	153 846,15	153 846,15	150 000,00	153 846,15	166 666,67	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.24 - Number of supported off-farm productive investment operations or units (Operations)	13,00	26,00	26,00	26,00	20,00	13,00	6,00	130,00
TOTAL	O.24 - Number of supported off-farm productive investment operations or units (Operations)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	2 000 000,00	4 000 000,00	4 000 000,00	4 000 000,00	3 000 000,00	2 000 000,00	1 000 000,00	20 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	1 100 000,00	2 200 000,00	2 200 000,00	2 200 000,00	1 650 000,00	1 100 000,00	550 000,00	11 000 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	2 000 000,00	4 000 000,00	4 000 000,00	4 000 000,00	4 000 000,00	2 000 000,00	1 000 000,00	
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	1 100 000,00	2 200 000,00	2 200 000,00	2 200 000,00	1 650 000,00	1 100 000,00	550 000,00	
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.11 I 10.8 – Scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO2 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 2.P 1.	Wzrost efektywności czynników wytwórczych, w tym produkcji zwierzęcej, w sposób zrównoważony	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.9 ^{CU} ^{PR} Odsetek rolników korzystających ze wsparcia na inwestycje na restrukturyzację i modernizację, w tym na bardziej efektywne gospodarowanie zasobami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5) Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja przyczyni się do poprawy rozłogu gruntów, a w konsekwencji - do poprawy konkurencyjności polskiego rolnictwa poprzez realizację inwestycji polegających na budowie lub modernizacji dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych oraz urządzeń wodnych zwiększających retencję.

Kryteria wyboru mogą dotyczyć w szczególności:

1. Inwestycji przyczyniających się do zwiększenia retencji wodnej na gruntach rolnych (mała retencja wodna w tym tworzenie lub odtworzenie śródpolnych oczek wodnych i mokradeł czy małych zbiorników wodnych)
2. Inwestycji zawierających rozwiązania ukierunkowane na ochronę przyrody i ochronę środowiska (zachowanie zadarnionych skarp oraz zachowanie lub wyznaczenie pasów ochronnych o charakterze zakrzewień lub zadrzewień śródpolnych, wyznaczenie granicy polno-leśnej czy strefy buforowej).

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

W ramach interwencji wspierane będą prace związane z opracowaniem i realizacją projektu scalenia wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym.

Realizowane na gruntach, z których co najmniej 50% powierzchni uprawnione jest do otrzymania podstawowego wsparcia dochodu (grunty utrzymywane w dobrej kulturze rolnej zgodnej z ochroną środowiska).

Określono środowiskowe uwarunkowania realizacji przedsięwzięcia.

Opracowano założenia do projektu scalenia gruntów.

Zgodne z ustawą z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów (Dz. U. z 2018 r. poz. 908) w szczególności poparte wystąpieniem do starosty ponad 50% właścicieli

gospodarstw rolnych z projektowanego obszaru scalenia lub na wnioszek właścicieli gruntów, których łączny obszar przekracza połowę powierzchni projektowanego obszaru scalenia. Pomocy nie przyznaje się na realizację scaleń infrastrukturalnych.

Beneficjent zobowiązuje się do utrzymania zrealizowanej operacji w okresie 5 lat od ostatniej płatności.

Beneficjent

Starosta

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

- reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Pomoc ma formę dotacji w postaci refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji.

100% kosztów kwalifikowalnych.

Wysokość pomocy na opracowanie projektu scalenia nie może przekroczyć kwoty:

- równowartości 3 600 zł na 1 ha gruntów objętych postępowaniem scaleniowym dla województw: dolnośląskiego, lubelskiego, małopolskiego, podkarpackiego, śląskiego, świętokrzyskiego;
- równowartości 2 925 zł na 1 ha gruntów objętych postępowaniem scaleniowym dla pozostałych województw.

Wysokość pomocy na wykonanie zagospodarowania poscaleniowego nie może przekroczyć kwoty:

- równowartości 9 000 zł na 1 ha gruntów objętych postępowaniem scaleniowym dla województw: dolnośląskiego, lubelskiego, małopolskiego, podkarpackiego, śląskiego, świętokrzyskiego;
- równowartości 8 550 zł na 1 ha gruntów objętych postępowaniem scaleniowym dla pozostałych województw.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

- Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

- Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

- Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 lit. g oraz ust. 11 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja zgodna z zasadami WTO (ust. 2 lit g oraz ust. 11 załącznika nr 2).

Pomoc ma na celu poprawę rozłogu gruntów tj. dostosowaniach strukturalnych poprzez wsparcie inwestycyjne, co przyczyni się do poprawy konkurencyjności polskiego rolnictwa. Ponadto pomoc nie będzie obejmowała bezpośrednich płatności na rzecz producentów lub przetwórców. Jednocześnie w ramach zagospodarowania poscaleniowego będą realizowane inwestycje o charakterze infrastrukturalnym w tym w zakresie dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych oraz dojazdów do zabudowań poszczególnych uczestników scalenia tj. pomoc będzie dedykowana na cele inwestycji podstawowych nie w poszczególnych gospodarstwach rolnych. Jednocześnie uczestnicy postępowania scaleniewego nie będą ponosili kosztów związanych z użytkowaniem infrastruktury.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	10_8		Scalenie gruntów wraz z zagospodarowaniami	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.9 - Odsetek rolników korzystających

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_8 - Scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				2 834 240,00	2 834 240,00	2 834 240,00	2 834 240,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.24 - Number of supported off-farm productive investment operations or units (Operations)				10,00	10,00	20,00	8,00	48,00
TOTAL	O.24 - Number of supported off-farm productive investment operations or units (Operations)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)				28 342 400,00	28 342 400,00	56 657 600,00	22 657 600,00	136 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)				15 588 320,00	15 588 320,00	31 161 680,00	12 461 680,00	74 800 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.12 I 10.9.1 – Rozwój usług rolnictwa precyzyjnego na rzecz ochrony środowiska i klimatu

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SOS Wspieranie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych

XCO Przekrojowy cel polegający na modernizacji sektora przez sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacji i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, a także zachęcanie do ich wykorzystywania

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 10.P.6.	Podniesienie innowacyjności sektora poprzez tworzenie i wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań	krytyczna (++++)	P
CS 5.P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (++++)	P
CS 5.P4.	Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza	pożądana (+)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.27 Liczba operacji przyczyniających się do zrównoważenia środowiskowego, łagodzenia zmiany klimatu oraz celów w zakresie przystosowania się na obszarach wiejskich

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Celem interwencji jest wdrażanie nowych modeli biznesu i organizacji rynku na obszarach wiejskich, poprzez wsparcie inwestycyjne podmiotów świadczących usługi rolnicze dotyczące ochrony środowiska i klimatu z wykorzystaniem technologii rolnictwa precyzyjnego. Pozwoli to chronić zasoby naturalne oraz klimat z wykorzystaniem rozwiązań cyfrowych.

Kryteria wyboru mogą w szczególności dotyczyć:

- świadczenia usług rolniczych na obszarach o wysokim rozdrobieniu agrarnym,
- świadczenia usług rolniczych z wykorzystaniem technologii rolnictwa precyzyjnego w następujących obszarach tematycznych:
  - ograniczenie zużycia środków ochrony roślin i nawozów,
  - zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi,
  - ograniczenie uciążliwości środowiskowej produkcją zwierzęcą,
- jeżeli podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy nie uzyskał pomocy finansowej
- w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w ramach działania Rozwój przedsiębiorczości - rozwój usług rolniczych w zakresie wykorzystania technologii cyfrowych.

W ramach interwencji wspierane będą materialne i niematerialne inwestycje wykorzystujące technologie cyfrowe związane z:

- stosowaniem lub ograniczeniem stosowania nawozów lub środków ochrony roślin (np. oprzyrządowanie do niskoemisyjnej aplikacji nawozów, oprzyrządowanie do precyzyjnego stosowania środków ochrony roślin, pielniki),
- zrównoważonym zarządzaniem wodą (np. tensjometry, sondy, czujniki, monitoring warunków klimatycznych i wilgotności gleby),

- zarządzaniem stadem, w szczególności w zakresie żywienia, dobrostanu, zdrowotności (np. *pedometry, akcelerometry, czujniki do pomiaru jakości powietrza*),
- wspieraniem procesu podejmowania decyzji w gospodarstwie (np. stacje bazowe służące do przesyłu danych, sensory, czujniki do pomiaru wilgotności gleby, zasolenia gleby, temperatury, jakości powietrza, stacje meteo, technologie umożliwiające zbieranie różnego rodzaju danych, bezpieczne ich przechowywanie, przetwarzanie i analizę na potrzeby zarządzania gospodarstwem rolnym).

W ramach operacji w ww. technologiach może być związany zakup sprzętu komputerowego, gotowych rozwiązań takich jak aplikacje, chmury obliczeniowe, przestrzenie dyskowe. Nie przewiduje się wsparcia np. w zakresie zakupu: ciągników rolniczych, kombajnów zbożowych, opryskiwaczy, rozsiewaczy, rozrzutników, wozów asenizacyjnych, sieczkarni polowych, ładowarek samobieżnych i przyczep rolniczych.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Wnioskodawca przedłoży biznesplan dotyczący rozwoju działalności gospodarczej, zakładający prowadzenie rentownej działalności w zakresie świadczonych usług z wykorzystaniem technologii rolnictwa precyzyjnego. Usługi te powinny być świadczone na rzecz gospodarstw rolnych.

Wnioskodawca będzie miał obowiązek dokumentowania świadczenia usług w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zapewniającej przychód. Związane jest z zabezpieczeniem przed ryzykiem tworzenia sztucznych warunków w celu uzyskania wsparcia, tj. wykorzystania technologii cyfrowych we własnym gospodarstwie rolnym wnioskodawcy.

Beneficjent

Osoba fizyczna/prawna/jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej:

- prowadząca działalność gospodarczą w ramach świadczenia usług rolniczych dotyczących ochrony środowiska i klimatu jako mikro- lub małe- przedsiębiorstwo z wykorzystaniem technologii cyfrowych.

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
- Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

- reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary
- unit costs
- lump sums
- flat-rate financing

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Pomoc ma formę dotacji w postaci refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji.

W okresie programowania maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi nie może przekroczyć 500 tys. zł.

Intensywność pomocy: do 65% kosztów inwestycji kwalifikującej się do wsparcia.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

- Tak
- Nie
- Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Intervencja wykracza poza art. 42 TFUE w całości.

de minimis

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

81 950 000

National co-financing (EUR):

67 050 000

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 12 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

W ramach tej interwencji mogą być realizowane wyłącznie takie rodzaje operacji, które będą wykorzystywały technologie cyfrowe na rzecz ochrony środowiska. Inwestycje, które będą określone na podstawie jasno sformułowanych kryteriów w ramach programów rządowych mających na celu ochronę środowiska, włączając w to warunki metod produkcji i jej składników.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (M5)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	10_9_1		Rozwój usług rolnictwa 4.0 na rzecz ochrony	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.27 - Liczba operacji przyczyniającyc

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_9_1 - Rozwój usług rolnictwa 4.0 na rzecz ochrony środowiska i klimatu	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			112 452,83	112 452,83	112 452,83	112 452,83	112 452,83	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.24 - Number of supported off-farm productive investment operations or units (Operations)			265,00	265,00	265,00	265,00	265,00	1325,00
TOTAL	O.24 - Number of supported off-farm productive investment operations or units (Operations)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)			29 800 000,00	29 800 000,00	29 800 000,00	29 800 000,00	29 800 000,00	149 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)			16 390 000,00	16 390 000,00	16 390 000,00	16 390 000,00	16 390 000,00	81 950 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.13 I 10.9.2 – Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa (Instrumenty finansowe)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S08 Promote employment, growth, gender equality, including the participation of women in farming, social inclusion and local development in rural areas, including the circular bio-economy and sustainable forestry

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 8.P.9.	Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.39 ^{CU} Liczba przedsiębiorstw wiejskich, w tym przedsiębiorstw biogospodarki rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)
Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)
W ramach Instrumentów Finansowych nie stosuje się kryteriów wyboru operacji. Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

O pomoc może ubiegać się podmiot będący mikro-, małym – lub średnim przedsiębiorstwem prowadzącym działalność gospodarczą w zakresie usług rolniczych i leśnych.

Do wsparcia udzielanego w formie instrumentów finansowych kwalifikują się inwestycje materialne i niematerialne oraz kapitał obrotowy zgodnie z art. 80 ust. 3 rozporządzenia o Planach strategicznych WPR związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą w zakresie usług rolniczych i leśnych.

Celem interwencji jest wdrażanie nowych modeli biznesu i organizacji rynku na obszarach wiejskich, jak również wzrost poziomu przedsiębiorczości rolniczej poprzez wsparcie inwestycyjne podmiotów świadczących usługi na rzecz rolnictwa lub leśnictwa, w tym również przez ochronę zasobów naturalnych oraz klimatu również z wykorzystaniem innowacji i rozwiązań cyfrowych.

Zakres interwencji: Inwestycje dotyczące działalności polegającej na świadczeniu usług rolniczych i leśnych.

Ostateczny odbiorca:

Osoba fizyczna/prawna/jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej/spółka wodna:

- prowadząca działalność gospodarczą w ramach świadczenia usług rolniczych jako mikro-, małe – lub średnie przedsiębiorstwo wspomagającą produkcję roślinną, lub wspomagającą chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, lub następującą po zbiorach;
- prowadząca działalność gospodarczą w ramach świadczenia usług leśnych jako mikro-, małe- lub średnie- przedsiębiorstwo;

- prowadząca działalność gospodarczą w ramach świadczenia usług rolniczych jako mikro-, małe- lub średnie- przedsiębiorstwo z wykorzystaniem technologii cyfrowych (Rolnictwo 4.0) lub w zakresie zabezpieczenia/utrzymania urządzeń wodnych dla spółek wodnych lub związków spółek wodnych w rozumieniu ustawy prawo wodne;
- prowadząca działalność gospodarczą w ramach świadczenia usług rolniczych lub leśnych jako mikro-, małe- lub średnie- przedsiębiorstwo w ramach mycia i dezynfekcji budynków inwentarskich, hal produkcyjnych oraz urządzeń, maszyn i pojazdów rolniczych i leśnych.

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
- Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

- reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Instrumenty finansowe – gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty oraz 50% dotacja na spłatę odsetek, w przypadku gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu.

Dotacja na spłatę odsetek dotyczy kredytów objętych gwarancją.

Udzielenie gwarancji jest bezpłatne.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

- Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Pomoc zgodna z przepisami rozporządzenia Komisji (UE) nr 1407/2013 w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis.

Type of state aid instrument to be used for clearance:

- Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

27 500 000

National co-financing (EUR):

22 500 000

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

- Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 11 i 12 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	10_9_2		Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa	Instrument finansowy	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.39 - Liczba przedsiębiorstw w wiejskich, w

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_9_2 - Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa (Instrumenty finansowe)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.24 - Number of supported off-farm productive investment operations or units (Operations)			120,00	120,00	120,00	100,00	40,00	500,00
TOTAL	O.24 - Number of supported off-farm productive investment operations or units (Operations)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)			12 000 000,00	12 000 000,00	12 000 000,00	10 000 000,00	4 000 000,00	50 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)			6 600 000,00	6 600 000,00	6 600 000,00	5 500 000,00	2 200 000,00	27 500 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)			12 000 000,00	12 000 000,00	12 000 000,00	10 000 000,00	4 000 000,00	
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)			6 600 000,00	6 600 000,00	6 600 000,00	5 500 000,00	2 200 000,00	
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

5.3.3.14 I 10.10 – Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz wdrożenie koncepcji inteligentnych wsi

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

S08 Promote employment, growth, gender equality. Including the participation of women in farming, social inclusion and local development in rural areas. Including the circular bio-economy and sustainable forestry

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 8.P.11.	Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego	krytyczna (+++)	P
CS 8.P.3.	Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej typu: gospodarka wodno-ściekowa	wymagana (++)	P
CS 8.P.4.	Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	wymagana (++)	P
CS 8.P.8.	Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym	wymagana (++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubiona czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.41 Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja wspiera rozwój infrastruktury wiejskiej, przyczyniając się tym samym do poprawy warunków życia, a także będzie wspierać infrastrukturę ukierunkowaną na poszanowanie środowiska i klimatu.

W ramach interwencji przewiduje się dwa schematy:

Obszar A Inwestycje w zakresie systemów indywidualnego oczyszczania ścieków.

Obszar B Inteligentna wieś

W ramach tego obszaru przewiduje się realizację wdrożenia wybranych elementów koncepcji inteligentnych wsi obejmujących inwestycyjne infrastrukturalne, które w sposób oddolny, kompleksowy i innowacyjny pozwolą na rozwiązanie konkretnego oraz istotnego problemu zaznaczającego się na danym terenie, a odnoszącego się np. do poprawy jakości życia ludności, ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych, podniesienia jakości usług publicznych, poszanowania środowiska przyrodniczego, zwiększenia zatrudnienia oraz włączenia cyfrowego. W szczególności planuje się wsparcie działań odpowiadających na zdiagnozowane potrzeby społeczności lokalnych i angażujących ich zasoby lokalne. W ramach tej interwencji preferowane będą w szczególności inwestycje w zakresie nowoczesnej infrastruktury, w tym infrastruktury służącej adaptacji do zmian klimatu i ochronie środowiska (np. poprzez budowę instalacji odnawialnych źródeł energii, zbiorników retencyjnych w celu gromadzenia wód opadowych i roztopowych oraz budownictwo pasywne)".

Kryteria wyboru będą w szczególności dotyczyć:

Obszar A Inwestycje w zakresie systemów indywidualnego oczyszczania ścieków:

- operacji realizowanych na obszarach uboższych oraz charakteryzujących się wysokim wskaźnikiem bezrobocia,
- wskaźnika zwodociągowania,

- wskaźnik skanalizowania.

Obszar B Inteligentna wieś:

- oddziaływania zrealizowanego projektu na rozwój miejscowości,
- zastosowania komponentów cyfrowych,
- określenia dalszego funkcjonowania projektu,
- kompleksowości i dojrzałości proponowanych rozwiązań,
- stopnia innowacyjności,
- wskazania wymiaru ekonomicznego przedsięwzięcia,
- zastosowania rozwiązań z zakresu biogospodarki zrównoważonej,
- liczba podmiotów zaangażowanych w realizację projektu po jego oddaniu do realizacji

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Pomoc może być przyznana jeśli:

- w obszarze A:

- operacja realizowana jest w miejscowościach położonych poza aglomeracjami zdefiniowanymi w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

- w obszarze B:

- przygotowana koncepcja inteligentnej wsi jest spójne z koncepcją określoną w interwencji LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)
- zawiera elementy dla którego inwestorem może być gmina lub związek międzygminny

Beneficjent zobowiązuje się do utrzymania zrealizowanej operacji w okresie 5 lat od ostatniej płatności

Beneficjent

Gmina lub związek międzygminny.

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
- Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

- reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary
- unit costs
- lump sums
- flat-rate financing

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji.

Intensywność pomocy wynosi do 75% (i nie mniej niż 30%) kosztów kwalifikowalnych operacji, z czego pomoc finansowana z EFRROW wynosi maksymalnie 55% (a w regionie Warszawa - 43%) kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% (a w regionie Warszawa - 32%) kosztów kwalifikowalnych - ze środków budżetu państwa.

W obszarze A wysokość pomocy nie może przekroczyć 1,5 mln zł na obszar gminy w okresie realizacji Programu.

Wysokość pomocy udzielonej na realizację operacji w schemacie B nie może przekroczyć 10 mln zł a pomoc przyznaje się na operację o planowanej wysokości kosztów kwalifikujących się do wsparcia powyżej 1,5 mln zł.

Wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości co najmniej 45% (a w regionie Warszawa - 57%) kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta w wysokości co najmniej 25% kosztów kwalifikowalnych projektu oraz ze środków budżetu państwa w wysokości maksymalnie 20% (a w regionie Warszawa - 32%) kosztów kwalifikowalnych projektu.

Oprócz pomocy finansowej wypłacanej przez agencję płatniczą (maksymalnie 75% kosztów kwalifikowalnych), wydatkami publicznymi w rozumieniu art. 3 lit. dla SPReg jest także

wkład własny beneficjenta, będącego jednostką sektora finansów publicznych, w realizowaną operację, z tym, że ta część tego wkładu, która powoduje zaburzenie proporcji pomiędzy wkładem EFRROW, a wymaganym krajowym wkładem środków publicznych równej 55% do 45% (a w regionie Warszawa 43% do 57%) - nie stanowi kwalifikowalnych wydatków publicznych, w rozumieniu art. 91 *rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR*.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 lit g załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Pomoc ma na celu wsparcie rozwoju podstawowej infrastruktury wiejskiej oraz odnowę wsi, przyczyniając się tym samym do poprawy warunków życia społeczności wiejskiej jednocześnie wsparcie ukierunkowane jest na poszanowanie środowiska i klimatu.

Ponadto pomoc nie będzie obejmowała bezpośrednich płatności na rzecz producentów lub przetwórców. Nakłady będą dokonywane tylko na cele inwestycji podstawowych i nie będą one obejmowały subsydiów na nakłady i koszty eksploatacji a użytkownicy nie będą ponosili żadnych opłat.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 72, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (M5)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	10_10_1		Przydomowe oczyszczalnie	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.41 - Odsetek ludności wiejskiej
	10_10_2		Smart Village	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.41 - Odsetek ludności wiejskiej

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_10_1 - Przydomowe oczyszczalnie	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		448 594,20	448 594,21	450 280,65	448 594,20	446 219,29		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.22 - Number of supported infrastructures investment operations or units (Operations)		89,00	178,00	266,00	89,00	17,00		639,00
10_10_2 - Smart Village	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)								
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)			2 996 255,00	2 996 255,00	2 996 255,00	2 996 255,00		
	O.22 - Number of supported infrastructures investment operations or units (Operations)								
TOTAL	O.22 - Number of supported infrastructures investment operations or units (Operations)			4,00	5,00	5,00	2,00		16,00
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		39 924 884,00	91 834 790,00	134 755 929,00	54 906 159,00	13 578 238,00		335 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		21 958 686,20	50 509 134,50	74 115 760,95	30 198 387,45	7 468 030,90		184 250 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)									
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

5.3.3.15 I 10.11 – Zalesianie gruntów rolnych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO5	Wsparanie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmocnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gr	wymagana (++)	Y
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.17 ^{CU} ^{PR}	Obszar objęty wsparciem na zalesianie, odbudowę systemu rolno-leśnego, z uwzględnieniem podziału

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5) Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

W ramach interwencji premiowane będą zalesienia wpływające na osiągnięcie celów w zakresie zapobiegania erozji oraz wzmocnienia ekologicznej stabilności obszarów leśnych. Dodatkowo, w celu wzmocnienia wpływu zalesień na bioróżnorodność preferowane będą zalesienia przyczyniające się do tworzenia korytarzy ekologicznych.

Interwencja ma na celu zwiększanie obszarów leśnych poprzez wsparcie zalesiania gruntów. Obszary zalesione przyczyniają się bezpośrednio do sekwestracji dwutlenku węgla oraz mają korzystny wpływ na gleby i warunki wodne poprzez m.in. zapobieganie erozji i zwiększenie retencji na obszarach wiejskich. Pełnią również ważne funkcje w zakresie ochrony bioróżnorodności i wzbogacania krajobrazu.

Interwencja przyczyni się do realizacji ogólnokrajowego celu ujętego w Krajowym Programie Zwiększania Lesistości, polegającego na zwiększeniu lesistości Polski do 33% po roku 2050. Realizacja interwencji przyczynia się do realizacji założeń Europejskiego Zielonego Ładu, w tym strategii na rzecz bioróżnorodności 2030, gdzie wskazuje się, że zalesianie, ponowne zalesianie i sadzenie drzew służące różnorodności biologicznej oraz odbudowie ekosystemów będą promowane m.in. za pośrednictwem planów strategicznych WPR.

Jednocześnie przyczynia się do wypełniania planu działania, zawartego w Nowej strategii leśnej UE 2030 r., dotyczącego zasadzenia co najmniej 3 mld dodatkowych drzew w UE do 2030 r.

W ramach interwencji:

- przyznawane będzie wsparcie na wykonanie zalesienia oraz jego ochronę przed zniszczeniem;
- zalesienia wykonane będą rodzimymi gatunkami drzew lub krzewów, w tym m.in. biocenotycznymi lub miododajnymi;

- w składzie gatunkowym zalesień przeważać będą gatunki liściaste, o ile pozwolą na to warunki siedliskowe;
- skład gatunkowy zalesień dostosowany będzie do warunków siedliskowych, środowiskowych i klimatycznych danego obszaru;
- premiovane będą zalesienia wpływające na osiągnięcie celów w zakresie zapobiegania erozji oraz wzmacniania ekologicznej stabilności obszarów leśnych;
- w celu wypełnienia założeń Priorytetowych Ram Działań dla Sieci Natura 2000 (PAF) preferowane będą zalesienia tworzące korytarze ekologiczne w ramach Sieci Natura 2000, o ile tego typu obszary przewidziane będą do zalesienia w Planach Zadań Ochronnych lub Planach Ochrony dla obszarów Natura 2000;
- pomoc przyznawana będzie do gruntów, dla których opracowany jest plan zalesienia przez Nadleśniczego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe;
- wspierane będą zalesienia spójne z celami w zakresie klimatu i środowiska zgodnymi z zasadami zrównoważonej gospodarki leśnej, określonymi w ogólnoeuropejskich wytycznych dotyczących zalesiania i ponownego zalesiania;
- zalesienia wykonywane będą zgodnie z przepisami o ochronie przyrody i ocenach oddziaływania na środowisko - w wymaganych przepisami przypadkach, po wcześniejszych konsultacjach planowanego zalesienia - z właściwymi organami w zakresie obszarowych form ochrony przyrody, natomiast w przypadku obszarów wyznaczonych jako Natura 2000 w ramach dyrektywy 2009/147/WE i dyrektywy 92/43/EWG - zgodnie z celami zarządzania tych obszarów,

co zapewni realizację celów środowiskowych.

Interwencja jest komplementarna z interwencją Premie zalesieniowej i pielęgnacyjnej, ponieważ ma na celu tworzenie terenów zalesionych możliwych do objęcia płatnościami w ramach zobowiązań z art. 70.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Pomoc przyznawana jest na zalesienie gruntów:

- rolnych - stanowiących grunty orne lub sady lub,
- innych niż rolne - wykazanych w ewidencji gruntów jako użytki rolne lub grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych, niewykorzystywane do produkcji rolniczej,
- minimalnej powierzchni - 0,1 ha,
- przeznaczonych do art. 3 pkt 1 zalesienia w dokumentach planistycznych gminy.

W jednym roku beneficjent może uzyskać pomoc maksymalnie do 40 ha gruntów.

Beneficjent

Rolnik, (w rozumieniu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR) - będący właścicielem gruntu, z wyłączeniem jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej reprezentujących Skarb Państwa w zakresie zarządzania mieniem.

Jednostki samorządu terytorialnego - będące właścicielami gruntów rolnych oraz gruntów innych niż rolne.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant

Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

unit costs

lump sums

flat-rate financing

Basis for the establishment*

Pomoc ma formę ryczałtu.

Wsparcie na zalesienie przyznawane jest jednorazowo za wykonanie zalesienia gruntów rolnych lub innych niż rolne lub dolesienie na terenach pokrytych częściowo samosiewem. Dodatkowo przyznawane jest wsparcie na ochronę nasadzeń przed zniszczeniami. Stawki na zalesienie i ich ochronę zostały określone ryczałtowo na 1 ha lub na metr bieżący. Odpowiadają 100% wyszacowanych kosztów inwestycyjnych. Stawki zróżnicowane są w zależności od ukształtowania terenu oraz rodzaju materiału użytego do zabezpieczenia drzewek przed zniszczeniami i wynoszą od ok. 16 000 do 21 000 zł/ha.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Pomoc zgodna z art. 32 rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014.

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

ERDF amount (EUR):

9 296 359

National co-financing (EUR):

2 324 090

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Interwencja zgodna z ust. 11 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☐	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☐	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☐	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	10_11		Zalesianie gruntów rolnych	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Średnia	R.17 - Obszar objęty wsparciem na

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_11 - Zalesianie gruntów rolnych	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		4648,18	4648,18	4648,18	4648,18	4648,18		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.21 - Number of supported on-farm non-productive investment operations or units (Liczba)		500,00	500,00	500,00	500,00	500,00		2500,00
TOTAL	O.21 - Number of supported on-farm non-productive investment operations or units (Liczba)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		2 324 089,80	2 324 089,80	2 324 089,80	2 324 089,80	2 324 089,80		11 620 449,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		1 859 271,84	1 859 271,84	1 859 271,84	1 859 271,84	1 859 271,84		9 296 359,20
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.16 I 10.12 – Tworzenie zadrzewień śródpolnych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO5	Wsparcie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najsłabszych gr	wymagana (++)	Y
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.17 ^{CU} ^{PR}	Obszar objęty wsparciem na zalesianie, odbudową systemu rolno-leśnego, z uwzględnieniem podziału

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5) Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja polegająca na założeniu zadrzewień śródpolnych, w celu zwiększenia pochłaniania dwutlenku węgla. W ramach interwencji preferowane będą nasadzenia w formie liniowej, tak aby jednocześnie spełniały funkcje przeciwwietrzne, wodochronne i przeciwerozyjne.

Interwencja wpływa też na ochronę zasobów naturalnych, takich jak woda, gleba i powietrze oraz wzrost różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich. Zadrzewienia przyczyniają się do zwiększania retencji wodnej oraz zmniejszają ilość zanieczyszczeń przedostających się do wód. Stanowią istotny element przeciwdziałania skutkom suszy. Zapobiegają erozji wodnej i wietrznej.

Nowozakładane zadrzewienia prowadzą do urozmaicenia krajobrazu rolniczego, wspomagają utrzymanie równowagi ekologicznej na obszarach wiejskich, stanowią miejsce bytowania wielu organizmów i bazę pokarmową m.in. dla ptaków i owadów zapylających, w szczególności pszczół, dla których oferują nie tylko pokarm, ale również miejsce na założenie gniazda.

Interwencja bezpośrednio realizuje cele Europejskiego Zielonego Ładu, w tym Strategii bioróżnorodności, dotyczące m.in.: ochrony i przywracania elementów krajobrazu charakteryzujących się bogatą różnorodnością biologiczną, powstrzymania i odwrócenia procesu spadku liczebności owadów zapylających, jak również przyczynia się do wypełniania planu działania, zawartego w Nowej strategii leśnej UE 2030 r., dotyczącego zasadzenia co najmniej 3 mld dodatkowych drzew w UE do 2030 r.

W ramach interwencji:

- przyznawane będzie wsparcie na tworzenie zadrzewień śródpolnych i ich ochronę przed zniszczeniem;
- nasadzenia prowadzone będą rodzimymi gatunkami drzew lub krzewów, w tym m.in. biocenotycznymi lub miododajnymi;
- w składzie gatunkowym nasadzeń przeważać będą gatunki liściaste, o ile pozwolą na to warunki siedliskowe;
- skład gatunkowy dostosowany będzie do warunków siedliskowych, środowiskowych i klimatycznych danego obszaru;
- rolnik będzie miał możliwość skonsultowania planowanego zadrzewienia z wyspecjalizowanym w tym zakresie doradcą rolnym, co zapewni realizację celów środowiskowych.

Interwencja jest komplementarna z interwencją Zalesianie gruntów rolnych, ponieważ uzupełnia możliwość uzyskania pomocy do gruntów, które z uwagi na warunki powierzchniowe (szerokość) nie kwalifikują się do zalesienia. Interwencja ma również komplementarny (uzupełniający) charakter z Ekoschematem -

Utrzymanie zadrzewień śródpolnych, ponieważ założone zadrzewienia będą mogły być pielęgnowane i utrzymywane dzięki wsparciu z I filara WPR, co zapewni długotrwały efekt środowiskowy.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem art. 3 pkt 1(5.2)

Pomoc przyznawana jest na tworzenie zadrzewień śródpolnych:

- na gruntach ornych,
- o powierzchni co najmniej 0,1 ha.

W jednym roku beneficjent może uzyskać pomoc maksymalnie do 40 ha.

Beneficjent

Rolnik,(w rozumieniu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR) - będący właścicielem gruntu z wyłączeniem jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej reprezentujących Skarb Państwa w zakresie zarządzania mieniem.

Jednostki samorządu terytorialnego - będące właścicielami gruntów rolnych.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant

Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

unit costs

lump sums

flat-rate financing

Basis for the establishment*

Pomoc na tworzenie zadrzewień śródpolnych ma formę ryczałtu wypłacanego jednorazowo za jego założenie.

Stawki płatności zostały określone ryczałtowo na 1 ha i odpowiadają 100% wyszacowanych kosztów inwestycyjnych. Stawki zróżnicowane są w zależności od ukształtowania terenu oraz rodzaju materiału użytego do zabezpieczenia drzewek przed zniszczeniem i wynoszą od ok. 10 000 do 18 000 zł/ha

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Interwencja zgodna z ust. 11 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☐	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☐	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☐	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (M5)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	10_12		Tworzenie zadrzewień śródpolnych	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Średnia	R.17 - Obszar objęty wsparciem na

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_12 - Tworzenie zadrzewień śródpolnych	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		3102,38	3102,38	3102,38	3102,38	3102,38		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.21 - Number of supported on-farm non-productive investment operations or units (Liczba)		387,00	387,00	387,00	387,00	387,00		1935,00
TOTAL	O.21 - Number of supported on-farm non-productive investment operations or units (Liczba)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		1 200 000,00	1 200 000,00	1 200 000,00	1 200 000,00	1 200 000,00		6 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		960 000,00	960 000,00	960 000,00	960 000,00	960 000,00		4 800 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union)								

5.3.3.17 I 10.13 – Zakładanie systemów rolno-leśnych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO5	Wsparzenie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najłagodniejszych gr	wymagana (++)	Y
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 6. P1.	Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego	krytyczna (+++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.17 ^{CU PR}	Obszar objęty wsparciem na zalesianie, odbudową systemu rolno-leśnego, z uwzględnieniem podziału

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5) Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja polegająca na założeniu systemu rolno-leśnego, pozwala na użytkowanie gruntu rolnego, na którym drzewa lub krzewy są zintegrowane z uprawą rolną na tym samym obszarze. Jest to wielofunkcyjne użytkowanie gruntu przynoszące korzyści środowiskowo-klimatyczne.

Systemy rolno-leśne przyczyniają się do redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz zwiększania zawartości materii organicznej w glebie. Wpływają na poprawę zasobów wodnych poprzez zwiększenie infiltracji oraz ochronę wód powierzchniowych, zapobiegają erozji. Mają pozytywny wpływ na różnorodność biologiczną, gdyż biocenotyczne i miododajne gatunki drzew lub krzewów są naturalnym środowiskiem występowania owadów zapylających, w szczególności pszczoł, dla których oferują nie tylko pokarm, ale również miejsce na założenie gniazda.

Systemy rolno-leśne, w których drzewa i krzewy stanowią część pastwiska dają zwierzętom ochronę przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi. Dzięki temu podnoszą dobrostan zwierząt, co przekłada się na poprawę ich produktywności i stanu zdrowia.

W Europejskim Zielonym Ładzie systemy rolno-leśne zaliczono do zrównoważonych praktyk, które powinny być promowane w ramach krajowych Planów Strategicznych Wspólnej Polityki Rolnej. Interwencja bezpośrednio przyczynia się do wypełniania planu działania, zawartego w Nowej strategii leśnej UE 2030 r., dotyczącego zasadzenia co najmniej 3 mld dodatkowych drzew w UE do 2030 r.

W ramach interwencji:

- przyznawane będzie wsparcie na założenie systemów rolno-leśnych i ich ochronę przed zniszczeniem;

- nasadzenia prowadzone będą rodzimymi gatunkami drzew lub krzewów, w tym m.in. biocenotycznymi lub miododajnymi;
- w składzie gatunkowym nasadzeń przeważać będą gatunki liściaste, o ile pozwolą na to warunki siedliskowe;
- skład gatunkowy dostosowany będzie do warunków siedliskowych, środowiskowych i klimatycznych danego obszaru;
- rolnik będzie miał możliwość skonsultowania planowanego systemu rolno-leśnego z wyspecjalizowanym w tym zakresie doradcą rolnym,

co zapewni realizację celów środowiskowych. Interwencja ma komplementarny (uzupełniający) charakter z Ekoschematem - Utrzymanie systemów rolno-leśnych, ponieważ założone systemy rolno-leśne będą mogły być pielęgnowane i utrzymywane dzięki wsparciu z I filara WPR, co zapewni długotrwały efekt środowiskowy.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Pomoc przyznawana jest na zakładanie systemów rolno-leśnych:

- na gruntach ornych lub TUZ, z wyłączeniem TUZ na Naturze 2000,
- o powierzchni co najmniej 0,1 ha.

W jednym roku beneficjent może uzyskać pomoc maksymalnie do 40 ha.

Beneficjent

Rolnik, (w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR) - będący właścicielem gruntu z wyłączeniem jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej reprezentujących Skarb Państwa w zakresie zarządzania mieniem.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant

Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

unit costs

lump sums

flat-rate financing

Basis for the establishment*

Wsparcie na zakładanie systemów rolno-leśnych jest przyznawane w formie ryczałtu, jednorazowo za jego założenie.

Stawki płatności zostały określone ryczałtowo na 1 ha i odpowiadają 100% wyszacowanych kosztów inwestycyjnych. Stawki są zróżnicowane w zależności od ukształtowania terenu oraz rodzaju materiału użytego do zabezpieczenia drzewek i wynoszą od ok. 3 000 do 7 000 zł/ha

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak

Nie

Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification

GBER

ABER

de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Interwencja zgodna z ust. 11 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☐	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☐	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☐	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	10_13		Zakładanie systemów rolno-leśnych	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Średnia	R.17 - Obszar objęty wsparciem na

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_13 - Zakładanie systemów rolniczych	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		1230,52	1230,52	1230,52	1230,52	1230,52		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.21 - Number of supported on-farm non-productive investment operations or units (Liczba)		975,00	975,00	975,00	975,00	975,00		4875,00
TOTAL	O.21 - Number of supported on-farm non-productive investment operations or units (Liczba)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		1 200 000,00	1 200 000,00	1 200 000,00	1 200 000,00	1 200 000,00		6 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		960 000,00	960 000,00	960 000,00	960 000,00	960 000,00		4 800 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.3.18 I 10.14 – Zwiększanie bioróżnorodności lasów prywatnych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis	Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
SO4	Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy
SO5	Wsparzenie zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od produktów chemicznych
SO6	Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 4. P3.	Zwiększanie pochłaniania i skutecznego magazynowania węgla m.in. w wyniku zalesiania najstabszych gr	wymagana (++)	Y
CS 5. P2.	Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich	krytyczna (+++)	P
CS 6. P4.	Zwiększenie różnorodności biologicznej lasów	wymagana (++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis	Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.17	Obszar objęty wsparciem na zalesianie, odbudową systemu rolno-leśnego, z uwzględnieniem podziału

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5) Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Pomoc w ramach interwencji jest przyznawana na wprowadzanie podsadzeń w istniejących lasach, przy uwzględnieniu lokalnych warunków siedliskowych, środowiskowych i klimatycznych danego obszaru. Pozwoli to na zwiększenie sekwestracji CO₂, przyczyniając się tym samym do łagodzenia zmian klimatu oraz wzbogacenia ekosystemów. Interwencja obejmuje nasadzenia zwiększające różnorodność biologiczną w lasach prywatnych poprzez dywersyfikację struktury leśnej oraz składu gatunkowego drzewostanów.

Wsparcie jest przyznawane również na inwestycje zwiększające odporność lasów prywatnych, poprzez wykonanie cięć pielęgnacyjnych, mających na celu:

- usuwanie lub hamowanie wzrostu drzew wadliwych, inwazyjnych, chorych;
- przerzedzanie nadmiernie zagęszczonych partii drzewostanu;
- regulowanie składu gatunkowego oraz wytwarzanie i utrwalanie pożądanej formy zmieszania.

Zabiegi takie, prowadzone w drzewostanach młodszych klas wieku, będą stanowiły element zapobiegawczy przed ekstremalnymi warunkami pogodowymi i pożarami, gdyż pozwolą na zwiększenie odporności i zdrowotności ekosystemów, co jest szczególnie istotne z uwagi na potrzebę adaptacji do zmian klimatu.

Wspariane są m.in. inwestycje polegające na:

- przebudowie składu gatunkowego drzewostanu poprzez:
  - wprowadzenie drugiego piętra,
  - dolesienie luk lub odnowienia w drzewostanach uszkodzonych w szczególności w wyniku chorób, szkodników, zwierzyny lub ekstremalnych warunków pogodowych;
- zróżnicowaniu struktury drzewostanu poprzez wprowadzenie podszytu;

- zakładaniu remiz leśnych;
- kształtowaniu ekotonów na obrzeżach lasu;
- prowadzeniu cięć pielęgnacyjnych.

Dodatkowo w zakresie inwestycji polegających na wprowadzaniu nowych nasadzeń wspierana jest ich ewentualna ochrona przed zniszczeniami.

Interwencja realizuje założenia Europejskiego Zielonego Ładu, w tym strategii na rzecz bioróżnorodności oraz nowej strategii leśnej, której jednym z celów jest poprawa jakości i odporności lasów Unii Europejskiej.

W ramach interwencji:

- wszystkie rodzaje inwestycji będą dostosowane do lokalnych warunków siedliskowych i krajobrazowych,
- nasadzenia prowadzone będą rodzimymi gatunkami drzew lub krzewów, w tym m.in. biocenotycznymi i miododajnymi;
- w składzie gatunkowym nasadzeń przeważać będą gatunki liściaste, o ile pozwolą na to warunki siedliskowe;
- realizacja poszczególnych inwestycji dostosowana będzie do odpowiedniego wieku drzewostanu;
- wspierane będą nasadzenia w lasach spójne z celami w zakresie klimatu i środowiska zgodnymi z zasadami zrównoważonej gospodarki leśnej, określonymi
- w ogólnoeuropejskich wytycznych dotyczących zalesiania i ponownego zalesiania,
- inwestycje będą wykonywane zgodnie z przepisami o ochronie przyrody i ocenach oddziaływania na środowisko (w wymaganych przepisami przypadkach, po wcześniejszych konsultacjach planowanej inwestycji - z właściwymi organami w zakresie obszarowych form ochrony przyrody, natomiast w przypadku obszarów wyznaczonych jako Natura 2000 w ramach dyrektywy 2009/147/WE i dyrektywy 92/43/EWG - zgodnie z celami zarządzania tych obszarów),

co zapewni realizację celów środowiskowych.

Interwencja jest komplementarna z interwencją Zobowiązania zalesieniowe z PROW 2004-2006, PROW 2007-2013, PROW 2014-2020, ponieważ uzupełnia możliwość uzyskania pomocy właścicielom lasów, którzy skorzystali z pomocy w ramach działań zalesieniowych w poprzednich okresach programowania.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Warunki przyznania wsparcia:

- minimalna powierzchnia gruntu objętego pomocą - 0,1 ha;
- w jednym roku beneficjent może uzyskać pomoc maksymalnie do 40 ha;
- wymagane jest potwierdzenie, że realizacja inwestycji nie stoi w sprzeczności z zapisami Uproszczonego Planu Urządzenia Lasu lub dokumentu równoważnego.

Beneficjent

Właściciele lasów prywatnych lub ich stowarzyszenia, lub wspólnoty gruntowe

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing
 Basis for the establishment *

Wsparcie na inwestycję jest przyznawane w formie ryczałtu, jednorazowo za jej wykonanie.

Stawki zostały określone ryczałtowo na 1 ha lub na metr bieżący (w przypadku zabezpieczenia nasadzeń) i odpowiadają 100% wyszacowanych kosztów inwestycyjnych. Stawki zróżnicowane są w zależności od ukształtowania terenu oraz rodzaju materiału użytego do zabezpieczenia drzewek przed zniszczeniami i wynoszą:

- od ok. 8 000 do 22 000 zł/ha - w przypadku inwestycji polegających na wprowadzaniu podsadzeń mających na celu zwiększenie różnorodności biologicznej istniejących lasów wraz z ochroną nasadzeń przed zniszczeniem,
- od ok. 1 500 do 2 300 zł/ha - w przypadku cięć pielęgnacyjnych zwiększających odporność i zdrowotność drzewostanów.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Pomoc zgodna z art. 32 rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014.

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

9 600 000

National co-financing (EUR):

2 400 000

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Does the investment contain irrigation ?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Interwencja zgodna z ust. 11 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☐	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☐	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☐	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☒	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (M5)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	10_14_1		Inwestycje bioróżnorodnościowe	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Średnia	R.17 - Obszar objęty wsparciem na
	10_14_2		Cięcia pielęgnacyjne	Dotacja	91(3)(b) - PL - 80%	Średnia	R.17 - Obszar objęty wsparciem na

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
10_14_1 - Inwestycje bioróżnorodnościowe	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		4221,11	4221,11	4221,11	4221,11	4221,11		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.21 - Number of supported on-farm non-productive investment operations or units (Liczba)		398,00	398,00	398,00	398,00	398,00		1990,00
10_14_2 - Cięcia pielęgnacyjne	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		384,62	384,62	384,62	384,62	384,62		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.21 - Number of supported on-farm non-productive investment operations or units (Liczba)		1872,00	1872,00	1872,00	1872,00	1872,00		9360,00
TOTAL	O.21 - Number of supported on-farm non-productive investment operations or units (Liczba)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		2 400 000,00	2 400 000,00	2 400 000,00	2 400 000,00	2 400 000,00		12 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		1 920 000,00	1 920 000,00	1 920 000,00	1 920 000,00	1 920 000,00		9 600 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

5.3.4 INSTAL(75) - Setting up of young farmers and the start-up of rural businesses, including the setting up of Nowy rolniks

5.3.4.1 I 11. - Premie dla młodych rolników

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego
Wymiana pokoleniowa w rolnictwie poprzez przyciąganie młodych rolników jest niezbędna we wszystkich regionach, choć struktura wiekowa rolników różni się w poszczególnych województwach, wsparcie należy skierować do młodych rolników w całym kraju.

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO7 Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR krytyczna (+++)	Uwzględnione w CSP
CS 7. P2.	Dostęp do kapitału		P
CS 7. P7.	Poprawa struktury wieku zarządzających gospodarstwami rolnymi	wymagana (++)	Y

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.36 ^{CU} ^{PR} Liczba młodych rolników korzystających ze wsparcia w ramach WPR na rozpoczęcie działalności, z uwzględnieniem podziału według płci

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Ta interwencja wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym przez młodych rolników, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa i przyczynia się do realizacji celu szczegółowego 7 „Przyciąganie i utrzymanie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie rozwoju działalności gospodarczej na obszarach wiejskich”.

Zakres wsparcia:

Wsparcie dotyczy rozpoczynania i rozwoju działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym w zakresie wytwarzania nieprzetworzonych produktów rolnych, a także przygotowania do sprzedaży nieprzetworzonych produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie.

Nie przewiduje się wsparcia gospodarstw w zakresie:

1. zwierząt futerkowych, z wyjątkiem królika utrzymywanego w celu produkcji surowca mięsnego,
2. plantacji roślin wieloletnich na cele energetyczne,
3. niektórych działów specjalnych produkcji rolnej m.in.: hodowla zwierząt laboratoryjnych, ryb akwariowych, psów rasowych i kotów rasowych.

W ramach inwestycji związanych z rozpoczynaniem lub rozwojem działalności rolniczej

w gospodarstwie rolnym uwzględnia się przede wszystkim:

1. inwestycje budowlane związane z budynkami lub budowlami wykorzystywanymi do wytwarzania nieprzetworzonych produktów rolnych lub przygotowania ich do sprzedaży,
2. zakup nieruchomości rolnych,
3. zakup zwierząt gospodarskich lub innych zwierząt niezbędnych do prowadzenia produkcji zwierzęcej,
4. zakup nowych maszyn, urządzeń, wyposażenia lub sprzętu, w tym sprzętu komputerowego i oprogramowania służącego wsparciu wytwarzania nieprzetworzonych produktów rolnych lub przygotowania ich do sprzedaży.

Nie są wspierane inwestycje, które zostały zrealizowane lub rozpoczęte przed dniem złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

Kryteria wyboru operacji mogą dotyczyć w szczególności:

- 1) posiadanych kwalifikacji zawodowych lub umiejętności;
- 2) różnicy wieku pomiędzy przekazującym gospodarstwo w całości i na własność a młodym rolnikiem;
- 3) powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie (tytuł prawny);
- 4) przejmowania przynajmniej jednego gospodarstwa w całości i na własność;
- 5) wielkości ekonomicznej gospodarstwa (tytuł prawny);
- 6) prowadzenia produkcji zwierzęcej;
- 7) udziału w systemach jakości;
- 8) dotychczasowej aktywności zawodowej wnioskodawcy.

Wymiana pokoleniowa w rolnictwie oraz udział w systemach jakości będą wiodącymi zagadnieniami przy wyborze operacji do przyznania pomocy.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Pomoc może być przyznana, jeżeli zostaną spełnione następujące warunki:

1. rozpoczęcie prowadzenia działalności rolniczej (w gospodarstwie rolnym) nie wcześniej niż w okresie 24 miesięcy przed dniem złożenia wniosku o przyznanie pomocy;
2. rozpoczęcie, najpóźniej w terminie 12 miesięcy od dnia przyznania pomocy, prowadzenia, jako kierujący, działalności rolniczej w gospodarstwie o powierzchni użytków rolnych równej co najmniej średniej wojewódzkiej lub krajowej (tej niższej) lub o wielkości ekonomicznej równej co najmniej 15 000 euro; powierzchnia użytków rolnych tego gospodarstwa nie może przekraczać 300 ha, a jego wielkość ekonomiczna – 150 000 euro;
3. powierzchnia użytków rolnych stanowiących przedmiot własności beneficjenta, użytkowania wieczystego lub dzierżawy z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa lub od jednostek samorządu terytorialnego stanowi co najmniej 50% odpowiedniej średniej (wojewódzkiej lub krajowej – tej niższej);
4. przedłożenie biznesplanu dotyczącego rozwoju działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym w zakresie wytwarzania nieprzetworzonych produktów rolnych lub przygotowania do sprzedaży nieprzetworzonych produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie;
5. posiadanie odpowiednich kwalifikacji zawodowych lub umiejętności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym (staż pracy w rolnictwie) i uwzględniających co najmniej wymogi określone w definicji młodego rolnika lub zadeklarowanie uzupełnienia kwalifikacji.

Warunek dotyczący posiadania odpowiednich kwalifikacji zawodowych lub umiejętności uważa się za spełniony, jeżeli osoba fizyczna posiada wykształcenie rolnicze, a w przypadku posiadania wykształcenia nierolniczego ma odpowiedni staż pracy w rolnictwie.

Szczegółowy wykaz kierunków studiów, zawodów, tytułów kwalifikacyjnych oraz rodzaje dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji zawodowych i umiejętności zostanie określony w dokumentach krajowych.

Beneficjent jest zobowiązany do:

1. realizacji założeń biznesplanu, w tym realizacji inwestycji w środki trwale związanych z rozpoczęciem lub rozwojem działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym w zakresie wytwarzania nieprzetworzonych produktów rolnych lub przygotowania do sprzedaży nieprzetworzonych produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie o szacunkowej wartości wynoszącej co najmniej 70% kwoty pomocy;
2. uzupełnienia kwalifikacji zawodowych – jeśli beneficjent nie spełniał wymogu dotyczącego posiadania odpowiednich kwalifikacji zawodowych lub umiejętności;
3. korzystania z doradztwa indywidualnego dla osób rozpoczynających po raz pierwszy prowadzenie gospodarstwa jako młody rolnik w ramach interwencji „Kompleksowe doradztwo rolnicze”;
4. osiągnięcia co najmniej 60-procentowego udziału przychodów uzyskiwanych w związku z prowadzoną w gospodarstwie działalnością rolniczą we wszystkich swoich przychodach;
5. osiągnięcia w wyniku realizacji biznesplanu wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa co najmniej o:
  - a) 30% w stosunku do wielkości wyjściowej – w przypadku, gdy gospodarstwo beneficjenta miało wyjściową wielkość ekonomiczną co najmniej 15 tys. euro i mniej niż 25 tys. euro,
  - b) 20% w stosunku do wielkości wyjściowej – w przypadku, gdy gospodarstwo beneficjenta miało wyjściową wielkość ekonomiczną co najmniej 25 tys. euro i mniej niż 50 tys. euro,
  - c) 15% w stosunku do wielkości wyjściowej – w przypadku, gdy gospodarstwo beneficjenta miało wyjściową wielkość ekonomiczną co najmniej 50 tys. euro i mniej niż 100 tys. euro,
  - d) 10% w stosunku do wielkości wyjściowej – w przypadku, gdy gospodarstwo beneficjenta miało wyjściową wielkość ekonomiczną co najmniej 100 tys. euro i nie więcej niż 150 tys. euro;
6. osiągnięcia w wyniku realizacji biznesplanu wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa do poziomu co najmniej 19 500 euro – w przypadku, gdy gospodarstwo beneficjenta nie spełniało wymogu wyjściowej wielkości ekonomicznej;
7. utrzymania osiągniętego wzrostu wielkości ekonomicznej i osiągniętego co najmniej 60-procentowego udziału przychodów uzyskiwanych w związku z prowadzoną w gospodarstwie rolnym działalnością rolniczą we wszystkich przychodach beneficjenta przynajmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy;
8. utrzymania nabytych w ramach operacji środków trwałych co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy;
9. prowadzenia rachunkowości rolniczej co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy;
10. prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwie jako kierujący co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy.

Gospodarstwo rolne młodego rolnika stanowi lub może stanowić zorganizowaną całość gospodarczą.

Przysługuje jedna premia na osobę i gospodarstwo. Grunty, które wchodziły w skład gospodarstwa beneficjenta „Premii dla młodych rolników” PROW 2014 - 2020 w sytuacji wyjściowej – nie są uwzględniane na potrzeby wyboru operacji (kryterium dotyczące powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie, kryterium dotyczące wielkości ekonomicznej gospodarstwa oraz kryterium dotyczące przejmowania przynajmniej jednego gospodarstwa w całości i na własność).

W przypadku małżonków premię może otrzymać tylko jedno z nich, niezależnie od tego, czy prowadzą wspólne gospodarstwo, czy odrębne gospodarstwa.

Pomoc może być przyznana albo w ramach interwencji "Premie dla młodych rolników" albo w ramach interwencji "Rozwój małych gospodarstw".

Beneficjent

Młody rolnik będący pełnoletnią osobą fizyczną, po raz pierwszy rozpoczynającą prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym jako jedyny kierujący i który pracuje w tym gospodarstwie. Warunki dotyczące wieku są spełnione w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

Prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym rozpoczyna się co do zasady z dniem, gdy osoba ubiegająca się o przyznanie pomocy stała się właścicielem lub objęła w posiadanie gospodarstwo rolne o powierzchni co najmniej 1 ha użytków rolnych.

Osoba, która otrzymała premię dla młodych rolników w ramach PROW 2014-2020 lub wsparcie na ułatwianie startu młodym rolnikom w ramach PROW 2007-2013 lub SPO 2004-2006 nie kwalifikuje się do wsparcia.

Wsparcia nie przyznaje się również, jeżeli małżonek młodego rolnika:

- otrzymał premię dla młodych rolników w ramach PROW 2014-2020 lub wsparcie na ułatwianie startu młodym rolnikom w ramach PROW 2007-2013 lub SPO 2004-2006 lub
- rozpoczął prowadzenie działalności rolniczej (w gospodarstwie rolnym) wcześniej niż w okresie 24 miesięcy przed dniem złożenia przez młodego rolnika wniosku o przyznanie pomocy.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

Grant

Financial instrument

Typ płatności

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Basis for the establishment *

Art. 75 w powiązaniu z art. 83 ust. 1 lit. c rozporządzenia o Planach strategicznych WPR. Ustalając stawkę pomocy wzięto pod uwagę aktualną kwotę pomocy dla młodych rolników (typ operacji „Premie dla młodych rolników” PROW 2014-2020), jak również zasadę, że kwota premii dla młodych rolników w kolejnych programach jest dostosowywana średnio co 5 lat z uwzględnieniem wzrastających kosztów prowadzenia działalności rolniczej (wzrost cen wybranych czynników produkcji w rolnictwie), a także wzrostu średnich cen użytków rolnych oraz przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto.

Określając kwotę premii dla młodych rolników wzięto również pod uwagę średnią wartość inwestycji zrealizowanych przez młodych rolników w ramach „Modernizacji gospodarstw rolnych” PROW 2014-2020 (około 187 000 zł).

Kwota premii dla młodych rolników nie przekracza maksymalnej kwoty pomocy określonej w art. 75 ust. 4 rozporządzenia ani relacji PKB na mieszkańca w Polsce i UE.

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Ryczałt (premia) w wysokości 200 000 zł wypłacana w dwóch ratach.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Kategoria bursztynowa

Wyjaśnienie sposobu, w jaki interwencja spełnia odpowiednie postanowienia załącznika 2 do Porozumienia w sprawie rolnictwa, jak określono w art. 11 niniejszego rozporządzenia oraz w załączniku II do niniejszego rozporządzenia (kategoria zielona)

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 77(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
11			Premie dla młodych rolników	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R_36 - Liczba młodych rolników korzystających ze wsparcia w ramach WPR na

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
11 - Premie dla młodych rolników	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		44 943,82	44 943,82	44 943,82	44 943,82	44 943,82	44 943,82	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.25 - Number of young farmers receiving setting-up support (Beneficiaries)		2000,00	2140,00	2482,00	2550,00	2556,00	1022,00	12 750,00
TOTAL	O.25 - Number of young farmers receiving setting-up support (Beneficiaries)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		89 870 839,82	96 162 974,62	111 533 761,06	114 589 940,82	114 859 603,74	45 915 783,86	572 932 903,92
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		49 428 961,90	52 889 636,04	61 343 568,59	63 024 467,45	63 172 782,06	25 253 681,12	315 113 097,16
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.5 RISK(76) - Narzędzia zarządzania ryzykiem

5.3.5.1 I 12.1. - Dopłaty do składek ubezpieczenia zwierząt gospodarskich

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S01 Support viable farm income and resilience of the agricultural sector across the Union in order to enhance long-term food security and agricultural diversity as well as to ensure the economic sustainability of agricultural production in the Union
S07 Przygotowanie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich
XCO Przekrojowy cel polegający na modernizacji sektora przez sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacji i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, a także zachęcanie do ich wykorzystywania

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR krytyczna (+++)	Uwzględnione w CSP
CS 1. P6.	Łagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego – pogoda, choroby zoonoz, choroby		P
CS 1. P9.	Upowszechnienie stosowania instrumentów zarządzania ryzykiem	poza priorytetyzację	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.5 Odsetek gospodarstw rolnych korzystających z narzędzi zarządzania ryzykiem w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Odpowiedzią na prowadzenie działalności w warunkach ciągle występujących zagrożeń takich jak narażenie zwierząt gospodarskich na choroby, a w konsekwencji przymusowy ubój lub zabicie, jest zastosowanie różnych instrumentów zarządzania ryzykiem, czyli zespołu czynności, które pozwalają prowadzić gospodarstwo rolne ze świadomością istniejących zagrożeń dla produkcji rolniczej. Jednym z tych działań jest ubezpieczenie przez producenta rolnego swojej produkcji, a tym samym zabezpieczenie swoich dochodów umożliwiającich dalsze prowadzenie i rozwijanie produkcji oraz uzyskiwanie dochodów z pracy.

Interwencja dotyczy wszystkich chorób zwierzęcych i nie jest ukierunkowana na żaden sektor, jednak dostęp do ubezpieczenia będzie zależny od oferty zakładów ubezpieczeń, które w całości ponoszą konsekwencje objęcia ubezpieczeniem danego ryzyka, które zależą od możliwości uzyskania reasekuracji na rynku ubezpieczeniowym.

W ramach interwencji w zależności od decyzji zakładu ubezpieczeń możliwa będzie sprzedaż ryzyka pojedynczych lub w pakiecie. Okres ubezpieczenia pokrywa się z okresem na który zostanie zawarta umowa ubezpieczeniowa.

Celem interwencji jest dofinansowanie umów ubezpieczeń zwierząt gospodarskich od chorób. Ochroną ubezpieczeniową objęte zostaną straty, które przekroczą 20 % średniej rocznej

produkcji z poprzednich trzech lat lub średniej z trzech lat opartej na okresie pięciu wcześniejszych lat, z wyłączeniem wartości najwyższej i najniższej. Do obliczenia średniej rocznej produkcji zwierzęcej danego producenta, która uległa zniszczeniu będzie służyć ewidencja prowadzona do celów podatkowych i/lub ewidencja prowadzona przez Inspekcję Weterynaryjną oraz średniego dochodu od 1 sztuki zwierzęcia obliczonego zgodnie z przepisami określającymi normy szacunkowe dochodu z działów specjalnych produkcji rolnej z trzech poprzednich lat lub średniej z trzech lat z okresu pięciu poprzednich lat, z wyłączeniem wartości najwyższej i najniższej, pomnożonej przez 10.

Nie przewiduje się kryteriów dostępu, pomoc przyznaje się do wysokości limitu wydatków w danym roku.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Dołączenie do wniosku polisy ubezpieczenia wraz z dowodem opłacenia składki z tytułu zawarcia tej umowy.

Beneficjent

Rolnik w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego wsparcia na podstawie planów strategicznych.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant

Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

unit costs

lump sums

flat-rate financing

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Pomoc będzie miała formę dotacji w postaci refundacji 70% kosztów zawarcia umowy ubezpieczenia zwierząt od ryzyka wystąpienia choroby.

Średnia wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne wynosi 7.650 zł.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Progi Odszkodowanie będzie wypłacane za szkody spowodowane chorobami wynoszące ponad 20% sumy ubezpieczenia.

Straty będą wyliczane przez likwidatorów pracujących na rzecz komercyjnych zakładów ubezpieczeń.

W ramach interwencji stosowane będą wyłącznie 70 % dopłaty do składki ubezpieczenia. Nie przewiduje się udziału środków EFRROW w reasekuracji ubezpieczeń.

What is the type of risk management tool?

- Insurance
 Mutual fund
 Other

What are the particular losses coverage?

Production risks

Select the production risk

livestock

Warunki dostępu do pomocy i zasady refundacji 70 % zapłaconych składek z tytułu ubezpieczenia zostaną szczegółowo określone w rozporządzeniu wdrażającym interwencję.

Zgodność z WTO (10)

Wsparcie ze środków EFRROW dotyczyć będzie wyłącznie dopłat do składek ubezpieczenia – i nie jest związane z wypłatą dotacji z tytułu powstałych szkód z tytułu wystąpienia chorób zwierząt. Odszkodowania będą wypłacane w całości ze środków zakładów ubezpieczeń. Zachodzi zgodność tytułarna założonej interwencji z pkt 7 i 8

załącznika nr 2 do Porozumienia ustanawiającego WTO, jednakże wypłata odszkodowań nie będzie warunkowana przekroczeniem progu 30 % strat średniej produkcji rolnej.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rates(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
12_1		Dopłaty do składek ubezpieczenia	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.5 - Odsetek gospodarstw rolnych korzystających z narzędzi zarządzania

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
12_1 - Dopłaty do składek ubezpieczenia	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	1700,00	1700,00	1700,00	1700,00	1700,00			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.9 - Liczba jednostek objętych wspieranymi narzędziami zarządzania ryzykiem WPR	11 411,00	17 411,00	23 411,00	29 411,00	35 414,00			117 058,00
TOTAL	O.9 - Liczba jednostek objętych wspieranymi narzędziami zarządzania ryzykiem WPR								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	19 398 700,00	29 598 700,00	39 798 700,00	49 998 700,00	60 203 800,00			198 998 600,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	10 669 285,00	16 279 285,00	21 889 285,00	27 499 285,00	33 112 090,00			109 449 230,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.5.2 I 12.2. – Dofinansowanie Funduszy Wzajemnościowych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

CS01 Support viable farm income and resilience of the agricultural sector across the Union in order to enhance long-term food security and agricultural diversity as well as to ensure the economic sustainability of agricultural production in the Union

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR krytyczna (+++)	Uwzględnione w CSP
CS 1. P6.	Lagodzenie skutków ryzyka cenowego i produkcyjnego – pogoda, choroby zwierząt, choroby roślin		P
CS 1. P9.	Upowszechnienie stosowania instrumentów zarządzania ryzykiem	poza priorytetyzację	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.5 Odsetek gospodarstw rolnych korzystających z narzędzi zarządzania ryzykiem w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Dofinansowanie funduszy wzajemnościowych umożliwia wspólne zabezpieczenie się przed negatywnymi skutkami zdarzeń losowych w rolnictwie producentów rolnych. Fundusze charakteryzują się niezarobkowym charakterem oraz swobodą członkostwa i demokracją w zarządzaniu funduszem, producent rolny jest jednocześnie członkiem funduszu i ma prawo udziału w jego władzach.

Forma funduszu ubezpieczeń wzajemnych pozwala na obniżenie kosztów ubezpieczenia w porównaniu do ubezpieczeń w zakładach komercyjnych.

Wyплаты odszkodowań w ramach funduszu zapewniają producentom rolnym uzyskanie dochodu z produkcji rolniczej pomimo wystąpienia strat w produkcji spowodowanych wystąpieniem niekorzystnych zjawisk klimatycznych, chorób zwierząt lub roślin, inwazji szkodników lub straty spowodowane przez działanie podjęte zgodnie z dyrektywą 2000/29/WE w celu zwalczania lub powstrzymania choroby roślin lub szkodników lub skutku incydentu środowiskowego.

Celem interwencji jest dofinansowanie tworzenia funduszy wzajemnościowych przez pierwsze trzy lata ich działalności oraz częściowa refundacja wypłaconych odszkodowań z tytułu szkód w produkcji spowodowanych wystąpieniem niekorzystnych zjawisk klimatycznych, chorób zwierząt lub roślin, inwazji szkodników lub straty spowodowane przez działanie podjęte zgodnie z dyrektywą 2000/29/WE w celu zwalczania lub powstrzymania choroby roślin lub szkodników lub skutku incydentu środowiskowego. Ochroną ubezpieczeniową będą objęte straty, które przekroczą 20 % średniej rocznej produkcji z

poprzednich trzech lat lub średniej z trzech lat opartej na okresie pięciu wcześniejszych lat, z wyłączeniem wartości najwyższej i najniższej. Do weryfikacji ubezpieczonej sumy ubezpieczenia średniej rocznej produkcji rolnej będą służyć dane z FADN lub obliczenia wynikające z ewidencji prowadzonej do celów podatkowych i/lub ewidencji prowadzonej przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa lub Inspekcję Weterynaryjną oraz średnie dochodu od jednostki powierzchni upraw lub 1 sztuki zwierzęcia obliczonego zgodnie z przepisami określającymi normy szacunkowe dochodu z działów specjalnych produkcji rolnej z trzech poprzednich lat lub średniej z trzech lat z okresu pięciu poprzednich lat, z wyłączeniem wartości najwyższej i najniższej, pomnożonej przez 10.

Zasady akredytacji i zarządzania funduszami zostaną określone w akcie wykonawczym do ustawy wdrażającej w Polsce SP WPR dotyczącym wdrażania interwencji z zakresu dofinansowania funduszy wzajemnościowych.

Nie przewiduje się kryteriów dostępu, pomoc przyznaje się do wysokości limitu wydatków w danym roku.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Warunkiem uzyskania wsparcia będzie przedstawienie dowodów utworzenia funduszu (m.in. akt założycielski), a w kolejnych latach kwota wypłaconych odszkodowań.

Beneficjent

Beneficjentem wsparcia będą fundusze wzajemnościowe.

Rolnicy - członkowie funduszu wzajemnościowego będą ostatecznymi odbiorcami pomocy

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
- Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

- reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary
- unit costs
- lump sums
- flat-rate financing

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Pomoc będzie miała formę dotacji w postaci refundacji maksymalnie 70% kosztów utworzenia funduszu i 70% kosztów wypłaconych odszkodowań z uwzględnieniem ograniczeń progowych określonych w projektowanych przepisach UE dotyczących narzędzi zarządzania ryzykiem.

Średnia, roczna wysokość wsparcia dla jednego funduszu wzajemnościowego wynosi 10 259 200 zł.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Numer notyfikacji: w przygotowaniu.

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

SA case number

EAFRD amount (EUR):

30 800 000

National co-financing (EUR):

25 200 000

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Progi Odszkodowanie będzie wypłacane ze środków Funduszu za szkody spowodowane wystąpieniem ubezpieczonych ryzyk powodujących straty wynoszące ponad 20% sumy ubezpieczenia.

Straty będą wyliczane przez likwidatorów pracujących na rzecz Funduszu.

W ramach interwencji stosowane będą refundacje 70 % kosztów utworzenia Funduszu oraz refundacje 70 % kwoty wypłaconych odszkodowań.

What are the particular losses coverage?

Production risks

Select the production risk

crop

What is the type of risk management tool?

- Insurance
 Mutual fund

What is the set up, accreditation and management? *

-

Warunki i zasady refundacji 70 % poniesionych kosztów utworzenia Funduszu oraz refundacja 70 % kwoty wypłaconych odszkodowań określi rozporządzenie wdrażające tą interwencję.

Zgodność z WTO (10)

Kategoria bursztynowa

Kategoria zielona

Wyjaśnienie, czy interwencja jest zgodna z odpowiednimi pos

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
12_2		Dofinansowanie funduszy	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.5 - Odsetek gospodarstw rolnych korzystających z narzędzi zarządzania

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
12_2 - Dofinansowanie funduszy	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	2 240 000,00	2 240 000,00	2 240 000,00	2 240 000,00	2 240 000,00			
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.9 - Liczba jednostek objętych wspieranymi narzędziami zarządzania ryzykiem WPR	4,00	4,00	5,00	6,00	6,00			25,00
TOTAL	O.9 - Liczba jednostek objętych wspieranymi narzędziami zarządzania ryzykiem WPR								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	8 960 000,00	8 960 000,00	11 200 000,00	13 440 000,00	13 440 000,00			56 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	4 928 000,00	4 928 000,00	6 160 000,00	7 392 000,00	7 392 000,00			30 800 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.6 (77) - Współpraca

5.3.6.1 I 13.1. – LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Cały kraj. Wsparcie będzie ograniczone do obszarów wiejskich.

W związku z konkurencyjnym trybem wyboru LSR stosowane będą kryteria wyboru LSR ukierunkowujące wsparcie na obszary bardziej wymagające np. gminy obejmujące obszary po zlikwidowanych państwowych gospodarstwach rolnych (PGR)

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO8 Promote employment, growth, gender equality, including the participation of women in farming, social inclusion and local development in rural areas, including the circular bio-economy and sustainable forestry

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 8.P 10.	Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich	pożądana (+)	P
CS 8.P 11.	Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego	krytyczna (+++)	P
CS 8.P 12.	Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczności	pożądana (+)	Y
CS 8.P 13.	Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat	poza priorytetyzacją	P
CS 8.P 4.	Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	wymagana (++)	P
CS 8.P 6.	Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego	wymagana (++)	N
CS 8.P 7.	Poprawa dostępu do usług komercyjnych	pożądana (+)	P
CS 8.P 8.	Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym	wymagana (++)	P
CS 8.P 9.	Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.38 ^{CU} Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1) Interwencja LEADER ukierunkowana jest na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych.

Ważny jest lokalny i zintegrowany charakter instrumentu; zorientowanie na obszary wiejskie; umożliwienie LGD dostatecznej swobody w określaniu lokalnych interdyscyplinarnych priorytetów rozwojowych.

Cele interwencji będą osiągnięte przez realizację operacji w następujących zakresach wsparcia:

1) kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

polskiej wsi, a także wzmocnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego;

2) poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej stanowiącej element przedsięwzięcia w LSR i mającej na celu wzmocnienie przewag danego obszaru oraz wyrównywanie szans rozwojowych wszystkich mieszkańców i dywersyfikację zatrudnienia;

3) stymulowanie zrównoważonego rozwoju gospodarczego i innowacyjności poprzez tworzenie i rozwój przedsiębiorczości (także biogospodarki) oraz współpracę, w tym ekonomii społecznej oraz rozwój sektora usług czasu wolnego i gospodarki doświadczeń, w tym rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych m.in. w ramach gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych, a także krótkich łańcuchów żywnościowych;

4) poszukiwanie sposobów dostarczania usług dla lokalnych społeczności, w tym rozwój usług opiekuńczych, ochrony zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego, z wyłączeniem inwestycji w publiczną infrastrukturę techniczną;

5) rozwój zielonej gospodarki i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym, w tym przez zastosowanie odnawialnych źródeł energii.

Realizacja powyższych celów będzie możliwa przez zaangażowanie lokalnych społeczności w przygotowanie i wdrożenie LSR.

Przewiduje się większą niż dotychczas specjalizację i ukierunkowanie na osiągnięcie tylko najistotniejszych celów LSR. Dlatego LGD będą zobowiązane do wskazania w strategii nie więcej niż 3 konkretnych priorytetowych celów/obszarów tematycznych, na których będzie koncertowało się wsparcie z Planu Strategicznego. Obszary te powinny być wskazane precyzyjnie w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy, najlepiej ze wskazaniem posiadanych specyficznych lokalnych zasobów, które można zaangażować w tym procesie. W LSR powinny być wskazane konkretne zamierzenia składające się na dane przedsięwzięcie (przedsięwzięcie stanowi zbiór konkretnych działań (czasem nawet operacji), które pozwalają na osiągnięcie określonego dla przedsięwzięcia celu wyrażonego konkretnymi wskaźnikami). Działalność gospodarcza powinna być wspierana jedynie w zakresie w jakim jest to zgodne z celami tematycznymi wskazanymi w LSR.

Z pomocy wykluczone są operacje:

1. obejmujące budowę lub modernizację dróg, targowisk, sieci wodno-kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków,
2. dotyczące świadczenia usług dla rolnictwa

Kryteria wyboru:

1) Wdrażanie LSR.

W celu właściwego ukierunkowania pomocy rekomenduje się zastosowanie przez LGD kryteriów wyboru premiujących w szczególności operacje:

- objęte oddolnymi koncepcjami inteligentnej wsi – możliwość wyboru przez LGD najlepszych koncepcji, w ramach których projekty będą premiowane lub premiowanie projektów z każdej koncepcji, na utworzenie której LGD udzieliło wsparcia,
- w zakresie realizacji celów środowiskowo-klimatycznych, których efekty realizacji wykazują korzyść dla ogółu społeczności lokalnej,
- zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko,
- w zakresie infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i inwestycji dot. zachowania dziedzictwa kulturowego w miejscowościach o liczbie mieszkańców nie przekraczającej 5 tys.,
- dedykowane dla rolników i domowników m.in. w zakresie agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych, e-skrzynek od rolnika oraz w zakresie ochrony i

zachowania dziedzictwa, a także dla mieszkańców obszarów wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów po PGR,

- realizowane w partnerstwie (np. współpraca różnych grup interesu, sektorów itp.),
- zintegrowane (łącznie różne dziedziny, tematyki, gospodarki, w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności).
- innowacyjne, gdzie innowacja jest określona na poziomie LSR (z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru).

Kryteria wyboru operacji, w tym kryteria wyboru projektów współpracy międzyterytorialnej i międzynarodowej oraz grantobiorców w ramach projektów grantowych, zostaną określone przez LGD.

2) Zarządzanie LSR

Nie przewiduje się kryteriów wyboru, ponieważ pomoc przyznana będzie wszystkim LGD, których LSR w ramach Planu Strategicznego na lata 2023-2027 będą wybrane do realizacji. Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Podstawowym warunkiem udzielenia wsparcia jest wybór nowych LSR, bowiem warunkiem kwalifikowalności jakichkolwiek kosztów jest objęcie danego obszaru LSR.

Wybór LSR.

Aby zniwelować ewentualne negatywne efekty opóźnienia w wydaniu rozporządzenia UE do WPR wybór LSR będzie przeprowadzony w okresie przejściowym, tzn. w trakcie wdrażania wydłużonego PROW 2014-2020 – jeszcze przed rozpoczęciem wdrażania planu strategicznego.

Planuje się stosowanie ujednoliconych zasad oraz wspólny termin dla wszystkich zaangażowanych w RLKS funduszy poza EFMRA (nie uczestniczy w procesie) przy wyodrębnieniu warunków dostępu i kryteriów wyboru LSR.. Wyboru LSR dokonają powołane do tego celu komisje.

LSR składane do konkursu muszą spełniać wymagania ustawy o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności dotyczące tworzenia i funkcjonowania LGD oraz w zakresie spójności przestrzennej i liczby mieszkańców objętych LSR, a także te wynikające z art. 31 ust. 2 i art. 32 ust. 1 rozporządzenia CPR (tzw. warunki dostępu). Odpowiednie instytucje zarządzające określą kryteria wyboru LSR. Kryteria wyboru LSR, w celu zapewnienia jednolitości i obiektywności, zostaną określone w regulaminie konkursu. Wspólny katalog kryteriów wyboru może zawierać kryteria specyficzne dla danego funduszu, tzn. nie będą obowiązkowe dla LSR, które nie obejmują zakresu wspieranego z tego funduszu. Kryteria będą miały charakter:

- mierzalny np. odwołujących się do oficjalnych opublikowanych danych statystycznych, tj. np. wskaźniki dot. rolnictwa oraz środowiska i klimatu, demograficzne, społeczne czy gospodarcze,
- niemierzalny (eksperycki), tj. np.: zintegrowanie, partnerstwo we wdrażaniu LSR, innowacyjność, terytorialność.

LSR będzie realizowana na obszarze wiejskim, zamieszkanym przez minimum 30 tys. mieszkańców, obejmującym obszar co najmniej 2 gmin położonych na obszarze wiejskim (dane GUS wg stanu na dzień 31.12.2020 r.).

Jeżeli LSR na danym obszarze została wybrana w okresie 2014-2020 natomiast liczba ludności spadła poniżej 30 tys. mieszkańców, to ww. warunek uważa się za spełniony.

W województwach, w których w ramach regionalnych programów operacyjnych wspierany jest RLKS w formule bezpośredniej LSR musi zakładać współfinansowanie ze wszystkich funduszy UE, które przewidują wsparcie RLKS (EFRROW oraz EFS+ i/lub EFRR).

Operacje jednostek sektora finansów publicznych mogą być finansowane ze środków Planu Strategicznego w ramach danej LSR do limitu 40% tych środków.

W przypadku LSR wielofunduszowej (współfinansowanej nie tylko ze środków Planu Strategicznego, ale także ze środków polityki spójności) podstawą ustalenia limitu 40% będzie suma wszystkich środków współfinansujących daną LSR, przy czym tak ustalona kwota będzie limitowała jedynie wykorzystanie środków Planu Strategicznego takiej LSR wielofunduszowej.

W obu przypadkach limit 40% nie ogranicza możliwości finansowania operacji wdrażających koncepcje Smart Village.

Należy zapewniać oddolność tworzenia LSR (np. przez rzeczywisty partycypacyjny udział mieszkańców w procesie powstawania LSR).

W związku z małą aktywnością osób młodych przekładającą się na brak silnego związku z obszarami wiejskimi niezbędne jest zwiększanie aktywności społecznej młodych poprzez kształcenie liderów młodzieżowych, działania na rzecz lokalnego środowiska, włączanie młodzieży w życie publiczne, z uwzględnieniem procesu podejmowania decyzji oraz kooperacja grup młodzieżowych, wspieranie aktywności młodzieży w obszarze ekonomii społecznej, budowanie sieci partnerstw. Zakłada się aktywny udział ludzi młodych w przygotowaniu oraz zarządzaniu LSR, także przez udział w pracach organów LGD. Przez ludzi młodych rozumie się osoby, które nie ukończyły 25 roku życia.

Warunki kwalifikowalności operacji uzależnione są od:

- ukierunkowania interwencji (cele podejścia LEADER, cele interwencji oraz cele LSR),
- komponentu interwencji (Wdrażanie LSR albo Zarządzanie LSR),
- rodzaju operacji (klasyczna operacja, projekt współpracy, operacja własna albo projekt grantowy),
- zakresu wsparcia

1) Dla komponentu Wdrażanie LSR przewiduje się, w szczególności, następujące warunki kwalifikowalności:

- powiązanie wnioskodawcy z obszarem objętym LSR,
- zgodność operacji z LSR:
- weryfikowana poprzez osiągnięcie zakładanych wskaźników (w przypadku projektów współpracy międzyterytorialnej i międzynarodowej - zgodność z LSR wszystkich LGD objętych projektem),
- rozumiana jako bezpośredni wpływ na realizację konkretnego przedsięwzięcia,
- legalność – zgodność projektu operacji z przepisami prawa,
- w przypadku działalności gospodarczej - uzasadnienie ekonomiczne (uproszczony biznesplan), a w takiej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo Przedsiębiorców – również utworzenie miejsca pracy,
- w przypadku operacji dotyczących obiektów zabytkowych – zapewnienie, iż obiekt jest zabytkiem (np. wpisany do Rejestru zabytków lub ewidencji zabytków),
- w przypadku operacji realizowanych w partnerstwie:
  - udział co najmniej 2 podmiotów,
  - realizacja wspólnego przedsięwzięcia,
  - dokument potwierdzający wolę współpracy co najmniej 2 podmiotów,
- w przypadku operacji realizowanych w ramach gospodarstw agroturystycznych:
  - konceptcja wdrożenia systemów jakości wiejskiej bazy noclegowej oraz rozwoju usług czasu wolnego i gospodarki doświadczeń,
  - przystąpienie do organizacji zrzeszającej kwaterodawców wiejskich nie później niż w dniu złożenia wniosku o płatność
- w przypadku operacji realizowanych w ramach zagród edukacyjnych:
  - konceptcja rozwoju usług czasu wolnego i gospodarki doświadczeń,
  - przystąpienie do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych prowadzonej przez CDR O/Kraków nie później niż w dniu złożenia wniosku o płatność

Dodatkowe warunki kwalifikowalności mogą zostać określone przez LGD na poziomie LSR. Beneficjent realizujący operacje w zakresie inwestycji w infrastrukturę lub inwestycji produkcyjnych zobowiązuje się do zapewnienia trwałości inwestycji w terminie 5 lat od dnia wypłaty ostatniej płatności, za wyjątkiem beneficjenta będącego mikro lub małym przedsiębiorstwem, który zobowiązuje się do zapewnienia trwałości inwestycji w terminie 3 lat od dnia wypłaty ostatniej płatności.

Aspekty wdrażania LSR:

W związku ze specjalizacją LSR, LGD dokonuje wyboru operacji w sposób zapewniający wzajemne powiązania i synergię pomiędzy tymi operacjami. LGD może to osiągnąć np. poprzez przeprowadzanie naborów wniosków o przyznanie pomocy obejmujących całe przedsięwzięcie.

LGD określi kryteria dostępu i wyboru operacji, których zastosowanie zapewni jak najefektywniejszy wybór operacji najlepiej pasujących do zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć.

LSR może wspierać przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi lub wdrażanie jej elementów. Jeżeli LGD wskaże w LSR inne cele, np. cel nr. 3. Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości, lub cel 5. Wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze lub inny, będzie musiała określić odpowiedni wskaźnik oraz oszacować jego wartość, a także w ramach kryteriów wyboru operacji, zastosować obligatoryjne kryterium wyboru w tym zakresie.

Opis wdrażania projektów grantowych:

W ramach projektu grantowego udziela się minimum 2 grantów na realizację zadań w ramach operacji w wysokości nie wyższej niż minimalna kwota pomocy na operację określoną w przepisach krajowych.

Projekt grantowy może składać się z zadań podobnych lub kilku zadań komplementarnych składających się na jedną spójną operację.

Kosztami kwalifikowalnymi projektu grantowego są granty, tj. środki finansowe przeznaczone na realizację danego zadania powierzonego do realizacji grantobiorcy.

Grantobiorca jest osobą fizyczną albo prawną z obszaru objętego LSR.

Do wyboru grantobiorców do realizacji zadań w ramach projektu grantowego LGD stosuje określoną przez siebie procedurę.

Projekty grantowe w zakresie przygotowania koncepcji inteligentnych wsi:

W przypadku gdy LGD podejmie decyzję o wspieraniu przygotowania koncepcji inteligentnej wsi wsparcie to będzie udzielane w formie projektów grantowych. Procedura wyboru grantobiorców do przygotowania koncepcji inteligentnej wsi może się różnić od procedury wyboru grantobiorców w ramach innych projektów grantowych.

Wsparcie na projekt grantowy przysługuje pod warunkiem zapewnienia przez LGD odpowiedniej jakości finansowanych w ramach projektu grantowego koncepcji.

Koncepcja zawiera w szczególności:

- a) opis procesu opracowania koncepcji, w tym przeprowadzenia ze społecznością obszaru konsultacji wyników prac partnerstwa,
- b) uproszczoną analizę SWOT obszaru objętego tą koncepcją,
- c) plan włączenia społeczności w późniejszą ewentualną realizację tej koncepcji, z uwzględnieniem roli sołtysa lub rady sołeckiej w tym procesie,
- d) listę projektów, które składać się będą na realizację tej koncepcji, uwzględniających komponent cyfrowy lub środowiskowy lub klimatyczny;

Zakres wsparcia koncepcji inteligentnej wsi jest dostosowany do potrzeb zdiagnozowanych w LSR, obejmujący wsparcie operacji realizowanych przez beneficjentów w ramach oddolnych koncepcji inteligentnych wsi, obejmujących obszary wiejskie oraz mających na celu

wpracowanie efektywnych i niestandardowych rozwiązań miejscowych problemów dzięki innowacyjnemu podejściu;

Rozwiązania te powinny:

a)uwzględniać użycie technologii cyfrowych i telekomunikacyjnych lub lepsze wykorzystanie wiedzy,

b)wykazywać korzyść dla lokalnej społeczności, m.in. w zakresie poprawy jakości życia, podniesienia jakości usług lokalnych lub bezpieczeństwa, poszanowania środowiska i klimatu, problemów dotyczących niedoinwestowania, starzejącego się społeczeństwa, wyludnienia, niewystarczającej ilości miejsc pracy, przepaści cyfrowej.

Opis wdrażania operacji własnych:

Operacje własne zawierają uzasadnienie realizacji operacji przez LGD oraz opisują znaczenie realizacji operacji dla LSR.

Koszty operacji własnych nie mogą stanowić więcej niż 20 % budżetu komponentu

Wdrażanie LSR.

Wnioski o przyznanie pomocy na operacje własne i projekty grantowe składane są do właściwego podmiotu wdrażającego.

Opis wdrażania projektów współpracy:

-Przygotowanie projektu współpracy:

Jeden wniosek o przyznanie pomocy składany do LGD przez jednego z partnerów projektu.

Określenie kryteriów przez LGD.

-Realizacja projektu współpracy:

Projekty współpracy na obszarze objętym jedną LSR - będą wybierane w ramach konkursów w ramach wdrażania LSR, a więc stosowane będą te same kryteria selekcji z dodatkową preferencją dla projektów współpracy.

-Projekty współpracy międzyterytorialnej i międzynarodowej – dedykowane konkursy poza harmonogramem naborów przewidzianych w LSR.

W przypadku uzyskania wsparcia na przygotowanie projektu współpracy zobowiązanie beneficjenta do ubiegania się o wsparcie na jego realizację (spełnienie warunków kwalifikowalności).

Beneficjent

1) Wdrażanie LSR:

-osoby fizyczne, w tym wykonujące działalność gospodarczą,

-osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych, mikro- i małe przedsiębiorstwa lub LGD (w ramach projektów grantowych lub operacji własnych),

-jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną.

2) Zarządzanie LSR – LGD, których LSR zostały wybrane do realizacji.

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Forma i wysokość wsparcia (7)

☒	Grant
☐	Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

W przypadku Wdrażania LSR wysokość wsparcia w ramach:

1. podejmowania działalności gospodarczej oraz rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych ustalana będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b); maksymalna kwota wsparcia została ustalona na podstawie kwoty przyjętej dla analogicznego zakresu wsparcia w poddziałaniu 19.2 PROW 2014 - 2020 w końcowym (*wydłużonym w związku z wprowadzeniem tzw. „okresu przejściowego”*) okresie wdrażania tego Programu,
2. tworzenia krótkich łańcuchów żywnościowych została ustalona na podstawie kwot przyjętych dla analogicznego zakresu wsparcia w działaniu „Współpraca” PROW 2014 - 2020 w zakresie tworzenia krótkich łańcuchów żywnościowych (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. c),
3. projektów grantowych będzie iloczynem ilości udzielonych grantów i ich wysokości (stawek jednostkowych);
4. wysokość grantu (koszt jednostkowy) na przygotowanie oddolnych koncepcji inteligentnej wsi określona została na podstawie analizy kosztów przygotowania planów odnowy miejscowości, poniesionych przez beneficjentów działania 313 „Odnowa i rozwój wsi” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013, które zakresem pracy oraz poniesionych kosztów zbliżone są do zakresu oraz kosztów niezbędnych do stworzenia koncepcji SV (art. 83 ust. 1 lit. b oraz ust. 2 lit. a). Otrzymana w ten sposób kwota została dodatkowo zrewidowana o wskaźnik inflacji,
5. wysokość grantu w pozostałych przypadkach zostanie określona w przepisach krajowych w oparciu o dane historyczne;
6. przygotowania projektów współpracy ustalona będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b)- maksymalna kwota ustalona na podstawie danych historycznych – kosztów poniesionych przez LGD w ramach poddziałania 19.3 PROW 2014 - 2020 w zakresie operacji: przygotowanie projektu współpracy,

Kwota wsparcia w formie płatności ryczałtowej określonej na podstawie projektu budżetu ustalana jest z uwzględnieniem ww. stawek oraz obowiązującej intensywności wsparcia dla danego rodzaju operacji/beneficjenta.

W przypadku *Zarządzania LSR* wysokość stawki ryczałtowej mającej zastosowanie w przypadku danej LGD ustalona zostanie jako iloraz kwoty wsparcia kosztów zarządzania LSR oraz kwoty wsparcia wdrażania operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, przysługujących w ramach LSR realizowanej przez tę LGD. Tak wyznaczona stawka zostanie zaokrąglona do pełnych procent. Metoda ustalania stawek i maksymalne wysokości wsparcia zaczerpnięte z zasad wdrażania działania LEADER w ramach PROW 2014 - 2020 (art. 83 ust. 1 lit. d oraz ust. 2 lit. a).

Mając na uwadze zasady ustalania budżetu LSR i spodziewane wielkości poszczególnych LSR, stawka procentowa ustalona w powyższy sposób zawierać się będzie w przedziale 12-20. Wyższe stawki zastosowanie będą miały w przypadku LSR z niższymi budżetami, a niższe – z wyższymi.

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

W przypadku *Wdrażania LSR* wsparcie udzielane jest w formie ryczałtu w zakresie.

1. podejmowania działalności gospodarczej (do której stosuje się przepisy ustawy Prawo Przedsiębiorców) oraz rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych (w tym w ramach gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych, do których nie stosuje się przepisów ustawy Prawo Przedsiębiorców) do wysokości 150 tys. zł,

2. tworzenia krótkich łańcuchów żywnościowych w wysokości:
3. 325 tys. zł – w przypadku operacji przewidującej zakup środka transportu oraz
4. 280 tys. zł – w przypadku pozostałych operacji,
5. projektów grantowych do wysokości 500 tys. zł, przy czym wysokość pojedynczego grantu, na sfinansowanie przygotowanie jednej oddolnej koncepcji inteligentnej wioski równa się 4 tys. zł, a w pozostałych zakresach wysokość pojedynczego grantu zostanie określona w przepisach krajowych z uwzględnieniem analizy
6. przygotowania projektów współpracy w wysokości do 50 tys. zł w przypadku współpracy międzyterytorialnej i do 150 tys. zł – w przypadku współpracy międzynarodowej

W pozostałych zakresach *Wdrażania LSR*, w tym operacji własne oraz projekty współpracy wraz z kosztami ich przygotowania wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł.

W przypadku *Wdrażania LSR* intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- do 50% kosztów kwalifikowalnych - na operacje obejmujące inwestycje produkcyjne,
- do 100% kosztów kwalifikowalnych inne operacje, w tym na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne (zgodnie z art. 73 ust. 4 lit. c (iv) rozporządzenia o Planach strategicznych WPR),
- do 75% kosztów kwalifikowalnych - w przypadku podmiotów publicznych, z czego pomoc finansowana z EFRROW wynosi maksymalnie 55% (a w regionie Warszawa - 43%) kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% (a w regionie Warszawa - 32%) kosztów kwalifikowalnych - ze środków budżetu państwa.

Wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości co najmniej 45% (a w regionie Warszawa - 57%) kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta w wysokości co najmniej 25% kosztów kwalifikowalnych projektu oraz ze środków budżetu państwa w wysokości maksymalnie 20% (a w regionie Warszawa - 32%) kosztów kwalifikowalnych projektu.

Oprócz pomocy finansowej wypłacanej przez agencję płatniczą (maksymalnie 75% kosztów kwalifikowalnych), wydatkami publicznymi w rozumieniu art. 3 lit. e projektu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR jest także wkład własny beneficjenta, będącego jednostką sektora finansów publicznych, w realizowaną operację, z tym, że ta część tego wkładu, która powoduje zaburzenie proporcji pomiędzy wkładem EFRROW, a wymaganym krajowym wkładem środków publicznych równej 55% do 45% (a w regionie Warszawa 43% do 57%) - nie stanowi kwalifikowalnych wydatków publicznych, w rozumieniu art. 90 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

W przypadku Zarządzania LSR wsparcie udzielane będzie w formie % stawek ryczałtowych – pomoc jako określony % wsparcia udzielonego w ramach *Wdrażania LSR* dla danej LSR.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Wsparcie kierowane do przedsiębiorców będzie pomocą w ramach wyłączenia blokowego, o którym mowa w art. 19a rozporządzenia 641/2014 (GBER).

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Jaka jest wartość dodana podejścia LEADER?

W przypadku podejścia LEADER wszystkie pomysły opracowywane są oddolnie tzn. z inicjatywy społeczności lokalnej lub przynajmniej przy jej aktywnym udziale. Poza tym wszystkie decyzje podejmowane są kolegiałnie przy udziale wszystkich zaangażowanych sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. Umożliwienie LGD samodzielnego określania kryteriów wyboru oraz wskaźników realizacji celów aktywizuje i wzmacnia potencjał społeczności lokalnej przez włączenie jej w proces zarządzania lokalnym rozwojem, a następnie przekłada się na wzrost poczucia wartości jednostki, zdolności do samostanowienia oraz rozwoju różnorodnych form współpracy. Wzrost potencjału społeczności lokalnych z kolei przyczynia się do bardziej efektywnego zarządzania nie tylko przez wzmocnienie kontroli społecznej, ale przede wszystkim przez wzrost efektywności zarządzania spowodowany włączeniem do procesu zarządzania wszystkich zainteresowanych stron.

Wzrost potencjału ludności lokalnej przekłada się natomiast na chęć dalszego rozwoju, kształcenia, poszukiwania nowych rozwiązań, dobrych praktyk i kontaktów, nawiązywania współpracy na danym terytorium albo z podmiotami spoza niego. Wspieranie podmiotów lokalnych w zwiększaniu potencjału ich obszarów w ramach współpracy dotyczy szerokiego spektrum tematycznego i ma na celu m.in. przyciąganie nowych partnerów biznesowych, a także rozpowszechnianie innowacji, know-how czy nowych umiejętności. Oprócz potencjalnych korzyści płynących ze współpracy międzyterytorialnej (na obszarze państwa członkowskiego) możliwa jest międzynarodowa współpraca, która wnosi także dodatkową europejską wartość dodaną do rozwoju lokalnego. Współpraca może przebiegać na różnych płaszczyznach, począwszy od wymiany doświadczeń i przenoszenia obiecujących praktyk, a skończywszy na wspólnych działaniach. Zastosowanie metody LEADER pozwala na kompleksowe rozwiązywanie lokalnych problemów. Daje unikalną możliwość realizacji przedsięwzięć / projektów o zróżnicowanym charakterze, które wzajemnie się uzupełniają i dopełniają. LEADER pozwala na koordynację wdrażania operacji realizowanych przez różnorodnych inwestorów, co pozwala na osiągnięcie większej efektywności niż w przypadku, gdyby te działania nie były powiązane, m.in. przez możliwość ogłaszania naborów wniosków o przyznanie pomocy obejmujących zakresem całe przedsięwzięcia LSR. Ważnym aspektem wyboru operacji, jest ich dobór pod względem komplementarnego zaspokojenia potrzeb oraz pod kątem zapotrzebowania na nie.

Na podstawie dotychczasowych doświadczeń można stwierdzić, iż niektóre rodzaje operacji są wdrażane bardziej efektywnie poprzez podejście LEADER niż przez pozostałe poddziałania w ramach PROW 2014-2020. Dobrym przykładem są operacje z zakresu podejmowania działalności gospodarczej (premie). W ramach poddziałania kwota wsparcia na operację (100 tys. zł), była niejednokrotnie obniżana przez LGD na podstawie lokalnych uwarunkowań, a mimo to powstało zdecydowanie więcej miejsc pracy niż w przypadku poddziałania 6.2. Oznacza to, że skoncentrowanie wsparcia dotyczącego wspierania

przedsiębiorczości (co ma bezpośrednie przełożenie na tworzoną liczbę miejsc pracy) w ramach interwencji LEADER jest decyzją racjonalną, mającą na celu jak najlepsze wykorzystanie posiadanych zasobów finansowych. Tym samym zdecydowano o wspieraniu tego zakresu tematycznego tylko w Interwencji LEADER.

Zakłada się także w ramach interwencji LEADER otwarcie wsparcia dla rolników w zakresie rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, m.in. poprzez wspieranie krótkich łańcuchów dostaw (KŁŻ), gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych.

Dotychczasowy brak wsparcia w tym zakresie wskazywały LGD oraz inne podmioty zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich, bowiem dźwignią rozwoju wielu obszarów jest rozwój turystyki, dla którego istotnym elementem jest oferta obejmująca lokalne produkty: tradycyjne, ekologiczne, i inne certyfikowane albo objęte lokalnymi markami.

Ponadto wspieranie KŁŻ w ramach interwencji LEADER jest efektywniejsze, gdyż dotyczy operacji realizowanych w partnerstwie, im bardziej licznym tym lepiej. Skala oddziaływania takich projektów jest dużo bardziej zauważalna na rynku i daje gruntowne podstawy do budowy lokalnych marek sprzedażowych, daje większą rozpoznawalność na rynku i budowę zaufania konsumentów do producentów, co przekłada się na zwiększenie sprzedaży i zysków producentów, a jednocześnie odpowiada na potrzeby konsumentów. Ponadto lokalny charakter działań w zakresie KŁŻ bardzo dobrze koresponduje z założeniami maksymalnego skracania łańcuchów dostaw, tj. do eliminacji pośredników między producentem a konsumentem. W ramach podejścia LEADER możliwe jest budowanie atmosfery przedsiębiorczości za pomocą wspierania kształtowania świadomości obywatelskiej, aktywizacji, szerokiej oferty dla obecnych i przyszłych przedsiębiorców. Tworzone są narzędzia wpływające na rozwój przedsiębiorstw bezpośrednio albo na dynamikę rozwoju przedsiębiorczości pośrednio np. przez poprawę infrastruktury i kanałów sprzedażowych (także usług).

W odniesieniu do możliwości wspierania dostępu do małej infrastruktury publicznej w ramach Interwencji LEADER trzeba zaznaczyć, iż ustanowienie takiego zakresu nie zakłada realizacji inwestycji w celu pełnego zaspokojenia potrzeb w tym zakresie (co jest domeną polityki spójności), lecz stanowi możliwość uzupełnienia operacji/przedsięwzięć o szerszym zakresie. Wspieranie dostępu do infrastruktury publicznej oznacza także realizację operacji nieinfrastrukturalnych, które umożliwią dotarcie zainteresowanych osób do pożądanego pakietu infrastruktury, np. w zakresie tworzenia odpowiedniego oprogramowania, tworzenia pakietu usług itp.

Podejście LEADER jest także odpowiednim instrumentem do wdrażania nowych rozwiązań aktualnie rodzących się problemów. Bardzo dużym wyzwaniem dla obszarów wiejskich jest depopulacja oraz starzenie się społeczności lokalnych. W związku ze zmianą struktury zapotrzebowania na usługi lokalne proponuje się w ramach Interwencji LEADER wdrożenie nowych rozwiązań takich jak wsparcie gospodarstw opiekuńczych (pilotaż). Mając na uwadze niedostateczną dostępność usług publicznych np. w zakresie świadczenia usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych, zdrowotnych itp. proponuje się wsparcie podmiotów gospodarczych oferujących takie usługi. Analogicznie podejście projektowane jest w odniesieniu do usług z dziedziny kultury tzn. niedostateczna dostępność usług kulturalnych może być niwelowana rozwijaniem usług niepublicznych w tym zakresie.

Zakłada się, że z dość szerokiego katalogu obszarów w jakich potencjalnie może zostać zaoferowane wsparcie beneficjentom, LGD po dokonaniu szczegółowej diagnozy obszaru i priorytetyzacji potrzeb, wskaże w LSR kilka (maksymalnie 3) obszary w jakich koncentrować się będzie wsparcie. Należy także podkreślić, że wszystkie projekty, także o charakterze infrastrukturalnym stanowiąc będą integralną, wynikającą z LSR, część szerszego przedsięwzięcia i będą mieć charakter komplementarny w stosunku do pozostałych projektów realizowanych w ramach danego przedsięwzięcia. Mając na uwadze, iż do rozwiązania

niektórych problemów lokalnych podejście LEADER jest podejściem jeszcze zbyt mało skoncentrowanym, w ramach interwencji LEADER przewiduje się wspieranie wdrażania koncepcji inteligentnej wsi, które koncentrują się na jeszcze mniejszych obszarach i problemach, będących niezmiernie trudnymi do zdiagnozowania nawet na poziomie terytorialnym. Jest to ważny instrument pod kątem budowania lokalnej odporności, przez dążenie do samowystarczalności (np. przez ukierunkowanie na gospodarkę w obiegu zamkniętym) i trwałości efektów.

Opisz jak podstawowe wymagania i zasady związane z LEADER będą zapewnione w systemie wdrażania

Przede wszystkim chodzi o budowanie powiązań tj. kojarzenie lokalnych partnerów poprzez organizację spotkań, warsztatów, tak aby poznać i omówić potencjał oraz potrzeby terenu, a następnie budowanie wśród nich zdolności do generowania pomysłów na projekty, gromadzenia zasobów, zdobycia umiejętności kierowania projektem i rozliczenia go. Chodzi również o umiejętność zainteresowania różnych podmiotów podejściem LEADER i zaproszenie ich do budowania lokalnej strategii rozwoju. Tym samym podstawowe wymogi i zasady związane z podejściem LEADER zostaną zapewnione poprzez:

Oddolność – zakłada, że strategia rozwoju wypracowywana zostanie przy udziale szerokiej reprezentacji partnerów lokalnych, reprezentujących różne grupy interesu. Powinni oni się zaangażować w analizę mocnych i słabych stron obszaru, decydować o priorytetach strategii i kryteriach selekcji przedsięwzięć. Ich mobilizacja powinna trwać również dalej, w trakcie wdrażania strategii. Powinni realizować projekty, inwentaryzować i analizować osiągnięcia, wyciągać wnioski na przyszłość. Bardzo ważna dla całego procesu będzie przejrzystość konsultacji i ucierania się kompromisu, co zapewni zaufanie pomiędzy partnerami i poczucie włączenia oraz odpowiedzialności za rozwój lokalny. Przyjęty model realizacji zakłada zatem, iż jednym z podstawowych warunków dostępu do wyboru LSR jest wykazanie oddolności procesu przygotowania strategii. Równie ważny jest sposób reprezentacji wszystkich sektorów w organie decyzyjnym LGD i zachowanie równowagi w prawach do głosowania.

Podjęcie terytorialne – oznacza, że strategia i szerzej polityka rozwoju wdrażana będzie na stosunkowo niewielkim, jednolitym i społecznie spójnym terenie, posiadającym wspólne problemy i potrzeby, często połączonym wspólnymi tradycjami, kulturą i tożsamością. Podjęcie to zakłada równocześnie, że obszar ten będzie na tyle duży, by wytworzyła się odpowiednia masa krytyczna i zasoby do skutecznego prowadzenia polityki rozwoju. W związku z tym, mimo iż przepisy rozporządzenia CPR 1060/2021 nie wprowadzają ograniczenia obszarowego, przyjęto zasadę, iż strategia może obejmować obszar obejmujący od 30 tys. mieszkańców.

Partnerstwo lokalne – unikalną cechą podejścia LEADER jest tworzenie Lokalnych Grup Działania, partnerów publiczno-prywatnych, których zadaniem jest opracowanie i wdrażanie strategii rozwoju i podejmowanie własnych inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego. LGD tworzą płaszczyznę do współdziałania partnerów, kojarząc i łącząc ich potencjały, dlatego bardzo ważne jest, by obejmowały reprezentację różnych grup interesu z danego terenu. Służyć temu będzie m.in. opracowanie niedyskryminujących i przejrzystych procedur i kryteriów wyboru operacji przez LGD, które pozwolą uniknąć konfliktu interesów i zapewnią, aby żadna pojedyncza grupa interesu nie kontrolowała procesu decyzyjnego. **Integracja sektorów:** różnych dziedzin gospodarki oraz grup interesu – lokalna strategia rozwoju powinna integrować kilka branż działalności, zaś działania i projekty wdrażane w ramach strategii powinny być powiązane i koordynowane ze sobą. Integracja może dotyczyć działań w ramach jednego lub więcej sektorów lub inaczej wyodrębnionych grup działań. Powinna obejmować również przedstawicieli różnych grup interesu, działających wspólnie na

rzecz wybranego celu. W związku z tym głównym celem interwencji jest budowanie lokalnej tożsamości na bazie aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. Ważny jest lokalny i zintegrowany charakter instrumentu, a także zorientowanie na obszary wiejskie oraz umożliwienie LGD dostatecznej swobody w określaniu lokalnych interdyscyplinarnych priorytetów rozwojowych. Zapewnia to szeroki zakres celów szczegółowych w zakresie kształtowania świadomości obywatelskiej, dostępu do infrastruktury publicznej, stymulowania rozwoju gospodarczego i innowacyjności, w tym przedsiębiorczość i współpraca, a także z obszaru ekonomii społecznej oraz rozwój sektora usług czasu wolnego i gospodarki doświadczeń, usług opiekuńczych, ochrony zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego, czy zielonej gospodarki i przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Ponadto przyjęty model nastawiony jest na kompleksowe rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów, co nie jest możliwe bez podejścia zintegrowanego. Najefektywniejszym modelem zintegrowania wydaje się być RLKS (podejście LEADER dostosowane do wdrażania programów finansowanych z innych funduszy UE), do którego wdrażania zachęcane są wszystkie regiony i wszystkie LGD. Sieciowanie i współpraca – LGD powinny współpracować ze sobą w ramach łączących je organizacji sieciowych lub po prostu realizując wspólne projekty, których celem powinna być wymiana doświadczeń i rozpowszechnianie dobrych praktyk. Powiązania mogą być też tworzone z innymi podmiotami działającymi na rzecz rozwoju lokalnego, nawet jeśli nie są one finansowane w ramach instrumentu LEADER/RLKS. W związku ze wzrostem potencjału społeczności lokalnych, rysuje się potrzeba umożliwienia finansowania projektów współpracy między podmiotami z obszarów objętych różnymi LSR innych niż LGD. Jest to znaczna zmiana podejścia do modelu wdrażania projektów współpracy między terytorialnej i międzynarodowej, gdyż dotąd taka możliwość ograniczona była tylko i wyłącznie dla LGD. Ważna jest też współpraca na wielu poziomach wdrażania LEADER tj. między LGD, podmiotami wdrażającymi oraz instytucjami zarządzającymi zapewniona przez kontakty robocze oraz cykliczne spotkania w ramach grupy tematycznej ds. LEADER (GTL), działającą przy grupie roboczej ds. krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW). Powyższe rozwiązania okazały się bardzo efektywne w PROW 2014-2020/22 w związku z tym nieodzowne wydaje się ich kontynuowanie w planie strategicznym.

Innowacyjność w ramach interwencji jest rozumiana bardzo wszechstronnie z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru. Instrumentem pozwalającym na indukowanie innowacyjności jest nie tylko zalecenie stosowania przez LGD kryteriów promujących tego rodzaju operacje, ale przede wszystkim wdrażanie koncepcji inteligentnej wsi, które ze swej natury są ukierunkowane zarówno na rozwiązania innowacyjne, także w zakresie cyfryzacji.

Is support from more than one EU fund planned?

Tak Nie

Przewiduje się możliwość wyboru i realizacji LSR wielofunduszowych. Ostateczna lista zaangażowanych funduszy (oprócz EFRROW także EFRR i/lub ESF+) oraz zasięg terytorialny wielofunduszowości (w których województwach), zostaną ukształtowane w efekcie równolegle prowadzonych prac nad regionalnymi programami operacyjnymi współfinansowanymi ze środków EFRR i ESF+, opracowywanymi przez zarządy poszczególnych województw.

Would the lead fund option be applied?

Tak Nie

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 lit g oraz ust. 11 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Interwencja ze względu na szeroki zakres wsparcia częściowo mieści się w ust. 2 lit g (w zakresie infrastruktury), w częściowo w ust. 11 (w zakresie skracania łańcuchów dostaw, wsparcia m.in. rolników w zakresie rozwoju przedsiębiorczości). Operacje realizowane w ramach interwencji przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich zarówno w sposób bezpośredni (np. poprawa sytuacji ekonomicznej beneficjenta) jak i pośredni (np. ogólnodostępna infrastruktura, do której dostęp wpływa na jakość życia).

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or other area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 77(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	13,1,1		Ludność wiejska (30 000 - 39 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,10		Ludność wiejska (120 000 - 129 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,11		Ludność wiejska (130 000 - 139 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,12		Ludność wiejska (140 000 - 150 000)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,2		Ludność wiejska (40 000 - 49 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,3		Ludność wiejska (50 000 - 59 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,4		Ludność wiejska (60 000 - 69 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,5		Ludność wiejska (70 000 - 79 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,6		Ludność wiejska (80 000 - 89 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,7		Ludność wiejska (90 000 - 99 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,8		Ludność wiejska (100 000 - 109 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego
	13,1,9		Ludność wiejska (110 000 - 119 999)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.38 - Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
13_1_1 - Ludność wiejska (30 000 - 39 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		1 567 073,00	1 567 073,00	1 567 073,00	1 567 073,00	1 567 073,00	1 567 073,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań		41,00						41,00
13_1_10 - Ludność wiejska (120 000 - 129 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		4 162 500,00	4 162 500,00	4 162 500,00	4 162 500,00	4 162 500,00	4 162 500,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań		7,00						7,00
13_1_11 - Ludność wiejska (130 000 - 139 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		4 412 500,00	4 412 500,00	4 412 500,00	4 412 500,00	4 412 500,00	4 412 500,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań		5,00						5,00
13_1_12 - Ludność wiejska (140 000 - 150 000)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		4 662 500,00	4 662 500,00	4 662 500,00	4 662 500,00	4 662 500,00	4 662 500,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań		5,00						5,00
13_1_2 - Ludność wiejska (40 000 - 49 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		1 862 500,00	1 862 500,00	1 862 500,00	1 862 500,00	1 862 500,00	1 862 500,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań		45,00						45,00

13_1_3 - Ludność wiejska (50 000 - 59 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	2 162 500,00	2 162 500,00	2 162 500,00	2 162 500,00	2 162 500,00	2 162 500,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań	42,00						42,00
13_1_4 - Ludność wiejska (60 000 - 69 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	2 462 500,00	2 462 500,00	2 462 500,00	2 462 500,00	2 462 500,00	2 462 500,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań	46,00						46,00
13_1_5 - Ludność wiejska (70 000 - 79 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	2 762 500,00	2 762 500,00	2 762 500,00	2 762 500,00	2 762 500,00	2 762 500,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań	32,00						32,00
13_1_6 - Ludność wiejska (80 000 - 89 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	3 062 500,00	3 062 500,00	3 062 500,00	3 062 500,00	3 062 500,00	3 062 500,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań	22,00						22,00
13_1_7 - Ludność wiejska (90 000 - 99 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	3 362 500,00	3 362 500,00	3 362 500,00	3 362 500,00	3 362 500,00	3 362 500,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań	15,00						15,00
13_1_8 - Ludność wiejska (100 000 - 109 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	3 662 501,00	3 662 501,00	3 662 501,00	3 662 501,00	3 662 501,00	3 662 501,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań	7,00						7,00
13_1_9 - Ludność wiejska (110 000 - 119 999)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	3 912 500,00	3 912 500,00	3 912 500,00	3 912 500,00	3 912 500,00	3 912 500,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							
	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań	6,00						6,00
TOTAL	O.31 - Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań							
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	6 820 000,00	29 053 200,00	97 457 800,00	104 823 400,00	118 872 600,00	324 973 000,00	682 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	3 751 000,00	15 979 260,00	53 601 790,00	57 652 870,00	65 379 930,00	178 735 150,00	375 100 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)							
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)							
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)							
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in							
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)							
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in							

PL

699

PL

5.3.6.2 I 13.2. – Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono

SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 1.	Stymulowanie wspólnych działań rol...	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.10 ^{CU PR} Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5) Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Wsparcie jest kierowane wyłącznie do form zorganizowanych, tj. przedsiębiorstw zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym, które następnie uzyskały status grupy producentów rolnych lub organizacji producentów.

Powyższe dwa etapy, które potencjalny beneficjent przeszedł pozytywnie, aby móc złożyć wnioski o przyznanie pomocy, dają szansę, że będzie to podmiot trwały, o określonej strukturze i planach rozwoju, które przedstawia w swoim planie biznesowym.

Tak więc, wsparcie będzie kierowane do rolników, którzy podjęli trud zorganizowania się i podjęcia dalszych wspólnych działań, aby wzmacniać swoją pozycję na rynku i stać się konkurencyjnym, także w relacjach z innymi podmiotami łańcucha żywnościowego.

Wsparcie jest nacelowane na realizację działań inwestycyjnych, które mają wspomóc budowę wspólnych struktur rolników i jednocześnie zachować ich trwałość, w kierunku wzmacniania ich pozycji rynkowej, zarówno na poziomie lokalnym jak i dalszym, a także móc wpływać na dalsze etapy łańcucha.

Celem interwencji jest zwiększanie działalności producentów rolnych we wspólnych strukturach, jakimi są organizacje producentów i grupy producentów rolnych oraz odpowiednio ich zrzeszenia i związki.

Kryteria wyboru:

- podmiot posiada formę prawną spółdzielni;
- członkowie podmiotu prowadzą produkcję w systemach jakości:
- unijnych jak np. rolnictwo ekologiczne, chronione nazwy pochodzenia, chronione oznaczenia geograficzne i gwarantowane tradycyjne specjalności, lub
- krajowych systemach jakości, jak np. Jakość Tradycja, Integrowana Produkcja (IP), Quality Meat Program (QMP), Quality Assurance For Food Products (QAFF), Pork Quality System (PQS), i inne;
- produkt lub grupa produktów, dla których podmiot został uznany odnoszą się do sektora: wieprzowiny, wołowiny i cielęciny, baraniny i koziny, chmielu, lnu i konopi, buraków cukrowych, tytoniu;
- w skład podmiotu wchodzi co najmniej:

a) w przypadku grup producentów rolnych:

- 10 członków (dla GPR uznanych ze względu na produkt inny niż liście tytoniu suszone),
- 30 członków (dla GPR uznanych ze względu na produkt liście tytoniu suszone)

b) w przypadku organizacji producentów:

- 15 członków (dla OP z wyłączeniem sektora mleka i przetworów mlecznych),
- 25 członków (dla OP w sektorze mleka i przetworów mlecznych),
- 30 członków (dla OP w sektorze tytoniu),

a za każdego kolejnego członka podmiotu przyznaje się dodatkową punktację

- co najmniej 50% produkcji każdego z producentów wchodzących w skład podmiotu, w zakresie produktu, ze względu na który grupa została uznana, zostało objęte dobrowolnym ubezpieczeniem (tj. innym niż ubezpieczenie obowiązkowe, o którym mowa w ustawie z dnia 7 lipca 2005 r. *o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich*), ważnym przez okres co najmniej 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy;
- podmiot zatrudnia co najmniej dwie osoby na pełne etaty na podstawie umowy o pracę albo jeżeli podmiot zatrudnia na podstawie umowy o pracę co najmniej jedną osobę niepełnosprawną w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*;
- podmiot zamierza realizować działania innowacyjne - innowacje produktowe, procesowe, technologiczne w ramach podejmowanych inwestycji, a koszty tych działań dotyczą minimum 30% wartości planowanego wsparcia;
- podmiot zamierza realizować działania środowiskowe, a koszty tych działań dotyczą minimum 30% wartości planowanego wsparcia.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów

kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Kryteria kwalifikowalności:

Podmioty posiadające status: organizacji producentów oraz grup producentów rolnych.

Nie przewiduje się wsparcia w sektorach:

- drobiu,
- owoców i warzyw
- pszczelarstwa

Wymogi dla organizacji producentów i grupy producentów rolnych, w szczególności:

- siedziba znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- obowiązek realizacji planu biznesowego,
- prowadzenie działalności jako przedsiębiorca prowadzący mikro-, małe lub średnie przedsiębiorstwo w rozumieniu załącznika I do rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Dz. Urz. UE L 187 z 26.06.2014, str. 1),

W skład podmiotów ubiegających się o wsparcie mogą wchodzić również osoby wcześniej będące członkami grupy producentów rolnych/ wstępnie uznanej grupy producentów/ uznanej organizacji producentów uznanej ze względu na ten sam produkt lub grupę produktów, której przyznano i wypłacono pomoc w ramach:

- działania „Grupy producentów rolnych” objętego PROW 2004 - 2006,
- działania 142 „Grupy producentów rolnych” w ramach PROW 2007 - 2013,
- działania 9 „Tworzenia grup producentów i organizacji producentów” objętego PROW 2014 – 2020, oraz
- instrumentów wsparcia sektora owoców i warzyw w ramach I filara WPR,

przy czym ich produkcja nie będzie stanowiła podstawy do wyliczenia kwoty przedmiotowej pomocy.

Zobowiązania:

- obowiązek przeznaczenia min. 30 % uzyskanego wsparcia na środki trwałe - dotyczy organizacji producentów;
- realizowanie planu biznesowego w każdym roku działalności i przedkładania sprawozdań;
- utrzymania uznania przez minimum trzy lata od otrzymania ostatniej płatności;
- prowadzenie oddzielnego systemu rachunkowości dot. otrzymanego wsparcia;
- wydatkowanie wsparcia uzyskanego w ramach tego mechanizmu nie później niż do końca trzeciego roku działalności beneficjenta, następującego po uzyskaniu ostatniej płatności.

Beneficjent

Podmiot posiadający status organizacji producentów albo grupy producentów rolnych . Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Pomoc w formie ryczału i obejmuje 5 lat funkcjonowania GPR/OP.

Wysokość wsparcia w kolejnych latach 5-letniego okresu pomocy wynosi:

10%- I rok wsparcia;

9,5% - II wsparcia;

9 % - III rok wsparcia;

8,5 % - IV rok wsparcia;

8% - V rok wsparcia

Wysokość wsparcia oblicza się na podstawie wartości przychodów netto GPR/OP ze sprzedaży produktów lub grup produktów ze względu na które GPR/OP została uznana (lub produktów wytworzonych z tych produktów), wytworzonych i sprzedanych do GPR/OP przez jej członków, w danym roku jej działalności, i nie więcej niż wskazane poniżej kwoty maksymalne.

Wsparcie będzie obliczane na podstawie wartości produkcji sprzedanej kupującym niebędącym:

1) członkami beneficjenta;

2) współmałżonkiem członka beneficjenta;

3) podmiotami powiązаныmi kapitałowo lub osobowo w sposób bezpośredni lub pośredni z członkiem beneficjenta lub jego współmałżonkiem.

Roczny maksymalny poziom wsparcia na beneficjenta, wynosi :

- 100 000 Euro/rok – w przypadku organizacji producentów ;

- 60 000 Euro/rok – w przypadku grup producentów rolnych (lecz nie więcej niż 6 tys. euro w przeliczeniu na jednego członka GPR).

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Kategoria zielona

Pkt 0 załącznika 2 WTO ↕

Wyjaśnienie sposobu, w jaki interwencja spełnia odpowiednie postanowienia załącznika 2 do Porozumienia w sprawie rolnictwa, jak określono w art. 11 niniejszego rozporządzenia oraz w załączniku II do niniejszego rozporządzenia (kategoria zielona)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
13_2_1		Grupy producentów rolnych	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.10 - Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów,
13_2_2		Organizacje producentów rolnych	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.10 - Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów,

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
13_2_1 - Grupy producentów rolnych	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		300 000,00	300 000,00	300 000,00	300 000,00	300 000,00	300 000,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.28 - Number of supported producer groups and producer organisations		48,00	55,00	47,00	15,00			165,00
13_2_2 - Organizacje producentów rolnych	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.28 - Number of supported producer groups and producer organisations		71,00	97,00	83,00	28,00			279,00
TOTAL	O.28 - Number of supported producer groups and producer organisations								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		8 500 000,00	20 400 000,00	33 000 000,00	37 280 000,00	37 800 000,00	29 300 000,00	166 280 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		4 675 000,00	11 220 000,00	18 150 000,00	20 504 000,00	20 790 000,00	16 115 000,00	91 454 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in									

5.3.6.3 I 13.3. – Promowanie, informowanie i marketing dotyczący żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR krytyczna (+++)	Uwzględnione w CSP
CS 3.P.2.	Wspieranie krótkich/alternatywnych łańcuchów wartości w tym związanych z produkcją wysokiej jakości		P
CS 9.P.4.	Zapewnienie dostępności żywności ekologicznej, wytwarzanej w systemach jakości żywności	wymagana (+)	P
CS 9.P.5.	Podnoszenie świadomości konsumentów o systemach produkcji żywności oraz etykietowaniu produktów	wymagana (+)	P
CS 9.P.6.	Wspieranie budowy grup producentów w ramach systemów jakości żywności i relacji horyzontalnych	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.10 **CU PR** Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

W celu zwiększenia rozpoznawalności wysokojakościowych produktów, wytwarzanych w ramach systemów jakości na rynku oraz poinformowania potencjalnych konsumentów o ich ponadstandardowych zaletach, konieczne jest poniesienie nakładów finansowych na przeprowadzenie działań informacyjnych, marketingowych i promocyjnych dotyczących tych produktów. Tego rodzaju działania sprzyjają rozpoznawalności produktów wytwarzanych w ramach systemów jakości żywności na rynku, a tym samym przekładają się na zwiększony popyt na te produkty, co z kolei zachęca innych producentów do jej rozpoczęcia.

Jednocześnie, działania o charakterze informacyjnym, marketingowym i promocyjnym dotyczące produktów, wytwarzanych w ramach systemów jakości przekładają się na poziom aktywizacji zawodowej mieszkańców wsi i mają wpływ na profil prowadzonej produkcji, przez co mogą one wpływać na poziom dochodowości gospodarstw rolnych, które podejmą się prowadzenia produkcji żywności wysokiej jakości w swoim gospodarstwie. W związku z tym przedmiotowa interwencja realizuje cel szczegółowy 3 „Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości”.

Ponadto, przedmiotowa interwencja pozwoli im na dotarcie do szerokiego grona potencjalnych konsumentów, którzy będą lepiej poinformowani o właściwościach produktów wytwarzanych w ramach danych systemach jakości żywności dzięki czemu będą poszukiwać tego rodzaju produktów na rynku i będą skłonni zapłacić więcej za produkty, posiadające ponadstandardowe cechy. W związku z tym, przedmiotowa interwencja będzie realizować pośrednio cel szczegółowy 9 Poprawa reagowania rolnictwa Unii na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym w zakresie żywności wysokiej jakości, bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i produkowanej w zrównoważony sposób, w zakresie zmniejszenia marnowania żywności, zwiększenia dobrostanu zwierząt i zwalczania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe”.

Działania promocyjne, informacyjne i marketingowe muszą dotyczyć systemu jakości żywności lub produktów wytworzonych w systemach, w tym symboli, oznaczeń, skrótów

oznaczających uczestnictwo w systemach jakości żywności. Tego rodzaju działania są zaprojektowane w szczególności w taki sposób, aby zachęcić konsumentów do zakupu produktów objętych systemem jakości żywności oraz koncentrują się na szczególnych cechach lub korzyściach danych produktów, w szczególności na ich jakości, szczególnych metodach produkcji, wysokich normach w zakresie dobrostanu zwierząt i poszanowania środowiska, związanych z danym systemem jakości.

Kryteria wyboru operacji:

1. Znaczenie proponowanych działań informacyjno-promocyjnych dla realizacji celów, o których mowa w art. 6 ust. 1 rozporządzenia PEiR dotyczącego wsparcia na podstawie planów strategicznych WPR.
2. Jakość i istotność analizy rynkowej produktu wytwarzanego w ramach systemu jakości w odniesieniu do proponowanych działań informacyjno-promocyjnych.
3. Spójność zaproponowanych działań informacyjno-promocyjnych, celów, grup docelowych i ich przesłania.
4. Szczegółowy opis działań informacyjno-promocyjnych i ich przewidywanych rezultatów.

Dodatkowe kryteria wyboru operacji:

1. Wnioskodawca składa się wyłącznie z producentów produktów rolnych lub środków spożywczych wytwarzanych w ramach systemów jakości.
2. Preferowane będą operacje realizowane wspólnie przez więcej niż jeden podmiot działający w ramach jednego systemu jakości, których planowana operacja ma dotyczyć produktów wytworzonych w ramach tego systemu.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Kryteria dostępu:

Pomoc jest przyznawana beneficjentowi, który:

- nie korzystał z analogicznego zakresu wsparcia realizowanego w ramach poprzednich okresów Programowania, tj. ze środków działania 133 „Działania informacyjne i promocyjne” PROW 2007–2013 oraz poddziałania 3.2 „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” PROW 2014–2020,
- korzystał z analogicznego zakresu wsparcia realizowanego w ramach poprzednich okresów Programowania (tj. została z nimi zawarta umowa o przyznaniu pomocy), ale planuje rozpoczęcie realizacji nowego działania informacyjno, promocyjno, marketingowego,
- w zakresie realizowanej operacji nie otrzymuje pomocy udzielanej na podstawie rozporządzenia PEiR (UE) nr 1144/2014,
- nie otrzymuje dofinansowania na działania promocyjne i informacyjne w rolnictwie ekologicznym, o których mowa w przepisach o rolnictwie ekologicznym, na zadania objęte realizowaną operacją,
- w przypadku podmiotu zorganizowanego w formie organizacji producentów lub zrzeszenia producentów owoców i warzyw, uznanych na podstawie rozporządzenia PEiR (UE) nr 1308/2013, który nie ubiega się i który nie otrzymuje pomocy udzielanej na działania informacyjne, promocyjne i marketingowe ze środków interwencji I 7.3 „Interwencja w sektorze owoców i warzyw – Działania informacyjne, promocyjne i marketingowe w odniesieniu do produktów, marek i znaków towarowych organizacji producentów owoców i warzyw”, realizując operację dotyczącą owoców lub warzyw, poniósł koszty kwalifikowalne, które nie będą finansowane ze środków funduszu operacyjnego, o którym mowa w art. 32 rozporządzenia PEiR (UE) nr 1308/2013,

- w swoim składzie nie posiada członków będących członkami innej grupy producentów ubiegającej się o przyznanie pomocy ze środków przedmiotowej interwencji, której złożony wniosek o przyznanie pomocy dotyczy co najmniej jednego tego samego produktu rolnego lub środka spożywczego, wytwarzanego w ramach systemów jakości.

Nie przyznaje się wsparcia na realizację działań informacyjnych, promocyjnych i marketingowych dotyczących komercyjnych znaków towarowych lub marek handlowych produktów. Poza sytuacjami, w których prezentacja komercyjnych znaków towarowych lub marek handlowych ma drugorzędne znaczenie względem głównego przekazu informacyjno-promocyjno-marketingowego dotyczącego produktu wytwarzanego w ramach systemu jakości żywności, którego dotyczy dana operacja. Szczegółowe wymagania dotyczące prezentacji ww. znaków zostaną określone w wytycznych dotyczących przedmiotowego zakresu wsparcia.

W ramach realizacji interwencji jednemu beneficjentowi pomoc może zostać przyznana nie więcej niż dwa razy.

Dodatkowo, w ramach jednego naboru wniosków o przyznanie pomocy jeden wnioskodawca może złożyć jeden wniosek o przyznanie pomocy.

Do zakresu kosztów kwalifikowalnych zalicza się m.in. następujące koszty:

- reklamy w mediach, w szczególności w internecie, telewizji, radiu lub prasie,
- promocji w punktach sprzedaży,
- przygotowania stoisk,
- przygotowania materiałów reklamowych,
- udziału w pokazach, wystawach lub targach,
- organizacji szkoleń lub konferencji,
- przygotowania, administrowania stroną internetową, profesjonalnego prowadzenia profilu beneficjenta w mediach społecznościowych do celów związanych z realizacją operacji, lub innej profesjonalnie prowadzonej działalności internetowej dotyczącej realizowanej operacji, najmu powierzchni reklamowej,
- publikacji, broszur, ulotek, plakatów, zaproszeń lub innych materiałów reklamowy

Szczegółowy zakres kosztów kwalifikowalnych zostanie określony w wytycznych dotyczących przedmiotowego zakresu wsparcia.

Beneficjent

Beneficjentem interwencji jest grupa producentów o dowolnej formie organizacyjno-prawnej, która składa się co najmniej z dwóch członków, którzy wytwarzają na terytorium RP produkty rolne lub środki spożywcze, przeznaczone bezpośrednio lub po przetworzeniu do spożycia przez ludzi, w ramach unijnych lub krajowych systemów jakości o nazwach:

- Chronione Nazwy Pochodzenia, Chronione Oznaczenia Geograficzne oraz Gwarantowane Tradycyjne Specjalności, w rozumieniu rozporządzenia PEiR (UE) nr 1151/2012, lub
- rolnictwo ekologiczne, zgodnie z rozporządzeniem PEiR (UE) 2018/848, lub
- chronione nazwy pochodzenia i oznaczenia geograficzne wyrobów winiarskich, o których mowa w części II tytule II rozdziale I sekcji 2 rozporządzenia PEiR (UE) nr 1308/2013*, lub
- oznaczenia geograficzne napojów spirytusowych, w rozumieniu rozporządzenia PEiR (UE) nr 2019/787*, lub
- integrowana produkcja roślin (IP), w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony (Dz. U. z 2020 r. poz. 2097, z późn. zm.), lub
- „Jakość Tradycja” uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 czerwca 2007 r.**, lub

- „Quality Meat Program (QMP)” uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 października 2008 r ** , lub
- QAFP „Tuszki, elementy i mięso z kurczaka, indyka i młodej polskiej gęsi owsianej” uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 stycznia 2011 r**, lub
- QAFP „Kulinarne mięso wieprzowe” uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 grudnia 2009 r .**, lub
- QAFP „Wędliny” uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 stycznia 2012 r **.

*w odniesieniu do win i napojów spirytusowych operacje informacyjno-promocyjno-marketingowe muszą być zgodne z przepisami ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi i skupiać się na informowaniu o systemie jakości i metodach produkcji wynikających z danego systemu jakości,

**systemy jakości żywności uznane na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi za krajowe systemy jakości żywności i notyfikowane do KE zgodnie z Dyrektywą (UE) nr 2015/1535 PEiR z dnia 9 września 2015 r. ustanawiającą procedurę udzielania informacji w dziedzinie przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego (zwana dalej: Dyrektywą (UE) nr 2015/1535 PEiR z dnia 9 września 2015 r.).

Przez grupę producentów należy rozumieć podmiot o dowolnej formie organizacyjno-prawnej, w tym np.:

- spółdzielnię w rozumieniu przepisów prawa spółdzielczego – która wytwarza lub której członkowie wytwarzają produkty w ramach systemu jakości żywności,
- grupę producentów rolnych, organizację producentów, organizację międzybranżową, organizację branżową, konsorcjum, stowarzyszenie, kółko rolnicze, rolnicze zrzeszenie branżowe, izbę gospodarczą których członkami są w przynajmniej 60 % producenci posiadający certyfikat lub świadectwo jakości, potwierdzające wytwarzanie produktów w danym systemie jakości żywności,
- grupę wpisaną do wykazu grup, o którym mowa w ustawie o rejestracji i ochronie nazw oraz oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych, oznaczeń geograficznych win, napojów spirytusowych oraz o produktach tradycyjnych*,
- podmioty posiadające ważną decyzję ministra rolnictwa i rozwoju wsi o uznaniu systemu jakości żywności za krajowy, o którym mowa w art. 16 ust. 1 lit. b rozporządzenia PEiR (UE) nr 1305/2013 – w odniesieniu do danego krajowego systemu jakości żywności) i notyfikowane do KE zgodnie z Dyrektywą (UE) nr 2015/1535 PEiR z dnia 9 września 2015 r.

*projekt ustawy podlega procedurze legislacyjnej.

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant

Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Pomoc zgodna z przepisami art. 20 i 24 rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Kategoria zielona

Pkt 0 załącznika 2 WTO

Wyjaśnienie sposobu, w jaki interwencja spełnia odpowiednie postanowienia załącznika 2 do Porozumienia w sprawie rolnictwa, jak określono w art. 11 niniejszego rozporządzenia oraz w załączniku II do niniejszego rozporządzenia (kategoria zielona)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(2)(e) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(2)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 77(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (M5)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	13_3		Promocja systemów jakości	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.10 - Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów,

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs [i](#)

Edytuj

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
13_3 - Promocja systemów jakości	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		393 258,06	393 258,06	393 258,06	393 258,06	393 258,06	393 258,06	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.32 - Number of supported other cooperation operations or units (excluding EIP reported)		16,00	16,00	16,00	16,00	15,00	15,00	94,00
TOTAL	O.32 - Number of supported other cooperation operations or units (excluding EIP reported)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		6 292 129,02	6 292 129,02	6 292 129,02	6 292 129,02	5 898 870,96	5 898 870,96	36 966 258,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		3 460 670,96	3 460 670,96	3 460 670,96	3 460 670,96	3 244 379,03	3 244 379,03	20 331 441,90
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

5.3.6.4 I 13.5. – Współpraca Grup Operacyjnych EPI

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

XCO Przekrojowy cel polegający na modernizacji sektora przez sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacji i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, a także zachęcanie do ich wykorzystywania

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 10.P.6.	Podniesienie innowacyjności sektora poprzez tworzenie i wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R1 ^{CS} Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub uczestnictwa w grupach operacyjnych EPI w celu zwiększenia zrównoważonej efektywności gospodarczej, środowiskowej, klimatycznej i w zakresie gospodarowania zasobami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5) Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Celem interwencji jest tworzenie Grup Operacyjnych EPI realizujących innowacyjne operacje:

- odpowiadające na zapotrzebowanie rynkowe,
- zmierzające do optymalizacji produkcji oraz poprawy konkurencyjności, w tym także poprzez rozwijanie systemów jakości żywności,
- ukierunkowane na badania naukowe, technologię i cyfryzację,
- mające pozytywny wpływ na kwestie środowiska i klimatu.

Zakres interwencji:

WSPARCIE PRZYGOTOWAWCZE - fakultatywne (na utworzenie EPI i opracowanie planu operacji dotyczącej realizacji projektu).

REALIZACJA OPERACJI - rozwiązania w zakresie nowych/udoskonalonych produktów lub technologii, metod organizacji i marketingu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym, w tym na rzecz rozwijania produkcji w systemach jakości żywności. Operacje skoncentrowane będą w zakresie produkcji i przetwarzania produktów rolnych.

Mikrogranty na operacje (m.in. w zakresie rolnictwa precyzyjnego oraz w zakresie B+R+I)

Kryteria wyboru:

WSPARCIE PRZYGOTOWAWCZE:

- doświadczenie w tworzeniu partnerstw realizujących projekty,
- udział w EPI w ramach PROW 2014-2020/udział członków EPI w ramach PROW 2014 – 2020/udział w realizacji projektów horyzontalnych,
- udział partnerów z co najmniej 3 – letnim doświadczeniem adekwatnym do operacji, która będzie objęta planem operacji,
- udział partnerów – naukowców,
- udział powyżej 2 rolników,
- operacja, która będzie objęta planem operacji będzie dotyczyć projektu pilotażowego/prototypu/projektu eksperymentalnego.

REALIZACJA OPERACJI:

(dla EPI, które skorzystały ze wsparcia przygotowawczego nie stosuje się kryteriów dotyczących składu i doświadczenia):

- udział w EPI w ramach PROW 2014-2020/udział członków EPI w ramach PROW 2014 – 2020/ udział w realizacji projektów horyzontalnych,
- doświadczenie partnerów, w tym udział partnerów z co najmniej 3 – letnim doświadczeniem adekwatnym do operacji,
- adekwatność operacji do czasu, budżetu i rezultatów (efektów),
- udział partnerów – naukowców,
- udział powyżej 2 rolników,
- operacja dotyczy projektu pilotażowego/prototypu/projektu eksperymentalnego,
- adekwatność metodologii badawczej do rozwiązania problemu (o ile dotyczy),
- partnerstwo powstało z inicjatywy rolnika,
- przedmiot operacji związany jest z rozwiązaniem problemu rolników będących członkami EPI,
- realizacja celów Strategii „Od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego,
- możliwość wdrożenia na poziomie małych i średnich gospodarstw.

Minimalna liczba punktów warunkująca udzielenie wsparcia określona w przepisach krajowych (dotyczy Wsparcia przygotowawczego i Realizacji operacji).

Ocena merytoryczna operacji w uzasadnionych przypadkach wykonywana będzie przez ekspertów.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Warunki dostępu:

WSPARCIE PRZYGOTOWAWCZE:

Wsparcie fakultatywne.

Uzyskanie wsparcia zobowiązuje EPI do aplikowania o środki w ramach Realizacji operacji (innej niż mikrogrant), pod rygorem zwrotu pomocy.

Utworzenie grup EPI w ramach Wsparcia przygotowawczego powinno nastąpić do końca 2026 r, aby możliwe było przystąpienie i rozliczenie operacji z obowiązkowego etapu Realizacji operacji.

Utworzona grupa EPI, udział co najmniej 2 partnerów, obowiązkowy udział rolnika, w przypadku przedsiębiorcy udział tylko z kodem PKD adekwatnym do operacji (I transza).

Opracowanie planu operacji dotyczącej realizacji projektu (II transza) spełniającego poniższe wymogi:

- określenie problemów jakie EPI zamierza rozwiązać poprzez realizację innowacyjnych operacji,
- określenie sposobu rozwiązania problemów w formie uproszczonego planu operacji,
- partycypacyjny charakter przygotowania planu operacji,
- określenie celów i efektów realizacji planu operacji,
- innowacyjność operacji.

REALIZACJA OPERACJI:

Operacje może realizować także EPI, która nie skorzystała ze Wsparcia przygotowawczego.

Udział co najmniej 2 partnerów, obowiązkowy udział rolnika, w przypadku przedsiębiorcy udział tylko z kodem PKD adekwatnym do operacji (dotyczy każdej operacji).

Udział jednostki naukowej w mikrograntach z zakresu B+R+I oraz w operacji, w której występują koszty badań (obowiązkowo).

Udział podmiotów uczestniczących w krajowych lub unijnych systemach jakości w przypadku operacji na rzecz rozwijania produkcji w systemach jakości żywności (obowiązkowo).

Wsparcie przyznawane wyłącznie na innowacyjne operacje.

Trwałość operacji inwestycyjnych wynosi 5 lat od dnia wypłaty płatności końcowej.

Dodatkowe informacje:

Zapewnienie środków (osobny budżet) na poszukiwanie innowacji w konkretnych zakresach operacji (nabory tematyczne). Nabory tematyczne z pulą środków na poziomie krajowym, Minister RiRW określa tematy naborów, np. gleba, woda, block chain, greening, wykorzystanie roślin białkowych, agroleśnictwo, sekwestracja węgla, rozwijanie produkcji w systemach jakości żywności, rolnictwo precyzyjne w ramach mikrograntów (po uprzednim zasięgnięciu opinii rolników w zakresie pożądanej tematyki naborów).

Rola brokerów innowacji - identyfikacja oddolnych innowacyjnych pomysłów rolników oraz powiązanie z partnerami zainteresowanymi współpracą w zakresie podobnej tematyki operacji. Interwencja wdrażana na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Beneficjent

WSPARCIE PRZYGOTOWAWCZE: osoba fizyczna/osoba prawna/jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej ze zdolnością prawną (1 podmiot zdolny do zawarcia umowy w imieniu partnerstwa).

REALIZACJA OPERACJI:

Osoby fizyczne/osoby prawne/ jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej ze zdolnością prawną – partnerzy Grupy Operacyjnej EPI nieposiadającej zdolności prawnej 1 podmiot zawiera umowę o przyznaniu pomocy (lider projektu) - fakultatywnie Grupa Operacyjna EPI posiadająca zdolność prawną.

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

WSPARCIE PRZYGOTOWAWCZE (ryczałt)

Wsparcie przygotowawcze udzielane będzie w formie zryczałtowanej kwoty określonej indywidualnie dla operacji, tj. na podstawie planowanego budżetu projektu złożonego przez wnioskodawcę (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b) maksymalnie w kwocie 1 mln zł (w ramach limitu 6 mln zł na jedną operację w Realizacji operacji).

Beneficjent może otrzymać pomoc tylko raz w okresie realizacji Planu Strategicznego WPR.

REALIZACJA OPERACJI (refundacja/ryczałt)

Wsparcie na realizację operacji (z wyjątkiem mikrograntów) udzielane będzie w wysokości do 6 mln zł na jedną operację, w formie dotacji, w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych, nie więcej niż:

- 100% kosztów ogólnych, przy czym koszty te mogą stanowić maksymalnie 10% pozostałych kosztów kwalifikowalnych,

- 100% kosztów badań, przy czym koszty te mogą stanowić maksymalnie 50% kwoty pomocy na daną operację,
- 65% kosztów inwestycji materialnych i niematerialnych, zgodnie z art. 73 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Natomiast koszty bieżące/administracyjne w ramach realizacji operacji, w tym koszty związane z działaniami na rzecz rozwijania produkcji w systemach jakości żywności wypłacane będą w formie ryczałtu w wysokości – do 20% kosztów inwestycyjnych i badań (art. 83 ust. 1 lit. d oraz ust. 2 lit. c).

Wsparcie na Mikrogranty udzielane będzie w formie zryczałtowanej kwoty określonej indywidualnie dla operacji, tj. na podstawie planowanego budżetu projektu złożonego przez wnioskodawcę (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b) maksymalnie w kwocie 1 mln zł, z uwzględnieniem intensywności pomocy kosztów w ramach Realizacji operacji. Beneficjent może otrzymać pomoc tylko raz w okresie realizacji Planu Strategicznego WPR.

Całkowita maksymalna wartość wsparcia dla jednego beneficjenta w okresie realizacji Planu Strategicznego WPR to 12 mln zł (dotyczy łącznie wsparcia przygotowawczego i realizacji operacji, w tym mikrograntów).

Wartość stawki ryczałtowej w przypadku kosztów bieżących będzie analogiczna do rozwiązania przyjętego w okresie programowania 2014 - 2020, na podstawie obliczonej poprzez zastosowanie wartości procentowej do jednej lub kilku kategorii kosztów - w wysokości do 20 % kosztów inwestycyjnych oraz badań, w ramach każdej z operacji.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Kategoria zielona Pkt 0 załącznika 2 WTO

Wyjaśnienie sposobu, w jaki interwencja spełnia odpowiednie postanowienia załącznika 2 do Porozumienia w sprawie rolnictwa, jak określono w art. 11 niniejszego rozporządzenia oraz w załączniku II do niniejszego rozporządzenia (kategoria zielona)
Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 lit. a i ust. 11 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Operacje realizowane w ramach interwencji, niezależnie od tego czy będą zawierały komponent badawczy czy tylko inwestycyjny, będą służyły podniesieniu innowacyjności w sektorze rolno-spożywczym i na obszarach wiejskich poprzez tworzenie i powszechne wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań, a co za tym idzie nie będą miały wpływu na produkcję i handel.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(2)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 75 for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 71(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	13_5_1		Wsparcie przygotowawcze WP	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń,
	13_5_2		Realizacja operacji poprzeczona WP	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń,
	13_5_3		Mikrogranty	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń,
	13_5_4		Realizacja operacji (pozostale)	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń,

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
13_5_1 - Wsparcie przygotowawcze WP	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			238 095,24	238 095,24				
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.1 - Liczba projektów grup operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego			23,00	23,00				46,00
13_5_2 - Realizacja operacji poprzedzona WP	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				1 190 476,19	1 190 476,19	1 190 476,19	1 190 476,19	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.1 - Liczba projektów grup operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego				5,00	9,00	16,00	16,00	46,00
13_5_3 - Mikrogranty	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			238 095,24	238 095,24	238 095,24	238 095,24		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.1 - Liczba projektów grup operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego			9,00	9,00	18,00	9,00		45,00
13_5_4 - Realizacja operacji (pozostałe)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			714 285,71	714 285,71	714 285,71	714 285,71	714 285,71	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.1 - Liczba projektów grup operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego			5,00	5,00	9,00	14,00	14,00	47,00
TOTAL	O.1 - Liczba projektów grup operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)			10 900 000,00	16 350 000,00	21 800 000,00	31 065 000,00	28 885 000,00	109 000 000,00
	Annual indicative financial allocation (Innov. Contribution in EUR)			5 995 000,00	8 992 500,00	11 990 000,00	17 085 750,00	15 886 750,00	59 950 000,00

5.3.6.5 I 13.4. – Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości żywności

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 3.P.2.	Wsparanie krótkich/alternatywnych łańcuchów wartości w tym związanych z produkcją wysokiej jakości	krytyczna (- - -)	P
CS 9.P.4.	Zapewnienie dostępności żywności ekologicznej, wytwarzanej w systemach jakości żywności	wymagana (- - -)	P
CS 9.P.5.	Podnoszenie świadomości konsumentów o systemach produkcji żywności oraz etykietowaniu produktów	wymagana (- - -)	P
CS 9.P.6.	Wsparcie budowy grup producentów w ramach systemów jakości żywności i relacji horyzontalnych	krytyczna (- - -)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.10 ^{CU} ^{PR} Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5) Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

W związku z rosnącymi oczekiwaniami konsumentów, które realizują się poprzez podejmowanie świadomych decyzji zakupowych w odniesieniu do żywności wysokiej jakości, konieczne jest zagwarantowanie dostępności produktów wytwarzanych w ramach systemów jakości żywności na rynku. Rozwój tego rynku, który w przeciągu ostatnich lat rozwija się w Polsce stopniowo, stanowi szansę dla rozwoju gospodarstw rolnych poprzez możliwość poprawy pozycji rolników w łańcuchu wartości. Dodatkowo, rozwój tego rodzaju produkcji jest pożądanym również ze względu na fakt, iż wysokojakościowa produkcja prowadzona w ramach systemów jakości żywności przyczynia się do zachowania dobrostanu zwierząt, jest niskoemisyjna i przyjazna dla środowiska, w związku z czym wpisuje się w Strategię „Od pola do stołu”. W związku z tym, w celu usprawnienia łańcucha wartości i zapewnienia rolnikom silnej pozycji na rynku, kontynuowane będzie podejście mające na celu wsparcie producentów żywności wysokiej jakości, które ma przyczynić się do dalszych zmian w kierunku skutecznego konkurencyjnego na rynku, które zakłada dostarczanie na rynek produktów wytwarzanych w ramach systemów jakości żywności. W związku z tym, iż tego rodzaju produkcja daje możliwość uzyskania wyższych cen, w porównaniu do standardowej produkcji, interwencja ta będzie realizowała cel szczegółowy 3 „Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości” oraz pośrednio cel szczegółowy 9 Poprawa reagowania rolnictwa Unii na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym w zakresie żywności wysokiej jakości, bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i produkowanej w zrównoważony sposób, w zakresie zmniejszenia marnowania żywności, zwiększenia dobrostanu zwierząt i zwalczania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe”. Przy czym, prowadzenie produkcji w ramach wybranego systemu jakości żywności wiąże się z koniecznością ponoszenia dodatkowych kosztów oraz potrzebą poddawania gospodarstwa obowiązkowym kontrolom urzędowym, po przeprowadzeniu których wydawany jest certyfikat potwierdzający wytwarzanie produktów zgodnie ze standardami określonego systemu. W celu podwyższenia wartości produktów rolnych i środków spożywczych, a także jakości tych produktów oraz

zwiększenia zorientowania na rynek i konkurencyjności, niezbędne jest wspieranie rolników wytwarzających produkty rolne i środki spożywcze w ramach unijnych i krajowych systemów jakości żywności. W związku z tym, planowane jest uruchomienie interwencji, dzięki której rolnicy będący producentami produktów wytwarzanych w ramach wybranych systemów jakości, będą mieli możliwość odzyskiwania kosztów poniesionych z tytułu uczestnictwa w wybranym systemie jakości w okresie pięciu lat objęcia wsparciem. W związku z realizacją interwencji i możliwością pokrywania kosztów uczestnictwa w systemach jakości, przewiduje się, iż zrealizowany zostanie cel polegający na zwiększeniu liczby producentów rolnych wytwarzających produkty w ramach unijnych i krajowych systemów jakości żywności.

Wsparcie będzie adresowane do uczestników systemów jakości żywności, w tym do uczestników systemu rolnictwa ekologicznego. Proponuje się, aby zakres przedmiotowej interwencji uwzględnił również tych rolników prowadzących produkcję w ramach systemów jakości żywności (w tym produkcję ekologiczną), którzy są jednocześnie przetwórcami produktów rolnych. Zgodnie z zapisami Europejskiego Zielonego Ładu, w tym Strategii od Pola do Stołu oraz Strategii na rzecz Bioróżnorodności, jednym z celów jest „osiągnięcie co najmniej 25% gruntów rolnych UE w systemie rolnictwa ekologicznego oraz znaczny wzrost akwakultury ekologicznej” do 2030 roku. W związku z powyższym rozwój sektora produkcji ekologicznej powinien mieć charakter systemowy, w tym skupiać się na rozwoju i wspieraniu działań we wszystkich obszarach łańcucha żywności ekologicznej, począwszy od produkcji pierwotnej surowców do oddziaływania na popyt. Mając powyższe na uwadze, zakłada się ukierunkowanie przedmiotowego wsparcia również do rolników, będących przetwórcami produktów rolnych, w tym rolników będących przetwórcami produktów ekologicznych. Wsparcie będzie miało charakter motywacyjny i obejmować będzie swoim zakresem koszty uczestnictwa w danym systemie jakości, w tym koszty:

- kontroli i certyfikacji,
- niezbędnych badań i analiz wykonanych w związku z koniecznością utrzymania jakości w danym systemie, które nie są objęte kosztem certyfikatu,
- składek członkowskich (w przypadku uczestnictwa beneficjenta w grupie producentów),
- zakupu specjalistycznych publikacji dotyczących prowadzenia produkcji w ramach unijnych lub krajowych systemów jakości żywności,
- szkoleń niezbędnych do wydania certyfikatu.

Kryteria wyboru:

1. członkostwo w grupie producentów, działającej w jednej z form organizacyjnych wymienionych w załączniku do krajowych przepisów wykonawczych dla przedmiotowej interwencji, tj.: m.in. stowarzyszenia, kółka rolniczego i rolniczego zrzeszenia branżowego, spółdzielni, grupy producentów rolnych, wstępnie uznana grupę producentów, organizację producentów owoców i warzyw oraz grupę producentów chmielu, izbę gospodarczą,
2. wytwarzanie produktu rolnego lub środka spożywczego w ramach więcej niż jednego systemu jakości, lub co najmniej dwóch produktów rolnych lub środków spożywczych,
3. w ramach jednego systemu jakości,
4. wnioskowanie o wsparcie przez rolników w wieku do 40 lat,
5. objęcie produkcji wnioskodawcy dobrowolnym ubezpieczeniem (tj. innym niż ubezpieczenie obowiązkowe, o którym mowa w ustawie z dnia 7 lipca 2005 r.
6. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich), ważnym przez okres co najmniej 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy,
7. jeżeli o pomoc ubiega się wnioskodawca, który nie korzystał ze wsparcia ze środków działania 132 „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” PROW 2007-

2013 oraz poddziałania 3.1 „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” PROW 2014-2020.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Kryteria dostępu:

Pomoc jest przyznawana beneficjentowi:

- który będąc rolnikiem prowadzącym produkcję w systemie rolnictwa ekologicznego, który nie ubiega się o przyznanie kwoty przeznaczonej na refundację kosztów transakcyjnych poniesionych z tytułu kontroli gospodarstwa w ramach interwencji „Ekoschematy - rolnictwo ekologiczne” objętego WPR 2023–2027 oraz któremu kwota ta nie została przyznana oraz którego produkcja przeznaczona do spożycia przez ludzi prowadzona jest na co najmniej 0,5 ha,
- w przypadku, gdy o pomoc ubiegają się oboje małżonkowie i oboje spełniają warunki przyznania pomocy, pomoc przyznaje się tylko jednemu z nich, co do którego współmałżonek wyraził pisemną zgodę, niezależnie od tego, czy posiadają wspólne czy odrębne gospodarstwo rolne.

Beneficjent

Beneficjentem interwencji jest rolnik, w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia o planach strategicznych WPR, który wytwarza na terytorium RP produkty rolne lub środki spożywcze, przeznaczone bezpośrednio, lub po przetworzeniu do spożycia przez ludzi, w ramach co najmniej jednego unijnego lub krajowego systemu jakości (potwierdzone certyfikatem zgodności lub świadectwem jakości), spośród następujących systemów:

- Unijne systemy jakości
  1. Chronione Nazwy Pochodzenia, Chronione Oznaczenia Geograficzne oraz Gwarantowane Tradycyjne Specjalności, w rozumieniu rozporządzenia PEiR (UE) nr 1151/2012, lub
  2. rolnictwo ekologiczne, zgodnie z rozporządzeniem PEiR (UE) 2018/848 , lub
  3. chronione nazwy pochodzenia i oznaczenia geograficzne wyrobów winiarskich, o których mowa w części II tytule II rozdziale I sekcji 2 rozporządzenia PEiR (UE) nr 1308/2013, lub
  4. oznaczenia geograficzne napojów spirytusowych, w rozumieniu rozporządzenia PEiR (UE) nr 2019/787.
- Krajowe systemy jakości*:

1.integrowana produkcja roślin (IP), w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony (Dz. U. z 2020 r. poz. 2097, z późn. zm.), lub

2.„Jakość Tradycja” uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 czerwca 2007 r.*, lub

3. „Quality Meat Program (QMP)” uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 października 2008 r * , lub

4.QAFP „Tuszki, elementy i mięso z kurczaka, indyka i młodej polskiej gęsi owsianej” uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 stycznia 2011 r * , lub

5.QAFP „Kulinarne mięso wieprzowe” uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 grudnia 2009 r .*, lub

6.QAFP „Wędliny” uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 stycznia 2012 r *.

*systemy jakości żywności uznane na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi za krajowe systemy jakości żywności i notyfikowane do KE zgodnie z Dyrektywą (UE) nr 2015/1535 PEiR z dnia 9 września 2015 r. ustanawiającą procedurę udzielania informacji w

dziedzinie przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego.

- Beneficjentami instrumentu będą mogli być również rolnicy korzystający z analogicznego zakresu wsparcia w ramach poprzednich okresów programowania, tj. ze środków działania 132 „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” PROW 2007-2013, lub poddziałania 3.1 „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” PROW 2014-2020.
- Beneficjenci poddziałania 3.1 „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” PROW 2014-2020 wnioski o przyznanie pomocy mogą składać po zakończeniu okresu pomocy określonego w decyzji o przyznaniu pomocy w ramach ww. poddziałania

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Forma i wysokość wsparcia (7)

Grant

Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Range of support at beneficiary level

Pomoc ma formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych, poniesionych w związku z uczestnictwem w danym systemie jakości.

Wsparcie będzie wypłacane na podstawie kopii dowodów księgowych, potwierdzających poniesienie kosztów kwalifikowalnych w danym okresie pomocy. Wsparcie będzie wypłacane corocznie w okresie 5 lat.

Wysokość wsparcia - maksymalnie 5 000 zł na gospodarstwo rocznie. Roczna, maksymalna wysokość wsparcia w odniesieniu do poszczególnych systemów jakości, zostanie określona w przepisach krajowych.

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Kategoria Zielona

PKI 0 załącznika 2 WTO

Wyjaśnienie sposobu, w jaki interwencja spełnia odpowiednie postanowienia załącznika 2 do Porozumienia w sprawie rolnictwa, jak określono w art. 11 niniejszego rozporządzenia oraz w załączniku II do niniejszego rozporządzenia (kategoria Zielona)
Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1080	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 71(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	13_4		Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości żywności	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.10 - Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów,

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
13_4 - Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości żywności	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		458,40	458,40	458,40	458,40	458,40	458,40	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.29 - Number of beneficiaries receiving support to participate in official quality schemes		8380,00	9162,00	9162,00	9162,00	1461,00	8484,00	45 811,00
TOTAL	O.29 - Number of beneficiaries receiving support to participate in official quality schemes								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		3 841 385,52	4 199 853,72	4 199 853,72	4 199 853,72	669 721,27	3 889 059,04	20 999 726,99
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		2 112 762,04	2 309 919,55	2 309 919,55	2 309 919,55	368 346,70	2 138 982,47	11 549 849,86
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.6.6 I 13.6. – Zobowiązania dla beneficjentów działania 9 Tworzenie grup producentów i organizacji producentów PROW 2014–2020, realizowane w ramach interwencji I 13.2. Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych.

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
S03 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR krytyczna (+++)	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 1.	Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji		P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji
R.10 ^{CU} ^{PR} Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 – 2020

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów

kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Range of support at beneficiary level

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	13_6		Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.10 - Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
13_6 - Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych - zobowiązania PROW2014-2020	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.28 - Number of supported producer groups and producer organisations (Beneficiaries)				227,00				227,00
TOTAL	O.28 - Number of supported producer groups and producer organisations (Beneficiaries)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)				22 720 000,00				22 720 000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)				12 496 000,00				12 496 000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.6.7 I 13.7. – Zobowiązania dla beneficjentów poddziałania 3.1 Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości PROW 2014–2020, realizowane w ramach interwencji I 13.4 Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości żywności

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi Na poziomie regionalnym Na poziomie międzynarodowym

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

S03 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

S09 Poprawa reagowania unijnego rolnictwa na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym na wysokiej jakości, bezpiecznej i pożywej żywności produkowanej w sposób zrównoważony, ograniczenie marnowania żywności, jak również poprawa dobrostanu zwierząt i zwalczanie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 3.P 2.	Wspieranie krótkich/alternatywnych łańcuchów wartości w tym związanych z produkcją wysokiej jakości	krytyczna (+++)	P
CS 9.P 4.	Zapewnienie dostępności żywności ekologicznej, wytwarzanej w systemach jakości żywności	wymagana (++)	P
CS 9.P 5.	Podnoszenie świadomości konsumentów o systemach produkcji żywności oraz etykietowaniu produktów	wymagana (++)	P
CS 9.P 6.	Wspieranie budowy grup producentów w ramach systemów jakości żywności i relacji horyzontalnych	krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.10 ^{CU PR} Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów i systemach jakości wspieranych w ramach WPR

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 – 2020

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów

kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 – 2020

Identyfikacja odpowiednich elementów odniesienia (odpowiednie zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, podstawowe wymogi w zakresie zarządzania i inne obowiązkowe wymogi ustanowione prawem krajowym i unijnym), w stosownych przypadkach, opis konkretnych istotnych obowiązków wynikających z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania oraz wyjaśnienie, w jaki sposób zobowiązanie wykracza poza obowiązkowe wymogi (o których mowa w art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 5 i art. 28 ust. 2 lit. a)). 28 (5) i Art. 70 ust. 3 oraz w art. 72 ust. 5). 72 (5)) (6)

Forma i wysokość wsparcia (7)

- Grant
 Financial instrument

Rodzaj płatności (7.1)

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary
  unit costs
  lump sums
  flat-rate financing

Range of support at beneficiary level

Zgodnie z opisem zawartym w PROW 2014 - 2020

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak
  Nie
  Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification
  GBER
  ABER
  de minimis

EAFRD amount (EUR):

National co-financing (EUR):

Additional national financing (EUR) [if applicable]:

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Green Box - Interwencja zgodna z ust. 2 załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (M5)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
Liczba certyfikatów	13_7		Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.10 - Odsetek gospodarstw rolnych uczestniczących w

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

		Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
Liczba certyfikatów	13_7 - Wsparcie uczestników unijnych i krajowych systemów jakości żywności -	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				455,46	455,46			
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
Liczba certyfikatów		O.29 - Number of beneficiaries receiving support to participate in official quality schemes				266,00	30,00			296,00
TOTAL		O.29 - Number of beneficiaries receiving support to participate in official quality schemes								
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)				121 152,36	13 663,80			134 816,16
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)				66 633,80	7 515,09			74 148,89
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union								

5.3.7 KNOW(78) - Transfer wiedzy I wymiana informacji

5.3.7.1 I 14.1. - Doskonalenie zawodowe rolników

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

XCO Przekrojowy cel polegający na modernizacji sektora przez sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacji i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, a także zachęcanie do ich wykorzystywania

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalanie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 10.P 1.	Podnoszenie wiedzy kadr rolniczych oraz zapewnienie dostępności usług doradczych i szkoleniowych	Wymagana (+ +)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R.1 Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub uczestnictwa w grupach operacyjnych EPI w celu zwiększenia zrównoważonej efektywności gospodarczej, środowiskowej, klimatycznej i w zakresie gospodarowania zasobami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja dotyczy szkoleń dla rolników, obejmujących zagadnienia związane z celami WPR oraz realizacją celów Europejskiego Zielonego Ładu w zakresie działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa rolnego. Interwencja zapewni przepływ wiedzy i informacji w zakresie rozwoju gospodarstw rolnych poprzez doskonalenie zawodowe rolników.

Zakres interwencji

W ramach interwencji zapewnia się organizację szkoleń podstawowych oraz profilowanych dla rolników.

Odbiorcami interwencji są rolnicy, w tym młodzi rolnicy, a także małżonkowie rolników, domownicy rolników oraz osoby zatrudnione w rolnictwie.

Moduł 1: Szkolenia podstawowe dla rolników

Wsparcie będzie udzielane na organizację i prowadzenie szkoleń dla rolników obejmujących tematy horyzontalne związane z działalnością gospodarstwa, w szczególności w kontekście obowiązujących przepisów prawnych oraz najważniejszych obszarów i wyzwań polityki rolnej, wynikających z dokumentów programowych i strategicznych.

W ramach tego modułu realizowane będą także szkolenia niezbędne dla wdrożenia innych interwencji PS WPR.

Moduł 2: Szkolenia profilowane dla rolników

Wsparcie będzie udzielane na organizację i prowadzenie szkoleń dla rolników obejmujących tematy o charakterze specjalistycznym (w tym np. technologiczno-ekonomicznym, marketingowym) z możliwością ich branżowego ukierunkowania.

Szkolenia będą również mogły obejmować upowszechnianie innowacyjnych rozwiązań i dobrych praktyk, które zostały już przetestowane i są możliwe do stosowania w sektorach produkcji rolnej lub w przetwórstwie rolno-spożywczym.

Zakres tematyczny oraz zasięg terytorialny szkoleń ustalane będą przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Możliwe będzie stosowanie preferencji w dostępie do szkoleń dla beneficjentów instrumentów Planu Strategicznego dla WPR.

Odbiorcy szkoleń nie ponoszą kosztów związanych z udziałem w szkoleniach, z wyłączeniem kosztu dojazdu uczestników. Wyjątkiem od tej zasady jest koszt transportu grupy w ramach szkoleń wyjazdowych.

kryteria wyboru:

Moduł 1: - nie dotyczy

Moduł 2: - zasady konkursów ustalane będą w ogłoszeniach o naborze, z uwzględnieniem w szczególności tematyki szkoleń, zasięgu terytorialnego oraz grupy docelowej; o wyborze beneficjenta decydować będą jakościowe kryteria wyboru, określone dla danego konkursu lub w przypadku operacji wdrażanych w formule projektu budżetu (art.83 ust. 1 lit b i ust. 2 lit b rozporządzenia o planach strategicznych WPR), również cena.

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

W ramach modułu 1 i 2 pomoc może być przyznana, jeżeli wnioskodawca:

1. prowadzi działalność szkoleniową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
2. posiada doświadczenie w organizacji i prowadzeniu działań szkoleniowych dla rolników lub doradców*;
3. dysponuje zasobami kadrowymi, posiadającymi odpowiednie kwalifikacje, w liczbie umożliwiającej przeprowadzenie działań szkoleniowych, objętych operacją;
4. dysponuje odpowiednią bazą dydaktyczno-lokalową do prowadzenia działań szkoleniowych, objętych operacją.

* Obowiązek dokumentowania doświadczenia w organizacji i prowadzeniu działań szkoleniowych dla rolników lub doradców nie dotyczy jednostek doradztwa rolniczego ze względu na fakt, że prowadzenie doradztwa rolniczego obejmującego działania w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego jest ich zadaniem ustawowym i działalność ta podlega nadzorowi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Beneficjentem nie może być podmiot, który prowadzi działalność, której celem jest produkcja, obrót lub dystrybucja środków, materiałów, narzędzi informatycznych i urządzeń dla rolnictwa i leśnictwa, a także sprzedaż ubezpieczeń dla rolnictwa, z wyjątkiem jednostek doradztwa rolniczego - osób prawnych, działających na podstawie ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego, podmiotów tworzących system szkolnictwa wyższego i nauki na podstawie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz państwowej jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej Lasy Państwowe, działającej na podstawie przepisów ustawy o lasach.

Beneficjent

Moduł 1

Ze względu na doświadczenie w organizacji i prowadzeniu szkoleń dla rolników, posiadane zasoby kadrowe, rozbudowaną bazę dydaktyczno-szkoleniową, a także ustawowe

umocowanie do realizacji takiej działalności, szkolenia podstawowe będą realizowane przez ośrodki doradztwa rolniczego na terenie danego województwa.

Moduł 2

Podmioty prowadzące działalność szkoleniową lub konsorcja tych podmiotów, wybrane w ramach konkursu.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

Grant

Financial instrument

Typ płatności

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Basis for the establishment *

Moduł 1 i 2

Szkolenia w tych modułach rozliczane będą na podstawie standardowych stawek jednostkowych (art. 83 ust. 1 lit. b rozporządzenia o planach strategicznych WPR), przy czym w przypadku potrzeby realizacji działań nietypowych, których koszty nie mogły być wzięte pod uwagę do wyliczenia standardowych stawek jednostkowych, możliwe będzie wykorzystanie metody projektów budżetu (art. 83 ust. 1 lit b i ust. 2 lit b rozporządzenia o planach strategicznych WPR).

Koszty szkoleń będą kalkulowane w oparciu o stawki za osobogodzinę szkoleń w wysokości od 110 PLN do 240 PLN (zróżnicowanie w ramach sześciu kategorii typologicznych) oraz z uwzględnieniem dodatkowych elementów szkoleń dotyczących:

- czasu trwania szkolenia,
- kosztów akomodacyjnych,
- kosztów ekspertów zewnętrznych,
- opracowania materiałów szkoleniowych,
- egzaminu.

Zakłada się coroczną aktualizację (w ostatnim kwartale danego roku) stawek jednostkowych, pod warunkiem, że współczynnik indeksacji przekroczy 5%.

Mechanizm indeksacji stawek oparty jest o dwa zakresy danych:

- poziom inflacji bazowej po wyłączeniu cen administrowanych (określany przez Narodowy Bank Polski)
- poziom cen w gospodarce narodowej – wskaźnik cen w ramach właściwej kategorii produktów lub usług (określonego przez Główny Urząd Statystyczny).

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Pomoc zgodna z przepisami art. 21 rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014.

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification
  GBER
  ABER
  de minimis

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)**Zgodność z WTO (10)**

Interwencja zgodna z ust. 2 lit. c i d załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55.32%	20.00%	85.00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55.32%	20.00%	60.00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43.00%	20.00%	43.00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65.00%	20.00%	65.00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80.00%	20.00%	80.00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	14.1		Doskonalenie zawodowe rolników - moduł 1 i 2	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa.

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

		Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
14.1 - Doskonalenie zawodowe rolników -moduł 1 i 2	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		269,66	269,66	269,66	269,66	269,66	269,66	269,66	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)									
	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (osobodzień)		3750,00	20 000,00	27 500,00	27 500,00	25 000,00	15 000,00	6250,00	125 000,00
TOTAL	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (osobodzień)									
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		1 011 235,95	5 393 258,43	7 415 730,34	7 415 730,34	6 741 573,03	4 044 943,82	1 685 393,26	33 707 865,17
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		556 179,77	2 966 292,13	4 078 651,69	4 078 651,69	3 707 865,17	2 224 719,10	926 966,29	18 539 325,84
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)									
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)									
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)									
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII									
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)									
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

5.3.7.2 I 14.2. - Kompleksowe doradztwo rolnicze

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Opis zakresu terytorialnego

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.
XCO Przekrojowy cel polegający na modernizacji sektora przez sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacji i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, a także zachęcanie do ich wykorzystywania

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 10.P 1.	Podnoszenie wiedzy kadr rolniczych oraz zapewnienie dostępności usług doradczych i szkoleniowych	Wymagana (+ +)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowych WPR tej interwencji
R.1 ^{CU PR} Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub uczestnictwa w grupach operacyjnych EPI w celu zwiększenia zrównoważonej efektywności gospodarczej, środowiskowej, klimatycznej i w zakresie gospodarowania zasobami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja obejmuje działania doradczo-upowszechnieniowe, dostosowane do indywidualnych potrzeb rolników lub grup rolników, obejmujące zagadnienia związane z celami WPR oraz realizacją celów Europejskiego Zielonego Ładu w zakresie działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa rolnego. Interwencja zapewni przepływ wiedzy i informacji w zakresie rozwoju gospodarstw rolnych poprzez indywidualne i grupowe doradztwo rolnicze.

Zakres interwencji

W ramach interwencji zapewnia się wsparcie doradcze dla gospodarstw rolnych poprzez:

1. doradztwo indywidualne realizowane w formie kompleksowych programów doradczych;
2. doradztwo grupowe.

Odbiorcami kompleksowych programów doradczych oraz uczestnikami doradztwa grupowego są rolnicy, w tym młodzi rolnicy.

Moduł 1: Kompleksowe programy doradcze

Wsparcie będzie udzielane na świadczenie usług doradczych dla rolników. Usługi będą realizowane w postaci kompleksowych programów doradczych odpowiadających na potrzeby gospodarstwa, przy czym kompleksowy program doradczy będzie obejmował co najmniej 2 usługi doradcze oraz będzie realizowany co najmniej przez 1 rok.

Rolnik może skorzystać z danej usługi doradczej jeden raz w okresie realizacji PS WPR.

Tematyka usług doradczych zostanie określona przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zgodnie z art.15 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Usługi doradcze będą świadczone w oparciu o metodyki doradzania, opracowane i aktualizowane przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

Moduł 2: Doradztwo grupowe

Wsparcie będzie udzielane na świadczenie usług doradczych dla grup rolników. Usługi będą realizowane w oparciu o wypracowany przez doradcę we współpracy z grupą program pracy, uwzględniający różne formy pracy (np. wizyty w gospodarstwach/obiektach pokazowych czy spotkania eksperckie). Program pracy grupy trwa 1 rok i może być kontynuowany maksymalnie przez kolejny rok.

Obszary tematyczne doradztwa grupowego zostaną określone przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zgodnie z art. 15 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Kryteria wyboru:

Moduł 1

- nie dotyczy

Moduł 2

- zasady konkursów ustalane będą w ogłoszeniach o naborze, z uwzględnieniem w szczególności zakresu doradztwa grupowego, zasięgu terytorialnego oraz grupy docelowej; o wyborze beneficjenta decydować będą jakościowe kryteria wyboru, określone dla danego konkursu

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

W ramach modułu 1 i 2 pomoc może być przyznana, jeżeli wnioskodawca:

1. prowadzi działalność doradczą z zakresu doradztwa rolniczego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
2. posiada doświadczenie w świadczeniu usług doradczych*;
3. dysponuje odpowiednią liczbą doradców, umożliwiającą realizację usług doradczych objętych operacją, przy czym doradcy ci są wpisani na listę doradców prowadzoną przez CDR i - w przypadku doradztwa grupowego - zostali przeszkoleni z zakresu metodyki pracy grupowej;
4. zapewni realizację kompleksowych programów doradczych/doradztwa grupowego przez bezstronnych doradców;
5. posiada odpowiednie warunki techniczne, pozwalające na wykonywanie zadań związanych ze świadczeniem usług doradczych objętych operacją;
6. zapewni bezpieczeństwo danych osobowych.

* Obowiązek dokumentowania doświadczenia w świadczeniu usług doradczych nie dotyczy wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego ze względu na fakt, że prowadzenie doradztwa rolniczego obejmującego działania w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego jest ich zadaniem ustawowym i działalność ta podlega nadzorowi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Beneficjentem nie może być podmiot, który prowadzi działalność, której celem jest produkcja, obrót lub dystrybucja środków, materiałów, narzędzi informatycznych i urządzeń dla rolnictwa i leśnictwa, a także sprzedaż ubezpieczeń dla rolnictwa, z wyjątkiem jednostek doradztwa rolniczego - osób prawnych, działających na podstawie ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego, podmiotów tworzących system szkolnictwa wyższego i nauki na podstawie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz państwowej jednostki

organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej Lasy Państwowe, działającej na podstawie przepisów ustawy o lasach.

Beneficjent

Moduł 1

Ze względu na doświadczenie w prowadzeniu działalności doradczej, posiadane zasoby kadrowe, strukturę organizacyjną zapewniającą dotarcie do indywidualnego rolnika, a także ustawowe umocowanie do realizacji takiej działalności, kompleksowe programy doradcze będą realizowane przez ośrodki doradztwa rolniczego na terenie danego województwa.

Moduł 2

Podmioty prowadzące działalność w zakresie doradztwa rolniczego lub konsorcja tych podmiotów, wybrane w ramach konkursu.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

Grant

Financial instrument

Typ płatności

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Basis for the establishment *

Moduł 1

Koszty uproszczone – stawki jednostkowe za realizację poszczególnych usług doradczych (art. 83 ust. 1 lit b rozporządzenia o planach strategicznych WPR).

Katalog usług doradczych wraz z wysokością stawek za poszczególne usługi zostanie określony przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi i będzie aktualizowany w miarę potrzeb. Wysokość stawek będzie ustalana w oparciu o wyniki analiz prowadzonych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, uwzględniających zadania i czynności zawarte w opisach metodyk poszczególnych usług doradczych.

Moduł 2

Koszty uproszczone – ryczałt (art. 83 ust. 1 lit c rozporządzenia o planach strategicznych WPR).

Ryczałt wynosi 76 000 PLN i dotyczy kosztów realizacji rocznego programu pracy grupy rolników.

Ryczałt będzie w miarę potrzeb aktualizowany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Pomoc zgodna z przepisami art. 21 rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014.

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification
  GBER
  ABER
  de minimis

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Interwencja zgodna z ust. 2 lit. c i d załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pocztałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 17(1), point(a), and for LEADER under Article 17(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rates(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	14_2_1		Kompleksowe doradztwo rolnicze -moduł 1	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń,
	14_2_2		Kompleksowe doradztwo rolnicze -moduł 2	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń,

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
14_2_1 - Kompleksowe doradztwo rolnicze -moduł 1	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		1460,69	1460,69	1460,69	1460,69	1460,69	1460,69	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (usługa)		4487,00	17 946,00	13 460,00	22 433,00	17 946,00	13 460,00	89 732,00
14_2_2 - Kompleksowe doradztwo rolnicze -moduł 2	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			17 078,65	17 078,65	17 078,65	17 078,65		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (program)			80,00	80,00	80,00	80,00		320,00
TOTAL	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (usługa)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		6 553 370,80	27 579 775,34	21 026 404,53	34 133 146,13	27 579 775,34	19 660 112,40	136 532 584,54
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		3 604 353,94	15 168 876,44	11 564 522,49	18 773 230,37	15 168 876,44	10 813 061,82	75 092 921,50
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

5.3.7.3 I 14.3. - Doskonalenie zawodowe kadr doradczych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

XCO Przekrojowy cel polegający na modernizacji sektora przez sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacji i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, a także zachęcanie do ich wykorzystywania

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 10.P 1.	Podnoszenie wiedzy kadr rolniczych oraz zapewnienie dostępności usług doradczych i szkoleniowych	Wymagana (**)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowe WPR tej interwencji

R1 ^{CU} ^{PR} Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub uczestnictwa w grupach operacyjnych EPI w celu zwiększenia zrównowazonej efektywności gospodarczej, środowiskowej, klimatycznej i w zakresie gospodarowania zasobami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja dotyczy doskonalenia zawodowego kadr doradczych w celu zapewnienia wysokiej jakości doradztwa rolniczego, dla rolników i mieszkańców obszarów wiejskich, obejmującego zagadnienia związane z celami WPR. Ponadto, interwencja może przyczyniać się do realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu w zakresie działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa rolnego.

Zakres interwencji

W ramach interwencji zapewnia się organizację i prowadzenie następujących działań z zakresu doskonalenia zawodowego:

1. szkoleń podstawowych i uzupełniających;
2. szkoleń profilowanych;
3. studiów podyplomowych;
4. mentoringu;
5. praktyk.

Odbiorcami działań z zakresu doskonalenia zawodowego są osoby zajmujące się zawodowo doradzaniem rolnikom (zatrudnione zarówno w podmiotach publicznych, jak i prywatnych). Zakres tematyczny doskonalenia zawodowego będzie ukierunkowany w szczególności na przygotowanie doradców do świadczenia usług szkoleniowych i doradczych dla rolników w obszarach określonych w art. 15 rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR.

Moduł 1: Podstawowe i uzupełniające szkolenia dla doradców rolniczych

Wsparcie udzielane będzie na organizację i przeprowadzenie szkoleń podstawowych i uzupełniających dla osób ubiegających się o wpis lub wpisanych na listy doradców prowadzone przez CDR oraz na prowadzenie tych list.

Moduł 2: Szkolenia profilowane dla doradców rolniczych

Wsparcie udzielane będzie na organizację i przeprowadzenie innych szkoleń niż szkolenia określone w module 1, mających na celu doskonalenie zawodowe doradców rolniczych, w tym także w obszarze umiejętności metodycznych i kompetencji miękkich niezbędnych w pracy doradczej.

Moduł 3: Studia podyplomowe dla doradców rolniczych

Moduł 4: Mentoring dla młodych doradców rolniczych

Moduł 5: Praktyki zawodowe dla doradców rolniczych

Wsparcie udzielane będzie na udział w studiach podyplomowych, organizację i przeprowadzenie mentoringu oraz organizację i przeprowadzenie praktyk dla doradców rolniczych.

Odbiorcy studiów podyplomowych i mentoringu są zobowiązani do co najmniej 3 lat pracy na pełny etat w charakterze doradcy rolniczego, od zakończenia kształcenia, a w przypadku praktyk – przez co najmniej rok od ich zakończenia.

W okresie obowiązywania PS WPR dany doradca może zostać objęty:

1. studiami podyplomowymi tylko raz;
2. opieką mentorską tylko raz i nie dłużej niż przez 1 rok;
3. praktykami nie krócej niż 10 dni kalendarzowych i nie dłużej niż przez 1 rok (365 dni) łącznie.

Odbiorcy działań z zakresu doskonalenia zawodowego nie ponoszą kosztów związanych z udziałem w tych działaniach, z wyłączeniem kosztu dojazdu uczestników. Wyjątkiem od tej zasady jest koszt transportu grupy w ramach szkoleń wyjazdowych.

Kryteria wyboru:

Moduł 1:

- nie dotyczy

Moduł 2:

- zasady konkursów ustalane będą w ogłoszeniach o naborze, z uwzględnieniem w szczególności tematyki działań szkoleniowych, zasięgu terytorialnego oraz grupy docelowej; o wyborze beneficjenta decydować będą jakościowe kryteria wyboru, określone dla danego konkursu lub w przypadku operacji wdrażanych w formule projektu budżetu, również cena.

Moduł 3:

- szczegółowe zasady naboru określone będą w ogłoszeniach o naborze

Moduł 4:

- szczegółowe zasady naboru określone będą w ogłoszeniach o naborze

Moduł 5:

- szczegółowe zasady naboru określone będą w ogłoszeniach o naborze

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Moduł 1:

Pomoc może być przyznana, jeżeli podmiot posiada ustawowe umocowanie do prowadzenia list doradców rolnych/ rolnośrodowiskowych/ ekspertów przyrodniczych i szkoleń uprawniających do wpisu na listę

Moduł 2:

Pomoc może być przyznana, jeżeli wnioskodawca:

1. prowadzi działalność szkoleniową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
2. posiada doświadczenie w organizacji i prowadzeniu działań szkoleniowych dla doradców*;

3. dysponuje zasobami kadrowymi, posiadającymi odpowiednie kwalifikacje, w liczbie umożliwiającej przeprowadzenie szkoleń, objętych operacją;
4. dysponuje odpowiednią bazą dydaktyczno-lokalową do prowadzenia szkoleń, objętych operacją.

* Obowiązek dokumentowania doświadczenia w organizacji i prowadzeniu działań szkoleniowych dla doradców nie dotyczy Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie ze względu na fakt, że podnoszenie kompetencji zawodowych doradców w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego jest jego zadaniem ustawowym i działalność ta podlega nadzorowi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Beneficjentem nie może być podmiot, który prowadzi działalność, której celem jest produkcja, obrót lub dystrybucja środków, materiałów, narzędzi informatycznych i urządzeń dla rolnictwa i leśnictwa, a także sprzedaż ubezpieczeń dla rolnictwa, z wyjątkiem jednostek doradztwa rolniczego - osób prawnych, działających na podstawie ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego, podmiotów tworzących system szkolnictwa wyższego i nauki na podstawie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz państwowej jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej Lasy Państwowe, działającej na podstawie przepisów ustawy o lasach.

Moduł 3:

Pomoc może być przyznana, jeżeli wnioskodawca:

1. prowadzi udokumentowaną działalność z zakresu doradztwa rolniczego przez okres co najmniej 5 lat;
2. zatrudnia na podstawie umowy o pracę na pełny etat doradców rolniczych, z których co najmniej połowa znajduje się na listach doradców prowadzonych przez CDR;
3. zatrudnia na podstawie umowy o pracę na pełny etat doradcę rolniczego, który chce skorzystać ze studiów podyplomowych, przy czym doradca ten, nie krócej niż 1 rok zajmuje się zawodowo doradztwem rolniczym w podmiocie doradczym ubiegającym się o wsparcie;
4. zobowiąże się do utrzymania zatrudnienia doradcy rolniczego objętego studiami podyplomowymi, przez okres 3 lat po ich zakończeniu, na podstawie umowy o pracę na pełny etat.

Moduł 4:

Pomoc może być przyznana, jeżeli wnioskodawca:

1. prowadzi udokumentowaną działalność z zakresu doradztwa rolniczego przez okres co najmniej 5 lat;
2. zatrudnia na podstawie umowy o pracę na pełny etat doradców rolniczych, z których co najmniej połowa znajduje się na listach doradców prowadzonych przez CDR;
3. zatrudnia na podstawie umowy o pracę na pełny etat doradcę rolniczego, który ma zostać objęty opieką mentora, przy czym doradca ten, nie krócej niż 1 rok i nie dłużej niż 3 lata, zajmuje się zawodowo doradztwem rolniczym w podmiocie doradczym ubiegającym się o wsparcie;
4. zobowiąże się do utrzymania zatrudnienia doradcy rolniczego objętego opieką mentorską, przez okres 3 lat po jej zakończeniu, na podstawie umowy o pracę na pełny etat;
5. zapewnia przebieg opieki mentorskiej zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie;
6. zapewnia mentora, który posiada wykształcenie wyższe, co najmniej 10-letnie doświadczenie w świadczeniu usług z zakresu doradztwa rolniczego oraz ukończył szkolenie dla mentorów przeprowadzone przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

Moduł 5:

Pomoc może być przyznana, jeżeli podmiot doradczy:

1. prowadzi udokumentowaną działalność z zakresu doradztwa rolniczego przez okres co najmniej 5 lat;
2. zatrudnia na podstawie umowy o pracę na pełny etat doradców rolniczych, z których co najmniej połowa znajduje się na listach doradców prowadzonych przez CDR;
3. zatrudnia na podstawie umowy o pracę na pełny etat doradcę rolniczego, który chce skorzystać z praktyk, przy czym doradca ten, nie krócej niż 1 rok zajmuje się zawodowo doradztwem rolniczym w podmiocie doradczym ubiegającym się o wsparcie;
4. zobowiąże się do utrzymania zatrudnienia doradcy rolniczego objętego praktykami, przez okres co najmniej roku od ich zakończenia, na podstawie umowy o pracę na pełny etat.

Pomoc może być przyznana, jeżeli wnioskodawca:

1. wpisany jest na listę podmiotów oferujących praktyki dla doradców rolniczych prowadzoną przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie;
2. zobowiąże się do zapewnienia opiekuna praktyk;
3. zobowiąże się do realizacji programu praktyk zgodnego z wytycznymi opracowanymi przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

Beneficjent

Moduł 1:

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie

W przypadku szkoleń dla osób ubiegających się o wpis lub wpisanych na listy doradców prowadzone przez CDR beneficjentem pomocy będzie CDR. CDR, na podstawie przepisów ustawowych, jest jedynym podmiotem uprawnionym do realizacji ww. szkoleń, przeprowadzania egzaminów i prowadzenia list doradców. CDR realizuje te zadania od 2007 r.; zostało do nich wyznaczone ze względu na posiadane doświadczenie, zasoby kadrowe i odpowiednią bazę dydaktyczno-szkoleniową.

Moduł 2:

Podmioty prowadzące działalność szkoleniową lub konsorcja tych podmiotów, wybrane w ramach konkursu.

Moduł 3:

Podmioty prowadzące działalność z zakresu doradztwa rolniczego.

Moduł 4:

Podmioty prowadzące działalność z zakresu doradztwa rolniczego.

Moduł 5:

Podmioty wpisane na listę podmiotów oferujących praktyki dla doradców rolniczych, prowadzoną przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

☒	Grant
☐	Financial instrument

Typ płatności

☐	reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary	☒	unit costs	☒	lump sums	☒	flat-rate financing
Basis for the establishment *							

Moduł 1 i 2

Szkolenia w tych modułach rozliczane będą na podstawie standardowych stawek jednostkowych (art. 83 ust. 1 lit. b rozporządzenia o planach strategicznych WPR), przy czym w przypadku potrzeby realizacji działań nietypowych, których koszty nie mogły być wzięte pod uwagę do wyliczenia standardowych stawek jednostkowych, możliwe będzie wykorzystanie metody projektów budżetu (art. 83 ust. 2 lit. b rozporządzenia o planach strategicznych WPR).

Koszty szkoleń będą kalkulowane w oparciu o stawki za osobogodzinę szkoleń w wysokości od 110 PLN do 240 PLN (zróżnicowanie w ramach sześciu kategorii typologicznych) oraz z uwzględnieniem dodatkowych elementów szkoleń dotyczących:

- czasu trwania szkolenia,
- kosztów akomodacyjnych,
- kosztów ekspertów zewnętrznych,
- opracowania materiałów szkoleniowych,
- egzaminu

Zakłada się coroczną aktualizację (w ostatnim kwartale danego roku) stawek jednostkowych, pod warunkiem, że współczynnik indeksacji przekroczy 5%.

Mechanizm indeksacji stawek oparty jest o dwa zakresy danych:

- poziom inflacji bazowej po wyłączeniu cen administrowanych (określany przez Narodowy Bank Polski)
- poziom cen w gospodarce narodowej – wskaźnik cen w ramach właściwej kategorii produktów lub usług (określany przez Główny Urząd Statystyczny).

Dodatkowo, koszty prowadzenia list doradców przez Centrum Doradztwa Rolniczego w ramach modułu 1, finansowane będą na podstawie stawki ryczałtowej (art. 83 ust. 1 lit. d rozporządzenia o planach strategicznych WPR), wynoszącej 15 % kosztów realizacji szkoleń w ramach tego modułu.

Moduł 3

Refundacja

Maksymalna wysokość pomocy udzielona na udział w studiach podyplomowych dla jednego odbiorcy nie może przekroczyć 9 500 PLN.

Moduł 4

Koszty uproszczone – ryczałt (art. 83 ust. 1 lit c rozporządzenia o planach strategicznych WPR)

Ryczałt wynosi 8500 PLN za roczne uczestnictwo jednej osoby w programie mentoringowym.

Moduł 5

Koszty uproszczone – stawka jednostkowa (art. 83 ust. 1 lit b rozporządzenia o planach strategicznych WPR).

Stawka jednostkowa wynosi 570 PLN za 1 dzień praktyk 1 odbiorcy (osobodzień praktyk).

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Pomoc zgodna z przepisami art. 21 rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014.

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification
  GBER
  ABER
  de minimis

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Interwencja zgodna z ust. 2 lit. c i d załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1050	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	14_3_1		Doskonalenie zawodowe kadr doradczych-modul 1	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R,1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń
	14_3_2		Doskonalenie zawodowe kadr doradczych-modul 3	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R,1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń
	14_3_3		Doskonalenie zawodowe kadr doradczych-modul 4	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R,1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń
	14_3_4		Doskonalenie zawodowe kadr doradczych-modul 5	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R,1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń
	14_3_5		Doskonalenie zawodowe kadr doradczych- modul 2	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R,1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
14_3_1 - Doskonalenie zawodowe kadr doradczych-modul 1	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	310,11	310,11	310,11	310,11	310,11	310,11		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (osobodzień)	696,00	2783,00	1391,00	696,00	696,00	696,00		6958,00
14_3_2 - Doskonalenie zawodowe kadr doradczych-modul 3	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		2134,83	2134,83	2134,83	2134,83	2134,83	2134,83	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (udział w)		90,00	180,00	180,00	180,00	180,00	90,00	900,00
14_3_3 - Doskonalenie zawodowe kadr doradczych-modul 4	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		1910,11	1910,11	1910,11	1910,11	1910,11	1910,11	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (program		100,00	300,00	200,00	200,00	100,00	100,00	1000,00
14_3_4 - Doskonalenie zawodowe kadr doradczych-modul 5	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		128,09	128,09	128,09	128,09	128,09		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (osobodzień)		820,00	2460,00	1640,00	1640,00	1640,00		8200,00
14_3_5 - Doskonalenie zawodowe kadr doradczych- modul 2	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		269,66	269,66	269,66	269,66	269,66	269,66	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (osobodzień)		650,00	1300,00	1300,00	1300,00	1300,00	650,00	6500,00
TOTAL	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (osobodzień)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	215 730,34	1 526 382,02	2 054 426,97	1 542 651,68	1 542 651,68	1 351 640,45	558 426,97	8 791 910,11
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	118 651,68	839 510,11	1 129 934,83	848 458,43	848 458,43	743 402,25	307 134,83	4 835 550,56
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

5.3.7.4 I 14.4. - Wsparcie gospodarstw demonstracyjnych

Zasięg terytorialny, a w stosownych przypadkach, wymiar regionalny (1)

Na poziomie krajowym   Na poziomie krajowym z elementami regionalnymi   Na poziomie regionalnym   Na poziomie międzynarodowym

Code	Description
 PL	Polska

Powiązane cele szczegółowe oraz cel przekrojowy (2)

KOD CELU SZCZEGÓŁOWEGO WPR + Opis Zalecane cele szczegółowe WPR dla tego typu interwencji zaznaczono pogrubioną czcionką.

XCO Przekrojowy cel polegający na modernizacji sektora przez sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacji i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, a także zachęcanie do ich wykorzystywania

Potrzeby zaadresowane przez interwencję (3)

Kod	Tytuł	Ustalenie priorytetów na poziomie planu strategicznego WPR	Uwzględnione w CSP
CS 10.P 1.	Podnoszenie wiedzy kadr rolniczych oraz zapewnienie dostępności usług doradczych i szkoleniowych	Wymagana (++)	P
CS 10.P 3.	Zacieśnienie współpracy pomiędzy partnerami AKIS	Krytyczna (+++)	P

Wskaźniki rezultatu (4)

KOD WSKAŹNIKÓW REZULTATU + Opis Pogrubioną czcionką zaznaczono zalecane wskaźniki rezultatu dla wybranych celów szczegółowych WPR tej interwencji

R.1   Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub uczestnictwa w grupach operacyjnych EPI w celu zwiększenia zrównowazonej efektywności gospodarczej, środowiskowej, klimatycznej i w zakresie gospodarowania zasobami

Szczegółowa charakterystyka, wymagania i warunki kwalifikowalności interwencji (5)

Szczegółowy opis celów i treści interwencji, w tym szczególne ukierunkowanie, zasady wyboru, powiązania z odpowiednim prawodawstwem, komplementarność z innymi interwencjami/ zestawami działań w obu filarach oraz inne istotne informacje (5.1)

Interwencja dotyczy transferu wiedzy w oparciu o demonstracje oraz wzmocnienia bazy gospodarstw demonstracyjnych i jest nakierowana na zagadnienia związane z celami WPR oraz realizacją celów Europejskiego Zielonego Ładu w zakresie działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa rolnego.

Interwencja zapewni przepływ wiedzy i informacji w zakresie rozwoju gospodarstw rolnych poprzez wizyty w gospodarstwach demonstracyjnych oraz rozwój bazy gospodarstw demonstracyjnych.

Zakres interwencji

W ramach interwencji zapewnia się:

- transfer wiedzy w oparciu o demonstracje;
- wzmocnienie bazy gospodarstw demonstracyjnych.

Odbiorcami interwencji są rolnicy, w tym młodzi rolnicy, a także małżonkowie rolników, domownicy rolników, osoby zatrudnione w rolnictwie oraz posiadacze gospodarstw demonstracyjnych.

Pośrednio, z rezultatów interwencji będą mogli korzystać także inni mieszkańcy obszarów wiejskich, w tym kadra dydaktyczna i uczniowie szkół rolniczych.

Moduł 1: Transfer wiedzy w oparciu o demonstracje

Wsparcie będzie udzielane na zakładanie i prowadzenie demonstracji oraz organizację i realizację wizyt w gospodarstwach demonstracyjnych. W ramach operacji przewiduje się także możliwość prowadzenia wdrożeń, testowania innowacyjnych rozwiązań,

doświadczalnictwa polowego, promowania dobrych praktyk oraz upowszechniania rezultatów operacji.

Moduł 2: Wzmocnienie bazy gospodarstw demonstracyjnych

Wsparcie będzie udzielane na doposażenie gospodarstwa związane z poprawą warunków do przyjmowania osób wizytujących gospodarstwo oraz ulepszeniem jego bazy dydaktycznej.

Kryteria wyboru:

Moduł 1

- kryteria wyboru ustalane będą na etapie zamówienia, zgodnie z przepisami o zamówieniach publicznych

Moduł 2

- kryteria wyboru uwzględniają w szczególności:

- udostępnianie gospodarstwa w celach edukacyjnych (wymiany wiedzy) dla rolników lub doradców rolniczych, w okresie poprzedzającym złożenie wniosku
- doświadczenie w prowadzeniu wdrożeń, demonstracji lub pokazów
- współpraca w zakresie transferu wiedzy i innowacji z ośrodkiem doradztwa rolniczego, szkołą rolniczą lub jednostką naukową

Określenie kwalifikujących się beneficjentów i szczególnych kryteriów kwalifikowalności, w stosownych przypadkach związanych z beneficjentem i obszarem (5.2)

Moduł 1

Pomoc może być przyznana, jeżeli wnioskodawca:

1. prowadzi działalność szkoleniową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
2. posiada doświadczenie w organizacji i prowadzeniu działań szkoleniowych dla rolników lub doradców rolniczych*;
3. dysponuje zasobami kadrowymi, posiadającymi odpowiednie kwalifikacje, w liczbie umożliwiającej przeprowadzenie operacji;
4. dysponuje odpowiednią bazą dydaktyczno-lokalową do zrealizowania operacji;
5. posiada prawo dysponowania nieruchomością na cele określone w operacji przez okres trwania operacji.

Moduł 2

Pomoc może być przyznana, jeżeli wnioskodawca:

1. jest posiadaczem gospodarstwa rolnego należącego do Sieci Gospodarstw Demonstracyjnych
2. stosuje w gospodarstwie praktyki i rozwiązania wpisujące się w cele WPR oraz Europejskiego Zielonego Ładu;
3. zapewni promocję i udostępnianie gospodarstwa na potrzeby wizytujących przez okres 3 lat od daty otrzymania pomocy finansowej;
4. zobowiąże się do przyjęcia określonej liczby osób lub grup, w celu zapoznania ich z rozwiązaniami stosowanymi w gospodarstwie demonstracyjnym, w okresie 3 lat od daty otrzymania pomocy finansowej.

* Obowiązek dokumentowania doświadczenia w organizacji i prowadzeniu działań szkoleniowych dla rolników lub doradców rolniczych nie dotyczy jednostek doradztwa rolniczego ze względu na fakt, że prowadzenie doradztwa rolniczego obejmującego działania w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego jest ich zadaniem ustawowym i działalność ta podlega nadzorowi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Beneficjentem nie może być podmiot, który prowadzi działalność, której celem jest produkcja, obrót lub dystrybucja środków, materiałów, narzędzi informatycznych i urządzeń dla rolnictwa i leśnictwa, a także

Forma i wysokość wsparcia (7)

Rodzaj płatności (7.1)

Grant

Financial instrument

Typ płatności

reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary unit costs lump sums flat-rate financing

Basis for the establishment *

Moduł 1

Wysokość wsparcia nie może stanowić więcej niż wysokość wynagrodzenia zgodnego z umową zawartą z beneficjentem wybranym w drodze przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych.

Moduł 2

Koszty uproszczone – ryczałt. (art. 83 ust. 1 lit c rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR).

Ryczałt został ustalony na dwóch poziomach:

1. 17 000 PLN w przypadku doposażenia gospodarstwa, nieobejmującego inwestycji o charakterze budowlanym;
2. 49 500 PLN w przypadku doposażenia gospodarstwa obejmującego inwestycje o charakterze budowlanym.

Ryczałt będzie w miarę potrzeb aktualizowany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Zakres wsparcia na poziomie beneficjenta (7.2)

Informacje dotyczące oceny pomocy państwa (8)

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

Tak Nie Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Pomoc zgodna z przepisami art. 21 rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014

Type of state aid instrument to be used for clearance:

Notification GBER ABER de minimis

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego typu interwencji (9)

Zgodność z WTO (10)

Interwencja zgodna z ust. 2 lit. c i d załącznika 2 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Stawki współfinansowania mające zastosowanie dla interwencji (11)

Applicable	Article	Regional	Applicable rate	Min rate	Max rate
☒	91(2)(a) - Less developed regions	PL - Polska	55,32%	20,00%	85,00%
☒	91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulation (EU) 2021/1060	PL - Polska	55,32%	20,00%	60,00%
☒	91(2)(d) - Pozostałe regiony	PL - Polska	43,00%	20,00%	43,00%
☐	91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71	PL - Polska	65,00%	20,00%	65,00%
☐	91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for support for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)	PL - Polska	80,00%	20,00%	80,00%

Planowane kwoty jednostkowe – Definicja (12)

Group	Planned Unit Amount Code (MS)	Budget Code (EC)	Planned Unit Amount Title	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Result Indicator(s)
	14_4_1		Wsparcie gospodarstw demonstracyjnych-modul 1	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń
	14_4_2		Wsparcie gospodarstw demonstracyjnych- modul 2	Dotacja	91(2)(a) - PL - 55% 91(2)(c) - PL - 55% 91(2)(d) - PL - 43%	Średnia	R.1 - Liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie doradztwa, szkoleń

Planowane kwoty jednostkowe – Tabela finansowa z produktami (13)

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
14_4_1 - Wsparcie gospodarstw demonstracyjnych-moduł 1	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			3775,28	3775,28	3775,28	3775,28	3775,28	
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (wizyta)			550,00	1100,00	1650,00	1100,00	1100,00	5500,00
14_4_2 - Wsparcie gospodarstw demonstracyjnych-moduł 2	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		11 123,60	11 123,60	11 123,60				
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (doposażone wizyta)		22,00	54,00	32,00				108,00
TOTAL	O.33 - Number of supported training, advice and awareness actions or units (wizyta)								
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		240 269,66	2 677 078,65	4 513 213,48	6 229 213,49	4 152 808,99	4 152 808,99	21 965 393,26
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		132 148,31	1 472 393,26	2 482 267,42	3 426 067,42	2 284 044,94	2 284 044,94	12 080 966,29
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union									

6 Plan finansowy

6.1 Przegląd tabel

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Ogółem
	(Direct payments (CY N=FY N+1))	2022	2023	2024	2025	2026	2027	
1	Initial direct payments allocations (initial Annex V)	N/A	3 092 416 671,00	3 123 600 494,00	3 154 784 317,00	3 185 968 140,00	3 185 968 140,00	15 742 737 762,00
2	Cotton (Annex VIII)	N/A						
3	Initial direct payments allocations excluding cotton (Initial annex IX)	N/A	3 092 416 671,00	3 123 600 494,00	3 154 784 317,00	3 185 968 140,00	3 185 968 140,00	15 742 737 762,00
4	Coupled income support (Article 96) = max (row 17*0,13) or ((row 17*0,15)	N/A	523 262 569,91	527 940 143,35	532 617 716,80	537 295 290,26	477 895 221,00	2 599 010 941,32
5	Transfer to EAFRD total amount (flexibility+reduction) Resulting amount = (row 9+10)	N/A						
6	Total flexibility - article 103(1)(a) Amount to be entered	N/A					N/A	
7	If above 25%: of which for the environmental and climate-related objectives (article 103(2)(a))	N/A					N/A	
8	If above 25%: of which for the installation of young farmers (article 103(2)(b)) - amount	N/A					N/A	
9	Total flexibility % (row 6/(row 1 – row 2)	N/A					N/A	
10	Transfer of the estimated product of reduction, if applicable	N/A						
11	Transfer to types of interventions in Inne sektory (article 88(6)) amount to be entered	N/A					N/A	
12	Transfer to types of interventions in Inne sektory (article 88(6)) resulting percentage = (row 11/(row 1 - row 2))	N/A					N/A	
13	Transferred from EAFRD: amount (article 103(1)(b)) = row 24	N/A	396 000 461,70	396 000 461,70	396 000 461,70	396 000 461,70	N/A	1 584 001 846,80
16	Adjusted direct payments allocation (Annex V) (= rows 1-6-11+13+14+15)	N/A	3 488 417 132,70	3 519 600 955,70	3 550 784 778,70	3 581 968 601,70	3 185 968 140,00	17 326 739 608,80
17	Adjusted direct payments allocations excl. cotton before reduction transfer (Annex IX) (= rows 3-6-11+13+14+15)	N/A	3 488 417 132,70	3 519 600 955,70	3 550 784 778,70	3 581 968 601,70	3 185 968 140,00	17 326 739 608,80

	EAGF sectorial	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Ogółem
18	Wine (Annex VII)	N/A					N/A	
19	Apiculture envelopes (Annex X)	5 024 968,00	5 024 968,00	5 024 968,00	5 024 968,00	5 024 968,00	N/A	25 124 840,00
22	Types of interventions in Inne sektory from Direct Payments (= row 11)	N/A						
	EAFRD	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Ogółem
23	Adjusted EAFRD Member State's allocations (Annex XI)	1 320 001 539,00	1 320 001 539,00	1 320 001 539,00	1 320 001 539,00	1 320 001 539,00	N/A	6 600 007 695,00
24	Flexibility transfer to direct payments - amount (Article 103(b)) amount to be entered	330 000 384,75	396 000 461,70	396 000 461,70	396 000 461,70	396 000 461,70	N/A	1 914 002 231,55
25	resulting percentage	25,00	30,00	30,00	30,00	30,00	N/A	29,00
26	Transferred from direct payments (flexibility+reduction estimate), article 17+103 = row 5						N/A	
27	Allocated to EU Invest - (Article 81) amount corresponding to max 3% applied on row 23						N/A	
28	Allocated to LIFE/ERASMUS - (article 99) amount						N/A	
30	Adjusted EAFRD Member State's allocations (Annex XI) (= row 23 - row 24 + row 26)	990 001 154,25	924 001 077,30	924 001 077,30	924 001 077,30	924 001 077,30	N/A	4 686 005 463,45
	Financial Year, Minimum spending requirements (Article 86)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Ogółem
31	Reserved for LEADER (Article 92(1)) - minimum 5% over the period resulting percentage (row 32/row 30)		0,41	1,73	5,80	32,66	N/A	8,00
32	amount to be entered		3 751 000,00	15 979 260,00	53 601 790,00	301 767 950,00	N/A	375 100 000,00
33	Reserved for environmental and climate related objectives under EAFRD (Article 93) (min 35%) - Outermost regions excluded resulting percentage (row 34/(row 30 - row29))		18,45	27,29	38,97	40,27	N/A	35,00
34	amount to be entered		170 488 214,93	252 173 137,38	360 064 399,67	372 131 785,12	485 381 394,54	1 640 238 931,64
35	Out of which for Article 70		39 858 943,09	76 360 631,18	129 534 841,50	172 201 598,26	312 364 047,20	730 320 061,23
36	Out of which for Article 71 (50%)		103 480 000,00	103 480 000,00	103 480 000,00	103 480 000,00	103 480 000,00	517 400 000,00
37	Out of which for Article 72							
38	Out of which for Article 73		27 149 271,84	72 332 506,20	127 049 558,17	96 450 186,86	69 537 347,35	392 518 870,42
39	Różnica w stosunku do kwoty minimalnej	-346 500 000,00	-152 900 000,00	-71 230 000,00	36 660 000,00	48 730 000,00		-485 240 000,00

39a	To be reserved for young farmers (Annex XII) - (Article 95)		92 772 500,00	93 708 015,00	94 643 530,00	95 579 044,00	95 579 044,00	
39b	Reserved for young farmers =(rows 41+43+45)		92 763 260,02	93 698 774,72	97 569 053,44	183 996 267,29	32 397 022,06	500 424 377,53
40	Reserved for young farmers - needed to reach minimum requirements row 40=(rows 42+44+46)	N/A						
41	- through Complementary income support for young farmers (under Direct Payments)	N/A	43 334 298,12	40 809 138,68	36 225 484,86	32 545 336,66	32 397 022,06	185 311 280,38
42	"of which needed to reach minimum requirement" - basis for reverse ceiling (1)	N/A						
43	- through Inwestycje by young farmers (weighted at 50%) (under Rural Development)	N/A					N/A	
44	"of which needed to reach minimum requirement" - basis for reverse ceiling (1)	N/A					N/A	
45	- installation of young farmers (under Rural Development)	N/A	49 428 961,90	52 889 636,04	61 343 568,58	151 450 930,63	N/A	315 113 097,15
46	"of which needed to reach minimum requirement" - basis for reverse ceiling (1)	N/A					N/A	
47	Minimum amount to be reserved for ecoschemes	N/A	872 104 283,18	879 900 238,93	887 696 194,68	895 492 150,43	796 492 035,00	4 331 684 902,22
48	Rebate (where relevant - optional for MS)	N/A						
49	Annual amounts reserved for Ekoschematy under DP	N/A	872 108 694,69	879 903 992,94	887 701 852,22	895 502 150,98	796 494 064,69	4 331 710 755,52
51	Total amount for Ekoschematy = row 47+48+49+50	N/A	872 108 694,69	879 903 992,94	887 701 852,22	895 502 150,98	796 494 064,69	4 331 710 755,52
52	Rebate from rural development - optional for MS Article 97 (2-4)	N/A						
53	Amount reserved for redistributive payment (Article 29) - minimum 10% annually applied on row 17, unless derogation applies	N/A	403 489 175,42	407 096 064,89	410 702 954,36	414 309 843,83	368 506 290,62	2 004 104 329,12

7 System zarządzania i koordynacji

7.1 Określenie organów zarządzających i koordynacyjnych + organów kontrolnych

Authority type	Institution name	EAGF	EAFRD	Contact name	Address
Właściwa instytucja	Minister Finansów	Y	Y	Minister Finansów	ul. Świętokrzyska 12, 00-916 Warszawa
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Lubelskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Lubelskiego	ul. Artura Grottgera 4, 20-029 Lublin
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Lubuskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Lubuskiego	ul. Podgórna 7, 65-057 Zielona Góra
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Małopolskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Małopolskiego	Korespondencja: ul. Raclawicka 56, 30-017 Kraków Siedziba: ul. Basztowa 22, 31-156 Kraków
Organ kontrolny	Inspekcja Weterynaryjna	Y	N	Główny Lekarz Weterynarii	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
Agencja płatnicza	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Y	Y	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa
Komitet monitorujący	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Y	Y	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Dolnośląskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Dolnośląskiego	Wybrzeże J. Słowackiego 12-14, 50-411 Wrocław
Organ kontrolny	Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych	Y	N	Główny Inspektor Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Y	Y	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego	Plac Teatralny 2, 87-100 Toruń

Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Łódzkiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Łódzkiego	al. Piłsudskiego 8, 90-051 Łódź
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Mazowieckiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Mazowieckiego	ul. Jagiellońska 26, 03-719 Warszawa
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Opolskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Opolskiego	ul. Piastowska 14, 45-082 Opole
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Podkarpackiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Podkarpackiego	ul. Ciepłińskiego 4, 35-010 Rzeszów
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Podlaskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Samorząd Województwa Podlaskiego	ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 1, 15-888 Białystok
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Pomorskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Pomorskiego	ul. Okopowa 21/27, 80-810 Gdańsk
Instytucja zarządzająca	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Y	Y	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Śląskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Śląskiego	ul. Ligonia 46, 40-037 Katowice
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Świętokrzyskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Świętokrzyskiego	al. IX Wieków Kielc 3, budynek C2, 25-516 Kielce
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego	ul. Emilii Plater 1, 10-562 Olsztyn
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Wielkopolskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Wielkopolskiego	al. Niepodległości 34, 61-714 Poznań
Pozostałe podmioty upoważnione i instytucje pośredniczące nieokreślone w tym rozporządzeniu, z opisem ich roli	Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego – zadania AP dotyczące niektórych interwencji oraz niektóre zadania IZ w zakresie RLKS	N	Y	Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego	ul. Korsarzy 34, 70-540 Szczecin

Organ certyfikujący	Szef Krajowej Administracji Skarbowej	Y	Y	Szef Krajowej Administracji Skarbowej	ul. Świętokrzyska 12, 00-916 Warszawa
AKIS coordination including farm advice – Relevant coordination body	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi	N	Y	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
CAP Plan Communication officer (cf. Article 43(2) CPR)	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Y	Y	Dyrektor Departamentu odpowiedzialnego za Plan Komunikacyjny PS WPR	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa

Brief description Opis of the set up and organisation of the Competent Authority

Funkcję właściwego organu będzie pełnił minister właściwy do spraw finansów publicznych na podstawie przepisów o finansowaniu wspólnej polityki rolnej na lata 2023–2027. Właściwy organ odpowiada za wydawanie, przegląd i cofanie akredytacji agencji płatniczej. Właściwy organ wykonuje swoje zadania przy pomocy komórki organizacyjnej wyodrębnionej w strukturze urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

7.2 Opis struktury monitorowania i sprawozdawczości

Monitorowanie oraz ewaluację planów strategicznych WPR przeprowadza się w celu poprawy ich jakości, jak również by ocenić ich skuteczność, wydajność, przydatność, spójność, unijną wartość dodaną i ich wkład w realizację celów ogólnych i szczegółowych WPR.

Za koordynację działań związanych z monitorowaniem i ewaluacją Planu odpowiada instytucja zarządzająca. Podstawowe zadania instytucji zarządzającej związane z monitorowaniem i ewaluacją Planu to:

- 1) organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych do monitorowania i ewaluacji;
- 2) zapewnienie środków finansowych na realizację ewaluacji;
- 3) koordynacja procesu ewaluacji poprzez:
  - a) przygotowanie Planu ewaluacji oraz jego ewentualnych modyfikacji;
  - b) upublicznianie i rozpowszechnianie wyników ewaluacji;
  - c) współpracę z KE przy przeprowadzaniu ewaluacji inicjowanych przez KE;
  - d) zlecenie ewaluacji funkcjonalnie niezależnym ekspertom.

Za gromadzenie i odpowiednią agregację danych niezbędnych do monitorowania i ewaluacji, tj. m.in.: danych pochodzących z wniosków o przyznanie pomocy i pomocy technicznej, umów, decyzji i wniosków o płatność, danych dotyczących wskaźników produktu i rezultatu, odpowiadać będzie agencja płatnicza.

Informacje służące monitorowaniu i ocenie programu gromadzone będą przez podmioty wdrażające oraz agencję płatniczą, na podstawie dokumentów przedłożonych przez wnioskodawców i beneficjentów oraz dokumentów własnych tych podmiotów. Informacje na temat udzielonego wsparcia, potrzebne do monitorowania i oceny, w tym o beneficjentach i realizowanych przedsięwzięciach, będą rejestrowane i przechowywane w formie elektronicznej. Odrębne zasady określą sposób i zakres przekazywania niezbędnych danych przez podmioty wdrażające do agencji płatniczej. Na podstawie informacji własnych oraz przekazanych przez podmioty wdrażające agencja płatnicza sporządzi roczne sprawozdania z realizacji celów.

Szczegółowe rozwiązania w zakresie pozyskiwania danych monitoringowych i raportowania zostaną opracowane na dalszym etapie prac nad Planem Strategicznym.

EFRG i EFRROW

W celu rocznego rozliczenia rachunków do 15 lutego następującego po danym roku budżetowym do Komisji Europejskiej przekazane będą następujące informacje:

- 1) roczne sprawozdanie finansowe (art. 9 rozporządzenia horyzontalnego),
- 2) roczne sprawozdanie z realizacji celów Planu Strategicznego WPR (art. 9 rozporządzenia horyzontalnego i art. 134 rozporządzenia w sprawie Planów Strategicznych WPR) – obejmujące rozliczenie finansowe w zakresie kwot jednostkowych wsparcia odnośnych produktów (performance clearance) oraz dane dotyczące osiągnięcia na poziomie Planu strategicznego wskaźników rezultatu,
- 3) roczne podsumowanie końcowych sprawozdań z audytu i przeprowadzonych kontroli oraz analizę charakteru i zakresu błędów i uchybień stwierdzonych w systemach zarządzania, jak również podjętych lub planowanych działań naprawczych (art. 9 rozporządzenia horyzontalnego),
- 4) deklaracja zarządcza (art. 9 rozporządzenia horyzontalnego),

- 5) opinia jednostki certyfikującej (art. 12 rozporządzenia horyzontalnego),
- 6) sprawozdanie z czynności sprawdzających w zakresie audytu gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach EFRG oraz EFRROW w ARiMR za poprzedni rok budżetowy kończący się 15 października (art. 12 rozporządzenia horyzontalnego).

Informacje przekazywane będą za pośrednictwem aplikacji SFC (ang. System for Fund Management in the European Union) dedykowanej do wymiany danych między państwem członkowskim a Komisją Europejską.

Pozostałe sprawozdania i informacje

Do 15 lutego następującego po danym roku kalendarzowym do KE przekazywane będą sprawozdania z oceny jakości oraz w stosownych przypadkach, działania naprawcze i harmonogram ich wdrażania w odniesieniu do następujących elementów zintegrowanego systemu:

- 1) systemu identyfikacji działek rolnych,
- 2) systemu wniosków geoprzestrzennych,
- 3) systemu monitorowania obszarów.

7.3 Informacje na temat systemu kontroli i kar

7.3.1 IACS - Zintegrowany System Administracji i Kontroli

Is IACS used to manage and control interventions in the wine sector as laid down in Title III of Regulation (EU) ../... [CAP Strategic Plan Regulation]? : **Nie**

Is IACS used to manage and control conditionality? : **Tak**

Article 65(4)(d) of the HZR gives the possibility to MS to define the "agricultural parcel". Please provide the definition of "agricultural parcel" in your Member State.

Działka rolna oznacza zwarty obszar gruntu, zadeklarowany przez jednego rolnika i obejmujący nie więcej niż jedną grupę upraw, z tym że obszar gruntów zalesionych w ramach PROW po roku 2008 oraz zagajniki o krótkiej rotacji stanowią odrębne działki. Minimalna powierzchnia działki rolnej, do której można ubiegać się o przyznanie płatności, wynosi co najmniej 0,1 ha.

7.3.1.1 Wszystkie elementy IACS określone w rozporządzeniu horyzontalnym i obowiązujące od 1 stycznia 2023

Wszystkie elementy IACS określone w rozporządzeniu horyzontalnym i obowiązujące od 1 stycznia 2023: **Tak**

7.3.1.1.1 System identyfikacji działek rolnych (LIPS)

System Identyfikacji Działek Rolnych działa w technologii geograficznych systemów informacyjnych GIS. Umożliwia potwierdzenie, czy dana działka rolna zgłoszona do płatności istnieje, czy położona jest na terenach uprawnionych do płatności i czy jej powierzchnia nie przekracza powierzchni uprawnionej do dopłat. Jedną z najważniejszych warstw referencyjnych LPIS jest cyfrowa ortofotomapa dla całego obszaru Polski, aktualizowana w cyklu maksymalnie 3-letnim.

7.3.1.1.2 Wniosek geoprzestrzenny (GSA) i system związany ze zwierzętami (GSA)

Wniosek geoprzestrzenny jest w pełni funkcjonalny. Uwzględnia system wniosków z tytułu płatności dotyczących zwierząt.

Wnioski o przyznanie płatności w ramach wniosku geoprzestrzennego składać się będzie, tak jak dotychczas, za pośrednictwem aplikacji eWniosekPlus dostępnej na stronie internetowej ARiMR.

Objęte nim zostaną podmioty wnioskujące o przyznanie płatności w ramach interwencji w formie płatności bezpośrednich oraz niektórych interwencji Planu strategicznego w ramach II filaru WPR tj.: płatności ONW, premie zalesieniowe i pielęgnacyjne, zobowiązania zalesieniowe (z PROW 2004-2006, PROW 2007- 2013, PROW 2014-2020), zobowiązania w ramach interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych i dotyczących zachowania zagrożonych zasobów genetycznych roślin i zwierząt oraz zobowiązania kontynuacyjne w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020.

Ponadto, wnioskiem tym objęte będą zobowiązania kontynuacyjne, które nie będą finansowane ze środków Planu strategicznego, realizowane w ramach działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020, Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020 oraz działań zalesieniowych (PROW 2004-2006, PROW 2007- 2013, PROW 2014-2020).

System wniosków automatycznych stosowany będzie w odniesieniu do płatności związanych z produkcją do owiec i do kóz oraz do ekoschematu Dobrostan zwierząt.

7.3.1.1.3 Czy stosują Państwo automatyczny system roszczeń (w rozumieniu art. 65 ust. 4 lit. f)) HZR?

For area-based interventions? : **Nie**

For animal-based interventions? : **Tak**

7.3.1.1.4 System monitorowania obszarów

W Polsce, system monitorowania obszarów (działalności rolniczej) z wykorzystaniem zobrazowań satelitarnych Sentinel wdrażany będzie stopniowo aż do osiągnięcia pełnej funkcjonalności. Od 01.01.2023 r., system AMS będzie wykorzystywany w ramach interwencji I filaru WPR - tam gdzie możliwe będzie jego wykorzystanie oraz interwencji II filaru WPR - Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczegółowymi ograniczeniami (ONW). Zgodnie z terminem przewidzianym przepisami UE, pełna funkcjonalność zostanie osiągnięta do dnia 01.01.2024 r.

W przypadkach, gdy wyniki satelitarnego monitorowania nie będą jednoznaczne, system informatyczny będzie uzupełniany poprzez wykorzystanie innych danych, o co najmniej równoważnej wartości np. zdjęć z geolokalizacją oraz poprzez system tradycyjnych kontroli na miejscu.

7.3.1.1.5 System kontroli i sankcji

Are requirements set out in Article 72 of the HZR fulfilled? : **Tak**

7.3.1.1.5.1 Opis systemu(-ów) kontroli i sankcji w odniesieniu do interwencji w ramach IACS

Podstawowe elementy Zintegrowanego Systemu Zarządzania i Kontroli (ZSZiK) (ang. IACS) to: System Identyfikacji Działek Rolnych (ang. LPIS), wniosek geoprzestrzenny, ewidencja producentów, system kontroli i kar oraz system monitorowania obszarów (ang. AMS).

Wszystkie wymagane elementy ZSZiK określone w rozporządzeniu (UE) nr [HRZ] będą ustanowione i będą działać od 1 stycznia 2023 r. Ponadto, spełnione są wymogi określone w art. 72 ww. rozporządzenia. Za prowadzenie Zintegrowanego Systemu Zarządzania i Kontroli odpowiedzialna jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR).

Kontrole administracyjne, w tym kontrole krzyżowe przeprowadzane będą w odniesieniu do 100% wniosków o przyznanie płatności objętych tym systemem, w celu weryfikacji kryteriów kwalifikowalności do otrzymania płatności.

W ramach kontroli administracyjnych planowane jest wykorzystywanie informacji pochodzących z automatycznego systemu monitorowania obszarów (AMS), a także z kontroli na miejscu oraz zdjęć geotagowanych. System AMS, dzięki zobrazowaniom satelitarnym i wykorzystaniu algorytmów uczenia maszynowego, wykorzystany zostanie do zdalnej weryfikacji struktury wybranych upraw i niektórych

zobowiązań wnioskodawców/beneficjentów wsparcia obszarowego (prowadzenie działalności rolniczej, wykonywanie zabiegów agrotechnicznych).

Zgodnie z informacją wskazaną w punkcie 7.3.1.1.4, od 01.01.2023 r., system AMS będzie wykorzystywany w ramach interwencji I filaru WPR - tam gdzie możliwe będzie jego wykorzystanie oraz interwencji II filaru WPR Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczegółowymi ograniczeniami (ONW). Zakres pozostałych interwencji II filaru WPR, z racji niewystarczającego zakresu danych dostarczanych przez AMS, objęty będzie kontrolami tradycyjnymi realizowanymi z wykorzystaniem inspekcji terenowej. System AMS będzie pełnił rolę uzupełniającą, potwierdzając niektóre wymogi i zobowiązania beneficjentów.

Zgodnie z terminem przewidzianym przepisami UE, pełne wdrożenie zaplanowanego zakresu funkcjonalności systemu AMS zostanie osiągnięte do dnia 01.01.2024 r.

W przypadku beneficjentów, dla których nie można zapewnić wystarczającego poziomu monitorowania przy pomocy danych pochodzących z satelitów Sentinel 1 i 2 programu Copernicus lub innych o co najmniej równoważnym charakterze, będą przeprowadzane kontrole na miejscu dotyczące kryteriów kwalifikowalności, zobowiązań i innych obowiązków uwzględniające prawidłowy dobór próby przy użyciu analizy ryzyka i wyboru losowego.

Kontrole wniosków będą rozpoczynać się na etapie wypełniania wniosku przez dany podmiot w ramach wniosku geoprzestrzennego. W ramach kontroli wstępnych sprawdzane będzie m.in. położenie deklarowanych upraw względem maksymalnego kwalifikowalnego obszaru (MKO) wyznaczonego w bazie LPIS, kompletność wniosku w zakresie wymaganych załączników oraz wstępne kontrole krzyżowe.

Do wspomaganie realizacji czynności kontrolnych wykorzystywana będzie aplikacja do zdjęć geotagowanych, dzięki której możliwe jest pozyskanie od wnioskodawcy/beneficjenta zdjęcia ze znacznikami geotagowanymi (pozycja wynikająca z długości i szerokości geograficznej umożliwiająca lokalizację miejsca wykonania tego zdjęcia). Aplikacja umożliwia zwrócenie się do rolnika z prośbą o wykonanie, a następnie przesłanie do ARiMR zdjęć upraw, obiektów terenowych, potwierdzających zadeklarowaną uprawę lub wykonanie zabiegów agrotechnicznych czy zdjęć, będących w posiadaniu rolnika dokumentów potwierdzających realizację danej czynności/zobowiązania.

W przypadku konieczności przeprowadzenia kontroli na miejscu, próba kontrolna obejmie odpowiedni procent tj. od 1% do 5%, wszystkich beneficjentów wnioskujących o wsparcie. Kontrole na miejscu będą realizowane dwoma metodami: inspekcji terenowej oraz "FOTO".

W przypadku gdy jest to wymagane, w ramach systemu kontroli sprawdzane będzie, czy wnioskodawca prowadzi działalność rolniczą, a także czy spełnia wymagania rolnika aktywnego zawodowo:

- 1) systemowe sprawdzenie czy rolnik nie przekracza maksymalnej kwoty płatności bezpośrednich przy której jest automatycznie uznawany za rolnika aktywnego zawodowo (5 000 EUR);
- 2) osoby z łączną kwotą płatności przekraczającą 5 tys. EUR zostaną sprawdzone czy wykonują co najmniej jedną z działalności określonych na tzw. liście negatywnej działalności pozarolniczych określonych na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) oraz czy ze złożonego przez nie oświadczenia wynika, że nie są powiązane z innymi podmiotami prowadzącymi działalność wykluczającą;
- 3) osoby wykonujące działalność wykluczającą zidentyfikowane w ramach weryfikacji przeprowadzonej na podstawie pkt. 2 zostaną sprawdzone w zakresie:
  - a) czy w CEiDG ich działalność rolnicza została wskazana jako główna, lub
  - b) czy dokumenty z KRS lub REGON potwierdzają, że wykonywana przez te osoby działalność rolnicza stanowi główną działalność gospodarczą, lub
  - c) czy z dostarczonych przez nie dokumentów wynika, że:
    - ich przychód uzyskany z działalności rolniczej stanowi co najmniej 1/3 całego przychodu w gospodarstwie, lub
    - roczna kwota płatności bezpośrednich wynosi co najmniej 5% całości przychodów uzyskanych z działalności pozarolniczej, za który dowody takie są dostępne.

W przypadku, gdy rolnik nie spełni wymagań rolnika aktywnego zawodowo, nastąpi zakończenie obsługi postępowania i wydanie decyzji odmawiającej przyznania płatności, o które rolnik się ubiega.

1.1. Opis elementów wspólnych systemu kontroli w odniesieniu do interwencji obszarowych objętych ZSZiK

System kontroli będzie realizowany w ramach systemu informatycznego, w którym wykorzystywane będą informacje z kontroli na miejscu, LPIS, wniosku geoprzestrzennego, AMS oraz ze zdjęć geotagowanych. Dzięki temu, system informatyczny umożliwi systemowe sprawdzenie wymagań niezbędnych do otrzymania płatności tj.:

- minimalne wymagania: czy rolnik posiada grunty kwalifikujące się do płatności o powierzchni co najmniej 1 ha albo, w przypadku rolników posiadających mniej niż 1 ha, czy minimalna łączna należna kwota płatności bezpośrednich za dany rok, wynosi co najmniej równowartość w złotych kwoty 200 EUR – w przypadku gdy jest to wymagane;
- czy działka rolna położona jest na gruntach kwalifikujących się do płatności;
- czy powierzchnia działki rolnej nie jest mniejsza niż 0,1 ha.

W systemie informatycznym dokonywany będzie także pomiar powierzchni działki rolnej.

Przyjmuje się domniemanie, że rolnik deklarując działki rolne we wniosku o przyznanie płatności jest w posiadaniu tych gruntów na dzień określony w przepisach i je użytkuje.

Ponadto ARiMR będzie zobowiązana do weryfikacji faktu dysponowania gruntem oraz posiadania tytułu prawnego do deklarowanych gruntów w przypadku wystąpienia konfliktu kontroli krzyżowej lub powzięcia informacji mogących wskazywać, że warunki te nie są spełnione.

1.2. Opis elementów wspólnych systemu kontroli w odniesieniu do interwencji dotyczących zwierząt w ramach ZSZIK

System informatyczny będzie weryfikował wymagania niezbędne do otrzymania płatności tj.:

- minimalne wymagania: czy rolnik posiada grunty kwalifikujące się do płatności o powierzchni co najmniej 1 ha albo, w przypadku rolników posiadających mniej niż 1 ha, czy minimalna łączna należna kwota płatności bezpośrednich za dany rok, wynosi co najmniej równowartość w złotych kwoty 200 EUR - gdy jest to wymagane.

W przypadku przeprowadzenia kontroli na miejscu, co najmniej 50% wymaganej liczby kontroli zostanie przeprowadzona w okresie przetrzymywania.

1.3. Opis elementów specyficznych systemu kontroli w odniesieniu do interwencji objętych ZSZIK

Interwencje w ramach I filaru objęte ZSZIK

Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów do celów zrównoważoności

System informatyczny będzie obejmował dodatkowo systemowe sprawdzenie czy rolnik posiada grunty, do których przyznano Podstawowe wsparcie dochodów do celów zrównoważoności. Rolnikowi posiadającemu powyżej 50 ha płatność zostanie odmówiona.

Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników

W systemie informatycznym oraz manualnie na podstawie danych dostępnych w bazach zewnętrznych i dokumentów dostarczonych przez rolnika, będą sprawdzane warunki kwalifikowalności tzn.:

- czy rolnik posiada grunty, do których przyznano Podstawowe wsparcie dochodów do celów zrównoważoności;
- wiek rolnika;
- spełnianie warunku bycia kierującym gospodarstwem;
- ilość lat od rozpoczęcia działalności jako kierujący gospodarstwem oraz
- posiadanie wymaganych umiejętności lub wykształcenia.

Wsparcie dochodów związane z produkcją do zwierząt

W systemie informatycznym będą sprawdzane warunki kwalifikowalności:

- a) w przypadku młodego bydła:

- czy w dniu 15 maja wiek zwierząt nie przekracza 24 miesięcy;
  - czy rolnik posiada co najmniej 3 sztuki kwalifikujących się zwierząt (w przypadku województw: dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego) lub 1 sztukę w przypadku pozostałych województw;
  - czy do płatności zgłoszonych zostało nie więcej niż 20 sztuk zwierząt;
  - czy zwierzęta zgłaszane do płatności spełniają wymagania w zakresie identyfikacji i rejestracji najpóźniej od dnia złożenia wniosku;
  - czy w okresie przetrzymywania (30 dni od dnia złożenia wniosku) zwierzęta znajdują się w siedzibie stada lub w miejscu, którego adres został podany w oświadczeniu załączonym do wniosku;
  - czy zwierzęta można indywidualnie zidentyfikować za pomocą dowolnych środków przewidzianych w systemie IRZ.
- b) w przypadku krów:
- czy w dniu 15 maja wiek zwierząt wynosi ponad 24 miesięcy;
  - czy rolnik posiada co najmniej 3 sztuki kwalifikujących się zwierząt (w przypadku województw: dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego) lub 1 sztukę w przypadku pozostałych województw;
  - czy do płatności zgłoszonych zostało nie więcej niż 20 sztuk zwierząt;
  - czy zwierzęta zgłaszane do płatności spełniają wymagania w zakresie identyfikacji i rejestracji najpóźniej od dnia złożenia wniosku;
  - czy w okresie przetrzymywania (30 dni od dnia złożenia wniosku) zwierzęta znajdują się w siedzibie stada lub w miejscu, którego adres został podany w oświadczeniu załączonym do wniosku;
  - czy zwierzęta można indywidualnie zidentyfikować za pomocą dowolnych środków przewidzianych w systemie IRZ.
- c) w przypadku owiec:
- czy wiek zwierząt w dniu 15 maja wynosi co najmniej 12 miesięcy;
  - czy rolnik posiada minimum 10 kwalifikujących się zwierząt;
  - czy zwierzęta zgłaszane do płatności spełniają wymagania w zakresie identyfikacji i rejestracji najpóźniej od dnia 15 marca;
  - czy w okresie przetrzymywania (od 15 marca do 15 kwietnia) zwierzęta znajdują się w siedzibie stada lub w miejscu, którego adres został podany w oświadczeniu załączonym do wniosku;
  - czy zwierzęta można indywidualnie zidentyfikować za pomocą dowolnych środków przewidzianych w systemie IRZ.
- d) w przypadku kóz:
- czy wiek zwierząt w dniu 15 maja wynosi co najmniej 12 miesięcy;
  - czy rolnik posiada minimum 5 kwalifikujących się zwierząt;
  - czy zwierzęta zgłaszane do płatności spełniają wymagania w zakresie identyfikacji i rejestracji najpóźniej od dnia złożenia wniosku;
  - czy w okresie przetrzymywania (30 dni od dnia złożenia wniosku) zwierzęta przebywają w siedzibie stada lub w miejscu, którego adres został podany w oświadczeniu załączonym do wniosku;
  - czy zwierzęta można indywidualnie zidentyfikować za pomocą dowolnych środków przewidzianych w systemie IRZ.

Wsparcie dochodów związane z produkcją do powierzchni upraw wybranych roślin

W systemie informatycznym będą sprawdzane warunki kwalifikowalności:

- czy rolnik prowadzi uprawę roślin, do których ubiega się o ww. wsparcie;
- czy rolnik zawarł umowę – w przypadku uprawy buraków cukrowych, ziemniaków skrobiowych oraz pomidorów;

- czy powierzchnia uprawy buraków cukrowych, ziemniaków skrobiowych oraz pomidorów, do których rolnik ubiega się o przyznanie płatności związanych nie przekracza powierzchni określonej w umowie;
- w przypadku uprawy pomidorów - czy uprawa została założona z wykorzystaniem materiału nasadzeniowego oraz czy obsada roślin wynosi co najmniej 20 000 na hektar;
- w przypadku uprawy chmielu – czy uprawa prowadzona jest w jednym z następujących rejonów: lubelski, wielkopolski, dolnośląski i czy plantacja spełnia określone warunki dotyczące gęstości sadzonek (1 300 sadzonek na hektar) oraz wyposażenia w konstrukcję nośną i zewnętrzne odciąg kotwiczne;
- w przypadku uprawy konopi – czy rolnik stosuje odmiany zawierające w uprawie polowej maksymalnie 0,3% tetrahydrokannabinolu (THC) w suchej masie rośliny oraz czy uprawa jest prowadzona zgodnie z przepisami o przeciwdziałaniu narkomanii;
- w przypadku uprawy roślin pastewnych - czy rolnik uprawia rośliny z listy gatunków roślin objętych wsparciem (esparceta siewna; koniczyna czerwona; koniczyna biała; koniczyna białoróżowa; koniczyna perska; koniczyna krwistoczerwona; komonica zwyczajna; lędźwian; lucerna siewna; lucerna mieszańcowa; lucerna chmielowa; nostryk biały; seradela uprawna; wyka kosmata; wyka siewna.), także w formie mieszanek oraz również z roślinami strączkowymi na ziarno;
- w przypadku uprawy roślin strączkowych na ziarno - czy rolnik uprawia (także w formie mieszanek) rośliny z listy gatunków roślin objętych wsparciem (bobik; groch siewny, w tym peluszką, z wyłączeniem grochu siewnego cukrowego i grochu siewnego łuskowego; łubin biały; łubin wąskolistny; łubin żółty; soja zwyczajna).

Ekoschematy – praktyki korzystne dla środowiska i klimatu

W systemie informatycznym będą sprawdzane odpowiednie specyficzne warunki kwalifikowalności dla poszczególnych ekoschematów, które zostały określone w opisach interwencji (np. powierzchnia uprawy, rodzaj uprawy, liczba zwierząt, gatunek/wiek/płeć zwierząt, obsada zwierząt, okres ich przetrzymywania itp.).

Kontrole realizowanych zobowiązań w ramach tych interwencji będą przeprowadzane w ramach kontroli administracyjnych (w szczególności warunki kwalifikowalności) oraz kontroli na miejscu. W ramach kontroli sprawdzana będzie realizacja obowiązków wynikających z poszczególnych zobowiązań.

Przejściowe wsparcie krajowe do tytoniu (PKW)

W systemie informatycznym będą sprawdzane warunki kwalifikowalności:

- czy rolnik posiada grunty kwalifikujące się do Podstawowego wsparcia dochodów do celów zrównoważoności o powierzchni co najmniej 1 ha oraz
- czy ma przyznane uprawnienie do PWK do tytoniu wraz z określoną ilością referencyjną.

Przejściowe wsparcie krajowe do ważniejszych roślin uprawnych (uzupełniająca płatność podstawowa)

W systemie informatycznym będą sprawdzane warunki kwalifikowalności:

- czy rolnik posiada grunty kwalifikujące się do płatności;
- czy na tych gruntach:
  - a) prowadzona jest uprawa jednego z następujących rodzajów roślin: zboża; rośliny oleiste - rzepak, rzepik, słonecznik i soja; rośliny wysokobiałkowe - bób, bobik, łubin słodki i groch siewny; rośliny strączkowe - wyka siewna, soczewica jadalna i ciecierzycę pospolitą; rośliny strączkowe pastewne; len włóknisty i oleisty; konopie na włókno; rośliny przeznaczone na materiał siewny kategorii elitarny lub kwalifikowany; rośliny motylkowate drobnonasienne; rośliny okopowe pastewne, z wyłączeniem ziemniaków pastewnych; trawy na trwałych użytkach zielonych przeznaczone na susz paszowy; mieszanki roślin motylkowatych drobnonasiennych z trawami na gruntach rolnych innych niż trwałe użytki zielone, bądź
  - b) nie jest prowadzona uprawa roślin i na gruntach tych:
    - 1) rolnik dokonał zasiewu w celu podniesienia żyzności gleby przez wprowadzenie do niej świeżej masy roślinnej (zielony nawóz);

2) roślinność została przyorana lub wprowadzona do gleby na skutek zastosowania innego zabiegu mechanicznego w terminie do dnia 31 sierpnia roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności;

3) uprawa jest prowadzona nie dłużej niż rok.

Interwencje w ramach II filaru objęte ZSZIK

Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW)

W systemie informatycznym będą sprawdzane warunki kwalifikowalności:

- czy beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą na obszarach ONW (wszystkie obszary ONW, z uwzględnieniem przypisania do danej strefy zaimplementowane są w systemie informatycznym);
- czy działki rolne, których dotyczy pomoc, są użytkowane jako użytki rolne;
- czy powierzchnia użytków rolnych należących do danego gospodarstwa rolnego, położonych w granicach ONW i wykorzystywanych do produkcji rolniczej, wynosi co najmniej 1 ha;
- czy grunty zgłaszane do płatności położone są na obszarach ONW typ górski lub ONW typ specyficzny strefy II (tzw. podgórski), które spełniają warunek „co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych znajduje się powyżej 350 m n.p.m.” oraz czy rolnik posiada co najmniej 0,5 DJP/ha UR w całym gospodarstwie.

Zobowiązania w ramach interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych oraz zobowiązania w ramach interwencji dotyczących zachowania zagrożonych zasobów genetycznych roślin i zwierząt

W systemie informatycznym będą sprawdzane przede wszystkim warunki kwalifikowalności działek rolnych zgłoszonych do tych płatności tj. posiadanie gruntów kwalifikujących się do przyznania płatności w ramach danego wariantu oraz zwierząt zgłoszonych do tych płatności. Kontrole realizowanych zobowiązań w ramach tych interwencji będą przeprowadzane w ramach kontroli na miejscu. W ramach kontroli sprawdzana będzie realizacja obowiązków wynikających z poszczególnych zobowiązań.

Premie zalesieniowe i pielęgnacyjne

W systemie informatycznym będą sprawdzane warunki kwalifikowalności m.in. czy wnioskodawca deklaruje stanowiące jego własność grunty zalesione w ramach PROW lub PS lub grunty z sukcesją naturalną.

Weryfikacji będzie podlegać realizacja zobowiązania do pielęgnacji i utrzymania zalesionego gruntu lub gruntu z sukcesją naturalną. Będzie sprawdzana także liczba lat otrzymywania danej premii.

Kontrole interwencji będą przeprowadzane w ramach kontroli na miejscu. Obejmą wszystkie działki rolne, odnośnie do których złożono wnioski o przyznanie tej pomocy (inwestycja, realizacja obowiązków wynikających ze zobowiązania, utrzymanie trwałości inwestycji).

2. System sankcji w odniesieniu do interwencji objętych ZSZiK

System sankcji będzie ustanowiony w celu zapewnienia skutecznej ochrony interesów finansowych UE, w tym odzyskiwania nienależnych płatności.

Ustanowione w ramach systemu kary będą skuteczne, odstrasżające oraz proporcjonalne. Przyjęty system kar będzie uwzględniał dotkliwość, zasięg, trwałość oraz celowość stwierdzonej niezgodności.

Kary administracyjne będą uwzględniać szczególny charakter różnych interwencji w odniesieniu do kryteriów kwalifikowalności, zobowiązań i innych obowiązków.

Co do zasady, kary będą nakładane, jeśli beneficjent nie zgłosi we wniosku wszystkich obszarów będących w jego posiadaniu bez względu na to, czy ubiega się o pomoc dla tych obszarów czy nie.

Kary administracyjne będą ustanowione z uwzględnieniem szczególnych problemów związanych z przypadkami działania siły wyższej, jak również nadzwyczajnymi okolicznościami. W ramach płatności bezpośrednich do zwierząt, poza uwzględnieniem ich odstrasżającego charakteru i zasady proporcjonalności, będą uwzględniać szczególne problemy związane z przyczynami naturalnymi.

Szczegółowe zasady dotyczące postępowania i obliczania kar administracyjnych w odniesieniu do poszczególnych interwencji zawarte będą w przepisach krajowych.

2.1. Stosowanie kar administracyjnych dla interwencji obszarowych objętych ZSZiK

W przypadku, gdy różnica między całkowitą powierzchnią zadeklarowaną kwalifikowaną a całkowitą powierzchnią stwierdzoną nie przekracza 0,1 ha i nie jest większa niż 20% całkowitej powierzchni zadeklarowanej kwalifikowanej, wówczas powierzchnię stwierdzoną uznaje się za równą powierzchni deklarowanej kwalifikowanej.

Jeżeli w odniesieniu do danej grupy upraw, obszar zgłoszony do pomocy w ramach interwencji o charakterze obszarowym przekracza obszar zatwierdzony, to jeśli różnica ta wynosi mniej niż 3% lub dwa hektary wówczas pomoc przyznaje się do obszaru zatwierdzonego.

Jeżeli w odniesieniu do danej grupy upraw, obszar zgłoszony do pomocy w ramach interwencji o charakterze obszarowym przekracza obszar zatwierdzony, pomoc oblicza się na podstawie obszaru zatwierdzonego, pomniejszonego o dwukrotność stwierdzonej różnicy, jeśli różnica ta wynosi więcej niż 3% lub dwa hektary, ale nie więcej niż 20% obszaru zatwierdzonego. Jeśli różnica ta przekracza 20 % obszaru zatwierdzonego, w odniesieniu do danej grupy upraw nie przyznaje się żadnej pomocy obszarowej ani wsparcia obszarowego.

Jeśli różnica ta przekracza 50% obszaru zatwierdzonego, w odniesieniu do danej grupy upraw nie przyznaje się żadnej pomocy obszarowej ani wsparcia obszarowego. Ponadto beneficjent podlega dodatkowej karze równej kwocie pomocy lub wsparcia odpowiadającej różnicy między obszarem zgłoszonym a obszarem zatwierdzonym, która będzie potrącana w ciągu 3 kolejnych lat kalendarzowych. Jeżeli w tych latach przyznane płatności nie pozwolą na pełną kompensację kary administracyjnej, pozostałe saldo zostanie anulowane.

2.2. Stosowanie kar administracyjnych w ramach interwencji dotyczących zwierząt objętych ZSZiK

W żadnym wypadku pomocy lub wsparcia nie przyznaje się do liczby zwierząt większej niż wskazana we wniosku o przyznanie pomocy lub wniosku o płatność.

Całkowita kwota pomocy lub wsparcia, do której beneficjent jest uprawniony w ramach interwencji związanych z produkcją zwierzęcą, w danym roku składania wniosków, jest wypłacana na podstawie liczby zwierząt zatwierdzonych, pod warunkiem że w następstwie kontroli administracyjnych lub kontroli na miejscu stwierdzono, że:

- a) nie więcej niż trzy zwierzęta są niezatwierdzone oraz
- b) niezatwierdzone bydło, owce i kozy można indywidualnie zidentyfikować za pomocą dowolnych środków przewidzianych w systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

W przypadku stwierdzenia, że dla danej płatności do zwierząt w ramach przeprowadzonej kontroli administracyjnej wykluczonych zostało nie więcej niż 3 sztuki zwierząt i sztuki te są identyfikowalne, wówczas nie stosuje się kary administracyjnej za zawyżone deklaracje dla płatności do zwierząt, ale takie zwierzęta nie są uwzględniane w naliczaniu płatności.

Jeżeli niezatwierdzone są więcej niż trzy zwierzęta lub jeżeli niezatwierdzone są sztuki bydła, owiec lub kóz, których nie można indywidualnie zidentyfikować za pomocą dowolnych środków przewidzianych w systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt, całkowita kwota pomocy lub wsparcia, do której beneficjent jest uprawniony, w danym roku składania wniosków zostaje zmniejszona o:

- a) odsetek ustalany, jeżeli nie przekracza on 20 %;
- b) dwukrotność odsetka ustalonego, jeżeli przekracza on 20% ale nie przekracza 30 %.

Jeżeli odsetek ustalony przekracza 30%, za dany rok składania wniosków nie przyznaje się pomocy lub wsparcia, do których beneficjent byłby uprawniony.

Jeżeli odsetek ustalony przekracza 50%, beneficjent podlega dodatkowej karze w kwocie odpowiadającej różnicy między liczbą zwierząt zgłoszonych a liczbą zwierząt zatwierdzonych, która będzie potrącana w ciągu 3 kolejnych lat kalendarzowych. Jeżeli w tych latach przyznane płatności nie pozwolą na pełną kompensację kary administracyjnej, pozostałe saldo zostanie anulowane.

W celu ustalenia wartości procentowych (odsetka ustalonego), liczbę zwierząt, co do których stwierdzono, że nie zostały zatwierdzone, dzieli się przez liczbę zwierząt zatwierdzonych w danym roku składania wniosków.

7.3.1.1.6 System identyfikacji i rejestracji uprawnień do płatności, w stosownych przypadkach

Are requirements set out in Article 72 of the HZR fulfilled? : Nie

7.3.1.1.7 System identyfikacji i rejestracji zwierząt w rozumieniu artykułu 65(4)(c) i ([Artykuł 66(1)(g) HZR]

Do you have a system for the identification and registration of animals referred to in Article 66(1)(g) of HZR? : Nie

7.3.2 Non-IACS

7.3.2.1

Krótki opis system kar dla interwencji poza systemem IACS zgodnie z zasadami skuteczności, proporcjonalności i odpowiedniego odstraszenia

Non-IACS EAGF

System kar jest ustanowiony przez państwo członkowskie zgodnie z prawodawstwem unijnym oraz prawodawstwem krajowym przyjętym w zakresie interwencji w celu zapewnienia skutecznej ochrony interesów finansowych UE, w tym odzyskiwania nienależnych płatności.

Ustanowione w ramach systemu kary są skuteczne, odstrasżające oraz proporcjonalne, przyjęty system kar uwzględnia dotkliwość, zasięg, trwałość, celowość oraz powtarzalność stwierdzonej niezgodności.

Non-IACS EAFRD

System kar jest ustanowiony przez państwo członkowskie zgodnie z prawodawstwem unijnym oraz prawodawstwem krajowym przyjętym w zakresie interwencji w celu zapewnienia skutecznej ochrony interesów finansowych UE, w tym odzyskiwania nienależnych płatności.

Ustanowione w ramach systemu kary są skuteczne, odstrasżające oraz proporcjonalne, przyjęty system kar uwzględnia dotkliwość, zasięg, trwałość, celowość oraz powtarzalność stwierdzonej niezgodności.

7.3.2.2 Krótki opis system kontroli dla non – IACS (kontrola krzyżowe, metody kontroli itp).

Non-IACS EAGF

Interwencje sektorowe:

- w sektorze pszczelarskim

Podmiotem odpowiedzialnym za kontrole jest ARiMR. W przypadku kontroli na miejscu będą kontrolowani beneficjenci oraz odbiorcy końcowi pomocy. Podczas kontroli na miejscu będzie potwierdzane czy: 1) interwencje w sektorze pszczelarskim, w szczególności dotyczące inwestycji i usług, są właściwie realizowane; 2) faktycznie poniesione koszty odpowiadają wnioskowanemu wsparciu finansowemu; 3) zadeklarowana liczba pni pszczelich odpowiada stwierdzonej liczbie pni utrzymywanych przez beneficjenta, przy uwzględnieniu dodatkowych danych przedstawionych przez pszczelarza w zakresie jego działalności w ciągu danego roku pszczelarskiego.

- w sektorze owoców i warzyw i w pozostałych sektorach

Podmiotem odpowiedzialnym za kontrole jest ARiMR. Każda organizacja producentów, która realizuje program operacyjny jest kontrolowana przynajmniej raz na trzy lata. Kontrole na miejscu dotyczą w szczególności: 1) zgodności z kryteriami uznania na dany rok; 2) realizacji działań i zgodności z programem operacyjnym; 3) zgodności wydatków z prawem UE i przestrzegania terminów; 4) wykorzystania funduszu operacyjnego; 5) pełnego dostarczenia produktów przez danego członka, świadczenia usług i autentyczności wnioskowanych wydatków; 6) kontroli drugiego szczebla.

Non-IACS EAFRD

System obejmuje kontrole administracyjne wniosków o przyznanie pomocy, pomocy technicznej i wniosków o płatność oraz odpowiedni poziom kontroli na miejscu i kontroli ex-post. ARiMR jako agencja płatnicza jest odpowiedzialna za zapewnienie przeprowadzenia kontroli operacji. Kontrole zapewniają zgodność operacji z mającymi zastosowanie warunkami ustanowionymi w przepisach unijnych, krajowych, w tym przepisach dotyczących udzielania zamówień publicznych, oraz innych obowiązkowych normach i wymogach. Kontrole administracyjne wniosków będą przeprowadzane w odniesieniu do wszystkich wniosków i będą obejmować w szczególności weryfikację: kwalifikowalności beneficjenta, zgodności z kryteriami wyboru, kwalifikowalności kosztów operacji, prawidłowości poniesionych wydatków i dokonanych płatności.

Ponadto w celu ochrony interesów finansowych UE oraz przeciwdziałaniu nadużyciom finansowym, w szczególności w zakresie stworzenia sztucznych warunków do uzyskania wsparcia, zostanie wdrożone narzędzie informatyczne Arachne.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami Działu VIII Kodeksu postępowania administracyjnego, każdy ma prawo składania skarg do organów państwowych, organów jednostek samorządu terytorialnego, organów samorządowych jednostek organizacyjnych. Organy te rozpatrują skargi w ramach swojej właściwości.

Skargi składa się do organów właściwych do ich rozpatrzenia. Właściwym do rozpatrzenia skargi dotyczącej zadań lub działalności Prezesa ARiMR jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a skargi dotyczącej zadań lub działalności samorządu województwa – sejmik województwa.

Organ właściwy do rozpatrzenia skargi może ją przekazać do załatwienia organowi niższego stopnia, o ile skarga nie zawiera zarzutów dotyczących działalności tego organu. Skargę na pracownika można przekazać do załatwienia również jego przełożonemu służbowemu, z obowiązkiem zawiadomienia organu właściwego do rozpatrzenia skargi o sposobie jej załatwienia. O przekazaniu skargi zawiadamia się równocześnie skarżącego.

Organ właściwy do załatwienia skargi powinien załatwić skargę bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w ciągu miesiąca. O sposobie załatwienia skargi zawiadamia się skarżącego.

7.3.2.3 Reguła zamówień publicznych?

Krótki opis sposobu zapewnienia zgodności z przepisami dotyczącymi zamówień publicznych.

Kontrole administracyjne wniosków będą zapewniać zgodność operacji z mającymi zastosowanie przepisami dotyczącymi udzielania zamówień publicznych. W przypadku stwierdzenia niezgodności polegającej na poniesieniu kosztów kwalifikowalnych z naruszeniem przepisów o zamówieniach publicznych, pomoc zostanie wypłacona w zmniejszonej wysokości, a gdy nie jest możliwe dokładne ustalenie wysokości kosztów kwalifikowalnych poniesionych z naruszeniem przepisów o zamówieniach publicznych, wysokość zmniejszenia zostanie określona na podstawie wagi niezgodności i zgodnie z zasadą proporcjonalności.

7.4 Warunkowość

7.4.1 System kontroli warunkowości

7.4.1.1 Opis systemu kontroli dla warunkowości

Beneficjenci ubiegający się o interwencje w formie płatności bezpośrednich na podstawie Tytułu III, rozdziału II rozporządzenia ws. planów strategicznych lub interwencje w ramach II filaru na podstawie art. 70, 71 i 72 tego rozporządzenia, zobowiązani są do przestrzegania norm i wymogów w ramach warunkowości. W przypadku nieprzestrzegania tych obowiązków konsekwencją będzie odpowiednie zmniejszenie przyznanych płatności.

W ramach systemu kontroli warunkowości corocznie kontrolą na miejscu objętych będzie co najmniej 1% gospodarstw. Małe gospodarstwa o powierzchni nieprzekraczającej 5 ha użytków rolnych zostaną objęte uproszczonym systemem kontroli warunkowości. W ramach tego systemu nie będą weryfikowane obowiązki warunkowości, w przypadkach gdy można wykazać, że przypadki niezgodności nie mają poważnych konsekwencji dla osiągnięcia celów warunkowości.

Kary administracyjne będą stosowane w przypadku, gdy niezgodność jest wynikiem działania lub zaniechania, które można bezpośrednio przypisać danemu beneficjentowi oraz w przypadku, gdy niezgodność związana jest z działalnością rolniczą beneficjenta lub dotyczy gospodarstwa rolnego lub innego obszaru zarządzanego przez beneficjenta.

Stosowany system sankcji uwzględni zasięg, dotkliwość, trwałość, powtarzalność oraz celowość stwierdzonej niezgodności. Zmniejszenie będzie wynosić co do zasady 3%. W przypadku poważnych naruszeń (gdy stwierdzona niezgodność ma poważne konsekwencje dla osiągnięcia celu danej normy lub wymogu) lub naruszeń stanowiących bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia publicznego lub zdrowia zwierząt – zmniejszenie będzie wyższe. W przypadku powtarzającej się niezgodności – zmniejszenie będzie wynosić 10%, zaś w przypadku celowej niezgodności – co najmniej 15%. Natomiast w przypadku, gdy stwierdzona niezgodność nie ma lub ma tylko nieznaczne konsekwencje dla osiągnięcia celu danej normy lub wymogu, sankcje nie będą nakładane, a rolnik zostanie powiadomiony o stwierdzeniu takiej niezgodności i o obowiązku podjęcia działania naprawczego. W przypadku, gdy kwota zmniejszenia płatności jest równa lub mniejsza od 100 euro, sankcje nie będą nakładane, a rolnik będzie powiadamiany o stwierdzeniu niezgodności i obowiązku podjęcia działania naprawczego.

7.4.1.2 Typy kontroli

SMR / GAEC	Typy kontroli
GAEC01	On-the-spot control
GAEC02	On-the-spot control
GAEC03	On-the-spot control
GAEC04	On-the-spot control
GAEC05	On-the-spot control
GAEC06	On-the-spot control
GAEC07	On-the-spot control
GAEC08	On-the-spot control
GAEC09	On-the-spot control
SMR01	On-the-spot control
SMR02	On-the-spot control
SMR03	On-the-spot control
SMR04	On-the-spot control
SMR05	On-the-spot control
SMR06	On-the-spot control
SMR12	On-the-spot control
SMR13	On-the-spot control
SMR14	On-the-spot control
SMR15	On-the-spot control
SMR16	On-the-spot control

7.4.2 System sankcji dla warunkowości

7.4.2.1 Opis systemu sankcji dla warunkowości

System kar za niespełnienie warunkowości będzie co do zasady analogiczny do obecnie stosowanych kar w przypadku niespełnienia norm i wymogów w ramach wzajemnej zgodności. System kar zostanie odpowiednio dostosowany do aktualnych przepisów rozporządzenia horyzontalnego oraz uwzględni uproszczony system kontroli warunkowości. Procentowa wielkość kary administracyjnej zostanie, tak jak w obecnym okresie w ramach zasady wzajemnej zgodności, oparta na liczbie punktów przypisanych stwierdzonym niezgodnościom w zależności od kryteriów zasięgu, dotkliwości i trwałości.

7.4.2.2 Zastosowanie systemu ostrzegania?

Zastosowanie systemu ostrzegania? :

Tak Nie

7.4.2.3 Definicja i stosowanie „ponownego wystąpienia” (sposób obliczania i zakres czasowy):

Zgodnie z przepisami rozporządzenia horyzontalnego, jeżeli niezgodność z tym samym wymogiem lub normą zostanie wykryta u rolnika więcej niż raz w ciągu trzech kolejnych lat kalendarzowych i beneficjent został poinformowany o poprzednio stwierdzonej niezgodności, taką niezgodność uznaje się za powtarzalną. Wartość procentowa zmniejszenia w przypadku powtarzalnej niezgodności co do zasady wynosi 10 % całkowitej kwoty płatności.

7.4.2.4 Definicja i zastosowanie „zaniedbania”

Niezgodność z zaniechania ma miejsce w przypadku, gdy rolnik nieświadome (nieumyślnie) dopuścił się stwierdzonej niezgodności. W przypadku niezgodności z zaniechania wielkość procentowa zmniejszenia wynosi co do zasady 3 %. Jednakże na podstawie raportu z kontroli może zostać wydana decyzja o obniżeniu wielkości zmniejszenia do 1%.

W przypadku gdy niezgodność z zaniechania popełniona przez beneficjenta ma poważne konsekwencje dla osiągnięcia celu danej normy lub wymogu lub stanowi bezpośrednie ryzyko dla zdrowia publicznego lub zdrowia zwierząt, na podstawie raportu z kontroli może zostać wydana decyzja o zwiększeniu tego zmniejszenia.

7.4.2.5 Definicja i zastosowanie „celowej niezgodności”

Celowa (umyślna) niezgodność ma miejsce w przypadku, gdy rolnik świadomie dopuścił się stwierdzonej niezgodności. Klasyfikacji celowej niezgodności dokonuje inspektor terenowy w ramach kontroli na podstawie przesłanek świadczących, ponad wszelką wątpliwość, iż niezgodność powstała na skutek umyślnej działalności rolnika.

W przypadku celowej niezgodności wielkość procentowa zmniejszenia wynosi co najmniej 15 % całkowitej kwoty płatności. Agencja płatnicza może jednak, na podstawie oceny niezgodności dokonanej przez właściwy organ kontrolny, postanowić o zwiększeniu go do 100 % całkowitej kwoty płatności.

Ponadto, zgodnie z przepisami rozporządzenia horyzontalnego, jeżeli niezgodność z tym samym wymogiem lub normą zostanie wykryta u rolnika więcej niż raz w ciągu trzech kolejnych lat kalendarzowych i beneficjent został poinformowany o poprzednio stwierdzonej niezgodności, taką niezgodność uznaje się za powtarzalną. Jeżeli ta sama niezgodność nadal utrzymuje się bez uzasadnionej przyczyny ze strony beneficjenta, uważa się ją za przypadek umyślnej niezgodności.

7.4.3 Właściwe organy kontrolne odpowiedzialne za kontrole praktyk warunkowości, podstawowe wymagania dotyczące zarządzania

Organami odpowiedzialnymi za przeprowadzanie kontroli w zakresie warunkowości będą: ARiMR - w zakresie spełniania norm Dobrej Kultury Rolnej zgodnej z ochroną środowiska oraz wymogów dotyczących klimatu i środowiska, zdrowotności roślin i bezpieczeństwa żywności w części dotyczącej produktów pochodzenia roślinnego oraz Inspekcja Weterynaryjna (IW) - w zakresie bezpieczeństwa pasz i żywności w części dotyczącej produktów pochodzenia zwierzęcego oraz dobrostanu zwierząt.

SMR / GAEC	Paying Agency Name	Name of the Control body	Name of the responsible for the check	Adres	Adres e-mail
GAEC04	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
GAEC06	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
GAEC08	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
SMR06	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Inspekcja Weterynaryjna	Główny Lekarz Weterynarii	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa	wet@wetgiw.gov.pl
SMR13	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
SMR16	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Inspekcja Weterynaryjna	Główny Lekarz Weterynarii	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa	wet@wetgiw.gov.pl
GAEC03	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl

SMR01	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
SMR03	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
SMR04	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
SMR15	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Inspekcja Weterynaryjna	Główny Lekarz Weterynarii	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa	wet@wetgiw.gov.pl
GAEC05	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
GAEC09	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
GAEC02	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
GAEC07	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
SMR02	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
SMR05	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Inspekcja Weterynaryjna Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Główny Lekarz Weterynarii, Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa, ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
GAEC01	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
SMR12	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa	info@arimr.gov.pl
SMR14	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Inspekcja Weterynaryjna	Główny Lekarz Weterynarii	ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa	wet@wetgiw.gov.pl

7.5 Warunkowość społeczna

7.5.1 Opis system kontroli warunkowości społecznej

System kontroli warunkowości społecznej zostanie wprowadzony do dnia 01.01.2025 r.

Zgodnie z informacją zawartą w pkt. 7 załącznika 1 pn. Prezentacja treści Planu strategicznego WPR, będącym załącznikiem do rozporządzenia w sprawie prezentacji treści planów strategicznych WPR oraz w sprawie elektronicznego systemu bezpiecznej wymiany informacji, opis systemu kontroli i kar warunkowości społecznej zostanie dołączony do Planu strategicznego najpóźniej przed pierwszym rokiem stosowania warunkowości społecznej.

7.5.2 Opis system kar za nie spełnianie warunkowości społecznej

8 Modernizacja: AKIS i cyfryzacja

8.1 AKIS

8.1 Ogólny opis struktury organizacyjnej ulepszonych AKIS

Zgodnie z wynikami przeprowadzonej analizy SWOT, istniejąca struktura polskiego AKIS spełnia kryteria podejścia zapewniającego uczestnictwo dużej liczby partnerów, jednakże poszczególni partnerzy realizują przede wszystkim swoje własne cele, w ograniczonym stopniu podejmując współpracę z innymi partnerami AKIS. Istniejące więzi współpracy mają najczęściej incydentalny charakter. Oczywiście dotyczy to w różnym stopniu poszczególnych partnerów AKIS, tj. uczelni i instytutów badawczych, szkół rolniczych, ośrodków doradztwa rolniczego, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i różnego typu organizacji, włączając w to także rolników i ich organizacje. W tej sytuacji można stwierdzić, że istnieje w Polsce duża przestrzeń do doskonalenia metod i sposobów współpracy oraz poprawy sprawności funkcjonowania AKIS, w tym możliwość silniejszego przekierowania działań na rzecz praktyki rolniczej. Przewidziano więc wsparcie mechanizmów zachęcających do wytworzenia silniejszych powiązań i zintensyfikowania współpracy między poszczególnymi partnerami AKIS, w szczególności w ramach KSOW+ oraz wsparcia grup operacyjnych EPI.

W związku z występującymi potrzebami w zakresie podnoszenia kwalifikacji i umiejętności kadr zaangażowanych

w wymianę wiedzy i innowacji oraz zapewnienia dostępności profesjonalnych usług doradczych i szkoleniowych, przewidziano możliwości wsparcia usług doradczych i szkoleniowych dla rolników w zakresie związanym

z prowadzeniem produkcji rolniczej i przetwórstwa w gospodarstwie. Realizacja wysokiej jakości usług szkoleniowych

i doradczych wymaga zapewnienia możliwości podnoszenia kompetencji kadr doradczych zarówno z zakresu merytorycznym, jak i metodycznym.

W związku z potrzebą zapewnienia koordynacji działań na rzecz wzmocnienia AKIS na poziomie Instytucji Zarządzającej PS WPR, w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi zadania jednostki koordynującej będą wykonywane przez Departament Strategii i Rozwoju realizujący zadania związane z podległością jednostek doradztwa rolniczego, realizacją zadań Instytucji Zarządzającej dla działań w zakresie transferu wiedzy i informowania, jak również zadania wynikające z nadzoru Ministra RiRW nad dwunastoma instytutami badawczymi.

Kluczową rolę w procesie wymiany wiedzy i wzmacniania współpracy pomiędzy interesariuszami AKIS odgrywają jednostki doradztwa rolniczego (Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie i 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego), podlegające Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi, które realizują zadania w zakresie działalności szkoleniowej, doradczej, upowszechnieniowej i informacyjnej dla rolników i mieszkańców wsi. **Działania w ramach PS WPR**

Uwzględniając dotychczasowe doświadczenia, planowane jest rozszerzenie działalności Sieci na rzecz innowacji

w rolnictwie poprzez szersze zaangażowanie doradztwa publicznego w wymianę wiedzy i innowacji we współpracy z innymi partnerami oraz wspieranie nawiązywania współpracy pomiędzy partnerami AKIS, ułatwiającej tworzenie grup operacyjnych EPI. W celu ułatwienia dostępu do informacji i usług doradczych, niezbędne jest również zapewnienie wsparcia wykorzystania narzędzi ICT w doradztwie rolniczym.

Usprawnienie systemu AKIS musi również uwzględniać zwiększenie znaczenia tradycyjnych, podstawowych zadań

i form doradczych, wzbogaconych o ściślejszą współpracę z uczelniami rolniczymi, instytutami badawczymi, szkołami rolniczymi i szkołami prowadzącymi kierunki rolnicze, a także przedsiębiorstwami.

Interwencje z zakresu współpracy, wymiany wiedzy i informowania (art. 77, 78)

W związku z wynikami analizy SWOT dla celu przekrojowego, wskazującymi na niedostateczną wiedzę, kompetencje

i umiejętności producentów rolnych, oraz potrzebami w tym zakresie diagnozowanymi w ramach poszczególnych celów szczegółowych PS WPR, wspierane będzie prowadzenie szkoleń dla rolników, kompleksowego doradztwa rolniczego

i gospodarstw demonstracyjnych (obejmujących różne formy i tematykę, dostosowane do bieżących potrzeb). Interwencja „**Doskonalenie zawodowe rolników**” ma na celu wzmocnienie przepływu wiedzy i informacji w zakresie prowadzenia działalności rolniczej i rozwoju gospodarstw rolnych. Poprzez interwencję zostanie zapewniona dostępność działań szkoleniowych dla rolników związanych z produkcją rolniczą i przetwórstwem w gospodarstwie.

W ramach interwencji „**Kompleksowe doradztwo rolnicze**” zapewniony będzie dla rolników dostęp do doradztwa

w zakresie obejmującym zagadnienia związane z realizacją celów PS WPR, wpisujący się w zakres zadań doradczych określonych w art. 15 rozporządzenia PE i Rady UE w sprawie planów strategicznych WPR. W ramach tej interwencji przewidziane jest wspieranie zarówno doradztwa indywidualnego odpowiadającego potrzebom rolników, jak i doradztwa grupowego, umożliwiającego również zacieśnianie współpracy członków grupy. W ramach realizacji programów doradczych wykorzystywane mogą być różne formy, w tym pokazy, demonstracje, czy spotkania z udziałem ekspertów zewnętrznych.

W ramach interwencji „**Wsparcie gospodarstw demonstracyjnych**” planowane jest wzmocnienie i rozwój działalności gospodarstw demonstracyjnych, które będą mogły być wykorzystywane w szczególności na potrzeby realizacji praktycznych szkoleń dla rolników i kadr doradczych, jak również wykorzystywane w realizacji kompleksowych programów doradczych. Wspieranie rozwoju działalności demonstracyjnej przyczyni się również do zacieśniania współpracy pomiędzy nauką a praktyką.

Celem zapewnienia profesjonalnych i wysokiej jakości ww. szkoleń i usług, niezbędne jest stałe kształcenie

i podnoszenie kwalifikacji kadr zaangażowanych w wymianę wiedzy i innowacji. Tym samym, interwencja „**Doskonalenie zawodowe kadr doradczych**” będzie zapewniała dostęp dla doradców rolniczych do działań szkoleniowych, w szczególności do szkoleń, praktyk, mentoringu i studiów podyplomowych. W ramach tej interwencji planuje się również wsparcie aktualizacji wiedzy doradców wpisanych na listy prowadzone przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz szkoleń umożliwiających uzyskanie wpisu na te listy.

Rozwój systemu AKIS wymaga zwiększenia powiązań pomiędzy jego aktorami, co będzie możliwe dzięki realizacji projektów wielopodmiotowych w ramach interwencji: „**Współpraca Grup Operacyjnych EPI**” (art. 77 oraz art. 127 ust. 3). Poprzez wsparcie w tym zakresie, w systemie AKIS wzrośnie liczba grup operacyjnych EPI realizujących innowacyjne operacje odpowiadające na zapotrzebowanie rynkowe, zmierzające do optymalizacji produkcji oraz poprawy konkurencyjności, w tym ukierunkowane na badania naukowe, technologię i cyfryzację. Uzupełniająco, tworzenie grup operacyjnych oraz ułatwienie im nawiązywania współpracy będzie wspierane w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+.

Pozostałe interwencje wspierające wzmocnienie współpracy i wspieranie innowacji

Wzmocnianie współpracy oraz upowszechniania innowacji będzie również wspierane w zakresie interwencji II filaru, takich jak:

1. Tworzenie i rozwój grup producentów rolnych i organizacji producentów (art. 77),
2. Promowanie, informowanie i marketing dotyczący żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości żywności (art. 77),
3. Leader (art. 77),
4. Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości, w tym przez angażowanie się producentów rolnych
5. w sektorze przetwórstwa produktów rolnych i poprawa jego konkurencyjności (art. 73),
6. Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (art. 73),
7. Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu (art. 73),
8. Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej (art. 73),
9. Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa (art. 73).

Interwencja „**Tworzenie i rozwój grup producentów rolnych i organizacji producentów**” odpowiada na potrzebę stymulowania wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji. Dzięki interwencji możliwe będzie zwiększenie działalności producentów rolnych we wspólnych strukturach, jakimi są organizacje producentów

i grupy producentów rolnych oraz odpowiednio ich zrzeszenia i związki.

W ramach interwencji „**Promowanie, informowanie i marketing dotyczący żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości żywności**” zapewnione będzie grupom producentów, o dowolnej formie organizacyjno-prawnej, w tym grupom producentów rolnych zorganizowanych w kategorii produktów wytwarzanych w ramach systemów jakości żywności 70% zwrot kosztów działań promocyjnych, informacyjnych, marketingowych dotyczących systemów jakości żywności.

Celem interwencji „**Leader**” jest budowanie lokalnej tożsamości poprzez m.in. wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. Jednym z celów szczegółowych interwencji LEADER jest stymulowanie rozwoju gospodarczego i innowacyjności poprzez tworzenie i rozwój przedsiębiorczości oraz współpracę, w tym ekonomii społecznej oraz rozwój sektora usług czasu wolnego i gospodarki doświadczeń, a także krótkich łańcuchów żywnościowych oraz biogospodarki. Nowym instrumentem realizowanym w ramach interwencji będą przedsięwzięcia z zakresu rozwoju inteligentnych wiosek

(smart villages) mających na celu wykorzystanie wiedzy lub innowacji w poszukiwaniu rozwiązań m.in. w obszarach poprawy jakości życia, ograniczenia depopularyzacji, niekorzystnych trendów demograficznych, podniesienia jakości usług lokalnych lub bezpieczeństwa, poszanowania środowiska lokalnego, niewystracającej liczby miejsc pracy czy wykluczenia cyfrowego. Przygotowanie i realizacja lokalnych strategii rozwoju w oparciu o współpracę różnych partnerów, w tym zaangażowanie społeczności lokalnej, jak również zakres możliwego wsparcia w ramach LSR, przyczyni się do umocnienia współpracy wielopodmiotowej na poziomie lokalnym.

Interwencja „**Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości, w tym przez angażowanie się producentów rolnych w sektorze przetwórstwa produktów rolnych i poprawa jego konkurencyjności**” ma przyczynić się do rozwoju współpracy w ramach łańcucha wartości, w tym przez angażowanie się producentów rolnych w sektorze przetwórstwa produktów rolnych.

Realizacja interwencji „**Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność**” ma przyczynić się do zwiększenia zorientowania na rynek i konkurencyjność gospodarstw m.in. poprzez wprowadzanie nowoczesnych, w tym cyfrowych, technologii lub innowacji. Wsparcie innowacyjnych rozwiązań w zakresie realizacji zielonych celów WPR będzie realizowane w ramach interwencji „**Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu**” oraz „**Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej**”. Wprowadzanie nowych, innowacyjnych rozwiązań w gospodarstwach umożliwi zwiększenie bazy gospodarstw, których rozwiązania będą mogły być upowszechniane w ramach realizowanych szkoleń czy świadczonego doradztwa.

Głównym celem interwencji „**Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa**” jest wdrażanie nowych modeli biznesu i organizacji rynku na obszarach wiejskich, jak również wzrost poziomu przedsiębiorczości rolniczej poprzez wsparcie inwestycyjne podmiotów świadczących usługi na rzecz rolnictwa lub leśnictwa, w tym również przez ochronę zasobów naturalnych oraz klimatu również z wykorzystaniem innowacji i rozwiązań cyfrowych.

Działania w ramach polityki spójności

W ramach **polityki spójności**, wspierane będą m.in. działania w zakresie cyfryzacji, wzmocnienia szkolnictwa zawodowego, wzmocnienia działalności badawczo-wdrożeniowej (prowadzenia działalności B+R, wdrażania wyników prac B+R oraz realizacji projektów współpracy jednostek naukowych z przedsiębiorstwami).

W ramach polityki spójności przewidziane jest także wsparcie w zakresie rozwoju wiedzy w zakresie efektywności energetycznej i OZE (CP1), wyzwań energetycznych i oddziaływania na środowisko (CP2), zmian klimatu (CP2), ochrony środowiska (CP2), czy rozwoju umiejętności cyfrowych (CP1, CP4), umiejętności i kompetencji niezbędnych na pozarolniczym rynku pracy. Informacja na temat demarkacji została ujęta w odrębnym rozdziale.

Działania w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności

Wzrost zainteresowania przedsiębiorstw inwestowaniem w działalność B+R oraz współpracę z organizacjami badawczymi wymaga poprawy oferty oraz lepszych kompetencji w zakresie transferu technologii po stronie partnerów naukowych. W ramach budowania potencjału w sektorze żywnościowym, w KPO ujęto projekty dotyczące m.in. wzmocnienia infrastruktury badawczej/laboratoryjnej wybranych instytutów nadzorowanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz GIJHARS, poprzez zapewnienie jej nowoczesności technologicznej oraz zdolności do prowadzenia badań, szczególnie w obszarach kluczowych dla sektora rolno-spożywczego.

Dodatkowo ze środków RRF wspierane będą inwestycje cyfrowe w gospodarstwach rolnych z zakresu rolnictwa 4.0., projekty cyfrowe związane z wdrożeniem rozwiązań geomatycznych i monitoringiem satelitarnym w rolnictwie oraz wdrożeniem systemu weryfikacji terenów rolnych. W ramach zwiększenia skali zastosowań rozwiązań cyfrowych w sferze publicznej, gospodarce i społeczeństwie oraz wzmocnienia procesu upowszechniania wiedzy, do Krajowego Planu Odbudowy został zgłoszony projekt utworzenia **Zintegrowanej Platformy Doradczej**. Nadrzędnym celem tej platformy jest poprawa efektywności procesu transferu wiedzy i innowacji pomiędzy nauką, rolnikami, doradztwem rolniczym i podmiotami działającymi w sektorze rolnictwa i na obszarach wiejskich dla zrównoważonej produkcji wysokiej jakości żywności. Stworzenie nowoczesnego systemu teleinformatycznego usprawni proces wspierania transferu wiedzy i innowacji (AKIS) oraz świadczenia e-usług w rolnictwie i na obszarach wiejskich. System informatyczny zintegrowanej platformy doradczej będzie oparty od strony technologicznej o platformę doradczą dla rolnictwa eDWIN - Internetowa Platforma Doradztwa i Wspomagania Decyzji w Zintegrowanej Ochronie Roślin. W celu realizacji projektu niezbędna będzie współpraca szeregu podmiotów zaangażowanych w system transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

8.2 Opis sposobu, w jaki usługi doradcze, sieci badawcze i sieci WPR będą uzupełniać się w ramach AKIS (art. 114 lit. a) pkt (ii))

Wsparcie AKIS w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+ (KSOW+)

KSOW+, poprzez realizację operacji przez jednostki wsparcia sieci (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jednostki doradztwa rolniczego, samorządy województw) z możliwością angażowania partnerów, będzie wspierać funkcjonowanie systemu AKIS poprzez:

1. ułatwianie wymiany wiedzy i nawiązywanie kontaktów pomiędzy partnerami systemu AKIS (naukowcami, doradcami, przedsiębiorcami, rolnikami i innymi zainteresowanymi interesariuszami),
2. zapewnienie forum do wymiany wiedzy i współpracy partnerów AKIS, w tym w ramach grup lub sieci tematycznych,
3. wspieranie nawiązywania współpracy, przygotowania i realizacji projektów interaktywnych, w tym tworzenie grup operacyjnych EPI, wsparcie funkcjonujących grup operacyjnych i nawiązywania przez nie współpracy,
4. promowanie dobrych praktyk w tworzeniu i wdrażaniu nowych lub innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie i na obszarach wiejskich,
5. podnoszenie wiedzy i umiejętności partnerów, w szczególności niezbędnych w procesie wymiany wiedzy
6. i współpracy,
7. tworzenie lub utrzymanie platform/forów wymiany wiedzy i informacji pomiędzy interesariuszami,
8. upowszechnianiu informacji o realizowanych działaniach, innowacyjnych rozwiązaniach.

Wykorzystane zostaną doświadczenia z funkcjonowania Sieci innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich w ramach PROW 2014-2020, której funkcjonowanie oparte jest o system doradztwa publicznego. Wzmocnienie roli jednostek doradztwa rolniczego we wsparciu innowacji i stymulowaniu współpracy wielopodmiotowej w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+, ułatwi tworzenie GO, przygotowanie planów operacji, a następnie realizację operacji przez grupy operacyjne EPI. Podejmowane będą również inicjatywy umożliwiające wymianę doświadczeń

i nawiązywanie współpracy przez funkcjonujące grupy operacyjne.

Dzięki swoim narzędziom KSOW+ będzie wspierać rozwój innowacyjności i powiązań między zaangażowanymi podmiotami AKIS poprzez finansowanie m.in.:

1. organizacji spotkań, szkoleń i seminariów tematycznych, przygotowania i przeprowadzania pokazów wypracowanych rozwiązań, dobrych praktyk;
2. udziału w spotkaniach sieciujących, targach, wystawach zarówno na poziomie krajowym jak i międzynarodowym (finansowanie delegacji zarówno jednostek wsparcia sieci jak i zaangażowanych partnerów);
3. tworzenia i prowadzenia baz członkowskich i grup tematycznych w obrębie różnych zagadnień;
4. zbierania danych i tworzenia lub rozwoju istniejących baz danych;
5. tworzenia opracowań, studiów przypadków, dobrych praktyk i ich upowszechniania.

Istotne jest również wspieranie zaangażowania jednostek naukowych w wymianie wiedzy i innowacji (poprzez włączanie ich jako partnerów do operacji realizowanych przez jednostki wsparcia sieci), w szczególności opracowywania: materiałów niezbędnych w procesie upowszechniania wiedzy i innowacji (m.in. filmów, prezentacji, instrukcji wdrożeniowych, materiałów informacyjnych), a także udział przedstawicieli jednostek naukowych w procesie wymiany wiedzy, w tym poprzez wspieranie ich udziału w pracach sieci/grup tematycznych, spotkaniach z doradztwem czy innymi partnerami. Planuje się, że ściślejsza współpraca z wybranymi jednostkami naukowymi zostanie osiągnięta poprzez ich zaangażowanie w roli partnerów do czynnego udziału w realizowanych operacjach jednostek wsparcia sieci. Wsparcie udziału przedstawicieli jednostek naukowych w spotkaniach brokeryngowych, spotkaniach sieciujących, targach, wystawach, spotkaniach na poziomie UE, w tym SCAR, grupach fokusowych Europejskiej Sieci Innowacji, pozytywnie wpłynie na nawiązywanie kontaktów i nawiązywanie współpracy w przygotowywaniu projektów w ramach Horyzont Europa.

Powiązanie z Programem Horyzont Europa

W ramach działań na rzecz zwiększenia udziału w programie Horyzont Europa należy wskazać, że kontynuowany będzie, w ramach programu ramowego na badania i innowacje, klaster 6 „Żywność, biogospodarka, zasoby naturalne, rolnictwo i środowisko”. Ponadto, program Europa Horyzont poprzez tematykę konkursową przyszłych projektów ma wspierać implementację założeń przyjętych w Strategii „Od pola do stołu” oraz Strategii bioróżnorodności.

Prowadzone są działania w zakresie zacieśniania współpracy jednostek doradztwa rolniczego z Krajowym Punktem Kontaktowym Programów Badawczych UE, który odpowiada za wdrażanie i upowszechnianie informacji o programach Horyzont 2020 oraz Horyzont Europa. Efektem wspólnych prac są prowadzone ogólnopolskie działania informacyjne wśród potencjalnych beneficjentów podczas konferencji i szkoleń prowadzonych przez CDR i KPK. Ponadto organizowane są cykliczne spotkania sieciujące z przedstawicielami KPK oraz rolnikami, przedsiębiorcami, naukowcami oraz doradcami biorącymi udział w Grupach Operacyjnych EIP-AGRI. Corocznie odbywają się wydarzenia dedykowane dla polskich grup operacyjnych EPI, w których biorą udział przedstawiciele KPK, przedstawiciele konsorcjów biorących udział w programie Horyzont 2020 w celu wymiany doświadczeń i dobrych praktyk oraz zachęcenia do udziału w projektach grup operacyjnych EPI z Polski.

W efekcie dotychczasowych działań, kilka podmiotów z Polski, wśród których są grupy operacyjne EPI, z sukcesem wzięło udział w naborach wniosków w ramach programu Horyzont 2020 oraz Horyzont Europa. GO pozyskują również informacje o możliwości poszerzenia działań oraz współpracy międzynarodowej, która przyczyni się do zwiększenia konkurencyjności sektora rolnego oraz wprowadzania innowacji wykorzystywanych w Europie.

Przewiduje się następujące działania na rzecz wzmocnienia powiązań z programem Horyzont Europa:

1. zacieśnianie współpracy i wymiany informacji pomiędzy Krajowym Punktem Kontaktowym Programów Badawczych UE a interesariuszami KSOW+,
2. wspieranie współpracy międzynarodowej w ramach Sieci WPR poprzez włączanie polskich ekspertów (w tym przedstawicieli jednostek naukowych, doradztwa, grup operacyjnych EPI) do udziału w spotkaniach międzynarodowych, w szczególności organizowanych w ramach Europejskiej Sieci Innowacji, spotkaniach brokerskich,

3. upowszechnianie informacji na temat możliwości udziału w Programie Horyzont Europa przez grupy operacyjne EPI oraz wspieranie ich udziału w tym programie,
4. upowszechnianie informacji na temat wyników projektów realizowanych programów Horyzont w zakresie rolnictwa i obszarów wiejskich.

Współpraca na poziomie krajowym

MRiRW stale współpracuje z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (agencją wykonawczą Ministerstwa Edukacji i Nauki), m.in. poprzez aktywność w Radzie NCBR. Rada NCBR pełni wiodącą rolę w ustanawianiu programów strategicznych dla poszczególnych sektorów gospodarki. Aktualnie w przygotowaniu pozostają dwa programy strategiczne: NUTRISTRATEG - program strategiczny związany z tematyką badań nad „żywnością funkcjonalną” oraz HYDROSTRATEG „Innowacje dla gospodarki wodnej i żeglugi śródlądowej”. Planowane jest także przygotowanie programu strategicznego obejmującego szeroko sektor rolno-spożywczy.

8.3 Opis organizacji wszystkich podmiotów udzielających doradztwa dla rolników zgodnie z wymogami, o których mowa w art. 15 ust. 2, 3 i 4

Usługi doradcze dla rolników zapewniane są przez podmioty doradcze, w szczególności przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego w ramach realizowanych przez nie zadań. Ośrodki doradztwa rolniczego prowadzą również szeroką działalność szkoleniową i informacyjną. Zakres tematyczny działań szkoleniowych, informacyjnych, doradczych, realizowanych przez ośrodki doradztwa rolniczego wynika przede wszystkim z zadań ustawowych, a także priorytetów określanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi i potrzeb zgłaszanych przez rolników.

Uzupełniająco, na potrzeby realizacji celów szczegółowych PS WPR, przewidziane jest wsparcie realizacji kompleksowych programów doradczych obejmujących tematykę dostosowaną do bieżących potrzeb oraz przeprowadzania szkoleń dla rolników w celu przekazania rolnikom niezbędnej wiedzy. W związku z potrzebą dotarcia z informacją do szerokiego grona odbiorców, w PS WPR przewidziano możliwość zlecenia wojewódzkim ośrodkom doradztwa rolniczego prowadzenia szkoleń podstawowych dla rolników o tematyce określonej przez MRiRW.

Zakres tematyczny usług doradczych oraz szkoleń dla rolników wspieranych w ramach PS WPR będzie odpowiadał na potrzeby zdiagnozowane w ramach analizy SWOT dla poszczególnych celów szczegółowych. Usługi doradcze wspierane w ramach interwencji ”Kompleksowe doradztwo rolnicze” będą zgodne z zakresem art. 15, z tym że usługi związane ze wsparciem tworzenia i realizacji projektów przez grupy operacyjne EPI będą wspierane poprzez Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR) w ramach KSOW +.

Wsparcie doradcze w zakresie:

1. wymogów, warunków i zobowiązań w zakresie zarządzania mające zastosowanie do rolników i ustanowione w planie strategicznym WPR,
2. wymogów ustanowionych przez państwa członkowskie do celów wdrażania dyrektyw wskazanych w art. 15,
3. praktyk rolniczych zapobiegających rozwojowi oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe,
4. zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem,
5. wsparcia innowacji, w szczególności w zakresie przygotowania i realizacji projektów grup operacyjnych,
6. wykorzystania technologii cyfrowych w rolnictwie,
7. zrównoważonego gospodarowania składnikami odżywczymi,
8. warunków zatrudnienia i obowiązków pracodawców, oraz bezpieczeństwo i higienę pracy,

zostanie zapewnione z wykorzystaniem środków alokowanych na realizację interwencji „Kompleksowe doradztwo rolnicze”, Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich+ oraz środków krajowych.

Na potrzeby realizacji PS WPR, przewiduje się kontynuację prowadzenia przez Centrum Doradztwa Rolniczego

w Brwinowie list doradców: rolniczych, rolnośrodowiskowych i ekspertów przyrodniczych. Zakres prowadzonych list doradców oraz ich specjalizacji jest dostosowywany do bieżących potrzeb. Warunkiem wpisu na listę jest posiadanie odpowiedniego wykształcenia, niekaralność oraz przejście odpowiednich szkoleń prowadzonych przez CDR. Na listy doradców mogą być wpisani wszyscy doradcy spełniający kryteria. Doradcy wpisani na listę zobowiązani są również do udziału w szkoleniach uzupełniających prowadzonych przez CDR. Szkolenia obejmują wszystkich doradców, zarówno publicznych jak i prywatnych.

8.4 Opis w jaki sposób jest zapewnione wsparcie dla wdrożenia innowacji zgodnie z artykułem 114(a)(ii)

Wsparcie innowacyjności, nawiązywania współpracy i tworzenia grup operacyjnych EPI zostanie zapewnione w ramach zadań realizowanych przez KSOW+, z wykorzystaniem struktury Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR). Zadania SIR realizowane będą przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego na terenie województwa oraz koordynowane będą przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

W każdej z jednostek doradztwa rolniczego dostępne będzie wsparcie ze strony brokerów innowacji oraz pracowników jednostki, prowadzących działania na rzecz wymiany informacji i aktywizacji współpracy interesariuszy. Brokerzy poprzez stały kontakt z rolnikami, przyczyniają się do identyfikacji oddolnych innowacyjnych pomysłów rolników oraz ułatwiają rolnikom nawiązanie współpracy w danym obszarze z zainteresowanymi partnerami. Aktywności wspierane będą ze środków sieci. Informacja na temat działań sieci, dobrych praktyk, innowacyjnych rozwiązań dostępna będzie m.in. na stronach internetowych prowadzonych przez jednostki. Działania sieci obejmować będą m.in. organizację spotkań i konferencji tematycznych, na których zarówno doradcy jak i przedstawiciele nauki będą dzielić się wiedzą i doświadczeniem; zapewnieniu kontaktu z innymi sieciami (w tym międzynarodowymi) i aktywnym przekazywaniu pozyskanych informacji np. poprzez publikacje na stronie internetowej/ w mediach społecznościowych, dystrybuowanie do jednostek wsparcia sieci itp.

W trybie ciągłym Sieć na Rzecz Innowacji w Rolnictwie i na Obszarach Wiejskich (SIR) prowadzi działania upowszechnieniowo-informacyjne wśród rolników i producentów rolnych na temat efektów realizowanych projektów przez grupy operacyjne EPI oraz innych wielopodmiotowych struktur realizujących projekty badawczo-rozwojowe. Działania te obejmują informacje w formie newsletterów, opracowań publikacyjnych w formie elektronicznej i papierowej, przesyłanie informacji i sprawozdań poprzez media społecznościowe, telewizję, radio i gazety. W celu upowszechniania i wykorzystywania przez rolników efektów działań projektów realizowanych we współpracy wielopodmiotowej prowadzone są wydarzenia sieciujące, szkolenia, konferencje i spotkania konsultacyjne w całym kraju poświęcone upowszechnianiu działań rozwiązań w praktyce rolniczej. Ponadto w ramach SIR organizowane są w całym kraju i za granicą wyjazdy studyjne i demonstracje pokazujące w praktyce zastosowanie innowacyjnych rozwiązań wypracowanych m.in. przez grupy operacyjne na przykładzie konkretnych gospodarstw. Rolnicy bardzo chętnie korzystają z tego typu wydarzeń i czerpią dużo wiedzy praktycznej w trakcie uczestnictwa w wyjazdach i pokazach.

W ramach interwencji „Współpraca Grup Operacyjnych EPI”, zaproponowano rozwiązanie mające na celu wzmocnienie pozycji rolnika w grupach operacyjnych oraz zwiększenie jego wpływu na rozwiązywanie problemów związanych z produkcją roślinną i zwierzęcą, poprzez zagwarantowanie udziału rolników w każdej operacji. Dodatkowo, w ramach kryteriów selekcji premiowany będzie udział powyżej 2 rolników w grupie operacyjnej. Dodatkowo proponuje się wprowadzenie dodatkowych kryteriów selekcji premiujących partnerstwa powstałe z inicjatywy rolnika oraz fakt, że przedmiot

operacji związany jest z rozwiązaniem konkretnych problemów rolników będących członkami EPI. Takie rozwiązania pomogą w wychwytywaniu oddolnych innowacyjnych pomysłów i przekształcaniu ich w projekty innowacyjne realizowane w kompleksowym partnerstwie. Niezależnie od powyższego Minister RiRW może ogłaszać nabory tematyczne, przy czym tematyka naborów może być określana po zasięgnięciu opinii rolników w zakresie pożądanej tematyki naborów i skali problemów.

8.5 Strategia cyfryzacji (art.114 lit. b)

Podstawowym elementem rozwoju cyfrowego w rolnictwie jest zapewnienie dostępu do internetu szerokopasmowego, który służy do rozpowszechnienia usług cyfrowych oraz wykorzystywanym do pracy zdalnej. Dodatkowo dostęp do internetu szerokopasmowego wspiera rozwój podaży i popytu na nowoczesne usługi łączności elektronicznej oraz wspiera rozwój kompetencji cyfrowych społeczeństwa.

Rozwój infrastruktury szerokopasmowej będzie realizowany przy pomocy europejskich i krajowych instrumentów wsparcia innych niż PS WPR. Jednym z instrumentów będzie Krajowego Planu Odbudowy i zwiększania odporności (KPO), w którym zgłoszono inwestycję w zakresie rozbudowy internetu szerokopasmowego na obszarach wiejskich, którego głównym celem jest likwidacja tzw. „białych plam”.

Dodatkowe środki na ten cel planuje się przeznaczyć w ramach Polityki Spójności. Projekt Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 przewiduje, iż wspierane będą inwestycje umożliwiające gigabitowy dostęp do Internetu zarówno dla miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego jak i na obszarach gorzej rozwiniętych. Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) jako następcą Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa przewiduje dostęp do internetu o przepustowości co najmniej 100 Mb/s z możliwością jej modyfikacji do przepustowości mierzonej w gigabitach.

Kolejną formą wsparcia budowy sieci szerokopasmowych jest powołany Fundusz Szerokopasmowy, jako instrument wsparcia rozwoju dostępności usług szerokopasmowego dostępu do Internetu ze środków krajowych. Beneficjentami środków z Funduszu Szerokopasmowego mają być samorzady, które pomogą precyzyjniej wskazać punktu adresowe dla których istnieje zapotrzebowanie na takie łącza.

Dzięki różnym programom na rzecz rozwoju internetu szerokopasmowego zbliżamy się do osiągnięcia do końca 2025 r. celu Narodowego Planu Szerokopasmowego, który zakłada, że: Wszystkie gospodarstwa domowe, zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich, będą miały dostęp do internetu o przepustowości dla łącza „w dół” wynoszącej co najmniej 100 Mb/s, z możliwością modernizacji do przepustowości mierzonej w gigabitach.

Kolejnym elementem zwiększania cyfryzacji w rolnictwie jest budowa platform i usług cyfrowych dla rolników/ mieszkańców obszarów wiejskich. Usługi cyfrowe ułatwią aplikowanie wniosków dzięki integracji różnych systemów i baz danych poszczególnych instytucji, która pozwoli na częściową automatyzację procesu podczas składania wniosku przez rolnika oraz ewentualną automatyzację rozpatrywania samego wniosku.

Budowa platform monitoringu oraz integracja różnych systemów i baz danych ułatwi rolnikowi dostęp do informacji, które go dotyczą.

Powyższe działania również będą finansowane z programów krajowych tj. KPO, Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 oraz FERC.

Rozwój kompetencji cyfrowych mieszkańców obszarów wiejskich, realizowany będzie ze środków poza WPR. Do realizacji celu posłużą europejska instrumenty wsparcia, do których należą:

1. KPO, w którym zaplanowano podniesienie kompetencji cyfrowych m.in. obywateli wykluczonych cyfrowo w tym rolników, przy udziale sieci liderów rozwoju cyfrowego.
2. FERC, którego celem jest kampania edukacyjno-informacyjna mająca na celu podniesienie świadomości publicznej na temat korzyści płynących ze stosowania technologii cyfrowych, w tym e-usług publicznych. Działanie ma budować i utrzymywać wśród obywateli motywację do korzystania z Technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), rozwój niezbędnych umiejętności oraz zmianę postaw negatywnych i przeciwnych wykorzystywaniu tych technologii, jak również likwidację stereotypów wpływających na brak zainteresowania TIK.

Obecnie w KPRM trwają prace nad Programem Rozwoju Kompetencji Cyfrowych do 2030 roku (PRKC), którego celem jest stały wzrost poziomu kompetencji cyfrowych przez zapewnienie każdemu w Polsce możliwości ich rozwoju stosownie do potrzeb. Program przewiduje rozwój powszechnych kompetencji cyfrowych wśród obywateli. Wsparcie w ramach Programu będzie kierowane do wszystkich, którzy będą chcieli podnosić swoje kompetencje cyfrowe, w tym do przedsiębiorców, pracowników wszystkich sektorów gospodarki oraz urzędników, jak również osób utalentowanych cyfrowo. Działania edukacyjne ludności w zakresie zwiększania świadomości dotyczącej korzyści, jakie niesie realizacja inwestycji szerokopasmowych oraz możliwości korzystania z elektronicznych usług, wpłynie na mniejszy opór ludności wiejskiej, która sprzeciwia się budowie stacji bazowych internetu bezprzewodowego (obawy przed promieniowaniem elektromagnetycznym), lub brakiem akceptacji mieszkańców dla stawiania słupów czy przeprowadzenia światłowodów przez ich prywatne posesje. Jednym z kluczowych przedsięwzięć zmierzających do zwiększenia cyfryzacji jest prowadzony od 2016 roku program otwierania danych publicznych, którego aktualizacja nastąpiła w 2021 r. poprzez przyjęcie uchwały nr 28 Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2021 r. w sprawie Programu otwierania danych na lata 2021-2027 (M.P. poz. 290). Program ten sprzyja utworzeniu wystandaryzowanych dużych zbiorów otwartych danych publicznych oraz ich szerokie wykorzystanie w gospodarce. Strategia otwartych danych ma na celu rozwój ekosystemu, w którym duża liczba dobrej jakości danych pozwoli na rozwój innowacyjnych rozwiązań, zwiększy przejrzystość działań organów administracji oraz zwiększy jakość realizowanych badań, przyspieszając postęp naukowy.

Na obszarach wiejskich, forma wsparcia w zakresie cyfryzacji będzie realizowana przy pomocy instrumentów wsparcia innych niż WPR. Do instrumentów tych należą: Krajowy Plan Odbudowy i zwiększania odporności (KPO), Projekt Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027, Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC), Narodowy Plan Szerokopasmowy. Wspomniane instrumenty są kierowane m.in. do obywateli w tym rolników oraz do instytucji, które wspierają działalność rolniczą.

ⁱ Powszechny spis rolny 2020 r.

ⁱⁱ Ibid.

ⁱⁱⁱ Ibid.

^{iv} Ibid.

^v Agriculture, forestry and fishery statistics, edycja 2020. Eurostat

^{vi} Rocznik statystyczny rolnictwa 2020 r.

^{vii} Ibid., dane za 2016 r.

^{viii} Ibid.

^{ix} Powszechny Spis Rolny 2010